DE SACRIS ECCLESIÆ MINISTERIIS AC BENEFICIIS LIBRI VIII.

In quibus quicquid ad plenam Iuris Pontificij cognitionem necessarium est, breuiter ac dilucidè explicatum continetur.

ITEM,

PRO LIBERTATE ECCLESIAE GALLICÆ aduersus Romanam aulam Defensio Parisiensis curiæ, Ludouico XI. Gallorum Regi quondam oblata.

Authore Francisco Duareno Iureconsulto, & ordinario Iuris ciuilis Doctore in ciuitate Biturig.

Opus ab authore denuo auctum ac emendatum.

HIS INSVPER PETRI REBVFFI IVRIS VTRIVSQVE doctoris tractatum de decimis visum est annectere.

LONDINI.
Impensis G. Bishop.
1585.

LIBRARY OF THE
UNION
THEOLOGICAL
SEMINARY
NEW YORK

FRAN. DVARENVS LECTORI S.

ETSI non diffidebam cùm hos de iure Pontificio libros emiſi, operam meam in re honeſta, conatúmque integris & ſanis hominibus probari poſſe : tamen fœlicior fuit eorum librorum, vt ita dicam, genius, quàm ſperabam. Nec verò id ita eſſe iudico, quòd tam auidè expetiti ſint à multis, vt eos, quam ſæpiſſimè excudi formis neceſſe fuerit. Non enim is ſum, qui iudicio multitudinis multùm tribuam, & bonis placere quàm plurimis honeſtius ſemper eſſe duxi. Sed quia ex literis multorum, ac nuncijs cognoui nullum ferè locum in Europa eſſe in quo hominibus pijs, ac intelligentibus gratus non ſit noſter hic, qualiſcunque eſt, labor, meritò id fœlicitati cuidam, aut diuinæ potius erga nos bonitati adſcribendum eſſe puto : cùm præſertim neque ea vis ingenij in me ſit, neque eruditio, vt tot taliúmque virorum iudicio reſpondere me poſſe exiſtimem. Itaq; facilè animum induxi, vt hos libros denuo in manus ſumens, menda corrigerem, & nonnulla adderem quæ omiſſa fuerant in ſuperiore editione. Hoc autem maturiùs eram facturus, ſi mihi per typographum quendam licuiſſet, qui iam quater

5/-

eos impressit me insçio, & ita imitari, & exprimere conatus est primam editionem, eámque mendosam, vt primo aspectu eadem esse videretur. Nam fuit ea hominis confidentia, vt annum etiam ipsum ac diem primæ illius editionis adscribere in alijs posterioribus non dubitarit. Quid opus est pluribus? Ipse tandē comperi tractatos nō aliter esse libros meos, quàm accidere solet, cùm quid furtim, festinanter, & in magno deprehensionis metu, admittitur. Feci igitur non minùs libenter, quàm necessariò, quanquam aliquantò quàm vellem seriùs, vt his libris imposita vulnera sanarem, quibus præter me nemo facilè mederi poterat. Auarici Biturig. Calend. Maij. Anno 1557.

AD MARGARITAM FRANCICAM REGIS SOROREM, DVCEMQVE BITVRIGVM, EPIstola scripta ab authore, antequam Lutetia Parisiorum Auaricum Biturig. migrasset.

CVM nuper [illegible] urbe ad fanum Mauri, ego & quidam alij nostri ordinis viri sanè boni, & literarum amantes festis diebus otiosísque concessissemus, nuntiatúmque nobis esset Michaëlem Hospitalem, qui inter Senatores curiæ Parisiensis & integerrimus & doctissimus habebatur, illuc aduentasse, confestim ad eius villam salutandi visendíque hominis causa perreximus. Qui vt salutantes nos comiter ac humaniter excepit, moram nullam interponendam esse putauimus, quin simul cum eo amœnissimis in locis eius vici suauissimè colloquentes deambularemus. Ac multis iam spatijs confectis, tandem ad prætorium hortósque ventum est, qui Gul. Budæi fuisse dicebantur. Quo in loco nullius profectò fuit, quin libentissimè consisteret, non solùm quia ad æstum, calorémque vitandum longè erat commodissimus: sed quia talem, tantúmq; virum, qui memoria nostra vniuersam Europam sui nominis gloria impleuerat, nobis velut in conspectu ponere videbatur, ac ita versabatur ante oculos species eius & imago, cuius sedem, domicilium, vestigia contemplabamur, vt nihil posset cadere iucundius. Est enim nescio quo pacto naturâ hoc nobis insitum, vt locis in quibus summi præcellentésque viri multum versati sunt, aut supellectule, vel re alia, quam in vsu habuerunt, magis quàm librorum ab eisdem conscriptorum lectione

 sæpe-

ſæpenumero commoueamur. Teſtatur Cicero cùm aliquando veniſſet Metapontum, non antè ad hoſpitem diuertiſſe, quàm locum ipſum in quo vitam ediderat Pythagoras, ſedémq; vidiſſet. Et Lucianus author eſt, Epicteti philoſophi lucernam, quæ fictilis erat, tribus drachmarum millibus emptam fuiſſe. In hortis igitur Budæi viſum eſt omnibus conſidere, qui ſimul Hoſpitale duce illuc conuenerant, optimis ſanè ac eruditiſſimis viris, quorum nomina, rara eximiámque eorum virtutem admiratus, continere me non potui, quo minùs hîc adſcriberem. Fuerunt enim hi, Bart. Fayus, & Anton. Sennetonius, ordinis ſenatorij, lectiſſimi, ornatiſſimíque viri, & inſignis cùm doctrinæ, tum etiam integritatis & probitatis nomine conſpicui ac venerandi, Franciſcus & Sebaſtianus Albaſpinei fratres: quorum hic adoleſcentiæ vix dum annos egreſſus, multas legationes magna cum laude obiuerat, ac in rebus gerendis vbique talem ſe præſtiterat, vt ampliſſimis iam ſacerdotijs atq; honoribus benignitate Regis auctus eſſet: ille tuam Biturigum prouinciam ita tum regebat ac moderabatur, vt ab eo omnis æquitatis, iuſtitiæ, prudentiæ, magnitudinis animi exempla peterentur: vterque nobis propter ſimilitudinem ſtudiorum & beneficiorum magnitudinem coniunctiſſimus erat. In eo conſeſſu & colloquio multos variósque ſermones habitos fuiſſe recordor, tum de ſtudijs Budæi, quæ mihi propter veterem cum eo homine conſuetudinem, aliquanto erant notiora quàm ceteris, tum de triſti admodum atque acerbo caſu, quem literæ interiores extincto illo lumine pertulerunt. Ac vt alius ex alio naſcitur ſermo, hinc arrepta eſt occaſio commemorandi, quàm paucis annis, quantam literæ bonæ iacturam, paucorum hominum interitu, in Gallia noſtra feciſſent.

sent. Nam Budei fatum non longo admodum interuallo secuta est Regis Francisci patris tui mors luctuosa, principum omnium, quos vnquam sol vidit, literis deditissimi, vt iam bonorum omnium consensu, literarum ac disciplinarum parentis cognomen ei tribuatur. Nec ita multò post reginam Nauarræ Margaritam, cœlesti haud dubiè præditam ingenio fœminam, & eo in literas amore ac studio, vt Francisco Regi, cuius erat soror, non concederet, inuida fata nobis eripuerunt. In hanc sententiam cùm multa graviter & copiosè à singulis dicerentur, memini tum ita locutum Hospitalem fuisse, vt dolorem nostrum, mœrorémque oratione sua non parum leniret, ac minueret. Is enim ex tanta clade fœminam vnam superesse dicebat, cuius ea esset non solùm authoritas ac maiestas, verùm etiam doctrina singularis cum honesta voluntate affectúque coniuncta, vt literas collabentes sola facile sustentaret ac tueretur. Ac postquam de te studiisque tuis, & admirabili literarum omnium, tum Græcarum, tum Latinarum cognitione, pleraque non audita ab aliis, vt ipse affirmabat, sed à se comperta, atque intellecta, nobis magna cum attentione & admiratione audientibus narrauit, nemo mehercule fuit, quin protinus in cœlum manus præ gaudio tolleret, & ad bene sperandum de re literaria vehementissimè commoueretur. Est enim in Hospitalis oratione præter elegantiam & vbertatem eruditissimo viro dignam, grauitas etiam summa, &, vt prudentis rectíque hominis, quædam naturalis authoritas, quæ ad fidem faciendam plurimum valet. Hunc verò sermonem sic excepit Fran. Albaspineus, vt Biturigum ciuitati prouinciaque mirum in modum gratularetur, quòd super eius tibi procurationem, gubernationem,

ducatúmque Rex Christianiss. Henricus frater tuus mandasset, atque credidisset. Quid enim, inquiebat, nobis optatius, fœlicius, diuinius contingere potuisset, post eam animi consternationem, quæ, Margarita Regina Nauarræ fato functa, inter cives nostros obortæ est, quàm repentè eam nobis ducem quasi cœlitus demissam esse, in qua eadem pietas ac religio, bonitas par atque humanitas, ingenium fœlicius, & longè politior doctrina insint, quæque ad ea quæ iam rectè præclaréque instituta sunt, non solùm tuenda & conseruanda, sed etiam augenda & amplificanda diuinitus quodammodo nobis data videatur? Subijciebat, ille, venisse iam tempus, quo Biturigum cives verissimè idem dicere possent, quod Themistoclem Athenienſem dixisse ferunt, cùm exul & profugus ad regem Persarum confugisset, & ab eo honorificè exceptus locupletatúsque fuisset: O amici perieramus, nisi perijssemus. Longum esset, nec valdè necessarium sigillatim omnia hic recensere, quæcunque in eo congressu de te recitata sunt. De quibus omnibus tametsi fama vbique terrarum increbuerat (magna siquidem fortuna nihil occultum esse patitur) tamen ad opinionem confirmandam, quam animo vtcunque priùs imbiberam, magnum pondus habuit ea disputatio. Nam antè vix adduci poteram, vt has lucubrationes nostras in tuo nomine diuulgari & apparere sinerem. Cogitabam enim non eo me hominem esse vel ingenio, vel doctrina, vt quicquam auribus tuis dignum afferre possim, & scholasticas disputationes, de Iure præsertim, & quæstionibus forensibus mulieri offerri ineptum ac indecorum quibusdam visum iri satis intelligebam. Ac sicut olim prouerbio notati sunt, qui Veneri suem immolabant, quòd Adonis apri dente peremptus, ideóque

ideóque ſus Veneri, vt amaſij interfector gratus non eſſet: ſic ego ſubueritus ſum ne mihi vitio detur, quòd nec muneris oblati, nec perſonæ tuæ rationem habuerim. Verùm omnem mihi ſcrupulum dubitationémque exemit iſta, quæ nunc animo meo inſedit penitus de te perſuaſio. Nam ſingularis tua in bonarum artium ſtudioſos humanitas facit, vt qualemcúnque ſedulitatem noſtram in bonam partem accepturam confidamus, quamuis hoc opus ita à nobis elaboratum perfectúmq; non ſit, vt ſi ex noſtra æſtimatũ fuerit induſtria, magis quam dignitate ipſius argumenti, dignum tuo nomine patrocinióque iudicari debeat. Ac ſi qui fortè ſint qui rem à nobis tractatam parũ tibi conuenire exiſtiment, in eo falli eos conſtat, quòd te ex aliarum mulierum natura, ingenio & moribus fingunt: nec ſatis norunt quantum inter tè reliquàſque huius ſeculi fœminas interſit. Cùm igitur ea ſit & naturæ tuæ bonitas, & doctrina ac eruditio, vt præter pudorem pudicitiámque inſignem, muliebre nihil in te conſpiciatur, & cum excellentiſſimis viris meritò conferri poſſis, equidem iure culpandus non videor, ſi tibi munus literarium obtulerim, quod aptum conueniénſque viro eſſe nemo non fateatur. Non deerunt fortaſſe, qui dicent ſtudium literarum in muliere quidem ferendum eſſe, ſed non earum quæ ad res politicas & forenſes pertinent. Sed cùm ita moribus noſtris comparatum ſit, vt principes fœmina, gubernacula Reipublicæ teneant, cur earum rerum ſcientia, quibus ad Rempublicam regendam opus eſt, eiſdem interdicta ſit non video. Niſi fortè quis dicat eas vicaria magiſtratuum opera vti hic ſolere, quos iſta cognoſcere ſufficiat. Verum ego vt anxiam nimis & exactam harum rerum cognitionem à principibus minimè flagito, ita minùs idoneos eſſe ad gubernati-

bernationem Reipublicæ eos censeo, qui ne primoribus quidem labris, vt dicitur, hæc degustarunt. Ac huiusmodi sunt hi nostri libri, nisi vehementer ipsi fallimur, vt ijs etiam qui forensem iudiciariámque artem ipsi non exercent, sed rerum cùm diuinarum, tum ad statum publicum spectantium studio capiuntur, nonnihil conducant. Quarum rerum cognitione vt honesta ac perquam necessaria, te mirificè delectari accepimus. Et hæc quidem à nobis dicta sunt, vt ineptiarum ac temeritatis crimen, quod nobis obijci posset, si minùs à te, certè ab alijs quibusdam, in quorum manus scripta nostra venient, aliquando fortassis diluerimus. Nec difficile est, ex ijs quæ iam diximus perspicere ac iudicare, quæ me ratio impulerit, vt libros meos tibi legendos exhiberem. Verùm alia quædam non leuis huius incœpti causa etiam fuit, præter eas, quæ hactenus à nobis exposita sunt, quòd videlicet in locum illustris Reginæ Nauar. ducisque Biturigum modò successeris, quæ studiorum nostrorum fructum, si quis existat, iure suo à nobis repetere posset. Quam enim superstitem adhuc & viuam diutissimè colui & obseruaui, cùm apud Biturigas tuos ius ciuile interpretarer, & annuum mihi eo nomine largiretur, eidem profectò mortuæ quod potero officium præstare quàm maximè cupio: vt eius quæ tam præclarè ac diuinitùs, non dicam de me & studijs, sed de vniuerso hominum genere merita est, sacrosanctam apud nos memoriam esse omnes intelligant. Sed quia animo iam fœliciter in cælum recepto humana non conueniunt, nec quantum vellem ei impræsentiarum tribuere possum, quicquid in viuam officij collaturus fui, nemini iustius quàm tibi nunc deferendum esse videtur: vtpote quam illa incredibili

credibili amore semper complexa sit, & pietatis, religionis, doctrinæ, cæterorúmque ornamentorum suorum velut hæredem quodammodo reliquerit. Et arbitror pios illos sanctissimósque Manes, si loqui nobiscum possent, id sibi pergratum ac iucundum esse dicturos. Quo nomine fortassis opera hæc nostra, qualiscunque ea sit, acceptior tibi futura est, eámque vt boni consulas te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, Lutetiæ Parisiorum, Ibid. Iun. 1550.

INDEX SINGVLORVM Capitum, quæ his octo libris continentur.

LIBER PRIMVS.

De Ecclesia, & ministerijs ecclesiasticis.

DE Ecclesia, potestate ecclesiastica & ciuili, ac de vtriusque discrimine Cap. 1.
De potestate, & iurisdictione ecclesiastica Cap. 2.
De pœnis, & coërcitionibus ecclesiasticis Cap. 3.
An ius gladij habeat Ecclesia Cap. 4.
De ciuili gubernatione Cap. 5.
Quam potestatem habeat princeps circa ministeria Ecclesiæ Cap. 6.
De Hierarchia, & varijs administrationibus Ecclesiæ Cap. 7.
De varijs presbyterorum generibus Cap. 8.
De episcopis; qui gradus sint episcoporum, & quæ potestas olim fuerit eorum, qui chorepiscopi dicebantur Cap. 9.
De episcopo Romano, ac de eius amplitudine, & authoritate, tum de nominibus variis, quibus appellari solet Cap. 10.
De conuentibus ecclesiasticis, quas synodos vocãt. Cap. 11.
De diaconis, hypodiaconis, & alijs inferioris ordinis & gradus clericis Cap. 12.
De cardinalibus Romanæ Ecclesiæ, cur ita vocentur, & vnde ortum habuerint Cap. 13.
Qui fuerint olim ostiarij, lectores, exorcistæ, aculuthi, & cæteri omnes qui clerici appellantur: vnde mos tondendi capitis ortus sit, atque item consuetudo canendi in sacris ædibus Cap. 14.
De scholæ ecclesiasticæ magistris, & doctoribus Cap. 15.
De sacris ordinationibus, & cur olim absolutè quenquam ordinari vetitum fuerit Cap. 16.
De pseudoclericis Cap. 17.
De canonicorum collegio Cap. 18.
De ministris Ecclesiæ, qui clerici non sunt Cap. 19.

De

De monasterijs, & monachis, eorúmque statu, conuersatione & instituto Cap.20.
De monachorum sectis Cap.21.
De monachorum gradibus, & officijs Cap.22.
De mendicantium sodalitate Cap.23.
De monialibus Cap.24.
De sacerdotijs veterum Romanorum ante Christianismum. Cap.25.

LIBER SECVNDVS.

De origine, definitione, ac diuisione beneficiorum.

De facultatibus Ecclesiæ, earúmque origine, & processu Cap. 1.
De vulgari diuisione bonorum ecclesiasticorum in temporalia & spiritualia Cap.2.
Vnde dicatur beneficium Cap.3.
Quid sit beneficium, beneficij ecclesiastici dominium, vsus fructúsque cuius sit, & an pensiones annuæ, atque hospitalia, beneficij appellatione contineantur Cap.4.
Beneficiorum diuisio, & qualitas Cap.5.
Quæ sint dignitates ecclesiasticæ, & quot modis accipiantur Cap.6.
De curatione animorum Cap.7.
Simplicia beneficia quæ sint, & prebendarum vocabulo quid significetur Cap.8.
Beneficiorum diuisio in regularia & sæcularia Cap.9.

LIBER TERTIVS.

De ijs qui possint beneficia conferre.

Quorum beneficiorum distributionem habeat Romanus pontifex, & quemadmodum is ordinari eligíque debeat Cap.1.
An concilium œcumenicum beneficia conferat, & an ei subsit Romanus pontifex Cap.2.
De legáto Romani pontificis Cap.3.
De episcopis, cæterísque, qui ordinarij collatores dicuntur Cap.4.

De

De curatore dato episcopo, quem vulgò coadiutorem appellamus Cap.5.
De collegio ecclesiastico vacante sede episcopali Cap.6.
De propontifice, qui vicarius appellatur Cap.7.
De conductore Cap.8.
De possessore Cap.9.
Sequestrum beneficia conferre posse, & obiter explicata duo loca, quæ inuicem pugnare videbantur, Iuliani scilicet, & Florentini Iureconsultorum aduersus aliorum sententiam Cap.10.
Ius conferendorum beneficiorum in Gallia regem habere, & vnde id ius quod regalia dicimus, ortum habuerit Cap.11.

LIBER QVARTVS.

Quibus possint beneficia conferri.

Quibus præditum moribus, & à quibus vitijs alienum esse eum oporteat, cui beneficium confertur Cap.1.
Quarum literarum atque linguarum cognitione instructus debeat esse beneficiarius Cap.2.
An ob vitium corporis à sacro ministerio, beneficióque repelli quis debeat Cap.3.
De morbis corporis, qui hominem ministerij beneficijque ecclesiastici incapacem reddunt, item qui dicantur energumeni, & engastrimythi in iure pontificio Cap.4.
Eos qui ex iustis nuptijs procreati non sunt, ad ministerium ac beneficium ecclesiasticum admitti non debere, & qua ratione id constitutum sit Cap.5.
Quibus sacris initiatum esse eum oporteat, qui ad sacrum beneficium promouetur Cap.6.
An cœlibatus beneficiarijs necessarius sit Cap.7.
Digamum à sacerdotio, & beneficio ecclesiastico summoueri, & qua ratione id canonibus sancitum sit Cap.8.
De beneficiariorum ætate, & legibus annalibus: item de ijs qui plura aduersus canones beneficia impetrauerunt Cap.9.

LIBER QVINTVS.

Quibus modis acquirantur beneficia, & ministri Ecclesiæ ordinentur.

Quæ sit forma, & ratio eligendi ministros Ecclesiæ, tam vetus quàm noua, quídque inter ea beneficia intersit, quæ vulgò collatiua & electiua dicuntur Cap.1.
De eo genere ad sacra ministeria beneficiáque promouendi, quod vulgò postulationem vocamus Cap.2.
Translatio episcoporum quamobrem sit prohibita, aliter explicatum, quàm à iuris pontificij enarratoribus factum adhuc sit Cap.3.
Quale sit nominationis ac præsentationis ius, ijs competens, qui patroni ecclesiarum dicuntur Cap.4.
De iure ordinandi ministros Ecclesiæ, beneficiáque conferendi, quod tanquam caducum ad superiorem antistitem deuoluitur Cap.5.
Coniunctio beneficiorum, quam vnionem vocant, quæ sit, & quibus ex causis permittatur Cap.6.
De fiducijs ecclesiarum, tam perpetuis, quàm temporarijs, quæ commendationes dicuntur Cap.7.
De pontificijs diplomatis, quæ vulgus gratias expectatiuas, & mandata de prouidendo appellat, copiosa disputatio Cap.8.
De reseruationibus beneficiorum, tam vniuersè, quàm figillatim factis Cap.9.
De pontificum diplomatis, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrantur Cap.10.
De concilio Constantiano, ac Basilienſi, & de pragmatica Gallorum sanctione, Romanorúmq; pontificum decretis, quibus eam aut conuellere omnino, aut labefactare studuerunt Cap.11.
De nominatione regia in ordinandis antistitibus, quales regis candidatos esse oporteat Cap.12.
De scholastica nominatione, qua nunc in Gallia ferè vtimur, compendiosa, sed accurata commentatio Cap.13.

LIBER

LIBER SEXTVS.

De ijs, quæ in beneficijs distribuendis præcipuè obseruanda sunt.

Beneficium antequam vacet, nec dandum, nec promittendum esse, & quàm grauiter in hac re aduersus sacros canones peccari soleat Cap. 1.
Omnem ambitum à collatione beneficiorum procul abesse debere Cap. 2.
De annuo vectigali, quod vulgò Annatam vocant, à nouis antistitibus exigi solito, & explicata lex Iulia de ambitu Cap. 3.
De annuis siue pensionibus, quæ beneficijs velut seruitutes quædam imponuntur Cap. 4.
Beneficium purè ac simpliciter conferendum esse Cap. 5.
An absque scriptura beneficij collatio valeat Cap. 6.

LIBER SEPTIMVS.

Quod ius habeat beneficiarius in beneficio suo, & quemadmodum beneficia retineantur & conseruentur.

De decima tam ordinaria & legitima, quàm extraordinaria atque indicta Cap. 1.
De primitijs Cap. 2.
De oblationibus Cap. 3.
De diarijs, quæ distributiones quotidianæ appellantur, & cur hoc genus erogationis adinuentum sit Cap. 4.
De reditibus, & obuentionibus quibusdam episcoporum Cap. 5.
De ijs quæ sacramentorum, & aliarum huiusmodi rerum nomine contra veteres canones exiguntur Cap. 6.
An mortuo beneficiario hæres legitimus ei succedat Cap. 7
An beneficiarius successorem eligere, & fructus beneficij testamento legare possit Cap. 8.
Quibus ex causis rerum ecclesiasticarum alienatio permittatur: quæ forma in huiusmodi alienatione debeat obseruari:

obseruari : & declaratus canon Agathensis concilij ad eandem rem pertinens, qui vulgò malè intellectus magnam iudiciorum varietatem peperit Cap. 9.
Quorum munerum vacationem beneficiarij, & ecclesiarum ministri habeant Cap. 10.
De iudicijs & actionibus, quæ pro beneficijs comparatæ sunt Cap. 11.
De ijs qui liberè & quietè beneficium triennio possederunt Cap. 12.
De subrogationibus iudiciarijs Cap. 13.

LIBER OCTAVVS

Quibus modis beneficia amittantur, & vacent.

De beneficijs morte beneficiariorum vacantibus Cap. 1.
De beneficiorum eiuratione, quæ & resignatio appellatur Cap. 2.
De beneficiorum permutatione Cap. 3.
De beneficiorum multitudine canonibus prohibita Cap. 4.
De assiduitate beneficiariorum, quam residentiam appellamus Cap. 5.
De criminibus propter quæ beneficia amittuntur Cap. 6.

INDICIS FINIS.

PRÆFATIO, IN QVA DE VNIVERSO IVRE PONTIFICIO, AC DE INSTITUTO authoris disseritur.

CVM de iure canonico siue pontificio aliquid scribere instituerem, satis prospiciebam fore, vt hoc consilium meum in varias reprehensiones incurreret. Non enim adeo rerum imperitus sum, vt non intelligam, quàm malè audiat hoc tempore istius iuris professio, quámque displiceat non vulgo tantùm & imperitæ multitudini: sed ijs etiam, qui cæteris acutiores, acriorísque iudicij haberi volunt. Nam pleriſque persuasum est, ius pontificium nihil aliud esse, quàm inconditam quandam decretorum, & constitutionum, farraginem à semidoctis pontificibus ad quæstum magis, quàm ad Reip. Christianæ commodum editarum: cuius nec liberalis cognitio, nec admodum necessaria videatur. Nec desunt, qui totum hoc ius plenum erroribus esse non obscurè testentur, è quorum numero Cynus Pistoriensis clari nominis iuriconsultus fuit. Alij, tametsi multa præclara & vtilia iure pontificio contineri non inficientur: tamen quia partim ea in desuetudinem abijsse vident, partim diplomatibus pontificum venialibus ferè subuerti solere, inanem prorsus nostrum esse laborem contendunt, nec vllam in hoc genere doctrinam reconditiorem magnopere requiri dictitant, sed eam sufficere, quæ in foro vsitata sit, & ex vulgaribus commentarijs hauriatur. Non necesse habeo hîc commemorare, quoties mihi cum his dimicandum fuerit, qui vicem meam (si Dijs places) non mediocriter dolere se dicerent, quòd studijs gravioribus omissis, in his magis ineptijsque tempus contererem. Quorum ego iudicium, & authoritatem, vt prorsus non contemno, ita rationes aliquas habere mihi videor, quibus hoc institutum consiliumque meum bonus & eruditis hominibus approbare facilè possim. Nam vt de iure pontificio dicam quod sentio, constat imprimis iam inde ab initio nascentis ecclesiæ apostolos Christi, ac sacerdotes de ritibus in ecclesiæ

ecclesiæ necessarijs quædam constituisse, cum absque ordine & ἀταξία verum Dei cultum retineri non posse animaduerterent. Hinc Paulus ad Corinthios scribens, πάντα, inquit, εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. Hos imitati successores permultas ætates variis in commentibus veluti leges quasdam condiderunt, quas canones, id est, regulas, seu ius canonicum vocamus. Ea siquidem erat horum modestia, vt decreta huiusmodi sua, leges vocare nõ auderent, ne principum ac magistratuum authoritatem sibi arrogare viderentur. Et quanquam principes ipsi negligentibus episcopis ac sacerdotibus leges plerunque ad gubernationem ecclesiarum, & ritus ecclesiasticos pertinentes ferrẽt: tamen ea veneratione sacros illos canones prosequebantur, vt ab eorũ præscripto vix vnquam sibi deflectendum esse ducerent. Et Iustinianus noster disertè ait, se ita leges scribere vt sacros canones imitentur. Totum autem ius canonicum, quo nunc vtimur, præcipuis aliquot voluminibus continetur. Vnum est à Gratiano compositum quadringentis fere ab hinc annis, quod variis canonibus, sententiisque veterum patrum vndiq; collectis refertum est, Decretorumq; titulo inscribitur. Nec eo libro vllus est in hoc genere vtilior, quamuis in eo non nihil desiderent eruditi. Fatetur Martialis quodam versu, in suis libris mala plura esse, quàm bona, aut mediocria, nec aliter vllum scribi librum solere, nemo tamen sanus ideo libros eiusmodi omnes contemnendos aut reijciendos esse dixerit. At Gratianus noster plurimis abundat præclaris aureisq; sententijs, vt æquum non sit, ob nonnulla, si quæ in eo deprehenduntur errata, à studiosorum manibus librum longe vtilissimum excutere, nullo duntaxat meliore, probatioréque allato. Alterum volumen est Gregorij noni editum nomine, quod diuersorum pontificum Romanæ sedis epistolas, quæ dicuntur Decretales, complectitur. In eo Decretalium volumine multa inuenri licet, quæ à prisca illa disciplina, quam decretorum liber à Gratiano editus continet, multum degenerent. Atque hinc natum est illud apud nostrates tritum ac vulgò iactatum, Malè cum rebus humanis actum esse, ex quo decretis alæ accesserunt. Est enim hæc rerum humanarum conditio, vt ferè in deterius prolabantur: Sic omnia fatis, inquit poëta, in peius ruere, & retrò sublapsa referri. Eius tamen libri lectio negligenda iuris studioso non est, quòd multa ad iuris non modo pontificij, sed etiam ciuilis cognitionem vtilia contineat. Quo enim tempore conscriptæ sunt illæ epistolæ, quibus pontifices Romani de iure consulentibus more veterum imperatorum respondebant, causæ ecclesiasticæ antiquam simplicitatem iam amiserant, eránsque huiusmodi, vt ad eas dirimendas ac definiendas

iurisconsulti & pragmatici adhiberentur: vnde factum est, vt canonum peritus, nisi idem iuris ciuilis scientia instructus sit, vulgari prouerbio inter rudes, & imperitos numeretur. Alius est liber Bonifacij octaui, quem ideò in Francia receptum non esse accepimus, quòd quæ in eo extant constitutiones, pleræque in odium, & æmulationem Philippi Francorum regis editæ, & ad Romanæ aulæ quæstum excogitatæ credantur. Vtcunque se res habeat, quisquis in iure hodie versari cupit, non parum eius libri lectione iuuari potest: nec dissimilis est cæterorum librorũ tum à Clemente quinto, tum ab alijs promulgatorum ratio: ex quibus, si cum iudicio legantur, fructus & commodi plurimum colligere licet. Quanquam enim libenter fatio, vt iuuenes ad horum librorum studium adhorter: tamen ab omnibus vitijs eos pertinaciter vindicare nequaquam instituj. Illud enim fateri vel inuiti cogimur, mores hominum ecclesiæ titulo insignitorum ita paulatim degenerasse, vt posteriores constitutiones pontificum ferè anterioribus cedãt, ac de eis meritò dici posse videatur quod scribit Homerus.

Παῦρoι γὰρ τoι παῖδες ὁμoῖoι πατρὶ πέλoνται.
Oἱ πλέoνες κακίoνες, παῦρoι δέ τι πατρὸς ἀμείνες.

Itaque sicut hoc tempore valde necessarium est, sacerdotum deformatos mores ad priscam religionem reuocare: ita expediret fortassis ex eos tantisque constitutionibus pontificijs, quicquid verius, syncerius ac vtilius est, in breue aliquod volumen conferre. Nec id futurum aliquando desperamus, hoc præsertim pontifice Iulio 3. quem rumor est (atque vtinam is vanus non sit) de ruinis ecclesiæ fulciendis, & restituendis canonibus antiquis seriò cogitare. Quo nihil potest in eius mentẽ ac cogitationẽ cadere diuinius. Extant Hesiodi versus, quibus ætatis suæ vitia deplorat, & se alio tempore natũ nõ esse conqueritur.

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελoν ἐγὼ πεμπτoῖσι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθεν ἀπoθνήσκειν ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

Sed quoniam his votis nihil proficitur, modis omnibus enitendum est, vt veteres mores ac instituta reuocantes, auream quandam ex ferrea ætatem efficiamus. Vetus est illud, Moribus antiquis res stat Romana, virisque. Quod de Ecclesia & statu ecclesiastico multo verius dici potest. Nec aliter censuerunt antiqui illi patres in cõuentu Nicensi, qui ita decreuerunt, τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω. Quem ad rem nostri hic tractatus nonnihil vt spero adiumenti allaturus est: hoc enim mihi propositum fuit, vt sensim ab heroicis ætatibus ad nostrorum vsque temporum fæcem deueniens, priscos canones ac instituta primùm, deinde recentiores constitutiones in medium adducerem: sed temporis vbique habita ratione, quo edita, ac pro-

promulgata quæque fuit, exempla quoque interserui, ex Eusebio, Sozomeno, Socrate, Theodorito, Chrysostomo, Basilio, Gregorio, Hieronymo, Augustino, Cypriano, atque alijs veteribus scriptoribus ecclesiasticis decerpta, quos mihi eam ob rem evolvere omneis non sine magno labore ac vigilijs necesse fuit. Itaque quisquis omnium sæculorum, atque ætatum à Christo, & eius apostolis ad nostra usque tempora canones, decreta, constitutiones, ritus, moresque ecclesiasticos nosse, ac invicem conferre volet, hi nostri libri si minùs satis faciens omnino, certè non minimo ei futuros adjumento confirmare ausim. Nam cùm hæc primùm scribere aggressus sum, mihi tantùm animus erat, commentarios ad memoriæ subsidium, & locos communes de rebus in foro usitatis conscribere, qui mihi ad causas forenses tractandas usuì essent. Verùm ab amicis persuasus, vt commentationes meas cum studiosis communicarem, non invitus feci, vt rerum omnium, quæ in iure pontificio disputantur, fontes indicarem ac patefacerem, quò ad plures manaret nostrarum vigiliarum, si quæ sit, utilitas, & non ijs tantùm qui foro & litibus dediti sunt: sed cæteris etiam omnibus prodessem. In ijs sanè quæ ad forum & judicia præcipuè spectant, modum adhibui, qui docendi rationi & methodo, quam in toto hoc opere secutus sum (haud scio, quàm fœliciter) mihi convenire videbatur: nec singulas quæ incidere solent, quæstiones, quæque ab alijs spinosè subtilitérque disputantur, omnino hîc agitandas esse putaui. Quanquam pleráque sic attigi, vt verear, ne à quibusdam in ea re nimius existimer, qui nihil de face, quod aiunt, nos haurire facilè patientur. Malè etenim docet, qui omnia docet. Idque à nobis non multos ante annos satis demonstratum est in eo libello, quem de docendi discendiq; ratione ad And. Guillartum scripsimus, qui tum nobis ius ciuile interpretantibus operam dabat, nunc præfectura libellorum iuuenis adhuc, sed prudentia senili in regia, summisque tribunalibus fungitur. Ac eleganter Chrysostomus: In lampadem, inquit, si parum instillaueris olei, satis alimenti habet ignis: sin iusto largius infuderis, etiam quæ in ea est, flammam extingues. Nec minùs venusta similitudine vsus est Aristo, Græcè quidem, vti & Chrysostomus, sed in hanc sententiam: Veratrum si crassius sumptum fuerit, purgat: tritum verò ac comminutum, suffocat: sic & nimis anxia subtilisq; in philosophia disputatio. Quod ad elocutionẽ attinet, quidnam hîc præstiterim, paucis dicã. Equidẽ vt à nouo illo & verè portẽtoso genere orationis, quod barbari doctores condiderũt, multum semper abhorrui: ita dedi operam, vt propriè, Latinè, ac dilucidè res mirum in modum involutas & obscuras explicarem: nam ius pontifi-

cum, quod multos annos iacuit, nec vllum habuit lumen Latinarum literarum, nonnihil excitare ac illustrare conatus sum: idq; tamesi consecutum me non profiteor: secutum tamen esse præ me fero. Ac vehementer eos hortor, qui maiorem dicendi facultatem sibi comparauerint, vt inchoatum, informatúmq; à nobis opus aliquando expoliant. Non enim hæc nitescere posse diffidimus, modò egregius quispiam artifex operi manus admoueat. Illud sanè omnino vitare nõ potuimus, ne rebus nouis noua quædam imponeremus nomina, aut recepta vulgò retineremus: quanquam id à nobis modicè factum est, & cùm ad id nos cogere inopia videbatur. Licuit enim, semperq; licebit Signatum præsente nota producere nomen. Quod & in philosophia Cicero ipse fecit plerumque, & alij non pauci, quorum apud omnes eruditos grauis est authoritas. Liuius quidem de summis magistratibus Carthaginensium loquens, non Consules eos, sed Suffetes potius vocat. Itaq; fastidij delicatissimi est, ea verba contemnere ac dispuere, quæ à nostræ religionis authoribus, & veteribus theologis vsurpata sunt. Quo nomine Spiridion quendam episcopum apud Cyprios concionantem, acriter obiurgasse fertur, vt Sozomenus ait. Hæc de pontificio seu canonico iure, de q, nostro instituto paulò fusiùs præfari volui, vt quanta sit huius iuris non solum vtilitas, sed etiam dignitas quædam & amplitudo, ijs præsertim iuuenibus, qui liberaliùs instituti, canepeius & angue ius põtificium oderunt hoc tempore, planum facerem, & simul ostenderem in re tenui, ieiuna & abiecta, vt est quorundam persuasio, tantam me operam non collocasse: nam cæteris, qui nullare magis quàm quæstu & lucro commouentur, quales permultos alunt fere Tribunalia, superuacanea fortassis oratio nostra futura est: cùm hi vel eo solo nomine ius canonicum amplectantur, ac velut filiolam exosculantur suam. Iis enim litibus, quæ ex rebus ecclesiasticis oriuntur, & iure magis pontificio quàm ciuili dirimũtur, omnia vix fora hodie sufficiunt: cuius rei duæ mihi præcipuæ videntur esse causæ: vna est, quia personarum ecclesiasticarum, quæ iure pontificio reguntur, ea est multitudo vt populus vniuersus in treis ordines distribuatur, Sacerdotium, Nobilitatem, ac Plebem, quorum omnium amplissimus est sacerdotum siue ecclesiasticorum ordo: Altera causa est, quia immensas ecclesiæ opes nemo non quibuscunq; modis potest, ad se rapit: innumerabiles eius rei gratia passim excogitantur techna & frandes, veteres canones indignè miserabilitérque soluuntur: vt quæ inde nascuntur, controuersiarum, neq; finis neq; modus vllus reperiatur. Vnde fit, vt nulla alia ex re vberior quæstus ad cauisidicos, pragmaticósq; redeat. Proinde qui ad quæstum omnia referunt, nec

vllum

vllum sibi alium finem studiorum scopumq; proponunt, hi mea oratione non egent, quò ad studium iuris pontificij alliciantur. Cum ijs igitur mihi res est impræsentiarum, qui cùm generosioris indolis sint, & literis elegantioribus expoliti, ius pontificium ob eas, de quibus iam diximus, causas aversantur & fastidiunt, quibus nostra oratione iam aliqua ex parte satisfactum esse opinor. Nam ifti vituperant factum, quod ab alijs vnum laudatur maximè: quòd videlicet, cum antiquorum canonum simplicitate, & gravitate rectioris argutas, vt dicunt, ineptias coniunxerimus. Est enim posteriorum canonum vsus hodie maior & frequentior in foro. Sed illi fortassis de rebus forensibus admodum solliciti non sunt. Itaq; illud eis obijciemus, quod elegans & festiuus poëta scribit: Non opus est nobis nimium lectore guloso: Hunc volo, qui siat non sine pane satur. Et sanè mirari satis non possum istos ab ijs despici, qui libros de sacris, sacerdotibus, cæremoniisq; veterum ethnicorum cum voluptate legunt, eiusq; rei scientia, vt honesta ac liberali delectantur. Nam vt eis concedamus posteriorum pontificiũ decreta veteribus longè dissimillima esse, & quædam fortè in eis reperiri, quæ aliquam emendationem correctionemq; desiderent: tamen vicissitudinem illam admirabilem ac mutationem cognoscere iuuat, quã in nostra religione tot sæcula pepererunt. Num minùs libenter Neronis & Caligulæ perditissimorum hominum res gestas legimus, quàm Augusti, Traiani, Marci, quorundam aliorum, qui prudenter & fœliciter Romano præfuerunt imperio? Est enim harum rerum cognitio homine politico digna: nec dubium est quin iura, quibus nunc vtimur, pontificia, ad statum publicum & politiam maximè spectent, quæ tametsi aliquando emendata immutataq; fuerint, vt sæpe res huiusmodi solent: tamen futurum auguror, vt eorum cognitionem nihilominus affectet posteritas, nec satis eruditus habeatur, cui hæc ignota fuerint. Illud postremò hic admonere lectores volumus, quædam in his scriptis inueniri posse, quibus nondum suprema manus imposita sit. Id enim nobis non licuit, cùm otij temporisq; satis ad ea recognoscenda, limandaq;, non suppeteret, & magnæ nos rationes impellerent, ne vltra editionem differremus. Idq; eò nos æquiore animo fecimus, quòd spes nobis sit multorum exemplo scripta nostra quamuis edita iam permulgataq;, cùm id necessitas poposcerit, emendare, & subinde opus sub incudem ista reuocare, vt nouissima quaque editione absolutius atque limatius in publicum prodeat.

LIBER PRIMVS DE ECCLESIA ET MINISTERIIS ECCLESIASTICIS.

Argumentum.

Quoniam via & ratione de beneficijs ecclesiasticis disserere instituimus, operæpretium nobis visum est ab ipsa Ecclesia initium facere: Deinde ministeria, officiáque ecclesiastica sic describere, vt quid vniuscuiusque sit proprium, facile intelligi possit. Nam hoc fundamento non iacto qui rem tractant beneficiariam, sæpenumero eos perturbare omnia ac confundere videmus. Quisquis enim nescit, quid sit Ecclesia, quid potestas ecclesiastica, quemadmodum à politica differat, qui sint episcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi, & alij huiusmodi ecclesiarum siue gubernatores, siue ministri, hunc necesse est in magna rerum, quæ ad hoc argumentum pertinent, ignoratione versari: Elementa siquidem hæc sunt totius iuris pontificij, quo vtimur, quòdque tot voluminibus perscriptum nobis pontifices reliquerunt. Sed & de monachis quoque aliquid attingere oportet: idque eo magis, quia beneficia, quæ regularia dicuntur, aliter satis commodè explicari cognoscique non possunt.

DE ECCLESIA, POTESTATE ECCLESIASTICA ET CIVILI, AC DE VTRIusque discrimine.

Caput primum.

CIuitas vna est inter Christianos, vnáque Resp. latè per orbem diffusa, nec vllo circumscripta loco, quam vsitata iam receptáque appellatione Ecclesiam dicimus: huius sacrosanctę & augustę ciuitatis status in sacris, & sacerdotibus, & magistratibus consistit, vt de publico Romanorum iure scribit Vlpianus [a]. Nam etsi religionis & sacrorum procuratio omnibus alijs rebus antiquior nobis esse debeat: tamen imperio magistratus ad tranquillitatem inter homines tuendam est opus, sine qua ne religio quidem consistere potest. Itaque Iustinianus noster maxima Dei inter homines dona esse ait [b], sacerdotium & imperium: quòd vnum diuinarum rerum administratio, alterum humanarum gubernatio moderatióque sit. Non enim vt apud Hebræos quondam atque Romanos ijdem & reges erant & Pontifices [c], ita in Christiana Rep. idem homo vtramque personam sustinet & vtrumque munus exequitur: sed duæ sunt functiones diuersæ, quarum vnaquæque plurimum operis habet ac difficultatis [d]. Communis tamen est vtriusque finis & scopus: nempe religionis & mandatorum diuinorum in otio & pace conseruatio. Hinc Iustinianus noster de consensu & concordia rerum diuinarum & humanarum, sacerdotij & imperij loquens, symphoniæ verbo vtitur. Eius verba hæc sunt [e]: Ὥστε τὰ θειότερά τε, καὶ ἀνθρώπινα συνδραμοῦντα μίαν συμφωνίαν ταῖς ὀρθαῖς ποιήσασθαι ψήφοις. Nec minus imperium magistratus, quàm sacerdotium à Deo constitutum est, vt docet Paulus ad Romanos [f]. Sunt enim magistratus & sacerdotium velut vnius corporis, id est, Ecclesiæ duo membra præcipua: quorum alterum alterius auxilio eget. Sed eò sacerdotium magistratu

[a] l. 1. de Iust. & Iur.

[b] Nouel. 6.

[c] Eusebius lib. 1. hist. eccle. c. 5. c. cleros. 21. dist.

[d] c. duo sunt 96. distin.

[e] Nouel. 42.

[f] cap. 13.

magistratu dignius habetur, quòd hic corpori & rebus externis, illud animæ ac spiritui potissimum seruiat[g]. Itaque harum gubernationum altera spiritalis vulgò dicitur, quia spiritus & animæ tantum est curatio: altera temporalis, quia non æternarum rerum ac spiritalium administratio est, sed externarum potius & corporalium, quæ ad temporariam hanc vitam pertinent, & pro tempore, mutationem recipiunt. Id satis ostendit Valentiniani imperatoris oratio de Ambrosij ad episcopale munus promotione, apud Theodoritum [h]. Nam cùm Ambrosius, qui tum Prætura fungebatur, omnium suffragijs lectus esset episcopus Mediolanensis ecclesiæ, exultans gaudio Valentinianus, dixit se gratias agere Deo, quòd is animorum curationem ei viro tradidisset, cui ipse antea corpora cõmiserat[i]. Tametsi autem Ecclesia, cœtus ac multitudo Christianorum omnium, fideliúmque sit: tamen aliter nonnumquam accipitur in iure pontificio: nempe pro collegio & conuentu sacerdotum, ac ministrorum doctrinæ diuinæ qui clerici appellantur [k]. Hinc potestas ecclesiastica, à ciuili seu politica distinguitur. Sed de vtriúsque potestatis discrimine & officijs videndum est, & ab ecclesiastica tanquam sublimiore dignioréque incipiendum.

g d.c.duo sunt.

h lib.4.cap.7.

i c.Valentinianus.63. distinct.

k not.in c.relatum de testa.c. cum clerici de ver.sig.c.vlt. Ne præl.vices suas.

De potestate & iurisdictione ecclesiastica. Cap.2.

Sacerdotum functio & officium latissimè patet. Nam præter docendi munus, administrandi sacramenta, ordinandi ministros Ecclesiæ, & quædam alia, quæ non sunt instituti nostri, potestatem habent aliquas veluti leges condendi de cæremonijs, & alijs id genus, vt omnia decenter & ordine fiant. Item de rebus in religione obscurioribus iudicium faciunt: ac si quæ dubitatio emerserit, eorum cognitio est, non magistratuum ciuilium [l]. Causam enim fidei in Ecclesia, agendam quis abnuat? inquit Ambrosius [m]. Præterea iurisdictionem aliquam, & coërcitionem habent in Ecclesia, quoniam absque disciplina aliqua munus suum tueri non possunt. Ea autem disciplina duplex est: vna populi, altera cleri. Nam populum sibi commissum, corripiendi castigandíque, &

l l.omni innouatione. C.de sac. eccl.

m c.conuenior.23.q.8.

à

à ſacra communione arcendi ius habent ob graue ſcilicet delictum & contumaciam, quæ noceat Eccleſiæ [n]. Quæ poteſtas nihil detrahit imperio magiſtratus, quia nihilominus coërcere & legitimis ſupplicijs delinquentes afficere ei licet [o]. Poteſt & ſacerdotibus obſiſtere, ſi temerè & ob alias cauſas, quàm quæ canonibus expreſſæ ſint, quempiam à communione ſummouerint [p], vt pauló pòſt docebimus. Ad hæc, delicta quædam ſunt, quæ legibus non puniuntur: vt vſura, concubinatus, periurium, &c. correctioni tamen Eccleſiæ ſunt obnoxia, & ideo crimina eccleſiaſtica appellantur. Hæc de cauſis criminalibus. Cauſæ verò ciuiles laïcorum in Eccleſia non iudicantur, niſi quæſtio aliqua de fide, aut re alia ſpiritali occurrat [q], aut niſi conſentiant litigatores [r]. Non ignoro Theodoſium imperatorem Romanum legem promulgaſſe, qua cautum erat, vt lites omnes & controuerſiæ forenſes ad iudicium Eccleſiæ remitterentur, ſi alteruter litigatorum id poſtularet: Quæ lex à Carolo Magno poſtea renouata, confirmatáque fuit [s]. Sed mutatis epiſcoporum moribus, in deſuetudinem abijt, vt credibile eſt, vtraque conſtitutio. Nec verò dubium eſt, quin ſacerdotibus reges omnes ac principes in huiuſmodi rebus cedere, ſéque eis ſubiectos agnoſcere debeant. Quamobrem Valentinianus imperator, cùm de epiſcopi cuiuſdam electione ageretur, ita locutus eſt ſacerdotibus [t]: Talem in pontificali conſtituite ſede, cui & nos, qui gubernamus imperium, ſyncerè capita noſtra ſummittamus, & cuius monita, dum tanquam homines deliquerimus, neceſſariò veluti curantis medicamenta ſuſcipiamus: & Conſtantinus ad epiſcopos conuentus Niceni: Deus inquit, vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi [u]. Proinde Innocent. pontif. Rom. Arcadium Imperatorem à ſacra communione ſummouit, quia conſenſerat, vt Ioannes Chryſoſt. à ſua ſede pelleretur [x]. Et Ambroſius Valentiano Imperatori fortiter obſtitit iubenti, vt templum ſedémque ſuam Arrianis cederet. Sed nihil eſt ea hiſtoria memorabilius, quam Theodoritus, lib. 5. deſcribit de Theodoſio Imp. quem idem Ambroſius cùm Mediolanenſis epiſcopus eſſet, non ſolum excluſit à communione & ingreſſu templi: ſed

[n] ca. Nouit. de iudic.
[o] l. 1. C. de ſum. tri. l. placet. C. de ſac. eccle.
[p] No. 123.
[q] d. ca. conuenior d. l. omni innouatione.
[r] l. ſi qui ex conſenſu. C. de ep. aud.
[s] c. quæcunque 11. q. 1. c. nouit. de iud.
[t] c. quoniam. 18. diſtinct. c. quis dubitet. c. duo ſunt. 96. diſt.
[u] hiſto. eccle. lib. 10.
[x] d. c. duo ſunt.

sed etiam ad publicam pœnitentiam deposita purpura omníque regio ornatu, adegit: quòd apud Thessalonicam aliquot millia hominum indicta causa, ipsius iussu trucidata essent: vt nescias, maiorémne episcopi libertas, an Imperatoris obedientia animíque demissio admirationem mereatur [y]. Ac vt eius rei perpetuum supereſſet monumentum, pleniórque esset satisfactio, suis monitis & exhortationibus perfecit quoque Ambrosius, vt legem promulgaret Imperator, quæ etiamnum in Codice Iustiniani inter constitutiones Imperatorias extat [z] in hæc verba, Si vindicari in aliquos seueriùs contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam aut excipere sententiam: Sed per dies triginta super statu eorum, sors & fortuna suspensa sit. Eadem humilitate ac deiectione vsus est Fredericus primus, qui Ænobarbus est appellatus, in Alexandrum III. pontif. Ro. sed vi & armis, ne dicam tyrannide pontificis coactus, qui Imperatorem pro templi foribus humi postratum pedibus calcasse fertur, ac illud ex sacris literis pronunciari iussisse: Super aspidem & basiliscum ambulabis, conculcabis leonem & draconem. Nec verò aliorum principum necessaria est commemoratio, qui à pontificibus Rom. excommunicati sunt & anathemate notati: cùm in manibus omnium sint historiæ, & quæ adduximus exempla, ad id quod instituimus demonstrandum sufficiant. Quod ad disciplinam clericorum attinet, notandum est, ob quascunque causas laïci castigantur ab Ecclesia, multò magis eos puniendos esse. Sed magistratus nihilo secius in eos animaduertunt, postquam à suis antistitibus depositi, ac de gradu suo deiecti fuerint, nisi crimina sint ecclesiastica [a]. Ecclesiastica voco non ea tantum, de quibus locuti sumus, concubinatum, periurium, &c. sed etiam venationem, bellum, aut negotiorum sæcularium tractationem, aliáve id genus, quæ clericis interdicta sunt, cæteris non item. Nam de ijs non cognoscunt magistratus [b]. De causis verò ciuilibus clericorum non sacerdotes olim, sed præsides & magistratus cognoscebant [c]. Sed ne auocarentur à ministerio suo, & vt promptiùs lites finirentur, Iustinianus ciuilium quarundam causarum cognitionem eis permisit: sed ita vt liberum esset victo, sententiæ

[y] c. cum apud 11. q. 3.

[z] tit. de pœnis. l. si vindicari.

[a] Nouel. 83. & 123.

[b] Nou. 83. & 123.

[c] l. cum clericis. l. omnes. l. Iubemus. C. de ep. & cle.

sententiæ contradicere, & ad ciuilem magistratum prouocare [d]. Verùm constitutiones Romanorum pontificum huic iuri non parum derogauerunt: quibus cautum est, non solùm vt clerici ad magistratus tribunal inuiti non trahantur, sed vt ne volentes quidem iurisdictioni magistratus se subijcere possint, siue ciuilis sit, siue criminalis causa [e]. Qua de re videnda sunt, quæ Gratianus ex varijs authoribus collegit quæstione prima causæ siue hypotheseos vndecimæ.

[d] d. No. 83. & 113. c. si quis. 11. q. 1.

[e] c. significasti. c. si diligenti. de foro. có.

De pœnis & coërcitionibus ecclesiasticis.

Cap. 3.

Quod autem diximus de coërcitione, quam habent sacerdotes tum in clerum, tum in populum, id paulo longiorem explicationem desiderat: quia nondum satis demonstratum est, quo genere coërcitionis possint vti, & varia commemorantur pœnarum genera in antiquis recentioribúsque canonibus, quarum vt grauissima, ita etiam vsitatissima fuit olim exterminatio illa quam canones ἀφορισμὸν, & ἀνάθεμα, nos excommunicationem vulgò appellamus: Eáque vti aduersus quenquam non licebat, nisi ex graui aliqua causa, propter quam canones id fieri iuberent, vt ait Iustinianus [f]. Nam is qui excommunicatus & anathema factus est, non solùm à sacris summouetur, verùm etiam ab hominum consortio, quasi aqua & igni quodammodo interdictum ei sit. Estque hoc pœnæ genus illi non dissimile, quo Druydes sacerdotes Gallorum olim vsos fuisse testatur Cæsar [g], his verbis: Si quis aut priuatus, aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificijs interdicunt: Hæc pœna apud eos est grauissima. Quibus est interdictum, ij numero impiorum ac sceleratorum habentur, ab ijs omnes discedunt, aditum sermonémque defugiunt, ne quid ex contagione, incommodi accipiant: neque ijs petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur. Solebant quoque Græci εἰργνύναι τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς ἱερῶν, id est, foro & sacris arcere. Cuius pœnæ pleraque in Græcis authoribus exempla reperiuntur. Sed & Plinius [h] testatur regem Arabum morte multari, nullo interimente, auersantibus cunctis, & commercia etiam sermonis negãtibus.

[f] f. Nou. 123.

[g] g. lib. 6. de bel. Gal.

[h] h. lib. 6. c. 28.

Magnus

Magnus autem est huius excommunicationis vsus propter disciplinam Ecclesiæ & excommunicati emendationem: est enim neruus ecclesiasticæ disciplinæ, vt verè Innocentius quartus ait [i]. Nec, vt pereat quis, ideo excommunicatur, sed vt pudore suffusus resipiscat tandem, & ad frugem bonam redeat. Quod cùm acciderit, absoluitur & ad sacram communionem admittitur [k], & hæ sunt claues regni cœlorum, potestásque ligandi & soluendi, quam Christus apostolis suis eorúmq; successoribus concessit. [l] Quod est accipiendum, si quis simpliciter excommunicatus fuerit. Si enim inter sacros homines, & vt Græci dicunt ἀναθέματα habitus sit authoritate Ecclesię propter atrocissimum fortè scelus aliquod, omnis ei spes veniæ vt plurimum adimitur [m]. Sed quo grauior est pœna, eo apud Deum futurus est acceptior, si Ecclesiæ Iudicium æquo animo ferat, hócque commodo seueritas condemnationis compensatur & mitigatur. Verùm animaduertendum est nõ temerè quenquam olim absolui consueuisse absque castigatione aliqua propter exemplum, vt dixi, & vt exploratum esset, eum seriò ad Ecclesiam redire. Itaque vt satisfaceret Ecclesiæ quam læserat, & simul pœnitentiæ suæ, ac mutatæ voluntatis clarum documentum præberet, plorans & sordidatus publicè absolutionem petere cogebatur [n]. Sed hæc satisfactio ex causa aliqua honesta aliquando remittebatur, sicut & pleræque aliæ pœnæ ecclesiastica authoritate alicui inflictæ. Eáque remissio quæ indulgentia vulgò appellatur, res est apud nos hodie frequentissima. [o] Præter hanc excommunicationem, quæ tam clericis quàm laïcis varias ob causas irrogatur, aliæ sunt pœnæ ecclesiasticæ, quibus clerici præcipuè affici solent: Nam ministerio, officióque suo vel ad tempus [p], vel in perpetuum ijs interdicitur. Fitque interdum hæc interdictio simpliciter & sine adiunctione, interdum adijcitur, vt nudum honoris gradúsque sui nomen retineat absque administratione. Qua pœna Melitium episcopum aliquando multatum fuisse scribit Theodoritus [q]. Aliquando etiam augendæ pœnæ causa exprimitur, vt in monasterium conijciatur & includatur [r]. Est & pœna carceris iure pontificio recepta [s]. Quamuis à iuris ciuilis authoribus non probetur [t]. Sed & curijs olim tradi solebant, eisdem seruituri, ac ex clericis fiebant curiales,

i. c. Communiter. de consue.

k. ca. inter hæc. 33. q. 2.

l. c. audiuimus. c. quodcunque. 24. q. 1.

m. c. Engeltrudam. 3. q. 6. c. nemo. 11. q. 3. c. si quis suadente. 17. q. 4.

n. c. cum aliquis. 11. q. 3.

o. not. in c. quod autem. de pœ. & remis.

p. c. presbyter. 2. q. 5. t. c. si quis viduã. 50. dist. c. si quis amodo. 81. distin.

q. lib. 1. c. 9. tripar. lib. 2. c. 12. c. presbyter. 28. distin. c. presbyteros 50. dist.

r. c. si episcopus. 50. dist.

s. c. quamuis. de pœ. in 6.

t. l. Aut damnum. de pœnis.

les, quorum in iure ciuili crebra est mentio [a]. Verùm curiam interpretati sunt quidam pontifices potestatem ciuilem, & magistratum, cui traduntur solenni exauthoratione præcedente, quam degradationem vocant, vt magistratus in eos animaduertat [x]. Quod non eò dico, vt eiusmodi exauthorationem improbem, aut magistratus animaduersionem in criminibus, quæ ecclesiastica non sunt. Cuius etiam meminit Iustinianus in locis suprà adductis: sed morem in Ecclesia receptum nocentes clericos tradendi supplicijs afficiendos, veteribus cognitum fuisse vix mihi persuadeo. Huius autem pœnæ exemplum est apud Iustinianum [y], cùm iubet presbyteros aut diaconos, qui post ordinationem vxorem ducunt, curiæ cum bonis suis tradi. Meminit & Theodoritus [z]. Sed notandum est eos, qui ita condemnati essent, honore & priuilegijs curialium siue decurionum frui solitos non fuisse, quamuis onera omnia curialia subirent, vt ex nouella Iustiniani XLV. de Iudæis, Samaritanis & hereticis facilè colligitur. Ac de ijs curialibus, quos Maiorianus in quadam constitutione seruos Reip. vocat, multa apud Gratianum leguntur [a], quæ à propositio nostro alieniora sunt, & aliàs fortè à nobis explicabuntur. Reperitur & inediæ siue ieiunij pœna in iure pontificio [b]. Item infamiæ atque adeò supplicij corporis [θ]. De exilio, & deportatione loquitur Grægorius in quadam epistola decretali [c]. Ex quo apparet iudicia ecclesiastica à magistratuum animaduersione non multum differre, si recentiorum canonum fine delectu ratio habeatur [d]. Sed magistratus nostri vsquequaque non permittunt, vt à veterum canonum præscripto hic recedatur. Ac memoria repeto damnatum fuisse non ita pridem iudicio curiæ centumuiralis archiepiscopum Biturigum, quòd sacerdotes aliquot liburnicarum siue triremium præfecto vinciendos & remigio mancipandos tradidisset. De multa seu pœna pecuniaria, quæ hodie quorundam antistitum ærarium non mediocriter augere solet, quæstio agitata est, & sanè propter auaritiæ suspicionè ab eo sacerdotes abstinere decet [e]. Idque exemplo Theodosij Imperatoris, qui se hoc cauere ait, ne in ijs quæ ad morum correctionem spectant, fisci rationem habere videatur [f]. Quatenus autem eam pœnam irrogare liceat, copiosè docet Felinus [g]. Sed instituti nostri

a. c. clericus. 3. q. 4. c. si quis sacerdotium. c. statuimus. 11. q. 1.

x. c. ad falsariorũ. de crim. fal. c. nouimus. de verb. sig. c. degradatio. de pœn. in 6.

y. No. 123.

z. lib. 4. c. 22. trip. hist. lib. 7. c. vlt. & lib. 6. c. 7.

a. 33. 51. 53. distinct.

b. c. presbyter. 82. distinct. θ. c. ante omnia 35. dist. c. conspirationum. 11. q. 1. c. 1. 23. q. 5.

c. c. 1. de calum.

d. no. in c. qualiter. de accus.

e. c. licet. de pœnis.

f. l. 1. C. de pecun. nup.

g. in ca. Irrefragabili. de offic. ordin.

noſtri eſt in hoc exordio capita rerum attingere, non ea ſigillatim pertractare, quæ propriam diſputationem requirunt.

An ius gladij habeat Eccleſia.
Cap. 4.

Ex his conſtat ſacerdotes iuriſdictionem aliquam tam in populum, quàm in clerum ſemper habuiſſe: ſed olim moderatiùs aliquanto exercebatur, nulla vi corporali adhibita. Sed incorruptiùs ac ſinceriùs & magis ex vſu, vt arbitror, Eccleſiæ: Cuius rei vel illud argumentum eſt, quod Eugenius ſecundus inſtituiſſe carceres & vincula ad clericos coërcendos primus omnium fertur. Nunc ea pœnarum genera excogitata & vſitata ſunt, vt iuriſdictio eccleſiaſtica à gladij poteſtate non multum diſcrepet: cùm tamen nullo vnquam tempore tanta fuerit morũ corruptio in Eccleſia. Sed nec ea iuriſdictio ab epiſcopis ipſis nunc exercetur, quod olim non ſolùm magna cum grauitate, & decore, ſed etiã lenitate ac ſimplicitate fiebat, ſed à vicarijs quibuſdam iuridicis, qui officiales vulgò dicuntur. Quorum auditoria calumnijs, impoſturis ac ſtrophis forenſibus quæcunque regia ac prophana tribunalia longè ſuperant. Gladij igitur ius & imperium non habent ſacerdotes, ſed magiſtratus ciuilis, vt clarè teſtatur Chriſtus, cùm ait: Regnum meum non eſt de hoc mundo, &: Reges gentium dominantur eis. Vos autem non ſic. Nam & Petrus præcipit eis, vt paſcant gregem non dominantes. Inde Hieronymus ad Nepot. Epiſcopi, inquit, ſciant ſe ſacerdotes eſſe, non dominos [h]. Itaque dicuntur non habere territorium, nec prehendendi, ſummouendique facultatem, [i] magiſtratibus quibuſdam Romanis non diſſimiles, qui, vt Gellius ait [k], vocationem habebant, non prehenſionem. Nam & Iuſtinianus noſter epiſcopos non dominos, vt hodie vulgò appellari ſolent, ſed ſpiritales patres vocat [l]. Nec nos mouere debet, quod pleróſque ſacerdotes, atque eccleſias imperium illud, quod à iureconſultis dicitur merum, omnémque iuriſdictionem exercere videamus. Ea ſiquidem poteſtate non vt ſacerdotes, ſed vt Duces, Comites, ac domini vtuntur. Quod non videtur vſquequaque improbandum

h. c. eſto. 95. diſtinc.
i. l. pupillus §. territoriũ de verb. ſig.
k. lib. 12.
l. Nou. 81.

bandum esse, modò ea gubernatio à spirituali procuratione eos non auertat. Nam sicut prædia sibi donata à principibus aut alijs propria habere ac retinere possunt: ita & iurisdictionem, quæ cum prædiorum donatione transfertur. Præterea quid vetat dominum ac principem ciuitatis alicuius, aut prouinciæ, si idoneus reperiatur, episcopum creari? Quod si vsu venerit, nemo dixerit, opinor, eum facultates ac patrimonium suum deserere oportere: quasi id retinendo, episcopali munere fungi non possit. Certè apud Theodoritum [l] cuiusdam Iacobi mentio est, qui eiusdem ciuitatis & princeps & episcopus fuit. Sed ea iurisdictio nihil commune cum sacerdotis officio habet. Ideóque cùm eam exercet sacerdos, aut eius nomine alius, duplicem gerere personam intelligitur. Itaque ab eorum iudicijs non synodi, non episcopi, non archiepiscopi, non denique Romani pontifices: sed rex tantum, ac iudices regij appellantur. Hinc etiam vulgò traditum est, secundum leges ciuiles & regias eam iurisdictionem exerceri debere [m]. Nolim tamen episcopos neglecta propria functione prophana tractare negotia, nisi fortè necessitas aliqua vrgeat. Idque Eusebij illius exemplo, quem Theodoritus [n] scribit militari ornatu & thyara capiti imposita Syriam circumeuntem presbyteros & diaconos creasse. Sed plerique sunt nostro tempore à religione & sacris, quàm quiuis Satrapæ, & principes prophani longè alieniores. Nec aliud eis curæ est, quàm vt ditionem & possessiones suas quo iure quaque iniuria tueantur & augeant. Similes enim planè sunt Demadi illi Athenienſi, qui nolentibus Athenienſibus diuinos honores Alexandro decernere, Videte, inquit, ne dum cœlum custoditis, terram amittatis. Ac mihi nunc venit in mentem fabellæ, quam Fulgosius ille, qui Ligurum imperio delectus fuit, lib. sexto suorũ collectaneorum refert in hanc sententiam: Cùm archiepiscopus idémque dux Coloniæ » Agrippinæ in Germania per quendam pagum iter faceret, » & ingens armatorum numerus more gentis eum prose- » queretur, forte fortuna bubulcus nescio quis eum aspici- » ens, vehementiùs ridere cœpit: Ac interrogatus quænam » tanti risus causa esset, respondit valdè sibi ridiculum videri, » quòd Petrus apostolus sacerdotalis ordinis princeps, in » tanta inopia vitam egisset, vt eius successores adeó locu- »

[l] lib. 2. c. 30.

[m] gl. in c. vlt. de præscr. c. quo iure. 8. distin.

[n] lib. 4. c. 11.

« pletarentur, & regibus ſatrapíſque pares fierent. Obijci-
« ente verò archiepiſcopo perſonam ſe duplicem ſuſtinere,
« ducis ſcilicet, & epiſcopi: & tum ducis munere fungi, cùm
« armatus, ſatellitióque ſtipatus incedit, in ſacra autem æde
« epiſcopum ac ſacerdotem agere, multo maiorem cachi-
« num ſuſtulit ruſticus. Denuo igitur cauſam rogatus, Velim
« inquit, hoc vnum abs te doceri, cùm hunc ducem cuius
« perſonam geris, iam fato functum cacodæmones ad infe-
« ros rapient, quònam iturum eſſe epiſcopum exiſtimas? Ex-
cipitur tamen pontifex Romanus conſtitutione Bonifaciana, quaſi ius gladij habeat in omnes Chriſtianos, ſed vſum & executionem ſponte regibus concedat, negotijs ſpiritalibus nimis ſcilicet diſtrictus & occupatus.[o] Itaque conferendi regna totius orbis Chriſtiani, & eadem auferendi poteſtatem ſibi vindicat[p]. Et certum eſt Childericum regem Francorum hominem minimè malum ac ſimplicem à Zacharia pontifice deiectum regno, & Pipinum in locum eius ſuffectum fuiſſe.[q] Alius quoque pontifex nomine Leo, Carolum Magnum creauit Imperatorem, & imperium ex Græcia Romam tranſtulit, & Innocentius quartus habito conuentu Lugduni Fredericum ſecundum, Imperatorem Romanum abdicauit imperio[r]. Quibus exemplis admonemur pontificem Romanum, tanquam monarcha ſit, in omnes imperatores ac reges imperium exercere, & quicquid habent imperij ac maieſtatis reges ac imperatores, id ab Eccleſia Romana omnino pendêre. Quod & Clemens quintus in concilio Viennenſi conſtituit[s]. Sed ea conſtitutio ſic diſplicuit nobili iuriſconſulto Cyno-Piſtorienſi, vt eam quaſi ex pontificiorum errore profectam notare ac eleuare non dubitauerit. Atque ita ſenſerunt plerique alij non contemnendæ authoritatis iureconſulti. Bartolus verò eam perfunctoriè & dicis cauſa, vt ita loquar, tueri videtur magis, quàm verè & ex animo. Idque apparet primùm ex eo quòd fluctuat ille contra morem ſuum, nec certam profert ſententiam. Deinde quia non obſcurè ſignificat ideo ſe eam conſtitutionem defendere, quod in loco Eccleſiæ Romanæ ſubiecto maneat[t]. Extat ſanè conſtitutio Clementis V. qua Bonifacianam ſic interpretatur, vt Francorum Regem non aliter pontifici Romano ſubiectum eſſe dicat, quàm ante eam conſtitutionem fuerat. Idque in Philippi

[o] extrau. Vnam ſanctam de ma. & obedien.
[p] c. venerabilem. de elect. c. ad apoſtolicæ, de reiud. in 6. cle. Romani. de Iure iu.
[q] c. alius. 16. q. 6.
[r] d. c. ad apoſtolicæ.
[s] clem. paſtoralis. de re iudic.
[t] Bar. in l. 1. de req. reis.

lippi Pulchri Francorum regis gratiam se facere testatur, qui grauem ea de re contentionem cum Bonifacio habuerat [u]. Quale verò hoc beneficium pontificis in regem fuerit, alij viderint. Ego certè neminem paulo saniorem, eruditiorémque hoc tempore esse arbitror, cui incœptum illud Bonifacij probari possit. Ac maximè verendum est, si tales esse pergant reliqui, ne D. Bernardi vaticinium tandem verum esse comperiamus, qui ad Eugenium pontificem Rom. scribens de vtroque gladio: Vtrunque, inquit, habere si voles, vtrunque perdes [x]. Traditum est in Meroë, Iouis sacerdotes adeò superstitione implesse animos, vt nonnunquam misso nuntio necem regi Æthiopiæ demandarent nullo detrectante, aut mandatum iussionémue abnegante: donec ad Erganem regem peruentum est, qui omnes occidit & sacerdotium sustulit.

[u] extrau. meruit. tit. de priuil.

[x] lib. 2. de consid. ad Eug.

De ciuili gubernatione.
Cap. 5.

Politica gubernatio magistratus, à Deo perinde constituta est ac sacerdotium ipsum, vt antè diximus [y]. Quod adeò verum est, vt ita senserint Ethnici. Inter quos Homerus disertè ait regis imperium à Ioue proficisci. Versus eius hi sunt, lib. 1. Iliad. ἐπεὶ οὔποθ' ὁμοίης ἔμμορε τιμῆς Σκηπτοῦχος βασιλεύς, ᾧτε ζεὺς κῦδος ἔδοκεν. Et lib. 2. θυμὸς δὲ μεγάς ἐστι διοτρεφέος βασιλῆος Τιμὴ δ' ἐκ διός ἐστι. φιλεῖ δὲ ἐμητίετα ζεύς. Id enim natura est insitum hominibus, authore Aristotele. Quare cùm id ius naturale sit, id est, à Deo naturaliter mentibus nostris inditum, necesse est, vt & diuinum quoque dicatur. Id docet Paulus [z], cum ait, Omnem hominem potestatibus excellentibus subditum esse debere, nec magistratum sine causa gladium gestare, cùm ad vindicanda scelera Dei minister sit. Quos enim doctrina & exhortatio sacerdotis compescere ac meliores efficere nequit, hi metu suppliciorum abstinere à flagitijs per magistratum coguntur [a]. Petrus quoque nos admonet, vt regem honore prosequamur, vtq; nõ tantum ei, sed etiam præsidibus ab eo missis ad nocentium vindictam & laudẽ rectè agentiũ pareamus. Magnum igitur Dei donum est, & non mediocris vsus inter homines hæc potestas, quæ rerũ omnium ad incolumitatem

[y] c. quæsitum 23. q. 4.

[z] Rom. c. 13

[a] c. non frustra. 23. q. 5. l. 1. de Iust. & iur.

ſtatus publici ſpectantium gubernationem complectitur. Sola enim ſacerdotibus relinquitur Eccleſiæ rerúmque eccleſiaſticarum ac ſpiritalium curatio [b]. Sed poteſtas hæc ciuilis vtcunque delibata primùm à ſacerdotibus deinde ſenſim ac pedetentim adeò imminuta eſt vt ad extremum penè in ordinem redacta ſit, quod iam à nobis demonſtratum eſt. Illud præcipuè hîc tractandum occurrit, an principes ſeu magiſtratus in Eccleſiam, réſque aut perſonas eccleſiaſticas imperium aliquod & poteſtatem habeant; & ſciendum eſt verbis tam Petri, quàm Pauli ſuprà recitatis, quia generalia ſunt, etiam clericos & perſonas eccleſiaſticas contineri [c]. De Romanis pontificibus aliquid ſuprà attigimus, quorum aliqui Imperatorem dominum ſuum nominare haudquaquam veriti ſunt [d]. Alij etiam ipſius iudicium libenter, aut æquo certè animo ſubiecerunt [e]. Sed hoc nimis ſanè odioſum hac tempeſtate argumentum omittamus. Notandum eſt præterea magiſtratum ſiue principem non modo corporis ſubſtantiæque noſtræ cuſtodem eſſe, quaſi ad vim atque iniuriam prohibendam tantùm conſtitutus ſit: ſed etiam religionis & cultus diuini, quod ad externam diſciplinam attinet. Quamuis enim legibus ciuilibus, ea præcipuè, contineantur, quæ ad arcendam iniuriam tuendámque pacem pertinent: tamen & de pleriſque alijs rebus ad honeſtatem aliquam, & maximè ad religionem ſpectantibus leges fiunt. Quarum omnium cuſtodem eſſe magiſtratum Ariſtoteles ait. Tria ſiquidem iuris præcepta ſunt, quorum primum eſt, Honeſtè viuere: eiuſque præcepti multa exempla ſunt in iure ciuili, de quibus alibi diximus. Nec me latet de rebus ſacris ac ſpiritalibus iudicium eſſe ipſius Eccleſiæ. Nam ſynodi epiſcoporum ac presbyterorum de rebus ſacris rectiùs, quàm prophani homines iudicare poſſunt [f]. Quod ſatis animaduertit Alexander Rom. imperator, quamuis Chriſtianæ religioni addictus non eſſet. Sic enim de eo ſcribit Lampridius. Pontificibus tantum detulit & quindecim viris, atque auguribus, vt quaſdam cauſas ſacrorum à ſe finitas iterari & aliter diſtingui pateretur. Nec alienum eſt à propoſito, quod de Leontio Tripolitano epiſcopo à ſcriptoribus eccleſiaſticis memoriæ proditum eſt. Cùm enim Conſtantius

Imperator

[b] c. te quidem 11. q. 1.

[c] c. magnum 11. q. 1.

[d] c. ſacerdotibus. 11. q. 1. Salenitane. 63. diſt. c. quoties. 1. q. 1.

[e] c. nos ſi incompetenter 2. q. 7.

[f] d. l. omni innouatione. C. de ſac. eccl. d. c. conuenior.

Imperator in conuentu episcoporum de ecclesiasticis multa verba faceret, promulgaret constitutiones, omnibus alijs approbantibus, hic solus obstinatè tacuit. Ac sciscitante imperatore cur ipse loquentibus ceteris solus taceret, respondit se cogitabundum mirari apud se, quòd à proprijs negotijs tantum ei superesset otij, aliena vt curaret. Quamuis autem de rebus sacris iudicium sit Ecclesię, vt diximus: tamen, vbi semel cõstituta sunt ac iudicata, magistratus officium est Ecclesiæ iudicia & decreta tueri & conseruare, si id necessarium esse perspexerit. Itaque blasphemias, hæreses, & omnem impietatem externã punit & vindicat: [g] Sacerdotes item in officio continet magistratus, disciplinam ecclesiasticam constituit ac reformat [h]. Quorsum enim tot constitutiones principum editę sunt de officio sacerdotum & disciplina ecclesiastica, nisi eas executioni mandare possint? Quales permultę sunt Romanorum imperatorum lib. 1. C. Iustinia. & lib. τῶν νεαρῶν. Sed multo plures extant principum Galliæ antiquorum, & Caroli magni præsertim, breui, vt spero, in lucem exituræ, vt de recentioribus taceam, quæ nemini non hodie in Gallia cognitæ sunt. Ex quibus facilè perspici potest, principem leges condere posse, quibus episcopi cæteríque omnes Ecclesiæ ministri ad canonum ecclesiasticorum, veteríq; disciplinæ obseruationem in regno ac ditione sua compellantur. Eóque iure atque authoritate post hominum memoriam vsi ferè sunt reges nostri, non tantum in Galliæ suæ episcopos, sed in ipsos etiam pontifices Rom. si quid in finibus Galliæ aduersus canones & disciplinam ecclesiasticam moliri viderentur, Huiúsque libertatis expressissima quotidie vestigia conspiciuntur in summis tribunalibus, cùm à rescriptis Romani pontificis appellationes interponuntur. Nam etsi ab executione eiusmodi rescriptorum appellari soleat magis, quàm à rescriptis: tamen effectu hæc appellandi genera non differunt, & videtur hic mos ex [i] errore interpretis ortũ habere, qui rescriptum D. Pij apud Vlpianum è Græco in Latinum malè conuertit. Et quoties præsens rerum status mutationem aliquam in spiritalibus rebus poscere credebatur, habito conuentu episcoporum Ecclesiæ Gallicæ, quod tempori visum erat conuenire, constituebatur. Ac tantum abest, vt Romani pontificis vllum interueniret decretũ, vt is etiam

[g] c. quando, 23. q. 4. c. de Liguribus. c. quali 23. q. 5.
[h] c. filijs. 16. q. 7.
[i] c. 1. de app.

[k] c.de capitulis 10.dist.

interdum in ordinem cogi soleret[k]. Exemplorum pleni sunt annales nostri & acta monumentáq; curiæ Parisiensis de Cledoueo, Carolo magno, Ludouico Pio, Philippo Augusto, sancto Ludouico, Philippo Pulchro, Carolo quinto, Carolo sexto, Carolo septimo, & alijs regibus perpetuæ memoriæ causa diligentissimè perscripta, & vulgò circumfertur libellus curię Parisiensis ad Ludouicum vndecimum Francorum regem missus, in quo miserabilis illa Ecclesiæ confusio, ac perturbatio demonstrata est, quæ ex Rom. curiæ nundinatione tum nascebatur, & simul Regum nostrorum ac magistratuum in asserenda libertate Ecclesiæ Gallicæ aduersus pontificem Roman. virtus & constantia. Suffragatur nobis Isidorus apud Gratianum, cuius hæc verba sunt; Principes sæculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptę culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant: & paulò pòst: Cognoscunt, inquit, se deo reddituros esse rationem propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam susciptunt: nam siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, illic ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam tradidit[l]. Principes enim sunt religionis & Ecclesiæ defensores, ac, vt Esayas loquitur, nutritij[m]. Id quod Iustinianus noster expendisse videtur, cùm ait se nihilo minorem Ecclesiæ, quàm vitæ suæ curam habere[n]. Eôdem pertinet Ioadis regis exemplum memoria dignum, quod imitari coguntur aliquando reges magistratúsque nostri: nam cùm suspectos haberet sacerdotes, ne pecuniam interuerterent, quæ offerebatur à populo ad tutelam templi, eam primùm in arcam clausam inferri, deinde scriba suo præsente fabris ac cementarijs erogari iussit[o]. Porrò ex iam dictis satis colligi potest, non omnino alienum à vero esse, quod plerique asserunt, concilium siue conuentum Ecclesiæ, principis iussu & imperio conuocari posse: Nam etsi de pontificis Rom. authoritate contendere hic nolim: tamen si officio in hac re suo non fungatur, nec cæteri fortè eius consiliarij & collegæ, Cardinales vulgò appellati: sed canones omnes, quod abominor, & disciplinam ecclesiasticam contemnant, ac pro nihilo ducant: boni certè principis est eius negotij curam suscipere, nisi malit ecclesię desertor ac proditor veriùs, quàm tutor

[l] c.principes 23.q.5.

[m] c.42.

[n] Nou.3.

[o] 4.Reg.c.12

tutor haberi. Quod non modò Constantinum, sed plerósque etiam alios imperatores Rom. fecisse veteres testantur historiæ P.

P c.sexto.16. distinct.c.Adrianus 63. distinct.

Quam potestatem habeat princeps circa ministeria Ecclesiæ. Cap.6.

De clericorum ac ministrorum Ecclesię ordinatione loco magis idoneo disputaturi sumus. Sed interim animaduertendum est, quamuis sacra res & maximè spiritalis habeatur, nihilominus regem nostrum in eam plurimum iuris atque authoritatis meritò sibi vindicare: nam episcoporum & archimandritarum creatio ferè ex eius nutu pendet, sublata canonicorum atque monachorum electione. Quod ægrè admodum fert hodie vniuersa ecclesiasticorum hominum natio, queruntúrque vulgò ex aulicorum fæce prophanos abiectissimósque homines sibi antistites dari solere. Verùm eos cogitare & expendere imprimis decet, cùm eorũ cupiditas & corruptio tanta esset, vt nulla veterũ canonũ habita ratione indignissimos quosq; promouerent, vt in re prorsus alioqui desperata, hoc veluti cauterium quoddam necessarium visum fuisse. Deinde non ita de his rebus princeps decernit, vt incommodis, si quæ sunt, vitiisque medendi facultas Ecclesiæ aut eis qui se κορυφαίους eius esse & capita dictitant, omnino erepta sit. In consecrationibus enim & solennibus ordinationibus liberum est eis, sine graui morum, ætatis, doctrinæ examinatione neminem in clerum recipere, & tales consecrare sacerdotes, qui idonei sint ad quancunque functionem Ecclesiæ, quam princeps ipsis committere voluerit. Nam princeps impositionem manuum, consecrationem, inquisitionem ecclesiasticis viris nunquam ademit, sine qua nemo ecclesijs præficitur. Huc accedit, quòd cùm princeps patronus sit ecclesiarum ac monasteriorum, non permittunt canones eum hoc iure fraudari: quod nihil planè aliud est, quàm pręsentatio quædam, seu nominatio: adeò vt pontificibus oblatũ nominatúmq;, si idoneus nõ videatur, reijcere & aliter ecclesijs cõsulere, liceat. Ac certo certius est, nullo vnquam tẽpore siue canonicos, siue monachos tantũ potuisse, vt sine permissu regis electionem aliquam celebrare ipsis liceret.

Eodémque iure imperatores ac reges alios pleroſque vſos fuiſſe conſtat etiam in electione Rom. pontificis. Qua de re multa Gratianus collegit, ad quem lectores remitto [p]. Optarem ſanè à principibus maiorem haberi delectum perſonarum. Attamen res eiuſmodi eſt, vt eccleſiaſtici viri de ſe magis, quàm de principe, qui patroni tantùm, non etiam ordinatoris officio fungitur, conqueri debeant. Quòd ſi culpam conferant in pontificem Rom. vt pleroſque eorum crebrò facere audio, quòd probationem ac examinationem ſibi retinere, & legibus omnibus ac canonibus, quoſcunque paſſim ſoluere conſueuerit, ipſe me nihil interpono. Penes alios eſto hac de re iudicium. Illud vnum verè ingenuéque dico, nihil Reipub. eccleſiæque Gallicæ mihi videri vtilius, quàm authoritate regis paſtores præfici eccleſijs, ſi à pontifice Rom. obtinere poſſint epiſcopi, vt ordinatio, inquiſitio, ac confirmatio ſecundum veteres canones libera ipſis relinquantur, modò ipſi officij ſui meminiſſe velint. Quis enim eſt adeò imperitus rerum, vt Rom. curiæ artes non norit, & quantum ea hirudo gallici exorbeat ſanguinis quotidie, non ſatis intelligat? Dicam, quod à viris peritiſſimis, ac diu in Rep. verſatis non ſemel accepi, quanquam incredibile videtur, quotannis variorum diplomatum à pontifice obtentorum nomine ad ſeptingenta aut eo amplius aureorum millia Romam hinc exportari ſolere, quæ ita illic velut capta vinctáque detineantur & cuſtodiantur, vt nullo vnquam poſtliminio ad nos redeant. Quid multa? In prouerbium abijt iamdudum Romana permutatio, plumbi videlicet cum auro, non minùs quàm illa Diomedis & Glauci apud Homerum: cuius & Vlpianus noſter meminit [q]. Nec cauſari poſſunt epiſcopi huius regni liberam non fore ordinationem, ſi regis authoritas neceſſariò accedat: eſt enim ad frænandam non paucorum cupiditatem ſummè vtilis ac neceſſaria, qualis fuit olim populi conſenſus, ſine quo non poterant miniſtri Eccleſiæ ab epiſcopis ordinari. Idque poteſt ijs obijci, quibus abſurdum videtur ius, quod regaliorum à noſtratibus vulgò appellatur, regem noſtrum in quaſdam ſui regni eccleſias habere. Quid enim aliud hic agit Rex, ſi pauca quædam excipias, quàm quod à ciuibus cuiuſque ciuitatis & plebe quondam fieri ſolebat? Cuius conſenſu,

[p] c. Adrianus c. in ſynodo. c. cum longe. c. Reatina 63 diſtin. c. hinc etiam, 16. q. 1.

[q] l. 1. de con. emp.

vt

vt dixi, paſtores eccleſiarum ordinabantur. Nam ipſam ordinationem, & inquiſitionem, quæ cum beneficij collatione coniuncta antiquitus erat, nunquam ſibi attribuit. Populo autem propter tumultus & diſſidia veriſimile eſt hoc ius ademptum, ac in principem tranſlatum eſſe. Nam ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus. Quo tamen iure nec ſemper nec in omnibus eccleſijs princeps vtitur[r]. Sed de his omnibus infra copioſiùs diſſeremus. [r] lib. 3. c. vlt.

De Hierarchia, & varijs adminiſtrationibus Eccleſiæ. Cap. 7.

Quæ ſit poteſtas eccleſiaſtica, & quemadmodum à politica differat, ſatis pro inſtituto diſſeruimus. Nunc de ijs videndum eſt, per quos eccleſiaſticæ res procurantur & adminiſtrantur. Quorum varij ſunt gradus. Nam, vt Petrus apoſtolus in epiſtola Clementis ait, Eccleſia magnæ cuipiam naui ſimilis eſſe videtur, in qua præter vectores ſeu epibatas, gubernatore, proreta, nauta, & miniſtris quibuſdam alijs opus eſt. Populus enim in Eccleſia vectoribus, epiſcopus proretæ, presbyteri nautis, diaconi & alij qui clerici dicuntur, reliquo nauis miniſterio comparantur. Horum igitur alij parent, nullóque munere eccleſiaſtico funguntur: & hi verbo Græco laïci, quaſi populares vulgò dici ſolent. Alij imperant & principatum quendam in cæteros habent qui hierarchia à Græcis appellatur. Quanquam eo verbo rariſſimè vſos fuiſſe veteres exiſtimo. Hi enim miniſtri aliorum, quàm domini aut principes vocari maluerunt. Quod eorum ſingulari modeſtiæ & ſanctitati aſcribendum eſſe putamus. Sed de nomine, modò vt rem teneamus, minùs eſt laborandum. Vt igitur tota res commodiùs explicetur, miniſterium doctrinæ diuinæ, quod Lucas vocat διακονίαν τοῦ λόγου, à cæteris miniſterijs diſtinguemus. Circa miniſterium doctrinæ animaduertendum eſt, Chriſti legatos, ſiue apoſtolos initio exorientis Eccleſiæ per ſingulas ciuitates, in quibus Chriſtus colebatur, adminiſtratores quoſdam inſtituiſſe, qui gubernarent eccleſias, ipſiſque præeſſent. Hos vocarent ſacerdotes, quòd ſacrorum curationem haberent, & presbyteros, id eſt, ſeniores, quòd prudentia

&

& grauitate venerabiliores essent cæteris. Nam hoc Græcum verbum non ad ætatem, sed ad dignitatem quandam potius refertur [f]. Idque multis exemplis demonstrat Budæus noster. Quam loquendi formam nostrates imitantur seignores vulgò appellantes eos, quos honore aliquo dignos iudicant [t]. Dicuntur præterea ministri, vt ait Chrysostomus [u], & pastores quòd ministrent magis, quàm dominentur cæteris, & gregem sibi commissum pascant. Quod verbum ijs conuenire, qui alios gubernandos susceperunt, indicat Homerus, cùm Agamemnonem subinde vocat ποιμένα λάων. Sed & episcopi quoque, quasi speculatores atque inspectores sunt appellati. Quo ferè sensu episcopi ab Arcadio iureconsulto vocantur, qui pani cæterisque rebus vænalibus præsunt [x]. Nam Paulus in epistolis vtraque appellatione, presbyteri nempe & episcopi, promiscuè vtitur, idque Chrysost. Augusti. Hierony. & plerique alij annotauerunt [y]. Verùm communis illa administratio presbyterorum visa est incommoda propter dissidia & contentiones, quas pariebat. Quare ne vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam rumperet, vt inquit Hierony. operępretium duxerunt in singulis ciuitatibus vnum ex presbyterorum ordine cæteris præficere, ita vt cum eorum consilio omnia gereret, atque administraret. Huic vni nomen episcopi, quod antè omnibus erat commune, attributum: vt insigni aliqua propriáq; appellatione à cæteris faciliùs discerni posset [z]. Proinde ex eo tempore reliqui presbyteri, nunquam episcopi sunt appellati [a]. Quamuis episcopi presbyterorum nomen non respuerint [b]: & notandum est in singulis ciuitatibus horum presbyterorum collegium quoddam fuisse, cui præerat episcopus. Cuiusmodi est hodie canonicorum collegium, qui in eorum locum successisse videntur, & hunc cœtum presbyterorum vocat senatum Ecclesiæ Hieronymus [c]. Nondum enim presbyteri separatas habebant ecclesias in quibus docerent, & sacramenta administrarent. Quod vel Sozomenus demonstrat, cùm ait, consuetudinem fuisse in Alexandria tempore suo, vt vno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerent, & populus in eis collectas solemniter celebraret [d]. Sed crescente numero Christianorũ cum passim constructæ essent basilicæ seu Ecclesiæ non in ciuitatibus modò,

[f] c. cleros. 21. distinct.

[t] c. 1. de cens.

[u] homi. 2. in epist. ad Philip.

[x] l. vlt. de mune. & hono.

[y] d. c. cleros. c. olim. 95. distinct.

[z] c. legimus. 93. distinct.

[a] Euseb. lib. 6. c. 33. hist. eccle. & trip. hist. lib. 4. c. 24.

[b] Euseb. lib. 5. c. 24.

[c] c. ecclesia. 10. q. 1.

[d] trip. hist. lib. 1. c. 19.

modò, ſed etiam in vicis atque pagis, tandem inter preſbyteros confuſionis diſcordiæque vitandæ cauſa vbique terrarum diuiſæ ſunt regionibus, ita vt vnuſquiſque ſua eccleſia regioneque contentus ab aliena omnino abſtineret. Cuius rei author fuiſſe dicitur Dionyſius vrbis Romæ epiſcopus, vt ex ipſius epiſtola ad Seuerinum epiſcopum Cordubenſem ſcripta colligitur, quæ integra apud Gratianum non extat[e]. De eccleſijs, inquit, parochianis, vnde apoſtolicam ſedem conſulere voluiſti, qualiter ſint cuſtodiendæ per Cordubenſem prouinciam, ac diuidendæ ſacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt ſequaris, quod nos in Rom. Eccleſia nuper egiſſe cognoſcitur. Eccleſias verò ſingulas ſingulis preſbyteris dedimus, parochias & cœmeteria eis diuiſimus. Sed vnicuique ius proprium habere ſtatuimus, ita videlicet vt nullus alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat: ſed vnuſquiſque ſuis terminis ſit contentus, & taliter Eccleſiam & plebem ſibi commiſſam cuſtodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus ſibi commiſſis rationem reddat, & non iudicium, ſed gloriam pro ſuis actibus accipiat. Hanc quoq; normam, chariſſime, te & omnes epiſcopos ſequi cõuenit, & quod tibi ſcribitur, omnibus quibuſcunq; potueris, notũ facias, vt non ſpecialis, ſed generalis fiat iſta præceptio. Anacletum autem idem decreuiſſe apud Gratianum legimus, quod Dionyſius Romæ factum fuiſſe refert. Preſbyteri, inquit, per caſtella & modicas ciuitates atque villas debent ab epiſcopis ordinari & poni: ſinguli tamen per ſingulos titulos[f]. &c. Hiſtoriographi[g] diuiſionem quandam titulorum & diœceſium in vrbe, Euariſto atque Marcello aſcribunt. Sed cuius inuentum hoc fuerit non multum arbitror ad rem pertinere. Paroecias autem appellarunt veteres fana illa & eccleſias, quæ ſingulis aſſignantur preſbyteris in cuiuſq; epiſcopi diœceſi. Sed paulatim corrupto vocabulo parochiæ appellari cœperunt[h]. Quanquã pro tota illa diœceſi ipſius epiſcopi, quæ in varias regiones diſtributa eſt, frequenter hoc verbũ accipitur, vt poſtea dicemus[i]. Sciendũ eſt præterea poſt hanc eccleſiarum partitionẽ & diſtributionẽ epiſcopi in magna illa diœceſi ſua & preſbyterorũ in ſuis eccleſijs parem non fuiſſe poteſtatem atq; authoritatẽ: cùm ordinatio preſbyterorũ cæterorúmq; miniſtrorum

[e] c.13.q.1.
[f] c. epiſcopi. 80.diſtin.
[g] vt Platina.
[h] tit.de paro.
[i] lib.2.c.7.

ministrorum Ecclesiæ, basilicarum consecratio, & quæda alia episcopo tantùm permissa sint, non etiam præsbyteri inferioribus [h].

h c. tertiis. 25. dist.

De varijs presbyterorum generibus. Cap. 8.

Presbyteri, quos episcopo subesse diximus, non omnes eiusdem gradus, dignitatis, atque authoritatis sunt. Nam archipresbyteri inter eos reperiuntur: sicut & inter episcopos archiepiscopi [i]. Sunt autem archipresbyterorum duo genera: quorum vrbani quidam dicuntur, alij vicani. Vrbani dicuntur, qui in vrbe & in maiore Ecclesia officio suo funguntur. Cùm enim episcopus propter absentiam fortè vel occupationes suas, non possit omnia episcopi munia vel solus, vel vnà cum presbyteris obire, sed curas suas cum eis partiri necesse habeat: vtilius visum est ex presbyteris vnum cæteris præponere, qui ea quæ ad presbyterorum officium pertinent, partim ipse exequatur, partim alijs facienda præscribat: quàm omnibus simul presbyteris id committere, ne contentio aliqua inter ipsos ex communione administrationis orietur [k]. Itaque archipresbyter vrbanus eam potestatem habet in maiore Ecclesia, quam quiuis presbyter in parœcia sibi assignata habere dicitur. Sed & cæteris quoque eiusdem Ecclesiæ presbyteris, qui cardinales, id est, primarij & præcipui dicuntur, ad differentiam eorum qui in inferioribus ecclesijs sunt constituti, haud dubiè præest [l]. Archipresbyteri vicani nullam in vrbe potestatem, nullum ministerium habent, sed in maioribus celebrioribúsque pagis constituuntur. Ac singulis, præter Ecclesiæ propriæ curationem, certarum ecclesiarum, certorúmque presbyterorum, qui videlicet per minores titulos habitant, inspectio, obseruatióque committitur [m]. Hactenus de presbyteris episcopo inferioribus. Nunc de episcopis est videndum, quorum varij quoque gradus reperiuntur.

i Grat. in dec. 60. dist. c. 1. de æt. & qual.

k c. officium de offic. archipres. de. c. perlectis. 25. distin.

l c. 2. de off. archip.

m c. vlt. de off. archip.

De episcopis, qui gradus sint episcoporum, & quæ potestas olim fuerit eorum, qui chorepiscopi dicebantur.

Cap. 9.

Episcoporum varij sunt gradus. Quidam enim præsunt vni alicui ciuitati, & vicis, qui illi ciuitati subsunt. Et hi simpliciter episcopi appellantur. Alij non tantùm ciuitati, sed etiam prouinciæ quæ multas ciuitates complectitur, præsident, & dicuntur archiepiscopi: quòd episcopis superiores sint. Metropolitani autem ideò vocantur, quia in metropoli aliqua, id est, matrice ciuitate iam olim constituti sunt. Alij non vni prouinciæ, sed multis præfecti sunt: & in omnes non solùm episcopos, sed etiam archiepiscopos potestatem habent. Ideóque primates, seu patriarchæ dicti sunt [n]. Hi sunt numero quatuor (præter Romanum episcopum, qui vertex omnium, & princeps esse dicitur, de quo mox videbimus) Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus [o]. Quibus & alij quidam veluti minorum gentium patriarchæ adiecti sunt, Aquileiensis, Cantuariensis, Biturigensis & Gradensis. Ideò autem instituta est potissimum hæc hierarchia, vt augustæ illius ac diuinæ ciuitatis, quam nos Ecclesiam vocamus, vnitas ac tranquillitas meliùs conseruetur. Nam Ecclesia vna est, inquit Cyprianus, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum [p]. Deinde huius ordinis hierarchici ingens in eo conspicitur vtilitas, quòd sicut episcopus conuocat presbyteros suæ ciuitatis & vicorum ciuitati subiectorum, vt eorum consilio res ecclesiasticas administret, & controuersias dirimat: sic archiepiscopus, aut patriarcha suæ prouinciæ aut nationis antistites cogit & congregat, quò grauiora negotia in ampliori maioríque conuentu tractari ac definiri possint, & quæ perperam ac iniustè decreta, vel iudicata sunt, ad maius iudicium gradatim referantur [q]. Nam huius rei gratia synodi tam ciuitatum, quàm prouinciarum, atque nationum singulis annis indici solebant [r].

n. c. cleros. 21 dist. c. vrbes. 80. distin. c. prouinciæ. 99 dist.

o. c. antiqua. de priui. c. sacrosanctæ. c. Constantino. c. renouantes c. diffinimus. 22. distin.

p. c. loquitur. 24. q. 1.

q. 6. q. 3. & 4.

r. 18. dist. c. sicut olim. de accusat.

Quod

Quod & constitutione quadam præcipit Iustinianus [r]. Illud prætermittendum non est, antiquitus cùm episcopi otio, vt verisimile est, suo consulere vellent, vicarios quosdam episcopos ordinare solitos fuisse, qui vulgò chorepiscopi dicebantur, authore Damaso in verbosa quadam epistola, quasi χωρεπισκοι, id est, rustici episcopi: quia non in ciuitate, sed per vicos & pagos munus episcopi quadantenus gerebant. Nã lectores, exorcistas, cæterósque inferioris ordinis clericos ordinare ipsis licebat, quamuis presbyteros, aut diacónos ordinare non possent [t]. Verùm hoc prætextu, quòd episcopalem honorem sibi insolenter arrogarent tandem, nec vlla satis bona ratio eorum institutionis appareret, id munus omnino sublatum atque antiquatum est [u]: & facilè mihi persuadeo, archipresbyteros, de quibus antè locuti sumus, in eorum locum successisse, quibus neque episcopi nomen atributum est, neque aliud quicquam eorum, quæ episcoporum propria sunt: ne fortasse ipsis audaciæ atque insolentiæ illius, propter quam deiecti fuerant minuti isti episcopi, occasio præberetur.

[r] Not. de sanct. epis.

[t] conc. Ancyr. c. 13. com Neocæs. c. 13. com. Antioch. c. 8. & 10. c. ecclesi. 68. dist.

[u] c. quamuis. c. chorepiscopi. 68. dist.

De episcopo Romano, ac de eius amplitudine & authoritate, tum de nominibus varijs, quibus appellari solet. Cap. 10.

Episcopus Romanæ vrbis, quin primus patriarcharum olim habitus sit, dubium non est. Id enim varijs concilijs & principum sanctionibus est constitutum [x]. Vnde in historia ecclesiastica non semel legimus ius conuocandi vniuersalis concilij ad ipsum pertinere. Quam potestatem, à Christo acceperit, nécne, meum definire non est, sed theologiæ professorum. Ego etenim, qui me iurisconsultum profiteor, de his rebus tanquam politici cuiusdam ordinis causa hominum consensu institutis, ita differo: veritus scilicet, ne theologi nostri temporis aut interdicto mecum contendant, aut me ex iure manu consertũ vocent, quod temerè in proprias ipsorum possessiones irruerim. Siue igitur hoc datum est vrbi, quæ caput imperij erat, siue apostoli Petri memoriæ, qui primus in ea sedisse dicitur,

[x] Nou. Iust. 131.

dicitur, aut denique ipsius Christi institutioni, vt vulgò receptum est, constat vetustis temporibus, primam præcipuámque sedem episcoporum in Ecclesia Rom. fuisse. Quo honore atque dignitate initio moderatè admodum vsi sunt, adeò vt cæteros episcopos fratrum, collegarúmque loco semper habuerint, nec imperium exercere in eos regum ac principum more vnquam in animum induxerint. Id quod ex epistolis Hieronymi ad Nepotianum & Euagrium facilè perspici potest. Nam & concilio Carthaginensi III. capite XXVI. vetitum fuerat, ne quis princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, sed tantum primæ sedis episcopus appellaretur [y]. Itaque quod de summo Romanæ vrbis pontificatu legitur in nouel. Iustiniani, qua de præscriptione centum annorum loquitur, quibusdam valde suspectum est, nec in Græco Iustiniani codice τῆς νεαρᾶς reperitur ea constitutio. Hinc Gregorius pontifex Rom. Ioanni episcopo Constantinopolitanæ vrbis, quæ noua tunc Roma propter translationem imperij dicebatur, vehementer obstitit, cùm imperatoris Mauritij authoritate fretus episcopum se vniuersalem Ecclesiæ esse contenderet, & extat eiusdem Gregorij in Gratiani collectaneis epistola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum scripta, qua episcopi vniuersalis titulum, quasi superbam insolentémque appellationem respuit [z]. Verùm non ita multò pòst Bonifacius tertius magna cõtentione Phoca imperatore obtinuit, vt episcopus œcumenicus & vniuersalis fieret: eámque authoritatem ceteri eius successores non solùm mordicus retinuerunt, sed mirabiliter auxerunt etiam: præsertim à Pipini & Caroli Magni Franciæ regum temporibus, qui studio incredibili Ecclesiam Romanam sunt prosecuti, adeò vt regium excedat fastigium pontificatus, & magnitudine sua nunc laborare videatur. Admirati sunt veteres sacerdotem Commanorum in Ponto, cui vt à Strabone literis proditum est, regum Ponticorum tempore maximus secundum regem honos habebatur, & regium diadema gestare licebat. Commana etiam imperio eius suberat, cum sacris seruis, qui hieroduli dicebantur, non pauciores sex millibus, in quos omnem potestatem habebat, dempta solùm vendendi facultate. Nec eo inferior perhibetur Commanorũ sacerdos in Cappadocia, de quo multa

[y] c. primæ sedis. 99. dist.

[z] c. eccc. 99. distinct.

multa idem author scribit. Fuerunt & alij, quorum splendor & magnitudo multum celebratur. Verùm ea est Pontificis Romani amplitudo & maiestas, vt omnes, quotquot vsquam fuerunt pontifices ac sacerdotes longo post se interuallo reliquerit, & hæc, vt ita dixerim, monarchia magno consensu Christianorum ideo recepta est, opinor, quia tot tantáque inter episcopos erant dissidia, tam discrepantes sententiæ & voluntates, vt in illa iam propemodum ferrea ætate nullum aliud præsentius remedium ad conseruandam Ecclesiæ vnitatem superesse videretur. Scitum etenim est illud Homeri: Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Quid quod naturales dicuntur esse conuersiones Rerump. vt mirum non sit Aristocratiam aliquando in Monarchiam commutari, & rursus Monarchiam in aliud gubernandi genus, cùm vel hæc in Tyrannidem, vel illa in Oligarchiam degenerat. Etenim Hierarchia hæc, de qua loquimur, ecclesiastica eò euasit, vt non abs re quis ciuili cuipiam gubernationi eam comparauerit: tametsi longè dignior augustiórque habeatur. Nec sanè me fugit quid Christus ipse de muneris ecclesiastici, & principatus atque imperij discrimine Apostolos suos docuerit, quidque Petrus ea de re scripserit in graui illa epistola, qua episcopi officium ab eo describitur. Sed hæc theologis libenter discutienda relinquimus. Quæsitum est à plerisque, cur episcopus Rom. Ecclesiæ Papa appelletur, quasi hoc vocabulum cæteris episcopis commune non sit. Verùm illi magnopere falluntur, cùm ex antiquis scriptoribus constet, omnes episcopos ac presbyteros, qui sanctitate vitæ & doctrina commendarentur, honoris causa sic nuncupari olim consueuisse [a]. Pauca ex infinitis, exempla hic proferam. Hieronymus in epistolis, Augustinum episcopum Hipponensem subinde Papam vocat. Apud eundem, Athanasius, Epiphanius, Euagrius, Alypius, Chromatius, Theophilus, Papæ dicuntur. Martinus episcopus Bracarensis passim apud Gratianum, Papa vocatur, & sæpe concilium Martini Papæ commemoratur ab eodem [b]. Sic enim ferè librum vocant, quem is ex variis Græcorum synodis excerpsit atque collegit. Cyprianus quoque Papa crebrò appellatur in iure pontificio [c]. Nam πάπας Græcum nomen à veteribus vsurpatum patrem signifi-

[a] not. in. c. si Papa. 40. distin.

[b] c. episc. 8. q. 1. cum simi.

[c] c. absit. 50. distinc. c. omnis de cõsec. dist. 1. c. 1. de cons. dist. 2.

significat, vel Suida authore. Hinc Arrianus in Bithyniacis scribit, Iouem à Bithynijs πάππαν appellari solitum fuisse. Sed vulgò receptum est, vt vni Romano pontifici hoc vocabulum attribuatur. Illud quoque proprium esse Romani pontificis nonnulli tradunt, vt seruus seruorum Dei nuncupetur [d]. Quò pertinent vulgares nec omnino insulsi versus, quos Decretorum Gratiani interpres refert [e].

Roma tibi quondam fuerunt domini dominorum:
Seruorum serui nunc tibi sunt domini.

Verùm hęc vt otiosa omnino, aut certè non admodum vsui futura iam omittimus.

[d] not. in pro. Decret.
[e] gl. in c. quotiens. 1. q. 7.

De conuentibus ecclesiasticis, quas Synodos vocant. Cap. II.

De Synodis iam aliquid attigimus superiori capite: sed ea res pleniorem discussionem requirit. Sunt autem Synodorum tria genera: Vnum est earum quæ à cuiusque ciuitatis episcopo celebrantur. Nam episcopus sacerdotes ac presbyteros paroeciæ suæ quotannis conuocare solet [f]. Sed quoties, aut quo tempore anni iure pontificio non satis expressum est. Itaque hic spectanda erit consuetudo. Niceensis enim concilij canon quo certum tempus definitum est, de prouincialibus concilijs loquitur de quibus mox dicturi sumus [g]. Quod à plerisque animaduersum non est [h]. Ac tametsi solenne ordinariúmque sit, sacerdotes qui ecclesias regunt ad Synodum conuocare, non etiam cæteros clericos & archimandritas seu monasteriorum præsules: tamen si iusta aliqua causa episcopum moueat, his etiam mandare potest vt ad synodum excedant [i]. De sodalibus mendicantibus aliquando dubitatum fuit. Verùm Gregorius pontifex constituit eos ab episcopis cogendos non esse vt solennibus synodis adsint [k]. Illud animaduersione dignum est, eos qui ad synodum ire non compelluntur, canonibus in synodo editis obtemperare nihilominus debere. Olim hi conuentus indicebantur vt episcopus simul cum presbyteris de disciplina cleri, de causis ecclesiasticis, de doctrina diuina deliberaret. Nihil enim quod paulò grauius esset, episcopi absque eo cœtu ac veluti

[f] c. annis 18. dist. i. c. Sicut olim. de accu
[g] ca. habeatur 18. dist.
[h] glos. prag.
[i] c. quod super his. de maio. & obe. c. episc. c. vlt. 18. dist. c. vlt. 28. q. 2. not. in c. dilectis. de off. ord. c. ex ore de priuil.
[k] cap. nimis. de excess. prę.

senatu quodam facilè decernebant [l]. Sed huius honestissimi instituti vix vmbram hodie retinemus. Synodus prouincialis est conuentus episcoporum cuiusque prouinciæ, qui à metropolitano aut patriarcha conuocatur [m]. Addit Gratianus, authoritate etiam Romani pontificis præsente ipsius legato concilia prouincialia celebrari [n]. Quamuis autem hic conuentus præcipuè episcoporum sit: tamen ab Innocentio tertio constitutum est, collegia ecclesiastica, quæ vulgò Capitula vocamus, etiam conuocari debere [o]. Quod tamen plerisque iuris pontificij doctoribus parum probatur [p]. Archimandritas inuitos adesse non cogi, vulgò receptum est, quòd singuli episcopi posteà ipsis exponant, quæ in consilio gesta, constitutáque sunt [q]. Sed verius est, non hos tantùm, sed interdum etiam laicos homines adesse debere: quòd vel eorum interfit fortassis, vel necessarium sit eorum consilium [r]. Nec aliter hoc definiri posse videtur, cum ex varietate causarum pendeat. Et animaduertendum est huiusmodi synodos secundum veteres canones bis in anno aut saltem semel celebrari [s]. Ac in eo conuentu tractantur & iudicantur causæ ecclesiasticæ, totiúsque cleri mores reformantur, & coriguntur, vt scribit Iustinianus, & synodus Anthiochena constituit [t]. Cuius rei gratia testes, qui dicuntur synodales, constitui moris est, sicut & in cuiusque episcopi synodo [u]. Nam si quid grauius occurrat in conuentu episcopi, & presbyterorum quod maioris & amplioris conuentus iudicium postulet, aut si quis ab eo iniuria se affectum conqueratur, ad concilium prouinciale id deferendum est [x]. Illud quæsitum est an episcopus in eo conuentu deponi ac de gradu suo deijci possit [y]. Et certum est priscis temporibus id vsitatum fuisse. Sed pontificis quibusdam decretis talis condemnatio prohibita est, inconsulto Romano pontifice [z]. Sed & Gratianus ait huiusmodi concilia ad corrigendum, non etiam ad constituendum, vel definiendum efficacia esse [a]. Verùm hanc Gratiani sententiam improbant multi existimantes synodum prouincialem canones constituere posse, qui intra prouinciæ fines vim habeant [b]. Cuius rei pleraque exempla ex veterum monumentis proferre licet [c]. Sanè in iudicandis causis ecclesiasticis antiquitus multum Romanæ sedi tributum est, adeò vt plerunque eius sedis arbitrio

l 15.q.7.in decret.
m c.regula.3. dist.& tota 18.dist.
n d.c.regula.
o c.vlt.de his quæ fiunt à præl.
p nota in c. grane. de preb.
q c.decernimus.18.dist.
r not.in dic. c.graue. c. ad sedem.35.q.5
s c.habeatur. & seq. c.quoniam. 18.dist.
t nouel.123. de sanct. epis.
u c.propter. 18.dist.
x c.episcopus in synodo.35. q.6.c.præterea, de testib. cog.
y c.si quis à proprio.21. q.5.
z concilio Antiocheno. c.12. c.si quis à proprio. 21. q.5.
a c.accusatus & sequen.3. q.6. not. in cap.ex tuæ. de cler non resid.
b 18.distinct. in princ.
c glos.ibid.

arbitrio iudicia episcoporum atque adeò conciliorum prouincialium vel infirmarentur, vel rata manerent. Quod vel ex canonibus Sardicensis consilij perspici potest [d]. Ac si tametsi magna sæpe fuerit hac de re contentio, & canonibus concilij Mileuitani ab episcopis Africanis prohibitæ fuerint huiusmodi prouocationes [e], quas etiam magnopere detestatur Bernardus libro tertio de consid. Romani pontifices ad extremum obtinuerunt, vt eorum iudicio cæteri omnes episcopi subessent, vtque ipsi nullius censuræ essent obnoxij [f]. Quod ad causas tamen attinet in quibus ad Romanam sedem hodie interponitur appellatio, decreta Basilienſis concilij in Gallia ferè obseruantur, nec discutitur aut iudicatur Romæ negotium, sed in qua diœcesi lis cœpta est, in ea iudices dantur [g]. Superest vt de Synodo vniuersali & œcumenica aliquid dicamus. Ac imprimis quæritur, qui interesse huic synodo debeant: quod Panormit. fatetur nullo iure expressum esse [h]. Et sanè magna canonum decretorúmque pontificiorum varietas hìc reperitur. De episcopis orbis Christiani minùs dubitatur, & extat in decretalibus formula & conceptio iurisiurandi, qua obstringuntur omnes episcopi, vt ad synodum veniant [i]. De monasteriorum antistitibus, presbyteris, & quibusdam alijs clericis aliquot exempla leguntur in iure pontificio [k]. Reges præterea ac Imperatores, non adfuisse tantum synodo, sed & præfuisse legimus [l]. Sed & alios quoque laïcos homines interdum concilio adhibitos fuisse constat [m]. Verùm illud, scrupulum plerisque inijcit, quòd immensa illa quorumlibet clericorum turba non videtur absque magno incommodo, & confusione ad hunc conuentum admitti posse. Deinde alienum videtur ab ecclesiastica disciplina, vt laïci de ecclesiasticis negotijs iudicium faciant [n]. Confusio autem vitari potest, si ex singulis prouincijs moderatus aliquis numerus eruditiorum ac probatiorum eligatur, & ad synodum mittatur. Nam & alioqui pastoribus destitutæ manerent Ecclesiæ. De laïcis verò nihil aliud respondendum nunc occurrit, quàm quod Nicolaus Pont. scribit ad Micha. imperatorem [o]. Vbinam legistis, inquit imperatores antecessores vestros synodalibus conuentibus interfuisse nisi fortè in quibusdam, vbi de fide tractatum est quæ vniuersalis est,

[d] c.si quis episcopus. 2. q. 6.
[e] c. placuit. 2. q. 6.
[f] c. cuncta per mundum 9. q. 3. c. nemini. 7. q. 4.
[g] tit. de causis. in prag. & in concord.
[h] in c. graue. de presb.
[i] c. ego de iureiur.
[k] c. in nomine domini. 23 dist. c. Adrianus. 63. dist.
[l] c. futuram. 12. q. 1. c. nos ad finem. 96. dist. c. si quis ingenuus. 29. q. 2. c. Adrianus. 363. dist.
[m] c. ad sedem 35. q. 5.
[n] c. bene quidem. 96. dist. c. non placuit 16. q. 7.
[o] 96. distinct.

« quæ omnium communis, quæ non solùm ad clericos, ve-
« rùm etiam ad laïcos, & omnes omnino pertinet Christia-
nos ? Quamuis enim iudicia ecclesiastica soli exerceant
sacerdotes & clerici [p], tamen vbi de eo negotio agitur
quod ad Ecclesiam vniuersalem pertinet, quæ non solùm
ex clericis, sed etiam ex laïcis constat [q]: æquum non est
laïcos ab huiusmodi deliberationibus summoueri, sed com-
muni potius decreto omnia definiri, quod & ab ipsis Chri-
sti apostolis obseruatum fuisse satis Lucæ testatur histo-
ria [r]. Atque ita celeberrimi iuris pontificij doctores sense-
runt [s]: tametsi Panormitanus in libro quæstionum, laïcis
deliberationem & consilium permittens iudicium ac defi-
niendi facultatem adimat. Nolim tamen in hunc conuen-
tum quoslibet laïcos passim recipi, sed cum regibus &
principibus eos qui in quaque prouincia insignis alicuius
doctrinæ, & sanctitatis nomine celebrantur [t]. Idque si vn-
quam aliàs, maximè hoc sæculo necessarium est, quo epis-
copatus & sacerdotia indoctissimis hominibus & à religio-
ne alienis deferri solent. Priscis temporibus rarum ac pro-
digio simile habebatur, aliquem Ecclesiæ præfici, qui diui-
narum literarum doctor non esset, nec ideò laïcorum con-
temnebatur iudicium. Cùm igitur hodie episcopi nostri,
paucis exceptis, sacrarum literarum scientia cæteris ex po-
pulo longè inferiores sint, quonam ore soli de rebus diuinis
iudicium sibi arrogabunt ?

[p] d.c.bene-qui.
[q] c.Ecclesia. de consec. distinct. 3.
[r] Acto. 15.
[s] gl.c. Adrianus 1.63. distinct. gl.c.vlt. de his quæ fiunt à præl.
[t] dic. c. ad sedem.

De Diaconis, Hypodiaconis, & alijs inferioris ordinis & gradus clericis. Cap. 12.

Hucusque de ijs ecclesiarum administratoribus tractaui-
mus qui ministri doctrinæ diuinæ dicuntur : iam de cete-
ris est videndum ; id est, Diaconis, Hypodiaconis, &c. Di-
cuntur autem Diaconi verbo græco episcoporum ministri,
nec episcoporum modò, sed etiam presbyterorum, vt con-
cilio Carthaginensi quarto [u] sancitum est. Et quamuis Dia-
coni seu ministri vocabulum episcopis quoq; ac presbyteris
conueniat magis quàm principis aut domini, atque ita olim
vsurpatum sit, tamen ijs de quibus loquimur propriè id tri-
butum est, vt facilior esset eorum à ceteris distinctio.
Appellantur & Læuitæ aliquando propter similitudinem
mini-

[u] c.37.c.diaconi. 93. dist.

ministerij: lege si quidem Mosaica instituti sunt leuitæ, vt Aaroni sacerdoti inseruirent, ac ministrarent[x]. Quamobrem in cœtu sacerdotum, aut coram sacerdote aliquo diaconis sedere vetitum est[y]. Institutio autem eorum orta est ab Apostolis, quamuis presbyteri seu Episcopi à Christo ipso instituti sint, vt ait Cyprianus[z]. Cùm enim Apostoli in diuina doctrina occupati ministrare non possent mensis, quæ pauperibus tum parari solebant, septem Diaconos, siue ministros eius operis gratia constituerunt[a]. Eorum igitur officium olim in cura pauperum præcipuè, & rerum earum quæ Ecclesiæ offerebantur, pauperum clericorúmque alendorum gratia versabatur[b]. Hinc fit vt hodie in Ecclesia oblationes ad altare factas recipiant, cum hypodiaconis suis[c]. Proinde quidam iuris pontificij consultus non leuis apud nostrates authoritatis, Diaconus, inquit, hospitalitatis nomen est, presbyter ætatis[d]. Sed posteà id munus auctum est, vt Clementis & Euaristi rescripta indicant. Ait enim Clemens, Diaconi Ecclesiæ sint tanquam oculi Episcopi oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia auctus totius Ecclesiæ, perscrutantes diligentius si quem videant vicinum fieri præcipitio, & proximũ esse peccato, vt referat hoc ad episcopum & ita episcopo suggerere, quæ ad cultum Ecclesiæ & disciplinam eius pertinent, diaconis cura sit[e]. Et Euaristus, Diaconi, inquit, qui quasi oculi videntur esse episcopi, in vnaquaque ciuitate septem debent esse, qui custodiant episcopum prædicantem, ne ipse episcopus ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur à suis, aut verba diuina detrahendo, aut insidiando polluantur, vel despiciantur, sed veritas spirituali redoleat feruore, & pax prædicata labijs cum voluntate animi concordet[f]. Hieronymus quoque ad Rusticum de Diaconis ita loquitur, vt magnum fuisse eorum munus in Ecclesia facilè appareat. Diaconi, inquit, sunt quos in Apocalypsi legimus, septem angeli ecclesiarum, hi sunt septem candelabra aurea: hi sunt voces tonitruorum, virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, euangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissentiones & rixas & scandala resecantes: docentes, soli deo colloquentes in templo, nihil penitus de mundo cogitantes: dicentes patri & matri, Non noui vos: & filios suos non agnoscentes. Sine his

[x] 21.dist.c.1.
[y] c. peruenit.
[z] c.non oportet.93.dist.
[a] c.dominus 93.dist.
[a] Act.6.c.
[b] c.præcipimus.12.q.1.
[c] c.in sancta. 92.dist.
[d] c.cleros.21 dist.c.perlectis.25.dist.
[d] gl.prag.tit. de ætа.& qual.card. verb.cardinales.
[e] c.diaconi 93.dist.
[f] c.diaconi 2. 93.dist.

« his sacerdos nomen non habet, ortum non habet, officium « non habet, hic minister Dei dicitur: quia scriptum est, Ma- « ior est qui ministrat, quàm cui ministratur, & sicut est in sa- « cerdote ministratio, ita in ministro sacramenti dispensatio. « Sacerdotibus etiam propter præsumptionem non licet de « mensa domini calicem tollere, nisi eis traditus fuerit à di- « aconis: ita enim dominus noster omnipotens vniuersa dis- « posuit, vt qui maiorem se esse crediderit, minor esset: & « qui minor videretur, maior existeret. Deniq; quàm hoc ve- « rum sit, ipse perpende. Leuitæ componunt mensam domi- « ni: Leuitæ sacerdotibus cùm sacramenta benedicunt, assi- « stunt: Leuitæ ante sacerdotes orant: vt si distinctio locorum « creditur in mundo, etiam in altari Dei videant sibi epis- « copi qui superbi sunt, diaconos anteponi: si humilitatem « diligunt, & diaconi maiores se esse in eo quod sunt humi- « les, recognoscãt: tunc demum vt aures habeamus ad De- « um, diaconus acclamat, ipse prædicat, ipse hortatur, ipse e- « tiam commouet astantibus sacerdotibus, ne leuiter hanc « vocem qua loquitur hæc, & pacem annuntiat, audiant, aut « negligenter aspiciant. Sufficit huic ordini, tantum fuisse per Deum concessum, vt non solus sacerdos in templo Dei solum agere & implere videatur [g]. Ex quibus locis planum vt arbitror factum est, tum doctrinam diuinam & sacrorum procurationem, tum disciplinam ecclesiasticam ad diaconorum munus & functionem aliquatenus pertinere, quamuis non solùm episcopis, sed etim presbyteris inferiores sint. Extiterunt sanè nonnulli quondam adeò vecordes, vt eos presbyteris anteponendos, nedum exæquandos esse contenderent, aduersus quos acriter inuehuntur Hieronymus [h], & Augustinus [i]. Et hanc scribit Hieronymus causam fuisse tantæ insolentiæ & supercilij, quia diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles faciebat. De Diaconis Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus vulgò appellatis, qui moribus nostros episcopos omnes nõ modò presbyteros antecedunt, paulò pòst differemus. Hypodiaconi longo post Diaconos tempore instituti sunt, quòd diaconi omnia quæcunque ad ministerium suum pertinent, obire & exequi præ multitudine negotiorum non possent, nondum videlicet institutis ordinibus, qui inferiores dicuntur. Subest ergo Hypodiaconus diacono, vt presbytero diaconus,

g c. diaconi. 5. 93. dist.

h in Epist. ad Euag. c. legimus 93. dist.

i in quæstio. vet. & noui testa. 9. 101.

diaconus, iuxta vetus prouerbium δοῦλος παρὰ δούλου, διαπότης παρὰ διαπότου, idque vox ipsa satis indicat[k]. Archidiaconi ex corpore diaconorum creari primùm soliti sunt eadem ratione qua & Archipresbyteri ex presbyterorum ordine, de quibus suprà locuti sumus[l]: nempe vt quæ ad diaconorum officium spectant, tam ipsi exequerentur, quàm à diaconis exequenda perficiendáque curarent ac iuberent[m]. Horúmque institutionem nouam non esse ex eo constat, quòd Hieronymus eorum meminerit ad Nepo. & veterum alij plerique[n]. Tradunt & historicorum nonnulli Laurentium martyrem sub Sixto Pont. Romano hoc munere functum, & pecuniæ ecclesiasticæ custodiam habuisse. Porrò huic diaconorum cœtui qui sub episcopo oblationum omnium obuentionúmque ecclesiasticarum curam habebant, cùm valdè excreuissent ecclesiasticæ possessiones ac reditus, adiuncti sunt œconomi, vel potius in œconomos hoc onus reiectum est[o]: vt liberius possent diaconi presbyteris sacramenta dispensantibus in Ecclesia assistere & ministrare, & ne prædiorum possessionúmque procuratio variæque lites, quæ earum rerum nomine moueri solent, à sacro spiritalíque munere eos auocarent[p]. Horum crebra mentio est in constitutionibus Iustiniani. Tametsi autem presbyterorum gradus quàm diaconorum longè sublimior nunquam non habitus sit, & contradicentium ambitiosa temeritas grauissimorum virorum authoritate repressa semper ac damnata: illud tamen obtineri ad extremum non potuit, vt archidiaconi in presbyteros, atque adeò in archipresbyteros ipsos potestatem non haberent. Idque excusatur hoc prætextu, quòd Archidiaconi non modo inspectionem & obseruationem, vt olim, sed coërcitionem etiam iurisdictionémque habeant, & veluti quodam magistratu fungantur[q]. Maximæ autem dignationis hoc munus fuisse superioribus sæculis in Gallia, vel illud argumento est, quòd nostrorum annalium scriptores memotiæ prodiderint, Ludouici Crassi Francorum regis filium in Ecclesia Parisiensi hoc munere functum fuisse. Quanquam id alia etiam ratione factum dici fortasse potest.

k c. cleros 21. distin.

l dic. c. legimus.

m c. perlectis 25. dist. c. volumus 89. distinct. & 94. distinct. cap. si quis c. vlt.

n histo. trip. lib. 5. cap. 48. Theod. lib. 2. cap. 13.

o c. quoniam c. in noua 16. q. 7.

p Con. Chalced. c. 26. & hispal. 2. c. 9.

q c. 1. de offi. archid. c. perlectis 25. dist.

De Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ, cur ita vocentur & vnde ortum habuerint. Cap. 13.

Ordo postulare videbatur vt post Pontificem Romanum, de amplissimo purpuratorum collegio, qui Cardinalium nomine censentur, differemus: sed quia inter eos episcopi quidam sunt, alij præsbyteri, alij diaconi, melius esse duximus & ad docendum accommodatius de diaconis aliquid prius attingere. Et videntur Cardinales appellati quasi præcipui atque primarij, cæterísque episcopis, præsbyteris, & diaconis digniores ac præstantiores, non aliter ac magistri quidam militum dicuntur cardinales in vetere indice ciuilium, militariúmque officiorum, qui absque vllius authoris nomine æditus est. Nam episcopo Romano ad tantę maiestatis fastigium euecto, par erat non solùm episcopos vrbi vicinos, à quibus consecrabatur, sed præsbyteros & diaconos quoque eiusdem vrbis simul cum capite suo paulatim crescere, cùm præsertim horum consilio, vt quiuis episcopus siue archiepiscopus in Ecclesia regenda ab initio vteretur, vt ex iam dictis perspicuum est. Non enim videntur præsbyteri vrbis Romæ aut diaconi multo maioris olim dignationis, quam aliarum ecclesiarum fuisse. Idq; Hieronymus Ecclesiæ Romanæ præsbyter & ipse crebrò affirmat. Cuius temporibus Cardinalis appellationem in vsu nondum fuisse verisimile est, cùm nusquam ea vox in scriptis eius reperiatur. Deducitur autem à cardine, nisi fallor, quo sustinentur & voluuntur ostia siue ianuæ. Eorum siquidem cõsilio, nutu & authoritate totus orbis Christianus moueri, volui, sustentarique creditur. Inde apud Latinos authores hæ loquendi formulæ manarunt, In eo rei cardo vertitur, id est, ex eo tota res pendet: &, Cardinem causæ in aliquo ponere, id est, summam litis constituere. Quintil. Hîc causæ cardinem ponit, in quo si victus fuerit etiam in sequentibus ruit. Quamuis igitur vsitatum non fuerit apud veteres Cardinalis vocabulum, tamen ratio probabilis ostensa est, quamobrem summa illa Ecclesiæ columina nunc ita appellentur. Sed omittendum non est aliquanto, latius olim acceptum fuisse vocabu-

vocabulum ab ijs, qui illud fabrefecerunt atque vsurparunt. Nam Gregorius magnus sæpenumero in epistolarum volumine de episcopis loquens sacerdotes cardinales eos appellat, quòd presbyteris, vt suprà diximus, maiores & excellentiores sint[r]. Et Leo presbyteros cardinales meo iudicio vocat, non quosuis presbyteros, sed qui in maiore Ecclesia, quam cathedralem dicimus, rem diuinam simul cum episcopo suo faciunt: Canonici hodiè vulgò appellati[s]. Mitto quod in quibusdam ciuitatibus, cuiusmodi Rauenna est & Compostella, etiamnum sacerdotes quidam præcipui hoc nomen retinent. Sed splendor amplitudóque Senatus illius Romani, qui ex cardinalibus constat, facit vt hodie in cæteris ecclesijs, excepta Romana, ludibrijs obnoxia sit non minùs quàm Iuetotij regis apud nos ista appellatio[t]. Hi enim à regio non longè absunt fastigio, eorúmque insigne est ruber pileus. Cuius vsum Innocentius III. ornandi eius ordinis causa ipsis concessit. Ex his facilè est colligere quod interpres Decret. quodam in loco scribit, Episcopi cuiusque ciuitatis maiorem quàm diaconi aut presbyteri Romanæ Ecclesię cardinalis dignitatem esse. Quod vel authoritate Augustini confirmatur in quadam ad Hieronymum Romanæ Ecclesiæ presbyterum Epistola. Quanquam, inquit, secundum vocabula quæ vsus obtinuit episcopatus sit presbyterio maior: Augustinus tamen Hieronymo minor est[u]. Nec aliam esse causam presbyterorũ aut diaconorum vrbis Romæ, quàm cuiuscunque alterius ciuitatis demonstrat Hieron. in Epistola ad Euag[x]. Quod quidem sacrosanctæ potestatis eleuandę gratia nunc à me dictum nolim quisquam existimet, sed vt fons & origo eiusdem magis innotescat. Verùm hæc inualuit consuetudo, quæ speciosis quibusdam rationibus vulgò defendi solet, vt tam presbyteri quàm diaconi Romanæ Ecclesiæ cardinales longo interuallo omnes alios episcopos ac presbyteros antecedant[y]. Ac tametsi ad dignitatem episcopalem promoueri eos quotidie videamus, certum tamen atque exploratum est, contra veteres canones & instituta maiorum id fieri, cùm assidui in Ecclesia parœciáque sibi commissa more aliorum cuiusque diœceseos presbyterorum, aut diaconorum esse debeant[z]. Itaque veniam eis & gratiam canonum impetrare necesse est.

r c. relatio e. illud. 21. q. 1. c. pastoralis. 7. q. 1.

s c. 2. de off. archipres. lib. 5. decret.

t gl. c. pudor. 32. q. 2.

u c. quanquam 2. q. 7. vbi gl.

x c. legimus 93. distin. vbi glos.

y glo. in prag. san in verb. legitime. tit. de nu. & qual. card.

z c. 2. de cler. non resident.

Qui

Qui fuerint olim Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, Acoluthi, & cæteri omnes qui clerici appellantur: vnde mos tondendi capitis ortus sit, atque item consuetudo canendi in sacris ædibus.

Cap. 14.

IN Veteri Ecclesia non erat hæc munerum distinctio, quæ postea in vsum venit, vt alij Ostiarij dicerentur, alij Lectores, Exorcistę, aut Acoluthi, sed Diaconorum, Hypodiaconorúmque muneri coniuncta erant hæc omnia [a]. Huius rei locuples testis est Hieronymus [b], qui ordines quinque ac veluti classes totius Ecclesiæ describens post episcopos, presbyteros & diaconos, nec ostiariorum, nec lectorum, aut acoluthorum mentionem vllam facit: sed fideles omnes in quarto ordine locat, & catechumenos in postremo. Verùm procedente tempore vnum idémq; munus in plura dispertitum est, idque à Caio Pontifice Romano primùm, vt quidam scribunt: eiúsque partitionis faciendæ magna oblata est occasio. Nam vt seminarium quoddam esset eorum, qui episcopis, presbyteris & diaconis succederent, alebatur sumptu publico magnus iuuenum numerus Ecclesię ministerio consecratorum, qui interim non solùm instituebantur in studio literarum, sed portio aliqua etiam munerum ecclesiasticorum ipsis committebatur. Eorum nempe quæ leuiora minoríque momenti essent, quæque antea à diaconis obiri solebant, vt his veluti rudimentis quibusdam ad maiora grauioráque obeunda præpararentur. Ac ne qua confusio perturbatióq; eam functionem impediret, distincta sunt diuisáq; inter ipsos officia, ita vt vnusquisq; suo muneri bona fide incumbens, de alieno solicitus non esset. In qua distributione gradus quidam ideò constituti sunt, quòd eorum munerum alia alijs digniora videbantur, nec poterat quisquam ad maius promoueri, qui in minore anteà versatus non fuisset. Sed de his gradibus constituendis ac discernendis, quia non conuenit inter iuris pontificij theologiæque doctores, & subdifficilis est explicatio propter varietatem locorum ac temporum,

[a] c. 1. 21. dist. c. vl. 60. dist.
[b] in. 19. c. Esayæ.

quæ

quæ authorum locis, qui de ea re scripserunt, nonnihil tenebrarum obduxit, sequar distinctionem ordinémque traditum à Gelasio Syluestróque pontificibus Romanis apud Gratianum [c], qui quatuor classes ponunt, ostiariorũ, lectorũ, exorcistarum, acoluthorũ, nec dissimilis est enumeratio Leonis Pontificis [d] nisi quòd ijs omnibus præponit clericos sicut & synodus Carthagin. psaltas [e]: quasi psaltarũ aut cleriçorum distinctus sit à cæteris ordo, isq; infimus omnium. Nam Isidori descriptiones non moror, in quibus mihi non videtur vsquequaq; ordinis rationẽ habuisse [f]. Primus igitur gradus, vt ab infimis incipiamus, eorum est, qui Græcè πυλωροι, Latinè ostiarij dicuntur, quibus aperiendi & claudendi templi cura mandatur, eósque repellendi & excludendi, quibus sacra communione interdictum est [g]. Hi numero centum fuerunt in Ecclesia Cõstantinopolitana, authore Iustiniano [h]. Secundus gradus est eorum, qui sacras scripturas ex suggesto in Ecclesia recitant, & hi αναγνωσται id est, lectores dicuntur [i]. Quo munere aliquando functum fuisse in Ecclesia Iulianum imperatorem testis est Theodoritus [k]. Author est etiam Socrates in Alexandrina Ecclesia non solùm fideles, sed etiam catechumenos huic ministerio adhiberi solitos fuisse, cùm in cæteris ecclesijs id minimè obseruaretur [l]. Tertius gradus est Exorcistarum, quorum officium erat catechumenis & energumenis, qui à cacodæmone vexabantur, manus imponere, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obsecrationibus dæmones fugare [m]. Vlpianus noster exorcizare verbum impostorum esse scribit [n]. Nec mirum est ab Vlpiano Christianæ religionis hoste acerrimo impostores fuisse ministros Ecclesiæ appellatos, cùm & Christo ipsi idem aliquando obiectum fuerit [o]. Nam Vlpianus (vt obiter id referam quod de eo Lactantius scribit) rescripta principum contra Christianos lib. 5. de Offic. proconsl. collegit, vt doceret quibus pœnis affici oporteret eos qui se cultores Dei confiterentur. Horum exorcistarum non meminit Iustinianus in lib: τῶν παροντων quod in Ecclesia Cõstantinopolitana, vt existimo, vsitatum non esset hoc ministerij genus, sed meminit Valentinianus [p]. Quartus gradus est eorũ qui Acoluthi Græcè dicebantur, id est, comites seu ministri, ideò fortassis quia episcopũ comitabantur quocunque

[c] c. illud. 77. dist. c. à subdiacono. 93. distin.
[d] c. seriatim. 32. dist.
[e] c. psalmista. 23. dist.
[f] c. cleros 25. dist. c. perlectis. 25 dist.
[g] dist. perlectis.
[h] Nouel. 3.
[i] d. c. perlectis.
[k] lib. 3.
[l] Tripar. lib. 9. c. 38.
[m] dist. c. perlectis.
[n] l. 1. ff. de extra cognit.
[o] Matth. 27.
[p] l. presbyteros. C. de episco. & cler.

Ego in pleriſque conſtitutionibus obſeruaui tonſuram pœnæ genus, ídque graue & ignominioſum fuiſſe, quarum nonnullæ quæ Principum Romanorum ſunt, apud Harmenopulum extant, aliæ inter conſtitutiones Caroli Magni, & quorundam aliorum Franciæ regum referuntur. Tantus erat hominum eius temporis in comam ſuam affectus. Sed & Paulus in epiſtola ad Corinthios indecorũ ait viros comatos eſſe, ídque naturam ipſam ſatis nos docere ſcribit[l], Quæ Pauli admonitio huius clericorum inſtituti fortè cauſa fuit[m]. Verùm vt ad cantiones reuertamur, ſciendum eſt hunc canendi morem longè antiquiſſimum, & iam inde ab apoſtolorum temporibus in Eccleſia vſitatum fuiſſe. Quod vel ex epiſtolis Pauli facilè animaduerti poteſt. Teſtatur id ipſum & Plinius Cæcilius in quadam ad Traianum epiſtola, in qua de Chriſtianis ita loquitur: Affirmabant hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quòd eſſent ſoliti ſtato die ante lucem conuenire, carmênque Chriſto quaſi Deo, ſecum dicere inuicem, &c. Sobria enim illa muſica & pronunciationi vicinior quàm cantui, quã in Alexandrina eccleſia fertur inſtituiſſe Athanaſius[n], facit vt verborum ſenſus efficaciùs influant in animos auditorum, non illa operoſa & theatrica quæ hoc tempore in Eccleſia frequentatur. In pleriſq; ſanè eccleſijs ſerò admodum ritus canẽdi receptus eſt, cùm Auguſtinus[o] ſcribat tempore Ambroſij primùm in Eccleſia Mediolanẽſi inſtitutum, ac inde in alias occidentales eccleſias perductum fuiſſe. Et Theodoritus author eſt[p], Flauianum, & Diodorum Eccleſia Antiochena morem Dauidicos pſalmos decantandi in duas partes, diuiſis canentium cœtibus, induxiſſe. Hodie ſic iſta modulatio vbique probatur, vt inter omnia Eccleſiæ miniſteria tanquam præcipuum maximéque neceſſarium habeatur, celebretúrque. Nulliúſque rei tutela maior eſt ac ſumptuoſior in ſacris ædibus. Nec tantum ijs cantionibus vacant inferiorum ordinum clerici, quibus hæc cura olim mandabatur, ſed ſacerdotes etiam & diaconi, quibus officio cantandi aliquando interdixit Gregorius, ne vel hi à pauperum cura, vel illi à doctrina diuina propter hoc pſallendi onus auerterentur[q]. Adde quod ſicut ex ordine preſbyterorum & diaconorum antiquitus creati ſunt archi-

presbyteri

l 1. Cor. 11. c.

m c. prohibere. 24. diſt.

n Auguſti. lib. 10. confe.

o in lib. 9. confeſ. c. 7.

p lib. 2. c. 24.

q c. in ſancta. 92. diſt.

presbyteri & archidiaconi, sic cantorum choro hodie præsidet vnus, præcentor vulgò appellatus, penes quem est auspicatus melodiæ, quod Græci ἐνδόσμον vocant q. Quo in munere plurimum inesse dignitatis creditur, adeò vt vel archipresbyteris ipsis, nisi fallor, præponi soleant.

De scholæ Ecclesiasticæ magistris & doctoribus. Cap. 15.

Quamuis episcopi officium sit populum in Ecclesia docere, tamen apud Paulum doctores à cæteris Ecclesiæ ministris & pastoribus distinguuntur r. Fuerunt enim antiquitus ecclesiasticæ scholæ, ad clericorum & aliorum egentium eruditionem institutæ: quibus scholis præficiebantur magistri, qui non literas modo sacras, sed Grammaticam etiam & liberales disciplinas docerent. Erat igitur hoc munus à pastoris officio distinctum & separatum. Qua ratione Gregorius episcopum quendam obiurgat, quòd Grammaticam profiteatur s. Et veteris huius consuetudinis in Alexandrina Ecclesia meminit Eusebius t in qua Ecclesia functos eo munere fuisse Pantenum, Origenem, & Achillam viros doctissimos refert u. Idémque de Didymo Alexandrino scribit Ruffinus x. Recentioribus verò canonibus statutum est, vt non solùm in maioribus seu cathedralibus ecclesijs, sed in cæteris etiam inferioribus magistri doctorésque liberalium artium iuuentutis erudiendæ gratia ab episcopo & collegio ecclesiastico constituantur y. Sed inualuit consuetudo, vt ab episcopo, scholarchus quidam omnibus his scholis ecclesiasticis præficiatur, qui magistros deligat, & cætera quæ ad scholarum tutelam necessaria sunt, procuret & exequatur.

r Ephe. 4.

s c. turbat. 37. dist. c. cum multa. 86. dist.

t lib. 5. eccle. histo. c. 10.

u lib. 6. c. 3. lib. 7. c. 29.

x lib. 11. eccl. hist. c. 7.

y c. de quibusdam. 37. dist. c. 1. c. quia nonnullis. de magist.

De sacris ordinationibus, & cur olim absolutè quenquam ordinari vetitum. Cap. 16.

Præsbyter, Diaconus, Hypodiaconus, Lector, &c. nomina quondam fuerunt certorum ministeriorum, ac onerũ in quaq; ecclesia, nec vllus horum erat qui munus illud suum

suum non exequeretur. Nam quia absolutè & sine titulo ordinationes fieri vetabantur, certum erat ministerium cuiusque siue præsbyteri, siue diaconi, siue lectoris, &c. & cuique certus locus assignabatur, cui velut mancipatus adstrictúsq; erat [z]. Verba concilij Calchedonensis hanc prohibentis ordinationem hæc sunt; Μηδένα ἀπολελυμμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba refert Gratianus LXX. dist. vbi possessionis legitur, pro pagi, sed fortassis interpres νόμης legit, non κώμης. Huic consentaneum est, & quod ibidem ex concilio Placentino recitatur. Sanctorum canonum statutis consona sanctione decernimus, vt sine titulo facto ordinatio irrita habeatur, & in qua Ecclesia quis intitulatus est, in ea perpetuò perseueret [a]. Posteriores verò constitutiones Pontificum huic iuri derogauerunt, quibus constitutum est, vt irrita non sit ordinatio, sed is qui ordinauit, ordinatum si egens sit, interim alere cogatur, dum certus ei titulus assignatus fuerit [b]. Quæ constitutiones confusionem incredibilem & dedecus attulerunt Ecclesiæ. Idque satis prospexerat futurum Iustinianus, vt ex nouel. III. facilè colligitur. Sed ad rem. Quia igitur reditus ferè aliquis, siue, vt loquimur, beneficium cum ministerio coniunctum erat, simul cum ministerio & beneficium ipsum conferebatur. Non aliter ac hodie cùm Princeps magistratum creat, annonas & stipendia illi magistratui attibuta concedere eadem opera intelligitur. Hinc factum est, vt omnes clerici, tutelæ ceterorúmque munerum personalium vocationem habeant, ne videlicet ob munera publica à functione ministerióque suo auocentur [c]. Argumento illud est, quòd ijs demum hæc vacatio tribuitur qui in ministerio suo occupati sunt [d]. Hodie nec diaconis, nec alijs inferioribus clericis, vllus locus est in ecclesia vllúmue ministerium, aut munus quod exequantur. Sed quia priscis canonibus statutum est, vt nemo presbyter ordinetur nisi per omnes gradus inferiores ascenderit, ideò, dicis causa, vt ita dicam, gradatim ordinari solent, ídque certo quodam solemníque ritu, vt ad honorem presbyterij, aut quemuis alium sublimiorem capessendũ idonei reddantur. Potéstq; dici imaginaria hæc ordinatio, quomodo olim imaginaria militia

[z] gl. c. vlt. 66. distinc.

[a] c. sanctorum. 70. dist.

[b] c. 2. c. episcopus. c. cum secundum. de præbend.

[c] l. presbyteros. C. de episc. & cleric.

[d] l. generaliter. C. de epis. & cler. c. generaliter. 16. q. 1.

militia dicebatur sine vllo labore & exercitatione. Presbyteri autem ordinantur certo etiam ritu ac cæremonia, non vt ecclesiam certam regant, certúmue populum, vt olim fiebat, sed vt si fortè contingat eos ad curationem alicuius Ecclesiæ promoueri, ij quasi iam consecrati atque initiati eam suscipere, beneficióque illi coniuncto frui possint. Ac interim missas passim celebrare eis permittitur, vel gratis, quod perrarò fit, vel accepta ab aliquo leui tenuíque mercede. Itaq; Vtopienses presbyteri non insulsè fortassis nec ineptè dici poterunt; vt à germanis illis presbyteris qui certas ecclesias regunt, discernantur. Septem verò huiusmodi ordinationum gradus vulgò esse dicuntur, totidémque sacramenta, quanquam de numero controuersia est inter iuris pontificij theologiæque doctores. Primus est Presbyterorum, Secundus Diaconorum, Tertius Hypodiaconorum, & sic deinceps. Proinde tam onus procurationis Ecclesiæ rerúmque ecclesiasticarum, quàm emolumentum beneficiúmque illi cohærens ab ordinatione moribus nostris ita separatur, vt ordinatio absque iniuncto onere beneficióque collato fiat[e]. Et hæc quidem verbi significatio hodie vulgò probatur, nec eam improbare volo. Ego autem latiùs hoc vocabulum in tota hac disputatione ferè accipio, nempe pro quacunque ad ministerium ecclesiasticum promotione. Et hoc sensu Archiepiscopi, episcopi, archipresbyteri, archidiaconi, præpositi, decani, œconomi, archimandritæ rectè dicuntur ordinari, cùm eliguntur, creantur, instituuntur. Estque hæc significatio apud iuris pontificij quoque authores vsitata[f]. Nam & apud veteres Latinos ordinari dicebatur is, qui ad honorem magistratúmue aliquem prouehebatur. Tranquillus in Vespas. quendam è charis ministris dispensationem cuidam quasi fratri petentem cùm distuliſſet, ipsum candidatum ad se vocauit, exactáque pecunia quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinauit. Idem in Domiti. Auditus est certè dum ex eo quærit ecquid sciret, & quid sibi visum esset ordinatione proxima Ægypto præficere Metium Rufum. Hinc consequitur presbyteri duplicem ordinationem esse. Vna est, cùm solenni ritu consecratur, & idoneus redditur ad Ecclesiæ gubernationem, quamuis nulla ei Ecclesia tum assignetur quam regere possit. Altera est, cùm ei

[e] c. cum secundum, de præbend.

[f] 60. distinct. c. 1. 2. 3. c. abbatem. c. nullam. 18. q. 2.

certa Ecclesia committitur regenda, certúmque beneficium confertur sine vllo ritu, ac cæremonia: etenim verbo ordinationis vtitur Gratianus in vtraque significatione[g].

[g] c.adijcimus.16.q.1. vide c.pastoralis.7.q.1.

*De pseudoclericis. Cap.*17.

Diximus in superiori capite veteres canones hodie frigere & negligi, quibus cautum erat vt nemo absolutè clericus ordinaretur. Qua ex re plurimum incommodi natum est in Ecclesia Christiana. Nam quia nulli certo muneri destinãtur qui vulgò ordinari solent, & rasum habere verticẽ satis est, vix vllus reperitur, qui ad sacrum illum ordinem non adspiret, vt eius ordinis priuilegijs atque immunitatibus fruatur. Cùm autem nemini ferè hæc initiatio negetur ab antistitibus, qui fortassis è re sua credunt esse quàm plurimos sibi obstrictos, subiectósque homines habere, nunc perditissimus quisque ac profligatissimæ vitæ in eum ordinem cooptatur, & ad illud veluti impunitatis asylum confugit. Quondam ij demùm clerici habebantur, qui munere suo fungebantur in Ecclesia, nec alius quisquam priuilegia istius ordinis sibi vindicare audebat[h]. Sed hodie inualuit ea consuetudo aut corruptio maxima potius, vt ad seueritatem iudiciorum publicorum eludendam, detonsum caput cum antistitis nescio cuius elogio, id est grauissimorum scelerum impunitatis symbolo quodam, iudicibus ostendere sufficiat. Atque hinc fit vt principum atque magistratuum in tanta támque manifesta indignitate conniuentiam satis admirari non possim. Sed de hoc genere clericorum, aut pseudoclericorum potius, alijs in locis infrà differemus.

[h] no. in c.vlt. de vita.& honest.cler. l.generaliter. C.de episc. & cleric.

*De canonicorum collegio. Cap.*18.

De canonicis satis antè dictum videtur ea parte, qua de presbyteris, & alijs quibusdam Ecclesiæ ministris disseruimus. Nam canonicorum collegium quod veluti senatus quidam est Ecclesiæ, vt verbis vtar Hieronymi[i], ex his conflatum est. Dicti autem videntur canonici à canone siue regula, quia communem quandam vitæ regulam, institu-

[i] c.Ecclesia. 16.q.1.

ſtitutúmque obſeruant, ideóque canonicè viuere dicuntur à Gregorio [k]. Quo ſenſu canonicas quaſdam mulieres à Iuſtiniano dictas arbitror [l]. Nam eccleſiarum miniſtri antiquitus certis ſe votis obſtringebant, ferè non aliter ac monachi, de quibus mox dicturi ſumus. Nec eorum vitæ ratio à monachorum inſtituto multum diſcrepabat. Sed poſteaquam horum ſodalitiorum nonnulla ijs vinculis ſoluta liberatáque ſunt: factum eſt vt cæteri ab imperitis qui vim Græci verbi parum aſſequebantur, non ſimpliciter canonici, ſed canonici regulares vulgò dicerentur, quaſi diuerſa eſſet vtriuſque vocis ſignificatio. Quod ſi quis à canone dictos potius eſſe contendat, id eſt, penſione, ſiue annona quæ ipſis diſtribuebatur velut pro ſtipendio & mercede, equidem non repugno. Canonicam enim ordinariámque accertam penſionem ij tantum accipiebant fortè, qui in id collegium cooptabantur: cæteris Eccleſiæ miniſtris ſiue clericis pro cuiuſque merito aliquid erogari ſolebat, ex oblationibus incertis, quæ fiebant in Eccleſia. Nam ea eſt ferè eius verbi ſignificatio apud veteres [m]. Vnde videtur & canonica illa portio nomen accepiſſe, cuius mentio crebra eſt in iure pontificio [n]. Quamuis Innocentius III. ſatis probabiliter canonicam legitimam interpretetur [o]. Habent hæc canonicorum collegia ſuos quoſdam præfectos, qui vel præpoſiti vel decani ſecundum cuiuſque Eccleſiæ conſuetudinem dicuntur.

[k] c. quoniam. 12. q. 1.
[l] Nouel. 59.
[m] l. placet. C. de ſacro. ecc. l. 1. C. de indict. tit. c. de cano. fruen. vrb. Romæ. & lib. ϛϐ ναϱϑ conſt. 128.
[n] c. vlt. de teſta.
[o] c. officij de teſta.

De miniſtris Eccleſiæ qui clerici non ſunt. Cap. 19.

Quidam ſunt miniſtri in eccleſijs, qui laïci atque adeò plebeij nonnunquam magis quàm clerici cenſentur. Huiuſmodi ſunt œconomi, qui diſpenſationem facultatum eccleſiaſticarum ſub epiſcopo habent, quorum meminit ſæpè Iuſtinianus [p]. Item ſyndici ſiue defenſores & apocriſiarij ſiue reſponſales, qui cauſis forenſibus nomine Eccleſiæ & legationibus dant operam [q]. Hi quoque qui nolarum æ-nearum pulſatione & campanæ ſonitu cõuocant populum, Eccleſiæ miniſtrant atque inſeruiunt. Sed nemo horũ ideò clericus eſſe intelligitur. Eadem eſt cauſa eorum qui ad ægrotantiũ curã adhiberi olim conſueuerant, & Parabolani

[p] ſub tit. de ſacro. Eccl. & tit. de epiſc. & cler.
[q] tit. de ſynod.

ideò fortassis dicebantur, quia παράβολον ἔργον, id est, rem periculi ac discriminis plenam tractabant[r]. His annumerandi sunt & decani de quibus loquitur Theodosius[s]. Nam hos in numerum clericorum non referri satis apertè ostendunt Iustiniani constitutiones quibus eorum officium describitur[t]. Quamuis nonnulli decanos pro clericis & canonicis accipiant[u]. Sed cur inter clericos non numeratur, dixerit aliquis, sicut ostiarij & acoluthi, quorum munus non magis spiritale quàm istorum esse videtur[x]? Respondeo ostiarios, acoluthos, & alios huiusmodi, de quibus suprà dictum est, ideò clericos censeri, quia in clerum recipiantur vt aliquando spiritalia tractent, & presbyterorum atque episcoporum officio fungantur: Sed onus claudendi templi vel aliud simile, vt interim se exerceant, & ad sacram functionem se præparent, ipsis iniungitur. Alij verò qui spiritali administrationi dicati consecratique non sunt, quamuis Ecclesiæ inseruiant ac ministrent, inter clericos non sunt habendi. Constitutionibus tamen plerisque cautum est, vt non nisi ex clericorum cœtu ad tractanda Ecclesiæ negotia quisquam assumatur[y]. Quod ius aliquam vtilitatem habet, si opera quædam sordida seruiliáque demas, & earum rerum procurationem quæ ab instituto clericorum abhorrent, cuiusmodi sunt forenses controuersiæ[z]. Nam laïcorum opera & labore in talibus negotijs vti magis decet.

r l. placet. C. de episc. & cle. & l. parabolani.
s l. non plures l. qui sub prætextu. C. de sacrosanct. eccl.
t Nouel. 43. & 59.
u Alc. in dist. ll.
x glos. in c. 1. q. 3.
y c. indicatum. 89. dist. c. in noua. 16. q. 7. c. decernimus. de Iudic.
z l. repetita. C. de episco. & cler.

De monasterijs & monachis, eorúmque statu, conuersatione, & instituto.
Cap. 20.

Absoluto tractatu de clericis ac ministris Ecclesiæ, optimum iudicauimus & de monachis, eorúmque officio & instituto aliquid attingere, quandoquidem eius rei cognitio valde vtilis & necessaria est in re beneficiaria. Dicebantur autem olim monachi verbo Græco homines à cæterorum consortio segregati, & quietam tacitámque vitam durissimè & laboriosissimè in montibus, saltibus, ac speluncis degentes, idq; certis legibus ac institutis, de quibus mox videbimus. Ijdē & Eremitæ & Anachoretæ, & hesycastæ vocari solebant authore Iustiniano[a]. Hinc Hieronymus ad Paulinum:

a Nouel. 5.

num: Si cupis, inquit, esse quod diceris, monachus, id est, solus, quid facis in vrbibus, quæ vtiq; non sunt solorum habitacula, sed multorum [b]? Et Pelagius Pontifex Romanus de eorum officio differens, hæc tria ipsis attribuit, quietem, orationem & laborem manuum. [c] Labore enim suo monachi olim victum sibi aliisq; egenis parabant, vt Chrysostomus, Augustinus, aliique veteres tradunt, adeò vt celebretur in ecclesiastica historia cuiusdam monachi apophthegma, Monachus qui non operatur, latroni par iudicandus est [d]. Quapropter Iustinianus [e], Duabus, inquit, potissimum in rebus operam & diligétiam reponere oportet Monachos, vt aut sacris vacent scripturis, aut quas manuarias vocare solent artes monachos decentes, meditentur, exerceántque: siquidem mens inerti otio dedita haudquaquam sanè quicquam bonorum peperit. Ac illud quidem ex Hieronymi aliorúmque scriptis liquet, literis præsertim sacris operam eos dare solitos fuisse, vt non morum probitate, vitæque sanctimonia tantùm excellerent cæteris, sed etiam doctrina [f]. Itaque mirum videri non debet quòd vitam monasticam Iustinianus vt rem sacram ac diuinam tantopere commendet [g]: cùm ij non tantum sibi, sed etiam vniuerso generi humano, precibus suis apud Deum, exemplo, doctrina, labore & industria multum prodessent. Non enim natura abhorrebant ab hominum congressu, quod Aristoteles non immeritò damnat, tales improbos esse dicens, aut homine præstantiores. Nec ita otio dediti erant, more pseudomonachorum nostri temporis, vt nihil in commune conferrent, & se homines esse, id est, ad societatem hominũ iuuandam natos non recordarentur. Non ignoro quosdam in eo grege repertos fuisse, quorum superstitio nemini sano probari queat. Nam Theodoritus [h] scribit monachum quédam sexaginta annos neque locutum cum vllo, neque à quoquam conspectum fuisse. Sed rara admodum fuisse hęc prodigia compertum est. Proinde ex monasterijs velut ex quodam seminario, legi & assumi consueuerant ad munera ecclesiastica, qui probatissimæ inter ipsos vitæ & eruditionis habebantur. Vt Augustinus cùm alibi sæpe, tum maximè ad Aurelianum scribens testatur [i]. In qua quidem promotione & graduum ratio habebatur, de quibus antè disseruimus [k]: & eorum antistitis seu archimandritæ

[b] c. si cupis 16. q. 1.
[c] c. de præsentium. 16. q. 1.
[d] tripar. histo. lib. 8. c. 1.
[e] Novel. 133.
[f] c. sic viue. c. si clericatus 16. q. 1.
[g] Nouel. 123.
[h] lib. 4. c. 28.
[i] c. nos autẽ. c. legi. 16. q. 1.
[k] c. monachos. 16. q. 1.

consensus erat necessarius[l]. Et quoties ad ministeria Ecclesiæ eos vocari contingebat, monasticum institutum officiúmque deserere cogebantur, vt maiore præstantioríq; fungerentur munere: quia simul vtrumque obire & exequi non poterant: sicut clerici cùm vitam monasticam amplectebantur, militiam suam, vt ait Gregorius, munúsque clerici amittebant[m]. Officium enim clerici est docere & pascere populum, monachus verò, vt ait Hieronymus, non doctoris, sed plangentis habet officium[n]. Quam ob causam nulli in monasterijs reperiebantur sacerdotes, aut clerici[o]: sed tanquam cæteri ex populo qui laïci Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem sacram, percipiendorum sacramentorum causa se conferebant[p]. Quod & Iustinianus satis apertè ostendit[q]. Sed & sacerdotem accersebant interdum ipsis liturgiæ, quam missam vocamus, solennia celebraret, vt à monachis Scythie factum aliquādo fuisse refert Hieronymus[r]. Ac idcirco suberāt tam monachi, quàm eorum antistites, Ecclesiæ presbyteris & clericis[s], ipsisque longè inferiores habebantur[t]. Verùm vt hac molestia liberarentur monachi, posteà cœperunt ex his aliqui in suis monasterijs presbyteri ordinari, sed ita vt in cœtu tantùm suo, sacramenta administrarent, & veluti quandam ecclesiam inter se constituerent, nec ad alias ecclesias ampliùs accedere aut alienos presbyteros aduocare cogerentur[u]. Atque ita ratio excogitata est qua idem & presbyteri, id est, pastoris atque doctoris, & monachi officio fungeretur sine vllo, vt videbatur incommodo. Cuius instituti mentio est in historia tripartita[x]. Quare cùm quidam episcopus prohiberet in certo monasterio liturgiam celebrari, acriter eo nomine increpauit eum Gregorius[y]. Idémque Bonifacius feciſſe legitur[z]. Hac via patefacta omnes monachi, passim sine vllius Ecclesiæ gubernatione sacerdotes creari ceperunt, quamuis ea turba monasterio fortassis non adeò necessaria esset, credo vt ea re maiorem sibi dignitatem conciliarent. Nam vt suprà diximus, monachorum ordo gradu clericorum erat inferior. Præterea à varijs constitutionibus postea sancitum est, non ideò monachum ab instituto vitáque monastica recedere posse, quòd in aliena Ecclesia clericus ordinatus sit, non quòd simul cum ecclesiastica procuratione, monastica obire munia vsquequaque compel-

l c.monachi. c.cum. pro vtilitate.16.q.1.

m c.nemo. c. presbyteros. c.ne pro cuiuslibet.16. q.1.

n c.monach. c.alia. c. hinc est.16.q.1.

o not.c.non est de regula.

p Panor.in c. dilectus de capel.mona.

q Nouel.133.

r c.hinc etiã. 16.q.1.

s not.in dict. c.cum dilectus.

t c.à subdiacono.93. dist. c.generaliter 16.q.1.

u c.1.c.pernenit c.interdicimus.16. quæst.1.

x lib.8.

y c.Agapitus 16.q.1.

z c.sunt nonnulli.16.q.1.

compellatur, quod vtique fieri nequit, sed vt habitum monasticum retineat, cæteráque huiusmodi obseruet, quorum executionem Ecclesiæ ministerium non impedit[a]. Quamuis autem suprà dictum sit, monachos in cœtu suo tantùm sacramenta administrare, nec populum eos regere posse: tamen si intra monasterium Ecclesia aliqua sit, in eóq; populus regi soleat, constitutum est absque eorum consilio presbyterum illi Ecclesiæ ab episcopo præficiendum non esse[b]. Nam verisimile est ibi Ecclesiam initio institutam esse, vt populus fidelis à viris sanctis & eruditis, quales ferè tum monachi erant, priuatim doceri & admoneri commodiùs posset, tametsi palàm docendi & concionandi ad populum facultatem non haberent, vt antè docuimus. Potest & alia huius constitutionis ratio adduci, sed ea ex his quæ mox dicentur satis eluceſcet. Fuerunt postea & aliquæ extrà monasteria Ecclesiæ, hodiéque sunt ita subiectæ & obnoxiæ monasterijs, vt ab ipsis aut certè ipsorum arbitrio & voluntate presbyteri in eis ordinentur atque instituantur, ídque accidit, vel quia in monasterij prædijs constructæ sunt fortassis ædes sacræ, in quas populus sacramentorum causa conuenit: vel quia à dominis prædiorum monasterio id ius posteà concessum est, & alijs quibusdam modis, de quibus suo loco disseremus[c]. Et harum quidem Ecclesiarum duo sunt genera: Quædam enim à monachis tantùm reguntur, aliæ à quibuscunque alijs sacerdotibus: quia sic ab initio institutum est, vel consuetudine longa introductum[d]. Ex his perspicuum est quantum iuris & authoritatis monachorum natio in populum & Ecclesias paulatim sibi vindicarit & acquisierit.

[a] c. de monachis c. hinc est 16. q. 1.

[b] cap. 1. de capel. mona.

[c] c. illud. c. nō pastoralis. c. cum sęculum de iure patr. not. in c. monach. de præben. c. pastoralis. de don.

[d] c. possessiones de rebus eccle. non alie. c. cum de benefic. de præb. in 6. cle. quia regulares, de sup. neg. prælat.

De Monachorum sectis. Cap. 21.

Monachorum variæ sectæ & professiones sunt, sed eos tantùm persequi in animo est, qui ad institutum nostrum conferunt, & ad rem beneficiariam maximè pertinent, cuiusmodi sunt Benedictini, omnium vt fertur, antiquissimi, & qui Canonici regulares vulgò appellantur. Cùm primùm igitur exoriri cœperunt monachi, ídque in Ægypto,

congruentem nomini suo vitam, id est, solitariam agebant. Et quanquam statis horis ferè in vnum locum eos conuenire moris esset, tamen simul non commorabantur, sed domunculas sparsim per montes & saltus extructas habebant, vnde non solùm monachi, sed etiam Eremitæ & Anachoretæ meritò dicebantur. Sed posteà visum est conducibilius ac decentius in eisdem ædibus eos habitare & viuere, omnia habentes inter se communia, & paupertatis, castitatis, obedientiæque votis obstrictos, quàm Timoniano quodam more in speluncis delitescere [c]. Quod & Iustinianus constituit [f]: & concilio Agathen. [g] & Aurelian. [h] confirmatum est [i]. Cœnobia tunc ea loca à communione vitæ, veriùs quàm monasteria à solitudine appellata sunt [k]. Sed monachi appellationem nihilo secius hi retinuerunt, quòd ea conuersatio non multum adhuc abesset à solitudine. Et Benedictini sunt appellati, quòd vir sanctimonia clarus Benedictus honestorum inter eos quorundam institutorum author fuisset. Deinde cùm in vrbibus & celebribus locis manentes viri ecclesiastici, horum monachorum vitam & institutum sequi in animum inducerent excepta solitudine, quia conuersari cum populo & multitudine propter ecclesiasticum ministerium cogebantur, canonicorum regularium nomen aptius eisdem & accommodatius visum est, quàm monachorum. Quod institutum æmulati sunt & alij ministerio nulli ecclesiastico addicti [l]. Nam & nostra patrúmque memoria in plerisque cathedralibus ecclesijs sacerdotes & clerici qui nunc canonici simpliciter & sine adiunctione dicuntur, simul cum episcopo suo huic monasticæ vitæ generi erant addicti: & aliquas huiusmodi ecclesias adhuc supereſſe existimo [m]. Itaque dicebantur non simpliciter vt nunc canonici, sed regulares ab illo peculiari instituto, ac regula quam amplectebantur, & hoc modo discrimen inter eos designabatur, & aliarum ecclesiarum canonicos, qui huiusmodi se votis non alligauerant, idque suprà à nobis ostensum est. Hæc secta cuius author Augustinus perhibetur cùm Hipponensis episcopus esset, latè Christianum orbem peruagata est, adeò vt eorum cœnobia hodie, in quibus locis monachorum nomen deletum non est, nusquam non reperiantur. Sed effectu à cæteris monachis differre non videntur [n]: quamuis plerique

[c] c.si clericatus. 16.q.1.
[f] Nouel. 133.
[g] cap. 38.
[h] cap. 18.
[i] ca. monachum. 20.q.4.
[k] dict. nouel. 133.
[l] not. in c. causam quæ, de iudic.
[m] c. si quis 58. distinc. c. quorundam. 84. dist. not. in dict. c. causam quæ. &c. quid dei timorem de sta. monacho.
[n] c. 2. de postul.

plerique asserant in odiosis monachos eos habendos non esse[o]. [o] not. in dist. cap. quod Dei timorem de sta. mona.

De monachorum gradibus & officijs.
Cap. 22.

1 Inter monachos atque eos qui regulares dicuntur, non minùs quàm inter clericos, gradus officiorum & administrationum hodie reperiuntur, quorum insigniores & præcipuos cæteris omissis breuiter hîc perstringemus. Nam sicut clericis cuiusque Ecclesiæ præest episcopus, ita singulis monasterijs præsidet vnus qui à Iustiniano & plerisque veterum archimandrita, & cœnobiarcha, à cæteris vulgò Abbas appellatur. Hinc intra monasterij sui septa præfectum quendam, siue, vt loquuntur, Priorem claustralem constituit: cuius vicaria vtatur opera vigilantiáque in his, quæ ad sodalitatis gubernationem spectant. Et quia plerunque extra monasterium minores aliqui conuentus, & sodalitia monachorum sunt eidem archimandritæ subdita: alij quidam præfecti eò cum libera potestate & authoritate dimittuntur, quos Priores conuentuales appellant. In quibus autem locis conuentus ille desideratur, quem verisimile est olim nusquã defuisse, hi præfecti alia atq; alia nomina sortiuntur, de quibus hîc non est magnopere laborandũ. Omnibus autem non solùm præfectis, sed etiam archimandritis præsidet vnus, qui à Iustiniano Exarchus vocatur[p]. Ac haud scio an is sit quem ἀρχιερέα vocat Hieronymus ad Pammach. Sed certæ tantum sectæ monachorum hos summos antistites nouerunt[q]. Et notandũ est quamuis in plerisque cœnobijs & monasterijs hodie votis illis solennibus & religiosis alligari non soleant, de quibus paulò antè diximus, sed more clericorũ viuant qui seculares dicuntur, pristinam tamen appellationẽ adhuc retinent. Quod ideò adieci, ne quem fortè admiratio teneat, cùm in abbatiarum aut prioratuum sæcularium mentionem inciderit.

[p] Nou. l. 133.

[q] not. in c. ne religiosi, de regul.

De mendicantium sodalitate.
Cap. 23.

Sodales mendicantes ideò à monachis separauimus quoniam

quoniam ab eis differre videntur. Monachorum enim propria est solitudo,& secessus quidam à cæterorum hominum consortio: à quo hi multum abhorrent,cùm palàm docere euangelium,& ad populum concionari soleant. Itaque fratres sodaléſque dictitantur magis quàm monachi [r]. Eisdem tamen votis & aliquanto grauioribus obstringuntur quàm monachi, cùm nec singuli, nec vniuersi quicquam proprium habere queant: & votiuam mendicitatem, nedum paupertatem,quæ illius germana est,vt apud Aristophanem Chremylus ait,si minùs re, at certè verbis profiteantur [s].Discrimen autem πενίας καὶ πτωχείας, id est, paupertitas & mendicitatis docet Aristophanes: cuius hi sunt versus in Pluto.

[r] Panor. in c. causam quæ de iudici.

[s] c.exit.de verb.signif. in 6.

Πτωχοῦ μὲν ἐστ' βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν δὲ μηδὲν ἔχοντα.
Τὸν δὲ πένητα ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.
Περιγίνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, καὶ μέντοι μηδ' ὀλίγον.

Porrò hi mendicorum cœtus suos habent præfectos, custodes siue obseruatores, & administros, tam vniuersales quàm prouinciales, per quos velut quædam Respublica inter eos regitur,& administratur exemplo monachorum de quibus iam diximus.

De Monialibus. Cap.24.

Non solùm viri,sed mulieres etiam apostolorum,Christi tempore ministerio Ecclesiæ addicebantur, vt constat ex epistola Pauli ad Timotheum: Et harum mulierum quæ diaconissæ dicebantur, crebra in iure tum pontificio, tum ciuili est mentio: cúmque morem quasdam Ecclesias retinere etiam nunc accepimus. Verùm procedente tempore instituta sunt collegia, siue monasteria virginum Deo consecratarum, & solennibus votis obstrictarum, vt de monachis antè dictum est. Quod genus monialium vetus,vt existimo, non nouit Ecclesia, ac ne canonicarum quidem, quarum meminit Iustinianus [t]. Hæ in singulis parthenonibus suis, suas habent antistitas exemplo monachorum, quibus nihilominus parent quàm monachi archimandritis suis. De his autem aliquot extant constitutiones

[t] Nouel.59.

tiones Iustiniani, quibus vetat ne duplicia monasteria, id est, virorum simul & mulierum vsquam sint, & vt eunuchi in singulis monasterijs constituantur, qui ipsarum negotia gerant [u]. Sed quicquid ad harum monialium institutum & vitæ regulam pertinet, Bonifaciana constitutione & Clementina plenius continetur [x].

[u] Nouel. 123. & 133.

[x] c. periculoso. de sta. reg. in 6. cle. attendentes de sta. mona.

De sacerdotijs veterum Romanorum ante Christianismum. Cap. 25.

In iuris pontificij libris mentio reperitur Pontificum, Flaminum, Augurum, aliorumque huiusmodi sacerdotum, qui apud priscos Romanos ante Christianismum in vsu fuere [y]. Nec veteris illius sacerdotij cum nostro inutilis videtur esse collatio, cùm præsertim Latinè scribenda pleraque vocabula inde mutuemur. Itaque de eo pauca quædam ex multis hîc ducturus sum, quæ ad nostrum institutum magis spectare existimaui. Fuerunt autem hæc ferè sacerdotum genera: Pontifices, Augures, Flamines, Curiones, Feciales, Vestales, Salij, Duces celerum, &c. Pontifices omnibus sacris ac cæremonijs præerant, & sacerdotum omnium erant maximi ac supremi, id quod ostendit Cicero in Orat. pro domo sua, & lib. II. de Legib. Huic Pontificum collegio qui præerat, Pontifex Maximus dicebatur, cuius officium & authoritatem describit Liuius [z] de Numa Pompilio loquens his verbis: Omnia publica priuatáque sacra Pontificis scitis subiecit, vt esset quò consultum plebs veniret, nequid diuini iuris (negligendo patrios ritus, peregrinósque ascisendo.) turbaretur. Nec cælestes modò cæremonias, sed iusta quoque funebria placandósque manes, vt idem Pontifex edoceret, &c. De eorum etiam munere, authoritate, dignitatéque plura scribit Halicarnasseus [a]: & nos ex Pandectis iuris ciuilis quosdam locos obseruauimus, vt cùm dicitur, Pontificem, dũ sacra facit, in ius vocari non posse [b]. Pontificali authoritate compelli hæredes ad monumentum ædificandum [c]. Pontificem de religiosis locis consulendum esse [d]. Pontificem à quibusdam muneribus non excusari [e]. Sed longè eorum maxima authoritas in legum actionibus conspicitur, quas scribit Pomponius apud collegium pontificum fuisse

[y] c. cleros. 10. dist. c. in illis 80. dist. & 26. q. 3. q. 5.

[z] lib. 1.

[a] lib. 2.

[b] l. 2. de in ius vocan.

[c] l. hæreditas de peti. hæredit.

[d] l. vlt. de mortuo infer.

[e] l. vlt. de mune. & hono.

f l.2. de orig. iur.

fuisse [f]. Nam vt Valerius ait, Ius ciuile per multa sæcula inter sacra cæremoniásque deorum immortalium abditum, solísque pontificibus notum fuit. Quanta autem huius pontificatus dignatio fuerit, vel hinc æstimare licet, quòd Imperatores Romani, vt augustiores essent, ferè eo sacerdotio fungebantur. Sed cur hi summi sacerdotes ita appellati sint inter veteres tum Græcos, tum Latinos authores non conuenit. Scæuola, vt refert Varro [g], dicebat pontifices dici à posse & facere. Nam verbum facere apud Plautum, Ciceronem, Virgilium, & alios scriptores probatos, pro sacrificare accipitur, sicut ποιεῖσθαι τὰ θύματα apud antiquos, vt docet Athænæus [h]. Sed idem Varro à ponte eos dici mauult, quod ab eis Sublicius pons factus primùm, ac sæpè restitutus sit. Plutarchus in Numa aliam etymologiam adfert. Verùm hanc inuestigationem, quæ non est magni vsus libenter missam facimus. Augures qui à Græcis οἰωνόσκοι dicuntur, auspicijs præerant, vt sacris pontifices [i]. Erant enim artis diuinandi periti, & signa à dijs missa interpretabantur, vt Halicarnasseus ait, quamuis ab vna specie, id est, ab auium garritu nomen acceperint. Tantum autem venerationis, & authoritatis eorum collegio accessit, vt nihil publicè sine auspicijs, nec domi, nec militiæ gereretur [k]. Vt non immeritò scribat Cicero [l] authoritatem rerum bene gerendarum augurio contineri. Itaque nobilissimis quibusque & lectissimis ciuitatis Romanæ viris hoc sacerdotium deferebatur: erátque perpetuum, adeò vt nemo quàmlibet flagitiosus eo sese abdicare cogeretur. [m]. Quanta verò horum Augurum authoritas fuerit in Republica, docet Cicero [n]: cuius hæc verba sunt,

g lib.10. de ling. Latina.

h lib.14.

i Cic.lib.1. de natura deorum.

k C. lib.1. de Diuina.

l in Orat. de Aruſp.

m Plutarchus in problem.

n lib.2. de Leg.

» Maximum & præstantissimum in Republica ius est Augurum, & cum authoritate coniunctum. Neque verò hoc quia
» sum ipse augur, ita sentio: sed quia sic existimare nos est
» necesse. Quid enim maius est, si de iure quærimus, quàm
» posse à summis imperijs, & summis potestatibus, comitatus
» & consilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere?
» Quid grauius, quàm rem susceptam dirimi, si vnus Augur
» alium dixerit? Quid magnificentius, quàm posse decernere vt magistratu se abdicent consules? Quid religiosius,
» quàm cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non
» dare? quid leges non iure rogatas tollere? nihil domi, nihil

militiæ

militiæ per magistratus gestum sine eorum authoritate posse cuiquam probari ? Ac huius authoritatis memorabile exemplum refert Plutarchus [n], in hanc sententiam : Cùm Augures comitijs consularibus vitio creatos consules renunciassent, confestim senatus literis ab exercitu eos reuocauit, quatenus depositio consulatu hostibus vt consules bellum non inferrent. Flaminius acceptas literas non antè aperuit, quàm collata pugna versisque in fugam Barbaris, in agrum eorum excursionem fecisset. Redeunti igitur & multa referenti spolia, non processit obuiam populus, quia reuocatus non continuò mandatis paruerat : sed tamen is, quàm ipsius collega consulatu se abdicare coacti sunt. Flamines, quos Dionysius Græcè ἱερομνήμονας vocat, dijs singulis erant attributi [o], à quibus cognomina habebant, authore Varrone [p] : vt flamen Dialis, Martialis, Quirinalis, Carmentalis, Pomonalis, &c. & quia inter Deos qui colebantur, aliquod discrimen erat, non omnium flaminum par erat dignitas, vt Festus ait. Proinde is qui sacra Ioui faciebat, id est, Dialis, maximæ dignationis habebatur, de quo multa annotauit Gellius. Maiorum minorúmque flaminum meminit Festus, & archiflaminum Gratianus in rhapsodia sua. Sed & flaminicarum, id est, mulierum, quæ hoc sacerdotio sicut viri fungebantur, mentionem apud veteres quoque comperimus. Verùm omnia sigillatim hîc persequi ab instituto nostro est alienum, qui hæc veluti πάρεργα quædam breuiter perstringere voluimus. Curiones singulis erant ascripti curijs, quæ numero xxx. erant Romæ, vt Dionysius scribit, & pro curialibus sacra faciebant. Horum verò nec genus sacrificandi, nec insignia describuntur ab eodem, quibus rebus maximè à Flaminibus differebant. Illud ex Festo didicimus, quod minimè prætereundum hîc est, Curionem maximum à veteribus eum dici, cuius authoritate curiæ, & curiones omnes regebantur. Huiúsque meminit præter Liuium & alios veteres Arnobius [q] : Sedent, inquit, in spectaculis publicis sacerdotum omnium, magistratuúmque collegia, Pontifices maximi, & maximi Curiones, sedent quindecim viri laureati, & Diales cum apicibus Flamines, sedent augures interpretes diuinæ mentis & voluntatis, necnon & castæ virgines perpetui nutrices & con-

[n] in Marcel. 66. distin.

[o] Cic. lib. 2. de Legib.

[p] lib. 4. de ling. Latina.

[q] lib. 4. de aduer. gent.

conseruatrices ignis. Quem locum ideò hîc referre voluî, quia sacerdotiorum Romanorum breuem descriptionem continet. Fecialium, quos ἱερονδίκας appellat Dionysius, collegium belli causa institutum fuit: Cùm enim religiosus vir, ac quietis publicæ studiosus Numa animaduerteret bellum, quod absque iusta causa infertur, nihil aliud, quàm latrocinium esse, totam eam rem ex arbitrio sacerdotum ac religiosorum hominum pendêre voluit. Non enim licebat Romæ bellum mouere, nisi cognita causa, feciales id iustum esse pronuntiassent. Itaque fœlicitatem & successum Romanorum in bello, huic instituto & religioni quidam ascribere non dubitauerunt. Quænam autem fuerit horum fecialium authoritas, & qui ritus præter eundem Dionysium Plutarchus docet in Numa. Vestales erant virgines, quæ Vestæ deæ sacra faciebant, & sacrum ac sempiternum custodiebant ignem: de quarum institutione, ritu, cooptatione, castitate, videnda sunt quæ Dionysius, Plutarchus, Gellius, & quidam alij memoriæ prodiderunt. Hæc enim, quæ vulgaria sunt & protrita, accuratiùs hîc describere instituti nostri ratio non sinit. Præter hos sacerdotes, commemorantur & Salij, qui Marti sacra facientes choreis & saltationibus dabant operam, ὑμνοποιοὶ τῆς ἐνοπλίου θεοῦ, vt Dionysius ait. Erant & duces Celerum, qui tametsi milites essent & regum custodes: tamen stata quædam solenniáque sacrificia celebrabant, nec vllos alios commemorat Dionysius, diligentissimè omnia persecutus sacerdotia, quæ à Numa instituta fuerunt. Ait enim leges sacrorum Numam ita libro vno complexum fuisse, vt tota ea descriptione in octo partes distributa, de singulis sacerdotijs, quorum erant totidem genera, separatim differeret. Reperitur tamen aliorum apud authores sacerdotum mentio, cuiusmodi sunt Fratres aruales, Rex sacrificulus, duumuiri, & decemuiri sacrorum Galli, Epulones, & qui Titij sodales dicuntur. Quorum sacerdotiorũ explicatio, & cognitio ex Tito Liuio & alijs veteribus petenda est. Extat & Pomp. Læti non inutilis ea de re libellus. Quod verò titulo Fenestellæ circũfertur eiusdem argumenti opusculum, recentissimi scriptoris esse nemo dubitat, quia alicuius sit in re literaria iudicij. Vnũ supradictis adijciendum est, quod à cæteris prætermissum esse miror, priscos Romanos non modò sacer-

dotes

dotes habuisse, qui Dijs sacra facerent: sed etiam ministros quosdam sacrorum ac sacerdotum ijs non absimiles, quos in sacris nostris Diaconos appellamus. Eósque Camillos tum dictos fuisse testes sunt Dionysius [r], Plutarchus [s], Festus & Seruius, cum plerisque alijs. Et hactenus de sacerdotijs vrbis Romæ, quibus similia quædam in prouincijs atq; municipijs fuisse dubium non est, quorum in iure ciuili crebra est mentio [t]. Nam Phœniciarchia, & Syriarchia in constitutione quadam impe. Constantini, nomina sunt prouincialium sacerdotiorum [u], & Martinus [x] vetat Flamini municipali & sacerdoti prouinciæ ne vxorem ducat ancillam, scenicam, tabernariam, &c.

[r] lib. 2.
[s] in Numa.
[t] l. 1. ad l. Iul. de am. l. in honorib. vac. mun.
[u] l. 1. C. de nar. lib.
[x] fit. de mat. Senat.

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE ORIGINE, DEFINITIONE AC DIVISIONE BENEFICIORVM.

ARGVMENTVM.

Superiore libro de ministerijs officiísque ecclesiasticis, propter quæ beneficia conferuntur, satis copiosè disputatum fuit: Iam de beneficijs ipsis tractandum est, & ab origine eorundem, definitionibúsque ac diuisionibus incipiendum.

De facultatibus Ecclesiæ, earúmque origine & processu. Cap. 1.

VT Bonorvm, quæ Ecclesia possidet, origo, finis & vsus rectiùs intelligatur, à Christi vsque ac legatorum eius siue apostolorum temporibus repetenda est nostra oratio. Ac imprimis constat ex sacra historia Christum facultates aliquas, quamuis pertenues habuisse: nec ita vixisse eum, vt nihil proprium obtinens mendicare cogeretur, quod nonnulli asserere non dubitarunt aliquando, sed meritò eorum opinio damnata est [a]. Mendicitas namque in valentibus & otiosis res est minimè toleranda, & furti speciem habet [b]. Oblatã enim sibi pecuniam, aut quocunque modo quæsitam Christus diligenter custodire solitus fuit, ex qua victum vestitúmque tam sibi quàm sectatoribus & comitibus suis compararet [c]. Hinc Augustinus, Habebat dominus loculos à fidelib. oblata conseruans & suorum necessitatibus, & alijs indi-

[a] c. 4. 5. de verbo. sig. in extra. Ioan. 22.
[b] C. de mẽd. val. & in autho. de quæsto.
[c] Ioan. 13.

indigentibus tribuebat. Tunc primùm ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, & vt intelligeremus quod præcipit non esse cogitandum de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruetur à sanctis, sed ne Deo propter ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur [d]. Mortuo atque sublato in cælum Christo, apostoli discipulíque & cultores eiusdem non mediocrem pecuniæ vim possediſse leguntur, adeò vt quamuis ingens esset eorum numerus, tamen nemo inter eos egens reperiretur. Nam vt scribit Lucas de fidelibus Christianis, qui tunc Hierosolymis erant: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et quotquot erant possessores agrorum aut domorum, vendentes afferebant pretia, & ponebant ante pedes apostolorum, diuidebatúrque singulis, prout cuique opus erat. Eadem referuntur à Clemente, qui illis temporibus fuisse creditur, in epistola, qua fratres & condiscipulos suos ad bonorum communicationem hortatur & incitat [e]. Quòd autem ex prædiorum venditione pecuniam conficere maluerint, quàm ea retinere, & ex eorum fructibus se ipsos alere, Melchiades id factum ideò scribit, quia cùm futuram Ecclesiam in gentibus viderent, prædia possessionésque adipisci in Iudæa vtile non putauerunt [f]. Sed notandum est eos ad communicationem bonorum neminem inuitum compulisse, quòd satis intelligerent eam à Christo non fuisse præceptam, & proprietatem distinctionémque dominiorum, quæ consensu hominum naturalem rationem sequentium recepta est, iuri diuino Christianæque religioni repugnantem non esse: ea siquidem est hominum corruptio & improbitas, vt societas humana commodè retineri & conseruari nequeat, si quis Platonicam communionem inter homines indiscriminatim constituere velit: Si qui tamen mutuo illo affectu & charitate, quam nobis vnicè commendauit præcepítque Christus, constantissimè ita ducantur, vt vltrò non modò facultates, sed operam quoque suam, laborem, industriam bona fide & citra fraudem vllam in commune conferant, non dubito quin vita eorum in hac æquabilitate & communicatione rerum omnium, & iucundissima, & fœlicissima futura sit. Scitè enim à veteribus illud

[d] c. habebat 12. q. 1.

[e] c. dilectis. 12. q. 1.

[f] c. futuram. 12. q. 1.

dictum est, si quis id ciuiliter interpretari magis quàm calumniari velit: Quietissimè victuros homines si hæc duo verba Meum & Tuum de medio tollerentur. Quod & sensit haud dubiè Clemens in epistola, cuius paulò antè meminimus [g]. Ideò autem proprietas & distinctio dominiorum probatur iure gentium, cui religio nostra minimè refragatur, quia obtineri ab hominibus non posse creditur in tantis eorum vitijs, vt sine fraude & discordia in ea communione perseuerent. Proinde cùm Ananias agri venditi pretium retinuisset, parte tantùm ad Apostolos delata, Petrus eo nomine illũ non damnauit, sed quod dolo, simulatione, ac mendacio vsus esset: Anania, inquit, cur implcuit Sathanas cor tuum, vt mentireris spiritui sancto, & fraudares de pretio agri? Nonne prorsus tibi manebat, & vænundatus erat in tua potestate [h]? Hæc omnia satis demonstrant, qualis fuerit status atque vsus bonorum Ecclesiæ, tempore Apostolorum: Post eorum verò tempora, cùm viderent sacerdotes & Leuitæ, & reliqui fideles per vniuersum orbem dispersi, vtilius fore si hæreditates & agros, quos vendebant, ecclesijs quibus præsidebant episcopi, traderent, eò quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant, nutricibus ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Hæc totidem ferè verbis ex Vrbano transcripsimus [i], à quo id quoque decretum fuisse scribunt Platina, & quidam alij eum secuti, vt sacerdotibus liceret prædia ac fundos à cultoribus religionis oblatos recipere. Sed falluntur illi meo quidem iudicio, cùm inter Vrbani decreta, quæ extant, excepto eo quod recitauimus, nihil reperiatur quod ad hanc rem pertineat. Ex eo igitur tempore certatim vnusquisque pius & fidelis prædia possessionésque dabat Ecclesiæ: ex quorum fructibus non ministri tantùm, sed quicunque etiam alij egentes alerentur. Et hinc perspicuum est, quod & suprà admonuimus, veteres Christianæ religionis cultores non ita paupertatem affectasse, vt opes nullas sibi parare atque asseruare vellent, quamuis Imperator Iulianus inde ansam arripuerit ecclesias fortunis suis spoliãdi. Ecclesiarũ enim bona auferens dicebat maximo se beneficio Christia-

[g] Lin d.c. dilectissimis.

[h] Act. c. 5.

[i] c. vidente. 12. q. 1.

nos

nos afficere, nimirum vt pauperes facti citiùs regnum cælorum intrarent. Qua arte in philosophos quoque nostri iuris authores vsos fuisse aliquando animaduerti [k]. Ac præ cæteris Constantini celebratur liberalitas in Ecclesiam [l]. Et extat eiusdem constitutio in codice Iustiniani, qua permittit vnicuique bona sua Ecclesiæ relinquere. Licinia quoque diues & potens matrona, bona sua Ecclesiæ Romanæ testamento reliquit, Marcello sedente, vt scriptores ecclesiastici literis prodiderunt. Sed nulli plus contulerunt Ecclesiæ Romanæ, nec magis potentiam eius auxerunt, quàm Pipinus, Carolus, & Ludouicus Francorum reges. Quid ingentia hic commemorem beneficia in cæteras totius orbis ecclesias vndique à pijs hominibus collata, cùm iustum volumen descriptio eius rei desideret? Quale illud est quod de Hilario Arelatensi episcopo Prosper memoriæ mandauit, nempe eum acceptis fidelium numerosis hæreditatibus, ecclesiam mirum in modum locupletasse [m], ex quo de cæteris coniectura fieri potest. Ac præter eos reditus, prætérq; decimam partem non modò fructuum, sed etiam negotiationis, quæstus & lucri, de qua mox disseremus, & alias quasdam largitiones, quotidie in sacro ipso conuentu fiebant oblationes ad altare [n]. Vt mirum non sit, quod nunc omnibus testatũ & manifestũ est, opes Ecclesiæ in immensum excreuisse. De oblationibus Ecclesiæ Romanę loquitur Marcellinus [o]: cuius verba quia huius tractatus nostri loca etiam alia quædam illustrant, hic subijcere volui: Damasus, inquit, & Vrsicinus supra modum humanum ad rapiendam episcopalem sedem ardentes, sciſſis studijs asperrimè cõflictabantur, aduſq; mortis vulnerúmq; discrimina adiumentis vtriusq; progressis, quæ nec corrigere sufficiens Viuentius, nec mollire, vi magna coactus secessit in suburbanum, & in cõcertatione superauerat Damasus, parte, quę ei fauebat instante. Constátq, in Basilica Sicenini, vbi ritus Christiani est conuenticulũ vno die centũ triginta septẽ cadauera reperta, peremptorũ, efferatámque diu plebem, ægrè posteà delinitã. Neq; ego abnuo, ostentationé rerũ considerans vrbanarũ, huius rei cupidos ob impetrãdũ quod appetũt, omni cõtentione laterũ iurgari debere, cũ id adepti, futuri sint ita securi, vt ditétur oblationibus matronarum, procedántque vehiculis insidentes, circúspectè vestiti, epulas curantes profusas,

[k] Lin honorib. de vacmun.
[l] c. Constantinus. 96. dist. c. futuram. 12 q. 1. Tripert. lib. 1. c. 9.
[m] c. expedit. 12. q. 1.
[n] Theodor. lib. 5. c. 18. c. omnis. de cõsecr. dist. 1.
[o] lib. 27.

« profusas, adeò vt eorum conuiuia regales superent mensas,
« qui esse poterant beati reuera, si magnitudine vrbis despec-
« ta, quam vitijs opponunt, ad imitationem antistitum quo-
« rundam prouincialium viuerent, quos tenuitas edendi po-
« tandique parcissimè, vtilitas etiam indumentorum, & su-
« percilia humum spectantia perpetuò, numini verisque eius
« cultoribus vt puros commendant & verecundos. Omnes
autem huiusmodi obuentiones, reditus ac oblationes in sua
potestate habebat episcopus, vt præcipiunt canones apo-
stolorum [o]. Sed ita tamen vt eas res non dispensaret ipse ac
administraret, sed diaconis, hypodiaconis, œconomis ac
defensoribus earum dispensationem distributionémque
committeret, qui rationem postea totius administrationis
suæ ipsi redderent [p]. Fiebátque hæc distributio clericis &
ministris ecclesiarum [q], quorum erat vt plurimum commu-
nis vita & conuersatio [r], quamuis ad eam communionem
inuiti nequaquam cogerentur [s]. Sed præcipuum locum in
hac largitione meritò tenebant pauperes, quorum ingentẽ
numerum alere solebat ecclesia. Nec enim vlla res vnquam
maiori curæ priscis Christianis fuit, quàm pauperum sus-
tentatio, vt plerisque in locis testatur Eusebius. Ac tot tan-
tæque opes eo potissimum consilio in ecclesiam confere-
bantur, vt inde nutrirentur pauperes, eáque cura mandaba-
tur episcopis, quòd eorum erga pauperes studium omnibus
perspectum esset [t]. Quare bona Ecclesiæ passim in veteri-
bus canonibus dicuntur patrimonia pauperum [u]. Qua rati-
one Augustinus eos qui decimas Ecclesiæ non persoluunt,
tot homicidiorum reos futuros ait, quot pauperes fame
mortui fuerint, quia rem à Deo pauperibus delegatam suis
vsibus reseruent [x]. Proferre hic possem & alia præclara ve-
terum dicta in hanc sententiam, sed aliquot præcipua tan-
tùm referam. Nam omnia persequi infinitum esset. Ambro-
sius, Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, &
subueniat in necessitatibus. Quid est opus custodire quod
nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri atq; argenti de
templo domini, Assyrij sustulerunt? Nonne melius conflat
sacerdos pro alimonia pauperum, si aliqua subsidia desunt,
quàm si sacrilegus cõtaminat & apportat hostis? Nõne dic-
turus est dominus: Cur passus es tot inopes fame mori? cer-
tè habebas aurum vnde ministrasses alimoniam, &c [y]. Hie-

[o] c. præcipimus. 12. q. 1. c. peruenit. 16. q. 7.
[p] c. episcopus 12. q. 1. c. vobis 12. q. 2.
[q] d. c. peruenit.
[r] c. quia tua. c. scimus. c. nolo. c. non dicatis. 12. q. 1.
[s] c. certe. 12. q. 1.
[t] l. 1. C. de episc. aud.
[u] c. quia iuxta. 16. q.
[x] c. decimæ 16. q. 1.
[y] c. aurum. 12. q. 2.

ronymus

ronymus ad Nepot. Gloria episcopi est pauperum opibus prouidere. Ignominia sacerdotis est proprijs studere diuitijs. Idem, Amico rapere quidpiam furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium est: accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plurimis, illud reseruare, vel cautum, vel timidum est, aut quod apertissimi sceleris est, exinde aliquid subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat [a]. Idem, Clericos autem illos conuenit Ecclesiæ stipendijs sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur stipendia. Qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt & committunt [a]. Ex his apparet dispensationem facultatum ecclesiasticarum episcoporum arbitrio commissam fuisse. Verùm ob cupiditatem quorundam parum rectè ac sincerè administrantium, canones veteres modum rationémque dispensandi ipsis præscripserunt, nempe vt quatuor partes tam oblationum quàm aliarum quarumcunque obuentionum fiant: quarum vna pauperibus distribuatur: altera clericis: tertia in ædificationem templi impendatur: quartam episcopus retineat hospitalitatis exercendæ causa [b]. Sed vt est rerũ humanarum conditio in eodem statu nunquam permanentium, hæc communium rerum distributio ad extremum antiquata prorsus & subiata est, ac singulis ministerijs certi reditus adiuncti & assignati, quibus ministri tanquam re propria fruantur; eósq; ipsi arbitrio suo dispensent atq; administrent sine vllius aut diaconi opera, aut episcopi authoritate: & hos reditus ministerijs attributos hodie vulgò beneficia appellamus: cuius verbi significatio & origo pleniùs infrà discutietur. Quam partem abstulerint pauperes in hoc, vt ita dicam, familiæ herciscundæ iudicio, mihi nondum planè cõpertum est, tametsi quid ipsis hic acciderit, & quàm humaniter accepti sint, satis suspicor. Sed de hac re aliâs erit opportunior dicendi locus.

[a] c. gloria 12. q. 2.

[a] 16. q. 1. c. vlt.

[b] c. vobis. c. vulteranæ. c. concessо. c. quatuor, & sequentibus. 12. q. 2. c. præsulum. 16. q. 3

De vulgari diuisione bonorum ecclesiasticorum in temporalia & spiritalia. Cap. 2.

Bonorum ecclesiasticorum quædam temporalia dicuntur: alia verò spiritalia. Temporalia vocant prædia illa &

possessiones, quæ ex principum aliorúmq; liberalitate obuenerunt. Spiritalia, decimas, & alia id genus, quæ à fidelibus Ecclesiæ offeruntur. Nam decimas, primitiásque, aut quæ loco primitiarum offerri solent, arbitrantur iuris pontificij doctores diuino iure sacerdotum & Ecclesiæ ministrorum esse, quòd lex Mosaïca eas exolui præcipiat. Itaq; res diuinæ dicuntur, quòd eas vnius Dei benignitati, non cuiusquam hominis munificentiæ acceptas referamus. Sacræ verò & spiritales, quòd huiusmodi oblationes Deo præcipuè consecrentur, & animæ spirituíque nostro maximè existimentur conferre. Reliquæ autem possessiones, quas non à Deo, sed ab hominibus accepit Ecclesia, prophanæ omníque religione puræ habentur, ideóque temporales vulgò appellatæ sunt. Nam quæ diuina sunt ac spiritalia, eadem perpetua esse & nunquam interitura creduntur: cætera omnia caduca, fluxa & temporaria. Hinc ea videtur fluxisse appellatio. Sed vt ingenuè dicam quod sentio, diuina & sacra aliquanto rectiùs & significantiùs appellari posse mihi videntur, quæ spiritalia vocant, vt non incommodè sic efferatur diuisio. Bonorum ecclesiasticorum quædam diuina sacráque sunt: alia humana ac prophana. Huius ergo diuisionis, quam iuris pontificij consulti probant, fundamentum est lex Mosaïca: de quo quid sentiendum sit, viderint alij. Certè si Thomæ aliorúmque theologorum opinionem sequamur, vereor vt consistere possit[e]. Existimant enim illi decimas non idcirco deberi sacerdotibus, quòd lege Mosaïca id præcipiatur, cùm ea lege non astringamur, nisi quatenus præceptum aliquod morale iurísque naturalis continet[d]. Naturalis enim lex, quam, vt Paulus ait, gentes habent scriptam in cordibus suis, nunquam abrogatur. Itaque quamuis honestum piúmque sit, ac iuri naturæ consentaneum, quo benemerentes de nobis remunerari iubemur, ministros Ecclesiæ & pastores alere ac fouere: determinatio tamen certæ quantitatis eo nomine præstandæ, puta octauæ vel decimæ partis bonorum, &c. non tam iuris naturalis est, quàm Mosaïci, id est, quod Deus per Mosem Iudæis tantùm, non etiam alijs gentibus & populis ad tempus constituit. Quæ sententia si vera est, equidem non video cur potius decimæ, quàm alij reditus ecclesiæ, siue diuini, siue spiritales dici debeant. Verùm vtcunque

[e] not. in c. in aliquibus de decim.

[d] c. translato. de constit.

theologi

theologi suam tueantur sententiam, inficiari nemo poterit, vetustissimam esse consuetudinem de soluendis decimis in Ecclesia, quam sanctissimi & doctissimi quique veterum maximè comprobarunt atque commendarunt [e]. [e] c. reuertimini. c. decimæ. 16. q. 1.

Vnde dicatur beneficium. Cap. 3.

De origine facultatum ecclesiasticarum admirabilique earum incremento, & vt possessiones omnes ac reditus, qui antè communes erant, diuisi sint, & certis ministerijs assignati, satis demonstrasse videmur superiori capite. Cur autem Beneficium appelletur certa illa redituum portio, quæ cuique ministerio obtigit, videndum est. Nam pleriq; hanc vocem vt barbaram omnino & ineptam refugiunt, & sacerdotia malùt quàm beneficia hos reditus appellare. Verùm, nisi fallor, sacerdotium pro munere ac dignitate magis quàm pro reditu aut obuentione accipi videtur apud Latinos authores. Et constat hæc sacra stipendia non tantùm sacerdotibus, sed alijs etiam ministris concedi. Animaduertendum igitur est, moris fuisse veteribus prædia quædam ac possessiones militibus tribuere, vt hoc beneficio deuincti animosiores ad Rempub. tutandam redderentur. Id factum ab Alexandro Seuero testis est Lampridius, quem & alij imperatores antè Iustinianum secuti sunt, vt ex eorum constitutionibus apparet [f]. Meminit & prædiorum huiusce modi militarium Constantinus quidam imperator apud Harmenopulum [g], eáque στρατιωτικὰ κτήματα, & στρατιωτικοὺς τόπους vocat. Quibus perquam affinia sunt ea, quæ ob fidem & obsequium, fruenda conceduntur, moribus non Longobardorum modò, à quibus hoc prædiorum fruendorum genus manasse ad nos videtur, sed etiam nostris, & omnium propè totius Europæ populorum ac gentium. Et hæc quidem prædia non ineptè beneficia à quibusdam appellata sunt: & beneficiarij qui ea possident. Nam & beneficiariorum militum mentio est apud Cæsarem in Commentarijs sensu haud omnino dissimili, & apud plerosque alios authores, quorum pura Latináque est oratio. Hunc vero morem qui in rebus prophanis receptus erat, imitati sunt ecclesiastici viri, & prædia possessionésque ob ministerium Ecclesiæ, singulis ministris adscriptas, Be- [f] C. de fund. limitro. [g] lib. 1.

neficia vocauerunt, (quæ vtinam beneficia plerisque hodie non sint) quia post eam, de qua iam diximus, diuisionem hi reditus ecclesiastici magnam cum illis militaribus prophanisq; beneficijs affinitatem habere credebantur; id quod alio in loco ostensurus sum. Itaq; non tantũ de ministerijs sed etiã de beneficijs ecclesiasticis hoc nostrũ σύνταγμα inscribere voluimus, vt veterem simul & nouam loquendi consuetudinem in Ecclesia titulus indicaret. Nam ita hoc argumentum apud veteres tractatum offendimus, vt ministerij ferè mentio fiat, non prouentus aut stipendij alicuius. At postquam honos non onus affectari cæpit, & quæstus est habita ratio magis quàm muneris atque officij, vnà cum maioribus hominum mutata est loquendi ratio. Vt exempli gratia: solebant ita disputare antiquiores, vt quærerent, quis Ecclesiæ ministrum ordinare, & quis ordinari deberet. Recentiorum verò quæstiones hæ sunt vulgò vsitatæ, quis beneficium conferre, cui conferri possit, &c. Quod igitur primarium ac præcipuum meritò habebatur quondam, id nunc accessionis cuiusdam locum vix obtinet, qua in re tanta est indignitas, vt eam dissimulare nemo bonus possit. Nam si Plinius suo tempore conquestus est ex gemmis confici vasa in quibus aurum, accessio esset, cùm gemmæ vasis aureis accedere soleant, quanto iustior hac de re futura est bonorum virorum querela? Hoc autem ideò hic adijcere volui, vt ostenderem veteres canones de ministerijs loquentes, quamuis ætatem, vt ita dixerim, non ferant, & magna ex parte antiquati sint, tamen ad hanc disputationem de beneficijs plerumque trahi posse. Hinc natæ sunt illæ theses: Qui potest ordinare, potest beneficium conferre. Qui potest ordinari, potest beneficium capere, & contra: Qui non potest ordinare, non potest beneficium conferre. Qui non potest ordinari, non potest beneficium capere [8]. Ordinationem verò hîc latè accipimus, pro quacunque ad sacrum ministerium aliquod, aut munus ecclesiasticum promotione, vt antè explicatum fuit.

[8] glos. c. si eo tempore de rescriptis. in 6. glo. c. de his. 28. dist.

Quid

Quid sit beneficium, beneficij ecclesiastici dominium, vsus fructúsue cuius sit, & an pensiones annuæ atque hospitalia, beneficij appellatione contineantur. Cap. 4.

Explicatio verborum qua iam vsi sumus, sufficere posse videtur ijs qui simplicitaté amant in iuris interpretatione: attamen, vt ijs quoque faciamus satis qui hac simplicitate non contenti subtiliorem & accuratiorem interpretationem requirunt, trademus definitionem beneficij, non perfectam quidam illam fortassis, & omnibus Dialecticæ legibus inseruientem, sed quæ quantum rei natura patitur ab earum legum præscripto non longè recedat. Sit igitur hæc definitio: Beneficium est res ecclesiastica, quæ sacerdoti vel clerico ob sacrum ministerium vtenda imperpetuum concedatur. Cuius definitionis singula verba ἀμαθέστερον, vt dicitur καὶ σαφέστερον hic explicanda sunt. Ac imprimis dicitur res, quoniam non ministerium ipsum siue officium, sed commodum potius inde proueniens beneficium appellatur. Proinde is qui dignitate ecclesiastica ornatus est sine reditu ac prouentu, cuiusmodi sunt Archidiaconi quidam, quos imaginarios & honorarios vocare soleo, is beneficiarius dicendus non est. Dicitur ecclesiastica, quòd ea bona Deo & Ecclesiæ dicata consecratáq; sint, ex quibus huiusmodi reditus constant [l]. Dicitur Sacerdoti, &c. quoniam si quid fruendum concedi soleat laïcis hominibus ex bonis Ecclesiæ quales sunt ij de quibus diximus XIX. capite primi libri, id beneficium propriè non dicetur. Dicitur ob sacrum ministerium, quia sicut beneficia militaria ac prophana militibus ac prophanis hominibus ob fidem & obsequium dantur, ita hæc sacra beneficia, Deo consecratis ob sacram spiritalémque functionem conceduntur. Itaque hæc beneficia sacra spiritaliáq; quodammodo esse dicuntur, quia tametsi prouentus sacri non sint, sed prophani: tamen sacro ita cohærent muneri, vt separationem non recipiant [m]. Nec vlli conceduntur, qui ad munus illud obeundum idoneus non sit, puta sacerdoti aut clerico, vt iam dixi. Nam licet ostiarij, aut acoluthi munus, prophanum fortè qui-

[l] c. res Ecclesiæ. 1. q. 3.

[m] c. 1. si quis obiecerit. 1. q. 3. c. ad nostrã, de simo. c. vlt. de rescr. in 6.

quibusdam videri possit: quia sacræ ædis ostia claudere, & alia id genus exequi etiam laicus potest, idque nos quotidie fieri videmus, & experimur, tamen considerandum est, quod supra admonuimus, clericos eos dici, qui sacris initiati sunt, & ad sacram functionem delecti ac destinati, sed in leuioribus muneribus institutionis cuiusdam causa adhuc occupantur & exercentur, nec eis assignantur potissimùm reditus ecclesiastici, vt ostia claudant, sed vt interim alantur ac instituantur, & sacerdotum episcoporúmque perpetuum extet seminarium. Proinde annonæ siue præbendæ ecclesiasticæ laicis hominibus & in canonicorũ collegium minimè cooptatis solitæ concedi ob nolarum æneárum pulsationem, aut aliud huic simile ministerium, beneficia ecclesiastica propriè non dicuntur, sed abusiuè, & latissima significatione [k]. Spiritalia autem officia quæ sint, facilè ex his quæ diximus in superiore libro, perspici potest, veluti doctrina Euangelij, administratio sacramentorum, ordinatio ministrorum Ecclesiæ, excommunicatio, absolutio, dedicatio ecclesiarum, & alia id genus quæ episcoporum, presbyterorum, & diaconorum propria sunt [l]. Et quoties dubitatur an reditus, de quibus hic loquimur, ad spiritale sacrúmque ministerium constituti destinatíque sint, nécne: quia facti quæstio est magis quàm iuris, vulgò traditum est, ad signa, notas & coniecturas recurrendum esse. Itaque si basilica siue ædes sacra, altare, tintinnabula, cœmeterium, & alia id genus, in eo de quo quæritur loco, reperiantur, sacrum ac spiritale beneficium esse iudicabimus, nisi contrarium appareat. Dicitur Vtenda: quia dominium & proprietas clericorũ non est, sed quàmdiu viuunt, & munere suo funguntur, fructibus perceptis ad alendum se familiámque suam, vtuntur. Quòd si præter victum vestitúmque necessarium aliquid superfit, id alienare tanquam domini non possunt, sed egentibus erogare debent, extátque hac de re constitutio cuiusdam synodi, quam vir quidam eruditus diram vocat [m]. Cui alia similis reperitur concilij Antiocheni [n]. Contendit enim eos vsum fructum beneficiorum suorum habere, & fructus tanquam stipendium aliquod mercedémque sui laboris capere. Quod nec ratione, nec æquitate caret. Sed puto maiores nostros satis animaduertisse, nihil Ecclesiæ exitialius

[k] net. in c. cum M. de Const. & in c. dilecto. de præben.

[l] Sel. 1. par. q. 7.

[m] c. episcopus 10. q. 2.

[n] c. episcopus c. vlt. 12. q. 1.

exitialius pestilentiúsque esse, quàm ministrorum eius nimiam opulentiam, id quod euentus, qui non modò stultorũ magister est, vt ait Liuius, sed etiam prudentissimi nonnunquam & perspicacissimi cuiusq;, satis docuit: vt meritò illud è Satyra nunc dici posse videatur: Nullũ crimen abest facinúsq; libidinis, ex quõ paupertas Romana perit. Res enim ipsa loquitur, immensam principũ quorumdam munificentiam, vtcunq; pius esset eorum affectus, tantũ virus in ecclesiam sparsisse, vt ex pixide illa Pandorę à poëtis decantata non plus malorum inter homines, & calamitatum exilijsse videatur. Initio ægrè admodum hoc datũ est Ecclesię, vt prædia possessionesq; sibi relictas aut donatas retineret. Et satis constat ex epistola Hieronymi ad Nepot. legibus Christianorum principum aliquando prohibitũ fuisse clericis, ne hæreditates caperent. Nam vt in omni genere mediocritas illa, quam optimus poëta aureã vocat, meritò commendatur, ita modus facultatũ summopere hic necessarius est. Bonifacius martyr aliquando interrogatus, an liceret ligneis calicib. in sacris vti, ita respõdisse fertur: Olim aurei sacerdotes ligneis vasis, nunc lignei aureis vtuntur. Haud dubiè sentiens immodicis opibus facilè sacerdotes & gubernatores ecclesiarũ corrumpi *. Quę ratio impulit veteres illos vt clericis præter victũ necessariũ nihil permitterẽt ex facultatib. ecclesiasticis sumere, nec puto quicquã salubrius potuisse constitui ad cohibendam eorũ cupiditatẽ, & πλεονεξίαν, non quod hæc ad viuũ, vt dicitur, resecanda, & summo iure cũ eis agendũ existimem, quod nec canones exigunt, opinor: sed quia verissimũ est illud Satyrici poëtæ: Nemo satis credit tantũ delinquere, quãtũ permittes, adeò indulgent sibi latiùs ipsi. Legimus in historia tripertita, P episcopũ quendam Constanti. nomine Chrysanthũ, nihil ex reditib. ecclesiasticis capere solitũ fuisse, nisi dominico die panes duos: nec desunt alia huiusmodi exẽpla in scriptorib. ecclesiasticis: ex quib, apparet quenã fuerit veterũ de bonis ecclesiasticis eorúmq; vsu & administratione, sentẽtia. Nec verò dissimile fuit quorundã politicorũ hominũ in rep. iudicium; ídq; satis ostendit Anaxander, qui interrogatus cur Spartani pecunias in ærariũ publicũ non tolligerent, Ne, inquit, earũ custodes corrũpantur. Itaq; beneficiarios vsuarijs magis quàm vsu fructuarijs cõparandos esse non vllo in

* c. vasa de consecr. dist. 1.

P lib. 11. c. 10.

loco

loco Panormit: docet [q]. Nec vllum arbitror canonem esse, cui repugnet hęc sententia, quamuis ea moribus nostris recepta non sit [r]. Dicitur imperpetuum, quia cùm ad tempus minister Ecclesiæ ordinari non possit, necesse est beneficiũ ipsum, quod ministerio coniunctum est, perpetuum esse [s]. Nam & de beneficijs militaribus ac prophanis idem constitutũ est, quibus hæc perquàm vicina similiq́ue esse iam admonuimus [t]. Excipitur tamen Rom. pontifex [x], qui velut legibus canonibúsq; solutus beneficia ad tempus conferre posse dicitur [a]. Inde consequitur prefecturas illas monasteriorum, quas vulgò Prioratus claustrales vocant beneficijs non annumerari, quia perpetuæ non sunt, sed precarię tantũ ac temporariæ administrationes [x]. Hactenus de definitione Beneficij: cuius vt magis eluceseat vsus, tractandę hic sunt duæ vulgares quæstiones: quarum vna est de Annuis siue pensionibus: altera de hospitalibus ædibus: an scilicet appellatione Beneficij contineantur. Nam contingit aliquando, vt ex reditibus beneficij certa portio quotannis alicui pendatur authoritate Romani pontificis, vel alterius episcopi ob certas causas, de quibus alibi differemus [y]. Sed huiusmodi pensio, quæ Annuum genere neutro propriè ac latinè dici posse nobis videtur, beneficium non est [z]. Cùm enim ob nullum in Ecclesia sacrum ministerium constituatur, & non tantùm clerico, sed etiam laico competere possit, satis perspicuũ est definitioni quam tradidimus, non cõuenire [a]. Sed de his infrà plenius. Quod ad secundam quæstionem attinet, sciendum est, studium ingens Christianorum in omnes egenos, debiles, senes, peregrinos ac pupillos semper extitisse, adeò vt omnes passim Ecclesię nosocomia sua, xenodochia, brephotrophia, orphanatrophia, gerontocomia, ptochotrophia haberent: quorum mentio est apud Iustin [b]. Ea omnia nos hodie hospitalia vocare solemus, quę vox apud veteres Latinos in vsu fuit pro ea domus parte, qu ã opulentiores hospitibus aduenientib. instruebãt, eáq; vtitur noster Vlpianus [c]. Sed quęritur an huiusmodi Hospitalia in numerum beneficiorum referenda sint. Et constat ex definitione Beneficij, si ab homine priuatò propria authoritate instituta sint, Beneficia non esse: quia res ecclesiasticæ non sunt. Quod si in ea institutione episcopi

[q] in c. vlt. de pecul. cler. & in rep. c. cum esses de test. c. illud. 16. q. 6

[r] glo. pragm. tit. de anna. in verbo. acquisitos.

[s] c. 1. de cap. mo. in. 6.

[t] tit. in quib. caus. feud. amitta. § vlt. in vsib. feudo.

[x] not. in c. veniens, de fil. presbyt. c. si gratiosè, de re scrip in 6.

[x] Host. in c. de multa. de præbend. Sel. q. 21. par. 3.

[y] c. nisi essent de præb.

[z] c. quamuis de præben. in 6. not. en. c. ad audientiam. 2. de rese.

[a] c. possessiones. 16. q. 1. not in c. prætera 1. & 2. de transact. gl. pragm. tit. de collatio § item quod vniuersitatis, in ver. beneficiorũ.

[b] tit. de epis. & cler. Theodor. lib. 5. eccle. hist. c. 18. Sozome. lib. 6. trip. c. 29.

[c] Si vero, de his qui deiec. vel effud. Vlpian. lib. 6.

authoritas interuenerit, ne hoc quidé casu beneficium dici meretur; quia eorum redituum procuratio & administratio non clericis, sed quibuscunque viris probis & idoneis mandari solet, qui administrationis suæ rationem exemplo tutorũ & curatorum reddere coguntur. Et hæc ita accipienda sunt, nisi ex ipsa institutione, aut vt loquitur, fundatione, contrarium appareat. Quod in synodo Viennensi Clemens V. constituit[e]. Nam contingere potest vt beneficium sacerdoti attributum sit, ita vt præter sacerdotalem functionẽ, onus quoq; pauperes alendi subeat. Certè apud Nicephorum in ecclesiastica historia, Euphemij cuiusdã mẽtio reperitur, qui simul & ptochotrophus & presbyter fuit.

[d] cle. 2. de præbend.

[e] cle. quia contingit. de religio. do. l. orphanotrophos. C. de epis. & cler. Fel. in c. de quarta. de præscr. & c. in nostra, de rescrip.

Beneficiorum diuisio & qualitas.
Caput. 5.

Explicata definitione, aliquot diuisiones beneficiorũ docendæ sunt, ad nostri temporis mores accommodatæ: quarum in forensibus controuersijs hodie magnus est vsus. Ac summa quidem diuisio hæc est: Quædam Beneficia titulum habent dignitatis: vt episcopatus, archidiaconatus, &c. Quædam habent curam animarum sine dignitate, vt parœcia. Alia neque dignitatis titulum habent, neque curam animarum, sed simplicia nudáque beneficia sunt. Inter hæc tamen aliqua differentia reperitur. Nam quædam aliquid eminentiæ, ornamenti, & decoris habent, vt canonicorum præbendæ. Quædam infima sunt atque humilia, de quibus omnibus sigillatim hîc differemus.

Quæ sint dignitates ecclesiasticæ, & quot modis accipiantur. Caput. 6.

In rebus publicis honores distinguuntur à muneribus[f]. Et definitur honor, administratio Reipub. cum dignitatis gradu. Munus verò, administratio Reip. sine titulo dignitatis[g]. An autem administratio dignitatem habeat nécne, ex cõsuetudine & hominũ existimatione iudicari solet[h]. Similiter in rebus ecclesiasticis quædam administrationes titulum dignitatis habent, & Dignitates à pontificibus appellantur[i], idque ferè accidit quoties administratio cum iurisdictione

[f] tit. de muneri. & honor.

[g] l. honor. de mun. & honor.

[h] l. vlti. de mune. & ho.

[i] tit. de præbend. & dig.

riſdictione aliqua & poteſtate coniuncta eſt [k]. Sed hæc exemplis illuſtriora fient. Epiſcopus ſummam in Eccleſia dignitatem habet, & quamuis alius alij præponatur, veluti archiepiſcopus epiſcopo, archiepiſcopo patriarcha, & his omnibus Pontifex, ſiue epiſcopus vrbis Romæ: idem nihilominùs ordo horum omnium eſſe dicitur. Vnde omnes epiſcopi, fratres à Pontifice Rom. vocari ſolent [l], Archimandritæ ſiue cœnobiarchæ, qui & Abbates dicuntur, proximum epiſcopis locum hodie obtinent, quamuis olim, vt ſuprà diximus, omnibus clericis poſtponerétur [m]. Archidiaconi quoque, Archipresbyteri, primicerij dignitatem habent in Eccleſia, eorúmque munus anteà nobis deſcriptum explanatúmque eſt, de quibus ſpeciales extant tituli lib. 1. Decret. Decani non quorum meminit Iuſtinianus, ſed qui vulgò ſic appellantur, hoc tempore, item Præcentores, præpoſiti & cæteri ſimiles, de quorum officio perſcriptum nihil eſt in pontificio iure, dignitate præditi ſunt ſi conſuetudo eccleſiarum, quæ maximè hic ſpectatur, in numerum dignitatum officia huiuſmodi referat. Id quod nominatim de Decano ſcriptum reliquit Bernardus [n]. Sed notandum eſt, hæc miniſteria, de quibus poſtremò locuti ſumus, propriè, & vſitatè, dignitates appellari in pontificio iure. Itaque ſpecialiùs hîc accipitur dignitas, quàm ſuprà diximus, vt videlicet epiſcopatum non comprehendat [o]. Quæri ſolet an præfectus monaſtici conuentus, qui Prior conuentualis dicitur, aut ſodalium mendicantium ſiue præfectus, ſiue cuſtos & obſeruator, dignitatem habeat. Et receptum eſt eos habere, quoniam appellatione prælatorum continentur, & iuriſdictionem aliquam habent [p]. Idem traditum eſt de vicario generali, epiſcopi, non de eo qui extra ciuitatem in aliqua Diœceſis regione conſtituitur, quem foraneum vocant [q]. His exceptis nullus clericus in Eccleſia dignitatem habere dicitur, niſi generaliter hoc verbum accipias. Nam adeò latè patet aliquando huius verbi ſignificatio, vt omnes clerici dignitatem habere dicantur [r]. Atque hinc colligi poteſt, triplicem huius vocis ſignificationem eſſe. Nam inprimis generaliter omnem gradum eccleſiaſticum ſignificat. II. Omnem adminiſtrationem, cum qua coniuncta eſt iuriſdictio III. Archidiaconatum, & alia huiuſmodi officia, de quibus iam diximus.

Hinc

[k] glo. in c. 1. de conſuet. in 6. Panor. & alij in c. de multa, de præben.

[l] c. quam grauì de crimin. fal.

[m] c. ſi quis deinceps. 16. p. 7. c. 1. de æta. & qual. c. 2 de iud. vbi not.

[n] in. c. ex parte de cler. nó reſid.

[o] c. dilectus de conc. præb.

[p] not. in c. edoceri, de reſcr. cle. 1. eo. tit. glo. in cle. dudũ de ſepult. Fel. in c. inſuper de teſtib.

[q] not. in cle. & ſi principalis, de reſcrip.

[r] c. denique 4. diſtin. c. reperiuntur. 1. q. 1. c. ſi quis poſt. 51. diſt.

Hinc exiſtit quæſtio, cùm ſit tam varia huius vocabuli ſignificatio, quo ſenſu accipi debeat. Sed ex locis communib. de interpretatione definiri poteſt, ac inprimis ſubiecta materia, & mens diſponentis ſpectari debet. Itaq; in materia odioſa, quæ interpretatione adiuuari nō debet, ſed potius reſtringi appellatione dignitatis, nō continetur epiſcopatus, veluti ſi de gratia legis, ſiue canonis faciēda agatur [f]. [f] Panor. in c. cum Vinton. de elect. Sel. in 1. part. 9. 3.

De curatione animorum. Cap. 7.

Ordo poſtulat vt de beneficijs, quæ propter curam animorum dātur abſq; vllo dignitatis titulo, aliquid dicamus. Hæc autem beneficia habere dicuntur presbyteri, quibus Eccleſia aliqua parochialis curanda regendáque committitur. Nam ea diœceſeos pars, cuius curationem habent ſinguli presbyteri ſub epiſcopo, parochia, aut fortaſſe rectiùs parœcia appellatur [t]. Budæus noſter iamdudum admonuit hæc aliter latinè exprimi poſſe, vt curia dicatur, quam nos parochiam vocamus. Curiales verò parochiani ipſi, & Curio presbyter, qui parochianorum curationem ac gubernationem habet. Non me latet parochiam vſurpari pro tota diœceſi epiſcopi, quæ multas complectitur eccleſias [u]. Sed hîc aliter accipitur. Cura autem presbyteri, ſiue Curionis in ligatione animarum, vt ſcriptura loquitur, & earum abſolutione præcipuè verſatur. Sicut enim noxios à ſacra communione arcet, ita veniam poſcentes abſoluit, vt ſuprà docuimus. Itaq; iuriſdictionē quandam ſpiritalem exercet, quę pœnitētialis fori poteſtas vulgò dicitur. Sunt & alij qui diſciplinam & contentioſam exercent iuriſdictionē, & cauſas forenſes iudicant, quæ iudicia ad Eccleſiam aliquando pertinere ſuprà admonuimus. Et quia ſpiritalis eſt ea iuriſdictio, eam exercens dicitur etiam curam animarum habere quamuis fortè nulli curiæ ſeu parœciæ præfectus ſit [x]. [t] c. omnes baſilicæ. c. nullus. 16. q. 7. [u] c. bonæ rei. 12. q. 2. c. apoſtolicæ, de donatio. [x] Innocent. in c. cumſatis de off. achid. c. dudum, 2. de elect. exec. execrabilis, ad finem de præb.

Simplicia beneficia quæ ſint, & prabendarum vocabulo quid ſignificetur. Cap. 8.

Inter beneficia ſimplicia, quæ nec titulum dignitatis habent, nec curā animorum, primum gradum tenēt canonicorum

nicorum præbendæ. Nam ea maioris cuiusdam dignationis splendorisque existimantur, quàm cætera, propterius suffragij, quod habent in collegio honoratissimo, adeò vt separatim de his tractare commodius videatur [y]. Præbenda autem vulgò dicitur annona quædam sodalibus siue canonicis alicuius Ecclesiæ in compensationem ministerij sui præstari solita [z]. Vtitúrque hoc verbo Cassiodorus [a], Præbenda aliquanto rectiùs & latiniùs πλατωνικῶς quis vocauerit, exemplo veterum linguæ Latinæ scriptorum, à quibus eam vocem vsurpatam esse animaduertimus [b]. Sed & canon ea quoque præstatio dici poterit, vt antè diximus. Huiusmodi autem annonæ siue præbenda, ideò sacra spiritaliáque existimantur [c], quòd sodalibus tantùm siue canonicis Ecclesiæ dicata sint, quos sacris initiatos esse necesse est: quorúmque sacra spiritalísque functio habetur, quamuis animarum curationem, quam olim habebant, nunc deseruerint [d]. Nihil tamen prohibet ex reditibus Ecclesiæ cõmunibus partem aliquam, quæ canonicis adscripta non sit, laicis hominibus vt laboris industriæque suæ mercedem largiri, vt puta ædituis, aut ijs quibus campanæ tinnitus cura mandatur. Quod genus erogationis per me licet vt præbenda siue præbendam quisquis voluerit appellet, sed quia nihil sacri spiritalísque habet, multum differt ab ea, de qua hîc disseritur, quam muneri sacro spiritalíque dicatam esse dicimus [e]. Et quia Canonicorum corpus & sodalitium ex varijs Ecclesiæ ministris conflatum est, quorum aliqui sacerdotes sunt, alij inferiorum ordinum clerici: item alij doctores Theologiæ, alij magistri & professores literarum, magna hinc præbendarum diuersitas nata est. Nam quædam sacerdotales dicuntur, quarum nemo capax est, nisi sacerdos: aliæ inferiorum ordinum clericis conferri possunt, & hæc varietas in quibusdam ecclesijs obseruatur [f]. Præterea quædam Theologales sunt appellatæ, quę Theologiæ doctoribus tantùm in cathedralibus ecclesijs assignantur. Sunt & magistrales dictæ, quæ literarum magistris & præceptoribus attribuuntur [g]. Sed hæc omnia accuratiùs infrà disputabuntur. Ex iam dictis facilè apparet, quænam sint reliqua beneficia, quæ simplicia appellantur. Nam ideò simplicia dicuntur, quia beneficia tantùm sunt, nec eis vlla qualitas ineſt, ex ijs quas suprà commemorauimus,

[y] Panor. in c. vlt. de præbē.
[z] c. si monachus. 16. q. 1.
[a] lib. 5. variarum, in epistola ad Ampelium quędam scripta.
[b] l. inniti. de est. Gal. lib. 5. c. 4.
[c] c. dilecto, de præbend.
[d] c. 2. de institutio.
[e] not. in c. cũ M. de constitutio.
[f] c. cui, de nõ sacerdotali. c ei cui, de prębend. in 6.
[g] c. quia nonnullis, de magn. & in pragm. sanct.

mus. Quoties igitur beneficium tale est, vt beneficiarius curam alterius non habeat, sed aliter diuinæ rei incumbendo, munere suo defungatur, simplex beneficium vocari solet. Exempla passim obuia sunt.

Beneficiorum diuisio in regularia & sæcularia. Cap. 9.

Secunda diuisio beneficiorum hæc est, cuius explicatio ex ijs quæ superiore libro differuimus de monachis, omnino pendet. Beneficiorum quædam regularia dicuntur: alia verò sæcularia. Regularia sunt, quæ monachis & regularibus tantùm acquiri possunt. Sæcularia, quæ clericis etiam sæcularibus, id est, monastico voto regulâque non obstrictis. Cuiusmodi censenda sunt omnia beneficia, nisi contrarium ostendatur. Nam si constet ita institutam fuisse Ecclesiam, vt à monachis siue regularibus gubernetur, Regulare beneficium dicendum erit [b]. Verùm spatio temporis, nempe X L. annorum, status beneficij potest mutari, vt ex regulari sæculare, aut contra ex sæculari regulare fiat [i].

[b] glos. prag. tit. de collatio. § item quod addictas.

[i] c. cùm de beneficio, de præbend. in 6 cler. 1. de sup. neg. prælato.

LIBER TERTIVS, DE HIS QVI POSSVNT BENEFICIA CONFERRE.

ARGVMENTVM.

Post definitiones diuisionésque beneficiorum ecclesiasticorum, proximus locus est de ijs, qui beneficia conferre ac distribuere possunt. Et quia frequentes de eare incidunt controuersiæ, propterea quòd varij non solùm sacerdotes, pontifices, episcopi, antistites, sed alij etiam prophani homines hoc ius vt fructuosum valdè, ne quæstuosum dicam certatim sibi vendicent, hic locus separatim hîc tractandus fuit.

Quorum beneficiorum distributionem habeat Romanus Pontifex, & quemadmodum is ordinari eligique debeat.

Cap. I.

DE his qui beneficia conferre possunt tractaturi à Pontifice Romano incipiemus, qui primus episcoporum, primámque sedem occupare dicitur. Et huius quidem disputationis nostræ duæ sunt præcipuæ quæstiones. Vna de potestate Romani episcopi in beneficia & ministeria Ecclesiæ: altera de promotione ipsius atq; ordinatione. Quod ad primum attinet, sciendum est eum priscis temporibus nullum ius nullámque potestatem ordinandorum sacerdotum aut clericorum extra propriam diœcesin sibi vindicasse. Nam veteribus canonibus episcopus à metropolitano & alijs qui sunt in prouincia episcopis, iubetur ordinari electione cleri, ac plebis consensu hanc ordinationem antecedente[a]. Cæteri verò clerici ab episcopo suo ordinantur, non à Romano episcopo, sed cum assensu plebis & ciuium, vt de episcopo iam dictum est[b]. Cùm ergo pontifex

[a] 62.63.64. 66.dist.

[b] 69.dist.

pontifex Romanus ſecundum antiquos canones in alienis eccleſijs neminem ordinare, id eſt, ad miniſterium Eccleſiæ promouere poſſit, ſatis perſpicuum eſt ex his, quæ ſecundi libri cap. III. diximus, eccleſiaſtica beneficia totius orbis ab eo conferri non poſſe. Nec verò dubium eſt, quin vetuſtiores ſanctioréſque vrbis Romæ epiſcopi ſede Eccleſiáq; propria contenti reliquis epiſcopis eccleſiarum ipſis commiſſarum liberam adminiſtrationem reliquerint, quaſi vrbis vnius magis quàm orbis epiſcopi, vt antè annotauimus. Quæ ratio fortè epiſcopum neſcio quem mouit, cuius meminit Æmylius [c], vt paulò liberiùs Gregorio vndecimo pontifici Romano reſponderet. Cùm enim Gregorius tum Auenione ſedens, ab eo ſciſcitaretur, cur ſedem ſuam non inuiſeret: Si quis, inquit, te roget cur vrbem tuam Romam tamdiu ab epiſcopis ſuis deſertam non adeas, multò minùs habeas quod reſponſurus ſis quàm ego. Poſteriores verò pontifices ſeſe intra hos fines non continuerunt, ſed velut domini regéſque omnia pro poteſtate agere, ac vniuerſalis Eccleſiæ gubernationem ſibi arrogare non dubitarunt. Itaque dicitur Pontifex Romanus plenam, liberam, nulliſque legum vinculis adſtrictam diſpoſitionem omnium beneficiorum habere, & cum omnibus epiſcopis quoties ei libuerit concurrere, eóſque omnes præuenire vacuum beneficium conferendo, & anteuertere poſſe, idque conſtitutionibus aliquot expreſſum eſt [d]. Quæ quidem ipſæ ſatis tolerabiles eſſent, ſi nihil grauius inde conſecutum fuiſſet. Non enim facilis erat Romanis pontificibus in tot prouincijs, quot habet Chriſtianus orbis longiſſimè ab vrbe Roma diſtantes, ea prœuentio & occupatio. Ideóque non multum incommodi ſeu publicè, ſeu priuatim, poterat afferre. Verùm hac via patefacta, mox ratio excogitata eſt aliquanto certior & expeditior, qua cæteris epiſcopis conferendorum beneficiorum facultatem adimerent. Inualuit enim mos, antiquis omnino incognitus, diplomatum expediendorum, quibus beneficia nondum vacantia mandantur certis perſonis conferri, cùm ea vacare contigerit. Gratiæ expectatiuæ, vulgò dicuntur, & mandata de prouidendo, de quibus infrà. Hæc de priore quæſtione. Nunc de Romani epiſcopi ordinatione tractandum eſt, quæ quidem olim à cæterorum epiſcoporum electione non multum differebat. Vicini etenim

[c] lib. 9. de reb geſt. Fran.

[d] c. cuncta per mundum 11. q. 3. c. propoſuit. de con præb. c. ad honor. de auth. & vſu pal. c. 2. c. dudum, de præb. in 6. cle. 1. vt lite pend. gl. prag tit. de electio. in verb. reſeruationes.

etenim episcopi, qui Cardinales dicebantur, clericis cardinalibus Romanæ Ecclesiæ conuocatis, de ordinatione cum eis tractabant ac deliberabant. Deinde requisito non solùm reliqui cleri, sed etiam populi consensu, Pontifex ab ipsis ordinabatur & consecrabatur, vt sexta Synodus statuit [e]. Quòd si diuersa fortè essent suffragia, vincebat sententia plurimorum [f]. Eligebatur verò presbyter, aut diaconus Ecclesiæ Romanæ, qui per omnes gradus inferiores ascenderat [g]. Aliarum ecclesiarum episcopi etiam Cardinales ideò non eligebantur, opinor, quia vetitum erat canonibus ne episcopus vnius Ecclesiæ ad aliam transiret. Quoniam autem multitudinis consensus videbatur necessarius, par erat & principis voluntatem non negligi: & eò magis quòd ad compescendam furentis plerunque populi temeritatem, eius authoritas ac maiestas plurimum valeret. Itaque sine Imperatoris Romani consensu & authoritate non solebat antiquitus Romæ pontifex ordinari [h]. Eadémque ferè potestate singuli reges in ecclesia s regni sui vtebantur [i]. Sed non ideò eligendi clero ademptum erat. Verùm postea Carolo Magno & Othoni imperatoribus, vltrò ius eligendi pontificis Romani omnino concessum ac permissum est [k]. Quod cùm videretur cleri populíque Romani libertatem infringere, tandem instantibus Romanis pontificibus, sese non ampliùs eo iure vsuros confirmarunt atque iurarunt [l]. Forma autem iurisiurandi, quæ apud Gratianum hodie legitur, authoritatem & consensum imperatoris, qui antè adhibebatur, ipsis fortassis non aufert, sed plenam illam potestatem arbitrio suo eligendi, quæ Carolo concessa fuerat. Qua tamen in re amplius deliberandum est [m]. Hæc ferè ex Gratiano decerpsimus, quibus posteriores aliquot constitutiones Romanorum pontificum addendæ sunt. Vna est Alexandri tertij: in qua id præcipuum reperitur, quòd electionem à duabus partibus Cardinalium fieri necesse est, cùm antea maioris partis sententia sufficeret [n]. Altera est Gregorij decimi in concilio Lugdunensi, quæ formam electionis præscribit: & disertè ea cautum est, Cardinales absentes decim dierum spatio tantummodo expectandos esse [o]. Tertia est Clementis quinti in concilio Viennensi edita, quæ pauca Gregorianæ addidit constitutioni, non multum digna quæ hîc referantur [p].

[e] c.in nomine domini, 23 dist.
[f] c.si transitus. 79. dist.
[g] c.nullus. 79. dist.
[h] c.Agatho. c.vota. c.quia sancta. 63. dist
[i] c. cum longè. 63. dist.
[k] c.Adrianus. c.in synodo. 63. dist.
[l] c.ego Ludouicus, cum c.seq. 63. dist.
[m] c.cum Adrianus. 63. dist.
[n] c.licet de electio.
[o] c.vbi periculum, de elect. in 6.
[p] cle. Ronemani, de electio.

An

An concilium œcumenicum beneficia conferat & an ei subsit Romanus pontifex.
Cap. 2.

Tractatur quæstio, an synodus œcumenica, siue vt loquimur, concilium vniuersale Ecclesiæ, beneficia possit conferre. Quæstionem facit, quòd pontifex Romanus, cui hoc ius competit, subesse dicitur concilio, & eo inferior esse: Quod an verum sit, ante omnia discutiendum est: Et videtur hoc inprimis iuri diuino consentaneum esse, vt Ecclesia quam representat synodus, potestatem omnimodam habeat, vtque Pontifex se ei subiectum agnoscat. Non enim vni Petro, cuius dicitur successor Pontifex Romanus, data est à Christo potestas ligandi & soluendi, sed toti Ecclesiæ [q]. Quanquam inficias non eo cęteris apostolis cum præpositum fuisse. Hinc, temporibus apostolorum quoties ordinandus fuit aliquis, siue episcopus, siue diaconus: vel aliquid decernendum, quod ad Ecclesiam pertineret, nunquam id sibi ipsi sumpsit Petrus, sed toti Ecclesiæ permisit. Illud fuit in eo præcipuum, quod cæteros conuocare tanquam princeps apostolorum, & de his quæ agenda forent, apud eos orationem habere solitus fuit [r]. Sicut hodie apud nos curiæ parlamentalis præses Senatum cogit, primus in Senatu, cùm opus est, verba facit, multáque alia exequitur, quæ præstantiam quandam personæ quam gerit facilè ostendant. Non ideò tamen maior aut superior tota curia est, nec potestatem in vniuersos Senatores, aut contra eorum iudicia quicquam decernendi habet: quinimo ipsius curiæ, cuius caput esse præses dicitur, de controuersijs omnibus iudicium est, non præsidis. Adde quod curia in ipsum, si res exigat, vt in quemuis alium ius dicit, & animaduertit. Et hæc quidem olim ita se habuerunt. Verùm nescio quo modo tandem factum est, vt summum in omnes Christianos imperium vni sit tributum, vtque legibus omnibus, canonibúsque synodalibus imperatorum exemplo solutus sit. Nam Paschalis decretali epistola cautum expressúmque est, nulla concilia Romanæ Ecclesiæ legem præfigere posse [s], & in decretis quibusdam synodalibus Romani pontificis excepta reperitur authoritas [t]. Quæ

[q] Matt. 18. c. quodcunque 24. q. 1.

[r] Acto. cap. 1. 6. 15.

[s] c. significasti de electio. [t] c. ideò 25. q. 1.

varietas diu magnam in Ecclesia perturbationem dissensionémque peperit[u]. Sed Constantiensis synodus hanc dirimere voluit controuersiam, statuítque in ijs, quæ ad fidem religionémque pertinent, aut Ecclesiæ tam in capite quàm in membris constitutionem & reformationem, concilio pontificem subesse eíque obtemperare oportere. Id quod veteribus quibusdam canonibus satis conuenit[x], & synodo Basilienſi posteà confirmatum est[y]. Vt igitur ad propositam quæstionem redeamus, nec ius quo nunc vtimur, nec mores, qui vt Plautus ait, optimas leges perducunt aliquando in potestatem suam, videntur permittere, vt synodus vniuersalis beneficiorum conferendorum potestatem sibi vindicet, cùm episcopatus distincti sint, & certis personis hæc potestas attributa. Nec veterum exemplo carere videtur vsquequaq; hæc sententia, cùm Theodoritus scribat[z], Nectarium, in concilio generali episcopum Constantino. ordinatũ fuisse, sed non sine clericorũ omniũ ciuiúmq; approbatione. Ac tametsi non inuitus fatear authoritate Romani pontificis synodum conuocari[a], quod ex Eusebio, Socrate, Theodorito cæteríſque scriptoribus ecclesiasticis discere licet, id tamen parum ad rem pertinere existimo, multúmque ab ijs dissentio, qui in eo firmamentum suæ opinionis constituunt. Non enim hìc quærimus an pontificis totiúsque synodi consensu facta collatio valeat nécne, quod indubitatum est, sed an quod synodus de ea re decreuerit, vel maior pars synodi etiam dissentiente pontifice ratum sit.

[u] Panormit. in primæ suarum quæstionum, & in tractatu de concil. Basil.
[x] c. Anastasius. 19. dist. c. si papa. 40. distinct.
[y] tit. de posa. con. in prag.
[z] lib. 5. c. 9.
[a] c. multis. 17. distinct.

De legato Romani pontificis. Cap. 3.

Quamuis Romanus pontifex, vt iam diximus, concurrat cum omnib. ordinarijs in beneficiorum collatione, legatus tamẽ in ipsius prouincia sibi commissa eodem iure non vtitur, nisi sit Cardinalis. Nam si pontifex ex collegio cardinalium aliquem sibi legauerit, qui vulgò legatus à latere dicitur, hoc præuentionis siue occupationis ius ei competit[b]. Potest & beneficia nondum vacantia reseruare certæ personæ, ita vt secuta deinde vacatione, ordinarius ea conferre non possit[c]. Ad beneficia tamen vacatura ius concedere ei non licet[d]. Nam mandata quibus hoc ius tribuitur

[b] c. 1. de offic. leg. in 6.
[c] c. præsenti, de off. leg. in 6.
[d] c. dilectus, de præben.

tribuitur, odiosiora sunt reseruationibus, & maiorem captandæ mortis alienæ occasionem præbent. Reseruatio enim non impedit, quò minùs vacans posteà beneficium, ab eo qui reseruauit cuiuis pro ipsius arbitrio conferatur [e]. Sed notandum est beneficia quædam esse, in quæ legatus, quamuis Cardinalis sit, nullum ius habet: cuiusmodi sunt ampliora beneficia ac dignitates, de quib. in quadam constitutione loquitur Bonifacius [f]. Item beneficia ad patroni laïci præsentationem spectantia [g]. Nam patroni clerici alia causa est [h], vt suo loco demonstrabimus.

[e] glos. in c. 1. de off. leg. in 6.
[f] c. de liberatione, de offi. lega. in 6.
[g] c. cùm dilectus de iur. patro.
[h] c. dilectus, de off. leg. in antiq.

De episcopis cæteríque, qui ordinarij collatores dicuntur.
Cap. 4.

Beneficiorum collatio non nisi extra ordinem Romano pontifici competit, vt iam diximus. Nunc videndum de ijs, qui ordinario quodam iure beneficia conferre possunt. Qua in re sic distinguendum videtur. Quoties vacat episcopalis sedes, collegium eius Ecclesiæ futurum episcopum eligit [i], quam electionem confirmat Metropolitanus [k]. Idem obseruatur in Metropolitani ipsius electione, quem ab vniuersis collegis electum, confirmat Patriarcha, sicut & Patriarcham ipsum confirmat pontifex Romanus [l]. Non dissimilis est causa abbatis. Is enim à monachis eligi [m], & ab Episcopo confirmari solet [n]. Præbendas autem Ecclesiæ cathedralis, ac dignitates eiusdem receptius est ab episcopo conferri, sed totius collegij ecclesiastici consensu accedente, nisi consuetudo contraria ostendatur [o]. In ecclesijs verò inferioribus, quæ collegij nomine & titulo insignitæ sunt, præsentatio quidem ad prælatum, collegiúmque ipsius Ecclesiæ pertinet, sed episcopi tanquam superioris est institutio [p]. Cætera beneficia quæ nomine collegij non censentur, confert episcopus: sed in hac collatione, cleri collegiique consensus, siue consilium requiritur [q]. Et notandum est simul atque quis electus est & confirmatus, ius beneficiorum conferendorum ei competere, licet nondum consecratus sit [r]. Quod adeò verùm est, vt ne inductio quidem vlla in possessionem sit

[i] c. 1. de elec.
[k] c. cùm dilectus de ele.
[l] antiqua, de priuileg.
[m] c. vlt. 16. q. 7. c. abbatem, 18. q. 2.
[n] c. 2. 18. q. 2.
[o] c. ea noscitur de his quæ fiunt à præla. not. in c. cùm ecclesia Vulterana, de elect.
[p] c nullus 16. q. 7. not. in d. c. cùm eccle.
[q] c. nouit. c. quanto, de his quæ fiunt à præla.
[r] c. noctis. c. transmissum. c. qualiter de elect. c. auaritiæ. cod. tit. in 6.

 neces-

necessaria, nisi beneficium ab alio priùs occupatum sit [f]. Sed & sine confirmatione vlla interdũ hoc iure vti potest: veluti si episcopus aliquis eis Alpes electus sit, cuius confirmatio à Romano pontifice pendeat. Nam interim ei deneganda non est administratio, si totius collegij suffragia meruerit [t]. Item Antistita monialium post electionem statim administrare incipit [a]. De fiduciarijs antistitibus, id est, quibus velut fiducia contracta, commendantur Ecclesiæ maioribus nostris, lib. 5 dicemus.

[f] c. eum qui de præb. in 6.
[t] c. nihil. de electio.
[a] c. indemnitatibus. § si verò. de elect in 6.

De curatore dato episcopo, quem vulgò coadiutorem appellamus. Cap. 5.

Cùm episcopus ob morbum animi vel corporis aliámve huiusmodi causam fungi munere suo non potest, durum inhumanúmque visum est, eum episcopatu suo deijcere, sed ne Ecclesia pastore destituta maneat, datur ei adiutor atque dispensator rerum ecclesiasticarum, quem nos & curatorem possumus appellare: qua de re multa leguntur apud Gratianum [x]. Huius rei exemplum est apud Eusebium [y] de Alexandro, qui adiutor datus est Narcisso Hyerosolymorũ episcopo, quòd is iam senio fractus pontificis munia obire non posset. Et cõuenit inter omnes, si quasi non sanę mentis homini datus sit huiusmodi curator, eum posse beneficia conferre, quia plenam administrationem habet [z] & incertum est, an & quando episcopus ad sanitatem mentis reuersurus sit [a]. Si verò propter senium vel morbum corporis, qui vsque ad animum non penetret, datus fuerit curator, crebrior opinio est, collationem beneficiorum nihilominus ad episcopum ipsum pertinere [b]: idque exemplo minoris, qui sine authoritate sui curatoris contrahit matrimoniũ [c]. Sed mihi videtur alia causa esse matrimonij quàm beneficiorum collationis. Nam curator minoris rerum ipsius tantùm administrationem habet, non etiam personæ: itaque mirum non est, si in nuptijs contrahendis minimè requiratur eius consensus. Cùm autem generaliter datur hic curator, rerum ecclesiasticarum dispensationem siue administrationem habet [d]. Itaq; non video cur beneficiorum conferendorum facultas hac generali concessione non contineatur. Fateor tamen hoc casu æquum esse ita curatorem dari

[x] 7. q. 1.
[y] lib. 6. eccle. histo. c. 9.
[z] l. inter bonorũ. de administ. tut.
[a] c. ambiguitatem. C. de vsufr.
[b] glo. pragm. tit. de collat.
[c] l. in copulandis. C. de nup.
[d] c. quamuis 7. q. 1.

dari ab initio, vt episcopo libera conferendorum beneficiorum facultas relinquatur: aliáque huiusmodi salua ei maneant, quorum executionem morbus senectúsve non impedit. Sed de his alibi copiosiùs[e].

e tit. de cler. ægrot. in 6. c. grádi, de sup. neg. prælat. in 6. c. is cui. de elect. in 6. c. venerabili, de offi. deleg. in antiq.

De collegio ecclesiastico vacante sede episcopali. Cap. 6.

Paulò antè diximus collocationem beneficiorum iure quodam ordinario ad episcopum spectare, nisi mentis compos non fuerit, &c. Nunc quæritur mortuo episcopo, & vacante sede episcopali, quis possit beneficia conferre. Et iure cautum est collegium ipsius Ecclesiæ, quod vulgò Capitulum appellatur, interim conferre non posse, sed collationé futuro episcopo integram relinquere debere[f]. Quod est accipiendũ, nisi collatio ad collegium ipsum cum episcopo communiter pertineat. Hæc enim communio efficit, vt deficiente vno potestas conferendi ad alterum deuoluatur[g]. Potest sanè collegium electiones confirmare, & præsentatos à patronis instituere[h], quoniam ea res futuro successori non adeò grauis est vt beneficiorum collatio. Nã tametsi beneficia principaliter conferantur, vt ecclesijs consulatur, non personis: tamen episcopus cui vult gratificatur conferendo, & ita viros probos sibi conciliat, ac deuinctos reddit, adeò vt collatio beneficiorum in fructibus ipsius episcopatus numerari soleat[i]. Receptum quoque est interim dum vacat episcopatus, licere collegio ecclesiam commendare, & viro idoneo administrationem concedere donec eligendus episcopus ministrum pastorémque ei præfecerit[k]. Illud animaduertendum est quamuis collegium ecclesiasticum beneficia non conferat, ea tamen quæ iurisdictionis sunt, expedire & exequi posse[l].

f c. 2. ne sede vac.

g co. tit. in 6.

h c. cùm olim de maio. ob.

i not. in d. c. cum olim.

k not. in d. c. cum olim, & c. bonæ. de appel.

l tit. de maio. & ob. in 6. not. in d. c. cum olim.

De propontifice, qui Vicarius appellatur. Cap. 7.

Certi iuris est vicarium generalem episcopi beneficiorum conferendorum ius non habere[m]. Potest tamen specialiter ea facultas ei concedi ab episcopo, nec cuiquam alij qui vicarius generalis non sit[n]. Quo casu beneficia vacantia

m c. vlt. de off. vica.

n not. in d. c. vlt. c. de liberatione § vlt. de offi. lega. in 6. c. statutum, de præb. co. lib.

vacantia quibuscunque personis idoneis rectè confert præterquã ipsi episcopo, cuius vice fungitur [o]. Cum enim vna & eadem persona esse intelligantur, inter dantem ac recipientem beneficium nihil interesset, quod absurdum videtur [p]. Verùm si vicarius, qui potestatem substituendi ab episcopo accepit, aliquem sibi substituerit, non prohibetur substitutus vicario beneficium conferre, cùm ab episcopo magis quàm à vicario substitutus intelligatur [q]. Quamuis autem beneficia non conferat vicarius generalis, confirmare tamen electos & præsentatos à patronis instituere posse creditur [r]. Tractari solet an episcopus vicario suo certi tantum beneficij conferendi facultatem concedere possit. Quod dubitationem non habet si de beneficio iam vacante loquamur. Sed si nondum vacet beneficium, vulgò traditum est hanc facultatem ne vicario quidem concedi posse [s], ne fraus fiat Lateranensi concilio, quo beneficiorum nondum vacantium collatio tanquam inducens votum captandæ mortis alienæ prohibetur [t].

[o] c.2. de cons. in 6.

[p] c.vlt. de inst.

[q] Item eorum. ff. quod cum vni. vo.

[r] c. ex. frequen. tib. de instit. c. dilecto, de præb.

[s] c. constitutus de conc. præb.

[t] c. nulla de conc. præb.

De conductore. Cap. 8.

Conductor reditum obuentionúmque episcopalium, an possit beneficia conferre quæsitum est. Solent enim antistites nostri temporis nouo more ac veteribus incognito, muneris sui vacatione impetrata, ecclesiarum sibi creditarum reditus omnes fruendos locare, vt lib. VIII. dicemus. Et videtur non posse, cùm id ne vicario quidem ipsi liceat, vt suprà diximus. Ius tamen præsentandi habet, vt ex Alexandri rescripto colligitur, quod nonnulli interpretatione ita restringunt, vt de conductione ad non modicum tempus facta intelligatur [u].

[u] c. ex literis, de iure patro

[a] c. cum olim de cau. poss. c. querelam, de elect. c. consultationibus de iure patro.

[b] §. si quis à non domino, inst. de re. diuis. c. grauis. de redit. spol.

De possessore. Cap. 9.

Qui ius non habet conferendi beneficia, si bonæ fidei possessor sit, nihilominus conferre potest. Quod adeò verum est, vt ea collatio proprietarij ipsius collatione prior habeatur [a]. Nam collatio beneficiorum, vt antè admonuimus, fructuum pars esse intelligitur: & constat bonæ fidei possessorem fructus consumptos lucrari [b]. Proinde

si

si malæ fidei possessor contulerit beneficium, irrita est ea collatio. Et quorundam sententia est, hoc casu collationem à proprietario, qui non possidet, factam valere. Sed opinio contraria verior est, cùm propria authoritate inuasorem spoliare non debuerit[c].

[c] c. in literis, de rest. spo. Panor. in d. c. consultationib.

Sequestrum beneficia conferre posse: & obiter explicati duo loci, qui inuicem pugnare videbantur, Iuliani scilicet & Florentini iureconsultorum, aduersus aliorum sententiam. Cap. 10.

Quæstio est controuersi iuris, an sequester beneficia cõferre possit. Sequestrem vocamus eum apud quem res controuersa deponitur, vt finita lite & controuersia, restituatur victori[d]. Et probabilior mihi videtur eorũ opinio, qui existimant eũ conferendi ius habere[e]: non quòd possideat: nã & possessor esse, & non esse potest. Qua de re magna est inter iuris Doctores cõtentio, nec satis conuenit quando possidere dicendus sit. Ego autem ita sentio, si ea mente sequestratio fiat, vt ipsa possessio, de qua existit controuersia, dimittatur, sequestrẽ possidere, aliàs custodiam rei tantum ei commissam videri. Sed si incertum sit, qua mente id factum fuerit, possessionem in eum translatam minimè interpretabimur: id quod ex Iuliani verbis apertissimè colligitur[f]. Nec me mouet quod Florẽtinus scribit[g], Rei depositę proprietas apud deponentem manet, sed & possessio, nisi apud sequestrum deposita est. Nam tunc demum sequester possidet, &c. Quibus verbis significare videtur sequestrum semper possidere, quamuis depositarius non possideat. Hæc enim verba non rectè meo iudicio ab interpretib. vulgò accipiuntur, sed mihi videtur is sensus esse, rei depositę possessionẽ apud deponentem manere, nisi ipsa possessio deposita est, id est, nisi res animo dimittendę possessionis tradita est, vt Iulianus ait[h]. Nam deponere verbũ, dimittere significat, vnde imperium deponere, magistratum deponere, & similes locutiones. Et Vlpianus cap. 34. de acquirend. poss. deponere possessionem dixit eodem sensu: Animo, inquit, deponere & mutare possessionem nos posse Celsus & Marcellus

[d] l. sequester, de verb. sig. l. ei apud quẽ. l. propriè. l. licet, de pos. [e] Innocent. inc. examin. de iud. Fel. in 2. cum Bertol dus, de re ind.

[f] l. interesse, de acquiren. poss. [g] l. licet, de pos.

[h] d. l. interesse.

cellus scribunt. Cui interpretationi mirum in modum congruunt & sequentia eiusdem Florentini verba: Nam tunc demum sequester possidet, id est, eo tantùm casu possidet sequester, cùm possessio apud ipsum dimissa depositáque est. Et subijcitur ratio. Id enim agitur ea depositione, vt neutrius interim possessionis tempus procedat. Dixerit aliquis: Nihil ergo opus erat sequestri mentionem facere, sed generaliter excipere sufficiebat, nisi deposita est possessio, id est, dimissa. Respondeo sequestri mentionem ideò factam esse à Florent. quòd penes depositarium non soleat possessio dimitti, nisi sequester sit. Vt igitur ad propositam quæstionem reuertamur, quamuis sequester fortassis non possideat, cum nihilominus beneficia conferre posse arbitror. Nemo siquidem inficiari potest, quin administrationem habeat non temporalium modò, sed etiam spiritalium[i]. Itaque fructuum collectio ad eum pertinet, in quibus & beneficiorum collatio numeratur. Adde quod vtilitas exigit, vt primo quoque tempore ecclesijs vacantibus prouideatur[k]. Non obstat huic sententiæ quòd fructus rei sequestratæ debent restitui victori, quos sequester consumere hîc videtur[l]. Nam id accipiendum est de fructibus, qui conseruari possunt: at collationem beneficiorum differre, donec finem acceperit controuersia, fauor Ecclesiæ non permittit: nec vlla est alia horum fructuum restituendorum ratio. Taceo quòd tametsi viros bonos conferendis beneficijs demereri fructus non exiguus meritò habeatur, quo non temerè quenquam priuare oportet[m], nimis tamen præfractè hoc ius defendere haud scio an sacerdotem deceat: suspicionem certè πλεονεξίας cuiusdam, atque adeò turpis quæstus effugere vix potest, qui tanti hoc ius facit vt pro eo sibi asserendo tanquam pro reditu quouis commodóque pecuniario dimicandum putet. Nihilomagis obstat quòd sequester nomine tantùm alieno administrat, & creditori similis videtur, quem constat ob ius patronatus, quod cum vniuersitate ei obligatum est, præsentare ad beneficium obtinendum neminem posse[n]. Cessat enim hîc ratio, cuius ante meminimus, cum patronus, idémque debitor interim præsentare queat. Nullus autem litigatorum, quamdiu res sequestrata est, eius rei nomine quicquam exequi potest.

[i] c.cle.de seq. pos.

[k] c.ne pro defectu, de electio.

[l] cle.de seq. pos.

[m] glos.c.cum olim de ma. & obed.

[n] c.cum Bertholdus de re iud.

Ius

Ius conferendorum beneficiorum in Gallia regem habere, & vnde id ius, quod Regalia dicimus, ortum habuerit.

Caput. II.

Quædam sunt in Gallia cathedrales seu episcopales Ecclesiæ, quibus rectore pastoréque destitutis, si quæ beneficia interim vacauerint, dum aliquis inde mortui pontificis locum suffectus fuerit, rex noster iure suo, sed certo quodam modo ea confert ac distribuit. Nam quæ beneficia pontifex ipse viuus ac superstes conferret (exceptis, quæ parochiales dicuntur, ecclesijs) eorum collatio interim principis est: idque ius, Regalia vulgò appellatum, singularia quædam præcepta habet de quibus varijs in locis huius tractatus nostri differemus [a]. Nec dubitandum est, quin hoc ius regi competat, saltem ob temporis vetustatem quæ hominum memoriam excedit [b]. Sed quia collatio beneficiorum res sacra spiritalisque esse dicitur, ideóque à laicis prophanisq; hominibus aliena [c], sunt qui hanc consuetudinem ex errore magis, quàm ratione profectam esse contendant [d]. Cuius opinionis refellendæ gratia non dicam quod Marsilius Patauinus ante annos ducentos ad Ludouicum IIII. Imperatorem Romanorum scripsit, nempe beneficiorum distributionem rem omnino prophanam temporalémque iudicandam esse, quæ principibus ac magistratibus prophanis magis quàm episcopis conueniat. Quæ res fortè quòdam ex regibus nostris nonnullos impulit, vt proceres ac milites prophanos monasterijs præficerent, eíque monasteriorum opes fruendas largirentur. De quibus ita scribit Æmylius [e], Summi proceres prophani locupletissimorum cœnobiorum opes beneficio regum acceperant, ac monachis tantum in sumptum suppeditabant, quantum necessarius vsus postulabat, ex eisque ipsi diligebant qui non Abba (nam id sibi nomen velut amplissimum arrogabant) sed decurio vocitaretur. Per multas ætates is mos tenuerat, iam episcoporum iura inuadebant. Simplex coacto cõcilio diuitias Pontificum sanctas esse constituit. Cœnobiorum libertas sanciri nondum poterat, quod eorum facultatibus

[a] c. generali, de elect. in 6. glos. pragm. tit. de annat.
[b] c. 1. de præscr. in 6.
[c] c. decernimus, de iud.
[d] Archid. in c. imperium. 10. distin.
[e] l. 3. in Carolo Simplice.

" tatibus Robertus Magister equitum ac Vgo fratres militem
" alebant, ac iam cum factionis suæ hominibus ad occupan-
" dum regni ius emittebantur. Idem lib. V. Cœnobiorum o-
" pes prophanis proceribus attributas in Francia, ostendi-
" mus. Robertus Francus rex eum morem soluit. Henricus rex paternæ sanctitatis ea in re fuit æmulus. Quamuis igitur beneficia ecclesiastica, Marsilius non minùs prophana esse censuerit, quàm quæuis alia prædia, & reges Franciæ prophanis hominibus ea erogare non dubitauerint, tamen nec ratione, nec exemplis huiusmodi ius Regaliorum tueri velim. Illud dicam quod lib. 1. iam attigi, & cuiuis mediocriter docto homini, facilè me probaturum spero, in his Regalibus nihil esse, quod à Christo apostolorúmque doctrina, & veterum Ecclesiæ patrum, canonibus & institutis magis discrepet, quàm in pontificia beneficiorum collatione. Nam si ad priscorum institutorum normam omnia exigere velimus, nullum est in Gallia beneficium, nullum ecclesiæ ministerium, quod absque regis consensu cuiquam deferri possit. Constat enim secundum veteres canones in eligendis Ecclesiæ ministris, non solùm cleri, sed etiam populi consensum maximè requiri: idque ab apostolis etiam ipsis obseruatum fuisse posteà docebimus lib. V. Cùm igitur princeps non modò vnus è populo, sed totius populi κεφαλαιον sit, in quem omne ius quod populus habet, aut potest habere, transfusum est, satis liquet veteribus canonibus hoc ius ei ablatum non esse. Adempta siquidem populo ob tumultus fortè ac seditiones eligendi facultate, magna ratio suadet vt in principes populi ac magistratus, magis quàm in sacerdotes translata ea potestas intelligatur. Dixerit aliquis principem ius omne quod clerus olim habebat hîc sibi vindicare, adeò vt nullum clero, antistitibúsque suffragium relinquat. Quod vtique perquam absurdum esse videtur. Nam etsi nominationem illam, qua principes velut ecclesiarum ac monasteriorum patroni, vtuntur, de qua suo loco dicemus, tolerabilem esse fateantur plerique, quòd clero suum ius hîc saluum maneat, nulla tamen ratione fieri aiunt, vt plenum ius ministeria beneficiáque ecclesiastica deferendi principes habeant. Verùm admonuimus lib. 1. ordinationem, consecrationem ac probationem ministrorum Ecclesiæ, quæ olim cum beneficij

collatione

collatione coniuncta erat, regem sibi non arrogare, sed antistitibus liberam omnino atque integram dimittere. Videant igitur antistites ne vllos ordinent clericos absolutè & sine certa functione in Ecclesia, vt concilio Chalcedonensi præcipitur, cuius lib. 1. meminimus: vel ne quenquam ordinent, qui ministerio Ecclesiæ dignus non sit, cui rex eum præficere voluerit. Hoc si facere in animum induxerint, nec passim quoslibet canonibus ecclesiasticis soluere, vt fieri hoc tempore solet, confirmare ausim hoc ius Regaliorum à nominatione illa, quæ fundatoribus patronísque ecclesiarum recepto iure competit, non multum differre. Itaque meritò antistitibus, qui grauiter eo nomine de regibus conqueruntur, obijci potest vetus prouerbium, Δασύπους κριῶν ἐπιθυμεῖ. Ex iam dictis perspicuum est, si vetustissimorum canonum atque institutorum ratio habeatur, principem in omnia Ecclesiæ ministeria atque beneficia plurimum iuris & authoritatis habere: tantum abest vt ius Regaliorum, quo nunc vtitur in quibusdam tantum ecclesijs, nulla authoritate aut ratione in mores perductum dici debeat. Posteriora verò decreta Romanorum pontificum, item synodi ecclesiasticæ, quantum regibus ac imperatoribus hac in re tribuant, vel ex Gratiani rhapsodia satis notum est, ex qua nos quæ sequuntur excerpsimus [f]. Adrianus pontifex Romanus cum vniuersa synodo Romæ congregata, Carolo Magno ius concessit Romanum pontificem creandi, præterea statuit, vt archiepiscopi & episcopi per singulas prouincias ab eo inuestituram acciperent, vtque aliter consecrari non possent [g]. Nec verò ista concessio, vt priuilegium aliquod ex mera pontificis gratia & liberalitate profectum accipi debet, si vera sunt quæ antè diximus, sed tanquam hominis vltrò bonam fidem agnoscentis confessio. Leo pontifex Romanus cum toto clero ac Romano populo Othoni imperatori idem ius cõcessit [h]. Concilium Toletanum XII. apertè decreuit episcoporum creationem regij iuris esse [i]. Leo pontifex Romanus quadam epistola Lotharium & Ludouicum imperatores rogat, vt Reatinæ ecclesiæ gubernationem cuidam diacono concedat [k]. Apud Gregorium mentio est cuiusdam monasterij, quod in finibus erat Franciæ, præcipitúrque ne abbas in eo absque Regali prouisione constituatur [l].

[f] 63. dist.

[g] c. Adrianus ead. dist.

[h] c. in synodo ad dist.

[i] cum longè, ead. dist.

[k] c. Reatina, ead. dist.

[l] c. hinc est, 16. q. 1.

Possem

Possem & alia quædam non leuiora his testimonia proferre: sed quia volumen illud Gratiani ita vulgò probatum est, vt pars iuris pontificij hodie habeatur, libenter feci, vt authoritatibus ex eo sumptis vterer. Non sum autem nescius quanta fuerit posteà inter pontifices & imperatores quosdam de huiusmodi inuestituris contentio. Quod vel ex Æmylio rerum Gallicarum scriptore luculentissimo cognosci
" potest. Sic enim scribit lib. V. Dum bellum sacrum in Asia
" geritur, & in Europa summus pontificatus cum imperio
" Cæsaribúsque decertabat, quod vetusta iam consuetudine
" Augusti scipionem sacrum annulúmque pastoralem epis-
" copis cæterísque patribus dabant, eámque sacrarum dig-
" nitatum vestituram iuráque regia appellabant, contende-
" bántque illa Carolo Magno à pontifice maximo Adriano,
" cum patritiatu, & à Leone cum imperio data penes se es-
" se. Idem eodem lib. de Henrico imperatore loquens: Pas-
" chali necesse fuit caput hostis sui corona exornare, ac ius
" sacrarum vestituratum fando illi permittere. Discessus Cæ-
" saris pontifex habita synodo decretum vt factum induxit.
" Eod. lib. Vestituræ ecclesiasticæ baculíque sacri ac annuli
" dandi iuri cessit Augustus, Et legatus Romanus in gratiam
" consortionémque piorum recepit: & ius litui dandi ea ra-
" tione restituit vt id priuilegium foret, ac homini datum ad
" posteros non valeret, nec exemplo haberetur. Eodem lib.
" Philippo primùm ac deinde Crasso regibus mirũ est, quan-
" tum incrementi res sacræ cœperint. Inprimis abrogatum
" est ius Cæsaribus locupletissima sacerdotia, quibus videre-
" tur, dandi, quæ res multum virium illorum maiestati de-
traxit in animis popularium. Causa impetratorum victa, indignatio tamen manebat & querela. Fuit etiam de ea re controuersia non mediocris inter Philippum Pulchrum Francorum Regem & Bonifacium VIII. cuius meminit idem Æmylius lib. VIII. Post tantas igitur, támque diutinas concertationes, hoc ius, quod Regaliorum appellatur, in sacra beneficia solùm retinuerunt reges nostri, & credibile est eos ita decidisse ac veluti transegisse cum Romanis pontificibus, cùm totum obtinere quod petebant, ipsis non liceret. Certè illud ius concilio Lugdunensi primum, cui Bonifacius VIII. præfuit [m], deinde Basilienſi probatum atque confirmatum est [n]. De hoc autem iure melius erit

[m] c. generali, de elect. in 6.
[n] § ité quod dicto, de annat. in prag.

fortassis

fortassis pauca quædam obiter subijcere ad forensem vsum necessaria, quamuis ea disputatio ab huius libri argumento paulò alienior esse videatur. Ac inprimis sciendum est, hoc ius non solùm in distributione beneficiorum, sed etiam in perceptione fructuum consistere. Nam princeps quamdiu vacat episcopalis sedes, prædiorum omnium administrationem suscipit, ipsisque arbitrio suo vtitur ac fruitur: idque existimant nonnulli ex clientelarum, seu vt nunc loquimur, feudorum lege ortum esse, quod à vero non abhorret. Nec sanè multum refert, quomodo vacet Ecclesia episcopalis, an morte, an promotione ad aliud munus ecclesiasticum, aliisue modis, de quibus lib. VIII. tractabimus. De eo qui in cardinalium Romanæ Ecclesiæ ordinem & collegium cooptatur, quæstio agitari solita est. Verùm ex ijs quæ scripsimus lib. I. satis apparet Cardinalis Romani officium huiusmodi esse, vt alterius ciuitatis episcopo id exequi non liceat[o]. Proinde is qui ad eum dignitatis gradum prouehitur, non immeritò dicitur episcopalem honorem amittere. Atque ita sæpè iudicatum est in curia centumuirali, cuius propria ac peculiaris est de Regalibus cognitio[p]. Vt autem vacare desinat episcopalis sedes, quædam requiruntur, quæ vulgari illa constitutione, cuius initium est, DVM episcopus, diserte expressa sunt. Primùm enim nouum antistitem ritè ac legitimè creatum lectúmue esse oportet. Deinde eum vt regis clientem iureiurando in ipsius verba adactum esse, & literas regias iureiurandi huius solennis nomine apud præfecturam ratiociniorum receptas perscriptásque esse necesse est. Hoc ampliùs alijs literis opus est, quibus præfecti ratiociniorum, regio fundorum episcopalium dispensatori mandent, vt nouum antistitem eisdem frui sinat. Nec antè desinit rex iure suo vti, quàm administrator ille, seu dispensator huiusmodi literas acceperit. Et quia sæpenumero quæri solet, in quas episcopales ecclesias hoc ius Regaliorum rex sibi vendicet, apponam hic catalogum: qui apud præfecturam ratiociniorum perscriptus reperitur, in hunc ferè modum: In tota prouincia Senonensi, excepta diœcesi Antissiodorensi Regalia locum habent: in prouincia Rhemensi, excepta diœcesi Cameracensi: In prouincia Bituricensi, excepta Lemouicensi, Caturcensi, Ruthenensi, Albiensi, Mimatensi; In prouincia Turonensi,

[o] Panor. in c. bonæ. de post præbat.

[p] 1361. 20. Nouēb. 1384. 2. Iul. 1363. 20. Ianuar.

excepta Maclouiensi, Venetensi, & alijs Britanniæ ecclesijs. In archiepiscopatu Burdegalensi solùm, non etiam in alijs eiusdem prouinciæ. De Pictauensi, quia dubitabatur, præcepit rex vt inquireretur, &c. In tota Normania, Regalia locum habent. Superest vt ex præceptis Regaliorum singularibus quædam hic perstringamus. Nam omnia persequi non est huius loci neque instituti. Ac præcipua quidem eorum præceptorum ad vacantia beneficia pertinent, quæ Regaliorum iure rex distribuit, tantisper dum sedes episcopalis vacat. Quæritur enim quamdiu vacantia iudicari debeant, vt rex ea conferre possit: & an ea quæ vacare cœperunt ob mortem, delictum, aut aliam huiusmodi causam ante Regaliorum incœptorum tempus, collato alicui beneficio, vacare desinant. Et receptum est, quamuis beneficium ante id tempus collatum sit à pontifice, si tamen possessio nondum fuerit eo tempore apprehensa, liberum sit regi beneficium vt vacans, arbitrio suo conferre. Dupliciter enim hic dicitur vacare beneficium. I. Cùm nemini ante tempus Regaliorum ita collatum est, vt ius aliquod adhuc ei quæsitum sit. II. Cùm is cui fortè collatum est, non possidet: tametsi iure communi possessionis ratio haberi non soleat. Siue igitur vtroque modo beneficium, siue altero tantùm vacet, collatio regis est iure singulari: idque Philippina constitutione nominatim cautum est. Sed & quorundam opinio est, durante lite, quæ possessionis nomine mota est sine fraude, adhuc vacare beneficium, donec vindiciæ alterutri adiudicatæ fuerint, quamuis fortè quis corpore incumbat possessioni. Secundum quam opinionem iudicatum est, anno 1387. die 18. Ianuar. Idémque dicendum putant aliqui, etsi quis per procuratorem tantùm possessionem beneficij adeptus fuerit. Quia constitutio Philippina veram requirit possessionem, nec vllam iuris fictionem admittit. Sed hæc sententia scrupulo non caret, vt aliàs demonstraturi sumus. Adde quod si quis in canonicorum collegium lectus & cooptatus sit, receptio & in possessionem inductio, quæ ab eodem collegio peti solet, adeò necessaria est, vt de ea re collegium appellasse, & omnem diligentiam adhibuisse non sufficiat, vt iudicatum est anno 1380. die 27. Nouembr. Aliud ius singulare in Regalibus reperitur, quia pendente lite possessio quam statum vocant,

cant, interim regia liberalitate subnixo adiudicari, nec aduersarius rem controuersam sequestrari postulans audiri consueuit. Quinimo si triennij continui possessionem alleget, ne hac quidem præscriptione regis beneficiarius summouebitur, cui sola XXX. annorum exceptio obstare poterit, vt Ludouici XII. constitutione sancitum est. Sed vereor ne cancellos, quos mihi ipse circumdedi, iam nimium egredi videar. Itaque finem hic facio, reliqua paulò commodiùs suis quæque locis explicaturus.

Hieronymus aiunt. De diaconis verò seu ministris ecclesiarum, qui presbyteri nondum creati sunt, paulò pòst ita loquitur Paulus, vt facilè appareat eum nõ minorem vitæ integritatem puritatémque ab illis, quàm à presbyteris exigere. Hinc à nostris traditum est ob crimen hæreseos [b], schismatis [l], ambitus [k], maiestatis [l], sacrilegij [m], falsi [n], periurij [o], homicidij [p], & alia huiusmodi crimina homine beneficij incapacem reddi. Et obseruandi hîc sunt canones atq; constitutiones, quæ causas continent, propter quas amittitur beneficium, de quib. postea aliquanto pleniùs disseremus. Nam ob easdem causas multò magis beneficium adipisci quis prohibetur [q]. Adde supradictis eum, cui nota aliqua infamiæ inusta est, & cuius apud bonos & graues viros grauata est existimatio, beneficium consequi non posse [r]. Quod & in eo locum habet, qui reus alicuius delicti postulatus est, quamuis fortè damnatus nondum sit [s]. Idem de eo est dicendum, cui vel sacra communione, vel officio ministerióque suo interdictum est [t]. Hæc autem omnia sic accipienda sunt, nisi veniam restitutionémque impetrauerit beneficiarius, vel à summo pontifice, cuius plenissima est in hac re potestas ac libertas: vel ab alio inferiore episcopo cui interdum & gratiam canonis facere permittitur [u].

b c.odit.1.q.1
l c.iuret he-resim.24.q.3.
k l.si quem-quam.c.de epis.c.nobis de simo.c.cũ clerici, depal c.fœlicis, de pœn.in 6.
m c.venerabilem de ele-
n c.ad falsariorum, de cri.fal
o c.querelã, de iureiur.
p q.c.accedens, de accusat. c. ad aures, de æta. & qual.c.vlt. de temp.ord.
q c.vlt.15.q.1. c.super his de accus.
r c.laici 33. dist.c.vlt.de furt.
s c.vlt.de testi. c. omnipotẽs de acc.
t c.postulatis de cler.exc 6. c.cũ bona.de æta.& qual. c.cùm dilect. de consuet.
u c.2.de cler. non ord.ministr.c.2. de cler.pug.in duel.vbi not.

Quarum literarum atq; linguarum cognitione instructus debeat esse beneficiarius. Cap. 2.

Imperitis literarum beneficia conferenda non esse certi iuris est [a], adeò vt irrita censeatur huiusmodi collatio authore Innocentio, quem & Felinus sequitur [b]. Proinde si quis fortè literarum ignarus ad sacrum ministerium obrepsisse deprehendatur, is confestim ab eo remouendus est [c]. Nam si laïcis prophanísque hominibus doctrina necessaria est, in ijs profectò qui cæteris præsunt & se doctores aliorũ profitentur, intolerabilis est, nec vllam veniam meretur insciti [d]. Hinc legitur Oseæ 4 cap. Quia tu scientiam repulisti, ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi [e]. Et Mal.2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius [f]. Quibus locis admonentur sacer-

a c.illiteratos 36.dist.c.pœnitentes.55. dist.c.cum in cunct. de ele. c.vlt.de tẽp.ord.in 6. b Inno.in c.cũ nostr.de con.preb. Fel.in c.per tuas,de fim. c c.vlt. de æt.& qu. d c.si in laic.38.dist. e c.om.38.dist.c.nisi cũ prid.de re nõic. f c.sit rect.43.dist.

dotes, vt ignorantiam veluti pestem quandam, vt ait Isidorus, & vt legitur in concilio Toletano, matrem cunctorum errorum à se abijciant[g]. Sacerdotis enim partes sunt, non solùm docere verbum Dei, sed etiam contradicentes refellere, ac vt Paulus ad Titum scribit[h] ἐλεγχεῖν. Et rationem omni poscenti de fide sua eos reddere iubet Petrus[i]. Quæ omnia absque doctrina & eruditione præstari non possunt[k]: periculum siquidem est, ne si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadant[l]. Verùm ad hanc eruditionem sibi parandam, studio, labore, vigilijs, meditatione opus est. Cuius rei quodnam locupletius testimonium esse potest, quàm quòd Paulus ad pedes Gamalielis legem & prophetas se didicisse testatur[m]? quódque Timotheum ac Titum ad studium & lectionem tantopere hortatur & stimulat[n]? Qua ratione constitutum est, vt beneficiarius studiorum causa absens, integros sui beneficij fructus percipiat[o]. Nec nos mouere debet quòd nostræ religionis Coryphæi literas non didicerint, cùm omnia spiritus sanctus ipsis suggereret, vt ait Hieronymus, essentque, vt loquitur Esaias[p], Theodidacti. Nec verò sacras tantùm literas, id est, vetus & nouum Testamentum intelligere sacerdotem oportet, sed canones quoque, qui dogmata & disciplinam ecclesiasticam continent, nosse debet[q]: ac præsertim episcopus, cui ad dirimendas de matrimonijs alijsque huiusmodi negotijs controuersias, canonici iuris scientia perquam necessaria est[r]. Alia causa videtur esse iuris ciuilis, cuius studium beneficiarijs quibusdam Honorius tertius pontifex interdixit[s]. His etenim opprobrium est, inquit Iustinia. si peritos se velint ostendere forensium disceptationum[t]. Si tamen ius ciuile sacerdos velit legere, non vt in foro versetur, & causas agat, sed vt ex illo æquitatis iustitiæque vberrimo fonte aliquid hauriat ac deguſtet, quod ad professionem suam conferat, minimè id improbandum reor: nam vt de illo doctrinarum orbe taceam, qui à Græcis ἐγκυκλοπαιδεία dicitur, ius canonicum siue pontificium, saltem id, quo nunc vtimur magna ex parte cum iure ciuili coniunctum est, vt absque eo commodè tractari nequeat. Quæ ratio fortassis mouit Alexandrum cum tota synodo Lugdunensi, vt non modò iuris ciuilis studium permitteret bene-

[g] c.ideo.37. dist.c.1.38. distin.
[h] c.1.
[i] 1.Pet.c.3.
[k] c.qui ecclesiasticis. 36.dist.
[l] c.ideo.37. dist.c.quæ. ipsis.38.dist. c.cum sit de ætat.& qual.
[m] Acto.22.
[n] 1.ad Tim. 4.ad Titum.
[o] c.1.38.dist.c. 1.
[p] c.2.de priuil.in 6.
[q] c.54.
[r] c.nulli.38. dist.
[s] c.1.de consang.vbi not.
[t] c.super specula ne cler. vel.mo.
[u] l.repetita. C.de epis.

 ficiarijs,

ficiarijs, sed vacationes quoque & immunitates studiosis largiretur[u]. De Honorio sanè nobis affirmare religio est, quod iuris pontificij interpres Goffredus Beneuentanus in literas retulit, ignorantiã iuris in pontifice notans, nempe Honorium non aliter ac vulpem fecisse, quæ cùm vuas proceræ cuiusdam vitis decerpere frustrà diu conatus esset, tandem eas contempsit ac damnauit, quòd sibi acerbiores viderentur. Allusit opinor ad illud Gabriæ poëtæ Græci tetrastichum.

u c.2.de priueleg.in 6.

Κερδὼ βότρυν, βλέπουσα μακρᾶς ἀμπέλου.
Πρὸς ὕψος ἦρτο, καὶ καμοῦσα πολλάκις
Ἐλεῖν ἀπεῖπε πρὸς δ' ἑαυτὴν ταῦτ' ἔφη.
Μὴ κάμνε, ῥαγὲς ἐμφακίζουσιν μάλα.

Verùm de his iam plus satis. Studium medicinæ, seu, vt loquuntur, physicæ, eadem Honorij constitutione non aliter ac ius ciuile prohibitum est. Nam medicos rudi illo sæculo physicos fuisse appellatos, multis testimonijs argumentísque compertum habemus[x]. Videndum tamen est meo iudicio quorsum hoc medicinæ studium amplectantur, vt de iure ciuili diximus. Quod enim pręfatur Honorius de amplificando theologiæ studio, satis ostendit constitutionem de his accipiendam non esse, qui eo consilio student medicinæ, vt theologiam commodiùs ac fœliciùs tum discere, tum docere queant. Constat enim plurimum commodi atque ornamenti ex medicina, sicut & ex reliqua philosophia, theologiæ studio accedere posse. Vt mittam quod Galenus doctrinam anatomicam theologiæ initium esse scribit, & aditum ad agnitionem Dei. Id quod satis probasse videtur synodus Basiliensis, quæ professores medicinæ à sacris beneficijs minimè arcendos esse voluit[a]. Ac vt summatim omnia complectar, nulla est liberalium disciplinarum, quamuis fortè ethnicorum libris contineatur, quæ sacerdoti admodum vtilis ac necessaria non sit, si modum in ea re adhibeat, & ad eum, de quo iam dixi, scopũ studia sua conferat[b]. Qua de re Basilius mag. in hom. cui titulus est, De vtilitate capiẽda ex Gentiliũ authorũ libris, copiosissimè disserit. Nec aliter veteres illos patres sensisse verisimile est in synodo Carthag. cùm episcopo pręcipiũt ne gẽtiliũ libros

x .c.ad aures, de æta.& qual.

a tit.de colla. § insuper.in prag.

b c.turbat.37 dist.

libros legat: [c] nisi quis eorum nimiæ simplicitati, ne dicam superstitioni id adscribere velit. Paulus episcopũ διδακτικὸν esse vult, id est aptum idoneúmque ad docendum: id est enim episcopi munus præcipuum [d]. At docere & explicare commodè non potest, qui in veterum authorum lectione diu versatus, magnam ac variam doctrinam sibi non comparauerit. Quamobrem Iulianus imperator, qui dictus est Apostata, quòd à religione Christiana defecisset ad helleniſmum, scolas Grammaticorum, Rhetorum ac Philosophorum, Christianis, quos Galilæos vocabat, interdixit, futurum sperans vt absque liberali eruditione religionem tueri suam non possent. Author est Amianus Marcellinus [e]. Et Theodoritus [f] his eum verbis vsum fuisse refert: Proprijs pennis configimur, ex nostris enim libris arma capiunt, quibus in bello aduersus nos vtantur [g]. De peregrinis linguis, quibus theologiæ fontes continentur, extat Clementis V. constitutio in concilio Vien. edita, quæ nemini non iuris pontificij studioso hodie nota est [h]. Et Augustinus in quadam epistola: Vt veterum, inquit librorum fides examinanda est, ita nouorum veritas græci sermonis normam desiderat [i]. De libris ethnicorum pulchrè loquitur Beda, cuius verba hîc subiecimus: Turbat acumen legentium, & deficere cogit, qui eos à legendis sæcularibus libris omnibus modis existimat prohibendos, in quibus siqua inuenta sunt vtilia, quasi sua sumere licet, alioqui Moses & Daniel sapientia & literis Ægyptiorúmque Chaldeorúmque non paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec etiam ipse magister gentium aliquot versus poëtarum suis vel scripturis, vel dictis indidisset [k]. Sed, vt iam admonui, etiam atque etiam videndum est, ne huiusmodi Sirenes ab instituto itinere nos auertant, & τὸ παράγγελμα, vt est in prouerbio, ἔργον fiat. Si quis (inquit Hieronymus, enarrans epistolam ad Titum) artem nouerit grammaticam vel dialecticam, vt rectè loquendi rationem habeat, & inter falsa & vera dijudicet, non improbamus [l]. Idem alibi, Nonne vobis videtur in vanitate sensus & obscuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in dialectica arte torquetur? &c [m]. Et Gratianus refert à Gregorio quondam episcopum reprehensum fuisse, non quia seculares

[c] c.1.37. dist.
[d] c.inter cætera, de offic. ord.
[e] lib.22.& 25
[f] eccleſiaſtica hiſt. lib. 3.
[g] Vide eundem lib.4. c. 29. & Triper. hiſto. lib. 6.c. 27.
[h] cle. 2. mag.
[i] c.vt veterum.9.dist.
[k] c.turbat. 47.dist.
[l] c. ſi quis artem. 37.dist.
[m] c.nonne, 37.dist.

seculares, vt vocant, literas didicerat, sed quia contra episcopale officium, pro lectione euangelica grammaticam populo exponebat [a]. Quæ hactenus à nobis dicta sunt de beneficiariorum eruditione, ea de episcopis accipi volumus, & cæteris animarum curatoribus, quorum munus in docendo consistit. Nam cæteri clerici ordinum inferiorum, puta, lectores aut cantores, quamuis literarum expertes esse non debeant, vt scribit Iustinian. [b] eorum tamen insciti non adeò Ecclesiæ perniciosa est, toleratúrque in eis qualiscunque literatura, modò vt psallendi ac legendi periti sint, aut aliàs ad munus suum obeundum instructi [c]. Atenim nimium seueri censores ac rigidi plerisque fortassis videbimur, qui rerum omnium tam humanarum, quàm diuinarum scientiã à sacerdote exigamus, cùm vel in vna aliqua arte ac disciplina excellere difficillimum sit. Sed quid mirum nos in theologo ac sacerdote idem requirere, quod in Oratore Cicero, in architecto Vitruuius? Est enim artium omnium vt præstantissima, ita longè operosissima ac periculosissima, quæ ad curam animarum pertinet [d]. Nec verò perfectam illam omnibúsque numeris absolutam rerum cognitionem, quæ nusquam fortassis reperitur, ita desidero vt non hic mediocritatem amplectendam esse censeam, & nos homines esse, id est in magna caligine & rerum ignoratione versari, obliuiscar. In his enim tenebris beneficio sacróque ministerio dignus is iudicari potest, qui mediocrem earum rerum, de quibus diximus, scientiam est assecutus, quíque talis est quales vulgò homines eruditos appellare solemus [e]. Nec discrepat ab hac sententia, quod de suo architecto scribit Vitruuius in hunc modum: Non debet, nec potest architectus esse grammaticus vt Aristarchus, sed non agrammatos: nec musicus vt Aristoxenus, sed nec amusos: nec pictor vt Apelles, sed graphidos non imperitus: nec plastes quemadmodum Myron seu Polycletus, sed rationis plasticæ non ignarus: nec medicus vt Hippocrates, sed non aniatrologetus, nec in cæteris doctrinis singulariter excellens, sed in his non imperitus, &c. Verùm ad hanc perfectæ eruditionis ideam respicere debet is qui alium ordinat, & beneficium ei confert: ac eò digniorem existi-

[a] c. turbat. 37. dist.

[b] Nouel. 6. & 123.

[c] not. in d. c. cum in cunctis. & in de. c. illiteratos.

[d] c. ante 40. distin. c. cum sit. de æta. & qual.

[e] c. cum nobis olim, de elect. c. nisi cum pridem. & pro defectu de renunc. l. sciendum, ff. de adil. edict.

existimare, quo propius ad eam perfectionem accesserit. Nec enim vlla certa regula aut constitutione id definiri potest, sed eius arbitrio tanquam viri boni ac prudentis id committitur, vt magnitudine muneris seu ministerij perpensa, cæterísque circumstantijs omnibus diligenter consideratis, de doctrina & eruditione iudicium faciat. Et si qui sint à studio literarum penitus alieni, & patinis magis quàm paginis incumbentes, cuiusmodi nostra fert ætas quamplurimos, quod vtinam verè ne dicerem, eos ceu pestem quandam auersetur, nec ad vllum beneficium ministeriúmve admittat[f]. Hæc autem eo libentiùs hîc explanare volui populariter, quidem, & crassa, vt aiunt, Minerua, sed nisi fallor vtiliter, quòd vulgaris illa scientiæ diuisio in eminentem, mediocrem, & sufficientem parum commodè ac eruditè ab interpretibus tradita tractáque nobis videatur[t].

[f] glos. prag. tit. de elect. § deinde.
[t] not in d.c. cum in cunctis, de elect.

An ob vitium corporis à sacro ministerio beneficioque repelli quis debeat. Cap. 3.

Cùm quæritur an ob vitium aliquod corporis debeat quis repelli à sacerdotio, multum refert an quis hoc malo se affecerit, affeciendúmve curauerit, an violentia, aut natura id ipsi contigerit: & hi casus distinguendi atque separandi sunt. Quod ad primum attinet, præcipiunt canones apostolorum [a], vt αὐτοχειριάζων, id vt vulgò interpetantur, qui sibi ipsi virilia amputauit, clericus minimè efficiatur, quòd sui ipsius homicida sit, & inimicus creationi Dei [b]. Nam is neque virorum, neque mulierum numero habendus esse videtur, vt olim Romæ in causa Genutij cuiusdam decretum fuit, cuius meminit Valerius [c]. Eadémque causa eius est, qui qui sponte digitum aliudve membrum huiusmodi sibi abscíderit, tanquam inimicus creaturæ Dei, vt diximus [d], quod Ammonio monacho quondam accidisse ferunt [e], qui aurem dexteram sibi amputauit, ne episcopus ordinaretur. Nam verbi αὐτοχειριάζων, quo canon vtitur, latior

[a] ca. 21.
[b] c. si quis abscíderit. c. hi qui c. si quis pro ægritudine, 55. dist. c. significauit, de corpo. vit.
[c] lib. 7. c. 7.
[d] c. qui partem 55. dist.
[e] histo. tripar. lib. 8.

latior videtur esse significatione, quàm vt de virilium amputatione tantum intelligatur. Excusatur sanè is qui valetudinis causa secari se à medicis passus est. Nam quamuis id consultò factum fuerit, nec absoluta fuerit hæc necessitas, tamen valetudinis ratio & instans periculum, quod vitare voluit, veniam meretur [f]. Si quis autem superstitione, vel impatientia libidinis ductus, aut malæ alicuius suspicionis vitandæ causa seipsum castrauerit, vt quondam Origenes fecisse traditur ab Eusebio [g]: & alius quidam nomine Leontius, cuius apud Theod. mentio est [h]: siquis, inquam, sibi ob huiusmodi causam genitalia exciderit, sacro ministerio indignus iudicatur [i]. Grati sunt enim deo eunuchi, quos castrauit voluntas, non necessitas, vt inquit Hieronymus [k]. Sed de his iam satis. Ad eos qui non sponte & consultò mutilati sunt veniamus. Si quis igitur per vim à barbaris ac latronibus, puta eunuchus factus est, aut ita natus, is ordinari non prohibetur, vt habet vicesimus canon apostolorum, & canon primus Nicænæ synodi [l]. Proinde Dorotheum Antiochiæ episcopum fuisse scribit Euseb. [m] quamuis natus eunuchus esset. Idem dicendum est, & si casu aliquo fortuito id acciderit [n]. Si quis tamen aliquod membrum, aut partem corporis amiserit, quæ ad ministerium functionemque ecclesiasticam necessaria sit, tametsi casu & sine culpa sua, is ordinari prohibetur, non quia læso corpore est, inquit canon apostol. [o] sed ne ministerium ecclesiasticũ impediatur. Quod si fortè claudicet tantum, vel oculo defectus sit, sed ita vt munus suum exequi nihilominus valeat, canones eum non arcent à ministerio. Non enim, vt inquit canon [p] apost. mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ. Posterioribus tamen decretis pontificum, ministerio excluditur altero carens oculo, aut aliter læsus si ea res magnam ei deformitatem afferat [q]. Quod ex cacozelia quadam legis Mosaicæ profectum videri potest [r], vtcunque eam legem Theologi allegoricè interpretentur [s].

[f] c. siquis à medicis 55. dist. c. ex parte. de corp. vit.
[g] lib. 6. eccle. histo.
[h] lib. 2.
[i] c. hi qui, 55. dist.
[k] c. qui sitit, 33. q. 5.
[l] c. eunuchus 55. distin. c. ex parte. de cor. vit.
[m] li. 7. eccle. hist. c. 23.
[n] c. præcepta 55. dist.
[o] 77.
[p] 76.
[q] c. si euangelica. 55. dist. c. presbyterum, de cler. ægrot.
[r] Leuit. 21. c. vsque adeò, 33. dist.
[s] canone hinc etenim 49. distinct.

De

De morbis corporis, qui hominem ministerij beneficiique ecclesiastici in capacem reddunt, item qui dicantur energumeni & engastrimythi in iure pontificio. Caput. 4.

Quisquis graui morbo laborat, vt ad sacrum munus obeundum non sit idoneus, is beneficij capax non censetur, quamuis nec eruditio, nec morum probitas, nec aliæ dotes animi in eo desiderentur [a]. Quid enim si morbo comitiali corripiatur, quem Græci ἐπιληπτικὸν vocant? Nam qui subitò concidit, cuius ex ore spumæ mouentur, vt inquit Celsus, eum membrorum ac neruorum distentione, is ad rem diuinam in Ecclesia faciendam vtilis iudicandus non est [b], Idémq; de alijs huiusmodi morbis est statuendum, tametsi eum qui iam ordinatus promotúsque est, non dejiciant [c]. Maniaci autem ac fanatici, qui à cacodæmone vexari existimantur, quin ad hunc locum pertineant, minimè dubito, quamuis Vlpiano is morbus animi, magis quàm corporis esse videatur [d]. Nam & hi à sacerdotio repelluntur veteribus canonibus [e]. Et animaduertendum est varijs nominibus eos appellari solere: dicuntur enim energumeni, quasi lunatici, vt quidam interpretantur: de quibus sic statuit synodus Carthag. IIII. Vt exorcistæ energumenis manus imponant, vt energumeni pauimenta domorum Dei verrant, vt energumenis assidentibus in domo Dei, victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur [f]. Vocantur & ἐγγαστρίμυθοι, cuius vocis mentio est apud Aristophanem, quasi dicas ventriloqui. Sic enim eos latinè vocat Augustinus [g], qui spiritum pythonem habere dicuntur [h], quòd malus quispiam genius (immotis nempe labijs) ipsorum in ventre incluſus loqui credatur.

[a] c. cum inter canonicos, de elect.

[b] c. communiter 33. dist.

[c] tit. de cler. ægrot.

[d] l. 2. de ædil. ædi.

[e] 78. c. apost. c. maritum. c. cõmuniter. c. clerici c. vsq; adeò 33. dist.

[f] c. exorcistæ, 23. cle. c. omni dist. de cõsec. dist. 5.

[g] c. illud 26. q. 2.

[h] Act. 16. c.

Eos qui ex iustis nuptijs procreati non sunt, ad ministerium ac beneficium ecclesiasticum admitti non debere, & qua ratione id constitutum sit. Caput. 5.

Qui ex iustis legitimísque nuptijs procreati non sunt, cuiusmodi sunt spurij seu morbi, & quos naturales appellamus,

[a] 56. distinct. & c. 1. de fil. presb.
[b] c. 23.

lamus, ij ad ministerium ecclesiasticum admitti prohibentur [a]. Sunt qui authoritate legis Mosaicæ id confirmare nitantur, propterea quòd in Deuteronomio scriptum
« sit [b] : Non ingredietur Manser, id est ex scorto natus, in
« ecclesiam domini. Sed viri eruditi, ingredi ecclesiam domini, interpretantur habere commercium cum populo Dei, & habere ius ducendi Israëlitidem. Quare ad rem ille locus non multum pertinet. Ratio autem huius prohibitionis triplex affertur: Vna, est metus incontinentiæ paternæ: quoniam sæpe accidit vt mores patris sectetur filius, sitque non corporis tantùm paterni, sed etiam animi quædam imago. Hinc illud tritum apud Græcos prouerbium

[c] c. si gẽs Anglorum. 56. distinct.

χρυσῆ κὲ χρυσοῦς χρυσῆν ὧον [c]. Fortes enim creantur fortibus, &c. Huc pertinet quod Honorius in quadam constitutione de filijs eorum, qui perduellionis rei sunt, loquens, scriptum reliquit: Paterno deberent perire supplicio, in quibus paterni hoc est hæreditarij criminis exempla metuuntur [d]. Quod si quis mihi aut Herculem ex adulterio natum obijciat, cuius maximè virtus enituit, aut eos pontifices, quos

[d] l. quisquis. C. ad l. Iul.

[e] c. Osius, 56. distinct.

Damasus apud Gratianum recenset [e], aut si qui sint alij similes, quibus arte benigna, & meliore luto finxit præcordia Titan: huic respondeo ex Theophrasti sententia, quæ

[f] l. iura ff. de legib.

rarò accidunt, ea contemni à legislatoribus [f]. Altera prohibitionis ratio est, vt hoc etiam pœnæ genere plectatur ac vindicetur crimen paternum, quamuis nihil admiserint filij, & reuera alieno laborent vitio [g]. Nam verum est quod

[g] l. spuri. ff. de decurio. l. legẽ C. de natur. lib. c. nasci. 56. distin.

scribit Paulus Iureconsultus [h]: tantum esse affectum patris in filium, vt pœna molestiáque filij magis quàm sua terreatur & excrucietur. Qua ratione inductum est, vt libera non

[h] l. isti qui dẽ ff. de eo quod met. cau.

sit cum filijs naturalibus testamenti factio, nec possit eis pater quantum voluerit, relinquere [i]. Vnde ob crimen perduellionis, filij quanquam insontes & nulli affines culpæ, puniuntur [k]. Qua de re sic loquitur Cicero in quadam ad Brutum epistola: Nec verò me fugit, quàm sit acerbum parentum scelera filiorum pœnis lui, sed hoc præclarè legibus comparatum
« est, vt charitas liberorum amiciores parentes reipublicæ redderet. Et alibi: Illud videtur esse crudele, quod ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit, sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum. Huic non

[i] l. vlt. C. de natu. lib.

[k] d. l. quisquis

dissimile

dissimile est, quod statuit Constantinus, de muliere, quæ se proprio seruo iunxit, nempe vt filij quos ex ea coniunctione habuerit, exuti omnibus dignitatis insignibus, in nuda maneant libertate[l]. Tertia ratio est, eorum, qui ita nati sunt, probrum quoddam & ignominia, ob quam indigni tanto munere iudicantur, Nam etsi prætoris edicto notati non sint, nec inter infames habiti, tamen ea est ferè hominum de ipsis opinio, is contemptus, vt non immeritò macula quapiam aspersi quibusdam videantur[m]. Cuius rei argumentum illud est, quòd nemo est quin tali appellatione vt turpi ac contumeliosa offendatur, receptúmque est eo nomine actionem iniuriarum competere[n]. Itaque quamuis spurijs iure ciuili Rempublicam capessere liceat, præsertim si necessitas, & hominum penuria id flagitet[o]: tamen alia causa est sacri huius ministerij, quod publicis omnibus, ciuilibúsque muneribus longè præstat. Nam & Aristoteles[p] censet viliores humiliorésque personas ad sacerdotium admitti non debere propter honorem qui Deo & religioni à ciuibus est impendendus. Id enim maiestati Dei indulgetur (vt verbis Pauli Iureconsulti vtar) cuius sacris vacare sacerdotes oportet[q]. Non me mouet quod à quibusdam dicitur spurij nomen apud veteres ignominiosum non fuisse, cùm Homerus[r] Teucrum alloquens, eúmque laudibus extollens, νόθον nihilominus appellet.

Καὶ σε νόθον περ ἐόντα κομίσατο ᾧ ἐν ἰ οἴκῳ.

Sed nec Euripidis versus ab hac sententia nos dimouere possunt, quibus ostendere nititur legitimis liberis nothos inferiores non esse: ita namque scribit in Antigone.

Ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δεύσει.

Et in Euristheo:

Μάτην δὲ θνητοὶ τοὺς νόθους φεύγουσ' ἄρα
Παῖδας φυτεύειν, ὃς γὰρ ἂν χρηστὸς φύῃ,
Οὐ τοὔνομ' αὐτοῦ τὴν φύσιν διαφθήρει

Et

[l] C. de mul. quæ se proscr.

[m] Azo. in sum. Cod. titis. ex quib. cau. ir. if. arg. d. c. si gens Anglorum.

[n] l. 3. vbi not. ff. de lib. & postis.

[o] l. generaliter l. spurij ff. de decurio.

[p] lib. 7. polit.

[q] l. nõ distinguemus. § sacerdotio. ff. de recep. arb.

[r] lib. Iliad. 8

Et in Andromeda.

Ἐγὼ δὲ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
Τῶν γνησίων δὲ οὐδὲν ὄντας εὐδαίς
Νόμῳ νοσεῖσιν, &c.

Non enim veterum hîc Græcorum mores reſpicimus, apud quos nõ ita magno in pretio pudicitia fuit, ſed noſtros Romanorúmque tantum, qui nihil antiquius caſtitate & pudicitia vnquam habuerunt. Cùm igitur hæc ita ſe habeant, ponendum eſt, & pro certa firmáque regula conſtituendum, eum qui ex iuſto matrimonio editus non eſt, nullum beneficium conſequi poſſe [f]. Idque potiſſimum in ſacerdotum filijs locum habet, cùm ne filij quidem eorum iuſti ac legitimi, beneficium paternum capere poſſint. Paternum vocamus quod pater ἀμέσως, & nulla media intercedente perſona poſſedit [t]. Regula ſuprаſcripta ſic accipienda eſt, niſi quis natalibus reſtitutus, aut vt vulgò loquimur, legitimatus ſit [u]. Nam hæc reſtitutio naturales filios iuſtis & legitimis omnino exæquat, vt ait Iuſtinianus [x]. Præterea profeſſio monaſtica hanc maculam ex natalibus contractam quadantenus abſtergere dicitur [y]. Nam ordinari poteſt monachus, quamuis nothus ſit, ſed nullam dignitatem, ſeu præfecturam eccleſiaſticam conſequi poteſt [z]. Sed etſi gratiam canonis ſpurio facere viſum fuerit ſummo pontifici (quod interdum expedit & neceſſarium eſt, ne ſummum ius, quod dicitur, ſumma fiat iniuria) is quodcunque beneficium adipiſci poterit [a]. Plenam ſiquidem & liberam quidlibet ſtatuendi, permittendi, decernendi facultatem habet Ro. Pontifex in re beneficiaria, quaſi legibus omnibus canonibúſque omnino ſolutus ſit, vt ſuprà admonuimus. Eadem cauſa videtur eius eſſe, cui pontifex ipſe ſciens & prudens beneficium contulit, cùm eo caſu voluntas eius obſcura non ſit, eáque tanquam principis pro ratione habeatur [b]. Sed an hæc iuris ſcripti mitigatio ac moderatio cæteris quoque pontificibus & epiſcopis in ſua cuique diœceſi permiſſa ſit, quæritur. Et vulgò recepta eſt hæc diſtinctio: Si de eo quæratur, qui ad beneficium paternum aſpirat, gratia ſummi pontificis neceſſaria eſt,

[f] c. cum in cunctis. c. innotuit. de elect. c. 1. de fil. presbe.
[t] c. ad extirpandas. c. extranſmiſſa, de fil. presby.
[u] c. per venerabilem, qui fil. ſine leg.
[x] Nouel. 74. tit. quib. monac. eff. ſu.
[y] Nouel. Iuſtinia. 5. tit. de mona. c. non liceat. 19. q. 3.
[z] c. 2. 56. diſt. c. 1. de fil. presb. glo. c. vlt. eo. tit.
[a] c. innotuit. de elect. vlt. de fil. presb.
[b] arg. l. quidē. ff. de rei iud.

est, non modo si spurius, sed etiam si verus legitimúsque filius sit [c]. Sin autem de alio quopiam beneficio, non de paterno agatur, quod spurius nanciscí velit, ad constitutionem Bonifacianam recurrendum est, quam ex recentioribus scriptoribus quidam legisse non videntur. Ea autem constitutio omnem faciendæ gratiæ facultatem, nisi circa minores ordines beneficiáque simplicia, quibus animarum cura non cohæret, episcopis ademit, & summo pontifici attribuit [d].

[c] c. dilectus, de fil. presb.

[d] c. 1. de fil. presb. in 6.

Quibus sacris initiatum esse eum oporteat, qui ad sacrum beneficium promouetur. Cap. 6.

Nemini potest sacrum beneficium conferri, nisi sacris initiatus sit [e]. Proinde si cui nondum manus imposita est, quamuis fortè clericus fieri & in numeros, vt ita dicam, sacræ militiæ referri mox cupiat, rara non est beneficij collatio [f]. Idem dicendum est & de eo qui clericorum more & ritu viuit, nec tonsura, nec veste, nec cæteris rebus quibuscunque ab eisdem differens [g]. Hinc consequens est, si quis obtento iam beneficio clericus effectus fuerit, irritam nihilominus beneficij collationem esse: quia quod initio non valuit, tractu temporis conualescere non potest [h]. Verùm inprimis videndum est, vt ea ordinatio manuúmque impositio rectè atque ordine fiat. Aliàs beneficij collatio tanquam laïco prophanóq; homini facta nullius momenti plerumq; iudicabitur [i]: exemplis, vt res dilucidior sit, hoc demonstrabimus. Beneficij quod cum animarum curatione coniũctum est, quisque capax non est, nisi ad presbyterij vsque gradum promotus fuerit, nec enim clericum esse hîc sufficit [k]. Sed gradatim ad hunc presbyterij honorem ascendisse oportet. Nam is, cuius virtus in minoribus leuioribúsque officijs probata non est, vt ad maiores ampliorésque honores non tam ascendat, quã prosiliat, nec ratio, nec vetus disciplina ecclesiastica patitur [l], Nam & Paulus vetat ne recentior episcopus ordinetur, id est, qui recens Christianæ militiæ nomen dedit [m]. Quid enim absurdius quàm ei gubernacula tradere, qui remum

[e] c. cũ ad eũ, de rescrip. c. ex literis de transac. c. 2. de instit.

[f] arg. l. ex eo, de milit. test. not. in d. c. 2. de instit.

[g] not. in d. c. 2. Sel. 3. part. q. 6.

[h] l. quod in initio, de reg. iur. not. in d. c. 2.

[i] l. glo prag. tit. de elect. § deinde verb. ordinibus.

[k] licet ea. non. de elect. in 6.

[l] 52. 59. dist. & 61. tit. de cler. per sal. pro l. vt gradatim. dem. & hono.

[m] 1. ad Tim. c. 3. & in decret. 48. dist.

tenere non nouit? vt verbis vtar Augustini ad Valerium [n]. Itaque is qui beneficium huiusmodi petit non tantùm se sacerdotem seu presbyterum esse, sed gradatim & progrediendo per omnes inferiores ordines eò prouectum docere debet. Et quanquam hic rigor interdum laxatus legitur, vt cùm Nicolaus etiam num laïcus ad episcopatum promotus est: Seuerus ex lanificio vocatus est ad archiepiscopatum: Ambrosius nondum sacra tinctus aqua archiepiscopus est electus [o]: tamen nouorum, vt poëta, fatorum exemplа contra veteres canones ecclesiasticámq; disciplinam non temerè ad consequentiam trahi debent [p]. Hinc tractatur quæstio, si quis non à suo, sed alterius ciuitatis antistite ordinatus sit, an ea ordinatio valeat: & inprimis constat, simulátq; inter alicuius Ecclesiæ clericos quis receptus est non posse eum ab alterius Ecclesiæ episcopo ordinari. Id enim concilio Sardicensi ideò vetitum est, quòd discordia inter episcopos inde nasci soleret: cautúmq; est nominatim ac diserte, vt irrita sit ordinatio. Graue siquidem erat episcopo, qui iuuenem instituere & erudire in sua Ecclesia cœperat, sperans sibi & toti Ecclesiæ in posterum vsui fore, ob alterius episcopi sollicitationem fortassis eo cõmodo priuari [q]. Itaque quo casu ea ordinatio ad consequẽdum beneficium iure pontificio necessaria est, ita ordinatum beneficij incapacem esse arbitror. Verùm is qui nondum in Ecclesia aliqua facto, vt ita dicam, tyrocinio, ad alienam ecclesiam se contulit, & ibidem ordinatus est, videtur tanquam sacris rectè initiatus beneficiũ capere posse, cùm ratio supra scripta hîc cesset. Nec me latet constitutionibus pontificum posterioribus, atque adeò concilijs generaliter prohibitum esse, ne quis ab alienæ ciuitatis episcopo ordinetur, quòd perditissimi quique, quorum in patrio solo mores cogniti essent, ad alienam ciuitatẽ confugere, & ad sacrum munus obrepere solerent [r]. Sed nusquam statutum reperi, vt irrita nulliúsque momenti sit talis ordinatio [s]. Etenim pleraque in iure tum ciuili, tum pontificio facta tenent, quamuis ea fieri prohibeantur [t]. Quæri potest, quomodo probet quis se ordinatum & sacris initiatum esse, si fortassis ea de re controuersia oriatur. Et videtur Theodosij imperatoris constitutio nullam probationẽ, nisi quæ literis episcopi fiat, admittere [u]. At iure pontificio

[n] c. ante 40. dist.

[o] c. statuimus 61. dist. Theodor. li. 4. eccle. hist. c. 6.

[p] l. 1. de cõst. prin. c. nõ exemplo, 26. q. 2. Vide cano. apost. 79.

[q] c. 1. 71. dist.

[r] c. 1. eos de rẽp. ord. in 6. Guid. pa. q. 449.

[s] l. 1 § biduum quam. ap. l. relegatorum. §. ad tẽpus, de inter. & rele.

[t] l. si qua per calumniam. C. de epis. & cler.

à clericis peregrinantibus literæ probationis huius gratia minimè exiguntur, sed testes aut etiam argumenta sufficiunt [a].

[a] c.23.de cle. pereg.

An cœlibatus beneficiarijs necessarius sit. Cap. 8.

Vt intelligamus an coniugati beneficiorum capaces sint, altiùs repetenda est disputatio nostra, videndúmque est nō modò, quid recentioribus constitutionibus pontificum, sed etiā quid priscis canonibus de ea re statutum fuerit. Igitur vetus Ecclesia coniugatos à sacerdotio non summouebat, modò vnius vxoris mariti essent. Sic enim habet canon Aposto. V. Episcopus aut presbyter aut diaconus vxorem suam prætextu religionis non abijcito: si abijcit, segregator à communione: si perseuerat, deponitor. Non enim idonea hæc causa visa est matrimonij dissoluendi, tametsi ea Iureconsultis veteribus probetur [b]. Idem & synodo Gangrensi, & sexta synodo sancitum est [c]. Sed & Nicæna synodo id quoque comprobatum est. Nam vt scribit Sozomenus, cùm in Nicæna synodo vellent aliqui episcopis, presbyteris & diaconis vxorum suarum vsum interdicere, exurgens quidam nomine Paphnutius contradixit, honestam rem coniugium esse contendens, & castitatem cum propria vxore concubitū. Cuius sententiam synodus laudauit & amplexa est [d]. Sed & ipsi Apostoli Christi, Petrus, Philippus, Paulus, leguntur vxores habuisse [e]. Hinc Iustinianus [f], Epiphanium patriarcham œcumenicum laudat, quòd ex sacerdotibus genus & originem ducat. Et Harmenopolus [g] de lege clericis matrimonium interdicente differens, verbo ἀκριβείας vtitur, περὶ ἀκριβείας νόμου, inquit, περὶ πληρικῶν, id est, de rigore legis, quæ de clericis lata est, quandoquidem legislator θεομαχεῖν, vt puto, & cum natura pugnare ipsi videbatur. Nec aliter sensisse Chrysippum opinor, qui ducendam vxorem sapienti pręcipit, ne Iouem Gamelium & Genethlium violet. Quanquam id ceu ridiculum notat Hieron. in Iouin. Ex his autem qui cælibes in clerum peruenerant, id est qui ante ordinationē matrimonium non cōtraxerant, Canon apostolorū XXV. iubet vt lectores tantùm & cantores, si velint vxorem ducant, cæteris puta diaconis

[b] l. vitricus, de donat. inter viri.
[c] c. si quis docuerit. c. si quis discernit 28. dist. c. quoniam 3. dist.
[d] c. Nicæna. 31. dist.
[e] lib. 3. eccle. histo. c. 30.
[f] Nouel. 3.
[g] li. 4. proch.

& presbyteris, id non permittit. Constitutum tamen fuit synodo Ancyrana, vt diaconi tantùm, nam de presbyteris nulla mentio est, si in ipsa ordinatione protestati fuissent, se velle matrimonium contrahere, nec posse se continere, posteà vxorem ducere possent, & nihilominùs in ministerio manere [g]. Adde quod presbyteri, quamuis aduersus votum in ordinatione factum, & impressam professionem, vxorem duxissent excommunicabantur tantùm, nisi gratiam eis episcopus facere voluisset, vt habetur c. XVI. con. Chalcedo. aut à ministerio sacerdotióque summouebantur, vt scribit Iustinianus [h]: & habetur in cano. 1. Neocæsar. conc. nec ideò dirimibatur matrimonium [i]. Hodie autem ita ius constitutum est, vt coniugati nullo modo ordinentur, nec ad beneficia aut dignitates ecclesiasticas aspirent, id quod de presbyteris sanxit Iustinianus, nouel. 123. [k] Veriti sunt fortè istius iuris authores ne grauissima matrimonij onera functionem muneris ecclesiastici impediant, nec immeritò. Negotium habere qui volet, inquit Plautus, nauem & mulierem, hæc duo sibi comparato. Hinc Cicero rogatus ab Hircio, vt post repudium Terentiæ sororem eius duceret, omnino facere supersedit, dicens non posse se vxori & philosophiæ pariter operam dare [l]. Coniugatos accipimus, qui verbis in præsens tempus conceptis nuptias contraxerunt, quamuis fortasse secutus non fuerit concubitus [m]. Orientalis tamen Ecclesia hanc constitutionem tanquam moribus populi parum congruentem non recepit, sed adhuc veteres canones seruat [n]. Quod ad eos attinet, qui cælibes in clerum admittuntur, hoc iure vtimur, vt lectores, cantores, & qui inferioribus ordinibus sunt constituti, nec ad subdiaconatum vsque conscenderunt, vxorem ducere possint tenétque matrimonium quod ita contractum est, nisi alia causa obsistat: beneficia verò sua minimè retinent, sed statim vacare dicúntur, [o] id quod nonnulli accipiunt, etiamsi matrimonium ob aliquod impedimentum efficax non sit: sed hoc inferiùs disputabitur. Cæteris omnibus, puta hypodiaconis, diaconis, presbyteris, episcopis vxorem ducere fas non est, nullúmque est matrimonium, quod ab ipsis contrahitur: præterea beneficiorum suorum amissione mulctantur [p]: nec protestatio diaconorum recipitur,

[g] c. diaconi, 28. dist.

[h] Nou. 22. de his qui nuptias iterant.

[i] c. nuptiarũ 27. q. 1. c. quidam. 27. dist.

[k] c. 2. c. cum decorem. de cler. coniug.

[l] author. Hiero. in Iouin.

[m] extra antiquæ, de vo. not. in c. 1. de cler. coniug.

[n] c. cum olim de cler. coniu

[o] c. 1. vbi gl. c. diuersis, de cler. coniug.

[p] c. vt lex. 27. q. 1. c. 1. c. 4. de cler. cõiu. c. pen. 27. dist. c. 1. 28. dist. nouel. Iustin.

cuius

cuius paulò antè meminimus, quoniam episcopi nullos ordinare iubentur, nisi se perpetuò cælibes victuros promiserint[r]. Sed an statim ac nuptiæ contractæ sunt, beneficia vacent, an vero priuatio condemnatióque sit necessaria, controuersi iuris est quæstio, de qua suo loco differemus[r].

[r] not. in c. 1. de cler. coniug.

Digamum à sacerdotio & beneficio ecclesiastico summoueri, & qua ratione id canonibus sancitum sit. Cap. 8.

Quamuis coniugatus ad sacerdotium veteribus canonibus admittatur, vt diximus, digamus tamen omnino repellitur. Digamum vocamus non qui eodé tempore duas habet habuitve vxores, quod nunquam in ecclesia orthodoxa permissum, Romano autem iure semper vetitũ fuit[a], sed qui diuersis temporibus. Sic enim habet canon qui dicitur Apostolorum XVI. Qui post baptismum duabus implicitus fuit nuptijs aut concubinam habuit, is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest. Cui consentaneæ sunt constitutiones Iustiniani[b]. Idqúe sumptum ex Paulo videtur, qui ad Timotheum & Titum scribens, episcopos & diaconos vnius vxoris viros esse vult[c]. Idem ad Timotheum, Vidua, inquit, deligatur, quæ vnius viri vxor fuerit[d]. Quorum verborum interpretatio apud Gratianum extat[e]. Sic apud veteres Romanos ante Christianismum, & alias item gentes, digami à sacerdotio repellebantur. Hieronymus ad Gerontiam: Hierophanta apud Athenas euiratur, & æterna debilitate fit castus. Flamen vnius vxoris ad sacerdotium admittitur. Flaminea quoque vnius mariti eligitur vxor. Ad tauri Ægyptij sacra semel maritus assumitur. Hinc sacerdos vniuiria: vt est in Trebellio Pollione. Nam etsi polygamia humano diuinóque iure permissa sit, vitandæ incontinentiæ causa, tamen à veteribus patribus non satis honesta iudicata est, quòd immodicæ cuiusdam incontinentiæ argumentum esse videretur: adeò vt non dubitauerit Chrysostomus coniunctionem huiusmodi, scortationem appellare. Et sanè Paulus, vt ab eo, cuius summa sacrosanctáque est apud nos authoritas, incipiam, hortator est

[a] l. 2. C. de incest. nupt.

[b] Nouel. 6. nouel. 22. nouel. 123.

[c] 1. ad Tim. c. 3. & ad Tit. c. 1.

[d] 1. ad Tim. c. 5.

[e] 26. dist.

virginitatis ac cœlibatus[f]. Præterea satis constat, his omnibus qui plures nuptias contrahererent, quanquam laïcis, pœnam olim impositam fuisse. Sic enim legitur in canone III. Neocæsar. conc. De his, qui frequenter vxores ducunt, & de his qui sæpius nubunt, tempus quidem pœnitentiæ ijs constitutum, manifestum est, sed conseruatio & fides eorum tempus abbreuiat, &c.[g] Item Chrysostomus apud Gratianum, Hac ratione, inquit, & apostoli præceperunt secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundùm præceptum apostoli licitum est, secundùm autem veritatis rationem verè scortatio est, &c.[h]. Et August. Nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, vt quoties voluerint, nubant, nec ex corde meo quotaslibet nuptas condénare[i]. Hæc ratio monit antiquos iuris pontificij conditores, vt Digamos ad sacerdotium non admitterent. Quomodo enim potest hortator esse viduitatis apud populum, qui & ipse coniugia frequentauerit? vt inquit Ambrosius[k]. Nec verò tantùm à sacerdotio, sed ab alijs etiam inferioribus ordinibus eos summouendos esse putauerunt[l]. Quòd si fortè ordinationem eorum sequuta fuerit digamia, vt si fortè inferioribus ordinibus constitutis, alteram vxorem duxerit, statim irrita fuit ordinatio, digamique omni priuelegio nudati esse intelliguntur, adeò vt à laïcis hominibus, & qui nunquam ordinati fuere, non differant, idque nouo iure pontificio expressum est[m]. Veteri siquidem iure hac pœna tantùm afficiebantur clerici, vt ad sublimiores ordines non pateret eis ascensus. Diaconi verò presbyterique à ministerio summouebantur, vt ex Iustiniano colligere licet[n]. Quod autem nouo iure matrimonium huiusmodi cum sacerdotibus diaconisue contractum non teneat, nemini dubium esse potest[o], cùm ne monogamia quidem ipsis vllo modo concessa sit post ordinationem, vt ex iam dictis apparet. Quod autem diximus humano ciuilique iure poligamiam ijs qui initiati non sunt, permissam esse de iure ciuili, quod in libros Iustiniani relatum est, accipi volo. Nam apud Harmenopulum Græcum authorem[p] constitutio cuiusdam Imperatoris legitur, quæ quartas nuptias interdicit omnino, & irritas esse iubet. Quòd de digamis hactenus dictum est, in ijs quoque qui viduam duxerunt, locum habet[q].

[f] 1. ad Corin. c. 7.

[g] c. de his 31. q. 1.

[h] c. hac ratione. 31. q. 1.

[i] c. vlt. 31. q. 1.

[k] in lib. de offic. c. vna 26. dist.

[l] c. si quis viduam. c. cognoscamus 34. dist. c. maritum 33. dist.

[m] tit. de biga. in 6.

[n] Nouel. 22. de his qui nupt. iterant. c. feriatim. 32 dist.

[o] c. à nobis, de biga. non ord.

[p] lib. 4. tit. 7.

bet [q]. Nam hos canon apostolorum XVII. digamis omnino comparat, hac vt arbitror ratione, quia digamiã vxoris, quã ducunt probare videntur, eiúsque digamiæ occasionem eis præbere. Nam digamia mulierem non minùs, imò magis quàm virum dedecere videtur. Quare Portia cùm laudaretur apud eam (inquit Hieronymus in Iouin.) quædam benè morata, quæ secundum habebat maritum, respondit, Fœlix & pudica nunquam præterquam semel nubit. Itaque lege Mosaïca præcepta fuit, vt Pontifex virginem tantùm vxorem ducere posset [r]. Adde si lubet, quod ridicula vulgò res est, & cauillis hominum obnoxia, vxorem viduam ducere, quod vel tritum apud iuris ciuilis doctores dicterium, Bulgari iureconsulti discipulorum in præceptorem satis ostendit [s]. Sed & Verrius Flaccus, vt refert Varro iuris pontificij peritissimus, eos qui viduas ducerent, veteres fossas tergentibus comparare perquam facetè solitus fuit. Hæc enim fuisse eius sententia fertur, quia ferijs tergere veteres fossas liceret, nouas facere ius non esset: ideò magis viduis, quàm virginibus idoneas esse ferias ad nubendum [t]. Quamobrem non immeritò præcipit Hesiodus, virginem ducendam esse, vt gratis moribus imbui possit [u].

[q] c.3.c.debitum, de biga. c.si quis viduam 34.dist.

[r] Leuit.21.

[s] glos.l.rem non nouam c.de iud.

[t] Macro. lib. 1.Satur.c.51.

[u] lib.2. ἔργων καὶ ἡμερῶν.

Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Eiusdémque sententiæ est Aristoteles [x]. Porrò idem ius esse in meretrice, quod in vidua satis perspicuum est, ex canone apostolorum cuius supra mentionem habuimus [y]. Qui viduam, inquit, duxit aut diuortio separatam à viro, aut meretricem, aut ancillam, &c. [z]. Meretrix autem quam canon Græcè ἑταίραν vocat, accipienda est authore Hieronymo, quæ multorum libidini patet [a], vel vt Augustinus ait, cuius publicè vænalis turpitudo est [b]. Quæ igitur cum vno aut altero se miscuit, meretricis appellatione non continetur [c]. Veruntamen ad hanc quoque canon productus est, vt quisquis talem duxerit, à sacro ministerio arceatur [d]. Idque Toletano concilio disertè cautum atque expressum est [e]. De eo autem qui vxorem adulteram retinuit, quid iudicandum sit, mâlo synodi ipsius verbis quàm meis referre. Verba synodi Neocæsarienſis c. 8. hæc sunt: Si cuius vxorem adulterium

[x] lib.1.œconomo.

[y] c.17.

[z] c.si quis viduam 34.dist.

[a] c.vidua.34. dist.

[b] c.meretrices.32.q.4.

[c] l.palàm, de rit.nup.

[d] c.curandũ, c. præcipimus.34.dist. c.qualis.30. q.5.

[e] c.qui in aliquo.51. dist.

" commisisse, cùm esset laïcus, euidenter fuerit probatum,
" hic ad ministerium ecclesiasticũ admitti non potest. Quòd
" si in clericatu eo iam constituto adulterauit, dato repudio
dimittere eam debet. Si verò retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui [f].

f c. si cuius, 34 dist.

De beneficiariorum ætate, & legibus annalibus: Item de ijs, qui plura aduersus canones beneficia impetrauerunt.

Cap. 9.

Ætatis quoque habenda est ratio in beneficijs conferendis: idque nos docet Paulus cùm Timotheo præcipit, vt nemini citò manum imponat [g]. Sed & Christus Ioanni, quẽ maximè charum habebat, ideò prætulisse Petrum fertur, quòd hic senex, ille iuuenis admodum esset. Paulus tamen Timotheum adhuc adolescentem Ecclesiæ præfecit, cùm nulla adhuc regnaret ambitio in Ecclesia, & eum prudentia senili eximiáque pietate & doctrina esse intelligeret. Nam sicut veteres Romani, authore Cicerone, leges annales non habuerunt, quas attulit ambitio, vt gradus essent petitionis inter æquales: sic videntur canones ecclesiastici ministrorum ætatem definientes ex hominum vitijs profecti esse.
" Leges egregiæ, inquit Tacitus, honesta exempla apud bo-
" nos ex delictis aliorum gignuntur. Sic oratorum licentia,
" Cinciam rogationem: candidatorum ambitus, Iulias leges:
" magistratuum auaritia, Calphurnia scita pepererunt. Horum igitur canonum constitutio & obseruatio perutilis Ecclesiæ ac necessaria non immeritò visa est, in ijs præsertim muneribus, quæ grauiora maiorísque momenti sunt. Ratio enim vtilitásque suadet, vt senex aliquis iam maturus, ac vt Homerus ait, παλαιά τε πολλά τε εἰδὼς potius quàm iuuenis rerum imperitus, clauum Ecclesiæ teneat. Idque in omni parte Reipublicæ præceptum maximè tenendum, nec vnquam sine graui necessitate violandum est. Quare Sylla de Mario iuniore dicebat, debere iuuenem priùs remo, quàm gubernaculo admoueri. Ac tametsi tribunatum militum puero delatum aliquando, atque adeò consulatum apud iuris ciuilis authores legamus [h], tamen arbitror nullam id

g 1. ad Timoth. c. 5. c. quid est. 78. dist.

h l. nemo C. de religios. l. vlt. C. de milit. test.

ætatis

ætatis hominibus administrationem legibus concessam fuisse, & iuris authores de tribunatu consulatúue honorario siue imaginario tantùm loqui, quo titulo tenus & absque vlla administratione fungebantur. Nam & militiæ huius imaginariæ apud Ciceronem & Tranquil. mentio est. Videamus igitur quæ ætas legibus & canonibus definita sit. Et inprimis episcopus prohibetur eligi, nisi qui XXX. annum excesserit. Idque concilio primum Agathensi, deinde Lateranensi constitutum est [i], quamuis Iustin. in nouel. XXXV. annorum tempus statuat [k]. Archimandrita siue abbas cuius ætatis esse debeat, nusquam certo iure definitum expressúmque reperitur. Quare ad canonem de dignitatibus episcopali inferioribus generaliter æditum, cuius mox à nobis mentio fiet, meritò hunc referemus [l]. Mulieri sanè monialium curam gerenti, quæ abbatissa dicitur, præstituti sunt anni XXX. [m]. Sed eam constitutionem interpretatione ad viros porrigere & extendere dissimilitudo rationis non patitur: cùm præsertim exemplo turpe esse dicant lureconsulti fœmineo vocabulo masculos contineri [n]. In dignitatibus conferendis cuiusmodi sunt decanatus, archidiaconatus, &c. tempus XXV. annorum spectatur. Quod non solùm in archimandrita locum habet, vti diximus, sed in præfectis etiam illis monasticorum conuentuum, qui priores conuentuales appellantur [o]. In presbytero ætas xxxv. annorum, aut saltem xxx. annorum requirebatur priscis canonibus [p]. Quod etiam Iustinianus constituit [q]. Presbyterúmque intelligebant veteres, qui curationem animarum habebat, cuíque certè alicuius Ecclesiæ committebatur gubernatio. Sed hodie breuius aliquanto temporis spatium, nempe xxv. annorum definitum est [r]. Quo tempore diaconi, subdiaconi, acoluthi & cæteri inferiores clerici ordinari debeant in re beneficiaria, quam hîc tractamus, parum refert. Nam cæremonialis est & imaginaria tantùm hæc ordinatio sine vllo onere ac beneficio, quamuis olim promotio esset ad certum ministerium, & cum beneficij collatione coniuncta. Quum igitur ordinationes fiebant, ad certum ministerium beneficiúmq;, non vt nunc absolutè contrà Calchedonense concilium, alia ætas ordinationi seu ministerio, alia beneficij, quod illi ministerio coniunctum erat, collationi præscripta non erat. De præbendis canonicorum

[i] episcopus. 77. dist. c. cũ in cunctis, de electio.
[k] Nouel. 123.
[l] d. c. cum in cunctis. §. inferiora.
[m] c. indẽnitatibus, de elect. in 6.
[n] L. si ita scriptum, de leg. 2.
[o] cl. ne in agro. §. cæterum de stat. mo.
[p] c. presbyter 78. dist.
[q] Nouel. 123. c. nemo, 78. dist.
[r] d. c. cum in cunctis. §. inferiora.

præscripta non erat. De præbendis canonicorum nihil satis expressum offendimus in iure pontificio, sed vulgò receptum est XIIII. annorum tempus, vt minimum requiri[f]. Aliqui septem annos sufficere putant[t]: quorum opinio in simplicibus leuioribúsq; beneficijs sine curatione animarũ, & dignitate vlla defendi potest, cùm sit verisimile non alio consilio clericis inferioribus hæc assignata esse, quàm vt ex eis alij & ad ministerium Ecclesiæ institui possint[u]. Tempus ergo quo potest clericus ordinari, id est septem annorum, hic inspicitur[x]. Hæc de legibus Ecclesiæ annalibus breuiter dicenda putaui, quibus illud præterea adijciendum est, solere pontifices Romanos pro potestate passim harum legum gratiam facere, vt telæ quædam aranearum, vt Anacharsis dicebat, esse videantur. Cæteris verò episcopis ita demum permittitur hæc relaxatio, si animarum curationem beneficium non habeat[y]. De huiusce modi gratia, quod scribit alicubi Budæus noster, continere me non potui, quin hîc adscriberem: Translatitium, inquit, esse iamdiu cœpit, interpretatione iuris Mercurialis eos, qui nondum tutelæ suorum bonorum facti sunt, imò verò qui necdum in suam tutelam venerunt, ad annos veniſſe fingi tutelæ animarum annalium legum solutione. De ijs qui ob multitudinem beneficiorum minimè capaces esse dicuntur, libro octauo differemus.

[f] Panor. in c. super inordinata, de præben.
[t] c. si eo tempore. de resc. in 6. c. ex eo. de ele. eo. lib.
[u] not in d.c. super inordinata d.c. si eo tempore.
[x] c. de his 28. dist. c. in singulis. 77. dist. c. vlt. de tẽp. ord in 6. not. in c. ei cui de præb. in 6. cle. vlt. de æta. & qual.
[y] c. 1. de æta. & qual. in 6.

LIBER

LIBER QVINTVS, QVIBVS MODIS ACQVIRANTVR BENEFICIA, ET ECCLESIÆ MINISTRI ordinentur.

ARGVMENTVM.

Ne homines non idonei ad ministeria honoré sue ecclesiasticos aut irrepere aut irrumpere possint, æditi sunt varij canones, quibus ratio munerum huiusmodi distribuendorum continetur: quam hoc libro accuratè ac diffusè exequemur et explicabimus. Nam mores hominum varijs ætatibus ac sæculis subinde mutati effecerunt, vt ex vno genere honores ecclesiasticos deferendi tandem multa exorirentur, Electio videlicet, Postulatio, Translatio, Coniunctio, Fiducia, Mandatum apostolicum, Reservatio, Nominatio, & cætera quæ singulis capitibus hîc describuntur.

Quæ sit forma & ratio eligendi ministros Ecclesiæ, tam vetus quàm noua: quídque inter ea beneficia intersit, quæ vulgò collatiua & electiua dicuntur. Cap. I.

DE RATIONE & forma ordinandi ministros Ecclesiæ, nullum in sacra scriptura præceptum extare arbitror, sed ritus ab apostolis obseruatos, quorum exemplum vice cuiusdam præcepti nobis esse debet, ex aliquot scriptorum sacrorum locis cognosci potest, quæ nos hîc adscripsimus. Ac primum omnium Lucas scribit [a], apostolos hortante Petro in locum Iudæ proditoris Mathiam suffecisse, sed conuocatis priùs omnibus discipulis, quorum communi consensu id factum est. Cùm enim duo ipsis sacro munere digni viderentur, Ioseph & Mathias, quos in conspectu omnium statuerant, tandem precibus apud Deum fusis, & facta sortitione, in eorum cœtum Mathias cooptatus est. In hac igitur creatione quamuis interuenerit sors, tamen electio aliqua iudiciumque antecessit. Idem in creandis diaconis sorte vsos fuisse

[a] Act. c. 1.

fuisse apostolos nequaquam ait, sed vnà cum discipulis communi consensu elegisse septem, quib. coram tota multitudine post precationem manus imposuerunt [b]. Idem in cooptatione Barnabæ & Sauli, quæ facta est Antiochiæ, post preces & ieiunium adhibitam fuisse manuum impositionem refert [c]. Idem presbyteros per singulas ciuitates à Paulo & Barnaba constitutos fuisse ait, facta precatione cum ieiunio [d]. Ex quo loco sunt qui colligant, suffragio populi creatos fuisse, quòd verbum Græcum χειροτονία, quo vsus est Lucas, non simpliciter creare significat, sed suffragio & consensu populi tantùm, quæ manuum eleuatione significetur. Sed hæc sententia apud me dubia adhuc est, cùm id verbum ad alia transferri plerumque soleat. Ex authoribus alijs qui sacri non habentur, Clemens apud Eusebium scribit [e], Iacobum fratrem Domini à Petro, Ioanne & Iacobo apostolis creatum fuisse episcopum, sed is nullius certi ritus meminit [f]. Testatur & Eusebius [g], vita functo Iacobo, omnes apostolos ac discipulos Domini, qui tunc superstites erant, ex varijs locis in vnum conueniisse, & cómunicato concilio, Symeonem episcopum elegisse. Nec aliud præterea adijcit. De epistola Clementis, qua se Petri successorem in Ecclesia Romana delectum ab eodem fuisse asserit, postea videbimus. Pòst apostolorum tempora æditi sunt varij Canones de Episcoporum & aliorum Ecclesiæ ministrorum ordinatione. Nam Canones qui dicuntur apostolorum, à Clemente, vt fertur, conscripti, statuunt, vt episcopus à duobus aut tribus episcopis: presbyter, diaconus, & cæteri clerici ab vno episcopo ordinentur. Nam eo tempore cœperat in singulis ciuitatibus vnus episcopus, qui presbyteris omnibus præesset, constitui, eiusque erat ordinatio & manuum impositio, non presbyterorum. Creatis archiepiscopis & Metropolitanis constitutum est, vt episcopus ab omnibus suæ prouinciæ episcopis, si commodè congregari possint, ordinetur: in eóque negotio primas partes obtineat Metropolitanus, eiusque præcipua sit authoritas. Sic enim Synodi Nicænæ Græcum Canonem interpretor, qui de confirmatione apud nos vsitata non loquitur [h]. Nam præsentibus tam Metropolitano, quàm cæteris episcopis, fiebat episcopi electio, quamuis hodie post electionem adiri soleant: cuius rei testis est Cyprianus [i].

[b] Acto.c.6.
[c] Acto.c.13.
[d] Acto.c.14.
[e] eccles.hist. lib.2.c.1.
[f] c.porrò 66. distin.
[g] lib.3.eiusdē hist.c.11.
[h] c.episcopi, 64.dist.
[i] lib.5.epi.4.

Cæteri

Cæteri verò ministri, præsenti episcopo, qui eos ordinabat, eligebantur. Ac suffragia non tantùm cleri, sed etiam populi erant in huiusmodi electionibus [k]. Quod verisimile est & apostolorum temporibus obseruatum fuisse, licet non satis exploratum id sit. Vnde Leo pontifex, Nulla, inquit, ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus sunt expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum Metropolitani iudicio consecrati [l]. Idem, Vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio clericorum in ordinationibus sacerdotum constituantur, &c. [m]. Ipsi etiam principes cùm opus erat, authoritatem suam interponebant. Nec sanè æquum erat eos deterioris conditionis, quàm cæteros ciues haberi. Ac similis propemodum fuit ratio creandorum sacerdotum apud veteres Romanos ante Christianismum, vt testatur Cicero [n], his verbis: Ne hoc quidem vidit maiores nostros tam fuisse populares, vt quod per populum creari fas non erat propter religionem sacrorum, in eo tamen propter amplitudinem sacerdotij noluerunt populo supplicari. Atque hoc idem de cæteris sacerdotijs Cn. Domitius tribunus plebis vir clarissimus tulit, quod populis per religionem sacerdotia mandare non poterat, vt minor pars populi vocaretur: ab ea parte qui esset factus, is à collegio cooptaretur. Rectè tamen constitutum fuit in concilio Laodiceno [o], vt multitudini & plebi non permittatur electio [p]: quæ, vt ait Origenes, sæpe clamoribus aut gratia, aut pretio excitata moueri solet [q]. Quanquam enim populo inuito non dabatur episcopus, tamen immoderatam eius cupiditatem clerus non cogebatur sequi, quasi ex populi arbitrio penderet electio, sed eos docere ac admonere debebant, & grauitate prudentiáque sua ab incœpto reuocare [r]. Electio igitur tam à clero, quàm populo celebratur, episcopo vno præsente vel pluribus episcopis, vt iam diximus, inquirebatúrque in mores, doctrinam, ætatem, natales, & cætera de quibus integro libro disseruimus supra. Ac si nulla nota aspersus reperiebatur, propter quam reijci deberet, statim ab episcopo vel episcopis manus ei imponebantur. Nec absque ea inquisitione consecrari ordinariue poterat [s]. Et plerique authores sunt, palam proponi solita fuisse nomina ordinandorum, facta omnib. potestate quic-

quid

[k] c. episcopus 24. dist. & 63. 67. dist.

[l] c. nulla. 62 dist.

[m] c. votat. 63. dist.

[n] In 2. oratio. de lege agra. contra Rullū.

[o] c. 13.

[p] c. non est 63. dist.

[q] c. si ergo 8. q. 1.

[r] c. docēdus. 62. dist.

[s] con. Nice. c. 2.

quid vellent eis obijciendi [1]. Hæc fuit vetus forma ordinandorum Ecclesiæ ministrorum. Nec fuit vllum discrimen inter episcopos & alios ministros inferiores, nisi quod hi ab vno, illi à pluribus episcopis ordinabantur. Verùm hæc forma eligendi non solùm immutata, sed etiam in quorundam ministrorum ordinatione omnino sublata est, adeò vt pleriq; citra electionem in Ecclesia constituantur, iure quo nunc vtimur, pontificio. Hinc beneficia quædam electione dicimur acquirere: alia collatione quadam & concessione, quæ nullam electionem requirat: Nam maiora quædam amplioráque ministeria ac beneficia, cuiusmodi episcopia sent, solenni electione deferuntur. Cætera abepiscopis & interdum à collegijs prætermisso illo solenni electionis ritu, tribui & conferri solent. Fit autem episcoporum electio à collegio canonicorum cathedralis Ecclesiæ, eo ritu & ordine, quem Innocentius in synodo quadam præscripsit [a]. Cæteri verò clerici præter canonicos suffragia non ferunt: ac multò minus laïci, qui priscis temporibus interesse electioni, & verè eligere consueuerant [x]. Is igitur in quem omnes canonici, aut certè πλεῖοι κρείττονες, id est, maior meliórque pars consenserit, post communicationem deliberationémque mutuam, quæ solennem suffragiorum perscrutationem continuò in ipsis, vt ita dixerim, comitijs sequitur, à collegio eligi debet: id à veteribus dirimere sententias vel suffragia, nisi fallor, dicebatur. Non enim suffragia, & sententiæ singulorum hîc numerantur solùm, sed etiam ponderantur, & is potior habetur nonnunquam, quem pars grauior atque melior comprobauerit [y]. Vincitque in dubio numerus, si nulla in meritis candidatorum, aut eligentium affectu cæterísque huiusmodi, inæqualitas appareat. Ad quam demonstrandam admittitur is, qui contra numerum pugnat, nisi aduersarius duarum partium collegij puncta tulerit, vt concilio Lugdunensi statutum est [z]. Cùm autem nulla præterquam in calculis atque suffragijs inæqualitas reperitur, non satis est aliquem maiore numero, quam aduersarium niti vt eligatur, sed maiorem partem eorum canonicorum, qui adsunt, ab eo stare opor-

[1] Lamprid. in Alex.

[a] c. quia propter, de elect.

[x] c. Massana de electio.

[y] c. in genesi. c. ecclesia vestra, de elect.

[z] c. si quando de elect. in 6.

oportet [a] : tametsi iuris ciuilis authores maiorem partem anni in interdicto vtrubi aliter interpretati sint [b]. Et notandum est omnes canonicos, qui in prouincia degunt, ad hæc comitia vocandos esse [c]. Alioqui vulgò dici solet magis obesse electioni contemptum vnius absentis, quàm multorum præsentium intercessionem, & contradictionem [d]. Infirmatur enim ob eam causam electio quanquam aliàs ritè, & plurimorum consensu celebrata, nisi fortè is, qui spretus esse dicitur, quod ita gestum est, posteà ratum habuerit [e]. Post electionem hoc modo factam, confirmatio Metropolitani requiritur [f] : nec antè electus quicquam administrandi facultatem habet [g] : eáque confirmatio maturè fieri debet, & inquisitione examinationéque accurata præcedente, vt supra diximus [h] : ita vt omnes audiantur, qui ordinationis impediendæ causa quidpiam obijcere voluerint, quamuis fortè competitores non sint. Quamobrem Bonifacius veterem illam consuetudinem nomina ordinandorum publicè proponendi, cuius antè meminimus, non immeritò repetijt ac renouauit [i]. Quòd si facta diligenti inquisitione electus non reperiatur idoneus, non modò non confirmatur, sed etiam in futuris comitijs, in quibus iteratur electio, iure suffragij carent, qui scientes prudentêsque talem eligerunt [k]. Confirmationem sequitur consecratio, quæ olim à confirmatione non distinguebatur. Nam canonem illum Synodi Nicænæ, quem suprà recitauimus, malè conuersum è Græco in Latinum huic distinctioni occasionem dedisse suspicor [l]. Fit autem hæc consecratio ab episcopis prouincialibus cum authoritate Metropolitani : vt ex canonibus à Gratiano congestis perspicuum est [m]. Ac tametsi post confirmationem res ecclesiasticas administrandi ius habeat electus, tamen consecrare, & alia quædam id genus exequi ei demum licet qui consecutus est [n]. Hæc cùm ita se habeant, dubium non est, quin episcopium inter ministeria seu beneficia, quæ dicuntur electiua, rectè connumeretur. De cæteris autem quæri solet. Et quorundam veterum opinio est, constitutionem Innocentianam, quæ ritum ordinémque electionis

[a] c. Ecclesia. c. Cumana. de elect.
[b] l. maiore, de verb. sig.
[c] c. coram, de elect.
[d] c. bonæ, de elect.
[e] c. quod sicut de elect.
[f] c. nihil. c. cum dilectus, de elect.
[g] c. noctis c. qualiter.
[h] c. 3. c. nihil, de elect.
[i] c. vlt. de elect. in 6.
[k] c. cum in cúctis. c. cum Vintoni.
[l] c. episcopi, 64. dist.
[m] 64. distinct. & seq.
[n] c. transmissam. c. quod sicut, de ele.

electionis præscribit, ad omnia ecclesiarum quarúmcunq; collegia pertinere. Quæ opinio ad veteris Ecclesiæ ritum propius cæteris accedit. Sed moribus comparatum est, vt in episcoporũ tantùm & archimãdritarũ promotione hæc forma seruetur. Et sanè plurimùm in hac re consuetudini videtur tribuendum esse. Non enim institutum Innocentij fuit, quæ ministeria beneficiáque electiua essent, aut contrà, definire, quod eo tempore fortassis erat indubitatum, sed in omnibus electiuis formam atque rationem eligendi ideò constituere voluit, quod vnusquisque propriam quandam eligendi viam, aut inutilem plerunque, aut pernicioſam ecclesijs pro suo ingenio comminisceretur ° & excogitaret. Itaque in canonicorum promotione, aut aliorũ qui inferiores sunt, eam formam seruari necesse non est. Sed cur ea beneficia, atque alia huiusmodi electiua non dicuntur, cùm suffragijs omnium canonicorum promotio fiat? Respondeo duplicem huius rei causam esse: vna est, quia cum suffragijs suis protinus beneficium conferant collegæ, nec vllam episcopi confirmationem expectent, simplex meráque electio nequaquam esse intelligitur, quocunque modo sententiam in conuentu suo dixerint. Vt enim beneficium collatione acquiri dicatur, an ab vna aliqua singulari persona, an ab vniuersitate aut collegio conferatur, nihil interest. Sunt qui hæc beneficia mixta appellent: nec id quidem malè, præsertim si solennis ille constitutionis ritus in dicendis sententijs obseruetur. Eadem enim opera & eligere & conferre dicuntur, quia nulla ipsis confirmatione post eam electionem opus est. Altera causa est, quia quoties Innocentianæ constitutionis forma seruari non solet, sed consensum quoquo modo in cœtu atque conuentu declarari sufficit, vt fit plerunque, non videtur propriè electio dicenda esse, quamuis fortè consensus, authoritas, aut confirmatio antistitis superioris requiratur ?; Proinde collatiua dicuntur etiam ea beneficia, quæ episcopus cum consensu & consilio collegij confert, quoniam absque solenni ritu constitutionis Innocentianæ, is consensus voluntásq; declaratur. Cùm autem eximia habeantur ea ministeria beneficiáq;, in quibus præter ritum solennitatémq; electionis, confirmationem quoq; antistitis necessariam esse maiores nostri voluerunt, constitutum est à Bonifacio

° d.c.quia propter.

? glos.c.sicut de elect. in 6.

nifacio octauo, vt generalibus diplomatum pontificiorum verbis contineri minimè intelligantur [q]. [q] cum in illis de prebend. in 6.

De eo genere ad sacra ministeria beneficiáq; promouendi, quod vulgò postulationem vocamus. Cap. 2.

Antiquis recentioribúsque canonibus multifariam prospectum est, vt hominum ambitiosorum temeritas retundatur, & vt ne quis indignus promoueatur ad ministerium Ecclesiæ. Volunt enim canones in ministrorum electione, morum, doctrinæ, ætatis rationem haberi, & ceterarum rerum, de quibus lib. 4. abundè tractatum fuit. Illud etiam nominatim cautum est, ne quis episcopus ad aliam ciuitatem transferri possit, de quo pleniùs infrà disseremus. Quod si qui contra hanc disciplinam aliquem elegerint, non solùm intercidit electio, sed electores etiam, qui ius suffragij habent, eius amissione mulctantur, vt antè diximus. Verùm hæc seueritas absque humaniori interpretatione & ἐπιεικείᾳ consistere non potuit. Quid enim si vir spectatæ integritatis & eruditionis reperiatur, qui sacris initiatus nondum sit, aut iustæ ætatis non sit, nec alius idoneus fortè existat, qui Ecclesiæ præficiatur? Quid si Ecclesię magna aliqua vtilitas ac necessitas suadeat episcopum vnius ciuitatis in aliam transferri? Itaque visum est iuris pontificij authoribus ita rem temperare, vt summum ius æquitati cedat, & nihilominus salua sit priscarum legum canonúmque reuerentia. Non enim temerè electoribus permittitur alienæ ciuitatis episcopum aut nothum hominem vel prophanum, vel non legitimæ ætatis quasi sacro munere dignum, contra leges institutáque maiorum eligere, sed superiorem antistitem adire, ab eóque veniam gratiámque canonum postulare ipsis licet. Qua impetrata eligere ita demum poterunt, si vitium propter quod canones electionęm prohibent, libello postulationéque sua complexi fuerint & nominatim expresserint [r]. Idque iure pontificio sic est constitutum. Sed moribus receptum est vitandi circuitus inanis causa, vt si visa fuerit æqua postulatio, statim ordinetur minister Ecclesiæ, adeò vt [r] not. in c. innotuit. de elect. & in c. vlt. de post præla,

vt postulationis admissio iustæ electionis confirmationisq; vim ac potestatem habere dicatur [f]. Huius autem postulationis nullum apud veteres exemplum reperio, nisi fortè in promotione Iohannis Chrysostomi, cuius mentio est lib. X. Triper. histo. c. III. Sed ne ea quidem promotio huic nostræ omnino similis est. Nam tametsi vtilitatis ac necessitatis causa à canonum præscripto nonnunquam recederent, vt docet canon Apostolorum. 79. tamen quia episcopi præesse electioni, nedum interesse consueuerant, eorúmque ductu & authoritate omnia gerebantur, hæc solennis postulatio, quæ hodie vsitata est, omnino fuisset superuacanea. Itaq; Theodoritus [t] de Ambrosio loquens, qui sacro ablutus lauacro nondum erat, eum a populo & episcopis, qui iussu imperatoris Valentiniani conuenerant, episcopum Mediolani electum fuisse scribit [u]. Quamuis Gratianus ad prisci sæculi mores non respiciens, postulatum fuisse potius asserat [x]. Cùm autem dictum sit postulationis comprobationem electionis confirmationi parem esse, quibusdam fortassis videbitur inter electionem ac postulationem hodie nihil interesse. Verùm aliquod discrimẽ, nec id quidem leue adhuc animaduerti potest [y]. Non enim vt electo, ita etiam ei cuius promotio ordinatióque postulatur, vllum ius ex postulatione intelligitur acquisitum esse. Atque ideò interim canonicis variare, & sententiam mutare permissum est, donec antistes aditus, ipsíque oblata postulatio fuerit [z]. Nam canonici cum communi consensu & concilio postulandum esse aliquem decernunt, nequaquam se eum eligere testantur, sed libenter electuros ostendunt, si per leges & canones liceret. Quorum canonum rigorem laxari ac remitti & eligendi potestatem sibi fieri suppliciter petunt, aut certè voluntatem suam à superiore antistite comprobari, perinde ac si vera legitimáque esset electio, quod hodie receptum est, vt diximus. Ea siquidem petitio si iusta vtilisque ecclesiæ videatur, pro solenni legitimáque electione haberi solet, vt nullam aliam electionem posteà celebrari necesse sit. Qua ratione vulgò traditum est in huiusmodi postulationibus, ritum ordinémque constitutionis Innocentianæ, cuius paulò antè meminimus, omnino seruandum esse. Nam licet ex duabus vijs altera extraordinaria sit, nihilominus eôdem ferre

[f] not. in c. vlt. de post. prælato.

[t] lib. 4. eccles. histor.

[u] c. statuimus 61. dist.

[x] c. Valentinianus, 63. distinct.

[y] c. episcopus 61. dist.

[z] c. bonæ, de post. prælat.

ferre ambas, & par in vtraque periculum esse videmus. Præterea qui hominem sacro munere indignum postulant, non continuò ius suffragij, vt electores amittunt, cùm poscentes veniam, & vitium agnoscentes confitentésque, eius quem ordinari desiderant, canones violare non videantur [a]. Quod tamen est ita accipiendum, nisi tale vitium sit, vt gratiam canonum remissionémque sperare non debeant, vt puta, si noxius aliquis sceleratúsque vir postuletur, in quo nulla vitæ emendatio eluceat. Hunc enim quem nefarium est promouere, postulantes, exemplo eligentium plecti mulctaríque debere constitutum est [b]. Quamuis autem electio ac postulatio res diuersæ sint [c], tamen quibus verbis vtantur postulare volentes, non multum referre arbitror, modò voluntas eorum obscura non sit. Nam siue postulandum se eligere, siue eligendum postulare dixerint, nihil contra canones facere videntur, si constet eos gratiam ab antistite suo exposcere velle, quia fortè vitium aliquod exponunt propter quod iure suo eligere se non posse vltro fatentur [d]. Nam & veteres promiscuè his verbis vsos fuisse animaduertimus [e]. Nec me mouet quòd Bonifacius constitutione quadam sua, hoc pronunciandi genus vt captiosum subdolúmque improbauit [f]. Nam aduersus eos edita est ea constitutio, qui sacro munere indignum quempiam eligere cupiunt, sed quia verentur ne patefacta tandem eius indignitate, pœnæ sint obnoxij, his verborum inuolucris improbitatem suam tegere conantur. Quæri solet à quo gratia remissióque, de qua hìc loquimur, postulanda sit. Et quidem Romanus pontifex, cùm de promotione episcoporum agitur, quòd res magni ponderis sit, & ad exemplum maximè pertineat: eo nomine adiri consueuit [g]. Pro cæteris verò maioribus ministerijs ita demum si vitium, propter quod inhibetur electio, tale sit, vt alijs antistitibus gratiam canonum facere non liceat. Proinde si candidatus XX. annos natus sit, nec animarum curatio petatur, sed aliud quiduis ministerium Ecclesiæ, apud proprium episcopum hæc venia rectè postulabitur: cùm hoc genus gratiæ inter ea quæ recepit, ac sibi reseruauit Romanus pontifex non recenseatur [h].

[a] c. innotuit. de elect.

[b] c. 2. de post. prælato.

[c] c. episcopus 61. dist.

[d] c. post. translationem, de renunc.

[e] c. literas. 63 dist.

[f] tit. de post. prælato. in. 6.

[g] not. in c. vlt. de post. prælat.

[h] tit. de ætat. & qual. in 6.

Translatio episcoporum quamobrem sit prohibita, aliter explicatum, quàm à iuris Pontificij enarratoribus factum adhuc sit.

Cap. 3.

Diximus in superiori capite, episcopum vnius ciuitatis ad aliam transire non posse, sed quia obiter id tantùm attigimus, & res est animaduersione digna, nunc de ea breuiter hic differendum est. Dubium autem non est, quin hæc sedium mutatio, vt ecclesijs valdè pernicioſa, iam olim canonibus prohibita sit, ídque ex concilij Nicæni c. 15. Sard. c. 1. Antioch. 16. c. 21. Chalced. c. 5. Carthag. 3. c. 38. perspicuum est [i]. Fit & huius prohibitionis mentio, in confessione fidei, quam misit Papa Damasus Paulino episcopo Thessalonicæ apud Theodor. [k]. Ac idem Theodoritus [l], Eusebium quendam insectatur, qui Nicomedia deserta, cuius erat episcopus, contra canones ad Constantinop. ecclesiam transierat. Cuius prohibitionis rationem hanc esse dicunt iuris pontificij consulti, quia matrimonium quoddam inter episcopum & ecclesiam intelligitur cõtractum esse, quod hominum arbitrio dissolui non potest, iuxta illud, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Itaque aiunt eum qui episcopio se abdicauit, in alia ciuitate eligi & ordinari posse, quòd priori vinculo matrimonij obstrictus esse desierit [m]. Sed profectò longè alia ratio veteres ad id constituendum impulit, quæ concilio Sardicensi apertissimè expressa est, cuius concilij hæc verba sunt, è Græco in Latinum sermonem conuersa, cano. 1. Osius episcopus dixit, non minùs mala consuetudo, quàm pernicioſa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam ciuitatem transire. Manifesta est enim causa qua hoc facere tentant, cùm nullus in hac re inuentus sit episcopus, qui de maiore ciuitate ad minorem transiret, vnde apparet auaritiæ eos ardore inflammari, & ambitioni seruire, & vt dominationem exerceant. Si ergo omnibus placet, vt huiusmodi pernicies austeriùs vindicetur, nec laïcam communionem habeat, qui talis est: Vniuersi dixerunt, Placet: etiam si talis aliquis extiterit temerarius, vt forsitan excusationẽ afferat, quòd

populi

[i] d. c. episcopum c. propter. 7. q. 1.
[k] lib. 5. eccle. histo. c. 11.
[l] lib. 1. c. 19.
[m] not. in c. vlti. de post. prælato.

populi literas acceperit, cùm manifestum sit præmio & mercede paucos, qui sinceram fidem non habent, potuisse corrumpi, vt clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur episcopum, omnino has fraudes remouendas esse damnamus, ita vt nec laïcam communionem in finem accipiat talis, quod si vobis omnibus placet, statuite. Vniuersi dixerunt, Placet. Huius autem canonis pars tantùm posterior extat, in c. 2. tit. de elect. libr. 1. Decret. sed à iuris Pontificij doctoribus, qui ex fonte non hauserunt, parùm rectè explicata. Eandem quoque rationem confirmat Leo pontifex in quadam epistola his verbis, Si quis episcopus suæ ciuitatis mediocritate despecta administrationem celebrioris loci ambierit, & ad maiorem plebem se quacunque ratione transtulerit, à cathedra quidem pellatur aliena: carebit etiam propria, vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis, quos per superbiam spreuit [a]. Et in Theodorit. [b] clarè testatur authores canonum huiusmodi translationes prohibuisse, vt ambitionem præciderent. Illud non possum non admirari, quod Socrates [c], priscis canonibus hanc translationem episcoporum vetitam fuisse negat, ideóq; Proclum quédam qui Cyzicenus erat episcopus Constantinop. episcopum ordinari potuisse contendit [d]: canones enim ante id tempus de ea re æditi hodie reperiuntur, quos suprà indicauimus. Verùm enimuerò mutatio hæc tantam potest vtilitatem aliquando afferre ecclesijs, vt non immeritò tolerari debeat. Canones siquidem mutationem sedis interdicentes, de ea non intelliguntur, quam necessitas vtilitásque ecclesiarum flagitat, sed quæ ex cupiditate & ambitione episcoporum proficiscitur [e]. Cuius rei exempla apud Socratem varia leguntur in historia ecclesiastica, cuius modò mentionem fecimus [f]. Et quædam alia pontifex Antherius refert, vulgóque receptum ac probatum est, quod is de Petro ex Antiochia Romam translato scribit, tametsi de ea re nonnulli dubitent [g]. Sed ne prætextu vtilitatis ac necessitatis leges ecclesiasticæ eludantur & infringantur, hodie vnius Romani pontificis arbitrio hęc transferendi facultas omnino commissa est [h]. Qui alia via ad episcopalem sedem aspirauerit, pœna aduersus eum iure pontificio statuta est, vt munere vtroque careat [i].

[a] c. si quis episcopus. 7. q. 1.
[b] lib. 5. eccle. c. 8.
[c] in eccles. historia.
[d] libr. 2. Triper. c. 8.
[e] c. mutationes. c. scias. c. episcopus. 7. q. 1.
[f] lib. 2. Triper. c. Theodor. lib. 5. c. 8.
[g] d. c. mutationes.
[h] toto. tit. de transla. episc.
[i] c. si quis episcopus. & c. seq. 7. q. 1. c. quanto de transla. episc.

Quale sit nominationis ac præsentationis ius ijs competens, qui patroni ecclesiarum dicuntur. Cap. 4.

Præter episcopos canonicósque, quorum antè mentio facta est, sunt aliæ quædam personæ, quarum voluntas & consensus interdum in ordinandis ministris ecclesiarũ requiritur. Nam si quis sacram ædem condiderit, atque constituerit clericum, qui sacri ministerij curationem habeat, nominare ei licet, & episcopo offerre, vt ab eo si idoneus iudicatus fuerit, ordinetur, nec potest episcopus absque ea nominatione quenquam in huiusmodi Ecclesia ordinare. Id enim non solùm canonibus pontificijs, sed etiam iure ciuili constitutum est[a]. Sicut enim institutum eius meritò commendatur, qui pio affectu religiosóque ductus, de sententia consilióque antistitis sui, rem suam consecrat Deo, eiusdem proprietate amissa: ita æquum visum est eum aliquid iuris retinere, quod pietatis ipsius singularisque in ecclesiam voluntatis perpetuum monumentum esse possit. Idque adeò probatur, vt vulgò proditum sit, tale ius ei competere, quamuis nominatim non receperit in constituenda Ecclesia[b]. Nec multum refert, vt hoc ius retineat, an basilicam fundauerit, in suóque solo aut extruxerit ab initio, aut dirutam collapsámque restituerit, an verò ad ædificij ministrorúmque tutelam reditum ei vectigálq; certum largitus fuerit[c]. Nam sine reditibus, qui dotes ecclesiarum in quibusdam canonibus non malè dicuntur[d], vt dotes prædiorum apud Papinianum[e], nec quicquam ædificaretur ecclesia. Quamuis ergo dominus sit eius soli, in quo basilicam ædificat, aut earum rerum quas Ecclesiæ constitutæ donat: tamen ratio iuris non patitur, vt post consecrationem dedicationémque is locus, aut aliæ res Deo consecratæ, in eius dominio manere dicantur, quamuis eo verbo quidam abusi fuerint[f]. Itaque patroni appellatio magis quàm domini ei conuenire credita est, quasi Ecclesiæ defensor propugnatórque tantùm sit. Potest & idcirco patronus appellatus videri, quòd cum eo qui seruum suum manumisit, aliquam similitudinem habeat. Is enim etsi dominus serui manumissi

[a] c. decernimus. 16. q. 7 nouel. 67. 123

[b] c. significauit, de test.

[c] c. filijs. 16. q. 7.

[d] c. decretum 10. q. 1.

[e] l. 3. de instruc. leg.

[f] c. monasterium. 16. q. 7.

manumissi esse desinat, tamen ius quod dicitur patronatus in iure ciuili, in eum perpetuò obtinet. Horum verò patronorum duo sunt genera: Vnum est laïcorum, ad quos nomine suo ex ijs causis, de quibus locuti sumus, id ius pertinet: Alterum est ecclesiasticorum, quibus non suo nomine hoc competit, sed Ecclesiæ potius, cuius gubernationem administrationémque habent. Operæpretium igitur est ea iura, quæ patrono post Ecclesiæ constitutionem supersunt, breuiter & summatim perstringere. Quorum illud primum præcipuúmque habetur, quod iam attigimus, nempe eorum qui ecclesijs præficiendi sunt, nominatio. Sic enim à veteribus linguæ Latinæ authoribus dicitur [g]: cui vocabulo & Græcum, quo Iustinianus vtitur, respondet, vulgus præsentationem vocat. Verùm hominem idoneum, & sacro munere dignum, idque intra certum tempus nominare patronus debet. Nam patrono laïco tempus quatuor mensium, ecclesiastico sex ad nominandum iure pontificio præscriptum est. Quo tempore præterito absque patroni consensu liberum est episcopo Ecclesiæ ministrum ordinare [h]. Quamuis autem nominandi ius habet patronus, in eum tamen qui ab episcopo ordinatus est nullam sibi potestatem vindicat. Quare ne ob culpam quidem gradu suo deijcere eum potest, sed hoc ad antistitis officium spectat. Nec verò rerum Ecclesiæ administrandarum vllam habet facultatem, sed quia patronus est atque defensor Ecclesiæ, si malè versari ministros deprehenderit, non solùm admonere eos & increpare, verum etiam deferre, tam apud magistratum ac principem, quàm apud episcopum poterit [i]. Sed & si ad inopiam fuerit redactus patronus, ex prouentibus Ecclesiæ ali sustentaríque debet [k], licet eorum dispensationem aliàs non habeat. Nam & is qui seruum manumisit, cui hunc quadantenus similem esse diximus, à liberto suo alimenta quoque exigit iure ciuili [l]. Ius igitur patronorum in ecclesias in ijs ferè consistit. Et notandum est mortuo patrono id ius, ad hæredem ipsius transire [m]. Ac si plures existant hæredes in solidũ quidem patroni sunt, non pro partibus hæreditarijs [n]. Verum quod ad nominationem, de qua hîc disserimus, attinet, non singuli hæredes in solidum ius nominationis habent, vt melior sit occupantis conditio, sed omnes simul nominant

[g] Brut. ad Cic. epist. 7. Plin. lib. 2. & 4. epist.

[h] tit. de iur. patro. in 6.

[i] c. filijs, 16. q. 7.

[k] c. quicunque. 16. q. 7. c. nobis, de iur. patro.

[l] l. si quis à liberis de lib. agnos.

[m] c. considerandum, 16. q. 7.

[n] c. 1. de iure patro.

ac eligunt, in qua electione stirpium magis, quàm capitum rationem habendam esse constitutum est, ita vt plures vnius patroni hærodes, vnius tantùm personæ vicem sustineant [o]. Huius quoque iuris donatio permutatiòque permittitur [p]. Sed quia iuris diuini aliquid immixtum habet, honestum visum non est iuris pontificij authoribus, vt pretio cuiquam acquiratur. Ideóque venditio eius prohibita est, nisi vniuersitas quędam prædiorum, cui hoc ius accedat, distrahatur [q].

[o] cle.2.de iure patro.
[p] c.ex insinuatione, de iure patr.c.nemini.36.q.7.
[q] c.ex literis, c.de iure.c. eum seculum de iure patr.

De iure ordinandi ministros ecclesiæ, beneficiáque conferendi, quod tanquam caducum ad superiorem antistitem deuoluitur. Cap.5.

Quia sæpenumero contingit, vt qui ius habent promouendi ministros Ecclesiæ, siue beneficia ministerijs assignata conferendi, negligentiores sint in eo negotio: æquum sanè fuit, huic malo atque incommodo idoneum aliquod remedium quærere. Itaque canonibus pontificijs certum tempus definitum est, intra quod si Ecclesiæ vacanti prospectum non fuerit, statim id ius tanquam caducum, ad superiores antistites deuoluitur, ídque gradatim, vt qui proprioris gradus est, primùm adeatur, & eo cessante reliqui sursum versus progrediendo donec ad summum pontificem peruentum fuerit [a]. Caducum autem satis commodè ac latinè dici posse videtur, non aliter ac Iureconsulti, veteres caducam hæreditatem, caducum legatum, caducam dotem, caduca bona vocant [b]. Qui versantur in foro, & qui ius pontificium interpretantur, ius etiam deuolutum, nec id quidem ineptè meo iudicio, appellare solent. Sic enim à veteribus iuris authoribus hæreditas, tutela, dominium, bona deuolui dicuntur [c]. Sed vt cognoscamus, quod spatium temporis singulis antistitibus, vel sodalitijs canones præscripserint, sciendum est si de præsulatu aut cœnobiarcha agatur, trium duntaxat mensium illud tempus esse [d]. Sin de alijs præfecturis atq; ministerijs inferioribus, sex mensium [e], quod tempus non ex quo vacare cœpit Ecclesia computandum est, sed ex quo antistes vel collegium vacare eam sciuit,

[a] c.licet.de sup,neg.præla.c.nulla,de con.præben.
[b] l.item veniunt de pet. hæred. l. si quis officium l.dote,de ritu nup.l.3.de ijs quæ in test. delen.l.9.de S.C.Syllam l. 2.si q.ali.test. prohi.ti.c.de cad.tol.
[c] l.pupilli,de solutio.l.ad filicum,rer.amot.l.in fraudé de iur.fisc. l.denique quod vi aut clam.l.si quis sub conditione,de testa. tut.
[d] c.ne pro defectu,de elec.c.obeuntibus,63.dist.
[e] c.postquam, 50.dist.
[e] c.nulla.c. dilectus,de con.præben.

sciuit, nec impedimento aliquid ei fuit, quo minùs Ecclesiæ vacanti consuleret[f]. De tempore patronis ecclesiarum dato ad nominandum, siue, vt loquimur, præsentandum, quod quatuor aut sex mensium est, posteà dicemus. Vnum hîc notandum est, quod vulgò receptum video, ei qui nominatum à patrono instituendi ius habet, id temporis spacium, de quo hîc differimus, tribuendum non esse, quod canones de temporis præfinitione æditi, de eo qui nominatum instituit, minimè intelligantur. Non enim videtur rationi consentaneum, vt post semestre tempus, quod patrono indulgetur ad nominandum, tantundem antistiti ad eum qui nominatus est instituendum concedatur, ne Ecclesiæ nimis diu pastoribus ministrísque suis carentes ac destitutæ iaceant. Itaque vtilius esse putant iuris pontificij consulti, si moderatum aliquod tempus à superiore antistite statuatur, intra quod institutio promotióque huiusmodi fieri debeat. Eadémque causa eius est, ad quem electionis confirmatio pertinet[g]. Et hæc quidem omnia de cessatione & negligentia eorũ accipienda sunt, qui ius promouendi vel beneficia conferendi habent. Nam si promotus sit indignus, vel aliter contra canones peccatum sit, &c. caduci iure ordinatio promotióque protinus, & ἀμέσως ad summum pontificem deuoluitur: præterquam in inferioribus ecclesijs, vt Bonifacius constituit[h].

[f] c. quia diuersitatem, de con. præb.

[g] not. in c. nulla, de cõs. præben.

[h] c. quanquã, de elect. in 6.

Coniunctio beneficiorum, quam Vnionem vocant, quæ sit, & quibus ex causis permittatur. Cap. 6.

Genus quoddam acquirendi beneficia hodie vsitatum est, cùm beneficio, quod quis possidet, aliud adijcitur & coniungitur. Nam etsi legibus canonibúsque pontificijs solutus non fuerit, tamen vtrumque obtinere potest. Cuius coniunctionis causa est vtilitas aliqua, vel necessitas Ecclesiæ, vt exempli gratia, Si duæ vicinæ ciuitates, pagi vel compoleis sint, in quibus multitudo populi non mediocriter decreuerit, si fana diruta sint, quæ reparari ac in pristinum statum restitui facilè nequeant: si duo pastores ex oblationibus commodè non possint ali, & vnus pro tempore sufficere

cere videatur [i]. Ac tales magistratuum coniunctiones multæ apud Iustinianum descriptæ reperiuntur, quales beneficiorum, munerúmque ecclesiasticorum sunt de quibus hic differimus [k]. Ciuitatum quoque ac populorum, qui in vnum coïerunt, quædam exempla reperiuntur in antiquis monumentis, veluti Albæ atque Romæ apud Liuium. Extat & elegans descriptio Ouidiana [l] in his versibus.

Hæc vbi narrauit, Tatium fortémque Quirinum,
Binéque cum populis regna coisse suis:
Et lare communi socios generósque receptos,
His nomen cunctis Iunius, inquit, habet.

i c. & temporis. c. postquã 16. q. 1. c. 2. de religio. do. c. eam te, de ęt. & qual.
k Nouel. 8. 24. 25. 26. 27. 28. 29.
l lib. 6. Fasto.

Hæc autem coniunctio tribus modis fieri posse dicitur [m]. Primus est, cùm duæ Ecclesiæ in vnum veluti corpus confunduntur & coalescunt, adeò vt vna Ecclesia, vnum ministerium, vnumque beneficium, non duo verè dici possint. Et hanc confusionem Iustinianus verbo Græco ἕνωσιν [n], alij vulgò vnionem, quasi verbum verbo reddentes, sed non satis Latinè vocant. Itaque beneficium, quod huiusmodi accessione auctum & amplificatum est, non modò συνημμένον, vt noster Pomponius loquitur, sed etiam ἑνωμένον rectè appellabitur [o]. Secundus modus est, cum ita connectuntur Ecclesiæ, vt in vnum quasi corpus minimè conflentur, sed vt vna superior sit ac principalis, altera inferior & accessoria. Quo casu in inferiore vicarius, qui sacrum ministerium obeat, constituti solet [p]. Tertius modus est, cùm neutra subijcitur alteri, sed ambabus suum titulum gradúmque retinentibus, idem minister præficitur [q]. Sic enim à Gregorio Cumanam Musitanámque ecclesiam copulatas legimus vt quamuis vtraque maneret episcopalis, vnum tamen atque eundem episcopum haberet [r]. Sed quæritur, cuinam hoc ius coniungendi beneficia competat. Et certi iuris est, Romanum tantummodo pontificem duos Episcopatus coniungere posse, adeò vt ne legato quidem eius id liceat [s]. Aliarum verò ecclesiarum ἕνωσις, & colligatio episcopis cuiusque ciuitatis ac diœceseos permittitur [t], modò vt collegij ecclesiastici consensum adhibeant [u]. Beneficium tamen episcopio suo adiungere, vel collegio consentiente, eos non posse constitutum est [x].

m glos. in d. c. & temporis, & in c. 1. ne sede vacante
n Nouel. 28.
o l. rerum mixtura, de vsucap.
p c. extirpandæ. §. qui verò, de præb.
q c. 1. ne se. vac.
r c. & temporis, 16. q. 1.
s c. quod translationem, de off. leg.
t c. sicut vnire, de excess. prælato.
u c. dudum, de reb. ecc. non al. in 6.
x cle. si vna. de reb. eccl. non ali.

Archi-

Archimandritæ autem hanc coniungendi potestatem non habent, sed ipsis consentientibus, episcopi, cùm opus est, id exequuntur [y]. Verùm animaduertendum est, ita demum hanc beneficiorum coniunctionem valere, efficacémque esse si ob manifestam Ecclesiæ vtilitatem necessitatémve fiat, ídque causa cognita, & ijs omnibus vocatis quorum interest [z]. Qua de re celebria Oldradi atque Decij responsa in manibus sunt [a]. Est enim valdè alienum à ratione, & canonibus pontificijs contrarium, vt absque graui causa & necessitate duabus ecclesijs præficiatur vnus, aut duobus in Ecclesia muneribus fungatur [b], ac multò magis vt duas ecclesias ad vnam redigendo, cultus diuinus aliquod decrementum recipiat. Proinde quisquis contendit ἐνώσει acquisitum sibi esse beneficium, ritè ac solenniter eam factam docere debet, siue à Romano episcopo, siue ab alio quocunque antistite facta proponatur [c].

[y] cle. in agro. §. ad hæc, de statu monacho.

[z] c. 1. ne se. vac. c. exposuisti, de præben. c. dudũ, de reb. ec. in 6.

[a] Old. conc. 261. Dec. cõ. 275.

[b] c. cùm non ignores, de præb.

[c] l. actor. c. de proh. Old. & Dec. vbi sup.

De fiducijs ecclesiarum tam perpetuis quàm temporarijs, quæ commendationes dicuntur. Cap. 7.

Priscis temporibus cùm Ecclesiæ vacanti pastor idoneus statim præfici non poterat, interim vt ea euitarentur mala atque incommoda, quæ vt plurimum ἀναρχία parit, solebat Ecclesia vacans probo alicui viro commendari & committi, qui tanquam tutor quispiam aut procurator bona fide actus sui rationem redderet. Hic enim pastor Ecclesiæ non erat, & ad tempus solùm constituebatur [d]. Itaque poterat & alterius Ecclesiæ ministro hæc curatio administratióque mandari. Non enim contra canones pontificios duabus ecclesijs præcipi videbatur, aut ab vna ad aliam transferri, cùm vnius Ecclesiæ pastor perpetuus, alterius verò custos temporarius esset [e]. Sed nec illa inquisitio vsquequaque adhibebatur, quam in promotione pastorum ministrorúmue necessariam esse diximus. Proinde ei qui monachus non erat, siue regularis, vt vulgò loquuntur, monasterium poterat commendari, donec aliquis ex sodalibus hierarcha electus creatúsque esset. Verùm res longè vtilissima, & ad consulendum Ecclesijs vacantibus inuenta & excogitata, tandem

[d] c. constitutum. 7. q. 1.

[e] c. clericum. c. qui plures 21. q. 1. c. obitum. c. Gatinensis. 61. distinc. c. dudũ. 2. de electio.

tandem in ipsarum perniciem pestémque mirabiliter conuersa est. Nam quibus per canones non licet præfici ecclesijs aut monasterijs, moribus comparatum est, vt eisdem Ecclesiæ vel monasteria imperpetuum, & quamdiu viuunt commendentur. Atque ita concipitur formula huius commendationis in diplomatibus pontificijs, vt libera non solùm dispensatio rerum, sed etiam consumptio atque dissipatio ipsis permissa intelligatur. Et sanè mirum est homines ingeniosos, qui fucum hunc commenti sunt, tantæ corruptelæ non alium colorem quæsiisse, ne tam apertè despici canones, & palam ludibrio haberi viderentur. Quasi verò consilium eorum non cuiuis notum perspectúmque sit, qui hac arte corruptelam maximam tueri & adumbrare conantur, qui verbis decoris obuoluunt vitium, & vt Aristophanes ait ὀνόματι περιπετάουσι τὴν μοχθηρίαν. Itaque etsi vetus nomen adhuc remanserit, & commendatio dicatur hoc beneficij acquirendi genus, quod Latinè & propriè fiduciam appellari posse crediderim: tamen res sic immutata ac deleta est, vt priscæ illius fiduciæ, de qua iam diximus, vix imago quædam vmbráue supersit. Vndè vulgò dicitur, titulum hunc fiduciarium hodie à legitimo titulo nihil differre[f]: & fiduciarium administratorem perinde ac iustum verúmq; gubernatorem Ecclesiæ fructus sibi acquirere, quanquam si ad veritatis amussim, & veterum institutorum normam hæc exigere velimus, neuter rebus Ecclesiæ aliter quàm vt commendatis vti debet. Idque Leo pontifex ait, & nos suprà annotauimus[g]. Nec aduersatur huic sententiæ, quòd commendare apud iuris authores nihil aliud est quàm deponere: ac idcircò custos & procurator tantùm videtur dici debere, qui hac ratione promouetur[h]: quoniam, vt diximus, plenior illa conceptio diplomatis pontificij, & mores vbique recepti faciunt, vt non simplex custos depositarius procuratórve, sed dominus quodammodo habeatur. Nam & procuratores in rem suam appellantur à iure consultis, qui nihil minùs quàm procuratores sunt, & suum, non alienum negotium gerunt[i]. Et certum est huiusmodi procuratoribus fiduciarios istos dispensatores, aut, vt veriùs dicam, fucatos dissipatores, de quibus loquimur, perquam similes esse, cùm ipsis non Ecclesiæ gratia, sed sua potius (vt rectè quidam aiunt) administratio concedatur[k].

f not. in c. nemo. de elec. in 6.

g c. sine exceptione. 12. q. 2.

h l. commendare, de ver. sign. L. Lucius de pos. c. 3. de pos.

i l. qui stipendia. c. de procur.

k Alc. in l. pactum curato. c. de pacto.

Atque

Atque hinc fit, vt fiduciæ huiusmodi perpetuæ nunquam reuocentur, quamuis depositum mandatumue simplex reuocari possit [l]. Illud postremò annotandum est, quod Roma. pontifex episcopia ministeriáque in perpetuum cõmendandi potestatem sibi vnus vindicat, eodémque iure vtuntur cæteri episcopi in fana ministeriáque parœciæ suę, exceptis curationibus animarum, quas ad semestre solùm tempus commendare possunt [m].

[l] l. 1. §. si fie deposuero, de pos.

[m] c. nemo, de elect. in 6. no. in c. si constiterit, de accusatio.

De pontificijs diplomatis, quæ vulgus gratias expectatiuas, & mandata de prouidendo appellat, copiosa disputatio. Cap. 8.

Inter genera distribuendorum Ecclesiæ beneficiorum, quæ hodie vsitata sunt, vnum longè celeberrimum est, de quo iam dicturi sumus, per diplomata scilicet pontificia, quæ vulgò mandata de prouidendo & gratiæ expectatiuæ appellantur. Ex aula siquidem pontificis Romani proficiscuntur diplomata, quibus mandat ac præcipit beneficia quibuslibet conferri in diem mortis eorum sacerdotum ac ministrorum, qui ipsis fruuntur. Conuenit tamen inter omnes quotquot sunt iuris pontificij enarratores, hanc beneficiorum distribuendorum rationem apud veteres in vsu non fuisse. Cuius rei argumentum afferunt sanè quàm probabile, quòd ne in volumine quidem Decretorum, quod Gratianus edidit vllum exemplum vlláue mentio horum diplomatum reperitur. Auaritia etenim aulæ pontificiæ, post aliquot sæcula, hoc nouum pecuniæ aucupium adinuenit, quod nunquam veteribus in mentem venerat. Ac tametsi speciosæ rationes adduci soleant, quibus tanta ἀισχροκέρδεια regatur & excusetur, tamen res ipsa loquitur, & nos quotidie satis docet experientia, quantum hæc lues pestisque noceat Ecclesiæ. Nam inprimis occasio datur captandæ mortis alienæ, præsertim sceleratissimis & profligatissimis hominibus, qui talia diplomata ferè impetrãt. Iureconsulti veteres, quibus hæc Euangelij lux nondum affulserat, pacta, conuentionésque detestantur, quibus hæreditatem suam quis promittit alteri, ne eius hæreditatis

tis ſpe ad optandam promiſſoris mortem inuitetur, cùm tamen veriſimile ſit, inter notos homines & amicos huiuſmodi pacta iniri, & eum qui ita paciſcitur ac promittit, probabili aliqua cauſa adduci, vt alteri fidat. Hoc autem diplomatum genere beneficium, non ei quem eligit charúmque habet beneficij poſſeſſor, cuíque iuſta aliqua cauſa eſt confidendi, ſed homini plerunque non ſolùm ipſi ignoto, ſed etiam improbo ac maleuolo, quem libuerit Ro. pontifici nominare, confertur aut conferri mandatur. Deinde lites & controuerſias innumerabiles pariunt hæc diplomata, quibus nec Reip. quicquam eſt exitialius, nec Chriſtiano homine indignius. Veriſſimum enim eſt quod Iſocrates homo à noſtra religione alienus ſcribit, officium eſſe boni principis eas leges condere, quæ inter ciues quàm pauciſſimas lites gignant. Nec dubium eſt cordatis hominibus, nedum Chriſtianæ religionis cultoribus, hanc partem iuris pontificij probari non poſſe. Hæc enim diplomata tantùm offundunt vbique tenebrarum, tantámque fraudibus & ſtrophis forenſibus feneſtram aperiunt, vt aliæ ſuper alias contentiones & lites hinc quotidie exoriantur, ac velut Anabatarum more pugnent litigatores & cauſidici, nec iudices quamlibet perſpicaces facilè ius & æquum in tanta caligine perſpicere poſſint. Quæ res efficit vt aſtutiſſimus quiſque, callidiſſimus & improbiſſimus, quamuis nullo iure aut titulo nitatur, ſæpius in hoc certamine victor euadat, & ſimpliciores homines liberalioríſque ingenij iuſtiſſimam, cauſam amittant. Non enim libenter tam odioſis litibus ſeſe implicari ſinunt, & ancipitem iudiciorum aleam reformidant, cum præſertim ad ſtrophas eludendas quas fraudulenti captioſique homines facilè hîc comminiſcuntur, nati aſſuefactique non ſint. Quid? quòd in his litium anfractibus ingenti ſumptu opus eſt, cui ſufficere nequeunt inopes clerici, ideóque opulentioribus cedere coguntur? Præterea hac πολυφαγμοσύνη pontificum ἀλλοτριοπαθείαν & ipſos auertit à proprio munere functionéque ſua, & alios antiſtites non ſine aliqua fortaſſis iniuria interturbat, vt neutri in tanta confuſione munus ſuum obire poſſint. Ac vt ſummatim omnia complectar, nec neceſſe habeam ſpeciatim enumerare, quæ in canonibus concilij Baſilienſis perſcripta ſunt, illud dicam, quod aulæ Romanæ quidam

dam alumnus ab alio nescio quo acceptum in commentaria sua referre non dubitauit[a]. Nempe huiusmodi pontificum diplomatis, ius canonicum funditus euersum destructúmque esse. Sunt tamen nonnulli, qui studio, vt credibile est, pontificibus blandiendi, asserunt, quicquid habent iuris reliqui episcopi in re beneficiaria, id Rom. pontifici acceptum ferendum esse, quasi omnia ab ipso tanquam fonte aliquo prodierint. Et cùm possit iure suo totius orbis beneficia arbitratu suo dispensare ac distribuere, præclarè cum cæteris agi censent, si partem aliquam benignè scilicet eis largiatur & indulgeat[b]. Sed quæ fuerit olim episcoporum in hac re potestas atque authoritas satis antè demonstrauimus lib. I I I. Vt autem concedamus Rom. pontifici quiduis impunè hîc licere, tamen omnes boni, vt spero, mihi assentientur non modò quid liceat, sed etiam quid honestum sit ab eo spectandum esse. Quid autem indecentius ac fœdius in Ecclesia potest esse, quàm hæc ministeriorum, functionúmque ecclesiasticarum perturbatio[c]? Mitto quòd pessimè videntur pontifices Romani sibi suæque maiestati consulere, cùm eo nomine, vt cætera missa faciam, quæ non sunt huius instituti, tantam apud Christianum populum sibi conflant inuidiam, vt nisi Deus aliquis huic rei prospiciat, magnum ab vniuersa ruina excidióque periculum sit. Quanto circumspectiùs Lacedæmoniorum ille rex, qui vxori obiurganti, quòd minus ac humilius regnum filijs esset traditurus, quàm accepisset: Ego, inquit, eo maius relinquam, quo diuturnius. Verùm vt ex diuerticulo in viam redeamus. certum exploratúmque est ius quo vtimur, quacunque ratione id constitutum fuerit. Quod vt intelligamus, animaduertendum est, cùm primùm Romani pontifices cœperunt vbique terrarum beneficia dispensandi facultatem sibi vindicare, parcè admodum ac moderatè ipsos ea potestate vsos fuisse. Non enim imperiosis istis diplomatis terrebant statim episcopos, & ad sibi parendum cogebant, sed vt leuiter primùm tentarent eorum patientiam, literis monere eos ac rogare solebant. Sed cùm preces & monita grauatè ab episcopis reciperentur, ac plerunque ea contemnerent, mox in præcepta conuersa sunt. Verùm ne ea quidem satis neruorum habuere, cùm beneficium

[a] Gomesius.

[b] glos. c. quãquã. de elect. in 6.

[c] c. peruenit, 11. q. 1.

neficium interim collatum alij adimendum non videretur, sed contumacia tantùm non obtemperantis plectenda. Itaque ratio tandem excogitata est, qua beneficiorum dispensatio ad pontificis Romani potestatem & arbitrium omnino reuocaretur, datis nempe per diplomata executoribus, qui aut episcopos ad parendum cogerent, aut eis imperium detrectantibus ipsi conferrent. Sic precibus primum vsi pontifices Romani, deinde iussu ac minis, postremò vi aperta, hanc sibi potestatem comparauerunt. Prospiciebant enim episcopos æquiore animo iugum accepturos, cui paulatim assueuissent, quàm si id ab initio per vim ceruicibus eorum esset impositum: sicut Milonem ferunt eò faciliùs taurum gestasse, quòd eundem adhuc vitulum crebriùs ferre solitus fuisset. At fuit tempus, cùm hic ritus obseruabatur, vt trinas litteras eiusdem beneficij nomine ad episcopos mitteret pontifex, quarum vnæ monita tantum, alteræ præcepta, postremæ legis actionem atque executionem complecterentur. Verùm hoc ritu antiquatu, in quo veteris moris quædam velut reliquiæ conspiciebantur, vltimas solùm, id est, executorias, vsus Romanæ aulæ ad hunc vsque diem retinuit: quæ effectum habent in octo mensibus tantùm, vt canon pontificius docet. Nam quatuor menses liberos habent reliqui episcopi, nec beneficia eo tempore vacantia coguntur ijs conferre, qui talia diplomata impetrant, quamuis nullo non tempore pontifex Romanus beneficium vacuum iure occupationis conferat. Sed etsi nullum à pontifice diploma impetratum fuerit, dubium non est, quin cæteri antistites in sua quisque parœcia, ecclesijs quocunque tempore anni vacantibus prouidere possint. Sunt autem huiusmodi executorum pontificis Romani duo genera. Quibusdam enim ita mandatur executio rescripti pontificij, vt antistites & collegia compellant ad beneficium conferendum, sacra communione eis interdicta, non etiam vt ipsi beneficium conferant, aut in possessionem mittant [d]. Itaque hoc mandato ita demum potestas conferendi adimitur antistitibus, si irritum & inane decreuerit pontifex quicquid aduersus ea factum fuerit [e]. Alij sunt executores ad prouidendum vulgò appellati, quibus à Romano pontifice mandatur, vt negligentibus episcopis, ipsi prouideant Ecclesiæ, qua de agitur, & beneficium conferant.

[d] not. in c. abbatem, de rescript.

[e] c. si soli, de con. de præbend. in 6.

rant. Estque magna vis & potestas huius mandati, quia simulátque oblatum est episcopo vel collegio, omnem prouidendi Ecclesiæ facultatem continuò amittit,& quasi vinculo quodam iniecto constrictas manus habens, beneficium amplius dare non potest f. Sed hoc ius Leonina constitutione, cuius sæpe meminimus suprà, magnopere in Francia immutatum est. Nam ea constitutione modus diplomatum quasi vectigalis cuiusdam ab antistitibus exigédi definitus est, ita vt nulli pontifici Romano toto sui pontificatus tempore plura concedere liceat. Est enim constitutum vt in eos antistites, qui decem beneficiorum distributionem habent,vno diplomate contentus sit: in eos verò quibus quinquaginta, aut eo amplius beneficiorum dispensatio competit, duobus diplomatibus possit vti. Deinde ea constitutio nulla diplomata probat, quibus beneficiorum nondum vacantium spes offeratur, nisi verbis, ita vt constitutum est,conceptis perscripta fuerint.Est enim præscripta forma & conceptio diplomatis pontificij, qua prætermissa vel mutata, mandatum pontificis irritum nullúmque habetur. Quod tamen est ita accipiendum, si quid contra voluntatem ac sententiam eorum, qui formulæ exemplum proposuerunt, vel adiectum, vel detractum fuerit. Nam qui existimant id exemplum omnibus negotijs conuenire, vt ne tantillum quidem ex eo immutare fas sit, persimiles ijs sunt qui ex vulgaribus exomologeseos formulis peccata enuntiant sacerdoti, etiam ea quæ non admisere confitentes. Extat autem formula rescripti siue diplomatis in ea constitutione Leonis plenè descripta, quã nos hîc integram non referemus, præcipuas tantùm eius clausulas discussuri & explanaturi.

Prima igitur clausula diplomatis est,qua pontifex Rom. excommunicatum absoluit,hactenus vt diploma ei concessum valeat. Nam aliàs rescriptum ab eo, qui summotus est à sacra communione impetratum nullas vires habet g. Effectus autem huius clausulæ ad nullam aliam rem porrigitur, adeò vt plerique tradiderint, nisi excommunicatus posteà absolutus fuerit, beneficium ei prætextu diplomatis conferri non posse, quæ sententia non solùm Leonis formulæ, sed æquitati etiam ac rationi congruit. Interdum quoque hæc clausula ne ad diploma quidem, de quo hic

g c.1.de rescr.in 6.c.postulastis,de cler.excom.

loquimur, confirmandum prodest, sed eas exceptiones, quæ ab alijs collectæ sunt, omitto. Facilè autem hinc perspici potest, quod antè diximus, singulas huius formulæ clausulas non in omnibus diplomatis necessarias esse. Quid enim si is cui conceditur diploma, piorum ac fidelium communione summotus non sit?

Secunda clausula est, quia pōtifex omnia beneficia eius, cui diploma conceditur, cum vera eorundē æstimatione ac pretio pro expressis habeat, quamuis expressa fortè non sint. Nam rescriptum tanquam obreptitium careret viribus, nisi pontifex huius expressionis gratiam faceret [h]. Cætera verò si quæ insint personę vitia obtentu huius clausulæ, pro expressis habenda non sunt quia hanc extensionem formula non admittit, Sed ne hæc quidem clausula vbique necessaria est, cùm beneficia non habentibus constat eam omnino superuacaneam esse. Eadémque est sequentium ferè clausularum ratio.

h c. si propo. nente, de rescrip. c. si motu proprio, de præbend. in 6.

Tertia clausula est qua pontifex exprimit, se nemine postulante, diploma vltrò concessisse, quæ clausula omnem obreptionis suspicionem tollit, efficitque vt ea tacuisse nihil noceat, quibus alioquin non expressis pontifici obreptum videretur [i]. Non enim ob conceptionem diplomatis arguendus est is qui ipsum non impetrauit, sed vltrò sibi delatum accepit, tametsi fortè contra leges, aut canones concessum fuerit [k]. Hæc clausula tamen non impedit, quominùs vitia personæ, quæ diplomate iuuari vult, ipsi obijciantur, quasi legibus canonibúsque solutus sit à principe, idque vulgò receptum est [l]. Alij sunt præterea varij effectus huius clausulæ, de quibus cæteri diligenter scripsere [m].

i c. si motu proprio, de præben. in 6. & reg. cācel.
k l. 1. C. de pet. bo. sub.
l glos. l. si. c. Romanus, de præben.
m Fel. in c. ad aures, de rescrip. c. causā 1. c. vlti. de test. Staphil. de lit. grat.

Quarta clausula est, qua pontifex ostendit non purè ac simpliciter se mandare, sed ita demum si pro alio non scripserit, non enim velle intelligitur pontifex plurium beneficiorum ac dispensationem ab ordinario antistite exigere [n]. Et hæc quoque clausula satis demonstrat hanc formulam pro varietate negotiorum mutari posse. Quid enim si antistes quinquaginta beneficiorum conferendorum ius habeat? Nónne ex iam dictis constat pontificem Romanum duorum beneficiorum donationem sibi vindicare posse? Itaque conditio ita concipi poterit, si pro duobus alijs non scripseri-

n c. mandatum de reser.

scripserimus.

Quinta clausula est, qua Romanus pontifex canonicum creat eum, cui diploma concedit, hoc fine vt ad honores ecclesiasticos aspiret: idque propter morem ecclesiarum sit, quo honorem ecclesiasticum consequi nemo potest, nisi in canonicorum collegium ascitus fuerit. Et quia hi canonici honorarij suffragia ferre dicuntur, & quædam alia huiusmodi iura habere, quamuis nulla sit eis annona adhuc attributa *: ideò Romanus pontifex ne canonicorum numerum augendo eos oneret, non simpliciter hîc canonicum creat, sed cum hac adiectione, vt dignitatem siue administrationem obtinere possit.

* c. pro illorum, de præb.

Sexta clausula est, qua pontifex exprimit se beneficium duntaxat conferri velle, quod post mensem quàm oblatum fuerit antistiti diploma vocauerit. Nam alioqui periculum erat, ne tantisper mãdati pontificij denũtiatio sustineretur ac differretur, dum alicui opimum beneficium habẽti mortem instare exploratum esset. Sic enim futurum erat, ut muneribus expectationum donati à pontifice, opulentissima quæque beneficia auferrent. Verùm hæc clausula facit, vt appetente hora mortis facta denunciatio non valdè prosit denuncianti, cùm ante finem mensis liberum sit antistiti beneficium alij dare. Clausula autem summota pontificis, candidatus non nisi certior factus de imminente beneficiarij morte, & certa iam spe deuorato beneficio mandatum denunciaret antistiti.

Septima clausula est, qua Roma. pontifex vt legibus omnibus canonibúsque superior, cuicunque legi, constitutioni, priuilegio, consuetudini derogat, per quam effectus diplomatis impediri posset. Hactenus de eo diplomate, quod antistitibus, & cæteris mittitur: quorum partes sunt, vacantibus prospicere ecclesijs, & eisdem ministros præficere. Cui diplomati aliud ceu apendix quædam accedere solet, quod ab executione vulgò nomen accepit. Nam eo diplomate mandat cuipiam alij Romanus pontifex, vt non obtemperante antistite, mandatum ipse exequatur.

Nec difficilis est hæc posterior formula, modò vt prior rectè intelligatur.

De exhibitione ac denunciatione diplomatis pontificij.

Mandatum Roma. pontificis denunciari ac exhiberi debet, vt de nominatione posteà dicemus fitque ea exhibitio antistiti aut vicario, ad quem dispensatio beneficiorum spectat, non ei cui executio mandati pontificij committitur [p]. Hæc enim denunciatio est necessaria, ne alioqui possit antistes mandati ignorationem causari [q]. Qua ratione mortuo interim antistite successori eiusdem denunciabitur [r]. Cùm autem hæc rescripta pontificis perpetua sint, nullum ad ea offerenda tempus præscriptum esse videtur [s], quamuis de rescriptis, quæ litium causa impetrantur aliud constitutum sit [t]. Tractatum est an ea quoque appendix edi debeat, quæ non ad antistitem, sed executorem potius dirigitur: quod non videtur magnopere necessarium esse: nec formula id Leonina aperte requirit: tamen quia controuersiũ est ius, tutius & consultius erit vtrasq; literas edere.

p c. duobus de rescr. in 6.
q c. si capitulo, de conc. præb. cle. causam, de elect.
r l. qui in alterius, de reg. iur.
s l. falso. C. de diuer. rescrip.
t c. si autem, c. plerunque de rescrip.

De effectu diplomatis pontificij.

Oblatio exhibitióque mandati siue diplomatis pontificis obnoxium quodammodo obstrictúmque beneficium reddit, vt alij conferri nequeat [a]. Quod adeò verum est, vt is qui mandatum denunciauit ac exhibuit, cæteris omnibus anteponatur, quamuis scholarum candidati sint [b]. Sed hoc est ita accipiendum, si beneficium quod petitur tale sit, vt ad diplomaticam hanc pontificis dispensationem pertineat. Quædam enim beneficia his mandatis nõ includuntur, vt exempli causa, beneficia electiua, in quibus regiæ nominationi locus est [c]. Item beneficia in comitatu Romani pontificis vacantia, quæ pontifices, quibus voluerint, dare solent, atque ita constitutum est [d]. Beneficia quoque sæcularia ijs qui mandatum habent ad regularia obtinenda non obstringuntur, aut contra [e]. Nec alia videtur earum ecclesiarum causa esse, quarum præfectos nominant patroni, qui laici dicuntur, aut earum quæ in ciuitatibus sunt, vel oppidis muro cinctis, aliarúmue id genus, de quibus in tractatu nominationum dicemus.

a c. si capitulo, de cõ. præben.
b tit. de mãd. Apost.
c tit. de reg. ad præla. no.
d c. 2 de præbend. in 6.
e. §. voluimus, ti. de colla. in concord.

Cùm

Cùm autem plures simul ambiunt, petúntque idem beneficium ab antistite sibi dari, is præfertur cæteris, in cuius gratiam priùs rescripsit pontifex, quamuis fortè alius antè suas literas ædiderit [f]. Quod si eodem tempore pro omnibus rescriptum fuerit, tunc literarum æditionis denunciationísque tempus spectatur: in qua æditione si concurrant, poterit antistes aditus, cui visum fuerit gratificari [g]. Canon tamen pontificius in hac gratificatione impetrationis, gradus, temporis, possessionis, patriæ, & quarundam aliarum rerum habendam esse rationem ait [h]. Fit etiam interdum vt posterioris melior sit, quàm prioris conditio: veluti si pontifex in posteriore mandato disertè expresserit, vt is anteriori præferatur [i]. Sed hæc clausula apud nos minimè recipitur, quòd contra Leoninam formulam adijciatur rescripto. Idem accidit & cùm prior mandati executionem non prosequitur [k]. Quid enim si iuri suo expressim renunciauerit [l]? Quid si eo negligente & alias res agente, beneficium fortè alteri iam collatum sit [m]? Idem & in omnibus casibus dicendum, in quibus mandatum extinguitur: veluti si is qui obtinuit diploma, postea vxorem duxerit [n], si aliud beneficium consecutus sit, quod simul cum eo quod petitur retineri nequeat [o]. Mortuo sanè pontifice mandata huiusmodi expirare vulgò receptum est [p]. Quod quidem est ita accipiendum, nisi res integra esse desierit [q].

[f] c. eum, cui, de præb. in 6. c. tibi qui, de rescrip. in 6.
[g] c. duobus. de rescr. in 6.
[h] reg. cancel. 15.
[i] c. pe. de cõ. præb. in 6.
[k] §. declarãtes, titu. de mand. apost.
[l] c. sollicitè. c. audita de rest. spo.
[m] c. si tibi absenti. c. si clericus, de præben. in 6. c. tibi qui, de rescr. in 6. Panorm. & Fel. in c. capitulũ, de rescr.
[n] c. 1. de cler. conjug.
[o] cle. gratiæ, de rescrip.
[p] c. si cui, de præben. in 6. §. restè, insti. mand. Panor. in c. dilectus, 2. de præb.
[q] c. si super gratia de off. de leg. in 6.

De reseruationibus beneficiorum tam vniuersè quàm sigillatim factis. Cap. 9.

Affines sunt beneficiorum reseruationes mandatis pontificis, de quibus iam disseruimus. Nam Rom. pontifex beneficia quædam sibi reseruare ac recipere solet, vt cùm postea vacauerint, ea solus conferat, ídque vel vniuersè, vel sigillatim. Vniuersè, cùm maiores (loco exempli) dignitates Ecclesiæ: sigillatim, cùm certi alicuius fani beneficium reseruat. Hoc inter mandata de quibus diximus, & reseruationes istas interest, quod illa ius tribuunt impetrantibus, his verò nihil iuris cuiquam acquiritur, quamuis fortè persona expressa sit, cuius gratia reseruatum est beneficium: ideóque vacante postea beneficio, liberum est pontifici, cuiuis alij arbitrio suo id dare [r]. Verùm hæ reseruationes Leo-

[r] not. in c. cũ dilectus. de jure patro. & in c. 1. de offi. leg. in 6.

nina constitutione, qua nunc vtimur in Gallia, optima ratione sublatæ sunt, sicut & cætera diplomata, quibus beneficiorum nondum vacantium spes ostenditur. Quod quemadmodum accipiendum sit, antè docuimus. Sed animaduertendum est eas tantùm reseruationes prohiberi, quæ à pontifice Romano fiunt. Nam beneficia, quæ in aula Romana vacant, quæque non tam à pontifice, quàm à iure ipso pontificio excipiuntur ac reseruantur, à dispensatione pontificis non eximit constitutio[f].

[f] c.1. de præbend. in 6.

De pontificum diplomatis, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrantur. Cap. 10.

De potestate Romani pontificis in beneficiorum vacantium distributione breuiter disseruimus lib. III. Verùm vt iam orsis quædam attexamus, superiorum capitum disputatio nos admonet. Nec videtur docendi ratio, quam instituimus, permittere, vt pontificum diplomata, quæ vacantium beneficiorum nomine impetrantur, ab ijs de quibus proximè tractatum fuit, separemus. Romanus igitur pontifex fani cuiuscunque beneficia quocunque tempore anni vacent, iure occupationis largitur, & cum omnibus Christiani orbis antistitibus ita concurrit, vt eos, beneficium dando, anteuertere possit, idque lib. III. docuimus. Donat & suo magis quàm vllius occupationis iure fanorum omnium beneficia, quorum præfecti in comitatu pontificio mortem obierint[t]. Sed quæstio hinc existit, quam in iudicio agitatam meminit, An si quæ beneficia vacent eo tempore anni, quod Leonina constitutio scolasticis viris attribuit, pontifex Romanus alijs personis ea beneficia arbitratu suo donare possit? Et constitutionis verbis expressum est, liberè pontificem ea beneficia conferre posse. Sed ea verba absque vllo incommodo videntur posse intelligi, modò vt scholarum candidatis, & cæteris quibus alia parte constitutionis hi menses attributi sunt, conferat. Quam interpretationem vtilitas ipsa, quæ, vt Horatius ait, iusti & æqui mater est, hoc præsertim tempore admittendum esse suadet.

[t] c.2. de præben. in 6.

De

De concilio Constantiano ac Basilienſi, & de Pragmatica Gallorum ſanctione, Romanorúmq; pontificum decretis, quibus eam aut conuellere omnino, aut labefactare ſtuduerunt. Cap. II.

Antequam de nominationibus tam regis quàm ſcholaſticorum conuentuum dicere incipio, licet hîc pauliſper digredi, & pauca quædam de duobus nobiliſſimis conuentibus Conſtantiano ſcilicet & Baſilienſi, in medium adducere, quorum cognitio ad id quod inſtituimus, ſummè eſt neceſſaria. Sigiſmondus Imperator cùm diſſidia motúſque ingentes videret in Eccleſia (erant enim tres Romani pontifices, Ioannes Bononiæ, Gregorius Arimini, & Benedictus in Hiſpania) nihil antiquius habuit, quàm vt pacem & tranquillitatem eccleſię reſtitueret. Itaque magna cura ſtudióq; perfecit, vt eius rei gratia, conſenſu regum ac principum ſacer conuentus indiceretur Conſtantiæ : in quo ipſe cum Ioanne põtifice interfuit. Nec ſanè irritus fuit eius conatus : nam in eo conuentu, pontificio imperio tribus illis, quos iam nominaui, abrogato, Martinus V. omnium conſenſu & ſuffragijs pontifex declaratus eſt, & omnes ferè cõtentiones ſublatæ. De conſtitutione verò ac emendatione Eccleſiæ, quia quadriennium iam totum in diſſidentium pontificum negotio conſumptum fuerat, & nimis diu Eccleſiæ ſuis paſtoribus caruerant, nihil confici potuit, eáque res in proximum conuentum ſynodúmque reiecta eſt. Duo autem memorabilia decreta eius conuentus, & ad corrigenda vitia Eccleſiæ magni vſus extiterunt. Vnum, vt conuentus ſiue ſynodus œcumenica, quaſi à Chriſto protinus accepta authoritate, pontificem etiam Romanum parêre ſuis decretis cogat : & contumacem dictóque non audientem coërceat. Alterum eiuſdem ſynodi decretum eſt, vt decimo quoque anno conuentus Eccleſiæ habeatur, ac ſub finem cuiuſque conuentus, locum ad proximum celębrandum idoneus à pontifice Romano de ſententia totius Conuentus aut ab ipſo Conuentu conſtituatur. Nec Pontifici id tempus prorogare liceat, ac ne

locum quidem mutare, extra quàm si necessitas aliqua id flagitet, & collegarum consensus accedat. Itaque mox secutus est conuentus Basilienſis rectè si quis vnquam alius legitimèque indictus. Verùm Eugenius, qui in Martini defuncti locum suffectus fuerat, modis omnibus hunc conuentum dissoluere conabatur, nulla ratione decretorum Constantinorum habita, quia satis prospiciebat, nisi ea decreta delerentur omnino, & perpetuæ obliuioni traderentur, fore vt paulatim coactis in ordinem Romanis pontificibus, quorum erat iam inuidiosa potestas, maiorem sibi libertatem Ecclesia vindicaret. Sed Basileæ congregati patres nequaquam ab incœpto desistunt, præter paucos quosdam factiosos, qui ad conuentum alium Eugenij in Italia quo iure quaque iniuria ab ipso indictum, proficiscuntur. Nam cæteri quorum & numerus maior erat, & auctoritas amplior, egregia constantia vsi, Eugenium vt contumacem & factiosum pontificatu deiecerunt, multáque præclarè & vtiliter decreuerunt in eo conuentu, quorum præcipua capita partim ad authoritatem conciliorum asserendam, partim ad ministros Ecclesiæ ordinandos, in officióque continendos, partim ad rem iudiciariam constituendam, & lites dirimendas spectant. Quare Gallorum rex Carolus VII. synodo per oratores suos id ab eo contendente, non inuitus fecit, vt ea decreta in regno suo tuenda susciperet: sed habito priùs in Biturigum ciuitate procerum, antistitum, aliorúmque eruditissimorum hominum atque grauissimorum conuentu, quorum authoritate & consilio adductus, ad eius synodi decreta confirmanda nobilem illam constitutionem ædidit, quæ sanctio pragmatica vulgò appellatur. Quàm fœda autem ac planè miserabilis facies Ecclesiæ, quanta rerum omnium perturbatio atque indignitas tum fuerit, vel præscriptio ipsa præmiúmque constitutionis Carolinæ satis indicat. Proinde nihil ea constitutione popularius in Gallia, nihil maiore bonorum omnium plausu vnquam exceptum fuit. Ante eius promulgationem infinita emanabant ex aula pontificis Romani diplomata, quæ ordinem ecclesiasticum & hierarchiam perturbabant omnino atque peruertebant. Antistibus ordinandorum Ecclesiæ ministrorum adimebatur & è manibus extorquebatur facultas. Indignissimi quique passim ad munera ecclesiastica

eleſiaſtica (viris ſanctitate & doctrina commendabilibus præteritis) promouebantur. Et quod longè turpiſſimum, ac bonis moribus maximè contrarium eſt, non eorum modò qui è viuis exceſſerant, ſed ſuperſtitum etiam, ſpirantiúmque hominum ſacerdotia beneficiáque in diem mortis eorum, cuius captandæ dabatur occaſio, conferri ſolebant. Præterea lites & controuerſiæ de rebus ſacris & ſpiritalibus Romæ diſceptabantur contra veteres canones, & alia quędam huiuſmodi quotidie deſignabantur, quæ ſigillatim hic recenſeri non eſt neceſſe. Ex quibus omnibus malorum atque incommodorum Ilias exoriebatur. Nam præter neglectam religionem, cultúmque diuinum, quo nihil poteſt exitialius dici, exhauriebatur res nummaria pecunijs omnibus ad ſacerdotiorum nundinas, id eſt, ad Romanam aulam exportatis. Niſi fortè quis credat, aut gratis fuiſſe conceſſa, aut paruo conſtitiſſe ea Romæ, quæ magna ex parte ad quæſtum excogitata eſſe, nemo eſt adeò rerum imperitus, vt non intelligat. Ad hæc litibus omnia feruebant, præſertim inter eccleſiaſticas perſonas. Superiorem cauſam habens, ob difficultatem itineris, & magnitudinem ſumptuum vt plurimum cedere aduerſario, & manus dare cogebatur: deſerebantur ciuitates populo certatim Romam commigrante, & vt verbis Vlpiani ſummatim omnia complectar, virib. & viris miſerè deſtituta erat reſpublica[a]. Proinde rex Chriſtianiſſimus Carolus cum vniuerſa Galliæ ſuæ Eccleſia facilè adductus fuit, vt Eugenij cauillationibus valere iuſſis, tam neceſſaria eo tempore decreta, quaſi cœlitus ad ſe demiſſa complecteretur, & ſanctione ſua confirmaret. Scitè etenim ac verè quidam eruditionis nomine vbique terrarum notus ac nobilis, cum quo mihi ſatis diu magna fuit familiaritas & conſuetudo, de hac ſanctione loquens, Palladium Francię eam vocare conſueuit. Vt enim Palladis illud ſimulachrum in vrbe Troiana è cœlo quondam cecidiſſe fertur, ita & hæc ſacratiſſima conſtitutio ad fouendas Palladis artes, & viros eruditione inſignes honoribus & beneficijs ornandos diuino quodam fauore Gallis conceſſa videtur: Ac ſicut prædictum fuit ab Apolline eius ciuitatis futurum exitium, ſi id ſimulachrum extra mœnia portaretur: ſic illa ſanctio ſine maximo noſtro incommodo è Republica tolli omnino non potuit. Ea tamen adeò

[a] l. 3. de muner. & honor.

adeò inuisa fuit Romanis pontificibus, ob eam, de qua iam diximus, causam: vt ex annalium scriptoribus constet, nunquam eos quiescere potuisse, donec ea si non penitùs conuulsa & abrogata, ac certè mirum in modũ labefactata imminutáque esset. Non enim obscurum est, quibus machinis Pius II, Sixtus IIII, Innocent. VIII, Alexander VI, Iulius II, Leo X. eam oppugnauerint. Sed nemo acriùs Pio eam aggressus est, si nostris annalibus fides habeatur: à quo tamen ipso cùm adhuc priuatus esset, & Æneas Syluius vocaretur, Synodus Basilienſis strenuè contra Eugenium defensa fuerat. Atque hinc facilè apparet, simul cum nomine mutatum hominem, & velut quodam Circeo poculo in aliam naturam repentè conuersum fuisse. Quod & plerísque alijs principatu pontificio exornatis aduersus omnium expectationem accidisse ferunt. Hoc enim est axioma certissimum inter id genus homines: Si ius violandum est, regnandi causa violandum: alijs rebus pietatem colas. Pius igitur pontifex à Ludouico vndecimo Galliarum rege inductus, miris technis edictum expressit de huius constitutionis abrogatione. Et fama est in ea coitione pontificem Ioanne Ballua Gallo homine, & apud regem gratioso, qui ad purpuram tunc aspirabat, sequestro & interprete vsum fuisse. Certè constat Balluam magno cum impetu, & gladiatorio, vt ita dicam, animo mandata regis ad curiam centenariam detulisse, vt ea iudicio suo de more comprobaret: & eo nomine contentionem ei fuisse non mediocrem cum regio cognitore, singularis integritatis, constantiæque viro, qui à fano Romani cognominabatur. Is enim tam iniquæ postulationi quamquam sub principe imperiosissimo adeò viriliter obstitit, intercessítque, vt negotium confici non potuerit. Hunc etiam conatum grauiter admodum ac prudenter curia ipsa repressit. Ac circumfertur etiam nunc libellus eiusdem curiæ, quo Ludouico regi persuadere nititur, nihil exitialius Reipublicæ Gallicæ posse contingere, quàm si pontificis Romani ea in re desiderio aut cupiditati potiùs obsequatur. Religiosior enim hîc videbatur esse rex, apud quem fortassis nulla non in re, vt plerumque fit, sacrosancta pontificis authoritas habebatur. Idque cùm considero, in mentem mihi venit quod Liuius de Bacchanalib. loquens scribit in hæc verba:

Nihil

Nihil est in speciem fallacius quàm praua religio, cùm deorum numen prætenditur sceleribus. Subit enim animos timor, ne fraudibus humanis vindicandis diuini iuris aliquid immixtum violemus. Itaque totus ferè liber Ludouico oblatus eò spectat, vt is omni religione exolutus, pontificis authoritatem in eo negotio non magni faciat, nec tam quid impotentes homines flagitent, expendat & consideret: quàm quid vtilitas regni, atque adeò Ecclesiæ, cuius propugnator est, exigat. Erant enim eo tempore, nec hodie tales plerique desunt, qui aduersus Basilienſem conuentum, Carolinámque constitutionem differentes, simplicioribus hominibus, & diuini iuris humanique peritia non sat instructis facilè argutijs suis imponerent, vt Ludouico regi fucum eos fecisse mirum non sit. Sed sophisticæ eorum rationes, ne dicam sycophanticæ, nihilomagis eruditos ac pios homines mouere possunt, quàm philosophi nescio cuius argumenta, qui niuem, qua nihil est candidius, atram esse hominibus persuadere conabatur. Et horum calumnias ac sophismata acutè refellit ædito nominatim hac de re libello, clari inter Iureconsultos nominis Panormitanus archiepiscopus, qui & ipse conuentui Basilienſi interfuit. Meritò igitur Pij non satis piæ voluntati, & postulatis iniustissimis vehementer ab omnibus reclamatum est: ideóque re infecta eius nuncij atque interpretes abire coacti sunt. Quod cùm animaduerteret Sixtus, non ita multò pòst constitutionem annuente Ludouico, sed mitiorem paulò, ac pacis cuiusdam fœderisque titulum præ se ferentem, ædidit. Verùm ea quoque bonorum omnium consensu, quibus Romanæ artes non incognitæ erant confestim explosa reiectáque est[x]. Ad extremum Leo decimus telam pertexere cupiens, quam Iulius paulò antè exorsus fuerat, post varias coïtiones, quæ in vulgus tandem innotuerunt, non sine perpetuo quorundam nostratium probro, constitutionem promulgauit, qua Pragmaticæ sanctioni multum derogatum est, quamuis ea omnino antiquata abrogatáque non sit, idque priùs inescato mirabiliter Francisco rege, factum est vt nouis assentiretur decretis, quæ ob eam causam conuentorum nomen postea semper retinuerunt. Maluit enim rex scenæ & tempori seruire, cum aliquo suo commodo, quod & ipse fatetur:

[x] c. 1. de tre. & pa. in extra. com.

ac

ac de iure publico aliquid remittere, quàm pro hac Helena toties cum Rom.pontificibus dimicare, cùm præsertim ab illis nonnihil periculi imminere sibi intelligeret. Ac tametsi scholasticus Lutetiæ conuentus, hoc vt ita dicam, Palladium sibi ereptum ægrè ferens à pontificis decreto ad sacrum Ecclesiæ conuentum prouocasset, obtinuit nihilominus Leo, vt eius prouocationis ratione non habita, decretum suum regia authoritate subnixum curia centenaria reciperet: vtque ex eius præscripto in omnibus summis imísque tribunalibus imposterum ius redderetur. Nec dubitat quisquam paulùm modò versatus in foro, quin hac constitutione Leonina, tanquam certo iure in rebus iudicandis hodie vtamur.

De nominatione regia in ordinandis antistitibus, & quales regis candidatos esse oporteat. Cap.12.

Conuentis regijs ac pontificijs, aut, si mauis, constitutione Leonina, cuius suprà meminimus, honores ecclesiastici longè aliter quàm canonibus statutum sit, in Francia deferuntur: ita vt nec electioni, nec postulatione vllus hodie sit locus relictus. Itaque duplex hosce honores conferendi genus apud nos vsitatum est, per nominationem scilicet regiam, & scholasticam, de quibus sigillatim hîc tractabimus. Nominatio autẽ verbum est maximè huic rei accommodatum & appositum, quo & veteres Latinos authores in re, nõ adeò dissimili vsos fuisse comperimus. Plí. [a] Sic illa die, qua sacerdotes solent nominare, quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabãt. Idẽ [b], Mihi verò etiam illud gratulatione dignum videtur, quo successi Iulio Frontino principi viro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret, quod nunc euentus ita comprobauit, vt non fortuitum videretur. Bru.ad Cic. Is Pansæ locum petere constituit, eam nominationem à te petimus, neque coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque digniorem nominare potest, quàm Bibulum. Græci nominationem huiusmodi προκλησιν appellant. Quo verbo

[a] lib.2.epi.

[b] lib.4.

vsus

vſus eſt aliquando Gregorius. Vt igitur à Regia nominatione incipiamus, Caput vnum eſt conſtitutionis Leoninæ ad eam nominationem pertinens, quo hæc ferè continentur. Vacante Eccleſia cathedrali vel Metropolitana, epiſcopus a collegio canonicorum non eligatur, ſed rex intra ſex menſes virum grauem atque idoneum Romano pontifici offerat ac nominet. Vt autem idoneus habeatur, præter ea de quibus lib. IIII. diſſeruimus, annos vt minimum ſeptem & viginti natum eum eſſe oportet, quamuis veteres canones maiorem ætatem requirant. Præterea neceſſe eſt eum in ſchola aliqua celebri ſolennibus gradibus ac titulis præditum eſſe: nempe Theologiæ aut iuris ciuilis, vel pontificij magiſterio ſiue doctura, qui apex eſt honorum ſcholaſticorum, aut certè huic proximo gradu, quem vulgò Licentiam vocant. Nos aliquanto eruditius vel producturam, vel μελλοδιδασκαλίαν poſſumus appellare. Romanus verò pontifex principis candidato, in quo nihil horum deſideretur, vacantis Eccleſiæ gubernationem committere debet. Quòd ſi idoneus non fuerit is qui proditus ac nominatus eſt, principis partes ſunt, alium quemuis intra ſpatium trium menſium digniorem & commodiorem nominare. Et hoc quidem trimeſtre ſpatium labitur, ſimul atque repulſam accepit candidatus, & is qui in comitatu pontificis hoc negotium ipſius nomine procurabat, de ea repulſa certior factus eſt. Sunt tamen ex candidatis principis nonnulli, quos pontifex creare antiſtites cogitur: tametſi hæc eis non inſint, quæ ſcilicet conſtitutione Leonina veteribus canonibus addita ſunt: id eſt, tametſi honores illos ſcholaſticos conſecuti non ſint. Sic enim ea conſtitutio videtur accipienda eſſe. Nam eos qui ſecundum canones nullo modo idonei ſunt ad regendam Eccleſiam, à pontifice ordinari ratio non patitur. In hunc numerum regis gentiles ac conſanguinei & alij illuſtres ſplendidíque homines referuntur. Sæpe enim vtilitas aliqua & ratio temporis exigit, vt huiuſmodi perſonæ, ſi mediocritas aliqua eis adſit, poſthabitis humilioribus, ad ſacra antiſtitia promoueantur: nec aliter id fieri debere conſtitutione ipſa diſertè expreſſum eſt. His adſcribendi ſunt & ſodales mendicantes, quibus lege ſodalitij ſolennibus conuentuum ſcholaſticorum gladiationibus interdictum eſt, ſi modò

tam

tam excellens sit eorum virtus & doctrina, vt eos præfici ecclesijs publicè interfit. Quod dictum est de episcopijs, id in cœnobiarchijs, quas vulgò abbatias vocamus, locum habet, & alijs præfecturis inferioribus, si tales sint, vt electiuæ dici mereantur. Quod quemadmodum accipiendum sit, suprà disseruimus [c]. Sed animaduertendum est inter episcopia & cœnobiarchias aliquid discriminis reperiri. Nam ætas trium & viginti annorum hic sufficit nec scholasticis gradibus ornatum esse principis candidatum necesse est. Monasticæ autem vitæ ac instituto, idque eiusdem sectæ & ordinis (nam sectarum inter hos diuersitas magna est, vt lib. 1. diximus) additum solenniter eum deuotúmque esse oportet: alioqui nec regis nominatio, nec pontificis ordinatio proderit. Postremò notandum est hoc nominandi ius interdum principi non competere, vt puta, si in aula & comitatu pontificis Romani mortuo antistite vacauerit Ecclesia, quia tunc solius pontificis nutu & arbitrio Ecclesiæ prouidebitur. Eiurato tamen præsulatu principis nominatio adhuc necessaria est, cũ lex, de morte tantùm loquatur. Sed & si collegio alicui ecclesiastico, aut monasterio concessa fuerit speciali quodam priuilegio facultas pastorem antistitémque eligendi, conuenta regia pontificiáque eisdem non præiudicant.

[c] cap. 1.

De scholastica nominatione, qua nunc in Gallia ferè vtimur, compendiosa, sed accurata commentatio.

Cap. 13.

Conuentu Basilienſi, & inclyta illa Caroli constitutione, de qua fusè disseruimus, literatis viris tertia honorum ecclesiasticorum pars certa forma contributa fuerat, exceptis antistitijs ac præfecturis, de quibus superiori capite tractatum fuit. Eámque partem eis saluam reliquit pontifex Leo, etsi forma nonnihil ab eo immutata sit. Nam beneficia quæ quatuor mensibus vacant, id est, tertia parte anni, literarum cultoribus, qui scholasticis gradibus præditi fuerint, conferuntur, sed ita vt inter eos aliqua sit distinctio. Quidam enim à scholastico ipso conuentu solenniter

niter nominantur atque commendantur, honores ecclesiasticos ac beneficia collaturis antistitibus. Alij absque vlla scholæ commendatione ambiunt & vtrisque sui menses ad petitionem sunt attributi. Sed de his qui scholarum candidati, seu, vt loquimur, à scholis nominati sunt, potissimum hic loquimur: de quibus librum vtilem & copiosum Rebuffus noster conscripsit. Et quia diffusum est hoc argumentum summatim id tractaturi sumus, sed adhibita methodo, quæ res implicatas euoluat ac explicet: & paulò obscurioribus lucem aliquam adferat. Sunt autem præcipui quidam loci totius tractatus, quos hic attingere singulos decreuimus.

I. Quis nominare possit.

Certo certius est scholis publicis ac celebrioribus Franciæ hoc ius nominandi, prodendiq; beneficiarij cõpetere. Id enim ita constitutũ est tum vt honoratiores essent scholæ, quas nullo non honoris beneficentiæq; genere prosecuti sunt maiores nostri [d], tum etiam quia certius ac fide dignius videbatur magistrorũ præceptorúmue de discipulorũ studijs, quàm aliorũ testimoniũ [e]. Scholas publicas hîc vocamus, publicè, seu, quod idẽ est, publica authoritate institutas, quas Leo, more vulgari, vniuersitates vocat: non quòd omniũ disciplinarũ in eis vigeat professio, vt quidam ait [f], sed quòd professoribus ac studiosis literarum, corpus, collegium ac veluti Remp. habere liceat, quamuis aliàs id iure prohibitũ sit. Id enim significat vniuersitas apud iureconsultos [g]. Itaq; tametsi schola aliqua publica ad certarũ tantũmodo disciplinarũ professionem instituta sit, quales sunt in Gallia plerçq;: ea nihilominus hoc iure vtetur. Cùm autem Leo de scholis publicis regni Franciæ passim loquatur in constitutione sua, satis perspicuũ est, in finibus tantùm Franciæ huic scholasticæ nominationi locum esse. Verùm prouincia aut ciuitas Franciæ accedens & coniuncta, quasi pars quædam ipsius ad constitutionem nihilominùs pertinere videtur [h]. Nec multum referre arbitror, an post constitutionem coniunctio huiusmodi, & [illegible] facta, aut schola fortassis noua publicè instituta sit nécne, cùm sermo generalis atque indefinitus futura quoque com-

[d] l. quicquid. C. de aduo. diuer. iud.
[e] l. nemini. C. de aduo. diuer. iud.
[f] Eraf. in de pronunc.
[g] ti. quod cu. vniuer. & totu. de coll. illi l. actor. rem rat. hab.
[h] l. si conuenerit. §. si nuda. de pig. act. l. inter socerum. §. cum inter. de pact. dot.

complectatur. Nam si in constituenda seruitute ita sit cautum, ne luminibus officiatur, omne lumen tam præsens quàm futurum contineri veteres responderunt[i]. Atque ita in specie non dissimili censuit Liuius[k]. In fœdere Romanorum Carthaginensiúmque cautum fuerat, vt neutri alteris eorúmue socijs bellum inferrent. Saguntinis posteà in populi Roma. societatem adscitis bellum intulere Carthaginenses: quærebatur an id contra fœdus ab eis factum esset. De qua re is ita pronuntiat, Satis cautum erat Saguntinis socijs vtrorúmque receptis. Nam neque additum erat ijs, qui tunc essent, nécne qui postea assumerentur: & cùm assumere nouos liceret socios, quis æquum censeret, aut ob nulla quenquam merita in amicitiam recipi, aut receptos in fidem non defendi, &c.

[i] l. si seruitus, de ser. vr. præd.

[k] lib. 1. Dec. 3

II. *Quis possit nominari.*

Vt quis nominari possit à scholastico conuentu non sufficiunt vulgaria illa, de quibus lib. IIII. diximus, sed quædam alia necessaria sunt, ex Leonina constitutione. Nam gradibus titulísque scholasticis præditum esse eum, qui nominatur, oportet: quorum primus est eorum qui tyrocinij depositi insignia accipiunt, & vulgò Bacalarij dicuntur: ex quo gradu Theologiæ professores duos faciunt: alter est eorum qui mellodidascali designantur: tertius ac supremus doctorum siue magistrorum est, quorum suprà mentionem habuimus. Scholasticos titulos cùm dico, eos tantùm intelligi volo, qui à scholasticis conuentibus solenni & accurata inquisitione priùs facta, deferuntur. Quare doctores codicillares (sic enim more veterum appellari posse videntur, qui diplomate principis seu pontificis, honorarios illos titulos consecuti sunt) vulgò receptum est, eius nominationis, de qua loquimur capaces non esse. Et notandum est horum graduum, vel infimum ac minimum sufficere, vt valeat nominatio, præterquam in medicinæ dialecticésque studio: cùm in hoc magistrum, in illo mellodidascalum esse oporteat. Prætereà tempus certum constitutione definitum est, quod in studijs ante solennem illam gradationem consumptum esse necesse est, vt puta in Theologiæ studio, in quo gradus quatuor reperiuntur,

tribus

tribus superioribus gradibus decem annorum spatium, sex verò annorum infimo præscriptum est. In studio iuris ciuilis aut pontificij summo aç medio septennium, infimo quinquennium est statutum. Eadémque est ratio medicinæ, nisi quòd infimi gradus in eà ratio non habetur, vt diximus. In dialecticæ philosophiæque studio quinquennium magistris præstituitur: & ijs qui μελλοδιδασκαλίας titulo ornari solent [l]. Excipiuntur generosi homines, & claris natalibus orti, quos nobiles ac gentiles appellamus. In qua nobilitate iudicanda vriusque parentis genus spectatur. Nam ij ad primum gradum in studio iuris ciuilis aut pontificij post triennium aspirant, idque arbitror constitutum esse, vt id genus homines ad studium iuris alliciantur, quibus publicè interest Reipublicæ gubernacula potius, quàm tenuis fortunæ hominibus committi, eadem prorsus ratione, qua M. Cicero quondam Romæ senatum decreuisse scribit, vt de principum filijs sex singulis Hetruriæ populis in diuinandi arte instituendi traderentur: Ne ars, vt ipse inquit, tanta propter tenuitatem hominum à religionis authoritate ad mercedem & quæstum abduceretur. Splendor enim ille natalium non mediocre calcar est ad virtutem. Vnde Sallustius in Iugurth. Sæpe, inquit, audiui Quintum Maximum, P. Scipionem, præterea ciuitatis nostræ præclaros viros solitos ita dicere, cùm maiorum imagines intuerentur, vehementissimè animum sibi ad virtutem accendi, scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim in sese habere, sed memoria rerum gestarum eam flammam egregijs viris in pectore crescere, neque priùs sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adæquauerit. Quod si quis indignetur nobilibus tantum deferri in ecclesiasticis honoribus assequendis, quorum plerique fortassis à maiorum virtute & gloria quàm longissimè absunt, is quæso Senecam audiat, ita loquentem [m]. Aliquando daturum me etiam indignis quædam non negauerim in honorem aliorum: sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos nobilitas industrijs, sed nouis, prætulit. Non sine ratione sacra est magnarum virtutum memoria, & etiam plures bonos iuuat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Ciceronem filium quæ res consulem fecit, nisi pater? Cinnam nuper quæ res ad consulatum recepit ex hostium castris?

[l] Spræterea, tit. de colla. in concor.

[m] lib. 4. de benefi. c. 30.

« Quæ Sextum Pompeium: aliósque Pompeios, nisi vnius « viri magnitudo? Tanta quidem vt satis altè omnes suos « etiam ruina eius attolleret. Quid nuper Fabium Persicum, « cuius osculum etiam impediret viri nota boni, sacerdotem « non in vno collegio fecit, nisi Verrucosi & Allobrogici, & « illi trecenti qui hostium incursioni pro Rep. vnam domum « obiecerant? Hæc debemus virtutibus, vt non præsentes « solùm illas, sed etiam ablatas è conspectu colamus. Quo- « modo illæ id egerunt, vt non in vnam ætatem prodessent, « sed beneficia sua etiam post ipsos relinquerent: ita & nos « non vna ætate grati sumus. Hic magnos viros genuit, dig- « nus est beneficijs, qualiscunque est, dignos dedit. Hic e- « gregijs maioribus ortus est, qualiscunque est sub vmbra « suorum lateat, vt loca sordida repercussu solis illustrantur, « ita inertes maiorum suorum luce resplendeant.

III. *Quomodo sit concipienda nominatio.*

Nominatio in scripturam debet redigi, vt ex Leonina constitutione satis apparet, quæ literarum identidem meminit [a]. Quamuis alioqui scriptura ad conficiendum negotium minimè sit necessaria [o]. A scriba autem scholastici conuentus describi, & eiusdem conuentus annulo signóue obsignari eam oportet [p]. Cuius signi quænam sit sculptura siue aposphragisma parum refert, modò à consuetudine hîc non recedatur [q]. Idémque dicendum est de ea testatione, quæ ad legitimi studiorum temporis fidem faciendam conficitur. Præterea nominationis formula sacerdotia omnia ac beneficia quæcunque is qui nominatur, obtinet, possidétue vna cum vera iustáque vectigalis obuentionúmque æstimatione, & quantitate complecti debet [r]. Cùm enim eos nominare non liceat, qui beneficijs aucti sunt ad quantitatem ducentorum aureorum, vtile visum fuit in nominationis formula huius quantitatis mentionem fieri. Qua ratione percepta quæstiones aliquot, quæ ab alijs copiosè hîc tractatæ sunt, facilè definiri poterunt. Quid autem appellatione beneficiorum contineatur, docuimus libro secundo.

[a] §. præfati §. volumus.
[o] l. contrahitur, de pign.
[p] §. præfati. §. volumus.
[q] not. in §. possunt. instit. de testa.
[r] §. volumus.

IIII. Apud quos nominare oporteat.

Quia nominationis, de qua loquimur, finis & scopus hic est, vt nominato beneficium quod posteà vacauerit, conferatur, satis constat ita concipiendam esse nominationem, quasi apud eos fiat, qui beneficiorum conferendorum ius habent: cuiusmodi sunt episcopi, collegia, & cæteri, quos lib. 2. commemorauimus. Eadem est patronorum ratio, sed ecclesiasticorum tantùm, quos nominatim exprimit Leonina constitutio, non etiam in laïcorum, in quos non simili potestate & imperio, ac in ecclesiasticos vti solent Romani pontifices. Durum siquidem est, nec sacerdotali modestiæ congruum, prægrandes vberésque possessiones à laïcis hominibus non modò gentilitijs hæreditatibus detractas, & sed etiam iuri humano & commercio exemptas, ita sacerdotes tenere, vt liberum etiam illud ecclesiarum patrocinium, quod benefici homines receptum voluerunt, ipsis auferatur [f]. Sed de his patronis aliquanto fusiùs suprà disputatum fuit.

[f] doc. in c. 2. de præb. in 6.

V. De professione ac denunciatione, quam insinuationem vocant.

In scholastico conuentu nominari solent literati viri absentibus antistitibus, alijsue, qui promouendi ad sacra ministeria potestatem habent. Quamobrem ne eius rei ignorationem causari possint, professio quædam denuntiatióque apud eos est necessaria. Et est constitutum, vt quadragesimæ tempore ea denuntiatio fiat. Triplex autem ac interdum quadruplex testatio ipsis edenda est. Vna de gradu, quo quis præditus est: altera de legitimo studiorum tempore: tertia de nominatione scholastici conuentus: quarta de nobilitate & genere. Harúmque omnium descripta exempla penes antistitem, vel patronum aliúmue cui editio facienda est, demitti debent. Ac postquam edita semel fuerint hæc omnia, editionem repetere candidatus non cogitur, sed quotannis nomen suum profiteri

t. §. præfati. §. teneantur.

debet, ne fortassis mutasse voluntatem, & nullum amplius beneficium affectare credatur [t].

VI. De effectu nominationis.

Ea vis est ac potestas nominationis scholasticæ, vt petitio legísque actio sit prodita, quam nominatus beneficium, suo tempore vacans petere possit, si modò ritè & ex formula professus fuerit: Tempus autem quod Leonina constitutio nominatis attribuit, mensis est Iulius cum Ianuario. Nam cæteri qui gradibus scholasticis insigniti sunt, non tamen proditi seu nominati à scholastico conuentu, Aprilem & Octobrem, alij alios menses habent. Quibus omnibus in orbem beneficia conferuntur, nec vlla potuit commodior ratio excogitari, qua viri literati tertiam partem beneficiorum consequi possint, quàm hac circulari collatione. Quæ igitur mense Iulio Ianuarióque vacant ob mortem, inquam, beneficiarij, non ob beneficij eiurationem, adeò nominatis obstricta, vt ita loquar, obnoxiáque sunt, vt suo iure ipsis ea petere liceat, & alij facta collatio irrita sit [u]. Hinc plerique aiunt eum qui alij contulit beneficium, posse mutata voluntate, nihilominus nominato conferre, quæ sententia probabilis est [x]. Sed animaduertendum est, quoties scholæ candidatus petit, curare eum oportere, vt non simpliciter, sed tanquam nominato expressim beneficium sibi conferatur: alioqui inutilis est collatio, atque ita confusionis fraudúmque vitandarum causa sæpe iudicatum est. Tempus autem intra quod petere debeat nominatus, constitutione expressum non est, itaque videtur id boni viri arbitrio relictum esse. Sed æquum est ac rationi consentaneum, Lateranensis concilij tempus spectari, quod sex mensium est [y]. Quòd si requisitus antistes petentem ambientémque repulerit, ius conferendi, vt caducum ad superiores antistites gradatim deuoluitur [z], vt suprà diximus [a]. Et pœna constitutione expressa eidem irrogatur, nisi iustam huius repulsæ causam allegauerit. Iusta verò causa potest esse, exempli loco, si is qui monasticis votis minimè obstrictus est, beneficium petat, quod eius tantum sectæ atque instituti homines capere possint, aut contra. Sic enim habet constitutio, vt sæcularia

u. §. si quis verò §. vlt.
x c. non præstat. de reg. iur. in 6.
y c. 2. de con. præb.
z. §. si quis verò.
a cap. 5. h. § vlt.

laria ſęcularibus, & regularia regularibus conferantur[b]. Quæ verba à nobis explicata ſunt lib. 2. Sed etſi alius cum ambiente concurrat, qui videatur ei præferendus eſſe, iuſta negandi cauſa eſt. Nam inter nominatos is potior cæteris habetur, qui prior nominatus eſt. At ſi plures eodem anno ſint nominati, qui ſummo gradu, id eſt doctura, præditi ſint, medijs, & medij infimis anteponuntur, quibuſdam exceptis, quos exprimit conſtitutio[c]. Inter eos qui à ſcholaſtico conuentu proditi non ſunt, ſed in candida pura petunt, vt ita dicam, locus eſt gratificationi, ſicut & inter eos qui proditi nominatíque ſunt, cùm nulla inter ipſos diſparitas inæqualitáſque reperitur. Hæc autem circularis promotio collatióque beneficiorum non perpetuò locum habet. Nam in metropolitanis cathedralibúſque eccleſijs annonæ quædam ſunt theologis attributę, quas præbendas theologales vulgò appellamus, quòd nemini, præterquam theologo, poſſint conferri, quocunque tempore anni vacent[d]. Curatio quoque animorum in ciuitate ſemper ei defertur, qui gradibus ſcholaſticis præditus eſt: aut ſaltem legitimo temporis ſpatio, id eſt triennio, vel theologiæ, vel iuri ciuili aut pontificio operam dedit &c. Nec id modò de ciuitate conſtitutum eſt, quod verbum peculiarem habet ſignificationem in iure pontificio, ſed etiam de quacunque comopoli mœnibus cincta[e]: quæ authore Pomponio oppidum dici poſſe videtur[f]. Adde quod Romanus pontifex occupationis cuiuſdam iure, à nonnullis exiſtimatur beneficia quocunque menſe vacantia cuiuis conferendi liberam poteſtatem habere. Sed hæc quæſtio, quæ iuris controuerſi eſt, paulò pòſt à nobis diſcutietur.

[b] §. & inſuper.

[c] §. ſtatuimus.

[d] §. ſtatuimus.

[e] §. ſtatuimus.

[f] l. pupillus §. oppidum, de verbo. ſign.

LIBER SEXTVS, DE IIS QVÆ IN BENEFICIIS DISTRIBVENDIS PRÆCIPVE OBseruanda sunt.

ARGVMENTVM.

Genera omnia acquirendorum beneficiorum recensuimus in superiore libro, & explicauimus. Sed quia in huiusmodi acquisitione multa necessariò obseruanda sunt, visum est nobis ea statim hîc subiungere, & idcirco separatim hoc libro tractare, quòd superior ad iustam magnitudinem excreuerit.

Beneficium antequam vacet, nec dandum nec promittendum esse: & quàm grauiter in hac re aduersus sacros canones peccari soleat. Cap. 1.

BENEFICIA ecclesiastica, vt admonuimus lib. 2. temporaria non sunt, vt publica ciuiliáque munera quondam in repub. Romanorum, sed perpetua potiùs, vt in Gallia sunt magistratus regij. Ac talis ferè olim fuit Romæ Auguratus, quem Pli. lib. 4. epist. existimat insigne sacerdotium esse, quod non adimatur viuenti: hoc tamen interest, quòd sacra ministeria ac beneficia nostri temporis ob maleficium & aliam legitimam causam amittuntur. Auguratus verò ita perpetuus est, vt quamlibet nocẽs ac sceleratus homo, nunquã eo priuari queat, authore Plutarcho[a]. Proinde si quis administrationem ecclesiasticam habeat, non aliter ei successorem mittere licet, quam si mortem obierit, aut aliâs vacauerit Ecclesia, quàm administrat[b]. Ac fuit quorundam opinio, ne mortuo quidem beneficiario posse beneficium dari antequam demortui cadauer sepulturæ traditum fuerit[c]: quod

[a] in Proble.

[b] tot. tit. de eõ. præb. c. nõ furem. 7. q. 1.

[c] c. bonæ. 2. de elect.

quod tamen vsquequaque receptum non est. Vacantem verò ecclesiam aut beneficium dicimus, cùm præfecto, gubernatore seu administratore caret, non dissimiliter ac iurecõsulti vacantem mulierẽ vocant [d]. χολάζουσαν ἐκκλησίαν dicunt Græci, [e] & hac voce vtitur Plin. lib. 10. epi. vt lib. 8. dicemus. Nec multũ refert an possideatur ab alio beneficium, an verò sit vacua eius possessio, vt conferri possit. Sufficit enim in ea causa id esse, vt iure vacans dici queat [f]. Ac sicut viui superstitisque hominis beneficium conferri prohibetur, ita etiam promissio eius interdicta est, quamuis in tempus quo mortuus fuerit beneficiarius, cõferatur. Nec ex tali promissione vlla nascitur obligatio: quod & locum etiam habet, si quis sermone vsus generali, tunc beneficiũ se daturum promittat, cum eius dandi facultas se obtulerit [g]. Nam huiusmodi promissiones ansam prębent affectandæ captandæq; mortis alienæ [h]: quo nihil est à viri boni officio alienius. Idque vel Demadis illius exemplo edocemur, qui Athenis necessaria funeribus venditantem damnauit, cum probasset magnum lucrum optasse, quod contingere illi sine multorũ morte non poterat [i]. Receptum tamen est, vt ascito in collegium canonicorum, annona seu præbenda quæ posteà vacauerit vtiliter promittatur: quia indecorum visum est, quẽquam sine stipendio canonici munere fungi in Ecclesia [k]. Pontifex sanè Rom. ab hac regula excipi solet, qui beneficia omnia, licet nondum vacantia, donandi, conferendi, promittendi, & arbitrio suo distribuẽdi ac dispensandi potestatem sibi vnus vindicat [l]. Sed æquius erat ac longè decentius, cum non imperio tantùm, sed etiam exemplo cæteros episcopos in officio continere. Nam in tanto fastigio collocatus, si leges, canones, ac maiorũ instituta contemnat, exemplo magis quàm peccato nocet reip. Christianæ. Atque hinc fit plerumque, vt non adeò grauis cùm in reliquos antistites, tum in gregem ipsum vniuersum eius sit authoritas.

In cõmune iubes (inquit Claudianus) *si quid censẽs, tenendũ:*
Primus iussa subi, tunc obseruantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, quum viderit ipsum
Authorem parere sibi: componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

[d] l. qui cœtu ad l. Iul. de vi. pub.
[e] con. Antioch.
[f] c. licet. 2. de præb. in 6. c. 1. §. sacri. de homic. in 6.
[g] c. 2. de con. præb. in 6.
[h] c. 2. de con. præb. in antiq.
[i] Sen. li. 6. de benefic. c. 38.
[k] c. relatum, de præb. glos. c. 2. de con. præb. in 6.
[l] c. proposuit, de con. præb.

Qua pœna autem afficiatur is qui superstitis hominis nondum vacans beneficium impetrat tractatum est. Et inprimis constat cum ecclesiastica communione summoueri[m]. Deinde si quo honore gradúque ecclesiastico præditus sit, eo priuatur[n]. Est & pœna infamiæ aduersus eum statuta[o]. Sed si quis probabili errore ductus mortuum aliquem esse crediderit, iustam habere videtur excusationé[p]. Qua de re Philip. Decius in quodam responso disseruit[q].

[m] c.1. de cõ. præben.
[n] c. inprimis 2.q.1.
[o] 3.q.2.c. audiuimus.
[p] c. præsentium 7.q.1.
[q] concil. 398.

Omnem ambitum à collatione beneficiorum procul esse debere. Cap. 2.

In assequendis beneficijs nihil magis fugiendum est, quàm ambitus & largitio. Qua de re extat canon concilij Chalcedonens.[r] in hæc verba: Si quis episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & pretio redemerit spiritus sancti gratiam, quæ vendi non potest: ordinauerítque per pecuniam presbyterum aut diaconum, vel quemlibet de his qui cognominantur in clero, promouerit: & dispensatorem aut defensorem, vel quemlibet qui subiectus est regulę, pro sui turpissimi lucri commodo: is qui hoc attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est pro negotiatione factâ proficiat: sed sit alienus à dignitate vel sollicitudine, quam pecunijs acquisiuit. Si quis verò mediator tam turpibus & illicitis datis vel acceptis extiterit, si quidem clericus fuerit, à proprio gradu decidat: si verò laïcus, anathematizetur. Græcè sic habet:

[r] c. si quis episcopus. q.1. c.1.

« Εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν πεπόηται, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὸ ἄτιμητον χάρισμα, καὶ χειροτονήσει ἐπὶ χρήμασιν ἐπίσκοπον ἢ χωρεπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ ἕτερόν τινα τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατηριθμημένων, ἢ πρεσβεύσαιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον, ἢ ἔκδικον, ἢ παρακοιμώμενον, ἢ ὅλως τινὰ τῶν κανόνος, ἵνα αἰσχροκερδείας οἰκείας, ὁ τοῦτο ἐπιχειρήσας ἐκπιπτέτω κινδυνεύσει τοῦ ἰδίου βαθμοῦ. καὶ ὁ χειροτονούμενος μηδὲν ἐν τῇ κατ' ἐκεῖνα ὠφελείσθω χειροτονίας ἢ προβολῆς, ἀλλ' ἔσται ἀλλότριος τῆς ἀξίας ἣ τὸ φρόντισμα τοῦτο ἐπὶ χρήμασιν ἔτυχεν. εἰ δέ τις καὶ μεσιτεύων φανείη τοῖς οὕτως αἰσχροῖς καὶ ἀθεμίτοις λήμμασι, καὶ οὗτος, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ. εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μοναζων, ἀναθεματιζέσθω.

Extat

Extat & constitutio Anathemij imperatoris cuius hæc verba sunt[r], Si quenquam vel in hac vrbe regia, vel in cæteris prouincijs quæ toto orbe diffusæ sunt, ad episcopatus gradum prouehi Deo authore contigerit: puris hominum mentibus nuda electionis conscientia, syncero omnium iudicio proferatur. Nemo gradum sacerdotij venalitate precij mercetur: quantum quisque meretur, non quantum dare sufficit, æstimetur: profectò enim quis locus tutus, & quę eausa poterit esse excusata, si veneranda Dei templa pecunijs expugnentur? quem murum integritati, aut vallum fidei prouidebimus, si auri sacra fames penetralia veneranda proserpat? denique quid cautum esse poterit aut securum, si sanctitas incorrupta corrumpatur? cesset altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à sacris adytis repellatur piaculare flagitium: ita castus & humilis nostris temporibus eligatur episcopus, vt quocunque locorum peruenerit, omnia vitę proprię integritate purificet: non precio sed precibus ordinetur antistes: tantum ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi: profectò enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus. Cùm sanè, si quis hanc sanctam & venerandam antistitis sedem pecuniæ interuentu subijsse, aut si quis vt alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepisse detegitur: instar publici criminis & læsæ maiestatis accusatione proposita, à gradu sacerdotij retrahatur: nec hoc solùm deinceps honore priuari, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos quos par facinus coinquinat & æquat, vtrosque similis pœna comitetur. Quod autem de ordinatione dicitur, ad beneficiorum concessionem pertinet, quæ olim cum ordinatione ipsa seu promotione erat coniuncta, vt libro primo diximus[s]. Si quis igitur largitione ad sacrum ministerium promotus, aut beneficium assecutus fuerit, ab eo repelli & summoueri debet, cùm irrita sit ac nulla talis promotio[t]. Neq; refert an quis pecuniam, an aliquid pro pecunia paciscatur: quia omnes huiusmodi pactiones iure pontificio improbantur: quibus interuenientibus, gratuita dici non potest collatio[u]. Hic autem ambitus vulgò Simoniacus dicitur à Simone quodam apostolorum contemporaneo, qui mirificam illam diuinámque vim ac potestatem

[r] tit. de epis. & cler. in co. Iust. &c.

[s] c. ex multis, 1. q. 3.

[t] c. sanctorum, 1. q. 1. c. cum clerici, de pact.

[u] c. quam pio 1. q. 2. c. vlt. de pact.

potestatem spiritus sancti gratiã infundendi per manuum impositionem, quam habebant apostoli, ab ipsis emere & mercari voluit [x]. Quisquis rem sacram spiritalémque precio sibi parat, aut alia re quæ precij vice fungatur, hunc Simonicum, quasi Simonis illius æmulum & imitatorem, appellamus. Nec quicquam interest an ordinatori, an alij, qui fortè competitor noster sit, largiamur aut promittamus. Quòd si quis litem habeat beneficij nomine, & aduersario aliâs liti cedere nolenti pecuniam det, vel promittat ob sumptus in litem factos, & vexationis redimendæ causa, hęc decisio transactióque non videtur ad Simonicum ambitum pertinere: speciem tamen quandam ambitus habere dicitur: & vt fraudibus via præcludatur, meritò improbata est, nisi authoritate antistitis iusta aliqua probalíque de causa fiat [y]. Cùm igitur ambitus verè non sit, sed commentitio iure pro ambitu habeatur, pœna transigentem non teneri vulgò receptum est: quamuis transactio irrita sit [z]. Sed quæritur an librarijs, qui tabulas ad fidem ordinationis faciendam conscribunt, rectè aliquid detur. Et generaliter constitutum est à Gregorio, ne quid eo nomine accipiatur [a]. Quod plerique sic intelligendum censent, si huiusmodi librarijs publicè salarium præbeatur. Nam alioqui opera eorum videtur aliqua remuneratione digna. Et sanè Basilienſis synodus pro labore scribentis moderatam dari mercedem statuit [b]. Idque Iustiniani constitutionibus consentaneum est, quibus quantitas describitur, quæ ministris episcopi ordinantis, ab eo qui ordinatur danda est [c]. Sed & si quis ex substantia facultatibúsque suis aliquid Ecclesiæ offerre velit, non priuatim aliquibus personis ecclesiasticis, id ab eodem Iustiniano non solùm permittitur, sed etiam maximopere commendatur. Verùm ab inuitis nihil exigitur, modica illa quantitate excepta, quàm pro enthroniastico idem definijt.

[x] Act. c. 8.

[y] c. cum pridem, de pact. c. constitutus, de transact.

[z] non in d. c. constitutus.

[a] c. 1. de simon.

[b] Sess. 21.

[c] Nouel. 123.

De

De annuo vectigali, quod vulgò Annatam vocant, à nouis antistitibus exigi solito, & explicata lex Iulia de ambitu.

Cap. 3.

Vsitatum est apud nos, & Leonina constitutione, cuius sæpè meminimus, confirmatum genus vectigalis, quod vulgus Annatam vocat. Nam cùm primum recens lectus est, & à rege nominatus, aut Episcopus aut cœnobiarcha, Romanus pontifex anni integri fructus eius beneficij percipit, eósque sibi statim solui ac repræsentari curat. Hoc vectigal, quod annuum appellamus, non quod anniuersarium, sed quod vnius anni sit, quidam à Bonifacio nono inuctum, alij à Ioanne XXII. scribunt[d]. Sæpè autem quæsitum est, an iure possit exigi. Et hæc ferè Theologorum est opinio, iurísque pontificij consultorum, Romanum pontificem lege simoniaci ambitus, vt cæteros episcopos teneri, si pro sacris ministerijs pecuniam accipiat[e]. Nam præter canones, quos suprà citauimus, qui pecuniam omnino exigi vetant, hoc genus vectigalis a synodo Basilienſi damnatum est: & pœna ambitus aduersus eos qui hac via ad sacra ministeria Ecclesiæ grassantur, atq; adeò aduersus ipsum pontificem statuta[f]. Nec satis perspicio vt se excusare possint hoc modo promoti à pontifice, quominùs in canonum pœnam incurrant, & tanquam vitio creati, vt veteres loquebãtur, dignitatem honorémq; ecclesiasticum amittant, si quis ad priscæ institutionis normam potiùs, quàm receptæ consuetudinis, hæc exigere velit. Nam quoquò se vertant pontifices, quibuscunq; decretis, cõstitutionibus pactísq; hanc exactionem tueantur, diuinum oracullum semper ijs opponemus: Gratis accepistis, gratis date[g]. Quod cùm ita sit, conuentio inter regem nostrum, pontificémq; Leonem inita turpis omnino ac inhonesta quibusdam videtur, ideóq; pro non scripta haberi ac reijci debere: ita tamen vt cætera capita eiusdem conuentionis, quæ à ratione honestatéque non abhorrent, nihilominùs obseruentur. Non me latet à iuris ciuilis authoribus pollicitationes probari, quibus ob sacerdotium pecuniam Reipublicæ quis promitttit[h].

[d] Platin.

[e] not. in c. 1. de simo.

[f] Sess. 21.

[g] glos. prag. tit. de annat.

[h] tit. de pollicit.

Sed

Sed alia causa est sacerdotiorum Christianæ religionis, vt ex iam dictis constat. Deinde vltrò offertur Reipublicæ ea pecunia, nec eam promittere, aut non promissam dare quisquam cogitur. Nec verò inficias eo ex fructibus beneficiorum partem aliquam decerpi posse, si necessitas aliqua magnáque vtilitas Ecclesiæ id flagitet. Verùm id coacto concilio fieri debet, vt appareat in Ecclesiæ gratiam & vsum reuera, non in priuatum paucorum hominum commodum eas facultates erogari & impendi. Quod & in synodo Constant. decretum est[i]. Sed obijciunt aliqui quod Modestinus ait, legem Iuliam de ambitu Romæ cessare, quòd magistratuum creatio ad principis curam pertineat, non ad populi fauorem[k]. Idémque dicendum putant de pontifice Romano, cuius in Ecclesia summus est principatus, vt ambitus argui non possit. Quibus ego breuiter respondeo legem Iuliam aduersus eos latam esse, non qui reipublicæ palàm aliquid dabant, quod nulla lege vetitum erat[l], sed qui populum viritim distribuendo pecuniam clandestinis largitionibus corrumpebant. Proinde ea lex in ijs magistratibus locum habere non poterat, quos princeps non populus, creare solebat. Verùm vt gratis dentur hæc spiritalia sacráque munera, nec eo nomine quicquam accipiatur, episcopis omnibus ac pontificibus & voce diuina, & sacrorum conuentuum canonibus præceptum est, quandoquidem eorum cupiditati & auaritiæ aliter occurri non poterat. Ac vt obiter de principe dicam, quod dissimulari non potest, quamuis nulla lex principem coërceat, nihil tamen videtur magis à regia liberalitate, splendore & maiestate alienum, quàm ob munera publica à subditis pecuniam exigere: id quod Iustinianus noster in quadam constitutione grauiter & copiosè demonstrat: ac dedignari se ait imitari eos qui ante se imperio præfuerant, qui pro pecunijs conferentes munera publica castigandi eos qui malè & iniustè versabantur in munere suo, potestatem sibi ademerant. Sed memoratu dignũ est, quod idem ait, átq; vtinam principes nostri hoc corruptissimo tempore sæpius id expenderent. Ἀγγελλειν τὰς ἀρχὰς τῶν τοιούτων ἀφορίσμων τὸ καὶ τέλος. Pecunias ex magistratibus colligere omnis iniquitatis & iniustitiæ principium est & finis[m]. Huic consentaneum est & quod Lampridius de Alexandro Seuero scribit,

i Sess. 43.

k l. 1. ad len. Iul. de amb.

l tit. de polli. vt.

m Nouel. 8. vt iud. sine quo suff.

scribit, Honores iuris gladij nunquam vendi passus est, dicens, Necesse est, vt qui emit, vendat. Ego non patiar mercatores potestatum: quos si patiar, damnare non possum. Erubesco enim punire illum hominem qui emit & vendit. At hodie ô turpem notã horum temporum! quotusquisque absque pretio, eóque ingenti, ad vllum magistratum in Republica nostra prouehitur. Nam etsi principes eam nundinationem minimè probare soleant, in ijs quidem certè magistratibus, qui iuri dicendo præficiuntur, nemo tamen est qui nesciat ea munera suffragatores aulicos, velut in auctione licitationéque publica grandius pretium numerantibus addicere solitos esse. Itaque vix vllus hodie reperitur commendatione virtutis & doctrinæ vllo honore auctus in Republica, & cui idem verè dici non possit, quod Caium Cæsarem Syllæ quondam obiecisse ferunt. Cùm enim Sylla indignabundus Cæsari, sua se in illum potestate vsurum esse diceret, ridens Cæsar: Rectè, inquit tuum putas esse magistratum, quem tuis pecunijs comparasti.

De annuis siue pensionibus, quæ beneficijs velut seruitutes quædam imponuntur. Cap. 4.

Beneficia cùm vacant, integra & sine vlla diminutione debent conferri. Quare si partem reditum antistes beneficium conferendo retineat, in legem ambitus committit [a]. Sed nec duobus idem beneficium conferre, aut inter duos idem beneficium diuidere potest, nisi ex iusta aliqua causa ritè legitiméque talis diuisio fiat [o]. Receptum tamen est, vt quamuis vni tantùm detur beneficium, nihilominus ei onus imperatur certam portionem ex beneficij reditibus alteri singulis annis pendendi. Quod genus pensitationis annuum neutro genere appellari posse arbitror: idque exemplo veterum, quos ita locutos esse crebrò animaduerti [p]. Est igitur hoc annuum delibatio quædam beneficij, qua ex eo quod vniuersum beneficiarij foret, pars quædam alicui confertur. Sic enim id nobis vtcunq; describere ac delineare visum est, exemplo Florentini Iureconsulti in legati definitione [q]. Sunt autem huiusmodi annuorum tria genera. Quædam enim ob sacrum spiritaléque munus penduntur: vt cùm in Ecclesia aliqua constituitur à monachis vicar-

[a] tit. vt eccle. benef. sine dimi.
[o] c. mitibus, c. vacante, c. cum causã, de præb.
[p] l. scio §. vxori. l. sicut annuum. l. titia § qui Marco. de ang. leg. l. ex annuo. l. si stipulata, de donat. inter vir.
[q] l. legatum, de leg. 2.

vicarius, qui ecclesiam ac populum regat: nam huic ex reditibus suis partem aliquam idoneam erogare coguntur [r]. Item cùm præter Ecclesiæ rectorem siue pastorem clericus quispiam ad Ecclesiæ ministerium necessarius instituitur: cui etiam portio redituũ beneficij debet à rectore ipso suppeditari [s]. Ac tametsi beneficij, vt ita dicam, hi domini non sint, sed hanc portionem velut vsufructuarij, & à dominis quodammodo accipiant, tamen hoc stipendium à vero iustóque beneficio non differt, cùm ob sacrum spiritaléque ministerium detur. Alia sunt annua, quæ ob munus aliquod profanũ, ac, vt loquimur, temporale, præberi solent, vt puta, aduocatis Ecclesiæ, & ijs qui sonitus tinnitúsque campanæ curam gerunt. Et hæc annua profana omnino sunt, quæ ob profanum officium profanísque hominibus tribuuntur [t]. Alia sunt quæ absque vllo onere ac ministerio conceduntur, & ἄσκαρτα καὶ ἀνήρητα, proueniunt: de quib. hîc potissimum tractaturi sumus. Ac in primis sciendum est, certis ex causis hæc onera seruitutésque beneficijs imponi posse, non solùm à pontifice Romano, sed etiam ab alijs antistitibus, qui inferiores dicuntur. Itaque si in fraudem, aut absque causa legitima annuum alicui attribuerint, nihil actum esse intelligitur [u]. Sed voluntas Romani pontificis pro iusta legitimáque causa habetur in re beneficiaria [x]. Prima igitur causa est, cùm quis beneficium eiurat, ac dimittit in gratiam alterius, hoc consilio, vt pars aliqua fructuum, vnde se tueatur, ei salua maneat. Nam etsi huiusmodi conditio à Simoniaco ambitu propè videatur abesse [y]: tamen quia totum negotium in voluntatem arbitriúmqne pontificis confertur, conuenit inter omnes iuris pontificij doctores impunè id licere. Et sanè iustissima plerumque huius rei causa potest esse, vt si ponamus pastorem alicuius Ecclesiæ senio confectum velle ministerium suum cum bona pontificis venia alij cedere, nec tamen eas facultates habere, vt ad victum ei sufficiant: ídque suprà alibi annotatum est. Secunda causa est, cùm duo permutare cupiunt beneficia sua, sed vnum longè opimius est ac vberius altero: tunc enim ipsis consentientibus pontifex minus ac magis tenue beneficium certæ præstationi annuæ obnoxium reddit. Tertia causa est, cùm lis inter duos beneficij alicuius nomine orta est. Quo casu solet

[r] c. de monachis. c. extirpandæ, de præben. c. 1. de præbend. in 6.

[s] c. conquerente, de cle. non resid.

[t] c. quicunque. 12. q. 2. d. possessiones 16. q. 1. not. in cler. 1. de reb. eccl. non alie.

[u] c. extirpandæ, de præb. c. audiuimus, de collus. dote.

[x] cle. 1. vt lit. pend.

[y] not. in c. ex parte, de off. de leg.

let pacis concordiæque causa ita res decidi, vt vnus beneficium obtineat, alteri annuum ex eius beneficij fructibus præbeatur [a]. Sunt & aliæ causæ, quas commemorant passim iuris pontificij doctores, sed has tantùm vsus forensis probat in Gallia. Nam etsi quis bene meritus sit de Ecclesia, aut inops, vel infirma valetudine sit, iusta hæc causa annui dandi ex bonis ecclesiasticis habetur [a]. Et hoc prætextu Romanus pontifex Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ annua attribuere consueuit, quòd absque eo reditu splendorem suum (nam luxum dicere non ausim) tueri nequeant. Verùm vt suprà diximus, quæ causa eum mouerit, inquirendum non esse vulgò traditur.

[a] c. nisi essent de præb.

[a] c. possessiones, 16. q. c. quicunq; 12. q. 2. Oldra. com. 226.

Annuum, de quo hic loquimur, beneficium ecclesiasticum non esse.

Annua huiusmodi inter sacra beneficia nō recensentur, vt iam admonuimus [b]. Proinde quæ de beneficijs constituta sunt iure pontificio, ad ea minimè pertinent [c]. Exempli gratia. Laïcis hominibus non minùs quàm initiatis attribuuntur: quia nullum sacrum munus ministeriúmue desiderant: ideóque contracto posteà matrimonio non amittuntur. Quod tamen plerique accipiendum esse aiunt, nisi cùm cedenti beneficio suo annuū constituitur. Quo casu, quia loco beneficij datur, naturam quoque beneficij retinet [d]. Præterea mortuo creditore non dicitur vacare, vt impetrari sicut beneficium aliquod possit, sed velut vsus fructus extinguitur. Remittitur etiam absque vllius pontificis venia, licet beneficio se abdicare nemo possit, sine pontificis authoritate [e]. Cùm enim priuatum alicuius hominis commodum tantùm respiciat, cur ipsi de eo paciscì arbitrio suo non permittetur [f]? Excipitur annuum quod authoritate pontificis pro alimentis alicui attributum est. Nam ius ciuile non patitur, vt transactio de alimentis sine decreto interponatur [g]. Item potest hæc pensitatio, vt alius quiuis reditus, pecunia redimi. Verùm ob eam, de qua iam diximus, causam pontificis authoritas accedere consueuit. Atque ita vulgò solent concipi tabulæ, quasi aliquot annorum pensionibus repræsentatis, ac vt loquitur Seneca, in antecessum datis, liberatum sit ea seruitute

[b] c. præterea de transl.

[c] c. quamuis, de præbend. in 6. not. in c. ad audientiam, de reser.

[d] l. si eum §. qui iniuriarū ff. si quis can.

[e] tit. de renunt.

[f] l. si quis in conscribēdo, C. de pact. l. iure mādato. C. mand.

[g] l. cum hi, de transl.

uitute beneficium. Adhæc, si annuum ita sit alicui attributum à pontifice, vt illud in alium transcribere possit, nihil prohibet eo nomine pecuniam velut ab emptore accipi. Sed rarò hanc transcribendi emancipandique facultatem pontifices concedunt, vti accepimus. Denique non sicut beneficium, ita etiam hoc ius, quod profanum est, cum beneficio permutare licet, quia sacrarum spiritaliúmq; rerum cum profanis permutatio non admittitur [h].

[h] c. vlt. de reb. permut. glos. prag. ti. de col. § item quod ad vniuersitates, in verb. beneficiorum.

Annui potestas & effectus quis sit.

Quæ sit potestas & effectus annui, nonnihil antè demóstratum est. Sed hic locus aliquanto pleniorem disputationem exigit. Itaque animaduertendum est hoc ius simile quadantenus esse vsufructui, quia cum persona extinguitur [i]. Præterea beneficio sic inhæret, vt ipsum sequatur ad quamcunque personam transeat [k]. Nam mortuo beneficiario hoc annuum à successore, qui in vacantem locum suffectus est, posse exigi dubium non est, nisi ex conceptione diplomatis aliud actum esse appareat [l]. Cùm enim ferè non concedatur alicui à pontifice, nisi in perpetuum, & quam diu vixerit, ratio non patitur, vt finiri morte beneficiarij dicatur. Quod & de præteriti temporis pensionibus, quas vetus possessor beneficij debuit, accipiendum esse videtur, ad quas Ecclesia siue beneficium obligatum est [m]. Nec ideò minùs aduersus veterem possessorem, si fructus in vsum Ecclesiæ non impenderit, aut eiusdem fato functi hæredem, agetur. Atque ita creditoris erit electio, vtrum conuenire malit [n]. Cùm autem vsufructuario comparetur is, cui annuum attributum est, tractari solet, an onera quæ dicuntur patrimonialia subire cogatur. Et certum est hospitalitatis onus, & alia huiusmodi, quæ ordinaria sunt, beneficiario incumbere, cum eo nomine maiorem partem fructuum ei dimittendam esse receptum sit. Cætera verò quę extra ordinem indicuntur, proportione sustinet is qui annui nomine partem fructuum capit [o].

[i] § finitur Instit. de vsuf.
[k] c. si quis laicus 16. q. 1.
[l] d. c. nisi essent vbi glos. de præbend.
[m] l. imperatores. ff. de pub. & vectiga.
[n] not. in c. 1. de solutio.
[o] l. hactenus, de vsufr. l. neque de impē. in reb. dot. fruct.

Benefi-

Beneficium purè ac simpliciter conferendum esse. Cap. 5.

Quia beneficia gratis conferenda sunt, vt antè diximus, receptum est, collationem sub conditione fieri non posse [p]. Excipitur conditio quæ inest collationi, quamuis fortè non exprimatur, vt puta, si vacat beneficium, &c. [q]. Nam ea adiectio abusiuè tantùm conditio appellatur: nec vllam vim suspendendi negotium, quod geritur, habet [r]. Quod autè dicitur sub conditione beneficium inutiliter conferri, de inferioribus antistitibus vulgò accipi solet, non de Romano pontifice. Huic enim liberum esse aiunt, quamcunque libuerit conditionem adijcere collationi, modò ea in crimen ambitus iure diuino prohibiti non cadat [s]. Eadem est alternationis ratio quæ conditionis: idque à pontificij iuris doctoribus plerisque in locis memoriæ proditum est [t].

[p] c. vlt. de pact. not. in c. significasti, de electio.
[q] glos. in c. 2. de elect. in 6.
[r] l. muto, de tute. glos. c. significatum, de præb. not. in l. actus legitimi, de reg. iur.
[s] l. cle. 1. vt lit. pend. no. in d. c. significasti.
[t] not. in c. pastoralis, 7. q. 1. in c. 2. de elect. in 6. Fel. in c. 2. de app.

An absque scriptura beneficij collatio valeat. Cap. 6.

Simulátque pontifex beneficium se alicui conferre pronuntiauit, ius ei acquisitum esse intelligitur, tametsi nulla scriptura, nullúmue diploma, ea de re confectum fuerit [u]. Itaque mortuo statim pontifice à quo beneficium nudo sermone collatum est, irrita minimè est collatio, sed debent à successore diplomata & literæ expediri, in quibus eius concessionis mentio fiat [x]. Quæ literæ ad probationem necessariæ esse dicuntur, contra communes regulas: nec licet beneficiario antequam eas literas acceperit, quicquã attingere, quod ad beneficium pertineat [y]. Proinde ad fidem collationis faciendam testes non sufficerent [z], præterquam in exceptis casibus, de quibus non indiligenter ab aliis tractatum est [a]. Tametsi Iason ex facto consultus simpliciter responderit, scripturam necessariam non esse [b]. Quæ autem sit authoritas ac fides literarum siue tabularum, quæ ab antistitibus conficiuntur, quandoquidem diffusè ab alijs agitata est quæstio, eam in præsentiarum omittemus [c].

[u] c. institutionis, 35. q. 2.
[x] Bal. in l. humanum. C. de leg. & in l. vlt. C. de confer. ma. c. literis, de reseri.
[y] extra. iniunctæ, de elect. auth. de mãd. prin.
[z] Panor. in c. in nostra de reseri. not. in l. pactũ quod C. de pact.
[a] Fel. in rub. de constitu.
[b] in l. cũ proponas filios C. de pact.
[c] no. in c. post cessionem, de probatio.

LIBER SEPTIMVS, QVOD IVS HABEAT BENEFICIARIVS IN BENEFICIO SVO, ET QVEMadmodum beneficia retineantur & conseruentur.

ARGVMENTVM.

Omne ius nostrum, inquit Vlpianus [a], *aut in acquirendo, aut in conseruando, aut in amittendo consistit, eáque diuisione sæpe vsi sunt nostri iuris authores* [b], *quorum exemplum hîc nos secuti post acquisitionem beneficiorum operæpretium duximus, & de eorum conseruatione aliquid scribere, tametsi is locus à cæteris vulgò prætermissus sit.*

[a] l.vlt.de legib.
[b] lib.8.Digesto.

De decima tam ordinaria & legitima, quàm extraordinaria atque indicta.

Cap. 1.

BEneficium ecclesiasticum, vniuersitas quædam est varijs ex rebus constans, quibus loco stipendij cuiusdam beneficiarius fruitur. Ac vt de singulis breuiter dicamus, prædia imprimis ac possessiones, quæ vulgò bona temporalia dicuntur, beneficio insunt, vt docuimus lib.2. præterea decimam omnium fructuũ partem à populo accipit beneficiarius, de qua etiã disseruimus lib.2. Et quia lex Mosaïca eã dari iubet leuitis & sacerdotibus quib. nulla terræ portio data fuit, cùm Moses Hebræis possessiones distribueret [a]: iuris pontificij doctores contendunt, iure diuino eam sacerdotibus nostri temporis deberi: quod & pontificũ aliquot constitutionib. expressum est [b]. Sed existimant ferè theologi non ideo quenquam iure diuino ad eam præstationẽ astringi dicendum esse cũ ea lex abrogata sit, nec hodie nos liget, vt antè diximus [c]. Sunt qui asserant, nos ita demũ obligari ad decimam dandam, si voto ad id nos obstrinximus [d]. Quasi hæc decima similis sit ei, quam

[a] c.1.de deci.
[b] c.parochianos.c.in aliquib.de deci.
[c] glos.c.1.de deci in 6.
[d] l.2.de pollicit.

quam veteres ethnici vouere Herculi & consecrare solebãt, authore Plutarch. in Problem. Verùm inueterata consuetudo Ecclesiæ, & variæ constitutiones ea de re promulgatæ meram liberalitatẽ fortassis in necessitatem conuerterunt. Itaque in hac disputatione de decima, vt ministris ecclesiarum iure debita, & quam ab inuitis exigere possint, loquimur. Nec solùm de fructib. prędiorũ percipitur: sed etiam de omni artificio, negotiatione, quæstu, &c. [e]. Et hinc vulgaris diuisio decimæ in prædialem & personalem orta est [f]. Debetur autem Curionibus potissimùm, id est, presbyteris qui parœcias regunt, & animorum curationem habent. Id enim ab initio sic constitutum fuisse dicitur [g]. Debetur interdum & alijs ecclesijs siue monasterijs, vel ob donationem ritè factam, vel ob longi temporis possessionem [h]. Laïci verò huius iuris capaces non esse dicuntur: quia ob sacrum spiritaléque munus clericis concessum est. Est enim Lateranensi concilio prohibitum, quod tempore Alex. III. antè quadringentos annos habitum est Romæ, & quibusdã pontificum decretis ne in homines laïcos hoc ius transferatur [i]. Antè illud concilium sacræ decimæ ius, clientelæ titulo militibus attributum fuerat à principibus quibusdã, idque totius cleri consensu, quòd ecclesiam populũq; Christianum aduersus religionis hostes propugnarent. Et huius rei authorem fuisse in Gallia Carolum Martellum annalibus nostris proditum est. Sed quia id pernicioſum ecclesijs videbatur, synodus decreuit vt ex eo tempore decima in laïcum transferri non posset. Quamobrem qui iure clientelæ sacram decimam sibi vindicant hoc tempore, eam ante synodum illam Lateranensem sibi, vt clientibus Ecclesiæ concessã fuisse contendunt. Cuius rei quia difficilis est probatio, vtilitatis causa receptũ est, vt vetustam possessionem istius iuris cliẽtelaris, id est, quæ hominũ excedat memoriam probare sufficiat [k]. Ad decimam autẽ beneficiarijs curionibus præstandã, adeò obligatur populus, vt nemo excusetur, nisi huius muneris vacationem impetrauerit, quæ à pontifice Rom. impetrari solet [l]. Nã consuetudine seu longa possessione hoc ius omnino non tollitur quamuis minui possit, & decima in duodecimã aut aliam partem, quæ minor sit conuerti [m]. Ex his quæ iam dicta sunt existit quæstio, de noualium decima cui scilicet debeatur, an curioni

[e] ex transmissa de deci.
[f] c. ad apostolica, de deci.
[g] c. ecclesias, 13. q. 1. c. decimæ. c. de decimis. 16. q. 1.
[h] c. cùm contingat. c. cùm in tua, de deci.
[i] c. prohibemus de deci. c. cùm apostolica, de his quæ fi. à præl.
[k] noc. in c. cum apostolica, de his quæ fi. à prælat.
[l] c. dilecti c. suggestum, c. ex parte c. licet. c. ad audientiam. c. à nobis de deci.
[m] not. in c. in aliquibus, de deci c. commissum eo ti.

beneficiario, an verò alij cuius ſacræ decimæ acquiſitum ſit. Nouale autem hìc intelligitur proſciſſus nunc primùm ager, qui antè deſertus, nec poſt hominum memoriam cultus fuit [n]: quamuis nonnunquam aliter accipiatur [o]. Ad quæſtionem igitur propoſitam vt breuiter reſpondeamus, ſciendum eſt imprimis laïcos qui ius ſacræ decimæ ſibi vindicant, ex noualibus nihil percipere poſſe, ſed curiones ipſos potius, quibus ſolis hoc ius olim competebat. De monachis autem, qui olim laïci erant, nunc ferè ſunt clerici, & alijs huiuſmodi beneficiarijs paulò difficilius eſt iudicium propter conſtitutionum pontificiarum obſcuritatem. Sed vulgò receptum eſt, ſi ius ſacræ decimæ in certa parœcia diſertè conceſſum eis fuerit, decimam quoque noualium ipſis deberi [p]: quia verba indefinita ad futurum quoque tempus referentur [q]. Quod ſi longa poſſeſſione id ius acquiſierint clerici, decima noualium non ipſis ſed curioni debetur, quoniam in loco recèns proſciſſo nullam vnquam decimam perceperunt. Ideóque vſucaptum ab eis hoc ius verè dici non poteſt [r]. Addendum & illud eſt, quamuis ei qui longa fortaſſis poſſeſſione decimam ſibi acquiſiuit, nominatim decimæ noualium ius ita tributum fuerit, vt non aliter ac decima vetere ea fruatur: conceſſionem tamen huiuſmodi dimidiam partem non excedere, ne curiones & paſtores Eccleſiarum parœciarúmque nimis grauentur: id quod Alexandrina conſtitutione pleniùs continetur [s]. Hactenus de legitima ordinariáque decima ſatis pro inſtituto dictum eſt. Eſt autem aliud genus decimæ, quam ideò extraordinariam & indictam vocare poſſumus, quòd à pontifice Romano prætextu belli hoſtibus noſtræ religionis inferendi, alteriúſue neceſſitatis extra ordinem beneficiarijs indicatur [t]. Hodie hanc decimam rex in Gallia beneficiarijs indicere ac imperare pro poteſtate ſolet, nec vllum ferè certius atque expeditius, quàm ex decumana iſta pecunia vectigal habetur.

[n] c. 1. c. quid per nouale verb. ſignif. in decret. l. vlti. de ter. mo.

[o] l. ſylua §. noualis, de verb. ſig.

[p] c. ex parte de deci.

[q] l. ſi ſeruitus de ſeruitut. vrb. præd.

[r] c. cum contingat c. cũ in tua, de deci.

[s] c. ſtatuto, de deci. in 6.

[t] clẽ. vlt. de deci. & eod. tit. in extrau.

De primitijs. Cap. 2.

Affines decimæ ſunt primitiæ, id eſt, primi fructus ex agro ſuſcepti. Nam & hi lege Moſaïca offerri iubebantur Deo,

Deo, quamuis certa non esset definita quantitas, sed offerentium arbitrio derelicta, vt Hieronymus ait[a]. Itaque prętextu legis diuinæ ad certam eo nomine præstationem populum hodie cogi non posse inter omnes conuenit. Nec dubium est, quin ea consuetudo, cuius meminit Hieronymus, quæ modum definierat, contraria consuetudine abrogari & antiquari potuerit[x]. Et hunc sanè morem primitiarum offerendarum videntur ab Hebręis ipsis accepisse Romani, quos scribit Plin. lib. 18. degustare vina aut nouas fruges solitos non fuisse, priusquam sacerdotes primitias libassent.

[a] c. 1. de deci.

[x] d. c. 1. de deci.

De oblationibus. Cap. 3.

Oblationes dicuntur quæcunque à pijs fidelibúsq; Christianis offeruntur Deo & Ecclesiæ, siue res solę, siue mobiles sint. Nec refert, an legentur testamento, an aliter donentur[a]. Et hoc vocabulo vsus est Vlpian. c. 5. titu. de donat. inter vir. & vxo. Veteres offerumenta vocabant, authore Festo. Verùm hæc inualuit consuetudo loquendi, vt oblationes specialiter dicantur, quæ altari offeruntur in sacra liturgia, quam vulgus missam, Iustinianus non noster ἀγίαν ἀναφορὰν appellat[b]. Huiusque oblationis, quæ apud veteres vsitata fuit, Theo. meminit[c]: & nos suprà aliquid attigimus lib. 2. Et hæ omnes oblationes sicut & decimæ, de qua iam diximus, inter res sacras spiritaléque numerantur: adeò vt clerici tantùm, non etiam laici, eas capiant[d]. Cùm autem in bonis ac reditibus recenseantur eius Ecclesiæ cui offeruntur, meritò dicendum est eas ad eius Ecclesiæ rectorem gubernatorémque pertinere[e].

[a] c. qui oblationes, c. clerici. 13. q. 2. not. in c. causa. c. cùm inter, de verb.

[b] Nouel. 123.

[c] de his 10. q. 1. c. omnis, de conse. dist. 1. c. lib. 5. ecc. hist. c. 18.

[d] c. quia sacerdotes. c. sanctorum. c. vlt. 10. q. 1.

[e] Panor. in c. pastoralis, de his quæ fi. a prælа. fiue cons.

De diarijs, quæ distributiones quotidianæ appellantur, & cur hoc genus erogationis adinuentum sit. Cap. 4.

Canonicorum beneficia ac præbenda duabus ex rebus ferè constant, nam in quibus ecclesijs est prębendorum distinctio, certa prædia ac possessiones obtinent singuli, quas sic in potestate sua habent, vt reditum ab alio quopiam accipere necesse eis non sit. Fructus autem huiusmodi sibi

acquirunt, si præsentes sint in ciuitate, quamuis in templo quotidie non psallant, aut psallentibus non assistant. Nam quia canonicorum collegium velut quidam senatus est Ecclesiæ, vt diximus lib. 1. permulta sunt ad eorum munus pertinentia, quibus exequendis Ecclesiæ non minùs, imò verò magis prodesse possunt. Hoc enim psallendi munus quãuis negligendum non sit, tamen olim inferiorum tantummodo clericorum fuit, nec inter præcipua, ac magis Ecclesiæ necessaria habitum est. Quod & suprà admonuimus lib. 1. Præter eas possessiones qui psallant in templo, aut sacris cantionibus intersunt, quamuis plerumque in collegium canonicorum cooptati non sint, hi in singulos dies, atque adeò horas stipem recipere solent, ac veluti quasdam sportulas, quibus à manu vulgò nomen inditum est, quòd tantùm præsenti in manu tradantur [f]. Sunt qui distributiones quotidianas appellent non ineptè. Ego à Latinis Diaria propriè vocari scio. Qua voce Iustinianum nostrum, quamuis Græcè scribentem [g], vsum fuisse comperimus. Verba eius hæc sunt de diaconissa loquentis, quæ cum suspecto aliquo viro habita: εἰ δὲ τοῦτο ὑπέρθηται πρᾶξαι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρίων ἀλλοτριουμένη, εἰ μὲν ἀστηρίῳ παραδιδόθω &c. Videtur autem hoc erogationis genus ideo excogitatum esse, vt cùm à beneficiarijs vulgò contemneretur psallendi aut sacris assistendi munus, quasi proprium ipsorum non esset, spe huius dianomes & mercedis illecti, id munus amplecterẽtur. Nam ijs tantùm qui sacris intersunt hę sportulæ distribuuntur: non alijs, nisi fortè eos excuset valetudo, &c [h]. Et hoc quidem adeò verùm est, vt de eo qui ob Theologiæ studium abest, constitutum sit, huiusmodi sportulas eum non consequi, quamuis cæteros fructus lucretur [i]. Fauor enim studij hoc tantùm efficit, vt absens pro præsente habeatur: constátque ad consequenda hæc diaria præsentiam non sufficere, nisi sacris cantionibus precationibúsque quis assistat. Nam & aliâs quæ de fructibus & obuentionibus beneficij constituuntur, veluti de soluenda beneficiorum decima, de hac dianome intelligi non solent. Quamuis enim fructus aut reditus non malè dici possit [k], munus tamen illud psallendi, adempto præmio facilè desereretur à canonicis, cæterísq; Ecclesiæ beneficiarijs, quibus ea minutatim distribuuntur, vt spe quæstus id faciant,

ad

f c. olim, de ver. sig.

g Nouc. 123.

h c. de cæt. de cle. non resid. ei tit. de cler. non res. in 6.

i c. licet de præb. c. super specula, de magist.

k extra Bonifa. tit. de dec.

ad quod efficiendum ideo cogi posse non videntur: quia secundum veterem institutionem fortassis alia fuit eorum in ecclesia functio. Cuius tamen rei non magnam habuit rationem Bonifacius octauus, vt ex eius constitutione appareat[l]. Vnde fit, vt quod in compensationem ministerij illius antiquioris ac pręcipui datur canonico, tametsi fortè in singulas hebdomadas, menses, aut dies distribui soleat, tamen appellatione Diariorum minimè hîc contineatur. Nam interdum canonici nullam certam possessionem pro ministerio suo assignatam habent, sed à diuisore aliquo frumentum aut vinum statotępore ipsis distribuitur. Sed & panes quoque dantur eisdem illis non omnino dissimiles, qui à iuris ciuilis authoribus panes ciuiles dicuntur. Eáq; cibaria licet cantionibus sacris non assistentes capiunt[m]. Ijs autem qui munus suum omnino negligunt, & sine iusta causa absunt, nulli omnino fructus debętur[n], nisi cõtraria sit cõsuetudo[o].

[l] d. extr. de deci.
[m] extr. postulasti, & extr. cum nonnulę, de pręb. gl. prag. tit. de ann. §. voluit, in verbo fructib. & tit. quo tẽp. quisqu. deb. §. iubet, in ver. distributiones, Oldra. con. 18.
[n] c. cum dilectus. de cle. non resid.
[o] cum omnes de constitut.

De reditibus & obuentionibus quibusdam episcoporum. Cap. 5.

Iura episcopalia quidam ita describunt, vt partim ad legem iurisdictionis, partim ad legem diœcesanam pertinere ea dicant[p]. Quam distinctionem Panor. vt inceptam, & nulla ratione authoritatéve nixam improbat[q]. Nobis autem propositum non est, quicquid ad episcopi munus spectat hic exequi, quod cæteri fusè explicant, sub tit. de offic. ord. & à nobis non indiligenter tractatum est lib. 1. De reditu & prouentu illo tantùm hîc differimus qui ex episcopio percipitur, præter ingentes possessiones & latifundia, quæ vulgò bona temporalia vocant. Postquam enim reditus ecclesię, qui antiquitùs erãt communes, & ab episcopo distribuebãtur, diuisi sunt, & singulis ministerijs attributi, quemadmodum à nobis dictum est lib. 2. episcopis singulis vectigal quoddã ab inferioribus ecclesijs peti cœptũ est. Huiusmodi inprimis illud est, quod in synodo à singulis curionibus, & inferiorum ecclesiarum gubernatoribus exigunt. Nã duos solidos singuli episcopo dare iubętur[r]. Cuius muneris vacationem habent monasteria, vt concilio Toletano constitutum est[s]. Dicitúrque hoc ius vulgò cathedraticum, quod cathedrę, id est honori episcopali debeatur. Cathedra

[p] glo. c. dilectus, de off. or.
[q] d. c. dilect.
[r] c. 1. c. illud, 10. q. 3. conquerente, de off. ord.
[s] c. inter. 10. q. 3.

enim in iure pontificio pro honore ac munere episcopali sæpè accipitur[t]: propterea quòd olim episcopi, quorum munus proprium ac præcipuum est docere[u], sedentes in solio & cathedra docebant[x]. Ac quoties episcopus aliquis creabatur, collocari in eo solio atque throno solebat, veluti possessionis cuiusdam apprehendendæ gratia. Hinc entronisticum à Iustiniano dictum est[y], honorarium illud, quod episcopi munus suum auspicantes Ecclesiæ largiebantur. Hinc etiam dictæ sunt cathedrales Ecclesiæ, vt à cæteris inferioribus discernantur[z].

II. Cùm episcopus aut archiepiscopus prouinciæ vel diœceseos suæ ecclesias & monasteria solenni more inspicit, eorum ecclesiarum vel monasteriorum præfecti hospitio eum recipere victúmque ei præbere coguntur[a]. Et hæc est illa hospitalitas, quam nostræ religionis antesignani tantopere nobis commendarunt[b]. Cuius forma & ratio quibusdam canonibus atque constitutionibus præscripta est.[c] Hoc autem munus ideo procuratio vocatur, quia Ecclesiæ episcopum procurant, id est curant, alunt ac tuentur: sicut pueri dicuntur procurari à nutricibus, & equus à domino apud Plautum, & alios authores Latinos, qui propriè ac emendatè locuti sunt.

III. Quadrans illius decimæ, de qua paulò antè diximus, debetur episcopo, & eorum præterea quæ à mortuis testamento relicta sunt ecclesijs inferioribus[d].

IIII. Indicitur ab Episcopis nonnunquam extraordinaria collatio, si necessitas vrgeat: vt puta si ære alieno grauata sit Ecclesia, si ad synodum generalem proficiscendum sit, &c. Aliàs omnis indictio prohibetur[f]. Sed hæc collatio, de qua loquimur, non videtur olim pro potestate & imperio indici consueuisse, vt nunc assolet: precibus enim ac suasionibus eam impetrabant episcopi, non tanquam dominantes, &c. vt Petrus ait. Proinde hoc munus ἀνὸ τοῦ χάριτος nomen habet, quasi charisterium quoddam sponte oblatum potiùs, quàm vectigal vi extortum atque expressum sit.

t c. non autè. c. placuit. c. si quis episcopus. 7. q. 1.
u c. inter cætè. de off. ord.
x Euseb. lib. 7. eccle. c. 15. & 26. Tripert. lib. 5. c. 29.
y Nouel. 123.
z c. venerabili. de verb. sig.
a c. conquerente, de off. ord. tot. tit. de censib. c. cum ex officijs, de præscript.
b 42. dist. c. 1.
c c. placuit. 10. q. 1. c. 1. & sequen. de censib. in 6.
d d. c. conquerente. c. de præscrip. c. offic. c. requisisti. de testa.
e d. conquerente. c. cum apostolus, de censib.
f c. quia cognouimus. 10. q. 3. d. c. cum apostolus.

De

De his quæ sacramentorum, & aliarum huiusmodi rerum nomine contra veteres canones exiguntur. Cap. 6.

Vetant canones non solùm antiqui sed & recentiores quoque, ne pro ministrandis sacramentis pretium exigatur [g]. Sanctissima etenim res (vt de iurisprudentia Vlpian. scribit) pretio nummario æstimanda dehonestandáq; non est [h]. Ac valdè improbatur eorum mos qui pro consecratione basilicarum, aut pro monastica professione pecuniam inuitis extorquent [i]. Nec eos minùs detestantur canones, qui pro sepeliendis in templo vel cœmeterio cadaueribus aut exequijs pecuniam efflagitant [k]. Earum tamen rerum nomine à sponte liberalitérque offerentibus pecuniam, aut rem aliam accipi canones non prohiberent [l]. Quædam enim honestè accipiuntur, vel authore Vlpian. quę inhonestè petuntur [m]. Quamuis autem pro huiusmodi rebus nihil exigere liceat, sed absque pretio atq; adeò cautione vlla præstari debeant, tamen vulgò receptum est, si quid eo nomine vltrò offerri consueuerit, vt talis consuetudo tulit pia & honesta obseruetur, ad eámque obseruandam authoritate superioris antistitis etiam inuiti adigantur: sed suscepto iam sacramento, aut sepulto cadauere, &c. ne alioquin eas res quisquam mercari videatur. Proinde sacrifici nostri temporis, qui certam Ecclesiam nullam regunt, postquàm sacrum peregerint, si consueta merces ipsis non præbeatur, episcopum adire solent, postulantes non quidem apertè, vt sibi pretium numeretur, sed vt laudabilis consuetudo obseruetur, &c. Quo casu episcopus in laïcos etiam homines iurisdictionem exercet. Hoc autē genus expiscandæ pecuniæ, quod à veteribus canonibus, & maiorum institutis valdè alienum est, ex Innocentij III. constitutione manauit [n]. Cuius tamen longè alius videtur sensus esse, vt plerique iuris pontificij doctores annotauerunt. Sed τὰ ἀκίνητα hîc mouere nobis consilium non est.

[g] c. cum in eccl. de simo.
[h] l. 1. de extra cog.
[i] c. placuit. c. quam pio. 1. q. 2.
[k] c. quest. & se q. 13. q. 8. c. abolendæ de sepult.
[l] d. c. quæst.
[m] d. l. 1. de extra cog. c. non sanè 14. q. 5.
[n] c. ad apost. de simo.

An

An mortuo beneficiario hæres legitimus ei succedat. Cap. 7.

Certi iuris est beneficia ecclesiastica cognationis aut propinquitatis iure cuiquam non deferri[o]. Nam siue vsum habere eos dixerimus, siue vsu-fructum, dubium non est, quin illud ius morte ipsorum extinguatur[p]. De fructibus ante mortem perceptis quæstio tractata est, & constat ex ijs quæ lib. 2. disseruimus, ad hæredes legitimos non transire, cùm vsuario magis quàm vsu-fructuario beneficiarius comparandus sit. Itaque is qui in demortui locum suffectus fuerit, quasi dispensator administratórque eos capiet[q]. Sed moribus comparatum est, vt beneficiarij perceptos iam fructus, tanquam vsu-fructuarij, ad hæredes suos transferant[r].

[o] c. apostolica. 8. q. 1. c. 10 de præben. c. adhæc. d. dec.
[p] §. finitur Instit. de vsufruct.
[q] c. ad hęc. c. relatum de test. c. vlt. de off. ord. in 6.
[r] §. is verò Instit. de rer. diuis. l. si fur. l. de functa, de vsufr. l. qui scit de vsur.

An beneficiarius successorem eligere, & fructus beneficij testamento legare possit. Cap. 8.

Antiocheno concilio [s] statutum est, vt episcopo successorem sibi constituere non liceat[t]. Quo tamen concilio non prohibetur aliquem nominare, quem sibi successorem oportet[u]. Id enim à plerisque sanctissimis viris factum est, cuiusmodi sunt Petrus, Athanasius, Augustinus, de quibus postea dicemus, lib. 8. Sed talem nominationem synodus vult irritam esse, nisi episcoporum & clericorum suffragium postea accesserit[x]. Ac huius prohibitionis rationem docet Hieronimus in epistolam Pauli ad Titum, cuius verba Gratianus in Rhapsodia sua refert[y]. Quod ad fructus attinet, animaduertendum est, iure pontificio non permitti beneficiarijs eos testamento cuiquam legare, ac ne res quidem alias ex facultatibus Ecclesiæ, aut contemplatione eiusdem acquisitas[z]. Quod est accipiendum, nisi fortè in pauperes eleemosynam conferre velint: qua tamen in re modus seruari debet[a]. Quamuis enim administrator rerum ecclesiasticarum possit arbitrio suo pauperibus largiri, quæ verò pauperum sunt, vt diximus libro secundo, tamen fraudis vitandæ causa, libera legandi facultas non est ei concessa[b].

[s] c. 23.
[t] c. episcopo. 8. q. 8.
[u] c. apostolica, 8. q. 1.
[x] c. plerisque 8. q. 3.
[y] c. Moses 8. q. 1.
[z] c. finem 12. q. 5. c. cum in officijs c. ad hęc. de testa.
[a] d. c. adhær.
[b] arg. l. viuus si quid in fra. patro.

Quæ

Quæ verò ad beneficiarium perueniunt ex amicorum liberalitate, puta, aut artificio aliquo, &c. nec propter Ecclesiam acquiruntur, de his testari potest [c]. Verum hæc moribus nostris ferè antiquata sunt, permittitúrque beneficiarijs de fructibus beneficij aliisq; huiusmodi rebus arbitratu suo testari [d].

[c] c. quia nos. c. relatum, de testa.
[d] glos. prag. tit. de annat. verb. acquisitos.

Quibus ex causis rerum ecclesiasticarum alienatio permittatur: Quæ forma in huiusmodi alienatione debeat obseruari, & declaratur canon Agathensis concilij ad eandem rem pertinens, qui vulgò malè intellectus magnam iudiciorum varietatem peperit. Cap. 9.

Rerum ecclesiasticarum alienatio canonibus prohibita est, nec earum modò quæ sacræ habentur, & hominum commercio exemptæ, cuiusmodi sunt ædes ipsæ, ius decimæ, vasa consecrata, &c. sed prædiorum etiam ac possessionum, quæ bona temporalia vulgò appellantur [e]. Non enim beneficiarius harum rerum dominus est, & ius vtendi solummodò habet: eáque prohibitio alienationis ad monasteria, xenodochia, nosocomia, & alia huiusmodi pia loca pertinet [f]. Sodalitia tamen & φρατρίας, quas vulgò confraternitates appellamus, hîc non comprehendi rectè Baldus censuit, quòd profanæ societates sint [g]. Nam & regijs constitutionibus ea Comi Bacchíque conuenticula vt perniciosa reipublicæ, omnino interdicta sunt. Alienationis autem appellatione continetur venditio, donatio, permutatio, emphyteusis, hypotheca, & cetera id genus negotia, quibus aut dominium, aut aliquod ius proximum & affine dominio transfertur [h]. Sed etsi quis ad longum tempus locauerit, id est, vt vulgò interpretamur, decem annorum, alienare is dicitur, quia hoc genere locationis quasi dominium quoddam transfertur in conductorem, adeò vt ei in rem actio competat [i]. Quibusdam tamen ex causis rerum ecclesiasticarum alienatio permittitur [k].

[e] aut. de non alie. & autho. de al. & emp. c. nulli, de re. eccl. non ali.
[f] auth. de nõ alie. & auth. de al. & emp.
[g] Bal. in d. auth. hoc ius.
[h] l. 1. c. de fun. dot. l. vlt. c. de reb. alie. § alienationis, in auth. de nõ alienan. d. c. nulli.
[i] Cle. 1. de re. eccle. non alie. vbi not. l. 8. de superfic.
[k] glos. sum. 12 q. 2. Panorm. d. c. nulli.

I. Si æs alienum vrgeat, nec possit ex fructibus satisfieri [l]. Nam & eandem ob causam prædia minorum, qui sub

[l] aut. hoc ius.

sub tutela vel cura sunt, distrahere licet [m].

II. Permittitur alienatio rei minùs vtilis, vt rem aliam vtiliorem ac fructuosiorem acquirat Ecclesia [n].

III. Si pecunia ad alendos pauperes in magna aliqua caritate annonæ, aut ad redimendos captiuos opus sit, nec ea aliunde suppetat [o]. Hic enim est præcipuus rerũ ecclesiasticarum vsus, vt admonuimus lib. 2. Ac vt summatim dicamus, quotiescunque vel necessitas aliqua, vel manifesta vtilitas Ecclesiæ exigit, receptũ rerum est harũ alienationẽ permitti. Et hæc in rebus ecclesiæ profanis maximè locum habent. Sed & sacra quoque vasa, & aliæ res huiusmodi nonnunquam alienantur [p]. Item decima quæ inter res sacras ac spiritales vulgò habetur [q]. Hoc amplius, Ecclesia aliqua tota interdum alienari potest [r]. Quamuis autem ex ijs causis alienatio concessa sit, tamen ne vtilitatis alicuius prætextu temerè & in perniciem Ecclesię alienatio fiat, cõstitutus est certus ordo certáque forma iure ciuili & pontificio, quam in huiusmodi alienatione seruari oporteat [s]. Sed legibus ciuilibus allegari se non patiuntur viri ecclesiastici, & pontificios canones de ea re editos tantùm recipit consuetudo, per quam dubium non est, quin solennitas mutari possit [t]. Quare formam canonibus præscriptam, quæ vsu recepta est, hic explicare sufficiet. Forma igitur iuris pontificij hæc est, vt alienationem antecedat diligens tractatus, & communis deliberatio cleri, id est, collegarum, qui canonici dicuntur, si Ecclesia tale collegium habeat: deinde omnium consensus, aut certè maioris partis, ac præterea subscriptio adhibeatur: quibus omnibus superioris antistitis authoritas accedat [u]. At cùm de antistite quæritur, locus in quo est alienans Ecclesia, non in quo res quæ alienatur sita est, spectandus esse videtur, quamuis aliqui contrà sentiant [x]. Et tametsi, licitationem, subhastationémque solennem ius ciuile requirat, tamen id canonibus ecclesiasticis nusquam expressum reperitur [y]. Sed quæritur, an vt valeat alienatio pretium in rem Ecclesiæ versum esse oporteat? Qua de re videnda est Panormitani distinctio [z]. Ex iam dictis consequitur alienationem rerum ecclesiasticarum ita demum valere, si duo concurrant. Vnum est, vt ob iustam legitimámq, causam fiat alterũ, vt ordo præscriptus iure põtificio accuratè obseruetur.

Quòd

[m] l. 1. de reb. eo. qui sub tute.
[n] d. aut. hoc ius, c. vt super de reb. eccle. non alie. l. c. aurum. c. sacrorum 12. q. 2.
[o] c. fine. exceptione. 12. q. 2. c. dudum. de reb. eccl. nõ alien. in 6.
[p] l. sancimus, & auth. seq. c. de sac. ecc.
[q] d. c. dudum.
[r] c. pastoralis de donat. tot. tit. de his qui fi. à præl. cle. si vna, de reb. eccl. non alie.
[s] auth. de alie. & emph.
[t] not. in c. cum causa de re iud.
[u] d. c. fine exceptione. d. c. dudum. c. 1. de his quæ fiunt à præl.
[x] d. auth. hoc ius.
[y] d. auth. hoc ius.
[z] c. quod quibusdam de fide iust. not. in d. auth. hoc ius.

Quòd si aliter fuerit alienata res, ea cum fructibus vindicari ac repeti poterit [a]. Sed longi temporis præscriptione rectè se tuebitur possessor, si bonam fidem habeat [b]. Quod tempus à morte tantùm beneficiarij qui alienauit currere incipit, vt concilio Toletano cautum est [c]. Excipiuntur sanè aliquot casus, in quibus ille solennis ordo non requiritur.

Primus est, cùm res ecclesiastica titulo clientelæ, vel emphyteuseos concedi solita est. Potest enim more consueto ab antistite dari, quamuis formam canonibus præscriptam minimè obseruet [d].

II. Excipiuntur res mobiles quæ seruando seruari non possunt. Nam earum rerum minimè prohibetur alienatio [e].

III. Sunt qui putant factam omissa forma alienationem efficacem esse, si ea non noceat Ecclesiæ [f]. Idque colligi videtur ex concilio Agathensi, cuius hæc verba sunt: Terrulas aut vineolas exiguas & Ecclesiæ minùs vtiles, aut longè positas paruas, episcopus sine consilio fratrũ, si necessitas fuerit, distrahendi habeat potestatem [g]. Verùm ille canon meo iudicio formam illam cuius suprà meminimus non remittit. Nam quod ibi dicitur, sine consilio fratrum, de alijs episcopis accipi debet, quorum consensus eo tempore necessarius erat, vt ex canone septimo eiusdem concilij & ex concilio Carthaginensi Toletanóque constat [h]. Itaque cùm necessitas ita vrget, vt episcoporum conuentus commodè non possit expectari, permittit synodus Agathensis sine ipsorum consilio non quaslibet terras ac possessiones distrahere, sed exiguas tantùm, & quæ non magnum Ecclesiæ fructum afferunt. Qua in re clericorum siue canonicorũ qui præsentes sunt, tractatus atque consilium minimè negligendum esse videtur: & qui nobis aduersantur nulla satis firma ratione suam comprobant opinionem. Quòd enim dicitur negotium cum pupillo contractum sine tutoris authoritate valere, si id expediat pupillo, sic accipiendum est, cùm pupillus aliquid sibi stipulatur: id enim ipsi damnosũ esse non potest [i]. Et quod Iustinian. ait, pupillum posse conditionem suam meliorem facere [k], hunc habet sensum, pupillum vtiliter id negotium contrahere, ex quo nullum ei damnum contingere potest,

[a] c. non licet, 12. q. 2.
[b] Panor. in c. de quarta. c. non liceat. de præscr. Guid. pa. q. 150.
[c] c. si sacerdotes. 16. q. 3.
[d] c. 2. de feud. c. vt super, de reb. eccl. non alie. Bar. in auth. qui rẽ. C. de sacro. eccl. Guid. q. 154.
[e] c. fugitiui, 12. q. 2. l. lex quæ c. de admi.
[f] Innócen. in c. 1. de integ. test. fab. infti. de eo cui lib. can. bon.
[g] c. terrulas, 12. q. 2.
[h] §quod si necessitas, 10. q. 2. c. quicúq; 12. q. 2. c. nullus, 17. q. 4.
[i] l. neque C. de contr. l.
[k] §1. Iustin. de autho. tut.

teſt, quódque ſeruari deſiderat, cuiuſmodi eſt ſtipulatio qua ſibi acquirit. Itaque hæreditatem inutiliter adit, quamuis lucroſa ſit [l]: quia hæreditatis aditio non ſemper vtilis eſt. Similiter alienatio prædiorum pupillarium, quæ inutilis plerumque ac perniciosa eſt pupillis, abſque decreto prætoris & cauſæ cognitione omnino prohibetur. Nam tametſi in rem minoris aliquando prædia alienentur ſine decreto, tamen id perquam neceſſarium eſt, ne aliàs exemplum pupilli noceat, cuius hic maximè habetur ratio. Idem enim hîc veremur, quod Auguſtus quondã de militari diſciplina: cuius verba apud Macrum hæc ſunt, tit. de re milit. Et ſi ſcio fabrilibus operis exerceri milites non eſſe alienum, vereor tamen ſi quicquam permiſero, quod in vſum meum aut tuum fiat, ne modus in ea re non adhibeatur qui mihi ſit tolerãdus [m]. Sic enim multa iure tum ciuili, tum pontificio paſſim conſtituta reperiuntur, quæ in ſpeciem iniqua ſunt, ſi quis ad priuati cuiuſque vtilitatem reſpiciat, ſed in vniuerſum ea proſunt & publicè vtilia eſſe creduntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum (vt Caſſius apud Tacitum ait) quod contra ſingulos vtilitate publica rependitur. Illud ſanè inficiari nolo, ſi Eccleſia non conqueratur, quia ſe læſam fortaſſis non exiſtimat, valere contractum, in quo ſolennia defuerunt: idque minorum exemplo [n]. Verùm aduerſarius prætextu omiſſæ ſolennitatis, ab eo contractu recedere inuita Eccleſia non poterit, aut eam nolentem ad contractum obſeruandum cogere [o]. Atque ita etiam accipi poteſt, quod ſuprà diximus, minorem poſſe conditionem ſuam meliorem facere [p]. Quod autem obijciunt nonnulli ex Vlpiani ad D. Marci orationem interpretatione, quanquam ſubdifficile à pleriſque exiſtimatur, tamen facilè, niſi fallor, dilui poteſt, ſi quis verba & mentem, authoris, id eſt, D. Marci, expendat, & quid inter eius orationem de alimentis, & orationem D. Seueri de rebus pupillaribus interſit, paulò diligentiùs conſideret. Non enim D. Marcus tranſactionem de alimentis, ſine decreto factam ſimpliciter irritam eſſe vult, ſed ſi ita tranſactum fuerit, vt repræſentatam pecuniam alimentarius conſumat: Vnde Vlpianus verba orationis interpretans ita diſſerit. Si tranſactio ſic fuerit facta, vt ſemel numeretur ac repræſentetur quod teſtator particulatim

[l] Obligari, ac auth. tut. §. n. que. Inſtit. eo tit.

[m] l. officium, de re milit.

[n] l. nõ eo minus, de §. de procurato.

[o] l. quod fauore. C. de legib.

[p] §. inſtit. de auth. tut.

culatim alimentorum nomine præstari voluit, decreto prætoris tunc opus est, quòd causa tantùm cognita interponitur. Sin autem aliter transactum fuerit, vt puta, vt id quod in singulos annos erat alicui relictum, consequeretur per singulos menses, &c. Huiusmodi transactionem D. Marcus non improbat, quasi decretum in ea sit necessarium. Alia causa est alienationis prædiorum pupillarium à D. Seuero prohibitæ [q]: quia simpliciter prohibita est quocunque modo fiat, sicut & rerum ecclesiasticarum alienatio, de qua hîc differimus. Et hæc nostra sententia est de quæstione vulgò agitata, quæ adeo controuersa est in foro, vt iudicia curiæ centenariæ contraria extent, nec inter classes seu decurias iudicum adhuc conuenire potuerit. Qui contrà sentiunt, æquitatem fortassis aliquam nobis opponent, & simul ecclesiasticorum hominum auaritiam, quorum opes minui magis quàm augeri publicè expediat, vt libro secundo admonuimus. An huiusmodi rationes iudicem mouere debeant, viderint alij. Ego certè meam sententiam ita scripto iure tueor, vt cum ijs qui euidenti æquitate vel vtilitate nitentur, pertinaciùs contendere nolim. Cùm igitur hæc ita se habeant, quæri potest, si in tabulis nulla solennitatis in alienando seruatæ mentio fiat, an ob diuturnitatem temporis interuenisse præsumatur? Et variæ iuris doctorum opiniones reperiuntur, quas ex eorum commentarijs edisscere licet [r].

[q] l.1.de reb. eo.

[r] not.in l. sciendum,de verb.oblig.

Quorum munerum vacationem beneficiarij & ecclesiarum ministri habeant. Cap. 10.

Inter iura atque commoda beneficiariorum illud non minimum est, quod tametsi bonis fruantur Ecclesiæ, tamen ad munera subeunda non compelluntur. Quorum autem munerum vacationem habeant, nunc tractandum est. Et imprimis munera personalia non subeunt, ne auocentur à functione ministerióque suo [a]. Personalia hîc vocamus quæ opera ac industria exercentur absque sumptu & diminutione patrimonij [b]. De patrimonialibus paulò difficilior est quæstio, id est, quæ sumptum postu-

[a] l.generaliter.C.de episco.& cler.

[b] l.1.& vlt. de muner.

postulant, & damno adminstrantis expediuntur absque
[e] d.l.1. & vlt. vlla opera aut labore [e]. Et animaduertendum est hæc
munera duplicia esse. Quædam enim imponuntur possessionibus ipsis ac prædijs, nulla personarum à quibus possidentur, habita ratione. Alia imponuntur personis, non rebus, quamuis aliquando in huiusmodi impositione modus facultatum spectetur. Ideóque mixta munera à quibusdam sed contra morem loquendi veterum, dicuntur [d]. Rursus horum munerum, quædam ordinaria legitimáque sunt, vt portoria: quædam isagogica, exagogica, & alia id genus in Gallia nostra, quæ canonis appellatione significantur. Alia extra ordinem indicuntur principum aut magistratuum arbitrio, cùm nulla sint lege constituta, nec certam præstationem habeant. Sed vt ad rem veniamus, illud inter omnes conuenit, extraordinarijs muneribus iure ciuili ecclesias non subijci: sed ordinarijs tantùm, quæ & canonica dicuntur. Stata enim illa tributa atque vectigalia, quæ nerui Reipub. dicuntur ab Vlpiano [g], quòd sine illis publicum statum tueri non liceat, nemo detrectare potest. [h]. Quæ verò extra ordinem indicuntur arbitrio principum, ea subire non coguntur Ecclesiæ, nisi ob causam valdè necessariam Reipublicæ indicantur, vt mox dicemus [i]. Nec vlla distinctio est in iure ciuili inter ea munera quæ prædijs, & ea quæ personis indicta sunt. Omnibus siquidem muneribus, legitimis atque ordinarijs obnoxiæ sunt Ecclesiæ. Itaque eius collationis, quam talem hodie appellamus, si ius ciuile respicias, vacationem vix habent. Nam etsi olim extraordinarium munus esset, ac prout belli necessitas flagitabat, ad tempus indici solitum: tamen edictis regijs ad ordinariam præstationem redactum est. Id quòd à priscis etiam imperatoribus Romanis factum fuisse in legibus ipsorum comperimus [k]. Nec satis perspicio quemadmodum iuri ciuili diuinum ius hic aduersetur. Nam Christus Cæsari tributum pendi non solùm præcepit, dicens Reddite Cæsari, &c. sed ipse etiam cum suis apostolis illud exoluit, tametsi ex regia stirpe ortus esset: ideóque tributis obnoxius non esse videretur [l]. Idque veteres ecclesiastici scriptores ad vnum fatentur, ex quibus non pauca in suam Rhapsodiam Gratianus retulit [m]. At hodie viri ecclesiastici contendunt,

[d] l. rescripto, & l. vlti. de mun. & hono.

[e] l. in honorib. de vac. mund. l. 1. C. de vac. pub. mu.

[f] l. placet. C. d. sacro. eccl.

[g] l. 1. de quæstio.

[h] l. nullus C. de decurio.

[i] l. iubemus l. neminem. C. de sacros. eccles.

[k] l. 1. C. de indictio.

[l] Matth. 17.

[m] c. si tributi, c. magnũ, l. 1. q. 1. tributum, 23. q. 8.

dunt, primùm se illis muneribus non subijci, quæ personis indicuntur magis quàm possessionib. [a].quia iure pontificio, quo nunc vtimur, princeps in personas ecclesiasticas nullũ imperium, nullámque potestatem habet. Deinde si prædia antiquitùs libera atq; immunia possideant in ea tanquam Deo consecrata & dicata nihil iuris principem habere aiunt [o]. Ex quo consequens est, ad eam solùm tributionem eos teneri ad quam obligata erant prædia antequam ad ipsos peruenirent [p]. Et extant Bonifacij octaui constitutiones [q]: quibus non ab extraordinarijs tantùm muneribus, quod iam antè sancitum fuerat [r], verùm à quibuscunque etiam tributionibus personas ecclesiasticas eximit: sed ita vt causam nullam, quamlibet iustam ac necessariam, excipiat: Sed & illud quoque adijcit, vt ne volentibus quidem clericis Rom. pontifice inconsulto pecuniam conferre liceat. Nec mirum est ab insolenti homine, impotentísq; animi, qualem describunt Bonifacium historici, constitutionem adeò iniustam, & ab omni æquitate abhorrentem emanasse. Nec eò hæc dico quòd Ecclesiæ ecclesiasticarúmque personarum priuilegijs & vacationibus impensè non faueam, quas sapientissimi quique veterum magno semper fauore ac liberalitate prosecuti sunt. Ac vt à nostris incipiam, Druides qui sacerdotes quõdam fuerunt in Gallia, authore Cæsare in Comment. tributa vnà cum reliquis non pendebant, militiæq; vocationem, & omnium rerum habebant immunitatem. Reges Ægyptiorum quintam partem annui prouentus capere soliti sunt, præterquam ex prædijs sacerdotum [f]. Artaxerxes Persarum rex in sacris biblijs scribit Esdræ, ne vllum imperet tributum sacerdotibus [t]. Sed si perfectè ac sine exceptione vlla velint clerici vacatione ista quam obtinuerunt à principibus vti, aut abuti potius, nihil profectò erit inhumanius, nihil ab instituto sacerdotis Christiani alienius. Ac poterit eis meritò obijci, quod Diocletianus imperator nescio cui philosopho vacationem munerum poscenti respondit: Professio & desiderium tuũ inter se discrepant. Nam cùm philosophum te esse proponas, vinceris auaritia & rapacitate [a]. Inprimis enim æquum est, vt statutũ legitimúmque vectigal, quod canonem vocamus sine recusatione ciues omnes Reip. siue principi pendant, cum legibus institutus sit, tanquam ad

[a] l. rescripto, de mune. & hono.

[o] c. nulli liceat. 12. q. 2.

[p] c. 2. de censib. l. imperatores de publica. not. Panor. in c. non minus, de im. eccle.

[q] c. clericis, de im. eccles. in 6. c. quanquam de censib.

[r] c. non minus. c. aduersus, de im. ec.

[f] Genes. 47.

[t] Esdr. 7.

[a] l. professio. de mu. patr.

ſtatus publici tutelam neceſſarius. Deinde ſi quid extra ordinem indicatur ob graue imminens periculum Reipub. cui aliter obſiſti non poſſit, aut ob aliam huic non diſſimilẽ cauſam, ratio poſtulat, vt eius oneris partem ferant eccleſiaſtici viri, quamuis extraordinarium munus ſit. Nam ideò eximuntur ab extraordinarijs muneribus, quòd abſque magna neceſſitate ſæpenumero pro arbitrio principum aut libidine potius indicantur, quibus ad Reipublicæ procurationem & conſeruationem maieſtatis ſuæ canon, & ordinaria penſitatio creditur ſufficere. Tolerabilius enim viſum eſt, eam exactionem quæ vitari omnino non poteſt, in profanos homines, quàm in Eccleſiam, eccleſiaſticáſque perſonas deriuari. Fit tamen nonnunquam, vt eccleſiaſticos viros horum munerum participes eſſe omnino oporteat. Idque exemplis ex iure ciuili petitis facilè oſtendi poteſt, vt puta, ſi expeditionis tempore plauſtris, mancipijs, aut alijs huiuſmodi angarijs vel parangarijs opus ſit [x], ſi ob annuam embolam, vt ait Theodoſius, nauis ſit neceſſaria [y], cuius verbi interpretatio ex nouella Iuſtiniani [z], ἀπὸ κυρίσεως δημοσίου petenda eſt. Huius enim ſignificationem & proprietatem conſtitutionis Theodoſianæ interpretes non perceperunt. Item ſi in refectionem itinerum aut pontium ſumptus faciendus ſit, non excuſari eccleſias conſtitutum eſt [a]. Sed hoc munus videtur inter ordinaria & canonica referendum eſſe, & de portorijs, quæ eo nomine exigi ſolent, accipienda conſtitutio. Ac vt ſummatim omnia complectar (nam omnia ſigillatim enumerari non poſſunt) quoties flagitat neceſſitas, principi licet eccleſiaſticas facultates impendere. Quod & Ezechias rex pius feciſſe legitur [b]. Si enim pauperibus captiuis & calamitoſis hominibus erogantur Eccleſiæ opes, cur ad eas calamitates vitandas depellendáſque non inſumentur [c]? Et ſatis perſpicuum eſt ex his quæ tractauimus libro primo, diſtributionem earum facultatũ ad principis curam aliquando pertinere [d]. Quid plura? circunfertur Bonifacij, cuius paulò antè meminimus, diploma, quo teſtatur ac declarat conſtitutionibus à ſe priùs editis adeptam non eſſe faculatem regi Francorum pecuniæ collationem eccleſiaſticis perſonis imperandi, vel inſcio Romano pontifice, quoties pro aris & focis pugnandum erit, idque

x l. neminem C. de ſacroſ. eccl. l. nullus. C. decu. pub. c. eccleſiarũ, 12. q. 2.

y Liubemus. C. de ſacr. eccleſ.

z 183.

a l. ad inſtructiones. C. de ſacroſ. eccleſ.

b 4. Reg. 18.

c c. aurum 12. q. 2.

d c. filius. 16. q. 7.

que ad patriæ defensionem necessarium videbitur [e]. Eò- [e] Vide Feta.
dem pertinet quòd Gregorius nonus ab excubijs, & mu-
rorum ciuitatisque custodia neminem prætextu eccle-
siastici ministerij excusari præcepit [f]: cùm tamen id munus [f] c.2. de im.
personale sit, & à propria functione clericos auocet, quod eccles.
multò magis admittendum est in patrimonialibus muneri-
bus quæ operam nullam requirunt, sed facultatum, qui-
bus Ecclesiæ supra modum abundant, erogationem. Nam
& Ecclesiæ ecclesiasticorúmque hominum vtilitas id maxi-
mè postulat, ne alioqui perforari sinant nauem, in qua
ipsi nauigant. Nec obstat nostræ sententiæ Frederici II.
constitutio, quæ cum hac exceptione intelligenda est [g]. [g] auth. item
Et certo certius est Honorium III. eam constitutionem à nulla c. de e-
Frederico expressisse, quo die eum diademate imperato- pisc. & cler.
rio insigniuit. Idque accidit sexto pòst anno quàm impera-
tor lectus fuit Fredericus. Tanto enim tempore dilata est
coronatio, quam Innocentius ei iam inde ab initio nega-
uerat. Nolim autem existimet quisquam, me ijs libenter
patrocinari qui iure suo ac potestate hîc abutuntur, & pub-
licæ necessitatis obtentu ecclesias leui plerumque de cau-
sa grauissimis tributis onerant. Quod fortassis non con-
tingeret, si bonorum Ecclesiæ custodes & administrato-
res, non dicam victu vestitúque contenti, vt canones
præcipiunt, ea egenis distribuerent (seueritatem enim
illam antiquam corruptissimi huius sæculi mores vix ferre
possunt) sed luxum, profusionem, *diuortia*, cuius nomine [h] c. ecclesia-
tam malè audit ea natio, cohiberent ac moderarentur. rum. 1. q. 2. c.
Postremò notandũ est ficut clerici pro rebus ecclesiasticis vlt. de vit. &
quas possident immunes sunt, ita etiam pro rebus proprijs ho. cler.
vacationem habere [h], tametsi aliàs patrimonium clerici re- [i] not in c. Ec-
bus ecclesiasticis vsquequaque comparari non soleat [i]. Nec clesia, de cõ-
refert cuius gradus atque ordinis clerici sint, & an eccle- stitu. c. quam-
siastico beneficio aucti sint, néene, cum omnibus gene- quam. de cen
raliter prjuilegium indulgeatur [k]. Quod vtique est ac- sib. in.
cipiendum, nisi vxorem duxerint [l]. Nam hi vacationem [k] l. 2. C. de ep.
munerum non habent ex constitutione Bonifaciana [m]. & cle. Guid.
Sed duobus tantùm priuilegijs fruuntur, modò verti- pa. q. 83.
te raso sint, & more clericorum vestiti. Verùm illud [l] c. ex parte
addere oportuit quod longè maximum omnium ac præ- de cle. coniu.
cipuum est, modò in Ecclesia suo fungantur officio [n]. [m] de cle. cõiug. in 6.
[n] c. vlt. de vi. & ho. cle.

Nam vt admonuimus lib. 1. Clericus nomen eſt officij ac oneris in Eccleſia, nec æquum eſt eos vllis priuilegijs frui, qui munus ſuum negligunt [o]. Quod & Molinæus noſter ad Alexandri reſponſa perquàm ſcitè grauitérq; annotauit [p]. Quæſitum eſt de eo, qui negotiationem exercet. Et non videtur negotiatio, artificiúmue honeſtum vnde ſibi & pauperibus victum parent, clericis interdictum eſſe, ſi non ideo officium ſuum deſerant [q]. Et quod Hieronymus & Auguſtinus aiunt negotiari clerico non licere [r]: de quæſtuaria negotiatione accipiendum arbitror inter noſtri temporis pſeudoclericos vſitata, quæ functionem eccleſiaſticam impedit. Receptum ſanè apud nos eſt quamcunque negotiationem exerceat clericus, quod ad bona de quibus negotiatur attinet, nullo eum priuilegio vti debere [s]. Idque concilio quodam Rhotomagenſi apud ratiociniorum præfecturam perſcripto, & in acta relato cautum accepimus anno 1267.

[o] l. generaliter. C. de epiſco. & cler.
[p] lib. 1. con. 8. Alex. Imol.
[q] l. 1. C. de epiſc. & cler. & 91. diſt. in decret.
[r] c. negotiatorem, &c. ſeq. 88. diſt.
[s] cle. vlt. de cenſib. Fel. in 6. Eccleſia, de conſtitut.

De iudicijs & actionibus, quæ pro beneficijs comparatæ ſunt. Cap. 11.

Iudicia beneficiorum eccleſiaſticorum nomine varia, iure prodita ſunt. Sed de his tantùm hîc loquimur, quæ competunt cùm de vniuerſo beneficio ac titulo controuerſia eſt. Ac inprimis beneficiario datur rei vindicatio aduerſus eum qui beneficiũ ipſum poſſidet, ſeu detinet [t]. Nã etſi beneficium res ſacra ſpiritaliſque ſit, cuius dominum ſe dicere non poteſt beneficiarius [u]: tamen quaſi dominus quidam habetur, & expreſſa cauſa non aliter ac filium ſuum pater vindicat [x]. Et hoc petitorium iudicium, in quo de iure quod quiſque litigatorum habet, præcipuè quæritur, in foro eccleſiaſtico inſtitui debet: ab eáq; cognitione ideò abſtinent magiſtrãtus, quia ordinatio miniſtrorum Eccleſiæ, vt res ſacra ac ſpiritalis iudicium Eccleſiæ non profanorum iudicum requirit. Et conſtat priſcis illis fœlicioribúſq; temporibus has controuerſias in ſynodis epiſcoporum ac presbyterorũ magna cum grauitate ac ſimplicitate dirimi ſolitas fuiſſe. Præter iudicium petitorium, & rei vindicationem interdictis quoque poſſeſſorijs beneficiorum nomine vtimur:

[t] l. ſancimus, C. de ſacroſ. eccl. c. cũ venerabilis, de exceptio.
[u] l. in rem, de rei vind.
[x] l. 1. de rei vind. Specul. tit. de appel. §. nouiſſimè.

in

in quibus de possessione tantùm contenditur, siue adipiscenda, siue retinenda, siue recuperanda. Sed moribus nostris retinendæ possessionis interdicta magis frequentantur. Nec dubitat quisquam hodie rerum forensium peritus, quin hęc cognitio magistratuum sit, non Ecclesiæ, præterquam si de adipiscenda possessione agatur. Quod & Guido testatur in prima quæstione. Sed rationem huius constitutionis forensis nusquam satis explicatam offendimus & plerisque possessionis causa non minùs, quàm proprietatis sacra spiritalisque videtur. Nam pontificis Martini diploma, cuius est apud Guidonem mentio, nullum ius nouum regi aut magistratibus eiusdem tribuit: sed permittit eis, vt si quem ea de re à maioribus morem acceperint, eundem sartum, quod dicitur, & tectum conseruent. Verùm ex his quę lib. 1. disputata sunt de ecclesiastica ciuilique potestate, satis perspicuum est quietis publicæ curam ad principes magistratusque pertinere. Itaque quamuis eas causas iudicet Ecclesia, in quib. de ministerio ipso & ordinatione agitur, & secundùm canones ecclesiasticos iudicari debeant, tamen si quis vim inferat alteri, & ius sibi dicat, nec vsitatis ac legitimis iudicijs experiatur, principis est ac magistratus eam vim cohibere interim dum apud iudicem competentem de iure suo docuerit. Vnde mirum videri non debet, quòd Guido scripsit de interdicto adipiscendæ possessionis magistratus non cognoscere, cùm ob vim illatam minimè competat. Cognoscit igitur magistratus de retinenda aut recuperãda possessione. Ac postquam de vi & possessione pronunciauit, posteà litigatoribus Ecclesiæ iudicium subire, ac petitorium iudicium intendere licet. Nec antè id fieri potest, quàm iudicium de possessione finitum, & sententia omni modo executioni mandata fuerit, vt & iudiciaria lege Francisci regis cautum est[7]. Tametsi autem verè dictum sit à nobis de iure, quod litigatores se habere contendunt, in ministerio ac beneficio magistratum non pronuntiare, sed de possessione tantùm ac vi illata: tamen in huiusmodi iudicijs possessorijs ea demum possessio, quæ iusta esse docetur, ad victoriam prodest. Idque ideo receptum est, ne alioqui contra canones absque institutione possideatur beneficium, & homines inexplorati ad munera ecclesiastica cum graui ecclesiæ incommodo ac dedecore prosiliãt[8]. Quamobrem lex regia

[7] cap. 49.

[8] c. 1. de reg. iur. in 6. not. in c. in literis, de restit. spo.

præcipit litigatoribus, vt iam inde ab initio litis institutæ, tabulas inuicem sibi communicent, quibus de iure suo ac titulo docere se posse confidunt. Sed animaduertendum est, plenam tituli iurisque probationem hîc non requiri, sicut in petitorio iudicio, sed qualemqualem sufficere, vt colorē aliquem possessio habeat. Idq; in plerisq; interdictis locum habet, quæ causam proprietatis continere dicuntur [a].

[a] glo. cle. de caus. pos. d. c. in literis.

De his qui liberè & quietè beneficium triennio possederunt. Cap. 12.

Quod diximus in superiori capite sola possessione ius non acquiri in beneficio, ni adsit titulus ac institutio, id perpetuum non est. Si quis enim beneficium triennio possederit, ne de proprietate quidem ac titulo vlla potest ei ampliùs controuersia moueri. Idq; synodus Basilienſis primùm constituit, litium finiendarum causa, & ne beneficiariorum ius perpetuò incertum esset [b]. Cuius synodi decretum æmulati sunt Romani pontifices in canonibus illis suis, qui regulæ cancellariæ appellantur. Hinc etiam manauit Leonina constitutio, quæ in Gallia nostra conuentorum appellationem habet [c]. Ea autem constitutio quatuor requirit, quæ si non concurrant, huic triennij præscriptioni locus non est. Primum est triennij possessio, eáque continua, nō interrupta, vt constitutionis verba satis indicant. Inde quæritur, si quis triennio integro non possederit, sed anno fortè vel biennio, an coniungi possit tempus, quo possedit is in cuius locum successit. Et certissimum est, successorem authoris accessione vti posse [d]. Verùm in his ministerijs beneficiisque ecclesiasticis verè nulla successio est, cùm is cui mortuo vel eiurante altero beneficium confertur, nullum ab eo ius accipiat, sed ab antistite potiùs qui conferendi potestatem habet. vt lib. octauo docebimus [e].

[b] arg. l. 1. de vsucap.

[c] tit. de pac. poss. en concord.

[d] l. Pomponius, de acquir. poss. l. id tempus de vsuca.

[e] glos. prag. tit. de pacif. poss.

II. Quamuis de titulo ac iure possessoris scrupulosa & exacta inquisitio non fiat, tamen speciem aliquam & colorem tituli legitimæque ordinationis eum habere oportet. Nam si prædo aliquis per vim beneficium occuparit, nec probabilem causam suæ possessionis vllam possit afferre, præscriptione triennij se tueri non poterit [f].

[f] d. tit. de pacif. poss.

III. Quieta possessio hîc requiritur, quam pacificam vocant:

vocant: nec sufficit possedisse, sed sine controuersia ac interpellatione possedisse necesse est.

IIII. Videndum est ne aduersarius qui sese ius in beneficio habere contendit, bellica vi, aut aliàs impeditus fuerit, quò minùs beneficij sui possessioni incumberet. Quo casu si testatione legitima fuerit vsus, triennij præscriptio ei non oberit.

V. Pręter exceptiones constitutione expressas, quędam aliæ addi solent non indignæ quæ hîc breuiter referãtur, vt puta, si beneficium de quo est controuersia, perpetuum non sit, sed precarium ac temporarium, cuiusmodi sunt pleríque monachorum præfecturæ, quas alibi admonuimus propriè beneficia non appellari. Nam si antistes superior precariam illam administrationem reuocare & adimere velit, à monastica sanè disciplina alienum est, vt is præscriptione temporis summoueatur [g].

VI. Hæc triennij præscriptio ei non nocere creditur, qui Regaliorũ iure beneficium petit ab eo, qui alio iure nititur. Receptum est enim in Gallia, vt XXX. annorum præscriptio tantùm ipsi obijciatur [h].

VII. Si euictum fuerit beneficium, quod quis ex causa permutationis acceperat, nec ratio, nec æquitas patitur, vt suum reposcenti exceptio triennij obstet [i]. His exceptionibus aliæ fortassis accedere possunt, de quibus difficile non erit opinor iudicium, si quæ hîc à nobis summatim tradita sunt, rectè percepta fuerint. Verùm cessante omni exceptione triennij, possessio vim tituli ac legitimæ institutionis habere intelligitur. Ac eo nomine impetrari solet à rege diploma, quo præcipitur magistratui vt possessorem tueatur. Estque eius cognitionis tanta vis, vt iudicium ecclesiasticum & petitorium, cui aliàs possessorium non præiudicat, omnino perimere dicatur. Proinde possessori non solùm acquiritur præscriptio siue exceptio, sed actio etiam, quam aduersus quemuis possessorem experiatur. Nam alioqui aduersus Leoninam constitutionem facilè posset ei molestia exhiberi. Adeo autem verum est hunc possessorem post lapsum triennij tutum esse, vt ne superiorem quidem antistitem reformidet: cuius est inquirere in eos qui sine titulo beneficia possident [k]. Hic enim titulo penitus non caret, vt ex iam dictis constat.

g Rot. dec. 1. in antiq.

h glos. prag. tit. de pacif. in verbo, coloratum.

i c. si benefic. de præb. in 6.

k ti. de pacif. pos. in cõcor.

De subrogationibus iudiciarijs.
Cap. 13.

Vsitatum est in foro nostro subrogationis iudiciariæ genus, quod constitutione quadam Bonifaciana olim prohibitum fuit[l]. Nam si ex duobus litigatoribus, exempli gratia, vnus decesserit, vel beneficium eiurauerit, vetuit Bonifacius, ne beneficium tertio conferatur, donec lis finita fuerit: idque multiplicationis litium vitandæ causa factum dicitur, ne scilicet noui subinde litigatores, qui lites protelent exoriantur. Sed inualuit hæc consuetudo in Gallia, vt non expectato litis euentu, cuius tertio, etiam si ex numero litigatorum non sit, conferatur beneficium: postquàm collationem in locum demortui, vel eiurantis cum quo lis cœpta fuerat, subrogatur hic recens beneficiarius iudicis de ea re cognoscentis authoritate. Ac si fortè coràm magistratu regio lis de possessione mota sit, vt hæc subrogatio fiat, diploma à principe impetrari consueuit. Et animaduertendũ est, hanc subrogationem intra annũ petendam esse, cùm interdicta ipsa: quibus de possessione contenditur, annalia[m]. Quamobrem lapso anno interdicere volens, ampliùs non auditur, quamuis ad petitorium iudicium, via ei præcluſa non sit. Quod est accipiendum, si aduersarius qui præscriptionem annalem opponit, interim possessor fuerit. Nam possidente nouo litigatore, vel eo qui beneficium eiurauit, tempus currere non dicitur. Et notandum est, tametsi beneficium simpliciter collatum sit, tamen ius tantummodò impetrantem translatum videri, quod mortuus habebat, vel is qui beneficium eiurauit. Itaque ius non modò suum, sed etiam demortui vel eiurantis demonstrare probaréque cogitur, id est, legitimam ordinationem siue titulum, ætatem, natales eiusdem, & cætera de quibus integro libro disseruimus suprà. Quod in eo locum non habet qui beneficium minimè litigiosum, eo, qui beneficiarius vulgò credebatur, mortuo, vel eiurante adeptus est[n].

l c. 2. vt lit. pend. in 6.

m l. 1. de interd.

n Panorm. c. cum venerabilis, de except.

LIBER OCTAVVS, QVIBVS MODIS BENEFICIA AMITTANTVR, ET VACENT.

ARGVMENTVM.

Superest locus nostræ disputationis postremus de amittendis beneficijs. Nos enim antè de acquirendis retinendisque beneficijs quàm de eisdem amittendis, scribere voluimus, dividendi rationem ab Vlpiano traditam, & à veteribus Iure consultis observatam secuti: cuius initio libri superioris meminimus. Sunt autem amittendorum beneficiorum modi præcipui, Mors, Renuntiatio, Delictum, & cæteri, qui sigillatim in hoc libro à nobis tractati, explicatique sunt.

De beneficijs morte beneficiariorum vacantibus. Cap. 1.

CVM beneficiarij proprietatem ac dominium rerum ecclesiasticarum non habeant, sed vsum aut vsum-fructum, vt antè diximus, consequens est, beneficia ad hęredes non transire [a]. Itaque dicuntur mortuis beneficiarijs vacare vt alijs conferri possint [b]. Quo verbo vsus est Plinius lib. 10. epist. ad Traianum, in eadem significatione, Cùm sciam, inquit, domine, ad testimonium laudémque morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo, dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, vel auguratum, vel septemuiratum, quia vacat, adijcere digneris, vt iure sacerdotij precari deos pro te publicè possim, quos nunc precor pietate priuata. Sed notandum est, vt efficax sit collatio huiusmodi, duo inprimis necessaria esse. Vnũ est, quòd tẽpore collationis, fato functus sit beneficiarius: nam si quis beneficium viui adhuc & superstitis hominis impetrauerit, ne secunda quidem collatio posteà eo mortuo facta

[a] §. finitur. Instit. de vsufruct.

[b] c. susceptis, de reser. in 6.

facta valebit. Alterum est, quòd tantum effluxerit temporis à morte beneficiarij, vt pontifex de ea certior fieri verisimiliter potuerit. Qua de re duo canones pontificij vulgares & omnibus noti leguntur. Quod autem dicitur mortuo beneficiario vacare beneficium, id perpetuum non est, sed quasdam exceptiones habet.

I. Cùm in Ecclesia aliqua canonicorum ac annonarum siue præbendorum certus definitúsque numerus non est. Tunc enim vno ex canonicis mortuo, non continuò vacare dicitur beneficium, vt in eius locum alius sufficiatur[c].

[c] c. ex parte de con. preb.

II. Cùm beneficium aliquod episcopo, vel cœnobiarchæ adiunctum est, ita vt episcopus vel cœnobiarcha ad ecclesiam regendam vicarium, idque ad tempus, non in perpetuum constituat. Nam ea adiunctio facit, vt beneficium, cui proprius alioqui gubernator præficiebatur, velut pars quædam episcopij aut cœnobiarchiæ, esse intelligatur[d].

[d] cle. frequēs d. excess. prel.

III. Cùm beneficium authoritate pontificis ob iustam aliquam causam deletum extinctúmque est. Iusta autem causa potest esse, si ministeria, quibus ecclesiasticæ facultates attributæ sunt, Ecclesiæ necessaria non videantur, aut inopia tanta sit, vt ministeriorum numerum minui oporteat[e].

[e] c. cùm accessissent de const. c. vlt. de verb. sig.

De beneficiorum eiuratione, quæ & resignatio appellatur.
Cap. 2.

Eiuratione amittitur beneficium, vt puta, si quis iam senio fractus, onus, cui ferendo se imparem sentit, in alium reijci velit, ideóque beneficio suo renuntiet. Nam tametsi huiusmodi hominibus non soleat beneficium adimi, sed potiùs curator adiungi, quem vulgò coadiutorem dicimus: tamen hæc spontanea eiuratio, quæ & resignatio non malè appellatur, ob iustam causam recipitur[f]. Sed antistitis superioris consensus atque authoritas accedere debet, nec licet venia non impetrata Ecclesiam sibi commissam deserere[g]. Id quod Melitium aliquando fecisse, subditorum inobedientia

[f] ti. de renun. [g] c. admonet de renun. l. legatus, de off. præsid. c. suggestum, &c. seq. 7. q. 1.

bedientia offensum testis est Theodoritus [b]. Quod est accipiendum, nisi summus eiuretur pontificatus, Celestini exemplo. Nam & pontificem Romanum eo se abdicare posse constitutum est [i]. Sed & patroni quoque voluntas hic necessaria est, si talis sit Ecclesia, quæ patronum agnoscat [k]. Quòd si quis diploma obtinuerit à pontifice, pro consequendo beneficio, quia nullam adhuc Ecclesiam regit, cuius desertio damnum vllum possit afferre, is cedere ac renuntiare iuri suo absque antistitis venia potest [l].

[b] lib. 2. c. 31.

[i] c. 1. de renunt. in 6.

[k] Panor. in c. significatum, de præb.

[l] c. ad audientiam. 2. de rescrip. l. pe. c. de pact.

Quis possit eiurare.

Quisquis beneficium ecclesiasticum habet, si iusta probabilique causa ducatur, id eiurare potest. Nec refert corpore sano an infirmo sit, cùm vel instante morte beneficium eiurare liceat: idque ab ijs fieri solet, qui in gratiam amicorum beneficijs renuntiant [m]. Potest & reus criminis postulatus eiurare, nec postulatus modò, sed etiam damnatus, si à sententia aduersus se lata appellauerit [n]. Impubes tamen si beneficio aliquo auctus sit, id eiurare posse non videtur, propter infirmitatem consilij, quamuis adultus sine curatore id possit [o].

[m] c. pe. not. de renunt.

[n] l. qui à latron. detest.

[o] c. si annum. de iud. in 6.

Quomodo beneficium eiurandum sit.

Eiurari debet apud superiorem antistitem, vt diximus, vel ab ipso beneficiario præsente, vel ab alio, quem eius gratia procuratorem dederit. Nec dubium est, quin alieno nomine facta eiuratio valeat, nisi mandatum re integra reuocatum fuerit. Quo casu procurator de ea reuocatione certior fieri debet, aut is apud quem eiuratur beneficium [p]. Sed videndum est, ne quis ad beneficium eiurandum metu adigatur, alioquin, vt plerisq; placet, irrita est eiuratio [q]. Præterea purè ac simpliciter eiurandum est beneficium absque vlla conditione, pactione ue, ne in crimẽ simoniaci ambitus incurratur [r]. Itaq; vulgò receptũ est, eiurationẽ ita factã nõ recipi vt certæ personæ, quam nominat & exprimit eiurãs beneficium conferatur [s], nisi apud Rom. pontificem fiat. Verũ id nec certo iure definitũ est, nec magna ratione nititur.

[p] cl. de rensi.

[q] c. super hoc de renunt.

[r] c. cùm pridem. c. vlt. de dem c. vlt. de pact. glos. in c. ex parte. off. de leg.

[s] not. in d. c. ex parte.

meo

meo quidem iudicio. Huiusmodi enim conditio ad simoniacum ambitum minimè pertinet. Veteres plerique non solùm doctrina, sed etiam sanctitate clari homines solebant ministerij sui successores eligere ac nominare. Nam vt illud mittam, quod de Petro Apostolo & Clemente scriptum est, Athanasius Petrum quendam nominasse legitur in historia ecclesiastica [t]: Augustinus Erradium, & alij alios complures, quos hîc omnes commemorare non est necesse [u]. Nec satis perspicio quid inter eam nominationem intersit, & eiurationem hanc, qua hodie vtimur, conditionalem, si ad rationem & æquitatem magis quàm ad subtilitatem quandam, verborum respiciamus. Quid enim refert, an quis ita pontifici dicat, Ego beneficium meum cum bona tua venia eiuro, & mihi successorem dari opto Hieronymum: an verò ita, Eiuro beneficium in gratiam Hieronymi, qui si tibi dignus eo non videatur, id retinere malo, quàm vt cuiquam alij detur. Non enim omnem conditionem hîc improbant canones, sed eam demũ per quam nundinatio quædam beneficiorum ecclesiasticorum induceretur [x]. Quanquam autem rerum non adeò imperitus sim, vt non satis intelligam quid spectare soleant nostro tempore, qui talibus eiurationibus vtuntur, tamen affirmare ausim cessante fraude, nec turpé, nec inutilé eiurationé esse. Finge beneficiariũ eo esse in ecclesiã suam animo & affectu, vt eam ab alio quodam regi cupiat, cuius & sanctitatem & eruditionem admiratur: nec alijs sui similibus fortassis, id est, in quibus mediocritas aliqua insit, libenter velit cedere: piaculúmne est hanc voluntatem & desiderium suum pontifici enuntiare ac declarare? equidem non arbitror. Hoc tamen iure vtimur, vt pontifices siue antistites conditionem seu resignationem adiectam velut turpem ac bonis moribus contrariam reijciant, & beneficium quasi purè ac simpliciter eiuratum arbitrio suo alij concedant, non sine magna eiurantium captione: præterquam si ex causa permutationis eiuratio facta fuerit, vt postea dicemus.

[t] Theod. li. 4. c. 20. triper. lib. 7. c. 37.

[u] Gra. 8. q. 1.

[x] d. c. vlt. de pact.

Effectus

Effectus eiurationis.

Eiurato beneficio & alij collato omne ius in notum beneficiarium transit, nec priore vita functo, qui in eius gratiam eiurauit vacare beneficium dicitur. Sed hoc ita intelligendum est, si huic nouæ collationi posterior consenserit [7]. Nam eo non acceptante, sed repudiante, potiùs pristinum ius retinet is qui eiurauit: quasi non existente conditione. Ac tametsi iuris controuersi sit quæstio, an ei opus sit noua collatione, tamen curia centumuiralis minimè necessariã esse iudicauit [8]. Vacat sanè beneficiũ aliquando morte eiurantis, quamuis alij interim collatum acceptúmq; fuerit ídque canonibus aliquot pontificijs constitutum est.

[7] c. si tibi absenti. de præbend. in c.

[8] 23. Ianuarij 1549.

Primus canon ad eos pertinet, qui cùm sint infirma valetudine, beneficia sua mortis instantis cogitatione resignant: éstq; expressum eo canone, vt decedente eo qui resignauit intra viginti dies, beneficiũ, licet prius alij collatũ, vacare intelligatur. An autem hic canon in beneficijs tantùm à Romano pontifice collatis locum habeat, queri solet. Et Decius ex facto consultus respondit, de pontifice tantùm Romano canonem accipiendum esse, non etiam de cæteris antistitibus inferioribus: à quo dissentiunt eius canonis enarratores. Sed Decij sententia, decreto Parisiensis curiæ post magnam varietatem iudiciorum tandem comprobata est anno. 1550. die 14. Augusti.

Secundus canon vult, si is qui eiurauit beneficium eiusdem possessor decesserit, vt non aliter valeat interim facta collatio quàm si eiuratio intra certum tempus publicata & possessio petita fuerit. Quæ publicatio similis est donationum insinuationi, & eandem ob causam, nempe vt vitentur fraudes, inuenta.

De beneficiorum permutatione.
Cap. 3.

Magna ratio suadet, vt beneficiarijs non permittatur beneficia sua inuicem permutare, & de eisdem, vt de alijs rebus

rebus profanis, quarum domini sunt, inter se paciſci. Quò pertinent ea quæ de tranſlatione epiſcoporum ſuprà annotauimus lib. 5. Nam & concilio Turonenſi huiuſmodi permutatio prohibita eſt [a]. Eſtque pœna iure pontificio in permutantes ſtatuta, vt beneficia ſua amittant [b]. Proinde ſi quibus fortè beneficiorum ſuorum commutatio expedire videatur, adeundus eſt ſuperior antiſtes, coram quo vterque beneficium ſuum eiuret, non ſimpliciter, ſed vt alterum conſequatur. Ac ſi iuſtam iſtius commutationis cauſam eſſe animaduertit epiſcopus, beneficia de quibus agitur quaſi vacantia eiurantibus ipſis conferre poterit, nõ alijs vt conſtitutum eſt [c]. Nam nec ijs qui expectationum muneribus à Rom. pontifice donati ſunt, obnoxia eſſe hæc beneficia intelliguntur, quamuis ea vacare dicantur [d]. Huius autem permutationis rara eſt in veteribus mentio: quia ex cupiditate ſacerdotum proficiſci credebatur [e], nec priſca ſeueritas hoc commercij genus recipiebat, quod hodie vtilitatis velamento, vt pleraque alia adumbrari ſolet. In recentioribus pontificum conſtitutionibus quàm plurima leguntur [f]: ſed bonam partem in ſuperiori capite attigimus, de beneficij eiuratione ſimplici differentes quæ cum hac mutua ac reciproca magnam affinitatem habet. Vnum hîc notandum eſt, ſi ex altera parte ſatisfactũ non fuerit, quia fortè beneficiũ traditũ non eſt, aut poſt traditionem cuictũ, licere alteri beneficiũ, quo ſe abdicauit, repetere [g]. Quo caſu nouam collationem non requiri verius eſt, modò beneficiarius vim non inferat alij, ſed authoritate publica poſſeſſionem apprehendat [h].

[a] c. maioribus de præb. c. quæſitum, de re. permu.
[b] c. cùm olim. de re. permut,
[c] cle. de re. permut.
[d] tit. de rerũ permut. in 6.
[e] concil. Calced.
[f] tit. de re. permut.
[g] c. cũ vniuerſorum de re. permut. c. ſi beneficia, de prębend. in 6
[h] c. cùm qui, de præbend. in 6. d. c. ſi beneficia.

De beneficiorum multitudine canonibus prohibita. Cap. 4.

Cùm beneficiarius ad epiſcopalem honorem prouehitur, vacat eius beneficium, & alij conferri poteſt [i]. Idem de eo dicendum eſt, qui beneficium vnum obtinens, quod animorum curationem habet, aliud ſimile beneficium conſequitur: prius námque beneficium haud dubiè vacat [k]: poſterius verò ita demùm retinet, ſi priore apud ordinarium antiſtitem ſeſe abdicauerit, &c. idque, Innocent. III. & Ioan.

[i] c. eũ in cunctis. § cum verò, de elect. c. poſt electionem de concil. præc.
[k] c. ac multa. de præben. c. quia nonnulla, de cler. nõ reſid. cle. ſi plures, de præbend.

Ioan. XXII. constitutionibus expressum est [l], & antiquo iuri nonnihil derogatum [m]. Si enim prius beneficium non dimiserit, non solùm eo priuatur, sed quorumcunque etiam beneficiorum in posterum obtinendorum incapax redditur [n]. Nam valde absurdum est vni duo munera committi in Ecclesia, nisi grauis aliqua causa, & necessitas id fieri cogat [o]. Itaque concilio Chalcedonensi, & quibusdam alijs vetitum est, ne quis in duabus ecclesijs ordinetur, quod & in muneribus ciuilibus ac profanis imperatorum leges prohibent [p]. Postulat tamen aliquando necessitas, aut vtilitas euidens Ecclesiæ, vt duo pluráue munera ecclesiastica vnus idémque obeat, vt puta, si ea sit hominum idoneorum penuria, vt præstet vnum multis ecclesijs, quàm singulos singulis præfici. Quæ res ad episcoporum cuiusque ciuitatis curam pertinet [q]. In gratiam verò personarum magis quàm Ecclesiæ beneficia coaceruare, quamuis & genere & doctrina alijs antecellant, pessimi res exempli, & antiquis canonibus omnino contraria est. Itaque gratiam horum canonum à solo pontifice Rom. cuius voluntas pro ratione habetur, fieri posse constitutum est [r]. Atque ita canones prima specie inuicem pugnantes conciliari posse videntur, quamuis alij aliter nodum dissoluant. Hinc fit, vt captores beneficiorum Rom. certatim cursitent, prætextu literaturæ, aut nobilitatis, veniam à pontifice impetraturi, quæ nemini, quamlibet indigno nebuloni, modò is numeret, denegari consueuit. Qua ex re tanta Ecclesiæ deformatio exorta est, & propè dixerim πανωλεθρία, vt nulla vis humani ingenij ad eam indignitatem exprimendam sufficiat. Prodigiosa sanè res est in Ecclesia hæc beneficiorum cumulatio, quæ sine delectu passim recipitur: nec minùs mihi monstrosi videntur, qui tot personas in ecclesia sustinent, quàm Briareus ille, qui manus centum habuit, vt est in fabulis, aut Geryon quem trium fuisse corporum perhibent.

[l] d. c. de multa, extra. execrabilis, de præb.
[m] c. præterea de præbend.
[n] d. c. execrabilis.
[o] c. singulæ, 83. dist.
[p] l. libertus, ad municip. l. vlt. c. de assesso l. 5. C. qui milit. pos. not. in Lecta, de reb. cred.
[q] c. sanctorum 70. dist.
[r] d. c. de multa.

De assiduitate beneficiariorum, quam residentiam appellamus. Cap. 5.

Nihil est ab omni ratione alienius, quàm eos præfici ecclesijs, qui munus suum negligant. Itaq; aduersus eos qui assidui

assidui non sunt in ecclesijs sibi commissis, varij canones editi sunt [a]. Varię item leges imperatorum quib. nominatim cautum est, vt absentes clerici si ad ecclesias suas moniti non redierint, beneficia ipsis adimantur [b]. Nec iusta est eorum excusatio qui vicaria quorundam sacerdotum opera in obeundo munere suo vtuntur, cùm ipsi eo fungi debeant [c]. Ac indignum est, vt Innocent. ait, conductitijs presbyteris Ecclesiam committi [d]. Hoc amplius, si exiguus tenuisque sit reditus beneficij, vt ex eo se tueri nequeat clericus, ne hoc quidem casu assiduitatis vocationem habet, cùm ipsi eo beneficio se abdicare liceat [e]. Omne siquidem beneficium propter officium, laborem & industriam conceditur [f]. Cessante igitur causa propter quam datur beneficium, ratio postulat, vt à beneficiario id auferatur. Nec dissimilis est clericus ab Ecclesia sua absens, militiæ desertori. Quare & cingulum honoris sui eum amittere, & pro ea desertione castigari debere constitutum est [g]. Incidunt tamen causæ interdum propter quas excusatione dignus sit clericus, & ab episcopo suo veniam impetrare debeat [h]. Citra causam verò legitimam non licet episcopo veniam assiduitatis concedere, quamuis Rom. pontifex, quem nullæ leges tenent, id faciat. Et hac ratione antistites imaginarij tantùm (quod ad curam onúsque attinet) & codicilares fiunt, cuiusmodi pontifices ac sacerdotes Alexandrum imperatorem creasse Lampridius scribit. Ex quo veluti fonte mala innumerabilia, atque incommoda in Ecclesiam vniuersam quotidie manant, quæ sine horrore maximo referre non possumus. Quid enim indignius est, quàm sacris eos stipendijs frui, qui venialibus diplomatibus, ne dicam venalibus, subnixi, de regendis ecclesijs ne cogitant quidem vnquam, vt apertè canones omnes illudere, & contemptui habere videantur? Nemo etenim est, qui nesciat eos beneficia reditúsque ecclesiasticos locare, & maius pretium offerentibus addicere consueuisse, non aliter ac quosuis patres familiâs prædia sua, nihil pensi habentes quàm idoneus ad functionem sacram spiritalémq; hic redemptor sit, in quem omne onus quod subire eos oportebat, reijciunt. Atque ita hæc geruntur, vt quamuis publicè nota sint hoc sæculo, ficta tamen magis quàm facta olim posteritas fortassis existimatura sit: Nihil de fructuum

[a] conc. Antioch. conc. Laod. con. Sardi. & in decr. 7. q. 1. c. vlt. de cler. non resid.
[b] Nouel. 6. 58. 123.
[c] c. qui nonnulli, de cler. non resid.
[d] 21. q. 2. c. vlt.
[e] c. conquerente, de cle. non resid.
[f] c. vlt. de rescript. in 6.
[g] c. placuit, 21. q 2. c. peruenit. 7. q. 1.
[h] c. cùm ad hoc de cler. non resid. c. licet. canon. de elect. in 6.

tuum dilapidatione hîc dicam quos pauperibus distribui veteres canones iubent: Non enim in tantis vitijs hęc scrupulosiùs excutere animus est: ac per me licet, vt omnem prouentum iactent, profundant, dissipent. De doctrina sanè diuina, cuius misera plebs mirum in modum famelica est, ab ipsis omnino deserta conquerimur. Illud enim accidit hoc tempore, quod vates futurum prædixerat [i]: Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum domini: & commouebuntur à mari vsque ad mare, & ab Aquilone ad Orientem circuibunt, quærentes verbum domini, & non inuenient. Et sanè dubium non est, quin hæc pastorum ignauia, errorum omnium & hæreseon quibus hodie concutitur orbis, magna ex parte fons & origo sit. Nec mirum est gregem perire, qui pastore destitutus, luporum insidijs quotidie expositus est: Vagos enim quosdam circunforaneos ac mercenarios concionatores in numero pastorum non pono, quos longè latéque à pastoribus differre sacris literis edocemur. De his pastoribus vaticinatur Ezechiel [k], & ita eos depingit, vt in eo vaticinio nostri sæculi mores velut in speculo quodam intueamur: verba eius hæc sunt, Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. Nónne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: quod ægrotum, non sanastis: & quod confractum est, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis: & cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso, & non erat qui requireret. non erat (inquam) qui requireret. Propterea pastores audite verbum domini. Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor, ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, vt vltrà non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de

[i] Amos. 8.

[k] c. 34.

ore eorum, & non erit vltrà eis in escam, &c. Proinde hac radice non excisa, aut ego vehementer fallor, aut vix vllæ flammæ his malis finem allaturæ sunt. Celebratur veteris cuiusdam philosophi dictum, homines non pallio, sed auribus trahendos esse. Quod vel maximè hîc locum habere semper arbitratus sum. Sed iam satis aut fortè nimium querelis datum est.

De criminibus, propter quæ beneficia amittuntur. Cap. 6.

Ob crimen aliquando beneficium amittitur: idque contingit vel quia ipso iure vacat, vel quia deponitur beneficiarius causa cognita, & beneficio suo priuatur. Exemplis hoc dilucidius fiet quæ sequuntur.

I. Ambitus simoniaci reus quibusdam pontificijs constitutionibus deponi iubetur [l]. Quæ constitutiones iudicium ac sententiam requirunt, qua beneficiario adimatur beneficium, nec ante eam sententiam vacare dicitur, sed Paulus secundus atrocitate criminis, quod in dies magis magisque inualescebat, commotus, decreuit vt pœnas omnes legitimas statim incurrat is, qui hoc flagitium admiserit, non expectata iudicis sententia [m]. Ac mihi quidem videtur generaliter accipienda constitutio, siue datum aliquid pro ordinatione, siue promissum fuerit, cùm hæc paria sint. Nec aliter sensit Paulus, si quis commodè & absque cauillatione verba constitutionis interpretetur. Sunt tamen qui contendant de datione tantùm, non etiam de promissione intelligendam esse constitutionem [n]: quorum leuissimas, nisi fallor, rationes hîc referre operæpretium non duxi. Vnum hîc notandum est, de beneficio nos hîc non loqui, quod quis per ambitum adeptus est, cùm satis constet collationem huiusmodi nullam esse, idque suprà annotauimus: Nostra etenim disputatio ad alia beneficia pertinet, legitimè acquisita, quæ nihilominùs propter ambitum amittuntur. Sed quæstio est, an istius pœnæ episcopus gratiam facere possit, de qua quid alij scripserint, si lubet videto [o].

II. Ob incontinentiam adimitur clerico beneficium,

[l] c. de hoc c. infinuatum, de simo.

[m] extra. cum detestabile. de simo.

[n] Cassio dor. decis. 5. Gomes. in reg. canc. de trien. poss.

[o] Panor. in c. de simoniacis, de simo.

vt

vt puta si focariam, siue concubinam habeat, nec eam ritè monitus, à se dimittere velit [p]. Nam etsi legibus Romanis permissus sit concubinatus: tamen iure pontificio cleriris interdictus est [q]. Ac vt omnis vitetur suspicio, nullam eis mulierem, exceptis quibusdam, domi suæ habere licet [r]. Olim monachi ac sacerdotes fœminas apud se retinebant, quæ nec eorum vxores erant, nec concubinæ, sed comites & sociæ cœlibatus, eásque Græci συνεισάκτους interpretes, vulgò subintroductas vocant. Sed & fœminæ quoque viros sibi contubernales hoc modo adsciscebant. Verùm Nicæna synodus propter stupri suspicionem hoc contubernij genus improbauit [s]. Cuius meminerunt Iustinianus & Eusebius [t]. De his loquitur Chrysostomus in sermone quodam, περὶ τῶν ἐχόντων συνεισάκτους, & Gregorius in quibusdam locis, quæ à Budæo in commentarijs Græcæ linguæ referuntur [u]. Quod dictum est de concubinatu, id multo magis in mascula venere locum habet [x].

III. Periurium iusta causa est propter quam beneficium clerico auferatur. Ac tametsi quidam existiment eum qui peierat continuò beneficium suum amittere, tamen receptius est depositionem priuationémque hîc necessariam esse [y].

IIII. Cædis siue homicidij conuictus, beneficio suo priuatur per sententiã iudicis, nec illud ipso iure amittit [z].

V. Ob crimen perduellionis, vacant ipso iure beneficia absque vlla priuatione siue depositione [a]. Eadémque videtur causa hæretieæ impietatis [b]. Nec vlla declaratio necessaria est antè collationem beneficij, vt Ioan. Andr. scribit, quanquam ab eo dissentiunt nonnulli [c].

VI. Præter ea crimina quæ iam recensuimus, generaliter dicendum est, si quid grauius admiserit beneficiarius, aut si quæ nota infamiæ eidem inusta sit, eum beneficio priuandum esse, non enim omnia crimina comprehenduntur certa definitione: sed prudentis iudicis est, in ijs quæ [d] similia expressis videntur eandem regulam sequi [e]. Qua in re Panor. admonet, priscorum canonum seueritatem vsquequaq; hîc spectandam non esse, propterea quòd huius sæculi homines cum priscis illis conferri non possunt, siue staturam & vires corporis, siue mores & ingenium

[p] c. sicut e. si autem, de cohab. cler.
[q] tit. de concub.
[r] l. cùm qui c. de epis. & cler.
[s] canon. 3. c. interdixit. 32. distinct.
[t] Nouel. 123.
[u] lib. 7. histor. eccles.
[x] c. vt clericorum de. vit. & hon. cler.
c. clerici, de exces. præl.
[y] c. querelam de iureiur. c. peruenit, de fide iuss.
[z] c. 1. de cleric. pug. in duel.
c. vlt. de homicid. in 6. c. ex literis de exces. prælat.
[a] c. fœlicis, de pœn. in 6.
[b] c. ad abolendam, de hæret. c. cũ secundum, de hæret. in 6.
[c] glos. c. cõmissa. de cler. in 6.
[d] Fel. in c. cũ non ab homine, de iud.
[e] Panor. in c. at si clerici, de iud.

ingenium respicias [f], iuxta illud Satyrici poëtæ,

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Quo nomine etiam Homerus crebrò admodum conqueritur, vel Plinio authore. Quod autem de infamia diximus, de ea accipiendum est, quæ iure ac legibus irrogatur, non de ea quæ ex hominum opinione proficiscitur [g]. Præterea ob iuris infamiam, ipso iure non vacat beneficium: sed priuatione ac depositione opus est [h], quamuis in muneribus dignitatibúsque prophanis & ciuilibus aliud constitutum sit [i]. Eadémque ratio munerum publicorum in Gallia (cùm perpetua sint non minùs quàm beneficia ecclesiastica) esse videtur. Sunt & alij modi, quibus vacant & amittuntur beneficia, cuiusmodi est professio monastica [k], matrimonium vrbis in præsens tempus conceptis contractum [l], & ordinatio siue initiatio neglecta ab eo qui beneficium curationi animorum coniunctum adeptus est, &c. [m]. Sed hæc partim ex superioribus libris huius tractatus, partim ex aliorum scriptis cognosci possunt [n].

[f] c. fraternitates. 34. dist.
[g] Panor. in c. per inquisitionem, de ele.
[h] not. in c. querela, de iureiur.
[i] l. 2. §. miles de his qui no. infa. l. diuus. de iniur. l. infamia. C. de decurio.
[k] c. beneficiũ de regula. in d.
[l] c. 1. de cler. coniug.
[m] c. licet canon. c. licet. canon. c. cómissa. de ele. in 6.
[n] Staphil. tracta de lite. grat.

FRAN-

FRAN. DVARENVS SEBAST. Albaſpineo Regis Chriſtianiſſ. legato.

IN Iuris pontificij commentarijs, quos ſuperiore anno, cùm vnà eſſemus, conſcripſi, mentio facta eſt à me libelli, quem clariſſimus Senatus Pariſienſis quondam pro defendenda libertate Eccleſiæ Gallicæ, aduerſus Romanam aulam ad Ludouicum vndecimum regem noſtrum miſit. Et quia eius libri lectio ad confirmationem eorum, quæ à nobis de poteſtate regis circa miniſteria Eccleſiæ ibidem tractata ſunt, non parum conducere viſa eſt, feci non inuitus, vt eum è Gallico in Latinum ſermonem à nobis conuerſum ſimul cum ipſo tractatu noſtro imprimendum curarem. Huius autem defenſionis argumentum ex lib. 5. eiuſdem tractatus, cap. 11. petendum eſt. Quam cùm leges, nudam, ſimplicem ac rudem rerum maximarum deſcriptionem ea continere cogitabis, ad quas illuſtrandas & amplificandas excellentis oratoris ſtylo opus eſſet. Eſt enim cauſa huiuſmodi, vt vix alia grauior vnquam reperiri queat, aut accurata copioſáque oratione hominis alicuius eruditi, & Reip. patriæque miſerabiliter vexatæ amantis dignior. Verùm exiſtimauit ampliſſimus ordo, orationis commentarium paulò plenius, quod capita & ſummas rerum complecteretur, tum ſufficere, legatis omnia copioſiùs atque vberiùs, ſi ita regi videretur, expoſituris. Hunc verò libellum, vt maioris illius operis appendicem, quòd tuo fratrúmque tuorum conſilio, Illuſtriſſ. Duci Biturigum Margaritæ dicatum potius quàm tibi fuit, nunc à me accipies, diuturnum vt ſpero, neceſſitudinis, quæ mihi tecum iamdiu inſtituta eſt, monumentum. Vale, Auarici Biturig. Pridie Id. Ma. 1551.

PRO LIBERTATE ECCLESIÆ GALLICÆ ADVERSVS ROMANAM AVLAM DEFENSIO, Parisiensis Curiæ, Ludouico vndecimo Gallorum Regi quondam oblata.

VM Rex maiora grauioráque regni negotia maturè & cum magna deliberatione tractare cupiens, nuper mandauerit curiæ Parlamenti, vt si quæ sint iustæ cõquerendi causæ ob pragmaticæ quæ dicitur sanctionis, & quarundam ipsius cõstitutionum eidem sanctioni consentanearum abrogationem, curia eum admoneat & certiorem faciat: visum est curiæ huiusmodi querimoniarum causas, simul cum idoneis quibusdam remedijs hic colligere, ita vt rex in obedientia, quam verè catholicus & christianissimus rex sanctæ sedi apostolicæ debet, perpetuò maneat. Ad hęc autem exponenda regi & eius consilio, sicuti ipse mandauit, curia Ioannem Loselier & Ioannem Henry consiliarios, & inquisitionibus, vt vocant, præsidentes delegauit.

Deliberationis capita.

Inprimis igitur vt ea incommoda faciliùs cognoscantur, constat fidem catholicam ex quo primùm in regno Franciæ instituta est, ac præsertim à Clodouei Christianorum regum primi temporibus, magis quàm in vllo alio Christiani orbis regno nullo errore contaminatam floruisse. Ac ob insignem regum pietatem, & feruentissimum erga religionem affectum, ac in tuendo seruandóque diligentiam, & Dei exaltatum nomen, & auctus cultus, & Ecclesiæ libertas conseruata fuit. Ea siquidem fuit regum in Ecclesiam Dei affectio & propensa voluntas, vt ingentes opes tam in ædium sacrarum extructionem, quàm fundationem & dotationem ecclesiarum liberalissimè, sumptuosè & magnificè impenderent. Nec minùs fuit eorum studium in tuenda & propugnanda Ecclesia. Quo nomine excellentem illum & illustrem

illustrem Christianiss. titulum & nomen hæreditarium sibi pepererunt.

II. Nullum est in Christiano orbe regnum, in quo tot clarissima cœnobia & Ecclesiæ visantur: nusquam Ecclesiarum & cœnobiorum tam sumptuosa ædificia, tam immensi reditus ac prouentus, tam numerosa personarum ecclesiasticarum multitudo: idque ex regum ac principum munificentia & liberalitate, partim etiam ex pij religiosique populi erogationibus ortum est.

III. Rex idémq; summus ac supremus noster dominus, qui præcipuus est fundator, tutor, custos, defensor & vindex earum ecclesiarum, cùm libertas earundem violatur, ius habet conuocandi antistites, & alias huiusmodi ecclesiasticas personas ditionis suæ, vt eorum inceptis & conatibus obuiam eatur, qui contra eam libertatem aliquid moliri ausi fuerint. Solétque talis conuentus Ecclesiæ Gallicanæ congregatio appellari.

IIII. In his conuentibus olim authoritate regia indictis multa præclarè constituta extant, eáque non sine graui cùm regij sanguinis procerum, tum ecclesiastici ordinis hominum, & aliorum regni subditorum, ac populariũ deliberatione, vt occurreretur vexationibus, molestijs & iniurijs, quæ ipsis à curia Romana cum maximo totius populi damno & pernicie inferebantur. Earúmque constitutionum magna fuit authoritas ante hæc tempora, ac in eis obseruandis summa cura diligentiáque adhibita est.

V. Inter cæteras constitutiones vna est D. Ludouici promulgata anno 1267. vt Prælaturis & dignitatibus electiuis per electionem prouideatur. Beneficijs verò non electiuis per collationem & præsentationem collatorum & patronorũ: nec vllã eo nomine pecuniam imponere aut exigere posset curia Romana in hoc regno. Quæ omnia & alia pleraque ex lectione constitutionum à D. Ludouico editarum plenius cognosci poterunt: cuius viri nomen quàm celebre sit vbique terrarum, nemo est qui ignoret.

VI. His cõstitutionib. diu obseruatis, cũ curia Rom. procedẽte tẽpore multa aduersus eam, de qua diximus, ecclesiæ Gal. libertatẽ moliretur, Caro 6. rex adhibitis in cõsiliũ procerib. antistitib. cœnobiarch. collegijs, vniuersitatib. & alijs plerisq; tã regni quã delphinatus hom. an. 1406. cõstitutionẽ

edidit, qua Ecclesiam Gallicam in antiquam libertatem suam asseruit. Fuitque publicata de more, & perscripta in actis curiæ Parlamenti, anno 1407.

VII. Eodem anno 1407 cùm Benedictus pontifex Romanus eiúsque administri satellites ac procuratores magnam pecuniæ vim imperarent ac exigerent, antistites huius regni apud regem eo nomine conquesti sunt: fuitque res agitata in curia Parlamenti: Ac in ea disputatione memorabilis sanè & grauis fuit à scholastico conuentu Parisiensi habita oratio die octaua Nouembris, qua postulabant, vt rex eas exactiones prohiberet. Idem à generali regis cognitore seu procuratore postulatum fuit: & hoc amplius, vt exacta ob eam causam pecunia restitueretur.

VIII. Hæc exposita perstáque fuerunt tam à scholastico conuentu, quàm à regio procuratore, præsentibus cameræ, vt vocant, apostolicæ officiarijs, qui tum quicquid visum sibi fuit narrauerunt, & in medium adduxerunt.

IX. Auditis omnibus, quorum intererat, & iudicibus in consilium missis, tandem decreuit curia, ne annatarum, quæ dicuntur, nomine, aut decimarum quicquam à Romano pontifice exigeretur, & ob eam causam excommunicati absoluerentur. Quæ omnia cum plerisque alijs eôdem pertinentibus in ipso Senatus decreto plenius describuntur, quod pronuntiatum fuit anno 1407. 11. Septembris.

X. Non ita multò pòst edictum promulgauit rex, quo decretum Senatus confirmatum est: fuitque publicatum in curia 15. Maij 1408.

XI. Anno 1418. mense Martio de sententia & consilio antistitum & personarum ecclesiasticarum regni ad tuendã ecclesiæ libertatem facta fuit constitutio, qua reseruationes omnes & gratiæ apostolicæ vnà cum exactionibus curiæ Romanæ interdictæ fuerunt.

XII. Eodem anno cùm niterentur aliqui diplomata regia impetrare, quib. ea constitutio reuocaretur, regius cognitor in curia Parlamenti intercessit, & contradixit.

XIII. Ex his perspicuum est, tam regem & proceres regni, quàm ecclesiastici ordinis homines, præterea regium procuratorem, & regis consiliarios in curia Parlamenti eò semper spectasse, vt libertatem Ecclesiæ Gallicæ sartam

tectam

tectam conseruarent, ab eáque omnem arcerent iniuriam.

XIIII. Cùm in sacrosanctis synodis Constantiensi & Basiliensi multa decreta essent, tum veteribus canonibus, tum ijs, de quibus iam diximus, constitutionibus regis valdè consona: Carolus septimus rex, præsente rege, qui tum Delphinus nominabatur, proceribus etiam regij sanguinis, antistitibus, collegijs, tum ecclesiasticis, tum scholasticis præsentibus, præterea, auditis Oratoribus tam pontificis Romani, quàm sacrosanctæ synodi vniuersalis, tandem ea decreta accepit & edicto suo confirmauit, quod vulgò pragmaticam sanctionem appellamus. Gestáq; hæc sunt in ciuitate Biturigum anno 1438.

XV. Hæc igitur sanctio eò maioris authoritatis semper habita est, quòd à sacrosanctis concilijs, quibus præerat pontifex Romanus, aut legatus eiusdem, ortum habuerit. Nulla enim de ijs rebus vnquam fuerat lex in Francia antè id tempus lata, quæ ab Ecclesia vniuersali authoritatem & vires haberet.

XVI. Ex eo tempore regnum ipsum prosperiore semper fortuna, Dei benignitate, vsum est, & in maiore quàm vnquam antehàc authoritate & gloria, ac etiam rerum omnium copia & abundantia fuit. Quanto autem fuerit hostibus terrori, Aquitania & Normania testantur, ex quibus locis expulsi deiectíque sunt.

XVII. Eius sanctionis obseruatio ad tres & viginti annos stetit, agitúrque nunc quadriennium, ex quo ea in vsu esse desijt. Ac interim præfecti sunt ecclesijs, eáq; sine molestia & interpellatione rexerunt eximiæ probitatis grauitatísque viri: quorum aliqui ob singularem vitæ sanctimoniam iam fato functi miraculis claruerunt, vt Michaël Andegauensis Episcopus, Archiepiscopus Arelatensis, & alij quàm plurimi.

XVIII. Ex horum canonum, decretorum, constitutionum abrogatione innumerabilia nascuntur incommoda, quæ ad quatuor genera posse referri videntur. Primùm est, totius ordinis ecclesiastici confusio: Secundum est, patriæ desolatio ac desertio: Tertium est, pecuniarum regni exinanitio: Quartum est, ecclesiarum ruina & subuersio.

XIX. Ante omnia protestatur curia se nolle sanctitati, dignitati, honori & authoritati pontificis ac sanctæ sedis apostо-

apostolicæ quicquam detrahere: Quin potiùs omnem honorem, reuerentiam & obedientiam, quam vnusquisq; pius & fidelis summo Ecclesiæ pastori debet, exhibere parata est, & si quid emendatione dignum exciderit, Ecclesiæ determinationi, quæ errare non potest, subijcere se non recusat, c. à recta. 24. q. 1.

XX. Quod ad primum genus incommodi attinet, satis constat, si electionibus & collationibus ordinariorum sublatis, reseruationes & gratiæ expectatiuæ locum habeant: si iudicia & lites in prima instantia ad curiam Romanam deuoluantur, mirabilem inde confusionem exorituram esse: Totus enim ordo ecclesiasticus confunditur, cùm sua vnicuique iurisdictio non seruatur. 11. q. 1. c. peruenit.

XXI. Vt hæc confusio perturbatióque rerum vitetur, & quod suum est, cuique relinquatur, decretum fuit in iam dictis concilijs, & à rege constitutum, vt collegia ecclesiastica & canonica, pastorem Ecclesiæ eligant, præsentent. patroni, & ordinarij conferant, & de causis, nisi sint maiores, in prima instantia cognoscant.

XXII. Dubitandum non est, quin rex, qui præcipuus est fundator, tutor, custos, & propugnator ecclesiarum sui regni, non solùm iure possit, sed etiam debeat dare operam & curare, vt decreta & constitutiones, quibus haud dubiè propulsantur ea quę diximus incommoda, diligenter & bona fide obseruentur. Ac si ob earum constitutionem vel abrogationem, vel contemptum in hæc mala & calamitates inciderent regis subditi, iure optimo ipsius opem implorare possent.

XXIII. Quòd autem electio pastorum ad collegia ecclesiastica pertineat, eóque iure possint vti absque Romanę sedis offensa, ex eo apparet, quòd cùm episcopus Ecclesiæ sponsus sit, & matrimonium quoddam spiritale inter ipsum & Ecclesiam contrahatur, necessariò consensus Ecclesię intetuenire debet.

XXIIII. Dubium non est quin collegia ipsa, quibus notiores sint personæ, idoneos pastores ad regendam Ecclesiam multò faciliùs eligere possint, quàm si in aula Romana promouerentur.

XXV. Postquam perfecta absolutáque est electio, proponuntur programata: in vitam & mores electi inquiritur,

&

& antequam confirmetur electio, quisquis intercedere voluerit, admittitur. Vnde satis liquet, melius probari & explorari eum, qui eligitur à collegio Ecclesiæ, quàm si in Romana aula, vbi cognita non sunt eius merita promoueretur.

XXVI. Cùm episcopus solenniter à collegio eligitur, confirmatúrque seruata programmatum & inquisitionum forma, eò certè maior est populi de eo existimatio, magísque eum venerãtur, obseruant & diligunt populares, quàm si ipsis inuitis obtrudatur. Ideóque doctrina eius longè fructuosior est, & ad ædificandam multò efficacior.

XXVII. Hinc, tametsi Petrus Christi vicarius esset, & caput Ecclesiæ: tamen mortuo Iuda, qui vnus apostolorum, cæteri omnes pariter elegerunt, & sors cecidit super Matthiam, vt in actis apostolorum legitur.

XXVIII. Lucius pontifex Romanus, vir sanctus & martyr, qui Ecclesiæ Romanæ præfuit anno 154. ita decreuit: Nullus in Ecclesia vbi duo vel tres fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonica presbyter eligatur. Si verò aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eò quòd per cupiditatem illam acquisierit, atque contra canonicæ disciplinæ regulam egerit, expellatur, c. 1. de elect. in Decretal.

XXIX. Est & aliud decretum Leonis sancti & confessoris in hæc verba: Nulla ratio sinit vt inter episcopos habeantur, qui nec à clericis sunt electi, nec à plebib. expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati, c. nulla. 72. dist.

XXX Canon Antiochen. concilij, quod congregatum fuit, anno 340. sic habet: Seruetur autem ius ecclesiasticum id continens non aliter oportere fieri, nisi cum synodo & iudicio episcoporum, & electione clericorum, qui post obitum quiescentis, potestatem habent eum qui dignus extiterit eligendi & promouendi, c. episcopo. 8. q. 1.

XXXI. Alius extat canon concilij Toletani in hæc verba: Sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ ciuitatis elegit, vel authoritas metropolitani vel comprouincialium sacerdotum assensus non exquisiuit c. qui in aliquo 51. dist.

XXXII. Alius est canon concilij Constantinopolitani anni

anni 867.cuius hæc verba sunt: Promotiones & consecrationes Episcoporum concordans prioribus concilijs clericorum electione ac de certo episcoporum collegio,fieri hęc sancta synodus vniuersalis definit & statuit.

XXXIII. Concilio Lateranensi,quod ab Innocentio tertio Romæ coactum est anno 1205. vbi antistites 1336. adfuerunt,certa forma eligendi præscripta fuit: additúmq; est vt negligentibus electoribus post tres menses, omne ius & potestas prouidendi Ecclesiæ ad superiorem antistitem deuolueretur,c.quia propter,c.ne pro defectu,de ele.

XXXIIII. Prisci reges cùm Ecclesias regni sui rectè constitui cuperent, hanc prouidendi ecclesijs rationem, quæ electio dicitur, semper maximè probarunt, eámque modis omnibus retinere studuerunt, vt legitur apud Vincent. Specul.histo. lib. 22. & 23. de Clodoueo regum Franciæ Christianorum primo, qui anno 400. conuocatis in Ciuitate Aurelianensi permultis Præsulibus & Episcopis, in quibus sanctus Melonus erat, præcipit in præficiendis pastoribus Ecclesijs, antiquos canones seruari ac retineri.

XXXV. Idem statuit imperator Leo in Cod. Iustiniani, tit. de episco. & cler. cuius verba hæc sunt, Si quemquam vel in hac regia vrbe, vel in cæteris prouincijs, quæ toto orbe terrarum diffusæ sunt, ad Episcopatus gradum Deo authore prouehi contigerit, puris hominum mentibus, nuda electionis conscientia, syncero omnium iudicio proferatur, l. si quenquam. C. de episcopis.

XXXVI. Carolus Magnus lib. 1. capitularium, hæc quæ sequuntur constituit: Sacrorum canonum non ignari, vt Dei nomine sancta Ecclesia, suo liberiùs potiatur honore assensum ordini ecclesiastico præbemus, vt scilicet Episcopi per electionem cleri & populi, secundùm statuta canonum de propria diœcesi (remota personarum & munerum acceptione) ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, vt exemplo & verbo sibi subiectis vsquequaque prodesse valeant. Quam constitutionem iuris pontificij compotores inter sacros canones retulerunt, & quodammodo consecrarunt, c. sacrorum 63. dist.

XXXVII. Philippus Deodatus ſancti Ludouici auus, cùm in ſuam & diadematis Franciſci obedientiam velut diuino quodam fato reduxiſſet Normaniam, Aquitaniam, comitatum Andegauenſem, Pictauenſem, Cœnomanenſem, Turonenſem & Pontinenſem, ante profectionem vltra-marinam, conſtituit, vt canonici eccleſiarum cathedralium, & monachi cœnobiorum eligendi facultatem haberent, & perſonas Deo gratas & Eccleſiæ regnóque vtiles eligerent.

XXXVIII. In pleriſque monumentis antiquis reperitur permultos fundatores eccleſiarum diſertè & expreſſim ſtatuiſſe, vt mortuis eccleſiarum præſulibus per electionem ipſis prouideatur. Quas fundationes Romani pontifices poſteà confirmauerunt.

XXXIX. Ex quo primum orta eſt in orbe Eccleſia vſque ad tempora ſancti Ludouici, nuſquam reperies pontifices Romanos in eccleſias & beneficia, quæ electiua dicuntur, vllum ius ſibi vindicaſſe, aut eligere volentes, vllatenus impediſſe, quo minùs libertate electionis frueretur. Quinimò conſtitutiones eorum extant memorabiles, ex quibus apparet curæ eis fuiſſe, vt rectè atque ordine electiones fierent. Cuius rei fidem faciunt, quæ in decreto Gratiani, & in libro decretalium Gregorij hac de re leguntur. Adde quòd in poſtulationibus quoque ipſis ab eo iure tanquam alieno prorſus abſtinebant: & infirmata poſtulatione remittebant ad eligentes negotium, vt denuò eligerent, c. bonæ de poſtul. prælato. Tunc autem florebat Eccleſia, religio propagabatur, exaltabatur fides catholica, bonis & ſpiritalibus & temporalibus exuberabant ac circumfluebant omnia.

XL. Cùm tempore ſancti Ludouici conarentur Romani libertatem electionum infringere, & ijs malis, de quibus iam diximus, viam aperire: is ſe principem verè pium, chriſtianum, catholicum, cuſtodémque & propugnatorem eccleſiarum ſibi commiſſarum præbuit. Occurrit enim perniciosiſſimis conatibus & concilijs Romanorum, & eccleſias in libertatem vindicauit.

XLI. Ludouicus Hutinus anno 1315. hanc ſancti Ludouici conſtitutionem & quandam aliam huic ſimilem Philippi Pulchri, edicto ſuo confirmauit. Cui poſteà Ioannis

annis regis acceſſit alia confirmatio, anno 1351.

XLII. Poſt illud tempus, Romani ſumma ope niſi ſunt electiones omnino ſubuertere, quorum inceptis reges Chriſtianiſſimi, conuentus ſolenniter indicentes, fortiter obſtiterunt, eorúmque conatus repreſſerunt, vt antè dictum fuit. Nam ſua non parum intereſſe exiſtimabant eligendi morem in regno ſuo retineri, & eò magis, quòd iure ſuo poteſtatem eligendi facere conſueuerant.

XLIII. Ius quod hîc ſibi rex vindicat, relatum eſt in libros iuris pontificij, quos Gratianus edidit: vbi dicitur, Hadrianum papam cum vniuerſa ſynodo, tradidiſſe Carolo regi ius & poteſtatem eligendi pontificem Romanum, ſedem Apoſtolicam ordinandi: item archiepiſcopos & epiſcopos per ſingulas prouincias ab eo inueſtituram accipere definiuit, vt niſi à rege laudetur & inueſtiatur epiſcopus, à nemine conſecretur, c. Hadrianus 63. diſtinct. Ac tametſi Ludouicus pius ius pontificem Romanum eligendi repudiaſſe dicatur, c. ego Ludouicus, 63. diſtinct. ſemper tamen ius inueſtiturarum retinuit, in cuius locum poſteà ſucceſſerunt Regalia & ius aliud quo vtitur rex, cùm vacante epiſcopatu eligendi poteſtatem facit.

XLIIII. Cùm ſpretis omnibus, quarum iam nemini, conſtitutionibus Romani hierarchiam Eccleſiæ confundere ac perturbare non deſinerent, & reſeruationes ſuas paſſim gratiáſq; expectatiuas in orbé ſpargerent, ingens Eccleſiæ deformatio inde ſecuta eſt. Ad extremum Eccleſia vniuerſalis in ſpiritu ſancto legitimè congregata per generalem reformationem capitis & membrorum reſeruationes omnes gratiáſque expectatiuas ſuſtulit, & veteres canones de electionibus & collationibus reſtituit. In qua generali reformatione illud diſertè cautum exceptúmq; eſt, vt quicunque cuiuſcunque dignitatis, etiam papalis obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubijciatur.

XLV. Quod ad minora beneficia attinet, quæ collatiua dicuntur, obſcurum non eſt, eorum conferendorum ac diſtribuendorum ius ad epiſcopos in ſua quemque diœceſi pertinere, c. regenda, c. quicunque, c. nouerint, 10. quæſt. 1. & toto tit. de offic. ordin. in decretal. Ac pontifex quidem Romanus cùm gratias tribuit expectatiuas, aut mandata

quæ

quæ vocant de prouidendo, & ad episcopum aliquem ea mittit, his verbis concipi diploma solet: Cuius collato iure ordinario ad te spectat. Proinde ea conferendi facultas nec eis adimi, nec minui vllo pacto absq; iniuria potest. Ad quam iniuriam depellendam episcopi ad regem, vt tutorem defensorémque suum, meritò confugere possunt.

XLVI. Indignitatem hanc, ratio prouidendi ecclesijs, quam Romana curia excogitauit, vehementer auget, per reseruationes nempe & gratias expectatiuas. Præbent enim occasionem captandæ mortis alienæ quod cùm ne ethnici quidem tolerabile iudicarint multò magis Christiani horrere & execrari debent c. nulla, de concil. præbend.

XLVII. Experientia vel sola docuit, postquam à pragmatica sanctione recessum est, quantam gratiæ expectatiuæ confusionem pariant, partim ob earum multiplicationem, partim ob prærogatiuarum ac derogationum clausulas & cauillationes, quæ in eis inseri consueuerunt. Miras enim offundunt tenebras, & lites infinitas gignunt. Ac tametsi Pius qui nouissimè diem suum obiuit, statuisset duo tantùm diplomata in singulas collationes expedienda esse, tamen duodecim ac eo ampliùs non rarò conspiciuntur.

XLVIII. Ante ea decreta, quorum suprà mentionem fecimus, tanta erat confusio, vt in diœcesi Andegauénsi, sexcentæ gratiæ expectatiuæ in vno anno inuentæ sint. Nec minor in plerisque alijs locis extitit numerus.

XLIX. Si eo tempore, quo istæ tot gratiæ impetratæ fuerunt, decessisset pontifex Romanus, irritæ omnes ac prorsus inutiles redditæ fuissent, propterea quòd noui pontifices huiusmodi gratias statim reuocare solent. Itaq; in singula diplomata si viginti aureos computemus, id est, quanti vulgò existimantur, sumptus in eorum impetrationem facti, comperiemus iacturam hanc duodecim millium aureorum esse.

L. Tempore etiam Martini, talis erat in Ecclesia confusio: cuius tollendæ gratia, decreta, de quibus iam diximus, constitutionésque factæ fuerant. Verùm simulátq; ab eis recessum est, in pristinum illud chaos denuò incidimus.

LI. Ratione caret penitus hæc prouidendi ratio, quia certo

certo certius est, ordinarium, qui in loco ipso commoratur, & non tantùm nouit qualis sit Ecclesia, sed qualis sit etiam is de quo præficiendo agitur, meliùs & vtiliùs posse Ecclesiæ prouidere, quàm in Romana curia huiusmodi diplomati prouideri soleat.

LII. Si quis obijciat, ordinarios etiam collatores plerumque homines non idoneos ad gubernationem ecclesiarum promouere: huic respondendum est, si quid ea in re deliquerint, corrigi eos & puniri posse, iuxta c. graue, de præbend. At pontifex Romanus nemini subest, vt ipsemet de se testatur, nec potest quisquam ei dicere, Cur ita facis? Ad hæc præficiuntur à pontifice Romano peregrini, non indigenæ, quorum ingenium & conditio moribus patriæ non conuenit. Itaque dissidia hinc facilè nascuntur cum grauissimo salutis animarum detrimento, & sacramentorum irreuerentia.

LIII. Decreta, de quibus hîc loquimur, studijs ac literis maximè fauent: quia iubent literatis ac graduatis beneficia conferri. Quòd si quæ in eis obscuritas insit, ea elucidari ita potest cum aliquo Reipublicæ bono, vt nihilominùs illibata decretorum authoritas maneat.

LIIII. Si ita regi videretur, posset ratio iniri, qua stantibus decretis, faciliùs, expeditiùs, ac minore sumptu regijs ministris consuleretur in distributionem beneficiorum, quàm per curiam Romanam fiat: & eadem opera scholasticis & literatis viris prospici posset, nempe certos menses pro tertia parte ipsis debita attribuendo. Quod rex defunctus facere cogitabat, & in animo habebat.

LV. Commodior atque vtilior regi esset ordinaria eligendi ratio, cùm sit verisimile hominem grauem & idoneum, quem ipse commendauerit eligentibus acceptum eis fore, nec quenquam futurum qui honestæ regis voluntati non facilè assentiatur.

LVI. Si fortè quis dixerit alienum non esse, vt Romanus pontifex distributionem aliquorum beneficiorum habeat, quibus possit familiaribus suis & alijs grauissimis viris, quorum opera vtitur in rebus arduis, consulere: Respondendum est satis huic prospectum esse per ea synodorum decreta, de quibus hîc loquimur. Dimittuntur enim omnia beneficia, quorum reseruatio in corpus iuris includitur.

tur. Ad hæc, vbi sunt decem beneficia, vnum ad vitam & duo, vbi quinquaginta, iuxta c. mandatum. Qua ratione benemereri de multis ei perquam facile est, nullam confusionem asserendo Ecclesiæ, nec sibi vindicando iura ordinariorum.

LVII. Quod ad iudicia & lites attinet, perspicuum est ea coram ordinarijs tractari debere: nec absque summa eorum iniuria & totius populi graui incommodo si maiores grauioréſque causas excipias, aliter fieri potest. Quamobrem si decreta tollantur, quibus huic malo præclusa fuit via, iustissima erit apud regem conquerendi causa.

LVIII. Sancti Petri exemplum, cuius successores sunt pontifices Romani, maximè eos mouere debet, vt iurisdictionem ordinariam episcopis dimittant. Nam cum Hierosolymis quæstio de legis obseruatione exorta esset, Petro tum præsente, Iacobus qui Hierosolymorum episcopus erat, sententiam de ea re pronunciauit. Ac vt Vincentius scribit in Spec. hist. c. 9. hæc quæstio ad alium nisi per appellationem transferri non poterat.

LIX. Absque his, de quibus loquimur, constitutionibus, nemini liceret tutò Ecclesiam aliquam aut beneficium obtinere. Argumento sunt ea quæ post abrogationem earum constitutionum Romana curia hîc designauit: Non enim solùm causarum ecclesiasticarum, sed etiam possessoriarum cognitionem, quæ regis est, sibi vindicare Romani cœperunt. Ac ne à regalibus quidem ipsis potuerunt abstinere: quorum cognitio ad regem & curiam parlamenti haud dubiè spectat. Idque perspectum est in plerisque negotijs, propter quæ regem admonuit consuluitque curia, qui tum in finibus Aquitaniæ erat. Nec diu pòst, eius rei gratia constitutiones memorabiles edidit rex, quæ in curia parlamenti recitatæ, promulgatæ & in actis perscriptæ sunt.

LX. Nec clericos modò & personas ecclesiasticas vexabant his litibus Romani, sed etiam laicos profanósque homines. Nam exemplum succurrit tonsoris ante diui Dionysij ædem in vrbe habitantis, qui cùm Romæ agentem filium amisisset, mox pro eiusdem debito in curiam Romanam pertractus est. Idémque Ioanni Dargonges regio aduocato accidit.

LXI. Alterum ex quatuor malorum generibus, quæ ex decretorum contemptu & abrogatione oriri diximus, est patriæ desolatio, quam depopulationem vulgò appellamus. Regis siquidem interest plurimum, desertum à populo & desolatum regnum non esse, In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis, ignominia principis, Prouerb. 14.

LXII. Ante hæc decreta & constitutiones cùm reseruationes & gratiæ expectatiuæ in vsu essent, & causæ in Romana curia tractarentur, populares regni huius certatim concurrebant Romam. Quorum alij cardinalibus & aulicis inseruiebant: alij nullius hominis familiæ mancipati, sed aliqua spe vana illecti suam parentúmque suorum substantiam absumebant: alij, & hi quidem plurimi eo consilio Romam migrabant, vt cæteris hîc manentibus molestiam exhiberent, & ecclesias beneficiáque ab eis quo iure quáque iniuria extorquerent. Nam experimento compertum est, maximam eorum partem qui hinc Romam proficiscebantur, siue ob itineris periculum & molestiam, siue ob pestem, quæ Romæ crebrò grassatur, statim mortem oppetere solitos fuisse. Qui verò ex his periculis incolumes euadebant, negotium facessebant senibus, valetudinarijs, & alijs huiusmodi qui in ecclesijs suis & beneficijs erant assidui. Ac sæpenumero contingebat, vt miseri homines in curiam Romanam citati cùm aduersus istos calumniatores se defendere nequirent, præ tædio & mœrore vitam finire cogerentur.

LXIII. Plerique beneficiorum captatores parentum & amicorum loculos exhauriebant omninò, tandémque ad summam inopiam, atq; adeò mendicitatem redigebantur: quæ res etiam plurimis mortem accelerare consueuerat. Nec verò vlla spe alia tantas perferebant miserias, nisi vt plumbum fortè pro auro domum aliquando referrent. Accidebatque interdum vt hians coruus deluderetur, vtq; plumbum auro redemptum nihil planè aliud quàm plumbum esset. Cùm enim diplomatibus suis plumbeis confiderent, interueniebat alius qui annulationem aliquam, sic enim vocant, ex insperato afferret. Ac interdum decem aut duodecim ad idem beneficium anhelantes & acceptantes existebant. Orta verò lite inter eos, Romam denuò redeundum

undum erat litigandi causa. Sic omnibus passim Romam confluentibus, regnum popularibus ac subditis miserabiliter destituebatur.

LXIIII. Scholastici quoque conuentus, quod longè deterius est, & vniuersitates studiosorum desolatæ ac desertæ ob eandem causam iacebant. Nec dubium est, quin contemptus decretorum & constitutionum, quæ à maioribus nostris nobis relictæ sunt, hæc omnia incommoda secum trahat.

LXV. Id adeò facilè cognosci potest, vel ex eo, quòd cùm rumor increbuisset de pragmaticæ sanctionis abrogatione, nec dum ea de re quicquam in curia publicatum esset, maxima popularium multitudo Romam se contulit. Ex quo conijcere licet, quantus sit futurus Romam concursus, quanta regni desolatio, si confectam esse rem & authoritate curiæ confirmatam vulgò intellectum fuerit.

LXVI. Tertium incommodi genus ad pecunias spectat, quibus regnum exinanitur: nec vlla res pestilentior ac exitialior huic regno potest excogitari. Nam, vt philosophus inquit, nummus mensura est omnium rerum, & velut pro nobis fide-iubet ac intercedit, quoties re aliqua indigemus. Bellorum nerui sunt nummi, nec sine ijs regnum defendi ac propugnari potest. Imò ne iurisdictionem quidem ipsam, qua maximè opus est in hoc regno, absque pecunia tueri licet.

LXVII. Si decreta & constitutiones iam dictæ antiquarentur quotannis, decies centena millia aureorum, & eo amplius hinc Romam exportarentur. Nam si ingentem numerum episcopatuum, archiepiscopatuum, abbatiarum & aliorum beneficiorum, quæ in hoc regno sunt, consideremus, non difficile erit iudicare infinitam pecuniæ vim hinc exituram esse in annatas & alia huiusmodi vectigalia, in gratias expectatiuas, in controuersias & lites, in quas magna pecunia vel itineris & viatici nomine impendi solet. Nam nullum est tam exiguum ac tenue beneficium, nulla collatio, quæ gratijs expectatiuis obnoxia non sit. Huc accedat, quòd duodecim interdum diplomata seu bullæ vnius beneficij nomine impetrantur. Nec vllus est mediocris fortunæ homo, qui non iuuandorum,

promouendorũq; filiorum aut propinquorum cauſa pecuniam aliquam in harum gratiarum impetrationem velut in aleam quandam conferat ac conijciat. Cuius conſilij non alius plerunque exitus eſſe conſueuit, quàm vt hic captator ſimul & rem, & filium ſeu propinquum amittat.

LVIII. Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ hoc in more poſitum eſt, vt omnes inſigniores abbatias acceptent: ac ne abbatias quidem modò, ſed alia etiam opimiora beneficia, vt ab eccleſijs parochialibus archidiaco. non temperent. Hinc fit vt reditus eorum beneficiorum Romam perferantur: nec inde vnquam redeant, quòd Papa Romanus eis decedentibus ſuccedat.

LXIX. Annatæ præter exinanitionem pecuniarum aliud quoque incommodum non leue adferunt. Eſt enim inuenta ratio, qua bene nummati eruditis & probatæ vitę hominibus prę ferantur. Cui malo ac peſti obſiſtere ac mederi voluerunt imperatores, vt ex cõſtitutione Leonis perſpicitur: cuius hæc verba ſunt: Nemo gradum ſacerdotij venalitate precij mercetur, quantum quiſque meretur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur: profectò enim quis locus tutus, & quæ cauſa poterit eſſe excuſata, ſi veneranda Dei templa pecunijs expugnentur? quem murum integritatis, aut vallum fidei prouidebimus, ſi auri ſacra fames penetralia veneranda proſerpat, denique quid cautum eſſe poterit aut ſecurum, ſi ſanctitas incorrupta corrumpatur? ceſſet altaribus imminere profanus ardor auaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium, ita caſtus & humilis noſtris temporibus eligatur epiſcopus, vt quôcunque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet, non precio, ſed precibus ordinetur antiſtes, tantùm ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi: profectò enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus. Cùm ſanè ſi quis hanc ſanctam & venerandam antiſtitis ſedem pecuniæ interuentu ſubiiſſe, aut ſi quis vt alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur: inſtar publici criminis & læſæ maieſtatis accuſatione propoſita, à gradu ſacerdotij retrahatur: nec hoc ſolùm deinceps honore priuari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus: vt eos, quos

par

par facinus coinquinat, & æquat, vtroſque ſimilis pœna comitetur.

LXX. Eſt & aliud harum annatarum graue & exitiale malum: quia qui eas Romano pontifici pendunt & exoluunt, in pœnam incurrunt, quæ aduerſus ſimoniaci ambitus reos ſtatuta eſt, nec vllum ius in beneficiũ habent, quod hac ratione obtinuerunt. Id enim verbis decreti expreſſum eſt. Qua in re quantum ſit corruptelæ ac periculi nemo non intelligit.

LXXI. Poſtquam labefactata eſt pragmaticę ſanctionis & veterum decretorum authoritas, experientia nos docet auro pręſertim exhauſtum hoc regnum eſſe. Nam antehac apud nummulariorum pontem nulla erat menſa, quæ non magnopere frequentaretur ab ijs qui pro auro minutiorem monetam expoſcebant: ex eóque collybo multi quæſtum faciebant. Nunc verò arte Romana ſic exhauſtum eſt aurum ex popularium loculis, vt ærea tantùm minutáque nobis moneta relicta ſit, & nummularijs pontem dicatum, iam puerilium puparum & icuncularum fictores incolant.

LXXII. Vt ſpeciatim ac ſigillatim demonſtremus quantopere hoc triennio pecunia regnum exhauſtum ſit, animaduertendum eſt Pij põtificis tempore vacaſſe in hoc regno pluſquam viginti archiepiſcopatus & epiſcopatus. Nec dubium eſt, quin tam pro annuo illo vectigali, quod annatam vocamus, quàm pro reliquo ſumptu acceſſorio & extraordinario in ſingula diplomata ſeu bullas ſena aureorum millia depenſa numeratáque ſint. Quę ſumma eſt centum & viginti millium aureorum.

LXXIII. Cœnobiarchiæ quoque ſiue abbatię ad ſexaginta aut eo ampliùs vacauerunt in hoc regno. Quarum ſingulæ duobus millibus aureorum, vt minimùm conſtiterunt. Summa ergo eſt centum & viginti millium aureorum.

LXXIIII. Eodem tempore prioratus, decanatus, præpoſituræ, præceptoriæ, & aliæ dignitates electiuæ, quæ lituo inſignitæ non ſunt, pluſquam ducentæ vacauerunt. Ac in ſingula huiuſmodi beneficia aurei numerati ſunt quingenti. Summa igitur centum eſt millium aureorum.

LXXV. Conſtat in hoc regno vt minimum centum

millia parœciarum esse, quæ inhabitentur & incolantur. Nec vlla est in qua eo tempore gratiam expectatiuam aliquis non impetrauerit: in quarum singulas xxv. aurei impensi sunt, tam pro itineris sumptu, quàm diplomatum confectione, pro non obstantijs, prærogatiuis, annullationibus, & alijs specialibus clausulis, quæ gratijs adscribi consueuerunt. Ité pro executorio processu super eisdem gratijs facto. Summa hæc est, vicies quinquies centena millia aureorum.

LXXVI. Etsi ingens esset pecuniarum exactio, earum rerum nomine, de quibus iam diximus, quo tempore iam dictæ constitutiones promulgatæ sunt, tamen ex quo conuelli cœperunt, id est tempore Pij pontificis, & hoc etiam tempore altero tanto maior est & amplior huiusmodi exactio. Tunc enim annatæ soluebantur habita veteris taxationis ratione, eáq; ad dimidiam partem eius taxationis redigebatur. Nunc verò annatæ taxationem & annuum reditum excedunt, adeò vt plerumque videamus diplomata ab impetrantibus apud trapezitas dimitti, quòd reditu omni amplior summa exigatur, id quod in abbatia Bernayensi & S. Pharonis Melden. accidisse comperimus.

LXXVII. Inficiari non potest Romanus pontifex quin sublatis reseruationibus & gratijs expectatiuis multò plùs emolumenti ex hoc regno, quàm ex duobus alijs totius orbis Christiani amplissimis & opulentissimis regnis auferat: vt puta pro annatis vacantium archiepiscopatuum, episcopatuum, abbatiarum, aliarúmque dignitatum & beneficiorum electiuorum, quæ immediatè ei subiecta sunt, quorum ingens est numerus: Pro deuolutionibus aliorum præsulatuum & dignitatum: Pro beneficiorum prouentionibus: Pro commendationibus & pensionibus: Pro beneficijs vacantibus in curia Romana: Pro dispensationibus ad duo, vel tria, vel quatuor beneficia incompatibilia: Pro gratia & facultate visitandi per procuratorem: Pro legitimationibus: Pro dispensationibus super defectu ætatis & defectu natalium: Pro re pœnitentiaria, quæ latissimè patet: Pro priuilegijs: Pro exemptionibus: Pro altaribus portatilibus: Pro facultate eligendi confessorem: Pro gratijs, si neutri & perinde valere: Pro dispensationibus super vitijs corporis: Pro irregularitatibus: Pro contractu matrimonij in casu prohi-

prohibito: Pro infractione votorum religionis & peregrinationis: Pro absolutione casuum papę reseruatorum: Pro protonotariatibus & promotionibus cappellanorum: Pro indulgentijs & alijs id genus. Ex quibus summa conficitur multò amplior, quàm ducentorum millium aureorum.

LXXVIII. Reditus episcopatuum, abbatiarum, & aliorum huiusmodi beneficiorum, quos residentes & commorantes in curia Romana ad se perferri curant quotannis, excedunt summam centum millium aureorum.

LXXIX. Quartum genus incommodi est ecclesiarum ruina & destructio: quod cuiusmodi sit facilè ex superioribus articulis colligi potest. Nam beneficiarijs absentibus, vt iam dictum est, pecunia quæ in instaurationem sacrorum locorum impendi deberet, aliò exportatur. Præsentes verò ac residentes annuo illo vectigali, quod pontifici Romano pendi solet, premuntur mirum in modum & onerantur, vt etiam si velint sumptibus in tutelam ecclesiarum necessarijs sufficere, non possint. Ex ea re duplex malum consequetur. Nam & cultus diuinus deseretur in perniciem animarum, & plebecula, quæ sub ecclesiastici ordinis hominibus vitam tolerare consueuit, præ summa egestate cedere patria & solum vertere cogetur.

LXXX. Commendationes, quæ iam dictis canonibus & decretis prohibitæ fuerant, nunc verò vsitatæ sunt & quotidianæ, quid aliud sunt quàm certissima omnium ecclesiarum euersio? Nam ex quo decreta illa pessum ierunt, vix vllum est paulò opimius nobiliúsque beneficium, quod in hanc commendationis corruptelam non inciderit: velut in diœcesi Parisiensi clarissimum omnium cœnobiorum, quod vel regum Christianissimorum sepultura satis nobilitatur. Item cœnobia sancti Maglorij: sancti Martini: sancti Eligij, & alia quàm plurima.

LXXXI. In prouincia Rothomagensi nobilissima abbatia S. Ouen commendata est: Item mons S. Mich. Iumieges, Monteburg, Fescamp, Lyre, Yue, S. Gather, Grammont. Ac beneficia etiam regularia, quod est indignius, hodie sine delectu commendationis titulo dantur.

LXXXII. In diœcesi Andegauensi abbatiæ S. Albi.

S.Nicol. S.Georg. S.Florent. Ferriere, Bourget Cunault,& alia pleraque beneficia huiuſmodi. In alijs prouincijs abbatiæ Cluniacen. Caſad. Iſſor. Compend. Inſula Bar. S.Bert. S.Ioan. Laudun. Vindoc. S. Ioan. Angel. S.Sulpitij Biturig. S.Vinc. Cœnoman. Cultura Cœnom. S.Marti. Auguſtod.& alia beneficia innumerabilia.

LXXXIII. Harum commendationum abuſus quàm peſtilens exitioſúſque ſit huic regno nemo ſatis eloqui poteſt. Commendanrur enim opulentiora & clariora beneficia vt plurimùm cardinalibus Romanæ Eccleſiæ : atque hinc fit, vt ferè vacent in curia Romana, eorúmque diſtributio pontificis Romani ſit, nullàque electio locum habeat. Et quia reditus ac prouentus eorum beneficiorum Romam hinc exportãtur: corruunt ædificia, diſciplina omnis monaſtica ceſſant : cultus diuinus friget & extinguitur. Sic ædificia omnia tam lapidea quàm ſpiritalia dirui funditus & euerti videmus, adeò vt ſi quis impoſterum ea reſtituere & inſtaurare cupiat, vix, imò ne vix quidem vnquam in priſtinum ſtatum reduci queant. Nam ij ſunt mores huius ſæculi, proh dolor, vt perinde ſit abbatem eſſe, ac profani cuiuſuis prædij dominum eſſe. Nec vllius oneris officiíue gratia quis abbatiam accipiat, niſi vt à colono quopiam aut redemptore ſiue conductore, rationes exigat,& reliqua ſi quę ſint auferat & conſumat.

LXXXIIII. Cùm ſynodus Conſtantienſis tempore Martini papæ, eos, de quibus iam diximus, canones edidit, non mediocris iam erat corruptio in Eccleſia. Sed longè profectò tolerabilior quàm hoc tempore : ac ſinguli cardinales ſingulis abbatijs contenti erant : nec vllis hominibus alijs commendabantur abbatiæ. Hodie humilioribus & in nulla dignitate poſitis, nec regulares abbatiæ modò, ſed prioratus etiam conuentuales S.Benedicti, atq; adeò hoſpitalia ipſa S.Antonij ſecularibus hominibus commendari cœperunt.

LXXXV. Hęc cùm ita ſe habeant, cenſet curia obſeruationem canonum, decretorum & conſtitutionum iam dictarum regis culpæ aut inobedientiæ adſcribi non poſſe nec vlla obſtringi cum religione, quò minùs eius rei curam ſuſcipiat. Quinimò graui ſcelere, quod bona eius venia dictum ſit, ſeſe obligare videretur, ſi contra eos canones aliquid

quid admitteret: ídque propter authoritatem & ſanctitatem eorum, qui hos canones nobis reliquerunt, quíque in magna tranquillitate, proſperitate & ſucceſſu Eccleſiæ eiſdem vſi ſunt. Ex quo genere eſt collegium apoſtolorum. Sacroſanctæ ſynodi Antiochenſis, Carthaginenſis, Conſtantinopolitanæ, Lateranenſis, &c. Sancti patres ac pontifices, qui eos comprobauerunt & ſecuti ſunt, Pius, Martinus. Leo confeſſor, Gregorius, & cæteri. Denique ſanctiſſimi quique & Chriſtianiſſimi reges, qui eos canones & eccleſiaſticam diſciplinam, quæ eis continetur, ſummopere amplexi ſunt, & cuſtodiendos eos diligenter curarunt: vt Clodoueus, Carolus Magnus, Philippus Deodatus, S. Ludouicus, Philippus Pulcher, Ludouicus Hutinus, Ioannes, Carolus VI, Carolus VII, quorum temporibus proſperos ac fœliciſſimos ſucceſſus hæc monarchia habuit.

FINIS.

PETRI REBVFFI
IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS
TRACTATVS DE DECIMIS

Qui Authoris extrema manu limatus multò quàm antehac emendatior in lucem prodijt.

LONDINI
Apud Iohannem Iacsonum,
pro Georgio Bishop.

1585

CATALOGVS DE QVÆSTIONVM NVMERO, ET VBI INVENIRI POSSINT.

Primò, quo iure inuenta fuit decima. quæst. I. fol. 1.
Secundò, quam ob causam. quæst. II. fol. 6.
Tertiò, quotuplex sit. quæst. III. fol. 8.
Quartò, quid sit. quæst. IIII. fol. 12.
Quintò, qui ad decimas teneantur. quæst. V. ibidem.
Sextò, vbi decimæ soluendæ sint. quæst. VI. fol. 17.
Septimò, quibus solui decimæ debeant. qu. VII. fol. 22.
Octauò, de quibus bonis. quæst. VIII. fol. 23.
Nonò, quomodo peti debeant. quæst. IX. fol. 27.
Decimò, coram quibus iudicibus. quæst. X. fol. 29.
Undecimò, quomodo solui deci. debeant. qu. XI. fol. 37.
Duodecimò, quando soluendæ sint deci. qu. XII. fol. 38.
Decimotertiò, an tolli possint. quæst. XIII. fol. 40.
Decimoquartò, an eis sublatis noualia debeantur. quæst. XIIII. fol. 57.
Vltimò, quibus malis afficiantur non soluentes decimam: & quibus donentur præmijs soluentes. quæst. XV. fol. 71.

TRACTATVS DE DECIMIS.

QVAESTIO PRIMA.

HANC frequentissimam & in forensi iudicio vsu venientem materiam, à nostris iurium interpretibus hactenus nõ iustè tractatam vtilitati deseruiens publicæ, breui ac ordine præscribere, quæstiones tantùm vtiles, ac frequentes inserere, ne chartas in vanum impleam, ratus: quod vt faciam, habita tamen prius Dei Opti. Maxi. inuocatione, præfationibus omissis, ipsam rem aggredi toto conatu tentabo.

1 In primis dicam quo iure inuenta fuit decima. fol. 1. Secundò, quam ob causam, fol. 6. Tertiò, quotuplex sit, fol. 8. Quartò, quid sit, fol. 13. Quintò, qui ad decimas teneantur, fol. ibid. Sextò, vbi decimæ soluendæ sint, fol. 17. Septimò, quibus solui decimæ debeant, 22. Octauò, de quibus bonis, fol. 23. Nonò, quomodo peti debeant, fo. 27. Decimò, coram quibus iudicibus, fol. 29. Vndecimò, quomodo solui decimæ debeant, fol. 37. Duodecimò, quando soluendę sint decimæ, fol. 38. Decimotertiò, an tolli possint, fol. 40. Decimoquartò, an eis sublatis noualia debeantur: & ibi noualium abundè explicatur materia, fol. 57. Vltimò, quibus malis afficiantur, non soluentes decimam: & quibus donentur præmijs soluentes, fol. 71. Quibus discussis, decimarum materiam facilè consequi vnusquisque poterit.

Totius tractatus summa.

2 Prima igitur quæstio est, quo iure fuerit ista decima inuenta? Resp. quidam de iure naturæ inuentam arbitrantur, gentes enim ante legem dictam de quibusdam rebus decimas Deo persoluebant: scribit autem Plin. lib. 12. cap. 14. de thure his verbis: Thus collectum Sabotam camelis conuehitur, porta ad id vna patente, digredi via capitale leges fecêre, ibi decimas Deo, quem vocant Sabin, mensura, non pondere sacerdotes accipiunt, nec antè mercari licet.

Quo iure inuenta sit decima.

cet. facit etiam quod ſcribit ibi.cap.20.de cynamomo, ſed poſt legem à Deo promulgatam fuiſſe opinor.

Abel,Abraham,& Iacob decimas ſoluerunt.

3 Item Abel munera de fructibus terræ, & de primogenitis gregis ſui domino offerebat, Geneſ.4. cap. ſed ibi non loquitur de decimis. Ad hæc Abraham de omnibus quæ à quinque regibus ereripuerat, decimas dedit ſacerdoti Melchiſedec.Geneſ.14. qui Melchiſedec ante legem erat, vt diuus Paul. ſic ait, Hebr. 7. Intuemini autem quantus fuerit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha & Geneſ.28. cap. item vouit Iacob votum,dicens, ſi fuerit dominus mecum, & cuſtodierit me in via,per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reuerſúſque fuero proſperè ad domum patris mei, erit mihi dominus in Deum : & lapis iſte quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorum quæ dederis mihi,decimas offeram tibi.

4 Præterea frequens apud veteres votum fuit, vt decimã prædę & ſpoliorum,in hoc patriarcham inſequentes Abraham, Ioui & dijs deuouerent,quare Iupiter prædator nuncupatus eſt, id enim ſoluebatur, vt prædæ parte diuendita donum dijs & numinibus dicarent, qui mos Gallorum fuit,vt belli iure quæſita, plerunque verò partem Marti deuouerent: in quo id erat conſtitutum, vt diuina ope implorata, is plus ſpei ferret, & propitios faciliùs haberet deos, qui maiorem prædæ partem dijs deouiſſet,ſed hoc poſt legem factum etiam veriſimile eſt.

Herculi decimam ſolutam docet.

5 Decimam etiam Herculi paſſim voueri, votúmque effundi ſolere apud Romanos veræ fidei ignaros, in vſu comperimus: quod auſpicatiſſimum duxerunt, & fortunatiſſimum,qua de cauſa, Lucullum Romani moris & iuris peritum quòd decimam vouiſſet, votúmque perſoluiſſet, maximis auctum opibus, fortuníſque exiſtimauerunt, ſic ſcribit Alex.lib.geni.die 3.c.22. Item cum captis vehis aurum delphico Apollini mittendum eſſet ob decimas prædæ,quas in bello Camillus vouerat:nec in publico facultas eſſet, ornamenta ſua matronæ in ærarium detulere,patriæ magis quã ſuis conſulentes commodis,teſtis eſt nobis Liuius lib.ab vr. cond.5.hos igitur,cũ legem nõ haberẽt,ſola natura ductos, in comperto eſt.de hac decima loquitur tex. in l.2.in fi.ff.de polli.vbi Bud.vocat eã Herculanẽ:de qua inferiùs,queſt.3.

Mulieres ornamenta pro decimis ſoluendis tradidere.

6 Alij à Deo inſtitutam autumant, quia Deus Opt. Max. ordinauit & præcepit eas ſolui, Exod. 22. c. ibi, decimas & primitias tuas non tardabis offerre, primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, & Leuit. vlt. cap. omnes decimæ terræ, ſiue de pomis arborum, ſiue de frugibus, domini ſunt, & illi ſanctificantur, non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur, ſi quis mutauerit, & quod mutatum eſt, &c. An decima de iure diuino.

7 Decimæ ergo conſtitutæ ſunt à Deo per Moyſem, vt perſoluantur à populo filijs Leui pro miniſterio, in quo deſeruiebant ei in tabernaculo, non accipiebant filij Leui decimas, niſi ab eis, pro quibus offerebant preces, & quia ſacerdotes ſeruiũt domino, idco ipſis debent laici perſoluere decimas cap. eccleſias. 13. q. 1. & decimas à populo ſacerdotibus ac Leuitis eſſe reddendas diuinæ legis ſanxit authoritas. cap. decimas. 16. q. 1. Deus enim noſter, qui dignatus eſt nobis totum dare, decimam à nobis dignatus eſt recipere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam c. decimæ ibid. Diuiſio decimarum, oblationum, & aliorum iurium à Deo facta.

8 Et ſic Deus voluit, vt tribus Leuitica in duas ſcinderetur partes, videlicet in ſacerdotes, & Leuitas, ſacerdotibus enim omnia primitiarum iura, votorum, & redemptiones primogenitorum, oblationum, & ſacrificiorum dedit, num. 18. ca. Leuitis autem decimas omnium fructuum, pecorum liberè conceſſit, ſummo verò ſacerdoti decimam decimæ Leuitarum: vt in dict. cap. 18. ſcribitur, hodiè cùm ſacerdotes & clerici non ſint diuiſi, decimas, oblationes, & primitias recipient ſimul. Diuiſio decimarum oblationum, & aliorum iurium à Deo facta.

9 Et ſic putarem de iure diuino decimas à Deo Opt. Max. inſtitutas dictãte ratione quadã naturali, quę eſt, vt recognoſcamus illum, qui hoc nobis dedit. Sed quia in quacunque parte Deum recognoſcere poſſumus, placuit altiſſimo partem ſibi acceptam declarare, & eam filijs Iſrael nuntiauit, videlicet decimam: nempe natura nõ dictat nos ad ſoluendum decimã, potius quàm aliam partem, ſed ad offerendum aliquid Deo, vt ſcribitur Eccleſiaſt. 35. c. ſic: non apparebis ante conſpectum domini vacuus, hæc enim omnia propter mãdata Dei fiũt. Oblatio iuſti impinguat altare, & odor ſuauitatis eſt in cõſpectu altiſſimi, bono animo gloriam redde Deo, & non minuas primitias manuum tuarum, in omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica Concluſio quod decimæ à Deo ſint inſtitutæ.

ſanctifica decimas tuas, da altiſſimo ſecundùm donatum eius, & cætera.

Conciliantur opiniones.

10 Ex his conciliabuntur ambæ opiniones, nam ſi concluderemus eas eſſe de iure naturæ, ſequeretur homines ante promulgationem à Deo ligatos, & peccaſſe non ſoluentes, & tamen Iacob vouit eam, ergo non tenebatur, & Abraham dedit ſacerdoti Melchiſedec decimam, non de fructib. terræ, ſed de his quę in bello acceperat, & ſacerdos ei benedixit, vt patet Gen. 14. c. in fin. nec poterant deberi, antequam declaratæ eſſent à Deo, cui darentur, videlicet Leuitis: quibus præcepit ne poſſeſſiones haberent: quod Deus non feciſſet, ſi de iure naturę eis debitæ fuiſſent, alijs rationib. probat Thoſt. Matthæ. 23. c. & cõcludit de iure poſitiuo eſſe, ſed cum prædictis vos vtranq; opinionem tenebitis ſic conciliatam, videlicet eſſe de iure diuino inſtitutam, dictante ratione naturali.

Prædiales & perſonales ſunt à Deo ſolui præceptæ.

11 Ex quibus infertur, quòd tam decimæ prædiales, quàm perſonales ſunt à Deo inſtitutæ, & ſolui præceptæ, de prædialibus ſuperiùs dictum extitit, de perſonalibus ſcribitur. 2. Eſdr. c. 10. in fi. ibi, Leuitæ decimas habent in omnibus vrbibus, in quibus opus noſtrũ exercemus, & ita eſt in Hebræo, & de his etiam ſcribitur Deuteron. 12. cap. in princi. ibi, offeretis decimas, & primitias manuum veſtrarum, demum ius pontificium, & veteres patres ſolui eas ius diuinum ſequentes coëgerunt, multáq; dubia in his declarauerũt, vt ſcribit glo. in c. quicunque. 1. in 16. q. 7. concludens tam decimas prædiales, quàm perſonales lege diuina debitas, idem conſuluit Barba. conſil. 49. illud. col. 4. in 3. vol. iſta fuſiùs ſcribit Anton. Butr. in c. parochianos, in 1. q. eodem, & iſta ad ea quæ dicemus inferiùs in 13. q. an tolli poſſint, proderunt.

12 Et quia natura nos inducit, vt id quod dedit mihi Deus, illi retribuam: ideo etiam perſonales ex opere erunt debitæ, licet contrarium teneat D. de Traiecto, in dic. q. quolibet. 5. ſed quota de iure eſt poſitiuo, nec à lege Dei noua præcepta, ſed à lege antiqua iudiciali, vt teſtatur Angel. clauaſ. in ſumma angel. in verbo, decima. q. 2. & fratres prædicatores, & minores debent populum exhortari, vt ſoluãt tam decimas prædiales, quàm perſonales. cap. 1. de deci. in 6. ſic conſuluit Alex. conſil. 60. Romana. vol. 4.

13 Non

13 Non refragatur opi. Hug. de S. Victo. in li. 1. de sacr. parte 11. c. 4. & 11. vbi dicit decimas ante legem fuisse sub consilio, sub lege in præcepto, iam verò in libertate spiritus ambulare permittimur: quia cũ à lege veteri inductæ essent, & non sunt renouatę in nouo test. de iure tantùm positiuo debentur, secundũ eum. & hanc opi. secutus est D. Adr. de Traiec, summus olim pontifex, in d. q. 5. vbi probat morte Christi abolitam illam veterem legem, in eo quòd erant præceptæ solui tribui Leui, ex qua erant sacerdotes & Leuitæ. Respond. hodie verò clericis & sacerdotibus debentur. & licet ante legem non essent in præcepto dei quoad quotam, & cui darentur, tamen munera offerri in recognitionem beneficij necessarium erat, vt Eccl. 25. ca. patet. posteà dominus statuit decimam dandam, quod ius pontif. confirmauit. probat etiam c. parochianos. ibi, cum decimæ non ab homine, sed ab ipso domino sint institutæ. & c. tua. 1. ibi, quæ diuina constitutione debentur. & c. tua. 2. c. in aliquibus. de decis. licet istis iuribus Thost. respondeat esse introductas à Deo, sed hodie non deberi quasi à deo præceptæ, sed à concilijs, & à summis pontificibus: sed per prædicta puto institutas, & debitas iure diuino, quia dei institutum non est reuocatum expresse. imo ex receptum & approbatum ab ecclesia, & sic à spiritu sancto: & ideo dicitur etiam de iure diuino quicquid fabuletur Thost. nam etiam in concilio Magunt. cap. 38. sic dicitur: admonemus atque præcipimus, vt decimas de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari consuluit: & sic à Deo maximo institutas esse negari non potest.

Responsio opinioni, quòd decima sit iuris positiui.

14 Nec extinctum fuit illud ius vetus per legem Christi, sed morale sic. & hoc erat iudiciale secundum theolog. quos refert Asten. in sua sum in 2. par. lib. 6. tit. 35. rub. de deci. dicens, quòd postquam determinatio decimę partis est nunc per ecclesiam approbata, non minùs debet illas hodie dare populus, quàm olim, cùm populus nouæ legis obligetur ad maiora. vti asseritur Mat. 5. c. nisi abundauerit iustitia vestra pluſquam Phariſæorum, &c. & Pau. 2. ad Corin. 3. cap. in fi. Ego etiam puto populum teneri de nouo iure euangelij ad soluendum decimam. Mat. 23. & Luc. 11. dicit Christus, hoc oportuit facere, & illud non omittere, scilicet decimas soluere fructuum, quos dederat dominus. & alibi, reddite quæ

sunt Cæsaris Cæsari,& quę sunt Dei Deo. Et quia decimæ erant Dei,igitur renouatæ : quare de iure diuino, dictante ratione naturali,decimæ inuentæ sunt : à iure verò canonico forma & declaratio est facta : vt in tit.patet, de deci.& in multis alijs iuribus decreti.

15 Nec me mouet quòd illę decimæ,quas euntes ad templum Hierusalem comedebant.Deut.14. sunt sublatæ, ergo & istę dec.parochiales.Respond.illę reseruabantur ad sacrificia figurata offerenda,quæ hodie cessant,ideò & illæ decimæ cessabunt,intellige tamen vt scribam q.3.etiam illę quę debentur summo sacerdoti,non sunt sublatæ : quia ex causa papa eas imponere potest.cle. fi.de dec. Item decimæ quæ tertio anno præcipiebantur pauperibus dari, sunt in euangelio ampliata. Luc.vlt.quod superest date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.Non igitur solam decimam,sed omnia superflua iubet dominus pauperibus erogare.Aste. in sua sum.in 2.par.35.tit.rub.de dec.vers.cir.3.

Decimæ an in primo contineantur præcepto.

16 Imo quidam theologi firmant decimas, primitias, oblationes in primo præcepto includi, dum dicitur, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Adoratio est cultus latriæ : cultus autem latriæ esse non potest sine Dei seruitio ac recognitione : & quia per illa tria Deum recognoscimus,& illi seruimus,ideo illa tria inhoc 1.precepto includi videntur : sed ibi non taxatur quota, ideo non est in hoc precepto quota taxata: vt dicunt doc.theologi ad quos te reijcio.

Primitię quo tempore institutæ, & quantæ sint.

17 De primitijs etiam quota in lege noua non est taxata. nam in animalibus olim sufficiebat vnum ex ducentis dare : in aridis ac liquidis de 40. ad sexagesimum, in cap.1.co. ideo est statuta quantitas pro arbitrio soluentis secundum loci consuetudinem, Inno. Panor. & alij in d.c.1. quod probatur Ezechi.45.c.& hæ sunt primitiæ, quas tollitis,sextam partem ephi de choro frumenti, & sextam partem ephi de choro ordei,& cæt. & computat Hosti.in d.c.1. post Hiero. esse partem sexagesimam.

Abel & Romani primitias dederunt.

18 Item,primitiæ tempore Abel inuentæ fuerunt,Genes. 4.ibi, Abel quoque obtulit de primo-genitis gregis sui.c.1. de deci. & dicuntur primitiæ primi fructus, quos sibi dominus, tanquam omnium rerum dominus, retinuit : & quia omnia dat bona,in primis eum recognoscere debemus. Vnde

de Plin.lib.18.c.2.ait : Romanos olim non priùs deguſtare nouas fruges,aut vina ſolebant, quàm ſacerdotes primitias libaſſent.& iſtæ primitiæ ter in anno domino offerebantur: in paſchate de nouis granis, in pentecoſte de nouis panibus,in ſeptembri de nouis fructibus illius temporis, videlicet vini,& fructuum.theologi in Leuit 23.c. & feſta primitiarum gentes coluiſſe legimus.Iudicum.9.c.

Athenienſ. crinium primitias offerebant.

19 Item Athenienſes cùm ex Ephebis deceſſiſſent, primitias crinium Delphos deferebant, & cùm antiquiores comam circa tempora, aut poſteriorem crinem Apollini,& flaminibus tonderent,æuo ſuccedente Theſeus anteriorem capillũ Delphis dedicauit, vnde Theſeus tonſura proditus eſt : cuius exemplo iuuenes, cùm ex Ephebis exceſſiſſent, anteriorem comam Phebo,& Aeſculapio, aut Libero obtulêre,primitias poſtea Romani adoleſcentes magnæ indolis primam lanuginis barbam dijs conſecrare vſurparunt.teſte Alex.lib. genial.5. c.18.facit glo. in verbo, & primitias 13. quæſt.1.cap.1.ſed cui hodie primitiæ debeantur ? Reſpond. curatis à populo conſtitutis in ſua parochia.

20 Nec refragatur quod ſcribitur prouer.3. c.ibi, Honora dominum de tua ſubſtantia,& de primitijs frugum tuarum da pauperibus. vbi Chartuſ. intelligit Deum honorandum de decimis & primitijs : & poſtea dandum eſſe pauperibus de bonis noſtris. Alij intelligũt quod honorandus eſt Deus de omni ſubſtantia ſua,& de primitijs frugum dare oportet pauperibus: quia non primitiæ Deo offerebantur. c.1. de deci.ideo de primitijs & præcipuis fructibus da pauperibus, & implebuntur horrea tua ſaturitate,& vino torcularia tua redundabunt.

Conſuetudine tolli an primitiæ poſſint.

21 Vel meliùs dici poteſt, in Hebræo non eſſe, da pauperibus: ſed ſic ſcribitur : glorifica dominum de opibus tuis,& de primitijs omnis prouentus tui : ſic enim implebuntur horrea tua ſatietate, & torcularia tua muſto exundabunt. & ideo non obſtat quòd, valere conſuetudinem,vt nihil ſoluatur de his primitijs, & excuſare à peccato, ſcribat Hern.Bohic.in d.c.1. Ego verò puto contrarium : quia hoc eſt præceptum affirmatiuum, videlicet Deum honorandũ de primitijs. Non honoraretur,ſi nullæ darentur,igitur cõſuetudo non valeret, tum quia inducit ingratitudinem, videlicet vt Deo ingrati ſimus,qui omnia nobis dedit,ſuperat

enim ingratos Getas (vt prouerbio dicitur) qui has primitias & oblationes non soluit secundũ consuetudinem: quæ si non appareat, tunc quantum debeat soluere est ei liberum, dummodo aliquid soluat de singulis fructibus, & qui hoc fecerit diues erit, & benedictus à domino, & hoc asserit And. Hisp. in regu. decima. q. 8.

Primitiæ deci. & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur.

22 Et sic primitiæ, decimæ, & oblationes præcipuè in solis ecclesiarum bonis numerantur. c. causa. de verb. signifi. non est tamen præceptum morale, vt primitiæ dentur. Potest enim Deus honorari tam in medijs fructibus, vltimis, quàm primis, sed est quoddam præceptum iudiciale, & figurale, vt primitiæ dentur, id est primi cuiuslibet rei fructus. c. magnæ. circa finem. de voto. & in his maximè consuetudo attenditur, vt suprà dixi, & Boer. in decis. Burdegal. 256. pro iure primit. tamen vt aliquid soluatur, vt superiùs dictum extitit, est diuini iuris, id est à Deo præceptũ factum.

Oblationes quo tempore inceperunt.

23 Oblationes verò inceperunt tempore Cain, & Abel: vt scribitur Gen 4. licet quidam dicant à Noe, per id quod scribitur Gen. 8. c. in fi. ibi, ædificauit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. sed antea oblationes inductæ erant, vt patet. oblationes autem dicimus quæcunque de proprijs & licitis rebus ecclesiæ à fidelibus offeruntur. c. causa. de verb. signif. & numero. 7. c. scribitur, quòd principes Israel obtulerunt munera coram domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus, & alia magna munera, vt ibi scribitur, quæ dominus iussit suscipere, & ea Leuitis tradi. hodie, si offerant solidum, videtur magna oblatio: sed tamen valdè distat ab oblatione veterum.

Quibus casibus oblatio debetur.

24 Sed dubitari potest an necessariò faciendæ sint curato oblationes? Respondeo sic, in casibus sequentibus. Primò, quando consuetudo adesset, nam laici laudabiles consuetudines seruare debent. c. ad apostolicam, de symo. plenè Panor. in rub. de paroch. in fi. Henric. Boic. in 2. dis. c. quamuis. de deci. Secundò, si curatus indigeat. non enim suis militare stipendijs tenetur. Paul. 1. ad Corinth. 9. c. & c. cùm ex officij. de præscrip. glo. in c. omnis. de consecra. dist. 1. Fely. in c. veniens. 1. col. 2. de testib. Tertiò, in præcipuis anni festis, & maximè vbi ecclesia non habet decimas prædiales. d. c. omnis Christianus. de consecrat. distin. 1. & Bohic. in

in d.c.quamuis. Quartò, quando oblationes essent ex testamento faciendæ, vtpote in anniuersarijs, vel in sepulturis mortuorum, tunc illæ oblationes sunt necessariæ. c. nulli. 12 q. 2. c. vltima voluntas. &c. qui oblationes. 13. q. 2. Siluester prier. in sua summa, in verb. decima. quæst. 2. (Et quid nomine oblationum veniat, docet tex. in c. cum inter. de verb. signifi.)

25 Quintò, vbi non soluuntur primitiæ, tunc quia oblationes succedunt in earum locum, ideo necessariæ sunt. vide c. statuimus. 16. q. 1. & si quis oblationes ecclesiæ accipere vel dare voluerit præter episcopi conscientiam, vel eius cui huiusmodi sunt officia commissa, nec cum eius voluerit agere consilio, anathema sit, in Gangrensi cõcilio fuit statutum, vt patet in c. in canonibus. 16. quæstio. 1. etiam olim non audebat quis prophetam consulere, aut accedere vacua manu, vt patet 1. Regum c. 9. sic non debent parochiani ad ecclesiã ire sine oblationibus diebus maximè festis.

Prophetas consulere sine donis veteres non solebant.

26 Nec valet consuetudo, vt laici oblationes recipiant in ecclesia. cap. antiquos. cap. quia. &c. sanctorum. cum sequent. 10. q. 1. nam decimæ & oblationes æquiparantur, c. quamuis. de deci. vbi Iohan. And.

27 Et aliqui tres dicunt esse oblationum species. prima est donatio rei inter viuos deo facta, vel ecclesiæ: secunda causa mortis facta, quæ instar legatorum redacta est. tertia est vsualis, quam fideles faciunt ad altare, vel ad manum sacerdotis: vbi etiam firmant oblationes tunc spectare ad episcopum, quando celebrat in aliqua ecclesia suæ diœcesis. teste Matthæ. de afflic. in constitut. Neapol. lib. 1. rub. de dec. num. 32. consuetudo tamen in plerisque locis est in contrarium, etiam extra consuetudinem episcopus à paupere presbytero recipere eas non debet.

Tres species oblationum & quando episcopo debeantur.

28 Et sic improbatur consilium Dec. 148. reuerende. vbi decidit valere consuetudinem, vt laïci in oratorijs recipiant oblationes. nam cùm ipsi sint incapaces, non valet consuetudo. c. quanto. de consue. nec episcopus potest consentire, vt dimidiam partem oblationum laïcus habeat, ca. si quis basilicam. de consecr. dist. 1. alibi si operæ precium fuerit, abundantius scribam: nam sacras oblationes dicit tex. in c. inquirendum. de peculi. cleric. & sic laïcis non potest competere ius recipiendi oblationes: sed ex causa dari

Laïci oblationes recipere non possunt etiam in suis oratorijs.

oblationes laico possunt, fortè ad ecclesiæ reparationem, vel ad aliquem honestum vsum, & ad tempus, ita tamen, vt nullum ius per hoc habeant eas vendicandi: teste Præposit. in c. altare. 1. q. 3.

Cui debeantur oblationes factæ imagini.

29 Et cui debeantur oblationes factæ imagini, quòd curato illius ecclesiæ, vbi est imago docet Panor. in c. dilectus. col. 3. vers. 2. de offic. ord. & c. quoniam. eo. & Troilus Maluitius in tract. de oblatio. & episcopus non potest eas concedere domino domus, vbi est imago. Panor. in c. quamuis. eo. & in d. rub. de paroch.

Oblationes imagini factę in reparationem ecclesiarum conuertendæ. Decretalis ex integra.

30 Et quòd hæ oblationes curato debeantur, conuertendæ tamen sunt in reparationem ecclesiæ per episcopum, si ecclesia indigeat, legi in integra compilatione. Alex. papæ. 3. rub. de dec. in hæc verba, Plenè nobis innotuit ex tuarum literarum continentia, quòd cum hostia quædam sacrata in arca cuiusdam mulieris parochiæ tuæ concluſa fuisset, virtute domini faciente pars ferè media in corpus Christi manifestè conuersa est, ita vt caro videatur. Cùm verò hostia ipsa à parochiali ecclesia, quam scilicet ecclesiæ tuæ ad ecclesiam ipsam maiorem translata sit, idem canonicus oblationes, quæ obtentu illius corporis Christi eidē ecclesię proueniunt, instanter requirit, quas in reparationem ecclesiæ fideliter, sicut asseris, erogasti: licet autem eidem canonico petas super hoc silentium imponi, & nos libenter in eo, quod secundum dominum possumus, petitiones velimus attendere & admittere, petitioni, tamen super hoc non possumus exhibere fauorem, sed venerabilibus fratribus nostris Alban. & Siluan. episcopis, quibus causam ipsam committimus, dedimus in mandatis vt præfatum canonicum commoneant à petitione ipsarum oblationum desistere, vt eas in reparationem ecclesiæ prædictæ erogari permittat. Si verò ad hoc induci non poterit, eidem causæ debitum finem imponant. Et in suprascriptione illius decretalis scriptum est, Alexander tertius Attrebatensi episcopo. Et sic quamdiu imago est in parochia, oblationes parocho debentur. Si verò iure translata fuerit in aliam ecclesiam, illi ecclesiæ, in quam translata est, debetur. & illa decretalis non est in nostris decretalibus communibus.

Quorum oblationes recipi non debent.

31 Notandum est, quòd nec oblationes dissidentium, nec eorum qui pauperes opprimunt, recipi debent, c. oblationes

nes. & c.eorum. 90.distin. nec oblationes meretricis publicæ.c. ex transmissa. eo. & inferiùs dico quæst. quinta. nec raptorum oblationes. c.super eo.de raptorib. sicut nec vsurariorum. c. quia in omnibus. de vsur. nec alicuius, qui crimen notorium horridum commisit, c.miror. 16. q.7.Innoc. in d.c. ex transmissa. item qui bona ecclesiæ inuadunt oblationes non offerant ante restitutionem. cap. de viro.12. quæstio. 2. & hoc est in detestationem criminis introductum,ne ecclesia videatur approbare illud delictum grauissimum,& cum illo in eodem participare.

32 Hodie ista non vident sacerdotes, sed passim ab omnibus recipiunt,fortè quia conditiones personarum,& eorum crimina ignorant,nec de illis inquirere tenentur. Vide Exo. 25.cap. Materiam istam oblationum vide plenè examinatam per Socy. in suo tract. de obla. & hæc seruiunt ad elucidationem rub. de deci.primi. & oblat. & ad ea quæ inferiùs dicentur. & hæc de prima quæstione.

QVAESTIO. II.

SEcundò quamobrem introductæ sint?Resp.primò in signum vniuersalis dominij deus opt.max. eas sibi retinuit.c. tua.2. eodem. inficiari enim sanæ mentis vir non posset, quin Deus omnium dominus sit, & & vniuersalis. nam domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum,& vniuersi qui habitant in eo.ideo vt illum recognoscamus talem esse,ipse sibi has retinuit decimas, tributa verò principes, in signum specialis dominij. cap. cum non sit eo. Quam ob causam decimæ introductæ sint.

2 Secundo decimæ sunt etiam institutæ pro victu ministrorum ecclesiæ: & aliæ possessiones eis temporales sublatæ fuerunt.Num.18.in terra eorum nihil possidebitis, decimarum oblatione contenti: & ibid. c.8. inferte omnem decimam in horrea mea, vt sit cibus in domo mea. super quo ait Hier.sciatis vos perdidisse abundantiam, quia fraudastis me parte mea: reddatis igitur mea, & ego restituam vobis vestra. Et Malac.3. c. inferte omnem decimam in horreum meum, vt sit cibus in domo mea. & probate me super hoc, dicit dominus. Vnde Pharao tempore famis sacerdotibus statuta cibaria ex publicis horreis præbebat: & idcirco Pro victu ministrorum decimæ sunt institutæ.

Cur hodie affligamur.

non sunt compulsi vendere possessiones suas. Genes. 47. & nos hodie opprimimus sacerdotes, & ecclesias, ideò omnibus affligimur malis, c. multi. 1. quæst. 1.

3 Tertiò, hæ decimæ sacerdotibus concessæ fuerunt, vt legi Dei liberius vacare possent: vt scribitur 2. Paralip. cap. 13. Præcepit etiam Ezechias populo habitanti Hierusalem vt darent partes sacerdotibus, & Leuitis, vt possent vacare legi dei.

4 Quartò, propter fabricæ constructionem, & tuitionem. c. vobis. & c. concesso. & c. mos est. 12. quæst. 2. Hostien. in rub. huius titu. Ioh. And. & alij post eum, ibidem.

Tres portiones de bonis ecclesiæ fieri debent.

5 Quintò, propter pauperum & hospitum receptionem. Deuter. 14. c. & August. de Anchona. in tracta. de Ecclesiast. potestate. cap. 73. 4. quæst. dicens ex hoc ordinationem ecclesiæ ortam, vt de stipendijs ecclesiæ tres portiones fieri debeant. in cap. mos est. 12. quæst. 2. vna pro victu clerici: secunda pro reparandis ecclesijs, tertia addicta est pauperibus: & aliter dispensans rem ecclesiæ, tenetur. vnde Christus Matthæ. 17. cap. in fine. noluit de sibi datis soluere tributum, & ad alium vsum conuertere: sed misit Petrum piscatum, vt ibidem dicitur. & Hieron. super Matth. 13. cap. scribit. vt refert de Anchon. vbi suprà.

De horto Abrahæ.

6 Legimus etiam Abraham hortum plantasse iuxta puteum iuramenti, quem Hebræi Bersabaa vocant: hortum inquam, plenum optimis fructibus, & peregrinos suscepisse hospitio, quibus gratis necessaria omnia concedebat, nihil aliud pro pretio exigens, quàm vt scilicet orbis conditorem agnoscerent, venerarentur, & timerent rectorem cæli & terræ, cuius donum esset, quicquid comedissent vel bibissent. sicque in vera religione institutos, & ad vitæ melioris instituta conuersos dimittebat. sic ait Alphons. Lipoma. in lib. Gen. cap. 21. in fine.

Decimæ propter seruitium debentur.

7 Sextò, propter sacrificiorum oblationem. nam diuus Apostolus ait: Qui altari seruit, de altari viuere debet. 1. ad Corinth 9. & cap. cum secundum. de præb. & Nume. vlt. ca, Filijs Leui dedi omnes decimas pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: ideò hoc naturali conuenit rationi, vt qui seminat spiritualia, metat carnalia. nam mercenarius dignus est mercede. Diuus Paul. & bonorum laborum glorioſus est fructus, vt ait philosoph. &

ratio

ratio naturalis dictat, vt qui Deo pro populo ministrat, ab eo alatur. Host. in cap. à nobis. col. 3. eo. scripsi in præfat. ad rub. de collat. in concord. Imol. in cap. 2. de transact. dicit personales deberi in compensationem oneris sacramentorum.

8 Septimò, ex hoc patet Deum retinuisse decimam, potius quàm aliam partem: quia numerus denarius perfectionem signat. decimę enim & primitię Deo offeruntur, id est, initium & perfectio bonorum operum Deo perfecte sunt adscribenda: quia sine eo nullum bonum opus inchoatur, aut perficitur: vt diuus Paul. ad Philip. 2. ait, Ipse est qui operatur in nobis & velle, & perficere. Nouem verò partes retinentur, qui numerus est imperfectus: nempe quicquid imperfectionis & defectus in nobis est, nobis inquam, & nostris defectibus est ascribendum, non verò Deo. ideò scribitur Ozeæ 13. perditio tua, ô Israel: & in me auxilium tuum. Hostien. in cap. à nobis. col. 2. eodem. & Deus istam partem tanquam Leuitis sufficientem, & alteri populo non molestam, retinere voluit, vt Thosta. scribit super cap. 23. Mat. quæst. 56. vel etiam Deus à nobis primitias & decimas requirit, id est primas & vltimas portiones, cum ipse sit omnium principium & finis: cui principio fructus primarius, & cui fini decimas offerre debemus. denarius enim est & omnium numerorum complementum, & finis: vt in harmonia mundi tom. 4. in fine.

Quare potius decimam Deus retinuit quàm aliam partem.

9 Octauò decima vocari potest spiritualis, quia humilitatem continet illam, per quam omnia bona à Deo data esse nobis recognoscimus: mala autem à nostræ figmento naturæ: vnde si quis doctus potest alios erudire, non suæ debet attribuere prudentiæ, ingenióque, quòd possidet, sed gratias primùm agat domino, qui cuncta largitur, deinde sacerdotibus, & ministris, à quibus est eruditus. cap. reuertimini. vers. si quis doctus. 16. quæst. 1. Floren. in 2. parte, titu. 4. cap. 3. §. 1. Et sic Deus decimam, id est, numerum perfectum sibi retinuit, tum quòd sit perfectus, tum quod in nobis operetur & velle, & perficere, vt dixi. & nobis imperfectum reliquit numerum quia imperfectio in nobis est, & figmentum nostrum ipse cognoscit.

Decima est spiritualis.

10 Vltimò, vt omnia onera illi incumbentia curatus soluat, tam pro legatis & nuntijs sedis apostolicæ, quàm

episcopo,

Curatus debet habere quatuor matriculas seu libros.

episcopo, clericis, fabrica, & pauperibus. & vt ista debitè valeat expedire, opus est vt curatus habeat quatuor matriculas, seu libros, in quibus quatuor ista scribat: Primò baptisatos in vno libro scribere debet, diem, & mensem, & annum natiuitatis, patrem, & matrem, si legitimi existant: alioqui sufficit matrem describere, & susceptores, id est patrinos, & hoc probatur in cap. contumaces. 50. distinct. & glo. in cap. nomen. 2. quæst. 1. ex quo tex. extracta est ordi. regia, rub. *des registres des baptesmes.* Vbi abundantius scribam. Secunda est pro decedentibus, vt etiam horam decessus, si possibile sit, describat: hoc proderit, vt sciatur quando vacarit beneficium, an in mensibus qualificatorum vel ordinariorum, vel an in mensibus papæ, aut in mensibus ordinariorum, vbi papa habet certos menses proderit etiam vt sciamus, si pro decedente orandum sit, & eleemosyna facienda. cap. à nobis. 2. de senten. excommuni. nam & in extremis potest excommunicatus absolui. cap. vlt. de sepul. imò etiam post mortem, solennitate tamen adhibita, quæ describitur in dict. cap. à nobis. 2.

Elucidatio ordi. regiæ.

11 Tertia matricula est pro contrahentibus, vt si per hostiles incursus, aut incendia subditi dispergantur, illos curatus tempore quietis recolligere, ac ipsis testimonium per literas, proprio parochiæ sigillo signatas, de fide & matrimonio dare possit, de quibus in cap. non oportet. 1. de consecra distinct. 5. vbi glo.

12 Quarta pro illis, quibus de bonis ecclesiæ subuenit, vt ita ecclesiæ possint seruari indemnes, & concessa ac mutuata tempore famis, sterilitatis ac necessitatis, possint repeti tempore fertilitatis, & abundantiæ, ab illis, qui bona habent, & postea afflictis, & miserabilibus personis in suis necessitatibus subueniatur. & hoc pulchrè docet Iohan. Hugo, in tract. de offi. quatuor præla. rub. de matriculis curati. quod facit ad ordinat. regiam Franciſci. rub. *des registres.* quam plenius elucidaui in l. qui in continentibus. ff. de verb. signifi. & in d. ordi. in 2. tomo.

QVÆ-

QVÆSTIO. III.

TErtiò, quotuplex sit decima? respondeo multiplex. nam quædam est decima spiritualis, de qua supra, in proxima quæstione fuit dictum. temporalis verò est, quæ de tempore debetur, & ob id instituta fuit quadragesima, vt domino pars decima temporis tribuatur. cap. quadragesima. de consecrat. distinct. 5. ideò qui quadragesima non seruat, Deo decimam substrahit. Decima quotuplex.

2 Altera est substantialis, quæ ex substantia hominum debetur. sic vocat Florenti. in 2. parte summæ, in tit. 4. cap. 3. §. 1. & sequen. & ista de omnibus frugibus debebatur leuiticæ olim tribui à populo ex lege. cap. 1. de dec. Exod. 22. c. & Leui. vlt. & licet aliæ solui essent solitæ, non tamen ex lege debebantur, sicut ista, & est decima quæ parochialis vocatur: quia curatis parochialis ecclesiæ debita est reguraliter, & hanc pertractare nostræ est sententiæ.

3 Secunda est quam leuitæ, hoc est inferiorum ministrorum gradus, summo sacerdoti, videlicet Aaron dabant, Numer. 18. cap. ibi, præcipe leuitis atque denuntia, quum acceperitis à filijs Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum afferte domino, id est decimam partem decimæ, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum: & date eam Aaron sacerdoti. & istī comparatur decima, quæ papæ tribuitur. Potest enim papa ex magna causa, vt pote si contra infideles, vel ecclesiæ inimicos bellum gerat, hanc imponere, vel ex alia iusta causa. quamuis Panor. contrarium dicat in cap. 2. in fine. eod. titu. Nam postquam erat præceptum leuitis à domino, vt hanc soluerent, ideò non inuenio legem repugnantem, quominus imponi à papa etiamnum possit, vt inferiùs dicetur, & habetur 2. Esdræ cap. 10. in fi. Decima à Papa imponi potest.

4 Et sic ex illa authoritate Num. 18. requiruntur sequentia: primò quòd hæc decima sit imposita & præcepta, ibi. præcipe. Ergo sine impositione summi sacerdotis ab alio imponi non potest, & si aliter fuerit imposita, indicens eam est excommunicatus, in cap. clericis. §. 1. de immuni. eccle. in 6. Antequam decima imponi possit quæ requirantur.

Secundò requiritur quòd post impositionem sit denuntiata:

tiata : ibi, denuntia. debitoribus enim denuntiari debet, vt ſoluant. lege quidam Iberus. ff. de ſeruitu. vrbano. præd. doct. in l. vinum. ſi cert. peta. Tertiò quòd imponatur leuitis id eſt clericis, qui decimas percipiunt. Ergo his qui nõ percipiunt decimas, imponi non poſſunt decimæ papales, quas regales hodie quidam vocant. extra. 1. de dec. in communibus.

Quartò, quòd hæc decima imponatur ſuper decimis beneficij, ibi decimam partem decimæ, igitur non poſſet imponi ei, qui decimas non haberet, quia priuatio præſupponit habitum. cap. ad diſſoluendum. de diſponſa. imbue. & nunquam mihi fuerunt impoſitæ, ob defectum materiæ, laus Deo. § ſeruus. de capit. diminut. in inſtitu. & ideò non debetur decima ex hoſpitalibus. glo. in dict. cle. vlt. eo. quam ſequitur Feli. in cap. de quarta. col. 6. nu. 18. de præſcri. aliâs conſului pro ſocietate presbyterorum diœceſis Annicien.

Quintò, quòd ipſi clerici accipiant decimam. nam ſi non acciperent, illi non tenerentur ad iſtam. ibi. cùm acceperitis à filijs Iſrael. &c. niſi per eos ſtaret quò minus acciperent. l. quod te. ff. ſi cert pet.

Pro decimæ ſolutione ornamenta eccleſiæ capi non poſſunt.

5 Sextò, quòd is qui eam petit, ſit Aaron, id eſt ſummus ſacerdos, ibi, & date eam ſacerdoti. Ergo epiſcopis, archiepiſcopis vel alijs perſonis non debetur, niſi à papa concederetur. cle. vlt. de dec. quæ ſic habet : Si beneficiorum decima cuiuis ſimpliciter concedatur ad tempus, ſecundum taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet conceſſio, conſuetam, & ad monetam currentem communiter ipſa decima leuari poterit, & debebit, nec per collectores, exactores, ſiue leuatores ipſius decimę, eccleſiarum calices, libros, & alia ornamenta diuinis officijs deputata ex cauſa pignoris, vel diſtractionis capi, vel recipi volumus, vel diſtrahi, ſeu quomodo libet occupari.

6 Notandum eſt, quòd cùm in hoc regno Franciæ ſæpe practicetur, vt dicit ibi gloſ. ideò ſuper ea multę ſolent oriri dubitationes, quę deciduntur per Extrauagantem primam de deci. in communibus : ideò ad eam vnuſquiſque recurrat, & aliâs de hac conſului, & plenè ſcripſi in conſi. incipiente, iſtæ communitates &c. & non debet hæc exigi decima de capillis, quæ non excedunt viginti libras, teſte.

Collecta.

Collecta.in c.nuper eo, vbi plus dicit,quòd si fructus alicuius beneficij fuerint augmentati,decima ista non debet augeri, postquam semel taxata fuit.cle. fi.de deci. Et quando debet prouideri de beneficio vsque ad certum valorem, debet hic valor probari secundum taxationem decimæ, nisi aliâs valor probari posset, vt not. ibidem Collect. quod potest prodesse consiliarijs,quibus prouideri debet de beneficio vsque ad ducentas libras,& non infrà.

Valor beneficij quomodo probari possit.

7 Item in Concilio Constan.de hac decima sic reperi statutum: Precipimus & mandamus iura, quæ prohibent inferioribus à Papa decimas, & alia onera Ecclesijs,& personis Ecclesiasticis imponi, districtius obseruari, per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum, nisi ex magna & ardua causa, & vtilitate vniuersalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, & Prælatorum, quorum consilium commodè haberi poterit, nec specialiter in aliquo regno, vel prouincia inconsultis Prælatis ipsius regni vel Prouinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum maiori parte : & eo casu per personas Ecclesiasticas, & authoritate duntaxat apostolica leuentur. in sessio.43. & Thosta. plura scribit, q. 74. super cap.23. Matth. (& legi in Epistolis Clementis 4. datam fuisse à Papa decimam Regi Siciliæ, qui erat suo regno expulsus, & sic pro necessitate Papa eam exigebat vel concedebat.)

Quæ requirantur antequam decima à Papa imponi possit.

8 Et sic vides quando hæc decima imponi possit. Panor. in d.c.1. eo dicit in locum istius successisse quartam decimarum, quam Episcopi, cùm Episcopatus fructus erant tenues, solebant recipere : hodie verò non recipiunt, nisi vellent reparationes in beneficijs, à quibus quartam acciperent,facere.c.priscis.& seq.10.q.3.vbi gl. sed congruentius conuenit Papæ,vt prædixi vide Feder. consi.151.thema. & Marc.Mantua.consi.1. concludentem hanc decimam ex distributionibus quotidianis non deberi,ne diuinus minuatur cultus. Et quia aliâs sæpius ita fuit per Papam declaratum,cuius declarationi standum est.

Episcopi an decimam ab ecclesijs recipere possint.

9 Tertia est decima, quam vnusquisque de populo Israëlitico in suis horreis separabat, vt eas comederet, dum in templum Hierusalem proficisceretur, cùm in vestibulo templi

Decima pro anniuersarijs.

templi leuitas inuitaret ad conuiuum. c.1. de deci: & Deuter.12.& 14.in fi.caue ne relinquas Leuitam, quia non habet aliam partem in possessione tua. & in locum istius succedunt hodie aniuersaria, quæ pro mortuis fiunt, & interdum conuiuia presbyteris dantur in anniuersarijs pro consuetudine quorundam locorum, vt apud Virg. lib.3. Aeneid. est videre:

Solennes tum fortè dapes, & tristia dona,
Libabat cineri Andromachæ, manésque ciebat.

Et sic olim decima pro mortuis dabatur. hodie mali eam relinquunt, & à Deo relinquuntur. Vel oblationes quę fiunt in manus sacerdotum, possunt loco ipsius esse decimæ, vt Pan. & alij dicunt in d.c.1..

10 Ex quo ostenditur, quòd hæc decima debet dari pro orationibus, tam viuorum quàm mortuorum. glos. in c. ecclesias, in verbo, seruus. 13. q. 1. dicens, quòd licet veteres deuotioni addicti, quatuor olim decimas soluerent, tamen hodie nec vna quidem bene datur, idcirco fame, penuria, bellis, & alijs infinitis malis constringimur, de quibus inferiùs dico quæst. vlt.

Pupillis & viduis decima reseruabatur.

11 Quarta erat decima, quam veteres viduis & pupillis erogabant, de qua Deuter. 26. c. ibi, quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ & aduenæ, & pupillo, & viduæ, vt comedant intra portas tuas, & saturentur.

12 Ex hoc patet istam decimam capiendam post solutionem alterius decimæ, quæ parocho debetur, id est curato: & idem in alia quacunque decima: patet ibi, quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum. & hæc non capiebatur, nisi anno tertio post alias decimas. ibi, anno decimarum tertio.

Gradus in dando eleemosynam pauperibus.

13 Secundò est gradus in dando, quia primò præcepit Deus Leuitæ dandam ibi, Leuitæ. & sic priùs clerico pauperi dari debet, quàm laico. Tertiò, aduenæ potius quàm ciui: ibi, aduenæ: quia ciuis facilius inueniet, quàm aduena. Quartò, pupillo potius quàm pauperi maiori, maior enim est miserationis causa in minore. ibi, & pupillo, &c. Quintò viduæ ibi, viduæ d.c.26. Deute. Isti tamen gradus non sunt necessarij, sed pro necessitate cuiusque distribuenda est eleemosyna, imò in hospitalitate non est habendus

dus personarum delectus, sed indifferenter quibusque sufficimus, hospitales nos exhibere debemus.cap.si quis. in fi. 42.dist.Sextò,quòd hæc datur intra portas, hoc etiam non est necessarium : nam vbicunque inuenitur pauper, est donandus eleemosyna, quia intra portas nostras venire pauperes pati non solemus.

14 Quinta est decima episcopalis, quam olim Episcopi ex Ecclesijs parochialibus(quia episcopatus fructus tenues erant)recipiebant.c.quoniam.& c.dudum de deci.c.quia circa.infrà de priuileg.c.vobis.& c.concesso. 12. q.2.sed hodie de consuetudine etiam ista non debetur. c. priscis. & c. seq.10,q.3.sed tantùm quarta decimationum Episcopis affecta est.c. conquerente. de offi ordi.& in hac olim erat de iure communi fundatus, & fortè possunt intelligi iura, de quibus inferiùs dicetur,an hodie debeantur.

15 Sexta est decima,quæ ex voto debetur, per tex.in l.2 § fin.ff.de pollicit.his verbis sic descriptum: Si decimam quis bonorum vouit,decima non priùs esse in bonis desijt,quàm fuerit separata. Et si fortè qui decimam vouit, decesserit ante separationem, hæres ipsius hæreditario nomine obstrictus est: voti enim obligationem ad hæredem transire constat.gl. 1. in c. tua nobis. 2. de deci.intelligit in decima, quę ex voto debetur,secus in alia decima,cuius transfertur dominium in Ecclesiam,etiam antequam sit segregata. Decima ex voto debita.

16 Aduertendum est ad intellectum d.§.fi.d.l.2 Nam quãuis doct.ibi eum valde contorqueant, ego tamen puto sic intelligi posse,quòd si quis vouerit decimam partem bonorum, illa non desijt esse in bonis vouentis, priusquam fuerit separata ab alijs bonis.Ratio dubitandi erat,quod in ecclesiam transit dominiũ sine traditione. l.fi.C. de sacrosan. eccl.c.2 de consue.sed contrarium est ibi.Nam pars bonorũ decima est incerta: ideò non separata,non desijt esse in bonis vouentis:quia incertam partem rei nemo possidere potest.l.3 §.incertus.ff. de acq.poss. ignoratur enim super qua parte bonorum erit decima : ideò ecclesia non habet rei vendicationẽ, illius rei incertæ,tum quòd non possunt esse vnius rei duo domini insolidum,tum quia non est iusta causa ad partem incertam vendicandam, ideò non datur rei vendicatio.l.quæ de tota. §.1.ff. de rei vend.sed is qui vouit actione personali,cogi potest ad illam decimam separandã Intellectus ad l.2. §. fi. ff.de pollici.

&

& soluendam, & præstandam, nec potest pœnitere post votum, qui si eam non separauerit, & sic decesserit, hæres ipsius obstrictus erit: quia voti istius obligatio transit ad hæredes, vt dicit ibi tex. Et sic voués erat in vita obligatus: quicquid dicant ibi doct. per principium tex. ibi, si quis rem aliquam vouerit, voto obligatur, quæ res personam vouentis obligat, non rem, quæ vouetur. contra Bar. & alios ibi, & in l. si is qui pro emptore. in fi. ff. de vsucap. alioqui non transiret obligatio, quæ non esset ad hæredem, per l. 2. § ex his ff. de verb. obl. l. hæredem. de reg. iur. arg. l. decem. ff. de verb. oblig.

Dominium rei donatæ quando ad eccle. non transeat.

17 Et sic limitatur d. l. fin. C. de sacrosan. eccl. vt non habeat locum, quando bona incerta sunt ecclesiæ donata, vt si quis donet tertiam, vel quartam partem bonorum, illo casu non transibit dominium sine separatione, per d. §. fi. l. 2. secus quando bona certa sunt, tum ne duo in vnum specialia concurrant. l. 1. C. de dot. promis. tum per rationes prædictas, quamuis glo. in c. moderamine. 16. q. 1. dicat hoc verum in decima quæ vouetur: secus in alia. tamen non video diuersitatis rationem in his decimis: ideò oportet iura iuribus conciliare, vt in l. vnica. C. de dot. promis. nam post votum decima debita est, sicut & alia: quia dicitur vouete, & reddite vota Deo. ideò in vtraque decima idem dicemus, vt scripsi in q. 8. inferius: quamuis glos. & doct. in d. c. tua. 2. primam sententiam sequantur, & votum pro voluntate & desiderio, glo. exponit in l. cura. §. 1. ff. de muner. alibi tractaui.

Decima fisco olim debita.

18 Septima quæ olim debebatur fisco, de his, quæ mariti sine liberis decedentes, coniugibus suis relinquebant, sed hodie aboleta est. in L. 2. C. de infirman. pœnis cœlibat.

Metallorum decima fisco debetur.

19 Octaua est decima metallorum. Nempe si aurifodinæ, argentifodinæ, vel aliæ metallorum venæ in fundis priuatorum inueniantur, decima metallorum pars fisco debetur, & altera decima domino fundi, decreta tamen ante omnia decima curato debita. per l. cuncti. C. de metall. lib. 11. gl. in l. inter publica. vbi scripsi ff. de verb. sign. & in decis. Neapol. q. 321. vide inferius q. 8. de quibus bonis decima soluenda sit.

20 Nona est decima litis. Olim is, qui iniustè litigabat, nomine expensarum & sumptuum, decimam partem eius, quod petierat, reo dare tenebatur, & παρακαταβολὴ genus

actionis

actionis dicebatur, qua qui experiri volebant, pecuniam deponebant. Moris enim fuit, vt qui hoc genere experirentur, tam actor quàm reus apud acta decimam æstimationis litis partem deponerent, mulctam scilicet futuram temerè litigantis. testis est nobis Budæ. in comment. linguæ Græcæ. quod probat l. generaliter 1. C. de episc. & cler. sed ibi doct. in hoc dicunt illam legem abrogatam esse. & §. hæc autem de pœna teme. litig. in instit.

21 In curia tamen parui sigilli Mont. spessulani hæc decima alitur, ac confouetur. Nempe rex vel regina percipit decimam partem cuiuscunque debiti, in illa curia petiti, ab eo qui succumbit, vt est statutum in ordin. reg. rub. *de la cours du petit seel de Montpellier*. artic. 5. & per totum. Decima litis in curia parui sigilli exigitur.

22 Et baiulus seu gubernator Montispessulani etiam decimam partem eius rei, quæ petitur in curia vindemiarum obtinet, & in hac decimæ litis exactione inspicitur id, quod petitur, non quod exigitur. nam si decem petantur, rex consequitur vnum, licet non deberentur, nisi quinque. Bart. in lin offerendis. C. de appel. allego. tex. in l. pe. in fi. ff. de iurisd. omn. iudic. ibi, semper quantum petatur quærendum est, non quantum debeatur.

23 Decimò, quædam est decima ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est, quæ secundum iuris ordinem imposita exigitur. vt decimæ prædiales, & personales, de quibus inferiùs. Extraordinaria est, quæ extra iuris ordinem imponitur, vt si Papa ex aliqua iusta causa imponat, illa extraordinaria dicetur, & si quis vendat fundum liberum ab omnibus decimis, intelligitur de extraordinarijs, non de ordinarijs, Deo & eius ministris debitis, vt docet Bal. in l. fistulas. §. frumenta in fin. ff. de contrah. emp. per l. Seio. §. medico. ff. de annuis lega. sequitur Franc. Cremen. sing. 107. vendidi. & Soci. consi. 257. viso. col. 2. vol. 2. (hoc tamen non approbo, vt alibi dicam.) Ordinaria & extraordinaria decima.

24 Extraordinaria etiam quam Admirallus, seu admirabilis accipit ex latrocinijs marinis, vt patet in rub. *de l' Admiral*. ordin. 1. art. 13. in ord. reg. Admirallus decimam recipit.

25 Vndecima quædam est decima integra, quædam non integra est, quæ cum integritate persoluitur, id est de decem vnum, & nouem retentis, decimum præstatur. c. fi. de paroch. c. commissum. cum seq. & c. cum homines. c. ex Integra decima.

parte.2. & ſeq.&c. in aliquibus.eo. & hæc eſt vera decima, quæ Deo debetur,& curatis perſoluitur.

Maiores decimæ & minutæ quæ.

26 Duodecima,quædam ſunt maiores decimæ,ſiue groſſæ, quæ ex frumento & vino ſoluuntur : minutæ verò quæ ex hortis,pullis,& ouis.gloſ. & doct.in c.cum ex tua. & c. ex multiplici.de deci.vbi in Anglia,in lana, lacte, & caſeis eſt, & in multis alijs locis.in c.cum in tua.de deci.

27 Decimatertia,quædam ſunt feudales,id eſt,in feudum date,aliæ non c.tua. 1.de deci. de his dicam infrà quæſt.10.

De decimis parochialibus & earum ſpeciebus.

28 Viſis ſummatim decimæ diuiſionibus, dicendũ eſt de parochiali decima, quã duas in ſpecies partiri doctores ad vnũ aſſerũt.videlicet in perſonales,& reales,ſeu prædiales.

29 Perſonales ſunt quæ ex acquiſitis perſonæ labore, & opera ſoluitur. c.ad apoſtolicæ. de deci. ſiue proueniant ex artificio,induſtria,ſcientia,militia,negotiatione,vel ex alio quolibet actu licito : vt dicetur inferiùs q.octaua.

An perſonales decimæ debeantur.

30 Quæro an iſtæ perſonales etiamnum debeantur ? Inno.in cap.fin. de paroch. deberi exiſtimat,ſic dicens, quòd licet quidam inſani hæretici dicant perſonalẽs non eſſe in obligatione,tamen contrarium eſt expreſſum in Deute.12. c.in princip.ibi, offeretis decimas & primitias manuum veſtrarum,quod gl.ſequitur in c. fi.de pœnit.diſt.6. nam maior ratio eſt, quòd aliquis præſtet decimam de eo quod manus tanquam nobilior pars acquirit, quàm de eo quod humus producit. cap.reuertimini. & c.quicunque. 16.q.1.c. quadrageſima.de conſecrat.diſtin.5.vbi iubemur dare decimas omnium : ergo de labore perſonæ. Hanc ſententiam ſequuntur Anton. & Panor. in c. in aliquibus. in fi.de deci. & hæ maximæ debentur his curatis, qui non habent alias decimas prædiales,vt eccleſiæ vrbium communius, & tunc indigentes curati, poſtquam miniſtrant ſpiritualia, debent metere temporalia,& de altari viuere, poſtquam altari ſeruiunt,c.cum ſecundum.de præbend.& poſſent tunc exigere decimas perſonales, & hoc eſt iuſtum, vt aſſerit Aſteſa. in ſua ſumma.in 2.parte, rub.de deci.art.4.q.6.glo. tamen in c. 1.de dec.lib.6.tenet decimas prædiales iure diuino debitas, perſonales verò humano.per d.c. in aliquibus. & c. non eſt, vbi dicitur: quod ſancti patres in ſuis ſcripturis tradiderunt ergo non de iure diuino, & nullibi reperitur eſſe præceptum à iure diuino, quòd perſonales decimæ ſoluantur : &

vbi

vbi eſſet præceptum, hoc eſt, de iure veteri, quæ lex vetus eſſet per Chriſtum obliterata. vt Paulus ad Rom. 7. & ad Heb. 8. & 10. docet. facit c. fi. 24. q. 3. & ita reſidet. Hoſti in c. ad apoſtolicæ. & cap. à nobis. c. & Traiecta. in diſt. q. 5. Vos tamen dicite hanc decimam vt in 1. quæſtione concluſi, eſſe iuris diuini naturali ratione inductam, & an tolli poſſit poſſit dicetur inferiùs q. 13.

31 Sunt tamen quædam decimæ perſonales, quæ Deo ex perſona propria præſtari ſolent, vtpote agendo pœnitentiam, & bona opera exercendo, ob quam rem fuit inſtituta quadrageſima, vt decima temporis Deo perſoluatur, de qua habetur ad Heb. 7. ibi, Leui qui decimas accepit, decimatus eſt, & c. quadrageſima. de conſecrat. diſtinct. 5. & aduerſus iſtam non prævalet conſuetudo, nec inimicus, quamuis voraces circumeant hæretici, deuorare eam, ne in conſpectu illorum ſit, ſatagentes: ſed ante eos inſtituta fuit, & poſt eos remanebit. Quadrageſima decima temporis.

32 Prædiales decimæ ſunt, quæ ex fructibus prædiorum debentur, c. 1. & c. ad apoſtolicæ. c. peruenit. de dec. vt vini, frumentique decima, & fructuum arborum. Hoſti. tradit. in ſumma. §. quot ſint eius ſpecies. Prædiales decimæ quæ.

33 Mixtæ ſunt, quæ partim à prædijs proueniunt, vtpote quia ibi viuunt animalia. c. commiſſum. de dec. nam ſicut arbor illius loci cenſetur, in quo viuit l. ſi plures. in fin ff. arb. furt. cæſa. ſic & animalia. l. cum quidam. ff. de fundo inſtruct. partim etiam à perſonis, id eſt, à cuſtodia perſonarum emanant, quia cuſtodia deficiente lupus inuaderet, & nullus vel paruus eſſet gregis fructus, qui de agnis, & alijs animalibus proueniunt, ac fœtus. c. paſtoralis. & c. ad apoſtolicæ. de dec. & de his inferiùs fuſiùs dicetur. q. 6. & octaua. de alijs autem decimis nil, cùm ſint facti deſcribo, & quia in iure non reperiuntur. Mixtæ decimæ.

QVÆSTIO IIII.

QVartò, quid ſit decima? Reſponde: Eſt omnium bonorum licitè quæſitorum quota pars, Deo diuina conſtitutione debita. Card. conſil. 26. pro euidentia. Primò dicitur in definitione de omnibus bonis, quod probatur in cap. non eſt in poteſtate. Quid ſit decima.

ibi,de omnibus bonis decimæ ſunt miniſtris eccleſiæ tribuendæ.eo.Secundò, ſcribitur licitè quæſitorum,quod habetur in c.ex tranſmiſſa ibi, qui fidelis homo,de omnibus quæ licitè poteſt acquirere, decimas erogare tenetur. eod. inferiùs elucidatur. q. 5. Illa enim quæ iniuſtè quis acquirit, reſtituere tenetur,aliter peccatum non dimittitur. reg.peccatum.de reg.iur. in 6. & ſic non debet dare decimam illorum bonorum.ſpecies enim furti eſt,de alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere,l.ſi pignore.ff.de furt. Quota pars,videlicet decima,c.1.& per totum eo. ſed aliquando ſoluitur duodecima, vigeſima, vel alia quota, & ſemper habetur pro decima,ideo dicitur quota pars, vt inferiùs.q.13. an decimæ tolli poſſint, inferam. Debita, hoc probatur in cap.tua nobis.2.eo.tit.& fuſiùs tractaui ſup.q.1.& 2.

De licitè acquiſitis decima ſolui debet.

Diuina conſtitutione, hoc exprimitur in cap. tua.1. ibi. quæ diuina conſtitutione debentur. & cap. in aliquibus. in fin.ibi, quæ debentur ex lege diuina. eod. & comprehenditur ius naturæ : vt ſcripſi in 1.quæſtio ſuperiùs.

Nec refragatur text.ibi, vel conſuetudine approbata : Ergo de conſuetudine quædam decima debetur, & ſic non ex lege diuina,quia reſpon.decimam deberi de conſtitutione diuina, verùm quia conſuetudo interdum eam diminuit, vt inferiùs dicam q.13. Ob id illa debetur ſolùm, quæ ex conſuetudine approbatur, vel debetur, quaſi velit dicere, ſi integra decima ex conſuetudine non debeatur,illa non ſoluetur,& hoc vult dicere d. §. fi. c. in aliquibus. & ſic ſemper iure diuino debetur,à conſuetudine approbato,vt ſcripſi ſuperius q.1. Hoſti. in ſumma alia ſuper hac definitione ſcribit, ad eum recurras : hæc ad iſtam ſufficient nunc quæſtionem, quamuis aliæ poſſent dari definitiones iſta nunc contentus ero.

An de conſuetudine decima debeatur.

QVÆSTIO V.

Quis ad decimas teneatur.

QVintò,quæſitum eſt,quis ad has decimas teneatur ? Reſpondet c. à nobis. de deci.ibi, cum igitur quilibet decimas ſoluere teneatur, ſiue ſit nobilis,ſiue ignobilis, & non ſolùm futuras, ſed præteritas,ca.veniens.in fi.de tranſac.

2 Sicut omnes tributum Cæſari ſoluere tenentur.c.ſi tributum.

burum.& sequen.11. q.1.l. fi. C. sine censu.ita & multo fortius decimas quæ sunt tributa egentium personarum, & sicut tributa principibus, ita decimæ pauperibus affectæ sunt,cap. decimæ.16.q.1.c.tua.2.de dec. Decimæ sunt tributa pauperum.

3 Etiam prælati ad decimas prædiales tenentur, vbi sunt prædia sita,Innocen.in dict.c.2.eod. Cardi.consil. 88.capitulum.nu.7.

4 Et ad personales, vbi sacramenta ecclesiastica recipiunt,vel vbi audiunt diuina. Hosti.Bohic.Anto. & alij in c.2. col. 2. eod.tit. tum quòd quilibet teneatur, & tam laïcus quam clericus docet text.in 16. q.1.c. si quis laïcus. & sufficit quòd audiant diuina:licet non suscipiant ibi sacramenta.Innoc.& But.in d.c.2.in fin.aliàs posset fraudari ecclesia tota decima,si episcopus haberet omnia prædia, vel maiorem partem illius parochiæ, quod non est concedendum. vt.in c.suggestum.eo tit.

5 Canonici de fructibus,nisi sint iam decimati illi ecclesiæ, vbi habent præbendas, decimas soluunt,c.nobis, & c. tua. vbi Hosti.& Innoc.eo.& Anto.in d.c.2. in fin. Canonici & clerici decimas soluunt.

6 Clerici etiam de prædialibus,sed non de dote eccle. decimas soluunt.per dict.cap.2.eod.vel clerici non clericis æqualibus, sed superioribus,decimas præstant,vt quidam intelligunt. d. c. 2. Ego verò dico quòd clerici non tenentur soluere clericis decimas, ex illis decimis, quas recipiunt, sicut nec leuitæ leuitis persoluebant : quia nil aliud ipsi id temporis possidebant, sed si clerici non constituti in sacris labores accipiant spiritualium ministrorum, id est,audiant diuina, & sacramenta recipiant à clericis, id est à sacerdotibus, eis tenentur ad decimas personales.& hoc probat tex.ibi.illi profectò clerici, qui à clericis spiritualium ministrorum labores accipiunt, decimas eis debent. Et sic nouiter intelligo illum tex. quicquid ibi doct. dicant. nam leuitæ decimis contenti erant, ex quibus decimas non persoluebant, sic curati hodie ex decimis suæ parochiæ, alijs decimam non præstabunt quamuis multiplex sit, vt q.3. dixi. Intellectus ad cap.2. de deci.

7 Item clerici communiter viuentes, vel monachi decimas soluere non tenentur de laboribus, seu nutrimentis suis : quia omne quod superest,erogandum est in causas pias.c.decimas.16.q.1.infernus dico.q.13.plenius. Monachi ad decimas an teneantur.

8 Idem est etiam in prælatis recipientibus sacramenta, vt etiam ad decimas personales persoluendas teneantur, vbi sacramenta recipiunt, & idem in sacerdotibus firmat Ant. But. in d.c.2.col.2.

Sacerdotes an ad decimas teneantur.

9 Sed hodie cùm sacerdotes non recipiant sacramenta, nec audiant diuina ab alijs, sed ipsi per se cantant, & sacramenta per se recipiunt, decimas non soluunt, ad decimas tamen personales de lucro & artificio, sicut laici tenentur, & ad oblationes, quia nomine ecclesiæ percipiunt sacramenta. teste Innoc. in d. c.2. Ego tamen tenerem contra eum, quia cessante causa, effectus cessare debet. c. cum cessante. de appel. nempe leuitæ non recipiebant decimas ab his, quibus non ministrabant, c. ecclesias. 13. q. 1. sic non exigetur decima à sacerdotibus, quibus non ministratur, sed inferiores clerici. i. primæ tonsuræ, vel alij postquam recipiunt sacramenta, sicut laici ad decimas, & oblationes astringuntur, siue sint coniugati, siue non: contra gl. ibidem in d.c.2. & hoc probat ibi tex. dicens, illi qui recipiunt, ergo qui non recipiunt non tenentur: arg. à contrario sumpto, quod est validum, c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præl.

10 Idem est in monachis non sacerdotibus, qui ab alijs curatis pascuntur, vt ad decimas, & oblationes teneantur, secus si sacramenta ab illis non recipiant, vtpote quia sunt sacerdotes, tunc ad personales non tenentur, c. alia. 16. q. 1. sed cum monachi & alij religiosi in suis monasterijs recipiant sacramenta, & ab alio quàm à curato, personales decimas non præstabunt, prædiales autem sic, vt inferiùs dicetur.

Iudei decimas soluere tenentur, Turci, hæretici, & alij.

11 Item Iudæi, de terris quas colunt, c. de terris. eodem tit. ne fortè illa occasione ecclesiæ valeant suo iure fraudari, vt ibi dicit tex. & idem doct. ibi de Pagano, de Turca & hæretico, vt non debeant esse ij stolidi melioris conditionis, quàm Christiani. arg. l. seruius. ff. quod vi aut clam. & c. cum qui. de præben. in 6. Card. in c. in aliquibus. eo. & ad personales decimas Iudæos & hæreticos teneri concludit. gl. in c. decimæ. 16. q. 1. & in d. c. tua. nam quamuis non audiant diuina, est tamen illis imputandum: quia non stat per ecclesiam, quæ nemini claudit gremium, & nemo ex sua improbitate commodum consequi debet, l. itaque fullo. ff. de fur. saltem tenebitur Iudæus & infidelis soluere æstimationem

tionem illius decimæ personalis, & oblationes, quas habuisset ecclesia à bono Christiano, qui in illa domo, in qua Iudæus habitat, resedisset, si ille infidelis abfuisset, c. quanto. in fi. de vsuris, vt ecclesiæ seruentur indemnes. tex. in summa. 39. dis. in fi. & d. c. quanto. & in 2. compila. erat decre. incipiens, ad hoc expresè facta. Et ista asserunt Panor. & alij in d. c. de terris. post gl. in c. tua ibidem.

12 Et in Sarracenis idem consuluit Oldra. consil. 91. venit in dubium. & Marc. Mantua. consil. 188. cum alias. col. 2. & Alfons. de montal. in foro regal. rub. de la guarda de las cosas de la sancta yglesia. l. 4. lib. 1. tit. 6.

13 Idem concludit Lapus allega. 63. in Dei nomine amen. Dubitatur in canonicis, qui acquisierunt domos in ecclesia parochiali, vt satisfacere teneantur sicut alij, ne parochialis ecclesia dispendium patiatur. Vnde tex. præcipit in c. in aliquibus. eo. quod domini dent colenda sua prædia illis, qui decimas sine contradictione persoluant, & sic domus locari debet ijs, qui decimas soluere valeant.

Canonici decimas soluere debent.

14 Pauperes etiam ad has astringentur decimas. teste Panor. & alijs in c. cum homines. col. 2. de decim. quia decima quasi debitum soluitur, c. parochianos. eod. tit. & in solutione debiti non habetur ratio ad difficultatem. l. continuus. § illud. ff. de verb. obligat. & sic nec ad inopiam, nisi post cessionem, vt in rubr. ff. de cessio. bonor. & in c. Odoardus. de solutio. & propter paupertatem quis non debet aliena rapere: nec est ignoscendum ei, qui prætextu paupertatis turpissimam vitam elegit. l. palam. § non est ignoscendum. ff. de ritu nuptiar. facit c. habebat. 12. q. 1. & melius est pauperi illas soluere, & Deum recognoscere, quam sibi decimas retinere, alioqui quilibet posset se pauperem dicere, & sic decimas retinere, quod non posset fieri, sine superioris authoritate. glos. vlt. in c. quia tua fraternitas. 12. q. 1. imò debet recognoscere se effectum pauperem, quòd decimas non soluerat. vt inferiùs dico q. vlt. Et ideo nunc bene debet soluere, nisi ecclesia ei remittat: vt Hosti. in §. fin. quæst. 8. in sua summa docet. vel si fortè fame periret, tunc non tenetur soluere, quia omnia bona sunt communia tempore extremæ necessitatis. l. 2. §. cum in eadem. in fin. ff. ad legem Rodiam de iact. cap. si quis propter. de furt. & tunc debet confiteri, & propositum reddendi

Pauperes an ad decimas teneantur.

habere,ac promittere se redditurum,si ad pinguiorem peruenerit fortunam, alioqui peccatum non remittitur. reg. peccatum.de reg.iur.in 6.

Decima quando pauperi remitti debeat.

15 Imò pauperi,qui non soluisset decimam longo tempore, quam si vellet postea integram soluere,oporteret, quòd omnia sua venderet, ecclesia debet remittere, quòd inde viuere possit.per gloss.in cap.quicunque.in 16.quæst.7.quia ecclesia cultrix & auctrix iustitiæ,non patitur contra iustitiam aliquid fieri in se,vel in alterum. Priuatus verò sæpe obuiat iustitiæ,cap.vno. de aliena. feud. & inanis est actio, quam inopia debitoris excludit,cap.olim.in 2.de restit.spoliat. l. nam is.ff. de dolo. Panormitanus in cap.vt super in prima glo.de rebus ecclesiæ non alienand. (Hospitalia verò de terris quas habent, & de quorum fructibus nutriunt pauperes,ad decimam de illis terris non tenentur:quia illæ terræ sunt addictæ ad alimenta pauperum: aliàs ipsi fame perirent, & omnia essent vendenda pro alimentis eorum. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccle. multo fortiùs debent istæ possessiones,& illarum fructus retineri pro victu pauperum.)

Mercenarij ad quas teneantur decimas.

16 Item mercenarij, & famuli, si sint homines liberi, de lucro proueniente ex mercede, decimam debent parochiali ecclesiæ præstare, in qua degunt, ac diuina sacramenta recipiunt: sed si serui fuerint, cùm nihil habeant, non soluent, sed dominus ibi soluet, vbi habitat,cap.questi. & cap. decimæ. vbi glo. 16. q.1.Innocen. & Anto. in cap.2. col.vlt.eod.

Institores decimam ex lucro soluant.

Illi autem institores, qui alieno nomine negotiantur, de eorum lucro decimam debent vbi percipiunt sacramenta,sed dominus decimam vbi audit diuina, etiam de illo lucro decima soluetur, quod prouenerit ex tali factore Lugdunens.dicto cap.questi. Hosti. & Antho.in dicto cap. 2.circa.fin.

Meretrices an decimam soluere teneantur.

17 Etiam meretrices ad decimas astringuntur, & quilibet alius etiam iniustè acquirens, ita demum si in illum translatum sit rei dominium, & cesset ab eo repetitio. cap. ex transmissa. eodem & cap.non est putanda. 1.quæst. 1. & dicit Card.in dict.ca.ex transmissa. in fi. quòd sacerdos poterit à meretrice decimam & oblationem recipere, eo modo quo à ludæis: & tunc cessat gloss.ratio dicens, à meretricibus

tricibus non debere recipere, ne videatur ei impunitatem præstare, vel si in ea videat signa pœnitentiæ, recipere potest, alioqui non, sine episcopi consensu. per id quod habetur Deutro. 23. cap. non offeras, vel in Hebræo est, non inferas mercede m meretricis, aut pretium canis in domum domini Dei tui. Vnde concludit Hostien. in d.c. ex transmissa, quòd meretrix tenetur soluere decimam: ecclesia tamen non recipiet, ne ipsius videatur approbare turpitudinem. arg. cap. oblationes. 90. dist. vel in occulto ecclesia recipiet, non in publico: vt asserit Troilus maluit. in tract. de oblatio. in 2. parte, nu. 6. & hoc secundum eum procedit in meretrice publica. Amasia verò, vel alia poterit, & debebit & decimas & oblationes præstare. Ioan. de Turre crema. in c. decimæ. ver. ad tertium, 16. q. 1.

18 Et idem est in quolibet publico, & notorio peccatore, cap. miror. 17. q. 4. & vbi quæstus sit ex peccato notorio, ecclesia non debet recipere, ne peccatum approbare videatur: secus si venerit ex crimine occulto, licet prælatus illud sciret, cap. si tantum 6. quæst. 2. Host. in summa. §. fin. versic. quæritur vtrum.

Ex peccato notorio quæstus proueniens decimas non soluit.

19 Præterea de dote ecclesiæ, si prædium in aliena parochia situm sit, solui decima debet, postquam diuisæ fuerunt parochiæ cuilibet decimæ in sua parochia assignatæ sunt, & illius loci prædia affecta ad eas. & licet dentur illa prædia ecclesiæ alterius loci, non tamen minùs soluitur decima, c. 1. vbi gl. & doct. de censib. nisi curatus illius parochiq in fundatione eam remiserit: quia res transit cum suo onere l. alienatio. ff. de contrahen. emp. c. ex literis. de pigno. nec debent ædificari ecclesiæ cum præiudicio alicuius, & discoperiri vnum altare, vt aliud cooperiatur. l. assiduis. in fi. C. qui potio in pigno. habeant. Vnde dicit tex. in c. ecclesiæ antiquitus constitutæ, nec decimis nec vlla possessione priuentur. & c. quicunque. & seq. 16. q. 1. facit text. in c. nuper. & ibi Panor. in primo nota. eod. titul. dicit se nescire alibi æquè bonum tex. in hac materia, vbi Cistertien. qui erant priuilegiati in decimis non soluendis, consentiunt, quòd de terris etiam pro monasterijs fundandis, decimæ soluantur, videlicet, quia alijs excolendæ dabantur: & si non dentur, ecclesia soluet, vel religiosi component: quamuis gloss. in c. 2. de deci. contrarij teneat in dote ecclesiæ, scilicet decimam

De dote ecclesiæ decima non soluetur.

non

non esse præstandam: sed contrarium est verum, nisi fiat compositio, vt dixi.

Exempti an decimas soluant.

20 Item religiosi tam exempti quàm non exempti, de terris & possessionibus ab eis acquisitis decimas integrè soluere debent illis ecclesijs, quibus eædem possessiones fuerant decimales, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio muniti sint, c. fi. §. penul. eod. tit. lib. 6. tamen communiter viuentes decimas de laboribus seu nutrimentis suis non soluunt. c. decimas 16. q. 1. Inferiùs multa dico esse tempora in his religiosis, in illa q. 14. an sublatis decimis, noualia debeantur.

Leprosi & eremitæ an decimas soluant.

21 Ad hæc leprosi ad decimas tenentur: si tamen communiter viuant, non soluunt de hortis, nec de animalibus quæ nutriunt, c. 2. de eccle. ædificand. & Floren. docet in 2. parte, titu. 4. cap. 2. rubr. de decim. §. 4. ne iniuriosi veteribus ecclesijs in iure parochiali existant.

22 Idem in eremitis concludit Andr. Hisp. in tracta. reg. nuncupato. quæst. 12. quia sub generali nomine isti tenentur. quod est verum ad prædiales: ad personales verò, si lucrum amplum sit, solui debet. si tantùm ad vitam par sit, non solent de illo soluere.

Fructus ante decimæ solutionem non debent in domum referri.

23 Ideo curatus, vel exactor decimarum, potest facere inhiberi domino fundi, ne fructus exportet ante decimæ solutionem, vt vitetur occasio furti, teste Specu. eo. tit. §. fin. sequitur Lucas de pen. in l. 2. col. 5. C. quand. & qui. quar. pars deb. lib. 10. & Guid. pap. decis. 283. exactor. & Io. And. Collecta. Ancha. Chardi. & alij in cap. ex parte 2. eod. Bal. in authen. nunc si hæres col. 1. C. de litigio. nisi consuetudo aliter se haberet. Aufre. q. 109. Boher. in consu. Bitur. §. 12. de consuet. præd. probatur 2. Esdr. c. 10. in fi. ibi, erit, vel est in Hebræo: aderit autem sacerdos filius Aaron cum Leuitis, quando decimam accipient Leuitæ. Si tamen consuetudo præstaret occasionem surripiendi, non esset seruanda per cap. ex parte. de consuet. l. conuenire. ff. de pact. dota. & Aufre. quæst. 432. in fin. Probare tamen oportet illam fraudis occasionem, vt docet Crauette, in concil. 21. homines colum. 2. Et rex Franciscus primus statuit deinceps soluendas esse: quod potest cõtra contemptores statuere: vt docet tex. in cap. postulasti. de homici. Et quamuis hoc sit concessum episcopo & clerico Carnoten. tamen idem concedi solet omnibus petentibus, cùm sit eadem ratio concedendi.

Sequuntur

FRancois par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces preſentes lettres verront ſalut: Cõme de la partie de l'Eueſque & clergé de Chartres, nous euſt eſté dict & remonſtré, que combien que les decimes & primities ſoyent introduictes & inſtituees de droict diuin, & payans deuſſent eſtre payees loyalmẽt & ſans fraude. Ce neantmoins pluſieurs agricoles proprietaires & tenanciers, des heretages ſituez au dioceſe dudict Chartres, & autres ſubiects & redeuables deſdicts decimes & primities, vſurpent, detiennent & denient payer icelles, ſouuentesfois tenans & recueillans ſecretement les fruicts decimaux de leurs heritages, & autres choſes decimales & heures & iours indeuz, au deſceu deſdicts expoſans, ou de leurs vicaires & fermiers: auſquels appartiẽnent leſdicts decimes & primities: en maniere qu'elles ſont le plus ſouuẽt (en grande partie d'icelles) pillees & deſrobees aux champes: & leſdicts expoſans fruſtrez d'icelles, à leur grand preiudice & domage. Nous requerans leſdicts expoſans ſur ce noſtre prouiſiõ. Scauoir faiſons que nous deſirãs ſubuenir auſdicts expoſans à la confirmatiõ de leurs droicts & reuenuz, à ce qu'ils puiſſent mieux ſatisfaire au ſeruice diuin & charge qu'ils ſont tenuz ſupporter, pour raiſon de leurs dignitez & benefices. Auons ſtatué & ordonné, ſtatuons & ordõnons par ces preſentes, que d'oreſnauãt toutes perſonnes, de quelque qualité qu'ils ſoyẽt tant agricoles que poſſeſſeurs ou tenãciers deſdits heritages ſubiects à diſmes & primities, ſituez & de aſſis audict dioceſe de Chartres, ſoyent tenuz auãt leuer ou emporter les fruicts d'iceux heritages decimaux hors de lieu & chãp ou ils ſeront creuz, de le notifier & faire ſcauoir audict Eueſque & beneficiers dudict dioceſe, auſquels appartiennent icelles decimes & primities deſdicts fruicts, ou leurs fermiers, vicaires ou procureurs: ou ſinon, aux lieux des benefices pour raiſon deſquels ſont deuz leſdicts decimes: & qu'il ne ſera loiſible auſdicts agricoles ou tenanciers d'eleuer ne deſplacer leſdicts fruicts decimaux hors le lieu & champ où ils ſeront creuz iuſques à ce que ledict droict de decime & primitie ſoit payé & ſatisfaict, ſelon que d'ancienneté & de tout temps il a accouſtumé d'eſtre payé: & de ce ſous peine de confiſcation de tous les fruicts qui leur pourroyent reuenir deſdicts decimes & primities payez, & d'amende arbitraire: ſans toutesfois à ce comprendre ceux qui par cy deuant ont tranſigé & compoſé pour leſdits decimes & primities: & leſquelles tranſactions & compoſitions, nous entendons demourer en leur force & vertu, en payant le droict & deuoir, & ſelon icelles tranſactions & compoſitions.

Ne fructus deferantur extra fundũ ſine ſolutione decimæ prohibet.

Si

Si donnons en mandement à noz amez & feaux conseilliers, les gens tenans nostre court de parlement à Paris & à tous noz autres Iusticiers, ou à leurs Lieutenants à vn chacun d'eux si comme il luy appartiendra, que nostre present statut & ordonnance, ils facent lire, publier & enregistrer en nostre dicte Court, & icelle ordonance obseruer & entretenir, & à ce contraindre ou faire contraindre tous ceux qu'il appartiendra, & pour ce feront à contraindre par lesdictes peines & autres qu'ils verront estre à faire par raison. Et par ce que de ces presentes lon pourra auoir à faire en plusieurs & diuers lieux, Nous voulons que au duplicata d'icelles foy soit adiousstee comme à ce present original: Car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons mis & faict mettre nostre seel à cesdictes presentes.

Donné à sainct Germain en Laye, le premier iour de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarante cinq. Et de nostre regne le trente-deuxieme. Ainsi signé, Par le Roy en son conseil,

BOCHETEL.

Reges & principes ad decimas tenentur.

24 Item reges, & principes decimas prædiales illi ecclesiæ soluent, vbi prædia sita sunt: personales, vbi diuina audiunt officia, pro rata diuidendo, si in pluribus locis diuina audierunt. arg. l. assumptio. ff. ad municipa. gloss. in cap. omnes. de maior. & obedientia & cap. cum quis. de sepul. in 6. plenè Corset. in tract. de potesta. regia. quæst. 37.

Regula quòd quilibet decimam soluere debet.

25 Et sic omnis homo, in quantum Deo subditus, siue sit Papa, siue imperator, siue Rex, siue Episcopus, Dux, Comes, nobilis, vel rusticus, diues vel pauper, secularis vel ecclesiasticus, tenetur Deo de proprijs decimam offerre: quia omnes sumus populus eius, & oues pascuæ eius, & nihil omnino habemus (vt testatur apostolus) quod ab ipso non acceperimus. Et sic scribit Andr. Hispa. in sua reg. decima. q. 11.

Exemptio à decima à Papa datur.

26 Primò fallit quando specialiter à præstatione decimarum quis esset exemptus. cap. à nobis. eod. titul.

27 Quæro, ista exemptio à quo concedi valeat? Respon. A Papa tantùm, & ex iusta causa. Fidelis enim & prudens in his distribuendis esse debet, vt det cibum in tempore, & non auferat, vt est in Euangelio.

Cistertienf. & monachi in decimis

28 Inde concessit Cistertiensibus, hospitalarijs, Hierosolymitanis, & Templarijs, priuilegiũ, ne decimas de prædijs, quæ

quæ laboribus suis colunt, soluere teneantur, c. licet. & seq. eo. tit. habent priuilegium.

29 Alijs verò monachis, vt de noualibus quæ suis manibus colunt, & de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas præstare non teneantur, c. ex parte. 1. eod. tit.

30 Hodie verò Cistertienses, & alij similes, habentes priuilegium, decimas soluunt de possessionibus, quas post concilium generale acquisiuerunt. c. pen. eo. tit. &c. pastoris. de his quæ fiunt à præla. dicetur susiùs infrà, in illa quæst. an decimæ tolli possint. in fi. q. 13.

31 Et ideo episcopi non possunt concedere decimas, tum quòd sunt à Papa assignatæ singulis ecclesijs cap. 1. 13. q. 1. tum etiam quia in concilio Cabillon. fuit statutum: ne ecclesiæ antiquitus constitutę decimis priuarentur. cap. ecclesiæ. & sequent. 16. quæst. 1. Contra quod concilium non potest episcopus dispensare, nec statuere. gloss. singul. in cap. cũ dilectus. de elect. de Ripa, & alij in suprascrip. cap primi, de iudic. Idem probatur in cap. de decimis. 16. quæst. 1. Vide textum, & ibi docto. in cap. decimas. ibidem. vbi episcopi decimas ante assignationem concedere possunt. & in cap. plures. ibidem, & gloss. in cap. statuimus. ibidem. ex causa tamen ante illud concilium facta clericis concessio cum capituli consensu, valet: vt si alicui monasterio concesserit. cap. pastoralis. de his quæ fiunt à præla. sed per viam priuilegij episcopus hoc non potest cap. venerabili. de confirma. vtili. sed per viam compositionis potest: vt ibidem dicitur, etiam si minuatur decima: secus si non totum tollatur, vt Dec. ibidem docet, & inferiùs, quæstione 13. dicetur, an tolli decimæ possint per compositionem: quod est verum, si clericis concederet, sed laicis concedere non potest, vt dicit textus in cap. peruenit. 1. quæst. 3. quod est repetitum 16. quæstione 7. his verbis: peruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam episcoporum non sacerdotibus propriæ diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel quod grauius est, consanguineorum: vnde si quis episcopus modò fuerit inuentus huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos & antichristos non minùs habeatur, sicut Nicena synodus de symoniacis censuit. & qui dat episcopus, & qui recipiunt ab eo laici. Episcopi decimas concedere non possunt.

siue

siue pretio, siue beneficio, incendij æterni ignibus deputentur. facit. cap. quoniam. de decimis.

32 Etiam abbates multo fortiùs prohibentur, & alij inferiores. cap. ad hæc. de decim. Iniquum est enim & sacrilegij instar, vt quæ pro salute & requie animarum suarum vnusquisque venerabili ecclesiæ pauperum causa contulerit, aut certè reliquerit, ab his quos maximè conseruare conuenerat, in alterum transferantur, cap. bene quidem. circa medium. verficu. sancta synodus, 96. distinctione.

Intellectus ad c. 2. de his quæ fiunt à præl.

33 Non refragatur c. 2. de his quæ fiunt à prælato. quia ibi respondent docto. loqui in concessione decimarum facta ab abbatissa ad tempus, & in modicis decimis, & minimi valoris: secus in alijs, iuxta c. terrulas. 12. q. 2.

34 Ego putarem ibi solennia interuenisse. nam præsentia inducit consensum. regu. qui tacet. de regu. iur. Itaque dubitabatur ex tituli inspectione, an si abbatissa, suo capitulo sciente, & non contradicente, decimas concesserit, firmum debeat haberi, si episcopi consensus aderit? Et text. dicit haberi. sed si prior concessio fuerit facta, contradicente capitulo, & posterior eodem consentiente, verè valeat? Respondet text. quòd vltima intelligi debet, quando episcopi consensus interuenerit vbi interuenire debebat: vt docto. scribunt in ca. Raynutius. de testa. Et sic abbatissa ex causa ab episcopo approbata, & de consensu sui capituli & episcopi illas decimas cõcessit: alioqui non valuisset alienatio, per cap. fine exceptione. 12. quæst. 2. vbi scripsi alia solennia quæ ibi possunt videri circa alienationes rerum ecclesiasticarum.

QVAESTIO. VI.

Vbi soluendę sint decimæ.

1 SExtò principaliter quæro, vbi decimę soluendæ sint? Respon. prædiales in loco vbi prædia sita sunt, cap. fi. de paroch. nisi consuetudo fuerit in contrarium, cap. cum sint. & cap. ad apostolicæ. de decim.

2 Personales verò vbi homines audiunt diuina, & recipiunt sacramenta per totum anni circulum, cap. quęsti. 16. q. 1 seu frequentiùs, vt inueni in quadam decreta. Alexan. 3. incipiente, nota quæ ad honestatem. in integra. Ideo dicit per anni circulum: quia si aliquotiens in vna ecclesia postea

in

in alia diuina audierunt, vel in hyeme in vna parochia, in æstate in altera, tunc personalis æqualiter, diuidetur, authoritate superioris, si æquum fuerit tempus: aliàs pro rata temporis, teste Anto. Butr. in cap. 2. in fi. eod. tit. post Innoc. Si tamen plura quis habeat domicilia in pluribus parochijs, si in vna habeat domicilium principale, illi soluet, vt asserit Henric. Bohic. in cap. peruenit. 1. de dec. arg. l. 2. C. vbi senat. vel clariss. Sed si quis audiuerit in monasterijs diuina, decimæ personales non debentur illis: sed baptismali Ecclesiæ, & parochiali: quia paria sunt recipere vel recipere posse, & per eum stare quominus sacramenta recipiat, l. quod te. ff. si. cert. peta. Feder. consil. 253. quidam. in fin. Nam cùm per curatum non stet, ei non est imputandum, l. in iure. ff. de reg. iur.

3 Vnde dicit text. in c. statuimus. 16. q. 1. qui decimas extra baptismalem ecclesiam dare voluerit præter scientiam episcopi, bannum componat, & communione priuetur. Et quidam laici non ecclesijs, vbi baptismum & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant: sed proprijs basilicis vel alijs ecclesijs pro suo libito tribuunt, quod omnibus modis diuinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium, c. in sacris. ibidem. & sic reguraliter decimæ personales illi ecclesiæ præstantur, in cuius parochia est domus, in qua aliquis degit, & diuina audit: quia ibi diuina audiri debent, cap. 2. de paroch. c. cum quis. §. 1. de sepul. in 6. Sed si domus est in confinio duarum parochiarum, vtrique debetur decima: glo. & doct. in c. licet. in gl. vlti. 16. q. 3. Inno. & alij in c. supe. eod. de paroch. Et tunc debet media anni parte audire diuina in vna parochia, postea in altera. Parochiali ecclesiæ decimæ debentur.

4 Si verò dubitetur de qua parochia domus sit, inspicietur situs ianuæ: & illius erit parochiæ, in qua ianua sita erit. Bart. in l. quod conclaue. ff. de dam. infect. Quando dubitatur cuius parochiæ sit domus.

5 Quid si domus habet duo ostia? inspicietur principalius, & id quod est anterius, & tanquam nobilius, iudicabitur ex illa parochia, vbi situm fuerit: argu. l. cum in diuersis ff. de religios. & l. quæritur. de statu homi. Corset. in tracta. de potesta. regia. q. 37.

6 Aduertendum est, quòd quædam est ecclesia matrix, quæ

Matrix ecclesiæ quæ dicatur.

quæ duobus sumitur modis. Primò pro cathedrali, cap. venerabili. de verbo. signific. sicut aliquando parochia pro diœcesi ponitur, cap. ad apostolicæ. vbi doct. de dona. cap ad apostolicę. de decim. ita & diœcesis interdum pro parochia. Pro materiæ necessitate, & appellatione matricis in dubio, venit cathedralis. glos. in §. quibus. in verb. matricibus de priuileg. in clement. 1. & Dec. in cap. ex parte S. in 2. notab. de rescrip. nisi qualitas materiæ repugnet, cap. ex transmissa. & cap. veniens. vbi Imol. de præscript. Cardi. in. c. cum contingat. col. 3. q. 2. de decimis (scripsi in c. 1. de præscript.)

Fructus beneficiorum quando in quatuor partes diuidi debeant.

7 Secundò matrix ecclesiæ dicitur, quasi aliarum ædicularum & capellarum mater, & principalis, quando alias sub se capellas habet: & interdum vocatur plebania, cap. 1. ne cler. vel monac. in 6. & Dec. in cap. ex parte S. & ibi Panorm. de rescrip. & facit cap. ad audientiam 1. de eccle. ædific. vnde Host. in c. quoniam. in fi. de decim. dicit iura statuisse quatuor portiones de redditibus ecclesiæ faciendas esse, intelligenda in matricibus ecclesijs tantùm: in capellis autem salua portione episcopi, omnia sunt rectoris. facit dict. cap. ad audientiam. de eccle. ædific.

Baptismalis ecclesia quæ sit.

8 Baptismalis est ecclesia, in qua fontes insunt baptismales, & parochiani ibi baptisantur. gloss. & Panor. in c. cum contingat. in glo. 2. eo. & non possunt esse in vna parochia plures baptismales, sed vna tantùm, cum capellis suis. c. plures 16. q. 1. licet possint esse capellæ, quas succursus vocant: tamen vna erit baptismalis, quæ recognoscetur ab alijs: quamuis aliæ etiam parochiales esse possint, etiam si ecclesia quædam sit baptismalis: vt ecclesiæ nostræ dominę de tabulis in Montepessulano. tamen non sequitur quòd sit parochialis & curata: teste Perus. in c. ad decimas. vlti. nota. de resti. spol. in 6.

An decimæ debeantur baptismali ecclesiæ, an parochiali.

9 Dubium arduum vidi inter ecclesiam baptismalem, & aliam ecclesiam parochialem ibidem existentem euenire: hoc videlicet, an decimæ debeantur baptismali & matrici ecclesiæ, an verò parochiali & capellæ illius. & in hac q. propter varias & diuersas sententias, casus facio sequentes.

10 Primus est, quòd decimæ prædiales matrici ecclesiæ in dubio debentur ex omnibus prædijs suæ parochiæ text. in cap. 1. §. in diœces. 13. quæst. 1. vbi sic dicitur: In diœcesi

diœceſi autem deſignata quæcunque prædia coluntur, prouentus decimationum baptiſmali eccleſiæ deſignatus, debet ſolui: quia ergo prædia hæc intra terminos noſtræ diœceſis continentur, & prouentus decimationum nobis legitimè aſſignatus, noſtræ eccleſiæ perſoluendus eſt, & de decimis iuſto ordine non tantùm nobis, ſed etiam maioribus viſum eſt plebibus, tantùm vbi ſacroſancta baptiſmata dantur, debere dari cap. de decimis. 16. quæſtione 1. & c. veniens. vbi Imol. not. de præſcrip. & ſi quis oblationes eccleſiæ, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptiſmalem eccleſiam dare voluerit, præter conſcientiam epiſcopi, vel eius cui huiuſcemodi officia commiſſa ſunt, communione priuetur. cap. ſtatuimus. cum ſequen. ibidem, & cap. ex tranſmiſſa. iuncta glo. de præſcrip. ſcribitur quòd matrix eccleſia, id eſt baptiſmalis, vendicat ſibi omnes decimas ab hominibus capellarum, excluſis clericis & ſacerdotibus ipſarum capellaniarum. facit glo. in c. quicunque. 16. q. 1. Henric. Bohic. in cap. peruenit. 1. eo.

11 Ratio eſt, quia veriſimile eſt, quòd in fundatione decimæ fuerunt ipſi baptiſmali eccleſiæ aſſignatæ, c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. & c. 1 § 1. in 13. q. 1. Et ideo nulli licet decimationum prouentum à priori eccleſia, cui fuerat aſſignatus, abſtrahere. c. de decimis. 16. q. 1. Nam eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec vlla poſſeſſione priuantur, ita vt nouis oratorijs tribuantur: imo quicunque voluerit eccleſiam ædificare, omnino prouidendum eſt epiſcopo, vt aliæ eccleſiæ antiquiores propter nouas ſuam iuſtitiam atque decimam non perdant, ſed ſemper antiquioribus eccleſijs perſoluantur. cap. eccleſiæ. & ſeq. 16. q. 1. Et quia hæc baptiſmalis præſumitur prior, & anterior: nam de baptiſmo priùs hominibus prouidetur, cùm ſit ianua aliorum ſacramentorum, c. fin. de presb. non baptiſ.

12 Ideo matrix eſt de iure communi fundata quoad decimas prædiales ſuæ parochiæ: vt dicit gloſſ. in cap. cum contingat. de deci. & in d. c. ſtatuimus. 16. q. 1. Et quia ius duplex habet, videlicet baptiſmale, & parochiale, ideo vno potentius, c. 1. de treug. hoc expreſſè approbat Anto. Butr. in d. c. cum contingat col. 2. Et ſic iudicauit Bertachi. Ceſenne, vt ipſe refert, in tract. de epiſcopo. in 2. parte quarti libri, q. 41.

Matrix eccleſia eſt de iure cõmuni ad decimas fundata.

Petens à baptiſmali decimas.

13 Et ideo ſi presbyter capellæ, vel ſuccurſus, petat à baptiſmali decimas, debet probare ad ſe ſpectare : quod poteſt probare, vel per compoſitionem, c. ex multiplici. eo. vel per præſcriptionem. c. 1. de præſcrip. in 6.

14 Vel per conſuetudinem, quia conſueuerit decimas prædiales recipere : & tunc conſuetudini in hoc eſt ſtandum, cap. ad apoſtolicæ. de deci. glo. & Innocen. in d. c. cum contingat. eo. Inferiùs dico in illa q. 13. an decimę tolli poſſint.

Ex fundatione debentur decimæ.

15 Vel probari poteſt per fundationem. Nempe ſi in fundatione iſtius capellæ & ſuccurſus, fuerint illi aſſignatæ decimæ prædiales presbytero illius eccleſiæ nomine, vt viueret, ſicut fieri debet, per c. ad audientiam. 1. de eccl. ædificand. c. conſtitutus. de religio. domi. & poſt aſſignationem, præſumendum eſt, quòd ex iuſta cauſa iſtæ decimæ fuerunt dictæ capellæ aſſignatæ, poſtquam hoc epiſcopus fecit. c. niſi eſſent. de præbend. & ſolennitas etiam ex longo tempore præſumitur, l. ſciendum. vbi iurium interpretes, ff. de verbo. obliga.

Capellania intra parochiam conſtructa, illi parochiæ eſt ſubiecta.

16 Vel ſi capellanus probaret & capellam, & ſuccurſum non ædificatam intra terminos eccleſiæ baptiſmalis, quod ex omnimoda ſeparatione contingere poſſet : nam certum oportet eſſe, capellam intra fines antiquioris eccleſiæ ædificatam eſſe, alioqui fruſtrà diceretur capellam ſubiectam eſſe eccleſiæ baptiſmali, cùm non ſit in eius parochia : teſte Panorm. conſil. 58. in queſtione col. 2. verſ. ſecunda opinio. in primo volu. per cap. ad decimas de reſtitut. ſpoliato. in 6. ibi, infra parochiam. ergo ſi extra parochiam, debentur decimæ iſti, in cuius ſunt parochia. facit cap. quoniam. de deci.

Erecta eccleſia non cenſetur in præiudicium aliarum.

17 Idem ſi præsbyter illam eccleſiam probaret de nouo erectam in baptiſmalem, quia ſi antea omnes ſuccurſus & capellæ habebant, decimas & fontes baptiſmales, & parochiam, tunc baptiſmalis de nouo erecta de iure communi fundata non eſſet, ſed eccleſiæ aliæ antiquiores. vt gl. docet in c. quicunque. 16. q. 1. & Panor. d. conſil. 58. quia hæc baptiſmalis non debet nunc cum incommodo aliarum erigi. Doct. in d. c. ad audientiam. de eccl. ædificand.

Limitatio capellaniæ probat decimas.

18 Item ſi ſuccurſus & capellæ haberent ſuos limites à baptiſmali omnino diſtinctos, tunc illa capella intra ſuos limites decimas prædiales habebit, quia probando limites, videtur

videtur probare decimas intra suos fines datas. per d.c. ad decimas.de resti.spoliat.in 6.Calder.consil.vlt.rub.de deci. Panor.in d.ca.cum contingat. vbi Butriga. & alij, & Cardi. consil.26.pro euidentia.col.2. & in clemen. 1.q.8.eo. Nam verisimile est, quòd non fuisset limitata, nisi ei fuisset data decima, maximè quando alia ecclesia baptismalis antiqua habet adhuc sufficientes redditus. Card.in d.c.cum contingat,per d.c.ad audientiam.1.de eccl.ædific.& Lapus allega. 67. quoddam monasterium. secus quando noua parochia non haberet limites,tunc baptismali deberentur.

19 Præterea baptismali ecclesiæ debentur, quando est parochialis: secus si tantùm baptismalis, & capella seu succursus, & non parochialis: tunc alia parochialis habebit prædiales.Et ita potest intelligi vtraq; opinio,& conciliari: quam plenè examinat Iohan. Andr.in addi. ad Specu.eod. tit.in forma quarti libelli: quem refert & sequitur Anton.in c.cum contingat.eo. Et ideo iura dicentia deberi decimas ecclesiæ baptismali, intelliguntur quando baptismalis erat parochialis. Et sic diluetur oppositio textuum dicentium deberi parochiali, quia eadem baptismalis est parochialis: secus si propter periculum puerorum baptisandorum est facta quædam ecclesia baptismalis: tunc illi non debebuntur decimæ prædiales, sed ecclesiæ parochiali, vbi sita sunt illa prædia. Et ita potest intelligi vtraque opinio, cum modificationibus suprà scriptis. Conciliantur diuersæ opiniones.

20 Et quando probaretur consensus rectoris ecclesiæ matricis,præstitus in erigendo ecclesiam parochialem: tunc in dubio iudicaremus curatum illi capellæ voluisse assignare decimas in sua parochia sitas. sed in dubio non præsumitur consensus, si non appareat: nisi ex tanta temporis diuturnitate,cum possessione,l.si filius.C.de petiti.hæredi. Consensus curati in erigendo capellaniam quid prosit.

21 Secundus casus est, personales decimæ debentur illi ecclesiæ,in qua audiuntur diuina, & recipiuntur sacramenta: non verò baptismali, si illic diuina non audiantur. c. quæst.16.q.1.glo in c.statuimus. ibidem c.fin de paroch.Iohan.Andr.& Anchar. in d.c. ad apostolicæ. Cardi.in d.cap. cũ contingat. dicit deberi partem baptismali, propter baptismi sacramentum, partem autem parochiali,propter alia sacramenta ibi recepta,per c.cum quis.de sepul.in 6.& Barba.in consil.49.illud.in medium.col.2.in 3.volum.quod satis Capellania quando oblationes recipere possit.

rationi consonum dicit Panor. in d.c. cum contingat.col.2. Sed in his consuetudo est inspicienda. nam regulariter hodie in fundatione capellæ & succursus solent oblationes capellæ assignari : sed in honorem matricis reseruatur aliquid ex illis oblationibus baptismalj ecclesiæ.

Requisita antequam succursus oblationes recipiat.

22 Et sic loquitur d.c.adaudientiam.1. de eccl.& ædifi.vbi dicit capellanum illius succursus & capellæ recipi debere obuentiones illius villæ, his seq.concurrentibus, videlicet quod antiqua baptismalis ecclesia redditibus abundet : ergo si non abundet,non debet spoliari baptismalis parochialis per d.c.ecclesiæ.16.q.1.vt superiùs dixi.Requiritur etiam quòd hæc ædicula sit necessaria : aliàs non tenetur presbyter parochialis illi capellæ aliquid impertiri.ibi,cùm non possint parochiani sine magna difficultate ipsam adire,vnde non valent congruo tempore ecclesiasticis officijs interesse. Tertiò, quòd illa capella non habeat sufficientes redditus ad sustentationem presbyteri : alioqui si fundator, vel parochiani concederent redditus sufficientes,tunc non teneretur ecclesia baptismalis quicquam concedere. & hoc prosequitur Lapus allega. 67. quoddam monasterium. & Ioan. de selua in tracta. de benef in 1.parte. q. 5. nu.100. & sequen. Ioan.Brunel.in tracta.de dignita.lega in 13.conclusio.& parochiani tenentur prouidere quando baptismalis non est redditibus abundans, teste Baldo, consil.132. præsupposito.in 1.volum.nec potest curatus ecclesiæ baptismalis à parochianis pecunias recipere, vt consentiat ad erectionem illius ecclesiæ in parochialem : aliàs turpiter reciperet,c.querelam.vbi doc.de symo.

23 Et sic regulariter ecclesia baptismalis parochialis antiquior decimas prædiales habere debet in tota sua parochia, nisi appareat capellam aliquam habere parochiam limitatam : tunc illa parochialis intra suos fines habet ius commune pro se, quoad dictas decimas prædiales in sua parochia existentes, etiam quoad personales suorum parochianorum.

Decimæ personales debentur curato in cuius parochia quis habitat.

24 Item si personales non debentur primo curato, si quis mutauerit domicilium, sed secundo, si ibi audiantur diuina, & recipiantur sacramenta.per tex. in c. ad apostolicæ. de dec.vbi Anto.& alij.& illi censentur parochiani illius parochiæ in qua habitant, vt de scholasticis & mercenarijs,

glo.

glo. ſcribit in clemen, prima, de priuileg. & ſufficit ſola domicilij conſtitutio, cum hoc quod in ſecunda parochia audiat diuina : ſecus ſi ſit dubium de voluntate conſtituendi domicilium, tunc per multum tempus oportet moram trahere : vt in ſcholaſticis declarat Bart. per illum tex. in l. 2. C. de incol. lib. 10. & Anto. in d. c. ad apoſtolicæ. col. 2. &c.

25 Decimæ verò animalium inter prædiales computantur, glo. in c. ad apoſtolicæ. de deci. & ideo debentur illi eccleſiæ, in cuius parochia animalia morantur, & paſcunt. glo. in verbo paſcit. in cap. 1. §. item quis vnquam. 15. quæſt. 1. Matthç. de afflictis, in conſt. Neap. li. 1. rub. de deci. num. 23. De decimis animalium.

26 Quòd ſi in vna parochia paſcant in hyeme, & in æſtate in alia, vel in vna paſcant continuò, & in alia iaceant, & dormiant, tunc diuidentur decimæ inter has duas parochias. vt tenet gl. plenè in d. c. ad apoſtolicæ. & Henric. Bohic. in c. peruenit. col. 1. ibidem.

27 Valebit tamen conſuetudo, vt eccleſia parochialis vbi frequentiùs paſcuntur, accipiat: vt in quęſt. 17. inferiùs pleniùs dixi, & communiùs obſeruatur, quòd decima lactis detur in illa parochia, vbi extrahitur, & decima caſeorum illi eccleſiæ debetur, vbi caſei fiunt. ſed decima lanæ, & fœtus debetur illi curato, in cuius parochia naſcuntur, & hoc ſeruatur in lingua Occitana, teſte Boherio, in §. 13. de conſuet. præd. in conſuet. Bitur. Conſuetudo ſoluendi decimas ex animalibus.

28 Notandum eſt, quòd in animalibus triplex eſt fructus, primus eſt agni, hœdi, vituli, equuli, ſuculi, & alius fœtus. ſecundus in lacte conſiſtit. tertius in lana & pilis. l. in pecudum. ff. de vſur. & §. in pecudum. de rerum diuiſio. in inſtit. Animalium triplex eſt fructus & ex quo ſolui debeat decima.

29 Decima fœtus in ordine naſcendi cognoſcitur, & decimò natus debetur : vt ſcribit Ioh. And. in addi. ad Specul. eo. tit. in verbo ſpeciem.

Si verò non appareat quis ſit decimus, tunc mediocris præſtatur. l. ſi quid §. venditor. & l. ſeq. §. illud. ff. de ædili. edict & alibi dicitur, quicunque recognouerit in ſe quòd fideliter non dederit decimas ſuas, modò emendet quod minùs fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi vt nec peius, nec minus aliquando offeratur ? c. quicunque. 1. in 16. q. 7. Deterior autem reddi Deo non debet. Indignum enim eſt dare Deo, quod dedignatur homo. c. vlt. in ſi. 49. diſt.

Fœtus lactatus esse debet.

30 Vitulus tamen suculus vel alius fœtus lactatus esse debet, antequam præstetur, & impinguatus: alioqui commodum non afferret. & ita præstari debet, vt ad vsum esse, & deinceps viuere sine matre possit, teste Ioh. Andr. in additio. ad Specul. in verbo, speciem. ne datio ex illorum imbecillitate pereat. l. si seruus decem. in fi. ff. de solut. l. eum qui. de annu. lega. Iohan. And. & Henric. Bohic. in cap. cum homines. eod. vbi Ancha. & alij. sic consuluit Oldra. consil. 236. circa propositam.

Consuetudo soluendi decimam fœtus animalium.

31 Hodie est consuetum statim post paschatis festum hos fœtus decimare: & solet dari in plerisque locis huius fœtus decima in pecunia. Nempe si parochianus habeat hœdos viginti, duo æstimabuntur, & illorũ pecunia parocho dabitur: & ita vidi seruari in multis locis. Liberum tamen est curato, si malit, fœtum recipere, nisi consuetudo contraria existat, vt inferiùs quæst. 13. habetur.

Lanæ decima statim soluenda.

32 De lana statim detonsa solui & exigi solet, ex decem velleribus vnum pro decima: vt loquitur Iohan. And. in dicta additione, & aliàs pro consuetudine locorum: quia non est causa differendi hanc decimam, teste Anto. in cap. ad apostolicæ. de decimis.

Lactis decima quomodo fit soluenda.

33 De lacte idem videtur, vt ex decem pintis vna debeatur. tamen si fiant de voluntate curati, expressa vel tacita, casei, decimus præstabitur curato: quod est magis frequens. Et idem in butyro, vt etiam decima debeatur, teste Andr. Hispa. quæst. 1. & in his Iohan. Andr. dicit consuetudinem maximè attendendam, per glos. in cap. reuertimini. 16. quæst. 1. Ideo si consuetudo habeat, vt eccl. baptismali soluatur tota decima illa, valebit.

Destructa domus, & facta vinea, integram dabit decimam.

34 Item solui decima debet prout solui consueta erat, vt inferiùs pleniùs scripsi, quæst. 13. tamen si ex decima domus quinque annui soluebantur solidi curato, si destructa domo, fiat vinea integra soluetur decima ex vinea, per c. commissum. de decimis. & ibi Anton. & in integra clarè patet.

Vinea in agrum, & contrà, mutari potest etiam contradicente curato.

35 Et ideo concludunt docto. ibi, quòd dominus potest etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel è contra: nec curatus poterit se opponere quando hoc fit, teste Hostien. in summa, §. & vtrum. versi. decimo. Et is qui solitus erat habere decimam frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit, & mutatio

tatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet ſuam decimam is, qui eam habebat priùs. Collectarius & alij in dicto cap. commiſſum. quamuis alius haberet decimam vini. Si verò monachi præſcripſerunt decimam vini, & vinea mutetur in fundum, monachi decimam fundi non habebunt: quia non præſcripſerunt decimam fundi, & non poſſunt dictum dominum ſic mutantem, qualitatem prohibere, ideo eccleſia parochialis habebit. Ant. in d. c. commiſſum. alia ibi dicuntur, quæ vt breui finiam, omitto: vos quęſo dilecti auditores, boni conſuletis.

QVAESTIO. VII.

SEptimò, quibus ſolui decimæ debeant? Reſpond. olim filijs Leui, qui in tabernaculo fœderis miniſtrabant, reſeruatæ fuerunt. Leuit. c. fin. Primitiæ verò ſacerdotibus. 2. Eſdræ cap. 10. circa finem. Itaque hodie ſacerdotes & clerici & eccleſiæ miniſtri ipſas habere debent, cap. 1. & ſequen. & cap. non eſt. de dec. Præpoſit. in cap. peruenit. col. 2. in 1. quæſt. 3. facit cap. tua. 2. ibi, quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit. & c. quamuis. ibi, quod ſacerdotum eſt. de dec. & Paſchalis papa ſic ait. decimas à populo, ſacerdotibus, ac leuitis eſſe reddendas diuinæ legis ſanxit authoritas. c. decimas. 16. 1. Quibus ſolui decimæ debeant.

2 Et quia in iure pontificio de leuitis ſæpius mentio habetur, audi quid dicat tex. in ca. cleros. circa fi. 21. diſtin. Leuitæ, inquit, ex nomine authoris ſunt vocati. De Leui enim leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo, Dei myſtici ſacramenti myſterio explebantur. Hi Græcè diaconi, Latinè miniſtri dicuntur. quia ſicut in ſacerdote conſecratio, ita in diacono miniſterij diſpenſatio habetur, &c. & decimas Deo & ſacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Iacob promiſſis inſinuat, & omnes ſancti docto. commemorant. cap. decimas. 2. in 16. q. 7. Leuitæ qui ſint.

3 Dubitandum eſt quibus clericis decimæ ſolui debeant. Reſpond. ne confuſa ſuper his remaneret ſolutio, & ne quidam ſibi deberi eas diceret, fortè vel paupertatis ratione, vel cultus diuini, vel vitæ perfectionis: ideo Dionyſius papa iſtas limitauit, & curatis ſuis in locis aſſignauit. cap. eccleſias. 13. q. 1. c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. ob id præ- Quibus clericis decimę debentur.

diales decimæ curato illius parochiæ, cuius loco prædia sita sunt, debentur. c. fi. de paroch. c. cum sint. de deci. Hosti. & Ioan. And. in c. à nobis. ibidem.

Curati de iure communi fundati.

4 Et sic curatus in sua parochia habet intentionem fundatam de iure communi in his decimis, vt non teneatur probare eas ad se spectare, postquàm à iure sunt eis tributę. c. fi quis laïcus. c. statuimus. 16. q. 1. c. a nobis. vbi Card. & Anto. & c. cum in tua. c. cùm contingat. de dec. declaro in tract. de congrua portio. q. vlt. facit tex. in c. 1. in fin. ibi iure communi parochialibus Ecclesijs reseruato. de verb. sign. in 6.

5 Etiam fundati sunt in his contra episcopum. c. fi. de paroch. & c. vlti. vt lite penden. vbi Imol. & Card. consil. 88. consultus nu. 7. Socy. consil. 297. viso. in princip. vol. 2. Ias. consil. 19. in causa. colum. 1. vol. 3. & Bertrand. consil. 350. etiam in 2. vol. de primò impressis & consi. 132. volu. 1. ibid.

6 Nec refragatur c. cum homines. de deci. vbi etiam de frugibus decima debetur ecclesię cuius est parochianus: quia illud intelligitur, quando prædia erant sita in illa parochia: alioqui si in alia, debentur decimæ illi, vbi sunt sita prædia.

Quibus casibus episcopo decima debetur.

7 Episcopo verò decima debetur in seq. casibus. Primus est in decimis sitis in parochia ecclesiæ cathedralis, tunc omnibus præfertur. c. dudum eo. tit. secundum vnum intellectum. Anto. & Panor. in c. cum contingat. col. 2. & c. peruenit. c. parochianos. & seq. co. & hoc si ipse esset curatus. secus si alius sit illius ecclesiæ curatus.

8 Secundus casus est, quando decima seu prædium non est in alicuius parochia situm. c. quoniam. cod. ti. & tunc dicit tex. in c. decimas. 16. q. 7. has decimas sub manu episcopi fore censemus, vt ille qui cæteris præest, omnibus iustè distribuat. (Et de his plenè tractaui in consil. super hoc edito.)

9 Tertius, quando parochiæ non sunt distinctę tunc quia tota diœcesis est parochia episcopi. c. omnes basilicæ. 16. q. 7. ideo tunc omnes decimæ in eius dispositione sunt, vt omnes pro meritis personarum clericis distribuat. cap. 1. in 16. q. 1. sed communiter eas distinctas videmus.

10 Quartus, si consuetudo hoc haberet, vt ad episcopum spectarent. glos. in c. dudum. de deci. Sed hodie est contra

episcopos

epiſcopos conſuetudo, vt non recipiant: quia epiſcopatus non ſunt tenues in fructu.

11 Quintus, in ſua canonica portione epiſcopus etiam de iure communi fundatus eſt: curatus autem quoad reliqua, teſte Hoſtien. & Ioa. Andr. per illum tex. in dicto cap. cum in tua. licet non loquatur de canonica portione, ſed de decima: & ibi eſt narratio partis non papæ, dicentis epiſcopum de iure communi fundatum. (Ideo non probat c. ſi papa de priuileg. lib. 6.)

12 Sextus, poteſt epiſcopus nomine cuiuſlibet eccleſiæ parochialis ſubiectæ ad decimas agere, quando non eſt curatus qui agat. c. vlti. in fin. de ſucceſſ. ab inteſta. ſecundum vnum intellectum. alioqui non agit ad decimas quæ curioni, qui ſacra miniſtrat, debentur Hoſtien. & alij in d. c. dudũ.

13 Vltimus caſus, quando donatæ eſſent decimæ eccleſiæ cathedrali, vel alio deberentur modo: tunc epiſcopus in illis eſt fundatus. & ſic poteſt intelligi d. c. dudum. ibi, quòd ipſi decimas de laboribus ruſticorum ſuorum, Veſprimenſis eccleſiæ debitas, non permitterent ibi ſolui. & tunc illæ decimæ inter fratres diuidi debent. cap. vlti. de offi. cuſto. Fratres vocat canonicos eccleſiæ cathedrales. c. nouit. de his quæ fiunt à maiori parte capituli.

14 Debentur decimæ clericis etiam ſi ſint diuites, nec diuitiæ clericorum debent impedire integram decimæ ſolutionem: quia decimæ non dantur intuitu perſonarum eccleſijs, ſed dei. ca. decimæ. vbi gloſ. 16. q. 1. & propter diuitias non debent alicui ſua iura auferri. c. in. 14. q. 1. Ioa. And. & alij in rubr. de deci. alioqui regi diuiti non daret quis tributa, (nec creditori diuiti ſolueret quod eſt abſurdum.)

Diuitibus etiam clericis decimæ debentur.

15 Etiam ſi clerici vel ſacerdotes ſint mali. cap. quid dicam. 14. q. 4. & in c. forte. q. 5. ſic. ſcribitur, fortè aliquis cogitat, & dicit, multi ſunt Chriſtiani diuites, auari, cupidi, non habeo peccatum ſi cenſum illis abſtulero, & pauperibus dedero. vnde enim nil boni agunt, mercedem habere potero? ſed huiuſmodi cogitatio à diaboli calliditate ſuggeritur. nam ſi totum tribuat pauperibus quod abſtulerit, addit potius quàm diminuit. Sunt verba Auguſt. in d. c. forte. & Ambr. in lib. de offic. ſcribit his verbis: denique ſi non poteſt ſubueniri alteri, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuari, quàm grauari alterum. cap. denique. ibid. Ideo ſoluendo

Malis etiam curatis decimæ debentur.

uendo decimam cogitare quis debet quod Deo præstat, & non malo curato,& deus recepit: ideo non debet curare sic soluens,quia præceptum dei adimplet soluendo, quod non faceret pauperibus dando.

Conuertens in malos vsus decimas tenetur.

16 Etiam debentur clericis decimæ si ipsi in malos vsus illas conuerterent,sed tunc abutentes illis bonis, iudicium sibi manducant & bibunt. vt dicit Hiero. ad Damasum papam,in ca.clericos.& seq.1.q.2.& c.illi.ac c.fi.12.q.1. Asten. in d.rub.de deci.vers.circa tertium.quod est verum,si ecclesiæ seruirent. Iustum namque est, vt illi consequantur stipendia, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.Grego.in c.charitatem.in fi.12.q.2.nam qui altari seruit, de altari viuere debet.c.cum secundum.de præben. vide quæ dixi inferiùs, quæstio. 13. an decimæ tolli possint.

17 Si tamen quis ex fructibus à fundo perceptis soluisset decimam,postea de lucro,quod ex illis fructibus prouenit, aliam decimam soluere non tenetur: quia duplex decima vni soluenda à deo præcepta non est. teste Panor. in d. c. cum sint homines. Hactenus de hac quæstione.

QVAESTIO VIII.

De quibus bonis decima soluenda sit.

OCtauò principaliter quæritur, de quibus bonis decima soluenda sit? Respondeo, prædiales de omnibus terræ fructibus,& prouentibus.cap. non est cap.nuntios.& cap.ex parte.in 2.& alijs multis iuribus eo.tit.plenè Henric.Bohic.in cap.peruenit.3. eod.& Marc.Mantua.consil.1.numero.31.

2 Personales verò de omni lucro exoluuntur.ca.ex transmissa. eo.ibi, quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur, siue sit castrense lucrum,siue quasi,siue aduentitium, vel profectitium.vt declarat Andr.Hisp.in q.12.

De frumento & leguminibus decima præstanda, & omnibus terræ fructibus.

3 Ex quo infertur quòd de fructibus prædiorum decima pars est soluenda. Et in primis de omn. frumento & grano. c.non est. eo.tit.& 2.Paralip.cap.31.ibid.Quod cum percrebuisset in auribus multitudinis plurimas obtulere primitias filij Israel, frumenti, vini, olei, mellis quoque, & omnium quæ gignit humus, decima solui debet: etiam palea est in

fructu.

fructu.l.adeo.§.cum quis.ff.d.acquiren. rerum do. Panor.in cap. peruenit. col. 2. eo. niſi conſuetudo ſit in contrarium. teſte Anto.in d.c.ad apoſtolicæ.in fi.

4 Secundò de omnibus leguminibus ſolui decima non omittetur. c. 3. ibi, de blado & vniuerſis leguminibus.de deci.

5 Tertiò de fructibus arborum,ideo ſi decem beotios nucum,amygdalarum, aut caſtanearum habeam, dare decimam de his partem Deo oportet, & pro quantitate quam habeo,nouem partibus mihi retentis.c.decimæ.in fin.16.q. & d.cap. non eſt.& c.cum homines. ſic conſuluit Bertran. conſi.247.decimæ.in 3.vol.ex noua editio. De fructibus arborum decima præſtatur.

6 Quartò de molendinis decima præſtatur, vt ſi decem ſextaria frumenti,ſiliginis aut alterius grani molendi ni nomine conſequar, vnum pro decima ſoluere adſtringor, vel aliàs,pro rata.cap. peruenit.eo. ſi verò pecunia pro molendini penſione ſoluatur,ex illa pecunia decima exoluetur illi eccleſiæ, vbi molendinum ſitum eſt, etiamſi eſſet molendinum, ad ventum vel molendinum cathena ſuper fluuio, teneretur.c.ex.tranſmiſſa & c.paſtoralis. eo. Ex molendinis decima ſolui debet.

7 Quintò, de hortis, ſiue ſint holitorij, in quibus herbæ tantùm veſcendi gratia creſcunt, & tunc ad vſum curati ex illis decima ita dari poſſet. d. c. non eſt.eo.vt hodie in meo horto curatus ſumat quantum ſibi opus eſt illo die:& ſic per ſingulos parochianos diſcurret, demum ad primum reuertetur.Io. Andr. in c.peruenit. eo.& debetur decima tam ex primis fructibus, quàm ex ſecundis.nam ſi ſecundò ſeratur, ex fructibus ſecundis,& tertijs,& quartis,ſi tot veniant, debentur decimæ,per tex.in c.ex parte. 2. de dec.quia ex omnibus fructibus,& frugibus,c.1.eo. De hortorum fructibus decima pendetur.

8 Vel ſi hortus teneat fabas, vel alia legumina, dabitur decima ex his : idem ſi hortus ſit linarius, vel canapinus, vbi linum vel canape creſcit. vt in l.vrbana. ff.de verb. ſignifica. elucidaui : & ſoluitur illi parochiæ, vbi eſt hortus: licet de conſuetudine ex oleribus non viderim ſoluere decimam, quia curati hortum ad vſum illorum habere ſolent, ex illo ergo olera recipiant, & ſi nil fuerit in eo horto, imputetur iſti negligenti curato : quia veriſimile eſt, quòd in fundatione beneficij iſte hortus fuit curato aſſignatus pro ſuo vſu, vt parochiani ampliùs ad olera iſti curato non tenerentur, Ex lino, canape, fabis & oleribus decima debetur.

tenerentur, sed ipse suis manibus sibi pararet. Et decima etiam crocorum debetur, teste Aufre. q. 109. & ita fuisse iudicatum assero infra, quæst. 12. num. 41.

Fœni decima debetur.

9 Sextò, de fœno. nam si fœnum in fasciculos redigatur, decimus debetur: si aliter, semper decima soluetur. c. peruenit. eo. & ista est decima prædialis, exoluenda vbi est pratum. (Vnde si de lacu fiat, pratum hoc censetur nouale, vt q. 14. dicam & de hoc prato decima debetur, vt ibi dicetur.)

De piscarijs decima præstari debet & viuarijs.

10 Septimò de piscarijs, vbi pisces ali solent, stagnũ nunc vocamus: debetur etiam decima. d. c. peruenit. eod. piscariam etiam vocat Iurisconsul. in l. inter publica. ff. de verb. significa. nam vbi piscatur stagnum, fortè in triennium, tunc soluenda erit decima carpionum, si ibi sint, vel lutiorum, luporum, mugilum, seu aliorum piscium: vel in pecunia pro consuetudine regionis, & tunc censeri debet prædialis, illi soluenda ecclesiæ in cuius territorio stagnum consistit. Si verò extra stagnum priuatum pisces, vel in flumine, vel in mari capiantur, tunc decima debetur personalis, quasi ex lucro illi ecclesiæ, vbi diuina audiuntur. cap. pastoralis, eo. vbi Collecta. dicit, quòd si stagnum superiùs positum fractum fuerit per inundationem aquarum, & pisces mei ad tuum peruenerint stagnum, eos non repetam, si discerni non possint: quia natura piscium fera est. §. flumina de rerum diuisio. in institu. & ferę quando euadunt custodiam meam, statim fiunt occupantis, quando eos non persequor §. seq. ibidem.

Animalium decima solnatur.

11 Octauò, de animalibus decima non est omittenda. d. c. non est. clemen. 1. & ibi Cardi. q. 15. de deci. nam & filij Israel obtulerunt decimas boum, & ouium. 2. Paralipo. 31. c. Et illi ecclesiæ soluenda est, in cuius territorio animalia pascunt. nam & boues dicuntur esse illius loci, in quo laborant. l. cum quidam. ff. de funda. instruc. & seruitus pascendi est prædialis. l. pecoris. ff. de seruit. rustic. prædio ideo sicut prædialis præstanda est. glo. in ca. 1. in verbo pascit. 13. q. 1. si autem in duobus pascant terris, decimæ diuidentur, & pro rata temporis soluentur. c. 2. §. fi. de sepult. in 6. nisi fuerit consuetudo in contrarium, tunc illa consuetudo vel priuilegium seruandum erit. c. ad, apostolicæ. de deci. vbi Hosti. & Bertrand. consil. 252. si animalia. in 3. vol. 2. editio. ex patre. c. 1. eod.

12 Vbi

12 Vbi quibuſdam indultum eſt religioſis, ne de nutrimentis animalium decimas ſoluant, id eſt de animalibus, quæ nutriunt. ibi exponit glo. & doc. Ego verò dicerem intelligi de nutrimentis animalium, id eſt de pullis, equis, & fœtibus quæ animalia religioſorum nutriunt, vt non teneantur religioſi decimas ſoluere de ouibus & vaccis, ſed nec de ipſis fœtibus quæ iſta animalia nutriunt: quamuis doct. contrarium dicant, ergo de iure tenentur religioſi decimam præſtare de illis animalibus, alioqui fruſtrà daretur priuilegium, ſi iure communi concederetur. per tex. in l. vna. C. de theſaur. lib. 10.

13 Ideo conſuluit Bertrand. conſil. 156. decima. in 1. vol. in editio. 1. de capris decimam ſoluendam illi eccleſiæ in cuius parochia paſcuntur, etiam ſi illæ capræ ſpectarent ad fabricam eccleſiæ pro luminaribus, tum quia omnes tenentur qui non ſunt exempti, & priuilegiati: & iſti non oſtendunt priuilegium, ergo non ſunt exempti: quia paria ſunt non eſſe vel non apparere. l. duo ſunt. ff. de teſta. tute.

13 Si autem in viuarijs incluſæ feræ ſint, ſoluetur decima eccleſiæ illi, in cuius territorio ſunt incluſæ: quæ viuaria vocat Iuriſconſultus in l. vſumfructum venari. ff. de vſufruc. hoc Io. And. expreſſè decidit in c. commiſſum col. 2. eo. Anto. & Cardi. poſt eum in c. non eſt. ibidem.

15 Si verò capiantur animalia in libertate exiſtentia, tunc ſoluetur decima perſonalis, quia hoc nobis lucro eſt, vt probant Innocent. & Panorm. in dicto cap. non eſt. vbi dicit ſoluendam decimam de venatione, & ſic ſoluenda erit de piſcatione. Animalium quæ capiuntur quomodo ſolui decima debeat.

16 Sed ſi cuniculi capiantur in garena alterius, vel alia animalia ſic incluſa, tunc quia non transfertur dominium in accipientem, ſed furtum committit capiens §. gallinarum de rerum diuiſio. in inſtit. non debetur decima, ſed animal ſic captum reſtituendum eſt. Hoſtien. in ca. non eſt in poteſtate. de deci. Chaſſa. in §. 1. rub. *des iuſtices.* in conſ. Burgun. dicam in ordi. regi in rub. *des chaſſes.* ſi in garena ſua capiantur, decima præſtabitur illi eccleſiæ, in cuius parochia ſita eſt garena. De cuniculis.

17 Quid de aucupio, an decima ſoluenda ſit? Iura nihil ſtatuunt: Iuriſconſultus tamen in l. item ſi fundi §. ſed ſi inſula. ff. de vſufruc. dicit aucupiorum vſumfructum, ſicut piſcationum De aucupio an decima ſit præſtanda.

piscationum & venationum, esse fructuarij: & sic postquam æquiparantur, si fructus aucupij recipiantur, decima debetur.

Si verò causa voluptatis ibi aues includantur, ex his non debetur decima: ex auibus autem quæ in libertate sunt, decima solui debet, si in lucro sint, sicut de alio lucro. Anchar. in cap. non est. col. 2. eodem.

Mercatores de lucro decimam pendant.

18 Octauò, de negotiatione solui decima debet, dicto cap. non est. ideò mercatores de lucro in singulos annos facto, decimam soluere tenentur: & si sapiant, & eorum vtilitati consulere velint, eas soluant.

Ex artificio decima soluitur.

19 Nono, de omni artificio. c. decimæ. 16. quæst. 1. ibi, de negotio, & artificio redde decimas. vbi etiam glo. & ideo si arborem scindam, valentem aureum, debeo decimam illius curato, in cuius parochia est excisa. si tamen eam vendam Parisijs, & ibi vendatur nouem libris, danda erit decima ex tribus aureis adiectis illi parochiæ in qua recipiuntur sacramenta: deductis tamen expensis portus, & alijs: vt Anchar. & alij scribunt in d. ca. non est. in fine.

De militia decima soluitur.

20 Decimò, de omni militia soluuntur decimæ c. decimæ 16. q. 1. quod est verum de his quæ milites in bello iusto acquirunt: alioqui ad restitutionem tenentur. c. sicut. 3 de iureiur. ca. militare. 23. q. 1. & c. dicat aliquis. q. 5. Cardi. in c. non est eo. & de stipendijs quæ habent Panor. ibi. & sic cùm aduocati dicantur militare l. aduocati. C. de aduoc. diuerso. iudic. ergo de eo quod de aduocatione percipiunt, debent decimam soluere, Anchara. in d. c. non est.

De domibus solui decima debet.

21 Decimò, de domibus decima solui debet, prout & in ea quantitate, de qua consuetum est solui, c. plerique, de pactis, & c. pastoralis. & c. commissum. vbi Anto. Butriga. & alij eodem tit. alioqui decima pars pensionis domus soluetur. Panor. ibidem. poterit tamen consuetudo facere vt nil de his exoluatur: vt scripsi inferiùs, in 13. quæst. Et ista est generalis consuetudo, vt nil de domibus soluatur pro decima: vt Ioan. Andr. etiam notat in d. cap. commissum. & solui debet vbi domus est. Si tamen vendatur domus, decima soluitur, deducto pretio quo fuit empta, de residuo cap. pastoralis. de decimis. Idem si in agro constituatur domus, vt ecclesia etiam debeat, vel pensionis domus decimam, quãti locari posset, vel saltem vt non diminuatur decima, quæ reci-

recipiebantur ex agro, per d. cap. commissum. vbi Cardinalis.

22 Duodecimò, de pascuis, id est, de pretio, quo pascua seu pastura vendita est, decima solui debet. c. commissum. vbi his verbis vtitur Panor. eo. vel de animalibus quæ ibi pascuntur, soluitur lac, lana, & fœtus vt Ioan. And. ibi dicit, & superiùs scripsi q. sexta. Si tamen non vendebantur pascua, id est fructus pascuorum, tunc aliquid in pecunia debet curato pro his pascuis solui: videlicet pro quolibet iugere debet statui pecunia pro decima soluenda, si non soluatur decima animalium, vt prædixi: & est predialis decima & in hoc consuetudo est maximè attendenda. De pascuis.

23 Decimotertiò, de lapidicinis scribit Io. And. & alij, in c. peruenit. de deci. vbi ex his deberi decimas docet, non ex decem lapidibus vnus, sed ex pecunia, quam quis lucratur, ecclesiæ, vbi audit diuina, decima soluetur. De lapidicinis.

24 Decimoquartò, de argentarijs, & alijs metallarijs. l. cuncti. C. de metalla. lib. 11. & Ioan. Andr. in dicto cap. peruenit. vbi Butri. & alij. & ista est personalis, quasi ex lucro: quia plus operatur industria, quàm natura. sicut si habeam fontem in prædio meo, vel puteum, & eius vendam aquam, teneor tunc illi parochiæ, in qua est fons vel puteus, decimam soluere: teste Anchara. in ca. non est. eod. col. vlti. De argentarijs, & metallarijs.

25 Decimoquintò, de apibus & fructu earum videlicet de cera, & melle. cap. nuntios. eodem. non verò de ipsis animalibus, id est ex decem examinibus apum, vnum non est soluendum, nec ex decem alueis, sed ex fructu earum: licet de consuetudine nil soluatur, debent tamen apes habentes, in quatuor saltem festis solennibus vnum candelam vnius libræ soluere ecclesiæ parochiali, vel de pecunia quam ex melle & cera habuerunt, decimam partem. doctores in dicto c. nuntios. & debet solui vbi apes consistunt, vt est visum. Anchar. in dicto c. peruenit. vbi legit c. nuntios. simul & Rossre. in libel. iuris canoni. in quarta parte, rub. de quibus rebus, &c. huius est sententiæ. De apibus.

26 Decimosextò, de lignis. Cardin. & alij in d. cap. peruenit. videlicet, vt ex decem fasciculis decimus soluetur curato illius parochiæ, vbi ligna creuerunt: & si fit lignum ex sylua cædua, debetur quando lignum cæditur: ex ligno verò magno, decimum, vel ex pretio, decima pretij pars. & in hoc De lignis.

hoc consuetudo seruanda est.

De possessionibus regum & principum decima soluenda est.

27 Decimoseptimò, etiam de possessionibus regum, & principum solui decima debet: quia omnes astringuntur, ergo & ipsi. & hoc fuisse iudicatum de possessionibus delphini asserit Guido Papæ, in decisio. Delphi.q. 266.à præstatione.nec ipsi principes eximere seipsos à præceptis Dei possunt.c.tua.2.de deci.

De furnis decima soluitur

28 Decimooctauò, de furnis solui decima debet. doct. in c.peruenit.& c. pastoralis. 1.eod. vt decima pars commodi illius præstatur, siue illud consistat in pane, siue in pecunia, vel in alia quacunque re.

Iniustus possessor ad prædiales decimas tenetur.

29 Decimononò, etiam prædiales decimæ indistinctè solui debent à quocunque, siue sit iustus possessor, siue iniustus,violentus, vel clandestinus: sicut in tributo dicitur in rub.C.sine censu. & l.1.ac cap.tua.2. eo. Astesa. in d.rub. de decim.in 2.parte summæ.art.4. q.5. De personalibus an ex illicitè acquisitis debeantur,superiùs in proxima q.scripsi.

De croco,rapis & fabis decima soluitur.

30. Vigesimò,decima solui de fructu etiam crocorum debet,vt Boër. dicit fuisse decisum in consuet. Biturig.rub. de consuet.prædio.§.12.pro episcopo Albien. contra suos subditos,qui allegabant se nunquam soluisse de illo: & de rapis, & fabis soluendam decimam asserit. Cardi. in c.ex parte.2.eod. quod facit pro Lemouicen. Petragoricen. & Aruernis, & generaliter de omnibus fructibus, & lucro: vt expressè scribit Ioan. Hugo, in tract. de offic. quatuor præla. rub.de matriculis curati.col.1.& seq.

De domo acquisita quando decima sit soluenda.

31 Vltimò, de omnibus alijs fructibus, & lucro,quod est mobile,sed ex immobili non: vnde si quis det mihi domum, vel hæreditatem, quamuis eam lucro habeam, non tamen ex hoc lucro decimam soluam, sed posteà ex pensione domus sic.glo.in verbo,quasi de lucro.in c.pastoralis.eod.quia frugum nomine res immobiles non veniunt. vt plenè scripsi.in l.frugem. ff.de verb. sig. & Deus filios Leui noluit bona immobilia habere, sed decimam illorum tantùm, adeo quòd si ex immobilibus decima deberetur, omnia ferè bona ad ecclesiam peruenirent, & contra Dei prohibitionem vt Benedic.asserit in repet.c. raynutius. in verb. & vxorem. nu.256.de testa.vbi etiam excusat ea ratione Franciæ consuetudinem, vt monasteria non succedant religiosis professis, sed consanguinei bona illorum retinent, & vt res

Religiosi quare suis non succedant consanguineis.

immo-

immobiles transeant, cum onere decimam soluendi ex fructibus eius. c. cum non sit. de deci. ex omnibus igitur decima solui debet, iuxta domini præceptum.

QVÆSTIO IX.

NOnò quæro, quomodo decimæ peti debeant? Quomodo decimæ peti debeant.
Respon. aut loquimur in possessorio, aut in petitorio. si in possessorio, adipiscendæ petantur, concludit curatus se habere talis loci curam, ob id petit decimarum adipisci possessionem, & ita concludi potest etiam in alijs spiritualibus. vt Pano. not. in c. pastoralis. col. 3. de causa possess. & in c. constitutis. in fi. de appel. doct. in ca. accedens. de accus. Rarò tamen vtimur in Francia hoc interdicto adipiscendæ in spiritualibus. ideo alia nunc huic interdicto accommoda missa facio.

Possessorio agi potest super decimis.

2 Aliquando curatus est decimis spoliatus, & tunc concludit ad restitutionem: vt in c. ad decimas. de restit. spol. & solet concludere ad remedium. c. reintegranda. 3. quæst. 1. etiam non passim hoc vtimur interdicto, vel condictione cap. reintegranda. in Francia: quia nos spoliatos dicere vix possumus ideo alibi dicam super hoc: sed est videndus Petr. Iacob. in sua practi. rub. de interdicto vtili, vnde vi, pro seruit. in fin.

3 Quandoque turbatur quis in perceptione decimarum, & agit interdicto vti possidetis, quod pragmatici vocant casum saisinæ & nouitatis, & quod est in hoc regno frequentissimum: quia quæcunque vis sit, solet in hoc concludi interdicto, teste Iohanne Fabro in §. retinendæ. col. quinta, de interdictis in institutionibus.

De interdicto retinendæ, in decimis.

4 Et hoc interdicto agitur tam contra subditos recusantes decimas soluere, quàm contra alios curatos, religiosos, sæculares, aut regulares: & generaliter contra quoscunque turbantes curatum, seu alium decimas iure possidentem, in sua decimarum perceptione. Hostien. & alij in cap. dudum. per illum tex. & glos. eod. de quo inferiùs dicam.

5 Vide textum in c. 1. in 16. quæstio. 6. vbi rectores & sacerdotes non possunt more fiscali titulos suis rebus imprimere sua authoritate sed authoritate iudicis sic, in interdicto vti possidetis. facit lex secunda, C. vt nullus titulos

Imponere nulli licet regia vela rebus suis.

prædijs ſuis imponat.& ſic poteſt curatus dicere ſe poſſeſſorem,& turbatum intra annum, & poſtea quo adeptus eſt beneficium, licet nullas receperit decimas : quia per collationem ſui beneficij, & inductionem in poſſeſſionem, eſt effectus poſſeſſor omnium rerum & iurium ſuæ curæ: non eſt neceſſe in acquirenda poſſeſſione glebas omnes totius fundi percurrere. l. 3. ff. de acquir. poſſeſſ. & ſic nec omnes decimas capere, ratione ſui beneficij. ideo ſufficit quòd recipiat aliquas, & probet ſe in alijs turbari, & ita vidi ſeruari. De hac materia plenè tracto in tractatu meo, de materia poſſeſſ. in ordinati. reg. & vidi etiam pendente petitorio coram iudice eccleſiaſtico ſuſpendere, illud petitorium, & cognoſcere de poſſeſſorio coram iudice laico : vt probatur in clem. vna. de cauſa poſſeſſ.

Petitorio agitur ſuper decimis.

6 In petitorio autem peti debent præteritæ decimæ, per rei vendicationem.glo.in c.moderamine. in fi. ibi, ſibi vendicent.& c.reuertimini. vbi glo.16. q.1. quia in bonis eccleſiæ numerantur. c. cauſa. de verb. ſignific. hoc docet Spec. eo.tit. & concludit ad dandum, quod fieri non debet in rei vendicatione: vt per Iaſ.in §.omnium.de actionib.in inſtit. Cardin.in cap.parochianos.eo.Gemi. conſi. 72. quia punctus.col.3.Alber.in rub.de rei vend.

Rei vendicatio quando pro decimis agi poſſit.

7 Ideo dicerem,quòd niſi eſſent ſeparatæ,non eſſet tranſlatum dominium in eccleſiam,vt ſuprà concluſi in 3.q.vnde parum concluditur ſuper rei vendicatione : niſi ſit decima ſeparata,quam alius perceperat, ſed contra ſubditum detinentem non ſolet per rei vendicationem peti.nam ſunt debitæ.c.parochianos.eod.ergo vendicari non poſſunt : quia illud quod eſt meum vendicatur.actio enim rei vendicationis domino competit.l.in rem.ff. de rei vendic.& in rei vendicatione certum eſt duo eſſe maximè neceſſaria, dominium rei,ex parte actoris, & poſſeſſio ex parte rei,ſiue defenſoris.l.vna. C. de alien. iudi. Iaſ. in §. omnium.de actio. in inſtit.

Vendicare quid.

8 Nec refragatur d.c.moderamine. ibi, vendicent: quia vendicare ſignificat ibi proprium facere, aſſumere. c. quia nonnulli. de cler.non reſid. Nam in d.c. moderamine. dubitabatur de monachis, an decimas, primitias, & oblationes percipere poſſent, & Gregor. Papa decernit illic, vt vendi-

vendicent portionem decimarum, oblationum, & donationum, si sacerdotij honore fungantur, ac sibi assumere possint, & pro viuis & defunctis, ad suam & proximorum vtilitatem: meritò perfectioris iustitiæ, quæ in illis est, vel esse debet: & non intelligitur ibi de actione rei vendicationis: quia non diceretur quòd vendicarent ad vtilitatem proximorum. nam in vendicatione non solet sic concludi, vnde praxis istam libelli formam non recipit in decimis non separatis & futuris, vt superiùs dictum fuit.

9 Nec obstat d.c. reuertimini. versi. vt autem. ibi, quia fraudastis me parte mea. nam decima est pars Dei, & suam vocat in cap. tua. in 2. eod. tit. quia illam sibi dominus retinuit. tamen ante segregationem vendicari non potest, alioqui sequeretur quòd si debens frumenti decimam venderet fructus, non transferret dominium: licet contrarium videamus, & posse alienari, cum onere decimarum, probat text. in d. c. tua. in 2. & decima est Dei in genere, quia eam vult sibi solui: & dum est segregata, statim transfertur dominium in ecclesiam: vt quæst. 3. superiùs scripsi. & sæpius Deus dicit, mea sunt omnia: & sic posset ecclesia omnia vendicare, secundum illos. verum est tamen quòd Panor. & alij in c. cum homines. de deci. dicunt posse agi de præteritis decimis, tam contra venditorem, quàm contra emptorem prædij, sicut in tributis. l. imperatores. ff. de public. & c. tua. 2. eo. dicentes esse in optione ecclesiæ contra quem agere velit. sic docet Federic. consil. 81. laicus. poterit tamen hic emptor requirere, si conueniatur, suum authorem. l. 2. vbi in rem actio exerceri debeat. C. Decima est pars Dei.

10 Nec obest quòd decimæ, primitiæ, & oblationes in bonis ecclesiæ numerantur. nam esto sanè, non tamen sunt suæ, antequam sint separatæ. Et in bonis dicitur, quando actionem habeo, & exceptionem. l. rem in bonis. ff. de acqui. rer. domin. & ita teneo, quicquid scribat Panor. cum alijs, in c. commissum. eo. tit.

11 Alij dicunt concludendum super confessoria, per l. loci corpus. & l. 1. ff. si seruit. vend. sic dicendo: me habere ius percipiendi decimas in tali loco, tanquam curatus illius loci, & in prædijs sitis in mea parochia, sicut est prædium Confessoria an agi super decimis possit.

dium controuersum : ideo peto condemnari Titium, & condemnatum compelli ad præstationem, & dictæ decimæ solutionem: quia ius præstandi decimam est quædam seruitus, in qua sic concludi solet. glos. in d. c. moderamine. & in cap. tua. 2. de deci. Hoc etiam docet Rofred. in tract. libello. iur. canon. in 4. parte, rubr. qua actio. decimæ petan. & Ias. in §. æquè. 2. not. de actio. in instit. His tamen formis agendi non multùm curant canonistæ, vt docet Hostien. in c. parochianos. in fi. eo. tamen quia in qualibet actione diuersa est narrationis & conclusionis forma: ideo vtile est scire qua actione experiri volumus, licet illa actio ex necessitate exprimi non debeat, teste Anchar. in c. tua. 2. col. 2. eo. & in hac forma, si aduersarius concludat in negatoria, oportet quòd curatus probet se esse curatum, quod facilè probabit per literas collationis sui beneficij.

Probare quæ debet curatus.

12 Secundò, opus est vt probet fundum, ex quo decimas petit, esse intra fines suæ parochiæ, & hoc in prædialibus: in personalibus, quòd sit curatus opus est probare, & is à quo petitur, resideat in sua parochia. teste Petro Iacob. in sua practica, rubr. de interdict. vtil. vnde vi. pro seruitut. sed quia rarò decimæ personales in iudicio petuntur, quamuis ipsi libellum dictent, ego tamen omitto, ea quæ frequenter accidunt describens. l. nam ad ea. ff. de legib.

Condictio ex lege pro decimis agi potest.

13 Formam aliam etiam tradunt doct. in qua condictione ex canone concluditur sic, cùm sim curatus talis loci, ratione cuius decimas habere debeo: & quia parochianus talis habet ibi prædia, ex quibus non soluit decimam, peto eum condemnari ad soluendum præteritas, & ad continuandum solutionem deinceps, quandiu curatus ecclesiæ huius fuero, iudicis officium implorando. Host. & Panor. in d. c. tua. in 2. col. 2. post glo. ibi dicunt, quòd si agatur inter duas ecclesias de proprietate iuris decimandi, tunc agitur confessoria, quia de re incorporali agitur: si verò ecclesia agat contra colentem prædium, tunc aget condictione ex lege diuina. vt Hosti. asserit in dicto cap. tua. pro hoc est gloss. valde solennis in cap. cum liberum. de sepul. quam probat Matthæ. de Afflictis, in constitu. Neapoli. lib. 1. rub. de decim. quæst. 8. & docto. in l. vna. ff. de condict.

ex

ex lege.

14 Si autem agatur contra debentem ſoluere, tunc agitur rei vendicatio, ſi ſeparata ſit decima. ſi verò fructus non ſunt ſeparati à fundo, vel collecti, agitur condictione ex lege diuina, declarata à canone, & hoc quando agit eccleſia cui debetur à lege canonica.

15 Si autem ei debetur ex conſuetudine, tunc aget condictione ex lege conſuetudinatia, approbata per legem canonicam. ſed practici non ſolent variare libellum, ſiue ex conſuetudine debeatur, vel non, oportet tamen iſta conſiderare.

16 Et quamuis ex his decimis diuiſio fieri debeat, videlicet vt epiſcopo, pauperibus & fabricæ dari pars debeat, tamen curatus inſolidum eas petere poteſt, nec excipi contra eum licet, tanquam de iure tertij, vt docto. tribuunt in l. ſi quis conductionis. C. loca. & Roffre. vbi ſuprà, verſic. fin. Curatus decimas inſolidum petit.

17 Item ad futuram præſtationem concluditur in ſeruitutibus, & annuis præſtationibus, licet in alijs ſecus. l. harum. & l. egi. ff. ſi ſeruit. vendic. cap. in noſtra de ſepult. l. quemadmodum, ff. de iudic. l. 1. de vſur.

18 Item actione de dolo agi poteſt contra doloſum, qui ruſticis ſuaſit, ne ſoluerent decimas, ad damnum contingens ex illa ſuaſione. l. cum quis. ff. de dol. Innocen. & alij in cap. dudum. de deci. Doli actione quando agendum ſit.

19 Præterea doct. in d. c. dudum. eod. dubitant, quomodo ibi agebatur contra hoſpitalarios, non permittentes decimas ſolui epiſcopo, ſed non eſt dubitandum: quia in primis ſolemus decimas à debitoribus & ſubditis petere: & ſi ipſi eas alijs ſoluere ſoliti ſint, illi defenſores ſuos conueniunt, & ipſi conuenti recipiunt defenſionem. & ita ſeruatur, quicquid dicant doctores ibi, & Ancha. in cap. cùm non ſit. 3. nota. vbi dicit, quòd ſi cultor agri recipiat omnes fructus, non poteſt in iudicio dominum nominare, ſed ſoluere debet: quia verum eſt, quando nemini diceret ſe velle ſoluere, ſed ſi conſueuit vni ſoluere, ſi alteri ſolueret, fortè non liberaretur, & conueniretur à primo: ideo, vt tutus ſit, quando conuenitur de nouo à quodam, ipſe vocabit ſuum protectorem, vt eum tueatur, alioqui ipſi nouo petitori decimam perſoluet. & ita ſeruatur. Intellectus ad c. dudum. de deci.

Decima propria authoritate an capi possit.

20 Tamen decima propria authoritate capi non debet, sed peti, vt superiùs dixi, prout testatur Alber. in l. extat. col. 1. quod metus cauſ. ff. & in l. nullus. C. de Iudæis. Et sic cùm decima sit onus reale, sicut tributum. c. tua. 2. vbi gl. & doct. de deci. ideo sequitur fructuum possessorem, vel detentorem. c. cùm non sint. ibidem. Et sic consuluit Socyn. concil. 268. eligantur. col. 1. vol. 2. & sic ipse conueniendus erit. alia nunc non offeram, sed ad alia pertranseo.

QVAESTIO. X.

Coram quibus decimæ peti debeant.

DEcimò principaliter quæritur, coram quibus iudicibus peti decimæ debeant? Respond. In hoc Franciæ regno feudales, siue infeudatæ, coram iudicibus regijs hodie: siue in possessorio, siue in petitorio decidantur, quamuis de iure iudices ecclesiastici debeant cognoscere, etiam in possessorio, de decimis, c. dudum. eod. glo. in summa. 11. q. 1.

Decretalis in integra annullat sententias iudicum laicorũ super decimis.

2 Et in integra est decretalis, quæ incipit, sententias verò. in tit. de deci. sic dicens: Sententias verò super decimis à consulibus datas: præsertim cum sanctorum patrum institutionibus obuient, irritas esse decernas. & decretalis illa directa est Brixien. episcopo. Et quando agitur de iure decimandi, quia causa spiritualis est, cognoscit ecclesia. glo. in c. ex tenore. de foro compet. & gl. in c. placuit. 2. §. sic etiam. 16. q. 3. &. 11. q. 1. Calder. consi. 15. an iudex rubr. de iudic. & foro compe. Cuma consil. 83. quia causa. in princ. & Fulgos. consil. 166. in q. col. 2. fiunt. de regul. iur. in 6. & ita pronuntiauit senatus Parisien. vt est in lib. de olim. fol. 51. vbi etiam decidit retractum non habere locum in his decimis. (Et causam retractus cognoscendam ad iudices ecclesiasticos remisit senatus anno 1272. pro quodam diœcesis Baiocen. & anno 1283. in eodem lib. fol. 686.)

Arestum.

Iudex laicus quando super decimis cognoscere possit.

3 Secus agatur de facto, vt de furto decimarum, vel de sola facti quæstione, vel executione: tunc cognoscere etiam laicus iudex potest: vt consuluit Feder. consi. 245. domino Andr. in fi. doct. in l. Titia. ff. solu. matri. de Ripa. in c. decernimus. q. vltim. de iudic. Petr. Belluge. in Spec. principium. rub. de deci. § restat. nu. 4.

4 Idem si agatur de fructibus, vt plenè tradit domi. Gemin.

min.in c.vlt.in fi. de foro compe. in 6. Fel. in c.cauſam.in fi. de præſcript. Et ſic in tribus caſibus iudices regij cognoſcunt ſuper poſſeſſorio,& quando agitur ſuper facto,& ſuper fructibus:vt ſcribit Gomez,in c.ſi annum.nu.15.de iudi.in 6.

In tribus caſibus cognoſcunt iudices regij.

5 Si verò non fuerint feudales, tunc coram iudicibus eccleſiaſticis, tam de iure cognitio pertinet, quàm etiam ex ordinatione regis Philippi quarti, facta anno 1303. his verbis: De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel poſſeſſorio, præſertim inter eccleſiaſticas partes, gentes noſtræ ſe nullatenus intromittant. & ſi cùm duæ partes perſonæ eccleſiaſticæ contendunt ſe quamlibet earum poſſidere, poſuerint vel ponant ad manum noſtram, ne partes venire ad arma contingat, poſſeſſionem huiuſmodi in manu ordinarij loci reddere teneantur. vt eſt in ſtilo parlamenti,in rubr.de decim. Et ſic vult vt in petitorio ordinarij locorum,& in poſſeſſorio cognoſcant Et ordinarij locorum dicuntur epiſcopi. c.ordinarij. de offic.ordin. in 6.ſic conſuluit Ægid. bella mera, conſil. 40. col.7. verſic. quatuor ſunt quæſita.& in ſeq.& in tex. in c.fi. §. diœceſani. de deci. in 6. dicit, ad diœceſanos ſpectare vt compellant religioſos etiam non exemptos: (& à ſenatu fuit abſolutus Iacobus de Iunlhac, à quo petebantur decimæ per Gofridum de la Maie presbyterum coram iudice regio, & fuit remiſſus ad iudicem eccleſiaſticum:) ſed iudices regij potius furerent, quàm eccleſiaſticos permitterent de poſſeſſorio cognoſcere: licet prohibeatur his laïcis à rege, ne cognoſcant,etiam in poſſeſſorio.de decimis.

Ordinatio regia prohibet laicis cognoſcere de poſſeſſorio ſuper decimis.

6 Statuit etiam idem rex Philippus,vt ſeneſchallus, & alij ſui iudices defendant eccleſiam à noua decimarum impoſitione & exactione,ſiue fuerint impoſitæ à prælatis, ſiue ab alijs: ſed hodie fortè ij qui eccleſiam defendere deberent, eam grauant, onerant, ſpoliant, & tributariam reddunt: & non eſt qui conſoletur eam, vel defendat. quamobrem ipſa plangit, vt licet videre in tractatu, de plāctu eccleſiæ per Aluarotum.

7 Aduertite quæſo auditores dilectiſſimi, quamobrem iudices ſeculares decimarum feudalium vſurpauerint cognitionem. Scire enim vos oportet, Carolum Martellum, poſtquam obtinuiſſet victoriam contra Sarracenos, qui iam ab Hiſpania venientes, bona, & templa Galliæ vaſtauerant,

Carolus Martellus decimas primus cōceſſit.

uerant, ac quà tranſierant deſtruxerant, voluiſſe nobiles, & regni proceres ex alieno compenſare. Et vt animi ſui liberalitatem erga dictos nobiles oſtenderet, non diſſentientibus Epiſcopis, decimas ſacerdotibus iàm à Deo conſecratas, & ipſi Deo ſanctificatas, his nobilibus laicis, & regni proceribus dediſſe, perſanctè iurans (vt Gagui. ait) ſi ſi diu viueret, ſe omnia eccleſijs, & multò maiora repenſurum: quod non fecit, ſed eius ſacrilegij cauſa non multo pòſt mortuus eſt, & ad inferos delatus, vt ſe eum vidiſſe beatus aſſerit Eucherius Arelatenſis epiſcopus, magnæ ſanctimoniæ id temporis vir: vt idem refert Gagui. in vita Caroli Martelli. & fuit cadauer eius ſepultum in æde Sancti Dionyſij, in cuius ſepulchro poſt aliquot annos, ingens ſerpens, fortè diabolus in ſerpentis ſpecie, inuentus eſt, ex ſuo autem cadauere, & oſſibus, nihil omnino inuentum eſt, adeò quòd multi coniectabant, eum corpore & anima in inferno, ob tale decimarum egregium facinus, ſepultum. Ecce magnum contra decimarum detinentes exemplum, & pernicioſum initium. Sítne fabula an hiſtoriâ, his qui non viderunt relinquo, ea quæ ipſe non vidi, mordicus non aſſerens.

Areſtum. De noualibus eccleſiaſtici cognoſcunt.

8 Imò legi in quodam libro extracto à regiſtris curiæ Pariſien. quòd de decima noualium curia ſecularis non cognoſcit: ideo fuit proceſſus in curia ſeculari ſuper his noualibus annullatus à ſenatu, annum & diem non recepi. vidi hoc tamen in quodam libro, in verbo, decima. ex regiſtris curiæ, & aliàs fuit reddita curia epiſcopo Morinen. de cuius feudo comes Bolonien. recognouit, vt ibi eſt videre. & alia multa ibi de hoc reperiuntur ſcripta, quæ nonnullis conſiliarijs ſatis ſunt nota.

Compromiſſum ſuper decimis quando fieri poſſit.

9 Fortius conſuluit Bald. conſil. 274. non reuocandis in 5. volum. quòd dum eſt quæſtio inter detinentem decimas, & feudatarium, de tali quæſtione poteſt fieri compromiſſum, & tranſactio inter eos, & in eorum præiudicium. cap. vno. de controuerſia inter vaſſallum & alium. de benefi. quia non intelligitur compromiſſum de iure ſpirituali decimarum, ſuper quo non valet compromiſſum. cap. contingat. de arbitr. ſed de commoditate, de qua compromitti poteſt. ſicut ſi vſufructuarius compromitteret de vſufructu, non enim intelligitur compromittere de ipſo iure inſeparabili à perſona,

persona, sed de ipsa commoditate: vt probatur ex nota. in l.1.C.si pignus pig.datum sit.& de fructibus decimarum potest fieri compositio ratione temporis præteriti.gl. singu.in c.vt super.de rebus eccle.non alienan.Bald.in c.per tuas.de arbit. & compromissum, in laïcum valet super decimarum fructibus: vt testatur Lanfran.in clemen.dispendiosam.col. 4.& sequen. de iudic. Anchar. consil. 34. in hac causa.col.2. nu.5.de præscript.

10 Igitur cum ista concessio facta ab eo qui potestatem concedendi non habebat, nullius esset momenti, imo quicunque decimas, primitias, & oblationes per potestatem secularem obtinet, procul dubio contra Deum & sanctorũ patrum nititur sanctiones: quinimo, & qui accipit, & qui tradit, raptor & sacrilegus iudicatur. cap. causa in fin. de verbo signific.ideo super his aliqua non potest interuenire præscriptio: quare iudices laïci voluerunt cognoscere, vt huic sacrilegæ donationi fauerent, præsumentes quòd si iudices ecclesiastici cognoscerent, passim ad restituendum detinentes decimas,vt iuris est,condemnarent. sed timendum est, vt pro hoc sacrilego dono, iudicantes in infernum cum eorum authore, deuoluantur: & maximè cùm Rex Martellus non recompensauerit regni ecclesias,nec aliquis Rex Franciæ,vt legerim.

Ex donatione laicorum non licet decimas possidere.

11 Ideo dicerem has omnes decimas sic à laïcis infeudatas,à curatis iure contra detinentes peti posse, & ecclesias his spoliatas restituendas: imò detinentes sunt raptores, si alio iure non fulciantur,per d.c.causa.

Detinentes decimas infeudatas raptores dicuntur.

12 Quare sanctè statuit concilium Lateranense, in c. prohibemus. de. dec. vbi sic scribitur: Prohibemus ne laïci decimas, cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laïcos possint aliquo modo transferre. si quis verò receperit & ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura priuetur.

Intellectus c.prohibemus.

13 Primò, ponitur prohibemus. & sic quod fit post prohibitionẽ,nullum est.l.1.& 3.ff.quod vi aut clam.l. non dubiũ. C.de legib.ideo decimæ ab illo tempore in laïcos translatę, nunc retineri non possunt, & in hoc conuenit omnis turba doctorum.sed ego etiam teneo de his decimis,quæ ante dictum Lateranense concilium non iure acceptæ erant,vt inferiùs probabitur.

Prohibet decimas transferri in laicum.

14 Ponitur

Dictio,ne.

14 Ponitur etiam in text.dictio,ne quæ negat,vt in rub.ff. ne quid in loco sacro.ne quid in flumi.pub.ne vis fiat ei.& in alijs multis similib. vt scripsi in l. in lege censoria. ff. de ver. sig.sed negatiua totum negat l. hoc genus ff.de cond.& demon.vbi glo.& plus negat, quàm affirmatiua ponat, vt dialect. dicunt. & probat l. si sic stipulatus. vbi Iaſ. ff.de verb. obligat. Dec. in regu.in eodem de regul. iur. ideo ibi negatur decimas aliquo modo in alium laïcum transferri posse.

Laïci prohibentur bona ecclesiarum in laïcos vel alios transferre.

15 Item in text.est verbum, laïci, igitur prohibet tex. ibi, ne transferant quod suum non est, videlicet decimas in alios: quia non licet de alieno disponere, vtpote de decimis, quæ Dei sunt,vt superiùs dixi, nec licet laïcis quibuslibet quamuis religiosis & potentibus, quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussè cura à Deo commissa doceatur. c. benè quidem. in fin.90.distin.c.ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut.prohibentur etiam transferre: quia licet Papa illos, quibus concessit, habiles fecerit, tamen non alios, in quos isti laïci decimas transferre vellent, & semper decimæ spirituales remanserunt. vt plenè docet Claud.de Seysel. in suo specul. feud. in fi. imo species furti est,de alieno largiri, & beneficij debitorem sibi acquirere.l.si pignore.§.1.ff.de furt.

Decimæ Dei sunt.

Laïci ante concilium Lateranen. incapaces decimarum erant.

16 Quòd decimæ Dei sint,patet Leuit.27.in fi.ibi,omnes decimæ domini sunt.& in cap. ecclesias. 12.q.1. sunt etiam Dei sanctuarium.c.ad hæc. eo. ideo laïci eas obtinere non possunt,quia sunt incapaces illarum: & vsus decimarum & oblationum, quia diuini iuris est ad seculares omnino peruenire non licet.c.fin.16.q. 1.nempe Deus assignauit eas filijs Leui,& sic clericis: igitur laïci à Deo Optimo Maxi.incapaces facti sunt etiam ante concilium Lateranense,quod voluntatem Dei declarauit. nam semel Deo dedicatum, non est ad humanos vsus transferendum, regul.semel. de reg. iur.in 6.

17 Item alia ratione, quia decimæ annexæ sunt spiritualibus, videlicet officio seminandi spiritualia: ergo dignum est vt metat decimas, vt testatur diuus Paulus, & sicut hominis corpus est inæstimabile, quia est animæ annexum, ita & ius percipiendi decimam: vnde si venderetur,

symonia

symonia committeretur.cap.altaria.1.quæst.3.& docet Asteſa.in 2.parte ſummæ rub.de deci.articul.7.titul.35.

18 Præterea in text. eſt decimas, prohibentur enim laïci decimas in alios transferre, & ea ratione ſtatutum eſſe à concilio Lateranenſ.cenſeo: quia laïci vſurpauerant decimas,quas dum facilè recuperare ab eis eccleſiæ non poterant, vt citiùs ad eccleſias reuerterentur, ſtatuit vt in alios non transferrent, cogitans,quòd ſaltem in morte dicti laïci decimas eccle. relinquerent,cùm in alios laïcos transferre non poſſent : & ſi id temporis iudices & executores concilij diligentes fuiſſent, laïcos ad relinquendum eas, ſaltem in morte,coegiſſent,alioqui eis eccleſiæ ſacramenta & ſepulturam denegare debebant : quod ſi vni potenti tunc feciſſent, ſtatim alij reſipuiſſent, & decimas reſtituiſſent : quod hodie eſt eis difficile, cùm deuotio ſit valde diminuta ab eo tempore,& indies adhuc minuitur: Deus per ſuum filium adaugere eam nobis velit,fidem & charitatem.Igitur concilium Lateranenſe, videns non poſſe denudare laïcos ſtatim decimis, prohibuit ne in alios transferrent, vt ipſi videntes ſtatutum, eccleſijs decimas relinquerent.

Ratio concilij Lateranenſis ne decimæ in alios transferantur.

19 Nempe laïci retinentes decimas, ſunt excõmunicati: patet in c.2.de reb.eccleſ.non alienand.vbi ſic ſcribitur:quia res eccleſiæ petunt à regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt,irrita habeantur, quæ obtinent,& à communione eccleſię,cuius facultates auferre cupiunt,excludantur.& tex.in c.cauſa.in fin.de verb. ſignifi.ait : Quicunque igitur eas per poteſtatem ſecularem obtinent, procul dubio contra Deum & ſanctorum patrum nituntur ſanctiones quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor,& ſacrilegus iudicatur.

Laïci retinentes decimas,ſunt excommunicati.

20 Subſequitur in tex.c.prohibemus. eo. cum animarum ſuarum periculo. volens dicere, quòd decimæ à Deo Opti. Maxi.erant reſeruatæ clericis, & his tamen fuérunt priuati à laïcis, quas nunc detinentes cum animarum periculo, ob id concilium ſtatuit,ne illas in alios laïcos transferrent,ſed in morte,ſaltem ſatisfaciant eccleſiæ, illi relinquendo, cuius decimę fuerunt,& ſic laïci peccant decimas illas feudales detinentes,& ob id excommunicati declarari poſſunt.c. ad hæc.eod.

Periculum eſt animarum in detinendo decimas.

21 Imò

Decretal. Hono, quæ non est in libris vulgatis.

21 Imò Honorius Papa his verbis statuit, vt inueni in compilatione Honor. decretal. prima: cum sicut ex vestra insinuatione didicimus, quasdam habetis ecclesias, in quarum parochia decimæ à laïcis per violentiam detinentur, quæ quidem ad ecclesias ipsas pertinere noscuntur: nos vestris supplicationibus inclinati, authoritate apostolica prohibemus, ne decimæ, cum eis idem laici dimiserint, ad alios quàm ad ecclesias easdem deuoluantur. & illa decretalis dirigitur abbati & conuentui sancti Pontij. Ergo laïci non poterant aliquibus etiam ecclesijs relinquere, nisi eis, quibus priùs competebant.

In quas ecclesias laici decimas transferre possint.

Lateranense concilium nihil iuris concedit laicis ad decimas.

22 Item hoc concilium non concedit laïcis, vt eas teneant, vel eius filij, & successores, vt quidam dicere conantur: quia ista prohibitio non inducit concessionem, cùm inducta ad priuationem, non operetur concessionem. l. legatâ inutiliter. ff. de leg. 1.

Ante concil. Lateranense laici erant decimarum incapaces.

23 Itaque per hæc verba patet ante concilium Lateran. incapaces fuisse laïcos, & peccasse detinendo decimas: ideo licet eas ante concilium habuissent, transferre tamen in alios non poterant, quia nunquam in illis ius habere potuerunt, quòd à Deo filijs Leui reseruatæ erant: quicquid dicant doct. ante vel post concilium. nam Alexan. 3. in. c. ad hæc. prohibet ne in feudum laïcis dentur &, eis datas, vult vt laïcis eas resignet, alioqui eos excommunicationis vinculo astringit. Ecce igitur quòd tam ante concilium, quàm pòst, laïci sunt prohibiti decimas habere ex præcepto Dei, qui eas Leuitis, id est ecclesiasticis, reliquit, & sacerdotibus. cap. quamuis. ibidem. & Alexan. tertius erat parum ante concilium Lateranense: quia ipse postea in fine sui pontificatus congregauit illud concilium Romæ, ergo antea statuerat. imo in concil. Turonen. statutum fuerat decimas, & res ecclesiasticas in feudum laïcis concedi non posse tempore Vrbani 2. vt est in rub. episcopum. vel abba. in vsib. feudor. & illud concilium fuit celebratum Turonis, anno 1096. vt notat Archi. in c. fin. § illas. eod. lib. 6. & Henr. Bohic in c. quamuis. eodem. Ergo laïci incapaces erant & prohibiti ante concilium Lateranense, quare non est opus spectare illud concilium Lateranense, cùm semper laïci fuerunt incapaces decimarum, & rerum ecclesiasticarum, & spiritualium.

24 Deti-

24 Detinentes, dicit tex. non possidentes, cum laïci solùm detineant, ergo non præscribunt sine possessione. l. fine possessione. ff. de vsucap. & reg. iuris, sine possessione. in 6. c. causam de præscr. & ideo dicit tex. detinentes, non possidentes. nam possessio ad ius refertur, tenere verò vel detinere, ad factum. l. possessio. ff. de acquir. poss. l. stipulatio. §. hæc quoque. de verb. oblig. scripsi in tracta. nominat. q. 9. nu. 11.

Detinere decimas laici an possunt.

25 Postea in text. dicitur, in alios laïcos. ergo prohibitio erat, ne transferrent in laïcos quoscunque, & cuiuscunque conditionis: quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de leg. 2. c. vt circa. de electio in 6.

Laïci an iuste decimas in filios & successores transtulerint.

26 Et ideo in successores etiam filios suos laïcos non poterunt has decimas iure transferre. c. in canonibus. 16. q. 1. nempe Lateranense concilium eos accepisset, si voluisset. cap. ad audientiam. eod. imò prohibuit successionem. in ca. ad hæc. ibidem. sed quia non poterant decimæ statim recuperari à laïcis, statuerunt in concilio Lateranensi, quòd si nunc laïci decimas non restituant, saltem ipsi de facto in alios non transferant. nam cùm hæredes debeant conscientiam defuncti purgare. ca. fin. de sepultur. ergo ad ipsos iure decimæ transferri non poterant. imò dicit text. monendus est laïcus qui decimam detinet, vt eam restituat ecclesiæ, ad quam spectat, qui si fortè induci nequiuerit, & eam cum diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignauerit, præsertim religioso conuentui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixa. cap. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla. & ideo dicit text. in cap. fin. de deci, quòd laïci non possunt eas dare in pignus, etiam clericis, vt citiùs ad ecclesiam redeant: cùm in decimis non habeat locum successio, vt ibi dicit glo.

Remitti decima à laico potest quam uis successori quæsita esset.

27 Imò si fuissent concessæ decimæ ab ecclesia Titio laico & suis, is Titius potest ecclesiæ remittere, etiam vendendo in præiudicium suorum, & ita seruatur opinio Barto. in hoc casu fauore ecclesiæ, quam scribit in l. qui Romæ. §. Flauius. in fin. ff. de verb. obligat. quamuis regulariter contra Bart. sit communis opinio in alijs casibus. vt ibi Ias. & alij dicunt, & Benedic. in repetit. cap. Raynutius. in verbo, si absque. 2. nu. 23. & sequen. de substitu. fidei. con. de testa. (Et ita declarauit rex Ludo. vt laïci has decimas feudales

ecclesiæ

ecclesiæ possint relinquere sine ipsius consensu, nec contra hoc hęredes opponere poterant, anno. 1269. in mense Martio, vt est in libro rubeo arestorum fol. 2.) vt vidi in quodam libro extracto à registris curiæ, in verbo, decima.

Retractus in decimis cessat.

28 Et in hoc casu, quando laïcus decimam iure tenens, si eam vendat ecclesiæ, non habebit locum ius retractus per proximiorem, vt in curia fuit pronunciatum pro episcopo Constantien. quia est reuersa ad suam naturam, ideo non potest iterum in laïcum redire, per hoc c. prohibemus de deci. arg. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & quòd eas vendere possint sine aliquo regis consensu, etiam si dicant se à rege habere, ibidem scribitur.

De verbo, potest, cum negatiua præcedente.

29 Est quoque in tex. dict. c. prohibemus. possint iuncta negatiua, ne: & est notandum, quòd hoc verbum potest, præcedente negatiua, importat necessitatem, & sic tollit omnino facultatem in contrarium faciendi. glo. in c. 1. de reg. iur. in 6. c. 1. de causa posses. adeo quòd remota est laïcis omnis potestas transferendi decimas in quoscunque alios laïcos, etiam si eas ante dictum concilium haberent: quia de illis tantùm, quas ante concilium habebant, loquitur concilium Lateranense, dum dicit, non transferant, quia non poterat præsagire de decimis, quas obtinerent deinceps, sed de his quas detinebant, ideo dixit detinentes, vt superiùs scripsi.

Dictio, aliquomodo.

30 Subdit postea tex. aliquomodo, quæ dictio comprehendit omnem modum teste Ioan. And. & Cardin. ibidem. videlicet modos translationis, feudi, vendicationis, donationis, permutationis, & his simileis: & sic nullo titulo vel specie, vel casu, & quod vulgò dicimus, *en aucune sorte, façon & maniere*, quasi dicat, nullo modo laïci transferant decimas, in alios non poterant eas transferre, si ante consilium non habebant. ergo &c. De modo scripsi in l. triplici. ff. de verbo. signific. & in integra legi vnam decretalem sic descriptam: Si aliquis laïcus à sacerdotibus vel clericis decimas de laboribus suis in tua diœcesi requisierit, eum ab exactione huiusmodi prorsus cessare compellas. & dirigitur episcopo Brixiensi.

Detinentes ante concilij Lateranense.

31 Ostenditur etiam in fine text. prohibitionem concilij Lateranen. omnino extendendam tam ad detinentes ante concilium, quàm pòst, cum dantes & recipientes astringat.

nempe

nempe si laïcus donauerit decimas laïco, vel instituit suum etiam filium laïcum, ille non poterit decimas recipere: imò si receperit, tanquam raptor bonorum Dei Christiana carebit sepultura, & in inferno sua erit sepultura. Et iste est verus, vt arbitror, intellectus c. prohibemus. qui tandiu latuit, nunc cum Dei laude excitatus: benedictus Deus.

non possunt decimas transferre.

31 Imò fortius in Lateranen. est inhibitum concilio, ne quælibet religiosa persona ecclesias & decimas de manibus laïcorum, sine consensu episcoporum, recipiat. cap. cum apostolica. in fi. de his quæ fiunt à præl. c. cum & plantare. de priuilegi. postquam religiosi non possunt à laïcis sine consensu episcopi accipere, multò fortiùs non poterunt laïci aliquomodo decimas recipere à laïcis.

Religiosi à laïcis decimas recipere non possunt.

32 Itaque, solis sacerdotibus, qui quotidie domino seruire videntur, licet has decimas & oblationes comedere, quia in veteri testamento prohibuit dominus filijs Israel, panes sanctos comedere, nisi tantummodo Aaron & filijs eius: panes, inquam, qui longe erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur. quia illi sub vmbra legis erant, qui verò modò sub gratia sunt Spiritus sancti, toto mundo Euangelio coruscante lucidiores esse videntur. cap. hanc consuetudinem. 10. quæst. 1. Ergo nullo modo laïci decimas detinere debent: imò si quis prælatus, vel alius laïco in seculo remanenti ecclesiæ decimam, oblationémque concesserit, à statu suo sicut arbor quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ iaceat ruinæ prostratus. c. quamuis de decimis.

Sacerdotibus licet decimas edere. sicut olim panes propositionis.

33 Fallit quando fructus possideret, videlicet ad locationem vnius anni, vel alterius breuis temporis. Hoc enim est permissum laïcis, vt ad firmam habeant. vtor verbis tex. in c. tua. 2. de loca. c. fi. ne præla. vices suas. vbi glo. (Iudæis tamen locare fructus beneficiorum prohibitum est.)

34 Sed ex causa ad vitam possent laïco concedi decimæ, per glosam singul. in c. quamuis. de deci. & c. fi. 16. q. 1. secundum Panor. in c. ad hęc. ibidem. & Bertach. in tracta. de episcopo in 2. parte quarti lib. quæst. 41. & per Claud. de Seycello, in specul. feud. in fin. Requiritur tamen episcopi, vel alterius superioris authoritas: secus in modica tẽporis,

Ad vitam laïco decimæ concedi possunt.

id

id est triennij locatione, non vltrà: vt scripsi in compendio alienatio. rerum ecclesia. sed ius decimarum laïcus nullo modo habere potest: vt gloss. & docto. dicunt in dict. cap. quamuis. Et aliud est ius decimæ, aliud fructus habere. l. vaccæ. ff. de euictio. & aliud est habere titulum, aliud est fructus nomine alterius recipere, vel fortè in alimoniam. Panor. & alij in c. causam de præscript.

Iudices laïci de decimis etiam infeudatis cognoscere non possunt.

35 Ex quibus infertur, quòd nec olim, nec hodie iudices regij, vel alij seculares de decimis etiam infeudatis cognoscere iure possunt, sed iudices tantùm ecclesiastici: tum quòd causa decimarum spiritualis, cap. parochianos. & seq. eod. titul. & sic ad iudices ecclesiasticos pertinet. clement. dispendiosam. de iudic. imo non possent iudices laïci cognoscere cum ecclesiasticis, nec quidem per compromissum. cap. contingit. de arbitris.

Curiæ supremæ mixtæ nõ tamen de spiritualibus cognoscere possunt.

36 Ideo curia suprema, quamuis sit mixta ex clericis & laïcis, tamen non potest etiam de causis spiritualibus disponere, nec decidere: quia initium est inspiciendum, vt habetur in c. dudum. eo. vnde cùm initium eorum à quo iurisdictionem habuerunt, sit à rege, vel alio seculari principe, non possunt dicere se maiorem iurisdictionẽ consecutos, quàm is, qui dedit, habet. & ista faciunt contra illos, qui dicunt curias supremas Franciæ, quia sunt ibi consiliarij presbyteri & clerici, posse de rebus & causis spiritualibus cognoscere: quod vides quàm sit alienum. Illud verum faterer, quando consiliarij essent à Papa dati: vt alibi plenius in ordin. reg. dicam.

Etiam inter laïcos iudices seculares de decimis non cognoscant.

37 Siue inter clericos agatur, siue inter laïcos, siue inter clericum & laïcum, tam principaliter, quàm incidenter. c. tuam. de ord. cogn. c. 2. vbi Panor. not. de iura. calum. d. clem. dispendiosam. de iud. vbi doct. plenè dicunt nullo modo laïcum de spiritualibus cognoscere posse.

38 Nam Deus relinquendo decimas clericis, illarum cognitionem in consequens reliquisse videtur. gloss. in summa decima. q. 1. probatur in c. placuit. 2. in 16. q. 1. & in c. ex tenore. de foro compet. Calder. consi. 15. an iudex. illo tit. & Ias. consi. 23. in causa. vol. 1. quia laïci ecclesiastica negotia tractare non debent. c. 2. de iudi. & ita est statutum in sacris concilijs, & à summis pontificibus, vt probaui. Si tamen

Contra prædonem frumenti secularis cognoscit.

ageretur contra prædonem frumenti laïcum posset tunc iudex

iudex secularis contra illum cognoscere: vt probat Cardi. in dict. c. quamuis. q. vlt. de deci. etiam fructus locari, & vendi laïcis possunt. c. vestra. de locat. & sic iudices laïci tunc cognoscere possent. glo. ibidem, & superiùs dixi.

39 Si tamen probaretur concessionem à Papa laïcis factam esse, tunc ad laïcos iudices cognitio spectare posset: & hodie ex priuilegio concesso Philippo regi Franciæ, vt quidam aiunt, quod Philippinam vocant, iudices laïci de decimis feudalibus cognoscunt, & si laici inquietantur coram iudicibus ecclesiasticis super huiusmodi decimis, sic infeudatis ante concilium Lateranense, solent impetrare literas à rege, ad inhibendum iudicibus ecclesiasticis, ne de his cognoscant, causásque ad iudices seculares remittant: quibus per regem mandatur, vt faciant laïcos vti & gaudere priuilegio dicto, & iure tenendi, portandi, colligendi, & possidendi huiusmodi decimas, in vim prædicti priuilegij. de quo Benedic. meminit in repet. cap. Raynutius. in verb. si absque. 2. de substi. fideicom. num. 45. de testa. & Chassa. in consuet. Burg. rub. *des iustices*. §. 6. num. 350. & item seculares iudices in Hispania cognoscunt de eisdem: vt testatur Pet. Belluge, in specu. principum. rub. 13. de deci. §. restat. fol. 45. & seq. quod esset apud me expeditum, quando laïci iure tenerent istas deci. alioqui non possunt cognoscere. (teste Federic. consi. 245. domino Andreæ.)

Ex priuilegio iudices seculares de decimis cognoscunt.

40 Secundò, infertur quòd in decimis etiam infeudatis non succeditur iure hæreditario, per c. prohibemus. eod. quamuis feuda instar patrimonialium habeantur in hoc regno, quando sunt temporalia, vnde ius illorum in accipientem transfertur. c. 1. qui feud. dare poss. tamen cùm ius decimarum in laïcos transferri non possit, c. ad hæc. eo. & superiùs dixi. ideo decimæ non habebuntur instar patrimonialium, etiam si iure possidentur, per supradictas rationes. nam hoc esset contrarium his decimis, quòd essent spirituales, & haberentur vt temporales & prophanæ: imò superiùs fuit dictum, ne ad alios laïcos transferantur.

Feudales decimæ ad posteros non transferuntur.

41 Tertiò, quòd consuetudines vel statuta à laïcis edita super decimis etiam infeudatis, non valent, tum quia falcem in messem alienam imponunt, contra c. nouit. de iudi. disponendo de his, quæ ad illos non spectant, tum quia de spiritualibus non licet laïcis statuere. c. ecclesia. de constitu.

Consuetudines vel statuta super decimis à laicis edita non valent.

vbi docto. Inno. in c. nouerint. de senten. excom. c. hanc consuetudinem. insi. 11. q. 2. cùm non constitutiones, sed destitutiones, vel destructiones dici possint, & vsurpationes iurisdictionum. tex. in c. fin. de reb. eccles. non alien. sic consuluit Ægid. Bellamera, consil. 40. factum tale. col. 10. in allega. Ioan. de Alzeno.

42 Quartò, infertur quòd licet decimæ essent infeudatæ ante concilium Lateranense, à domino seculari, laïcis non possunt etiamnum retineri. cap. dudum. de deci. nisi dominus eas decimas iure se habere probet: vel ecclesiam compensauerit de re maiori, vel æquali, de quo oportet quòd constet, per c. ea enim. §. sed & permutare. 10. q. 2. c. 1. de rerum permu. docto. in c. 1. de rebus eccle. non alien. Dec. consil. 341. viso puncto. col. 5. c. nu. 11. & retinentes nollem excusare, nec absoluere sine restitutione.

Quomodo probatur ecclesias non recepisse aliquid in cõpẽsationem.

43 Et sic cùm ecclesiæ, quarum laïci tenent decimas, non habeant aliqua bona temporalia, probatur quòd non fuerunt pro decimis compensatæ: ergo illæ decimæ retineri iure non possunt, per suprà dicta, etiam per mille annos possessæ.

Infeudatio non præsumitur, nec nocet à laïcis facta.

44 Quintò, non est quærendum an infeudatio fuerit facta, vel non: quæ tamen non præsumitur quia est facti, & facta non præsumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. sed quærendum est, à quo facta fuerit, & an is potuerit facere, qui fecit. l. si quæramus. ff. de testa.

Vsurpatæ decimæ à laïcis præsumuntur.

45 Imo à solitis præsumemus eas vsurpatas à laïcis. ca. fina. de restit. spoliato. in 6. ibi, qui eas occupasse iniustè verisimiliter præsumuntur. c. quamuis. de deci. eo. maximè quia malum legimus in historijs initum, videlicet decimarum concessionem ab ipso duce Martello, laïcis & proceribus regni Franciæ factam, & in compensationem belli. Ideo quæ malo inchoata sunt principio, difficile est vt bono peragantur exitu. cap. principatus. 1. q. 1.

Donationis decimarum inconuenientia.

46 Itaque in hoc dono vides bona non sua dari, & pro seruitio sibi impenso, & spirituale pro temporali: quod quàm sit absurdum, nemo non videt, & sine compensatione facta ecclesijs, saltem nullam legi: quod etiam non valet, vt habetur in §. si minus. in authen. de non alienan. reb. eccle. colla. 2.

47 Vnde dicit tex. in ca. in canonibus. 16. q. 1. valde ergo

go iniquum & ingens ſacrilegium eſt, quicunque, vel pro remedio peccatorum, vel pro ſalute animarum ſuarum, aut requie, vnuſquiſque venerabili eccleſiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his à quibus maximè ſeruari conuenit Chriſtianis, & Deum timentibus hominibus, & ſuper omnia à principibus & primis regionum, in aliud transferri, vel conuerti. Quicúnque ergo res eccleſiæ iuſſu vel largitione principum, vel quorundam potentum, quadam inuaſione, vel tyrannica poteſtate tenuerint, & filijs & hæredibus ſuis, vt à quibuſdam iam factum audiuimus, quaſi hæreditarias reliquerint, niſi citò res Dei admoniti à pontifice agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur: quia iuxta ſanctorum patrum traditionem nouimus res eccleſiæ vota fidelium eſſe, pretia peccatorum, & patrimonia, pauperum cuique, non ſolùm habita conſeruare, verumetiam, Deo opitulante, conferre optamus. cap. quia iuſta. 16. quæſtio. 1. Et laïci, ſiue ab epiſcopis, ſiue à regibus, ſiue à quibuſlibet perſonis decimas acceperint, niſi eccleſiæ reddiderint, ſciant ſacrilegij crimen ſe committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. cap. decimas. decimaſexta quæſt. 7. alia ſuperiùs ſcripſi.

Excommunicantur omnes retinentes decimas & ſacrilegi ſunt.

48 Et in dubio iudicare debemus id quod eſt animæ tutius & ſecurius. cap. iuuenis. de ſponſalibus. ſed ſecurius eſt animæ iudicare decimarum vſurpationem, vt ſatiſfaciamus, & eas reſtituamus, quas prædeceſſores noſtri iniuſtè detinuerunt. ergo & cætera. Et ob hoc credo multos in inferno cruciari, qui noluerunt decimas reſtituere: & nunc detinentes eas, ſi non pœniteant, & reſtituant, ſequuntur.

49 Nec obeſt ſi dicatur, quòd reges dederunt poſſeſſiones, & fundauerunt eccleſias, ergo & decimas neceſſitatis cauſa, quas dederunt, concedere poſſunt. quibus reſpondet textus. in cap. nouerint. 10. q. 1. in hæc verba, Nouerint conditores baſilicarum in rebus, quas eiſdem eccleſijs conferunt, nullam ſe poteſtatem habere, ſed iuxta canonum inſtituta, ſicut eccleſiam, ita & dotem eius ad ordinationem epiſcopi pertinere.

Reges bona quę eccleſijs dederint, an accipere poſſint.

Et alibi, poſſeſſiones, quas vnuſquiſque eccleſiæ, proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienare quibuſlibet titulis aut diſtractionibus, vel ſub quocunque argumento, non patimur: niſi fortè aut clericis bonorum meritorum, aut

monasterijs religionis intuitu, aut certè peregrinis largiri necessitas suaserit, vt hæc ipsa non perpetuò, sed temporaliter perfruantur. cap. possessiones. 16. q. 1. Et quando reges donant, videntur ius patronatus tantùm retentum donare cap. pastoralis. de donationibus.

Quibus ecclesijs decimas laici restituere debent.

50 Vltimò, quamuis laïci decimas restituere deberent ecclesijs parochialibus, à quibus fuerant occupatæ: quia quæ erant Cæsaris, Cæsari reddenda erant, & quæ Dei, Deo. & text. in cap. cum apostolica. in fin. de his quæ fiunt à prælato. sic dicit: monendus est laïcus, qui decimam detinet, vt eam restituat ecclesiæ ad quam spectat. nempe de re aliena disponere non poterunt. l. in re mandata. C. mandati. Et cùm decimæ datæ fuerint filijs Leui, non electione offerentis persoluebantur, vt contempto Leuita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. ca. ecclesias. §. item cùm decimæ. decimatertia quæstione prima. Nam dictum est Deutero. 18. cap. Leuita qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas: tamen quia vna est sponsa Dei ecclesia, ideo capax earum quælibet ecclesia est. Quamobrem religiosi vel alij ecclesiastici viri per tempus immemoriale possidentes illas, potuerunt contra alios clericos præscribere, & vna ecclesia contra aliam, cap. primo. de præscrip. in sexto. vt inferiùs dicam, in illa 13. quæst. an decimæ tolli possint. vbi videri debet, an ex donationibus laïcorum possit præscribi. & dicit tex. in c. fi. 16. q. 1. ibi, liberum est enim monachis & spiritualibus viris deum colentibus & timentibus, decimas & oblationes, cunctáque remedia concedere, & de iure suo in dominium illorum, & vsum transferre: nec tam pauperibus paupertatem, quàm religionem attendere. (Et vbi decimæ sunt feudales, si semel donatæ sunt ecclesiæ, iudex laïcus nunquam poterit de his cognoscere, quia naturam acceperunt primæuam ad ecclesiam reuertendo. arg. l. si vnus. § plactus. ff. de pac. & sic remissa fuit cognitio ad iudicem ecclesiasticum per Senatum anno 1550. die 22. Maij, in vigilia Pentecostes.)

Consensus prelatorum in dandis decimis, an prosit.

51 Nec refragatur quòd illa Martelli donatio facta fuit cum episcoporum consensu, ergo valet. c. cum apostolica. de his quæ fi. à præla. Respondè, non est verum. sed faciamus sic esse, tamen donatio decimarum à laïcis facta laïcis,

cis, cum consensu episcopi, non valet. c. quamuis. eod. vbi fusiùs dixi. nec dicit quòd episcopi Gallicani consenserint. sed non dissenserint, quia non poterant. nempe iste dux Carolus Martellus bello efferatus, duos iam deposuerat de facto prælatos, videlicet archiepiscopos Remensem, & Arelatensem: vt patet per Flor. in secunda parte chronic. tit. 4. c. 2. §. 3. Ob id non erat mirum. si episcopi non dissentiebant. nam si aliquis contradixisset, depositus, & exilio & fortè morti traditus fuisset: ob id non contradixerunt, vel coactè consenserunt: tamen hoc fieri sine Papæ consensu non potuit: vt superiùs dictum extitit.

52 Non obstat quòd fuit iusta & necessaria causa. nempe Sarraceni destruebant totum regnum, & sic ipsos prælatos, & ecclesias. Respondeo, iam parta erat victoria apud Turones, ideo bella cessabant contra Sarracenos: quamobrem cessabat iusta & necessaria concedendi decimas causa. & quamuis fuisset iusta causa, tamen iure & cum solennitate fieri debet alienatio bonorum ecclesiæ. c. sine exceptione. 12. q. 2. vbi scripsi: nec poterat hoc sine papæ fieri authoritate, nec à laïcis, qui nullum ius rebus ecclesiæ habent. Iusta causa in dando decimas esse debet.

53 Nec obest quòd Martellus milites compensare volebat de hac nobili & egregia victoria. Respond. hoc potuisset egregiè de bonis suis: nempe compensatio de suo ad alienum fieri debet. l. 1. & per totum titul. ff. de compensa. sed de ecclesiæ bonis non licebat compensare, aliàs autem est furti species de alieno elargiri, vt superiùs dixi. Compensare de suo quis debet.

54 Nec me mouet tex. in c. prohibemus. ibi, cum animarum suarum periculo detinentes. vbi prohibet laïcis detinentibus cum animarum periculo, ergo detinentibus sine periculo, id est iure, non prohibet. Respon. Si papa ex iusta causa concessisset, valeret. ca. possessiones. 16. q. 1. & ca. nam qui deo. q. 2. ibidem. quod non probatur. Alia q. vltima dicentur.

(Admortisatæ sunt omnes decimæ ad ecclesiam reuersæ. imò sanctus Ludo. statuit anno 1277. in mense Martio, quòd omnes decimæ reuersæ ad ecclesiam ex laïcis essent admortisatæ, nec ampliùs infeudatæ dicerentur, nec aliquid secularibus deberent: & anno 1537. die 1. Februarij fuit reiectus laïcus à senatu, quamuis probasset se per tempus

immemoriale, id est, vltra centum annos possediſſe, quia non probabat infeudationem.)

QVAESTIO. XI.

Quomodo decimæ ſolui debeant.

VNdecimò, quomodo ſolui decimæ debeant? Reſpond. Leuiti. 27. ſcribitur, non eligetur nec bonum, nec malum: ſed quicquid venerit decimum. vnde quicunque recognouerit in ſe, quòd non fideliter dederit decimas ſuas, modò emendet quod minùs fecit. Quid eſt fideliter dare, niſi vt nec minus, nec peius aliquando offeratur de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de ipſa venatione ſua? ca. quicunque. 1. in 16. q. 7.

Commutatio decimæ an fieri poſſit.

2 Et ſic debet præſtari, non ad electionem ſoluentis, ſed illud quod decimum venit, facta computatione nouem, id quod cadit in decimum, debetur, nec illud cõmutari poteſt: vt ibidem ſcribitur. alioqui vtrunque debetur, & commutatum, & id cum quo commutatum eſt. ca. omnes decimæ. 16. quæſt. 7. hodie iſta commutatio de voluntate partium fieri iure poteſt, non obſtante Leuitica lege antiqua, quæ in hoc abrogata eſt.

Expenſæ nullæ deducuntur in prædialibus decimis, ſecus in realibus.

3 Eſt tamen differentia inter prædiales decimas, & perſonales. nam prædiales ſine diminutione ſeminis, & expenſarum detractione, ſtatim fructibus collectis, non deductis aliquibus expenſis, ſolui debent. c. cum homines. cap. non eſt eo. & antequam penſio colono partiario detur. glo. in c. q. 16. q. 1. vel domino. d. c. tua. 2. & ſic conſuluit Bertran. conſil. 255. viſis petitionibus. col. 1. & ſeq. in 1. vol. ex prima editio.

4 De perſonalibus verò deducuntur expenſæ factæ in mercibus, emendis, quærendis, & vehendis, & in faciendo rem meliorem etiam, quæ datæ ſunt mediatoribus & ſimilibus, non ſolùm ſi vtiliter, ſed etiam ſi ex voluntate, dummodo non fiant in fraudem eccleſiarum Innocen. Hoſtien. Ioa. And. & Card. in c. paſtoralis. poſt glo. ibi, eo. ſicut quando quis retrahit rem, oportet quòd reſtituat omnes expenſas, quas emptor fecit, vt concludit Boer. in §. 4. de conſuet. retract. in conſuetud. Biturig. qua deductione facta de lucro, decima impartitur. d. ca. paſtoralis. vbi glo. & docto. &

idem

idem in decima papali concludit Geminia. consil. 85. super primo. col. 1. quia hæc personali decimæ æquiparatur. (Et Capyt. decis. Neap. q. 20. in causa venerabilis viri.)

5 Ratio est, quia decima est tribuum c. decimæ 16. q. 1. & sicut in tributis nihil deducitur, ita nec in decimis prædialibus. c. tua. 2. eodem. nisi consuetudo fuerit, quòd homines expensas aduersus dominum deducerent: tunc enim ea valeret, vt concludit Bertrand. consil. 255. visis. in 1. vol. vide tamen in d. c. cum homines. Ratio diuersitatis inter prædiales & personales decimas.

6 Sed in personalibus pecunia bis, & pluries decimari posset, si expensæ non deducerentur, & tamen Deus vnam tantùm sibi retinuit decimam, at fructus prædij, vel animalium de nouo orti, non fuerunt decimati, nec frumentum, quia semen mortuum fuit, & à Deo suscitatum. cap. cum non sit. eod. & in Euangelio dicitur, nisi granum mortuum fuerit, ipsum solum manet. ideo in his fructibus nulla expensa deducitur, & maximè quia Deus reseruat homini nouem partes, & decimam tantùm vult: teste And. Hispa. in regula decimarum. quæstio. 14. Ad hæc de lucro soluitur decima personalis. d cap. pastoralis. sed non dicitur lucrum, nisi deductis expensis: igitur expensæ deducentur, & vbi datur fauor diuinus, vel publici iuris, non deducuntur expensæ etiam necessariæ. vt in dict. cap. tua. 2. & in cap. pastoralis. eod. & sic concludit Matthæ. de Afflictis, in decis. Neapoli. quæst. 252. magnificus. aliæ etiam rationes assignantur per glo. & doct. in dic. pastoralis, licet aliàs regulariter impensæ necessariæ deducantur. vt scripsi in l. impensæ. ff. de verb. signifi.

7 Expensæ autem in refectione clibani, seu alterius rei, vel in eius tuitione, non debent deduci: quia res in patrimonio nostro remanent: vnde si fecero, vel refecero torcularia, vel dolia, hoc non deducam. nam si fato rupta sint, debeo ascribere peccatis meis, & quòd Deus in hoc voluerit me punire. vt ait Hostien. in summa. §. & qualiter. vers. expensæ. si tamen res immobiles acquisitæ vendantur, vt domus, ager, vinea, clibanus, de pecunia deducentur impensæ reparationum. d. c. pastoralis. vt si centum aureis iam decimatis domũ emam, & posteà eam ducentis vẽdam, deducam centũ aureos decimatos, & expensas, si quas fecero, in reparationibus: secus si res immobilis remaneat penes me: Expensæ refectionis an deducendæ sint.

me: vt in d.c.paſtoralis, fuſiùs ſcribitur. ibi videre quilibet poteſt. alia cum facilia ſint, miſſa nunc faciam.

QVAESTIO XII.

Quando decimæ ſoluendæ ſint.

DVodecimò, quando ſoluendæ ſint decimæ? Reſpondeo, prædiales ſtatim fructibus recollectis. cap.cum homines.eo. dixit autem dominus: non tardabis decimas & primitias offerre.ideo tardiùs dare peccatum eſt: quia minus ſoluit, qui tardiùs ſoluit. l.ſi cui.in fi.ff.de verb.ſignifica. facit l.vna C. de plus petit. & §. plus.de acti.in inſti.ſic conſuluit Guido Papæ in conſil. 70. ex proceſſu.q.1.

Statim ſoluendæ ſunt decimæ.

Vbi etiam dicit intelligi ſtatim, id eſt quàm citiùs ſolui poſſunt, & ſufficit, quòd fructus ſint collecti, & ſpicæ in meſſem deiectæ, & ſic cœpti, licet non percepti, & completi. l.ſi eius.ff.de rei vendica. & ſi quis fuerit in mora ſoluendi decimas, & frumentum, vel vinum fuerit ſubſtractum, vel perijt, tenebitur is, qui ſtatim non præſtitit vel non monuit curatum, vt illam decimam reciperet: per l. cum res. in fi. ff. de leg.1.glo. & doct.in d.c.cum homines.

Conſuetudo vt certo tempore ſoluatur decima valet.

2 Putarem tamen valere conſuetudinem, vt ſoluatur in certo tempore, licèt non ſtatim, dummodo per tempus cuius initij memoria in contrarium eſſet ſeruata, vt inferiùs dicam, in illa quæſt.ſeq.an decimæ tolli poſſint. & hoc ſcribit Collecta.in d.ca.cum homines. poſt Rofred.in tracta. libellor.iuris canon.in 4.parte, rub. qualiter decima ſit danda. itaque in decima ſoluenda inſpicietur conſuetudo, qua ceſſante ſeruare oportet ſuprà ſcripta.

3 (Vnde ſubuculi, agni, & alij partus animalium debent ali ſaltem nouem diebus vt doct.aſſerunt in c.cum homines de decim.glo.& doc.in l.ſtipulatio iſta.§.inter certum. ff. de verb.oblig.& in c.reuertimini.16.q.1.)

Perſonales decimæ in fine anni præſtantur.

4 Perſonales verò in fine anni præſtari debent.glo. in ca. reuertimini.in verb.annus.16.q.1.& facit 2.Eſdræ c.10. in fi. Panor.in c.peruenit. eo. quia particularis ſolutio multa incommoda afferre ſolet.l.plane.ff.famil.herciſcun. ca. ex literis.de pignor. ſi tamen intra annum ſolueretur, non debet recuſari, teſte Anto.in c.ad apoſtolicæ in fin.de deci.ſed Card.in ca.paſtoralis.q 16.eo.dicit, quòd poſtquam lex non

diſtinguit

distinguit inter prædiales & personales, quòd vtraque est statim soluenda: quia interim potest curatus indigere, & parochianus mori, ob id melius & tutius est quòd statim soluatur, id est singulis diebus dominicis: & bonum esset quòd statueretur aliqua forma super istis exoluendis & præstandis.

Aduocatus & doctor quomodo & quando solere decimam debent.

5 Vnde doctor regens, ex lucro centum aureorum, quod fecit, debet decimam illorum, sic & aduocatus de eo quod ex postulatione lucratus fuerit. glo. in c. decimæ. 16. q. 1. & in c. pastoralis. de deci. vbi Cardi. quæst. 10. ideo boni aduocati & deuoti solent scribere lucrum, & postea in fine mensis vel anni discutere: & vidi quater in anno discuti, imo vidi multos habentes crumenam decimarum, & eo die quo decem lucrabantur solidos, vnum ponebant intra marsupium decimæ, & ex illo lucro fiebant eleemosynæ: celebrabantur missæ, anniuersaria fiebant, dabatur pars curato indigenti, & omnia opera pia fiebant ex illa pecunia: & bonum esset si sic faceremus, vt etiam vult Hosti. in dicto cap. pastoralis. col. pen. eodem.

Mercatores & artifices de lucro personales decimas debent.

6 Et sic mercatores debent & alij artifices facere, si prosperè velint omnia sibi succedere: vt docet gl. & doct. in d. c. decimæ. & inferiùs dicam in q. vlt. & idem in procuratoribus, & notarijs, apparitoribus, & alijs personis, vt ex eorum lucro decimam præstare teneantur. vt firmat And. Hispa. in d. regula. decima. q. 10. & superiùs dictum fuit q. quinta, & octaua.

Ante petitionem an præstandæ sint decimæ.

7 Quæro an decimæ ante petitionem solui debeant: Respondet tex. affirmatiuè, in c. cum homines. eo. tit. dum dicit statim fructibus receptis soluendas, ergo in mora sunt, qui non statim soluunt, etiam sine petitione. vt scribit Panor. in 2. notab. ibi, & quia offerri debent, vt superiùs dixi in 1. q. igitur non requiritur petitio, alioqui non satisfaceret quis præcepto Dei.

Monitio in decimarum præstatione quando requirantur.

8 Nec refragatur c. peruenit. eo. tit. vbi monitio requiritur, & sic petitio. Respondeo monitionem requiri, antequam non soluens excommunicari possit. nam de excommunicationis forma est, vt ferri non possit, nisi præcedat monitio. cap. sacro. de sententia excommunication. sed decimarum non est ea natura, vt requiratur petitio: nempe dum tempus est appositum, non requiritur interpellatio. l. magnam.

de

de contrahen. stipul. C. sed in d.c. cum homines. est tempus appositum solutioni decimarum, videlicet, vt soluantur statim fructibus collectis: igitur non soluentes statim sunt in mora, etiam sine petitione, & sic monitione facta excommunicari possunt. facit c. omnes. 16.q.7. ibi, sed quia modò multi inueniuntur, decimas dare nolentes, statuimus vt secundùm domini præceptum admoneantur semel, secundò, & tertiò: qui si non emendauerint, anathematis vinculo feriantur vsque ad satisfactionem & emendationem congruam.

De verbo offerre.

9 Idem Exodi 22. cap. dicitur, decimas & primitias non tardabis offerre. ponderando verbum, offerre sequitur quòd sine petitione hoc fieri debet, vt Doct. scribunt in authen. offeratur. C. de litis contesta. ideo postquam decimæ offerri debent, ergo sine petitione, & sic vltro. vt expressè docet text. in l. fidei commissa. §. si rem. ff. de legat. 3. & 2. Paralipo. 31. scribitur, quòd filij Israel & Iudæ obtulerunt decimas, & sic absque petitione.

Decimæ remitti, expressè possunt.

10 Nec refragatur quod diuus Paul. prima ad Corinth. 9. ait, nihil à Corinthijs petijsse, nec recepisse. c. prædicator. 16.q.1. ergo si decimæ non petantur, non debentur. Respon. verum est, quando remitterentur expressè, vel tacitè, vt diuus Pau. auaris remisit Corinthijs: tunc non tenerentur homines ad eas soluendum: sed contrarium est quando nulla fit remissio. imo diuus Paulus ait ibi, quòd dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, de Euangelico viuere: dicit tamen, ego autem nullo horum vsus sum: hoc fecit, videns Corinthios auaros esse, ne offendiculũ euangelio Christi daret, sed vt eos Deo lucrifaceret: attamen inquit ibi, neminem militare suis stipendijs debere.

11 Nec obest quòd ecclesia Græcorum non soluit decimas. nam respondeo quia scismatica est, à nostra Romana deuians, etiam in matrimonio. c. cum olim. de cler. coniu.

Pœnæ iuris non petitæ non debentur.

12 Nec me mouet, quod pœnæ iuris non debentur, si non sint petitæ: vt declarat glo. in ca. fraternitas. 12.q.2. & regulariter petitio requiritur: vt in euangelio scribitur, petite, & accipietis. & in l. vniuersi. C. de precib. imperato. offerend. vbi Iaf. scripsi in §. si quis verò. de collatio. in concord. Respond. hoc est verum, nisi in lege sit statutum tempus, quod ponitur in d. c. cum homines. & licet decis. Rotæ 25.

in

in antiq. incipiens, nota quòd vbi. in princip. dicat debitorem decimarum non teneri, nisi à die petitionis, secundum opinionem Archidiaco. tamen illam opinionem ibi reprobat, cum nullus possit prætendere ignorantiam, eo quòd est debita iure naturali & diuino, vt ibi dicitur, & supra, q. 1. docui, quia tempus pro homine interpellat.

13 Et sic patet illos parum probè sentire, qui dicunt non soluendas decimas nisi à die petitionis: & si non fuerint petitæ tempore recollectionis fructuum, quòd non possunt ampliùs peti, vt Adria. de traie. in d. q. 5. versi. secundò videndum est. quamuis Archid. in cap. 1. de dec. in 6. videatur dicere à tempore petitionis debitorem decimarum tantùm condemnandum, & non antè: quem refert Fely. in c. si autem. col. 3. de rescrip. sequitur D. Pet. Pau. Paris. in consil. 15. Albertus in fi. in 1. vol. & consil. 6. considerata. colum. 3. nume. 11. in 4. volum. & consil. 25. vidi consilium. col. penul. num 35. ibidem. Hoc tamen non probant, nec Ioan. Francis. in tract. de præscrip. in 1. parte quintæ, prin. q. 7. colu. 16. nisi consuetudo esset, quòd non soluerentur decimæ, nisi peterentur: & sic secundùm eos durum esset dicere, quòd omnes homines qui non dant decimas damnarentur: quia ecclesia non petendo videtur remittere: vt testatur Floren. in 2. parte summæ, rub. de dec. titu. 4. cap. 3. §. fin. sed ego dicerem quamuis sit durum, tamen seruandum. per l. prospexit. ff. qui & à quibus. alioqui non seruantes leges essent melioris conditionis, quàm seruantes, & impij, quàm pij. & postquam sciunt se teneri ad solutionem, sunt in mala fide, & sic in peccato, ideo non sunt excusandi.

Reprobat eos qui dicunt petendas decimas.

14 Item Diuus Thomas in 2. secundæ q. 87. art. 1. in solutione ad 2. argum. ait: quòd si ex obstinatione quis decimas denegat, tenetur etiam quis sine petitione, & censetur ex obstinatione id facere, quando simulatque petitæ sunt, non dat: & tunc verè ad omnes decimas tenetur. & sic possunt conciliari opiniones, vt quædam petitio non specialis, seu admonitio requiratur, sed generalis, quæ hodie ab omnibus solet fieri curatis.

Conciliantur opiniones de petendis decimis.

15 Hodie non soluentes decimas sunt in mala fide, & mora. nam solent in ecclesijs ab ipsis curatis singuli moneri diebus dominicis, vt decimas soluant: igitur si decimas retineant, tenentur sine alia petitione, & publicantur excommunicati

Curati monere debent parochianos ad soluendū decimas.

excommunicati in ecclesijs detinentes decimas. & ita seruatur in curijs Franciæ, quæ consuetudo multis est confirmata arestis,& sententijs. & hoc probatur in c.peruenit.eo. tit.vbi præcipitur prælatis, vt parochianos monere habeant de soluendis decimis, & compellant eos,si nolint soluere: quod si non faciant, peccant mortaliter: vt ibi decidit Panormitan.quia ipsi subditorum peccatis obuiare debent, & non negligere bona ecclesiarum & pauperum: alioqui negligentia illorum peccatum inducit.glo. in.c. ea quæ. de offi.archi.Hostien.in summa §.fi.q.7.quidam conciliari volentes dicebant in prædialibus monitionem non requiri,in personalibus secus,cùm non sit in illis certum præstitutum tempus.& ista opi. non est contemnenda, quia per eam conciliantur contraria: vel accipe eam quam superiùs scripsi.& sic aderit finis huiusce quæstionis.

QVAESTIO XIII.

An tolli decimæ possint.

DEcimotertiò,an tolli decimę possint?Respondeo, videtur posse: quia cessante causa,effectus cessare debet.l. quod dictum ff. de pact. c. cum cessante, de appella. Sed in clericis causa cessat,igitur cessare decimæ debent.nempe olim erant decimę in cibum eis datæ,vt superiùs dictum extitit,sed illum hodie aliunde habent, & sunt diuites: ergo causa soluendi eas decimas cessat.Nam clericos illos conuenit ecclesiæ stipendijs sustentari, quibus parentum & amicorum nulla suffragantur impendia:qui autem bonis parentum & opibus sustentari possunt, si, quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò incurrunt,& committunt,c.fi.16.q.1.

2 Secundò,clerici olim erant bonis moribus præditi: hodie peruersi, ideo illis decimæ denegari possunt, cùm non sint ad cultum Dei apti.cap.tua.2.de deci. & sic alijs clericis deuotis pauperibus dari debent.

3 Tertiò,filij Leui non accipiebant decimas,nisi ab eis pro quibus offerebant preces.cap.ecclesias.13. quæstio. prima. §.his itaque.sed hodie non orant clerici pro populo: & si orarent, quia mali sunt, Dei iracundiam magis in se prouocarent, quem per seipsos placare debuerant. cap.fertur. §. vulnerato. 1. q. 1.cùm enim is displicet, qui ad intercedendum

dum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. c. in grauibus. 3. q. 7. vbi etiam dicit victimas impiorum abominabiles Deo esse, vota iustorum placabilia.

4 Quartò, quia clerici legi Dei etiam non vacant hodie, vt patet in multis, & manifesta non indigent probatione. ca. de manifesta. 2. quæstio prima.

5 Quintò, nume. 18. c. dicitur Leuitas decimarum oblatione esse contentos: igitur si vltra decimas prædia habeant, eis non debentur decimæ: quia Deus præcepit eis, vt sint contenti sola decimarum perceptione. & Iosue 13. tribui autem Leui, non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ domini Dei Israel, ipsa est eius hæreditas. & sic concludit Anto. Butr. in ca. parochianos. col. 3. & seq. eod.

6 Contrarium arbitror verius esse. nam fac quasdam rationes in nostris clericis cessare quibusdam, tamen non omnes decimarum rationes cessant, quia omnes non sunt diuites: & si essent, aliæ rationes non cessant, quæ sunt ex parte Dei · videlicet, quia præstantur decimæ Deo, in signũ vniuersalis dominij: & pauperibus debetur pars: vt suprà quæst. 2. scripsi. & diuites meliùs possunt hanc partem soluere, quàm pauperes clerici. vt probat tex. in cap. fina. 16. quæstio. prima ac pars fabricæ ecclesiæ assignari ex decimis debet. cap. concesso. & sequen. 12. quæstio secunda. Itaque Deus, ecclesia, & pauperes, non debent, propter malitiam clericorum, decimis fraudari. Ob id glo. plura inconuenientia recitat, in c. 1. eo. lib. 6. sequerentur, si non soluerentur sacerdotibus, vt est à Deo præceptum. vide Ioan. de turre crema. in cap. fina. versicu. ad quartam quæstionem. 16. quæstio.

Malis sacerdotibus & diuitibus an decimæ debeantur.

7 Nec obstat secundum, quia respondet text. in cap. tua nobis. 2. de deci. dicit enim sic, prætextu verò nequitiæ clericorum nequeunt eas, nisi quibus ex mandato diuino debentur, pro suo arbitrio erogare, cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter domini voluntatem. & quia sunt debitæ clericis. c. parochianos. eod. ideo non possunt alijs dari, etiam pauperibus: quia non liberatur debitor soluens alij inuito Domino. l. inuito. C. de solutio. l. vero. ff. illo tit. quia Deus non debet perdere debitum suum propter iniustum procuratorem, id est ministrum, ideo enim dantur decimæ.

Solui decimæ clericis, & non alijs pauperibus debent.

8 Ergo

Malitia clericorum in soluendis decimis considerari non debet.

8 Ergo cogitare non debemus quis clericus procurator Dei eas exigat. Hostien. in d. ca. tua. 2. Ioan. Hugo, in tracta. suo de offi. quatuor prælat. §. sed nunc ex delicto, & nequitia clericorum cõsiderari non debet, sed Dei bonitas, qui hanc decimam à nobis voluit, dummodò non esset notorius fornicator is, cui decimæ debentur: tunc illi iustè denegari possunt. cap. præter. 32. distinct. & docto. in d. cap. tua. 2. intelligunt illum tex. in malis presbyteris occultis, vt decima illis debeatur: secus in symoniacis sacerdotibus, & alijs irretitis criminibus notorijs: vt scripsi in rubri. de public. concub. in cõcordia in 18. pœna. ne videatur in suo peccato foueri & ali. c. non omnis. ibi, vtilius 5. quęst. 5. non debet tamẽ parochianus ob hoc decimas retinere sed authoritate episcopi in vtilitatem ecclesiæ illas conuertere: argum. c. cum. deputati. de iudic. & Hostien. in c. tua. 2. & §. quare in fin. in summa. eo. & quamdiu tolerantur ab ecclesia, ego vellem illis soluere, saltem decimas prædiales, quartum triplex fit distributio, vt superiùs scripsi. personales, cùm personam respiciant, in criminnibus symoniæ, hæresis, & concubinatus, publicè illis denegarem, vt scripsi in concorda. facit c. multi. 2. q. 1. & doct. in l. barbarius. ff. de offi. præto. Anchar. in d. c. tua. 2. in fi. post Rofred. in tracta. libel. iuris. cano. in 4. parte, rub. an expen. sint deducen. versi. quæstio in vltimis. & sic Thosta. concludit super Matthæ. 23. c. q. 73.

Vuiclef combustus quòd diceret decimas posse auferri à malo curato.

9 Notandum est, quòd inter articulos 189. Vuiclef. per Constantien. concilium condemnatos, is præcipuè fuit, in quo dicebat decimas esse puras eleemosynas, & quòd parochiani poterant propter suorum peccata prælatorum ab eis auferre: ob id fuit combustus. nam decimæ non dantur pro solo vsu sacerdotum, sed Deo, & ad vsum pauperum, vt superiùs dictum extitit, & vt Deum recognoscęremus. ideo parochiani non debent eas retinere, etiam malo curato. c. decimæ. 16. q. 1. nisi vt superiùs dicitur.

Contra sacerdotes obloquens crimen incurrit.

10 Nec refragatur aliud, quòd sacerdos ex his luxuriatur. Respon. hoc non omnibus contingit: & si aliquibus hoc ascribatur, ob hoc non licet decimas retinere, sicut non licet bona furis, vel alterius mali retinere: imo, tu qui hæc dicis, audi quid scribat Diuus Gregorius: Multi secularium hominum, cùm plus sacerdotis vitam quàm suam discutiunt,

discutiunt, in magnum contentionis diuinorum sacramentorùm crimen incurrunt: magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eámque negligentes, festucam tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quàm dum incautè festinant euellere, erroris in foueam dilabuntur: minùs quidam considerantes, quòd non eos vita sacerdotum læderet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum monitis aurem accommodarent: sed dum hipocritarum more plus illorum famam, quàm propriam vitam, vel vitæ negligentiam dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritualia dona: vnde fit, vt non solùm ab eis dicta respuant, sed, quod est deterius, diuina etiam mysteria cõtemnant, &c. in c. multi. secularium. 1. quæst. 1. Ideo illorum laïcorum primus, qui sine peccato (quod vix esse potest) ista dicens fuerit, injiciat lapidem in illum: & non detineat quis aliena, sed puniatur malè viuens, & sibi debitum non retineatur. Nam Cyprianus: ait: quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum: secum esse Christum, cùm collecti fuerint opinantur hi, qui extra Ecclesiam Christi colliguntur: tales etiam si occisi in confessione nominis Christi fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis enim & grauis culpa discordiæ, neque passione purgatur. c. neq; ad Caim. 90. dist. verum est quod non solùm episcopi, presbyteri, diaconi debent magnopere prouidere, vt cunctum populum, cui præsident, conuersatione, sermone, ac scientia præeant, verùm etiam inferior gradus, exorcisi, lectores, custodes ædium, accoliti, & omnes omnino, qui domui Dei seruiunt: quia vehementer ecclesiam destruit meliores laïcos esse, quàm clericos. c. qualis. 8. q. 1.

11 Item non obest aliud, quod non possunt alia habere bona, cùm sit præceptum eis factum vt decimis contenti sint. Cui respondeo, bona terræ promissionis fuisse per Deum separata à decimis, & ipsis Leuitis concessas decimas propter auaritiam & cupiditatem possessionum vitandarum: & ideo alia bona propria petere non poterant, cùm iam in decimis suam haberent partem. Veruntamen oblationes recipere, & bona poterant, & quicquid Deo erat consecratum, ad ius sacerdotum pertinebat. Leuit. 20. ca. & vlt. ob id si postea eis bona donata fuerint & ecclesijs, iure illa habere possunt, tanquam Deo dedicata & consecrata:

Clerici & ecclesiæ bona habere possunt vltra decimas.

crata: & sic id temporis Dominus voluit tribum Leui esse decimarum perceptione contentam, & nihil petere aliud ab alijs tribubus posse.d.c.ecclesias.§.item cum dicitur. nec enim habet Leuita aliam partem atque possessionem inter vos: ergo inter alios non negat. facit glo. in c.1. de deci. in 6.& ibi tex.mandat decimas solui: & tamen id temporis ecclesiæ locupletes erant, alioqui sequeretur quòd clerici & ecclesia essent deterioris conditionis quàm laïci: vt arguit tex. in c. tua.2. eo. de Deo, qui non esse debet deterioris conditionis,quàm domini temporales,sic nec clerici,quàm laïci: sed laïci à laïcis bona donata capere possunt, & clerici & ecclesia non possent, quod est valdè absurdum, cùm ecclesiæ & clerici sint magis priuilegiati, quàm laïci. c. ecclesia. vbi doct. de constit. & ita concludunt in rub.de deci. & facit tex.nu. 18. ibi, & vniuersi quorum accipitis. ergo ab vniuersis possunt clerici & sacerdotes accipere, exceptis personis quas suprà descripsi, si donentur eis, vel alio iusto titulo eis acquirantur. & hoc etiam dictat ratio naturalis. nam si pater inter filios hæreditatem suam diuidat, & dicat velle eos suis portionibus contentos esse, si vnus liberorum det alteri partem suam, nunquid obstabit testatoris voluntas,quominùs hic possit recipere? Certè non: sed ex testamento non licet amplius habere, nec videtur frater ob hoc incapax factus ad habendum ex iure nouo. c. 2. de renuntia.l. stipulatio hoc modo. vbi doct..ff.de verb. oblig. & hoc expressim docet Hostien.in rubr.de decimis.in fi.quem alij sequuntur.

12 Etiam si Deus expressè prohibuisset filijs Leui, & sic personis: tamen ecclesia non comprehenderetur. ideo potuerunt deuoti viri ecclesiæ donare, & clerici habent vsum, siue vsumfructum illorum bonorum donatorum, & sunt procuratores & administratores illorum bonorum,non domini.c.pen.vbi glo.de reb.eccl.non alien.c.2. de donat.c.inquirendum de pecul.cleric. doct. in rubr. de deci.vbi dicunt omnes clericos esse pauperes, per l.priuilegia. C. de episcop.& cler.qu v hoc non probat: bene loquitur de pauperibus in genere,sed non expressè de clericis. Anto.in cap.parochianos.col.3.eo.tit.

13 Itaque in hac quæstione, vt altiùs rem repetamus, videndum erit,an compositione,transactione, consuetudine,

præ-

præſcriptione, vel priuilegio, ſeu exemptione, aut alio quouis modo decima tolli poſſit: & primò dicendum erit de compoſitione.

14 Compoſitio enim eſt gratuita conuentio. tranſactio autem eſt de re dubia, & lite incerta, aliquo dato vel retento, pactio. l. 1. ff. de tranſact. C. eo. c. ſuper eo. ibid. vnum tamen ſæpius pro altero capitur. c. veniens. de tranſact. vbi Hoſt. in ſumma & quot modis ſumatur compoſitio, ſcripſi in l. hæc verba ille. ff. de verb. ſignific. Compoſitio quid ſit.

15 Quæro an compoſitio ſuper decimis valeat? Reſpon. aut loquimur inter clericos, aut laïcos, & aut de transferēdis decimis, aut de non ſoluendis. & in his elucidandis facio caſus ſequentes.

16 Primus eſt, valet compoſitio inter perſonas eccleſiaſticas, vt decimæ vni curato debitæ alteri ſoluantur. c. 2. de tranſact. c. dilecti. in fi. eo. vbi Papa dicit, ſoluatis, vel cum ipſis amicabiliter componatis. & ſic compoſitio approbatur ibi à Papa. & in c. dilecti. & ſeq. ibid. vbi Panor. quia cùm decimæ clericis ſint reſeruatæ à Deo, non refert quis ipſorum habeat, vel quæ eccleſia, vt abundantiùs dicetur, & docto. ſcribunt in cap. ex multiplici. de decim. & idem docet Carol. Ruinus, in conſil. 142. clarum eſt. nume. 13. in 5. volum. Compoſitio ſuper decimis inter clericos valet.

17 Intellige in decimis prædialibus: diuerſum ſentiunt iuris interpretes in perſonalibus. nempe is, qui in ſacrario operatur, quæ de ſacrario ſunt edere debet: & qui altario ſeruit, cum altario participat, iuxta D. Pauli ſententiam, & ne detur occaſio vagationi, & audiendi diuina extra eccleſiam parochialem. c. 2. de paroch. Collect. in cap. ad apoſtolicæ. eo.

18 Secundò, intellige etiam ſi ageretur vt monachi haberent totam prædialem decimam vnius parochiæ, vel alius curatus: nam tunc ſi curatus victum ſufficientem non habeat, eo quòd ei deſint decimæ, aget ad congruam portionem. c. de monachis. de præben. & ſcripſi abundè in tract. meo de congrua portio. quia illi qui percipiunt decimas poterunt curam habere pauperum, & fabricæ, & ſatisfacere poterunt ijs, pro quibus decima debetur, vt aſſerit Panor. in c. 3. eo. & ſuperiùs. q. 2. ſcripſi.

19 Tertiò, intellige iſtam compoſitionem valere, ita demum

Compositio sine causæ cognitione non valet.

mum si causæ cognitio interueniat: debet enim superior examinare, an talis compositio expediat ecclesiæ, aliàs compositio non valebit, quia est alienatio, in qua hæc inquisitio fieri debet. c. sine exceptione. vbi scripsi. 12. q. 2. glo. in c. 1. de reb. eccles. non alien. in 6. licet videre in compendio alienat. rer. eccles.

Decretum Episcopi an requiratur in compositione & alienatione.

20 Item requiritur decretum Episcopi, vt firmat Innocent. in c. 2. de transac. licet ibi Panormit. eum reprehendat, dicens nullibi inueniri: sed intelligere voluit Innocent. decretum pro consensu & authoritate Episcopi, vel superioris. solet enim Episcopus post inquisitionem super commodo vel incommodo factam, si ex re ecclesiæ sit & vtilitate, decernere faciendam compositionem, vel factam ratam esse, & sic illi consentit. ita debet intelligi sententia Innoc. glos. & doct. in dicto cap. 1. & inferiùs dico, nu. 26.

21 Et sic cessant controuersiæ Doctorum, an in alienatione ecclesiæ requiratur decretum, quod sic patet. nam Episcopus decernit iustam & bonam alienationem, illi consentiendo: sed non intelligimus de illo decreto seu decreti solennitate, quæ requiritur in alienatione bonorum minoris, vt in rub. de prædijs mino. sine decreto non alienan. Cod.

Consensus episcopi vel superioris requiritur.

22 Quartò, non valet compositio, nisi cum consensu Episcopi, vel superioris, & sic non valeret cum consensu inferioris, videlicet Abbatis, Prioris, seu alterius. c. placuit. 12. q. 2. & c. Abbatibus. ibid. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla. vbi dicit non requiri capituli consensum, sed Episcopi tantùm: licet in vera alienatione contrarium sit. c. sine exceptione. 12. q. 2. & cùm decimæ sint cibus clericorum, vt dixi, sicut de alimentis futuris, non potest transigi sine iudice. l. cum hi. ff. de transac. ita nec de decimis, vt etiam docet Ancha. in c. cùm homines. col. 2. eo. & episcopi præsentia loco iudicis habetur: si tamen decima ab Episcopo daretur, Archiepiscopi consensus requireretur: quia Episcopus non posset in propria causa consentire. c. prohibemus, de censib. scripsi in interpretatione d. c. sine exceptione. vt inferiùs est videre in compend. alienatio. rerum ecclesiast.

23 Etiam cum consensu Vicarij Episcopi non valeret com-

compositio, teste Aufrer.in decis.97. & seq. vidi tamen seruari contrarium, tum propter Episcopi absentiam, tum quòd Vicarius nomine Episcopi hoc faciat, & quòd habeat iurisdictionem: vt patet in rub.de offi.vicar. imò in integra legi,in d.c.2. de transac.de consensu Episcopi,vel Archidiaconi, & quia Vicarij generalem solent habere potestatem, c.fi. de offi. Vicar. in 6. (scripsi abundè in praxi benef. in prin.) Vicarij consensus an sufficiat.

24 Nisi inferior haberet iurisdictionem quasi episcopalem.glo. in cle. 1. in verb. proprij. de reb. eccl.non alien.c. signincasti.de for. compe. tunc cum authoritate illius valeret compositio.

25 Quintò, si compositio fuerit sine Episcopi, vel superioris consensu facta, mortuo eo qui eam fecit, successori non præiudicat. per c. de cætero, & c. veniens.de transac.c. ad hæc de offi.vicar.& hoc super futuris decimis,secus de præteritis gloss. & doct.in c.vt super de reb.ecclesiast. non alien. Dec.in.c.venerabilis.in 4.not.de confirm.vtili. Successori quando cõpositio noceat.

26 Secundus casus est,valet compositio inter clericos, vt minus quàm si decima eis soluatur, & sic vt integram decimam, fortè vigesimam, vel vt de aliquibus rebus non præstetur,vt de rebus fortè minutis,seu alijs.c.veniens, de transac. c.3.eodem,Panor.in c.dilecti.in fi.eo. facit c.nuper.ibidem.& in hac compositione quando diminuitur decima, requiritur consensus & approbatio Papæ, vt scribit Bertrand.consil.14. viso processu. in.fi. vol. 1.ex prima editio.& consil.116.illud est ibid. quod est verum,si cum laicis fiat: secus si cum clericis. vt doctores notant in c.2. & c. veniens.de ttansact.& inferiùs dicetur. Compositio vt minus soluatur valet.

27 Tertius casus est,si per compositionem remittatur tota decima clerico, hæc compositio non valebit: quia decima omnino tolli non potest,alioqui Deus non recognosceretur in ea, nec honoraret eum quis ex sua substantia, vt est præceptum Prouerb. 3. etiam si illa compositio à Papa probata esset: quia ius diuinum & morale tollere non potest, nec ius naturæ, quo iure sunt decimæ, vt concluſi superiùs in 1.quæst. Etiam Papæ authoritate decimæ tolli non possunt.

28 Quartus casus est, non valere compositionem factam etiam de Papæ consensu, vt laici decimas parochiæ vnius recipiant, tum quia Leuitis & clericis relictæ fuerunt, Compositio fieri non potest vt laici decimas re-

cipiant, vel vt non soluant.

tum etiam quia laici sunt incapaces spiritualium rerum, vt sunt decimæ.c.decernimus,de iudic.adeo eas possidere non possunt.c.causam. de præscrip. nisi ad tempus, ex causa fortè pietatis,vel alia iusta : secus in perpetuum, quia tunc ius spirituale apud ecclesiam inutile remaneret. nam sicut corpus sine anima viuere non potest, ita nec ministri ecclesiæ sine temporalibus. c.si quis obiecerit.1.q.3. Hostien.in summa,§.fin.q.3.in fi.

29 Quintus casus est,si compositio de Papæ consensu facta fuerit inter curatum & laicos, de non soluenda aliqua decima,non valebit, etiam cum Papæ authoritate : secus si componeretur, vt non præstaretur integra decima, vel de aliquibus rebus tantùm,hoc enim ratum est,si Papa approbet : diuersum est de consensu Episcopi, quia nullus extra Papam laicum à decimis eximere potest, nec quantitatem decimæ diminuere.tex.in c.venerabilis.de confirm.vtil.vbi Panor. facit.c. a nobis. eo.& Bertrand. d.consil.14. & consil. 116.in 1.vol. & compositio est quædam exemptio, ideo sine Papæ approbatione facta non valet: glo. & doct. in c. 2. de transact. sed authoritate Episcopi potest compositio fieri super tempore,videlicet quo tempore solui debeat, & super loco,in quo loco, an deferenda sit domum, vel in campo soluenda,& quibus personis soluenda sit,probatur in d.c.venerabilis.vbi glo. Innocen. & Dec.ibi firmat compositionem etiam ad diminutionem cum laicis fieri posse, Episcopi interueniente authoritate: & ista tenetur, quando compositio est magno temporis firmata interuallo.

30 Item si ius ecclesiæ dubium esset, vtpote quia ageretur de priuilegio Papæ laico concesso, tunc etiam cum authoritate Episcopi compositio valebit, & cum causæ cognitione, vt superiùs dictum extitit, probat Panorm. in d. c. 2.

Iuuans se compositione eam seruare debet.

31 Vltimus casus est, si compositio facta sit etiam de authoritate superioris, si is, qui allegat compositionem, vult ea se iuuare, oportet quod probet se compositionem seruasse: aliàs si non seruata fuerit, non poterit se illa iuuare. per l. cùm proponas. C. de pact. c.peruenit. in 2. de iureiur. & si decimæ fuerint solutæ contra compositionem, illi videtur renuntiatum. arg. c. cùm accessissent. in fi. de constit.sic consuluit Bertrand. consil. 6. vidi casum.col. 2. in 3. vol.

vol. ex 1. editio.

32 Notandum eſt, quòd ſi Papa hodie concederet priuilegium ſuper decimis non ſoluendis ex aliqua cauſa, non extenderetur ad decimas, quas laïci iure habent, & poſſident, vel alius: ſed tantùm reſpiceret iudicium parochialium eccleſiarum. c.2. §.1.& ſeq.eod.tit. in 6. vt Ioan. And. firmat in c.penult. colum.2. de decim. quia ſi princeps contra ius publicum priuilegium concedit, ius priuatum lędere, ſi illud non exprimat, non intendit. per l.2. §. ſi quis à principe. & §.merito.ff.ne quid in loco publ.fiat. cap.quamuis.vbi doctor.de reſcript. in 6. & in cap.cauſam. illo tit. in decreta. & qui difficilius quærunt, difficilius perdent. vt gloſ. & doctor. aſſerunt in l. qua ætate. ff. de teſta. & in l. 2. C. de his qui ven. æta. impetra. Niſi priuilegium eſſet valde generale: vt concludit Dec. conſil. 113. viſo tenore.

Priuilegium ſuper decimis non præſtandis non extenditur ad laicorum decimas.

33 Tranſactio an valeat ſuper decimis? text. in c. ſuper. eod.de tranſact.ſic ait: quod tranſigi ſuper re ſacra & ligitioſa non poteſt, etenim res ſacræ, vt poſſideantur aliquo dato, vel retento, ſeu promiſſo, ſpeciem credimus habere ſymoniæ: aliàs ſi gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componant,ſacris canonibus nequaquam dicimus obuiare. Et ſic primus caſus eſt, valere tranſactionem ſuper decimis præteritis, etiam ſi pro illis detur temporale, vel pecunia: quia fructus decimæ reputantur temporales,ideo laïci illas conducere poſſunt. c. veſtra. de loca. Dominic. & alij in c. fin.de foro compet. in 6. & in cauſa executionis capi poſſunt, vt ſcripſi in tract. de literis obligat artic.2. (in primo tomo commenta. in conſtitut. regias.) etiam ſine conſenſu Epiſcopi.tex. & ibi glo. & doct.in c. vt ſuper de reb. eccl. non alien. Dec. in c. venerabilis.col.2. de confirm.vtil.Gemin.conſil.17.pro declaratione.col. vlt.glo.& doct. in c. fin. de rerum permuta.

Tranſactio ſuper decimis an valeat.

34 Vbi Imola dicit,quòd ſi domus, vel res temporalis data fuerit pro decimis futuris, & caſmate perierit, tunc eccleſia non tenebitur ſeruare compoſitionem: ſed decimam de nouo exiget · ſequitur Barba. in cap. vt ſuper. col. 1. de reb.eccl.non alien.

35 Secundus caſus eſt, tranſactio ſuper decimis futuris non recipiendis à laïcis, quamdiu viuit curatus, valet:

Tranſactio ſuper futu-

ris decimis an valeat, & cuius consensus requiratur.

sed eo mortuo, extinguitur. c.veniens. de transact. c.3.eo. (Potest tamen ipse viuens nomine ecclesiæ agere ad rescissionem illius transactionis, ne occasio detur malis administratoribus dictam rem dimittendi. c. si quis presbyterorum. de reb. eccle. non alien. & ita iudicauit Senatus pro curato de Chitri, contra Ludo. de Fresnay, anno 1550. die 10.Maij.

Arestum.

36 Tertius casus est, si de decimis transigatur cum Papæ consensu, vel Episcopi, transactio valebit, si pro decimis compensetur ecclesia in alijs rebus. doct.in c.ad quæstiones. de rer. permutat. quia in rebus etiam spiritualibus non est prohibita transactio, si detur spirituale pro spirituali. dicit glo. in c.super eo. de transact. si spirituale sit ciusdem generis,& per viam permutationis hoc fiat.teste Henri.Bohic.in c.ex literis.2.distinct.de transact.

37 Ideo si aliquis velit fundare monasterium in prædio suo, poterit componere cum curato, vt recipiat aliud prædium pro compensatione decimæ illius prædij, & hoc poterit cum consensu Episcopi fieri, sed ipsum ius decimæ remitti omnino non posset, sed temporale pro decimis futuris omnino dari non debet.glo. in c. venerabili. de confirm. vtil.Ias.consil.19. in causa.in 2.vol. vbi dicit, quòd si Papa ex certa scientia confirmauit transactionem, non est licitum ampliùs super ea iudicare.

38 Addendum est, quòd decimæ dicuntur spirituales. vt firmat glo.in summa.1.q.1.& in c.literas. de restitut.spoliat. vbi Panor.in 1.notab.& glo.vlt, ibid.ac Ias.concil.19.in causa.colum.1. vol.3. post And.de Isern.c.1. in feudo marchiæ. quamuis quidam contrà teneant.

Spiritualia multis modis dicuntur.

39 Sed considerandum est, quòd spiritualia multis modis dicuntur.primò strictè, vt sunt sacramenta, quæ spiritus sancti operatione conficiuntur, & pro spirituum, id est,animarum salute. Secundò in largiori significatione comprehenduntur etiam iura ecclesiastica, quia spiritus sancti gratia dignis conferri debent. In amplissima verò significatione, spiritualia dicuntur etiam quæ à sacramentis veniunt, vt ius percipiendi decimas, oblationes, quæ ex sacramento ordinis quis consequitur, teste Archidiacono in cap.quod autem. 1. quæstione prima. & cap. piæ mentis. 17. q.7. & pro cultu diuino. c.tua. 2. vbi Cardi.3. nota.

de

de dec. Præpoſ. in c. peruenit. & ſequen. 1. q. 3. elucidat. Flor. in 2. parte ſumma ti. 1. c. 5. rub. de ſymo. §. 1. & §. 15. art. 16. cum ſeq. in ea part. ideo dicit his verbis tex. Porrò cum laïcis nulla ſit de ſpiritualib. concedendi vel diſponendi facultas, imperialis conceſſio quantumcunque generaliter fiat, neminem poteſt à ſolutione decimarum eximere, quæ diuina conſtitutione debentur. c. tua. 1. eodem, & ſic decimæ ſunt ſpirituales. vt ibi etiam Card. & alij ponderant, & Card: conſil. 92. fauendo. nu. 15. & tex. in c. ad hæc de deci. dicit eas eſſe ſanctuarium dei. ergo ſunt ſpirituales, teſte Panormi. ibi, quia domino ſanctificantur: & diuini iuris ſunt, & ſic ius ſpirituale. tex. & ibi glo. in c. fi. 16. q. 1. Alber. in l. monumenta. C. de legib.

40 Nunc de conſuetudine dicendum eſt. Conſuetudo quantumcunque longa nullas ſoluendi decimas, non excuſat à peccato, nec valet, tum quòd ſit contra ius naturale, contra quod non valet conſuetudo. Panor. & Curt. in c. fi. de conſuet. tum quia naturalia ſunt immutabilia. §. ſed naturalia. in inſtit. de iure natur. tum quia etiam contra ius diuinum. c. fruſtra. 8. diſt. & not. in d. c. fin. & huius eſt ſententiæ Anchar. conſil. 196. magnifice. q. 1. & Ioan. de Tur. Crem. in c. reuertimini. nu. 12. verſ. ad ſeptimum. 16. q. 1. Bertrand. conſil. 14. viſo proceſſu. col. 1. vol. 1. & conſil. 116. illud eſt ibid. in 1. edit. Card. in c. vlt. de paroch. & quia eſt irrationabilis, non valet. c. ex parte. de conſuetud. Et ideo peti poſſunt, non obſtante illa conſuetudine.

Conſuetudo ſuper decimis, an & quæ valeat.

41 Vnde fuit iudicatum decimam crocorum debitam, licet nunquam fuiſſet decima de croco exoluta epiſcopo Albien. vt Aufrer. in d. q. 190. decidit: & refert Boër. ſæpius vidiſſe ſic iudicari, in conſuet. Bitur. §. 12. de conſuet. prædio. & Anchar. in c. ad apoſtolicæ. in 5. not. eo. & quia grauamen eccleſijs infert, ob id non valet. c. 1. de conſuetu. (Et allegans ſe in poſſeſſione non ſoluendi decimas, fuit reiectus à Senatu. vt docet Aufrer. in ſtylo parla. areſt. 62. Item anno quo ſuprà etiam ad emendum fuerunt condemnati à Senatu agricultores, qui condemnati à Bailliuo Montiſſerrandi, ad curiam appellauerunt anno 1916. die in vigilia Pentecoſtes.)

Crocorum decima debetur.

42 Imò ſi terra Hieruſalem hodie à Sarracenis recuperaretur per Chriſtianos, deberetur à nouis inquilinis

A terris à Sarracenis

recuperatis decima debetur.

decima: vt plenè consuluit Oldrad. consil. 91. venit in dubium. quia terra nunc recuperata redijt ad pristinam naturam. l. cum loca. ff. de relig. & lege diuina nunc regi debet, postquam à Christianis tenetur, quod faxit Deus. vide. c. pastoralis. 7. q 1. Nec prodest tolerantia, nec tacitus Papæ consensus: quia in his requiritur expressa approbatio. c. in aliquibus. in fi. de deci. & inferiùs dico, & hoc expressè docet Anchar. consil. 196. magnifice. col. 1. & Fely. in c. causam. col. 1. de præscript.

43 Siue loquamur de decimis prædialibus, siue de personalibus, cùm eodem iure vtræque inuentæ sint: vt scripsi superiùs q. 1. ergo eædem rationes quæ militant in vna, & in altera locum habent. Quamuis contrarium teneant quidam Theologi, & Archid. in c. quicunque. 1. in 16. q. 7. & Fely. in c. causam. col. 5. de præscrip. vbi tenent consuetudinem excusare à præstatione decimarum personalium, cùm non sint de iure diuino debitæ: sed contrarium dixi superiùs, q. 1.

Consuetudo super decimis personalibus an & quando valeat.

44 Veruntamen in his personalibus crederem consuetudinem valere, vt aliquid pro his etiam modicum soluatur: vtpote si mercator, vel alius pro his decimis offerat in festis curato aliquid in missa, quia tunc honoratur Deus, ex substantia illius, licet non detur integra decima tamen consuetudo approbata illam minuere potest, vt inferiùs dicam. & communiter Canonistæ firmant cum Theologis valere consuetudinem non soluendi decimas personales: sed hoc intelligere oportet, vt dixi: & sic bonum esset quòd Concilium vel Papa statueret, quòd certa solutio fieret pro personalibus, vt in quatuor festis anni aliquid daretur curato, & maximè illi qui prædiales decimas non habet: & super prædialibus, quòd integra deberetur, vt deinceps viri timorati viderent, quid sequi possent: quia in hoc est opinionum conflictus, vnde Ant. Butr. in c. parochianos. in fi. eod. dicit. nescio quid dicam, nisi quòd omnes damnamur non soluendo. Igitur oportet eas soluere. & hæ decimæ personales magis in difficultate & subtilitate, quàm vtilitate consistunt: quia saltem quantum ad quantitatem, consuetudo non soluendi generalis est, cui in hac parte standum est: alioqui quasi omnes animæ damnarentur. his verbis vtitur Hostien. in c. pastoralis. in fi. eo. & Ioan.

Ioan.de Tur. Cre.in c.reuertimini.nu.12.verſ.ad ſeptimum. 16.q.1.

45 Item quamuis Canoniſtæ ſæpius conſuetudinem pro præſcriptione accipiant,vt Paul.ſcribit in l.de quibus.col.3. ff.de legib.& doct.in c.fi.de conſuet.tamen conſuetudo propriè dicitur, quando ius acquiritur in communi,& publico: præſcriptio verò quando priuato acquiritur: vt panor.ſcribit in c.cum eccleſia. col. 8. num. 45. de cauſa poſſeſ. Et in conſuetudine ſunt plures perſonæ incertæ: in præſcriptione verò vna ſola eſſe poteſt. Ant. de Imol. in d.c.fi. Alex. conſil.166.viſo.nu.7.vol.1.Corn.conſil.268. in hac conſultatione. col. 5. verſi. nec videtur obſtare. vol. 4. & abundè Ioan. Franciſc. in tract. de præſcrip. in 1. par. partis. q. vlt. vbi alias tradit differentias. (Ego.in conſtitut.reg.in tract. de conſuet.in 3.)

Conſuetudo & præſcriptio differunt.

46 Secundus caſus eſt,quòd conſuetudo non ſoluendi integras decimas excuſat,quia non eſt contra ius naturę,nec diuinum: quia ſoluendo quicquam pro decima, impletur Dei præceptum de ſoluendo, & recognoſcitur, ac honoratur Deus ex ſubſtantia. Innocent. Panor. & alij per illum tex.in cap. in aliquibus. eo. tit.vbi dicitur ſic, illæ decimæ neceſſariò ſoluendæ ſunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata. & ſic innuit ille text. quòd aliquæ ſoluendæ ſunt, dum dicit, illæ,& cæt. Secundò, quòd illa conſuetudo ſit per Papam approbata. Et dicunt doct.in hoc caſu ſufficere approbationem per taciturnitatem. vt inferiùs dico. Nec refragatur d.c.in aliquibus. eo.vbi Hoſti.firmat non valere conſuetudinem in prædialibus, vt non ſoluatur integra decima: & idem dicit quæſt. 7. §.fin. in ſua ſumma. & Henr.in c.peruenit.col.3.eod.quia in d.c.in aliquibus dicitur,cum integritate. Sed reſponde, ibi dici,quòd domini debent locare prædia his,quæ cum illa integritate,quæ debebatur ſoluent decimas: ſi ergo conſuetudo habebat vt vigeſima ſolueretur pro decima, conductor illam ſoluet,vel integram vbi erat debita integra: vt in fi.illius text. patet.& ſic valet conſuetudo tam in prædialibus, quàm in perſonalibus, quicquid dicant Hoſtienſ.& Bohic. & contra Hoſtienſ. tenent ibi communiter doctor. per text. in cap. cum ſint homines. eod. vbi loquitur de prædijs, & tamen decidit valere conſuetudinem: & perſonales

Conſuetudo integras non ſoluendi decimas an excuſet.

Intellectus ad c. cum aliquibus.

sonales, & prædiales æquiparantur in cap. quicunque. 1. in 16. q. 1. Nec me mouet, quòd quicunque recognouerit in se, quòd fideliter non dederit decimas suas, modò emendet, quod minùs fecit. quid est fideliter dare, nisi vt nec minus, nec peius aliquando offerat? c. quicunque. 1. in 16. q. 7. quia illud intelligitur quando nulla esset consuetudo, vel præscriptio: alioqui post consuetudinem vel præscriptionem non diceretur dare non fideliter, nec minus: & ideo non recognosceret se minus dare, alioqui scrupulosus & fatuus esset, qui post consuetudinem & præscriptionem recognosceret se non dedisse fideliter, si dederit id quod vult consuetudo, vel præscriptio. per glo. & doct. in c. vigilanti. per illum tex. de præscrip. scripsi in interpret. c. postulasti. de cler. excom. ministr. non esse faciendam conscientiam post præscriptionem, quāmuis Alciat. teneat contrarium, in interpret. l. quinque pedum. C. fin. regum. Et hæc est communis consuetudo mundi, ob id tolerabilia sunt quæ vetus probat consuetudo. l. cum satis. vers. caueant. C. de agric. & censi. lib. 11. vbi etiam dicitur, quòd contra antiquam in præstandis censibus consuetudinem, nil inuocari debet. D. Paul. Parisien. consil. 25. vidi. col. 3. & seq. in 4. vol.

Transferendi decimas consuetudo an valeat.

47 Tertius, consuetudo transferendi decimas prædiales valet, vnde sustinetur consuetudo vt curatus vnius parochiæ in alia percipiat decimas. c. cum sint homines. & c. ad apostolicę. eo. & in hoc casu cessant rationes suprà adductę: vt expressè docet Card. in c. vlt. in fi. de paroch.

48 Fallit quando percepissent decimas limitibus adhærentes, istæ enim præscribi non valent, nec consuetudo super his tenet. glo. & doct. in c. fin. de paroch. & in c. cum sint homines. de deci. quia limites præscribi non possunt, ne fines confundantur. c. quicunque. & c. licet. 16. q. 3. c. super eo de paroch.

Consuetudo non portandi decimas in horrea valet, & reliquendi in agro.

49 Quartus, consuetudo non portandi decimas in horrea valet. Hostien. in summa huius tit. §. fin. q. 16. & Collect. in c. in aliquibus. eod. & D. Paris. sic consuluit in consil. 6. considerata. colum. 2. volum. 4.

50 Item valet consuetudo, vt decimæ relinquantur in agro, dummodo curatus monitus fuerit, antequam aliqua fructuum fiat separatio, vt tenet Roch. Curt. in repet. c. fin.

col.

col.82.vers.item inferri potest.in 3.requisito. de consuetud. post. Hostien. in c. certificari. de sepult. Aufre. in suis decis. Tholo.q.432. Rofre.in tract.libel.iur.cano.rub.qual. deci. sit danda.alias peccat is,qui contrarium facit: vt And. Hispa. docet.q.14.

51 Quintus casus,consuetudo non soluendi decimas minutas valet: quia sicut de minimis non curat prætor, l.scio. ff.de in integr. restit. sic non congruit honestati ministrorum Dei huiuscemodi minutis perquirere, vt scribit beatus Thom.in 2.secundæ.q.87. artic.2.c.3.in fi. vt refert Asten. in rub. de decim. artic.4. in fi.ideo Collecta. in c.1.eo. dicit, quòd cancellaria Romana non daret literas super solutione primitiarum, vel decimarum quæ non proueniunt ex possessionibus, sicut sunt decimæ caseorum,ouorum,vel etiam animalium: vnde à Senatu non fuerunt compulsi homines de Allignaco soluere decimam de lana, eò quia nunquam soluerant. Et ideo hæ decimæ fructuum minutorum nunquam exactæ, non repetentur, nec cogentur solui in futurum: vt sæpius fuit in hoc Senatu iudicatum, prout refert Boer. in consuet. Bituri. §.12. in fin. de consuetud. prædio. in consuet. Biturig. extra tamen consuetudinem secus, vt superiùs dixi: quamuis contrarium dicat Ioan. de Tur. Crem. in.c. reuertimini. nu. II. vers. ad sextum. 16. quæst. 1. dicens, decimas minutas non esse in aliquo præcepto.

Consuetudo non soluendi decimas minutas valet.

Arestum.

52 Sextus casus,valet consuetudo super decima tempore certo exoluenda,fortè in mortis articulo, vt apud Venetos de personalibus est consuetum: vt per doctor. in cap. Apostolicæ.de deci.Anachar. in c. aliquibus.in fi. ibid. vel quòd domi soluatur,vel in horreis,vt plenè consuluit Aymo Crauette,consil.21.homines. & ita est consuetum in oliuis exoluendis,in lingua ferè Occitana.

Consuetudo vt certo tempore decimæ soluantur valet.

53 Quæ requirantur in hac consuetudine, scribunt Panormit.Imol.Curt.& alij in c. fin.de consuetu. quæ ibi videri possunt. Primò, quòd sit præscripta,c.cumana de elect.c. cum ecclesia.de caus.poss. Hostien. in c. ad apostolicæ. in fi. de deci.glo. in c.cum sint homines. ibidem. quæ sententia tamen reprehenditur ibi per doct. nam quando consuetudo est contra ius, tunc 40. anni requiruntur. c. fin. de consuetud. in 6. Sed quando est præter ius, decem anni sufficiunt:

Quæ requirantur in cõsuetudine.

sufficiunt: & ideo tex. in d.c. ad apostolicæ. dicit, diu, obtenta: & diu dicitur tempus decem annorum, seu diuturna consuetudo. l. de quibus. & l. diuturna. ff. de legib. Panor. in d.c. cum sint homines. col. vlti. & ideo in hac consuetudine requitur tempus, cuius memoria non sit in contrarium.

Consuetudo a Papa quando approbata esse debeat.

54 Item à Papa approbata esse debet. c. in aliquibus. in fi. de deci. quod intelligerem expressè, vel tacitè, scilicet per taciturnitatem immemorialem, quoad soluendum aliquam partem: sed vt nihil soluatur, nec tacitus consensus, nec quidem expressus valeret. Cepol. consil. 13. col. 5. versi. alterius confirmo. & Anton. Butr. in cap. parochianos. eo. & ita solet iudicari, teste Guid. Papæ, in decis. Delphin. q. 284. an consuetudo. licet Panormit. in c. in aliquibus. eod. teneat approbationem expressam requiri, quod verum intelligerem quando laïcus reciperet decimam. secus si esset consuetudo, vt solueretur à laïcis duodecima, vel alia pars, vt suprà dixi. quem sequitur Boer. in §. 12. de consuet. præd. in consue. Bitur. Et hactenus de consuetudine.

Præscriptio non soluendi decimas, an valeat.

55 De præscriptione idem ferè dicendum est vt in consuetudine, videlicet, quòd nullus siue clericus, siue laïcus sit, præscribere libertatem nullas soluendi decimas potest, etiam si viueret per mille annos, vt Dom. scripsit in ca. 2. col. vlt. de præb. in 6. & Barba. consil. 35. sapienter. col. 6. in 2. vol. vbi dicit laïcũ teneri ad soluendas decimas, etiam si per centum annos non soluerit: quia si tardiùs dare peccatum sit, quanto peius peccatum est non dedisse. c. decimæ. in prin. 16. q. 1. imo tanto est grauius, quanto longiùs quis eas detinet, cùm tanto grauiora sint peccata, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam. cap. fi. de consuet. Et quia sunt tributa egentium animarum. cap. decimę. 16. quæst. 1. ideo non possunt præscribi, vt in sequẽti casu dicetur, nisi contra laïcum, quæ fuissent concessæ ante Concilium Lateran. quia contra illum liberatio præscribi potest: tum quia cessant rationes, quas scripsi superiùs, q. 2. tum quia illæ decimæ ad vsum proprium laïci suscipiuntur. & sic consuluit Carol. Ruiñ. consil. 142. clarum est. vol. 5.

Contra laïcum decimæ

56 Idem etiam in personalibus concludit Barba. consil. 49. illud. in medium. volu. 3. col. 4. & sequen. vt præscribi non

non possint, quia contra ius naturale & diuinum volens facere, est in mala fide, quæ perpetuò, quamdiu durat, impedit præscriptionem. c. vigilanti. & c. fin. de præscrip. nec potest esse quis contra hæc iura in bona fide: vt etiam scribit Anto. Butr. in cap. in aliquibus. in 2. oppo. eo. præscribuntur.

57 Secundus casus, quotam decimæ præscribere etiam laïcus potest, vt soluat duodecimam, vigesimam, vel aliam partem. c. commissum. c. dilecti. c. cum sint. & c. in aliquibus. eo. quia ad hoc non est incapax, sicut ad ius decimæ ab alijs exigendę: vt aliàs fuit iudicatum in hoc Senatu pro domino de Merleto, vt non teneretur, nisi ad soluendum duodecimam, quam ipse & sui prædecessores exoluerant, sic firmat Dom. Paul. Paris. consil. 25. vidi. col. 3. nu. 21. vol. 4. Quota decimæ præscribi potest. Arestum.

58 Nec obstant iura dicentia decimam soluendam cum integritate: quia debent intelligi de integritate præstari solita. d. c. commissum. vel non deductis impensis. secundum Barba. in c. Raynaldus. col. 62. de testa. vel intelligitur quando aliter non se haberet consuetudo, vel præscriptio. nam illa quota, quæ pro decima soluitur, decima vocari potest, licet sit minor. d. c. in aliquibus. de deci. Socy. consil. 297. viso. colum. 3. vers. non obstat. 2. ratio. in 2. volum. ideo is dicitur tunc soluere decimam integram, vt superiùs scripsi. Integrã decimam quando curatus petere possit.

59 Fallit quando curatus indigeret, & non posset commodè viuere ex illa parte, tunc poterit petere decimas integras, non obstante aliqua præscriptione, vt scribit Angel. Clauas. in vers. decima. §. 2. quia nulla consuetudo potest contra ius naturale, & morale disponere, videlicet, vt qui ministrat spiritualia, non metat temporalia ad vitam, iuxta diui Pauli sententiam. & facit c. qui contra. 8. distinct. imo hoc casu posset curatus exigere personales, quando videlicet aliæ prædiales non essent, vel tam raræ, quibus ipse viuere non posset: vt Hostien. docet in c. in aliquibus. in fi. eo.

60 Tertius casus, potest ecclesia, vel clericus per præscriptionem totam acquirere alterius parochiæ decimam, & sic in se transferre: sed libertatem non soluendi præscribere non potest. & ita debet intelligi glo. in d. c. in aliquibus. Parochia vna contra aliam præscribit.

aliquibus in fi. eo. quamuis doctor. aliter eam intelligant & Fely. in c. cauſam. de præſcript. ac Cardi. conſil. 88. conſultus.

Præſcripta decima vini non ſe extendit ad fundũ ex vinea factum.

61 Si tamen quiſpiam præſcripſerit decimam vini, ſi vinea fiat terrà arabilis, non habet illius fundi decimam, quia non præſcripſit illam: vt expreſſè decidit Anto. in c. commiſſum. eo. allegat c. cum in tua. infrà eo. §. pen. & ſi. & doct. in c. auditis. de præſcrip. quod intellige, vt dico inferiùs, quando alius perciperet aliam decimam: & qui præſcripſit decimas antiquas, non habebit noualium decimas. c. tua. 1. de deci. quia tantum præſcriptum, quantum poſſeſſum. l. 1. ff. de itiner. actu. priu. vbi Bart.

Nouus inquilinus cui debeat decimam.

62 Imo, ſi quis veniat ad habitandum illic, ab eo non poterit habere decimam is, qui in alijs præſcripſit: ideo cùm ipſe de nouo ſoluat, tunc eccleſiæ parochiali ſoluere debet, per cap. ad apoſtolicæ. eod. & Floren. docet in 2. parte ſummæ. titu. 4. cap. 3. §. 3. verſicu. & nota quòd Epiſcopus.

Religioſi decimas, an præſcribant.

63 Etiam dicit ibi Floren. quòd clerici vel religioſi qui non habent parochiam, decimas præſcribere non poſſunt, per c. placuit 2. & ſeq. 16. q. 1. Et not. doct. in c. de quarta de præſcript. gloſ. & doct. in c. pen. eo. Panor in c. ſuggeſtum. 1. not. eo. Illa tamen iura hoc non dicunt, ſed prohibent monachis iura parochialia vſurpare. ſi tamen decimas longiſſimo tempore ad præſcriptionem habili poſſederint, præſcribere illas poſſunt. vt ſuperiùs dixi, per c. cum in tua. eo. Verum eſt quòd de iure communi decimas petere ſine parochia non poſſunt, ſed poſt præſcriptionem ſic: quia illas non petunt tanquam ſint eis debitæ à iure communi, ſed quia præſcriptæ ſunt, quod eſt notandum pro religioſis. Idé tenet Ioan. de Tur. Crem. in c. fin. in 1. q. 16. q. 1. facit c. quia 10. q. 1. & c. dudum. de priuileg.

Laïcus decimas non præſcribit.

64 Quartus non poteſt laïcus ius percipiendi decimas præſcribere, vt ſibi ab alijs ſoluantur, tum quòd ſacerdotibus & clericis à Deo optimo maximo datæ ſunt c. quamtuis eo. tum miniſtrantibus & ſeruientibus Deo in ſacramentis & alijs ſpiritualibus, quæ non poſſunt à laïcis exerceri, ad hæc ſunt ipſi incapaces poſſeſſionis earum c. cauſam. de præſcrip. & ſic præſcribere eas non poſſunt ſine poſſeſſione. l. ſine poſſeſſione. ff. de vſu cap. ſimul quòd in diuiſione

sione ecclesiarum fuerint curatis assignatæ. c. 1. in 13. q. 1. Ergo ipsis laicis competere non possunt, etiam ex longissimo tempore, imo bellissimè, inquit textus, hanc consuetudinem, quæ contra sanctam ecclesiam catholicam augeri videtur, omnino interdicimus, vt nullo vnquam modo, vllo tempore, oblationes, quæ intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus dentur. in cap. hanc consuetudinem. 1. quæst. 1. & bonum est argumentum de oblationibus ad decimas, cap. quamuis eod. sic consuluit Cardin. consil. 88. consultus. col. 2. Dom. Paul. Paris. consil. 101. bona. num. 17. & sequen. in 1. volum.

65 Ideo, non excusarem illos laïcos, qui in festis solennibus solent oblationem vini & panis auferre, vt dent mimis, in multis enim peccant, tum quia auferunt rem ecclesiæ, ideo sacrilegi sunt: etiam peccant, quia rem Deo dedicatam ad vsus turpes mimorum conuertunt, quod etiam est peccatum, per regul. semel Deo. & cap. donare. 86. distinct. tum quia in ecclesia bibunt & comedunt, & domum Dei tabernam faciunt, contra id quod Christus dixit: decet domum sanctitudo. c. decet de immu. eccl. Ideo monendi sunt sunt laïci, vt ab hac turpi consuetudine desistant, aliàs excommunicandi. Consuetudo laicorũ percipiendi oblationes pro mimis, est damnata.

66 Non obest, quòd oblationes & decimæ continent quid extraordinarium, & deforme, id est, prout res incidit. nam quandoque granum, aliquando vinum, interdum oleum: & ista difformia non comprehenduntur consuetudine. l. Seio. ff. de annu. lega. ergo non præscribuntur. Respon. actio generalis non curat diuersitatem specierum. l. nec refert. ff. quan. dies leg. ced. nec obstat d. l. Seio. quia deformitas pendebat ibi ex solo nutu voluntatis. His verbis vtitur Bald. in c. de quarta. in fi. de præscript.

67 Nec diuturnitas temporis, vel consuetudo operatur vim priuilegij, quando adest personæ incapacitas, licet aliàs regulariter contra. l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & c. super quibusdam, in fi. de verb. sign. quia actus actiuorum sunt in patiente bene dispositio: vt Philosophus ait. quia actus non sunt in laïco bene dispositi: vt Ioan Monac. in c. 2. de præb. in 6. docet. Consuetudo quando vim priuilegij habeat.

68 Etiam quæ priuilegio quæri possunt, non quærentur præscrip-

Priuilegium & præscriptio differunt in acquisitione.

præscriptione data incapacitate. d.c. causam. de præscript. c. prohibemus.eo. & quia lex resistit præscriptioni, & quia consuetudo non potest reddere incapacem capacem. cap. quanto. de consuetud. secus est in priuilegio. l. quidam. ff. de re iudic. plenè Stephan. Maleret, in tract. de elect in 5. limit.

Laïcus decimas an & quando retineat.

69 Fallit, quando laïcus eas possedisset per tempus immemoriale cum fama priuilegij: nam tunc duobus concurrentibus decimas retinere potest. Primò, quòd laïcus possederit tanto tempore, cuius initij memoria non sit. Secundò, quòd probetur fama priuilegij, videlicet, quòd habuerit eas ante Concilium Lateran. teste Panorm. Imol. & alijs in c. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat. per illum tex.

Inuestitura decimæ an à laico probanda sit.

70 Oportet tamen, quòd doceat de aliquibus inuestituris obtentis ab ecclesia, & se vel maiores suos fuisse aliquando inuestitos de ipsis. & hoc sufficit, quando primam inuestituram à laïco non ostenderet, teste Ioan. Francisc. in tract de præscrip. in 5. par. q. 7. colum. 18. alioqui semper inhabiles essent, & sic vllo nunquam tempore præscribere possent.

Casus requisiti in decimis feudalibus.

71 Aduertendum est tamen in decimis feudalibus, ad sequentia, quæ vt intelligantur, reddo casus sequentes. Primus est, sufficit laïco probare decimas à Papa infeudatas, cum tempore immemoriali, etiam si non probetur ante Concilium Lateran. habuisse. c. cum apostolica. de his quæ fiunt à præla. vbi in fine sic dicitur: hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laïcis in feudum perpetuò concessæ sunt. ex quo textu sequentia colliguntur.

Casus cum apostolica elucidatio.

72 Primò, oportet concessionem laïco esse factam, & sic absque concessione nunquam præscribitur. Secundò, quòd illa concessio fuerit facta perpetuò: quia solent ad tempus, fortè ad tertiam generationem, dari. c. fin. vbi doct. de feud. §. emphiteusim. in auth. de non alien. reb. eccles. coll. 2. & regulariter ad tempus non perpetuò dantur. cap. possessiones. 16. quæst. 1. & tunc post tempus non possunt laïci eas retinere, vt ibi.

73 Tertiò, quòd ab eo qui potestatem concedendi habet, datæ fuerint, alioqui non posset alius laïcus decimas concedere, neque plus iuris concedendo transferre, quàm haberet.

haberet. c. cura. de iure patron. Vnde episcopi, qui beneficio, siue ptetio ecclesias vel decimas laïcis dederunt, domum orationis, domum negotiationis, & spelunca latronum faciunt: vnde post euersionem cathedræ, à cœtu fidelium segregati, æterno verbere à Domino flagellabuntur. text. in summa, 16. q. 7. Nec posset Episcopus aut alius extra Papam perpetuò concedere laïcis decimas, & eos capaces facere rerum spiritualium. c. 2. de iudic. c. bene quidem. 96. distinct. Panor. in c. sacrosancta. de electio. & in c. contingit. de arbitr.

Nullus extra Papam capacem laïcum ad decimas facere potest.

74 Quartò, requiritur quòd in feudum laïcis concessæ sint, alias iure detinere eas non possent: vnde videtur concludere tex. ibi, quòd religiosi possint de Episcopi consensu decimas à laïcis recipere, quando ipsi perpetuò eas in feudum habent. Igitur, si laïci eas vsurpauerint, religiosi eas accipere non possunt, text. in cap. fin. §. sanè. de decimis, multò minus alij laïci à laïcis.

Religiosi quando à laïcis decimas recipere possint.

75 Vltimò, in illis casibus, in quibus laïci decimas iure tenent, si occiderint, aut mutilauerint ecclesiæ Rectorem, eas amittunt ipso iure, & hæredes nihil habere debent, imo puniuntur: vt scribitur in cap. in quibusdam de pœn. & in alijs casibus, vbi aliquid enorme contra ecclesiam committunt. Hostien. in cap. prohibemus. de deci. & in summa sua. §. fin. in 3. quæst.

Laïci quomodo decimas perdant.

76 Secundus casus, sufficit laïco probare possedisse per tempus immemoriale, cum aliqua recognitione ecclesiæ facta, vtpote si ratione istarum decimarum ecclesiam recognoscat, præsumitur quòd iure ei fuerint ab ecclesia traditæ, postquam eam recognouit: licet de fama priuilegij non probauerit, nec ante Concilium Lateranense habuisse, sed si non probaret recognitionem, non valeret. & ista est communis opinio, vt testatur Ioan. Francisc. in d. q. 5. & q. 7. in fine. col. 21. in tracta. de præscriptio. probat text. in d. §. sane. cap. fin. de decim. in 6. & cancellaria Rom. hanc opinionem probare videtur, quia laïco narranti se in possessione esse ab antiquo, & ab ecclesia sibi esse infeudatas, dat literas contra Rectorem in cuius parochia consistunt, etijs spolietur, vel aliàs indebitè molestetur, teste Collectario, in c. ad hæc. de deci. Domini. in cap. fin. §. sane. eo. tit. in 6.

Tempus immemoriale cum recognitione sufficit laico.

Possessio etiam centenaria non iuuat laicum.

77 Tertius, non sufficit laïco se possedisse decimas per mille annos probare, etiam si infeudationem à laïco factam ostenderit: nisi is laïcus iure habere se ostendat, vtpote à Papa, quia longinqua vsurpatio ius non tribuit. c. illud. 93. dist. & c. quia. 10. q. 3. & prætor non tuetur iniquam possessionem. l. cum sponsus. §. si res. ff. de publica. prouentus enim primitiarum & decimationum præscriptione tolli non possunt, etiamsi à Romano Pontifice quilibet laïcus super his rescriptum impetrauerit. cap. placuit. 2. in 16. q. 3. §. prouentus.

Probare laïcus quomodo possit decimas ad se spectare.

78 Quartus, non sufficit laïco probare per tempus largissimum, etiam quingentorum annorum, se decimas in aliquo beneficio recepisse, si ab ecclesia decimam non recognoscat, vel de inuestitura ecclesiæ non appareat, vel saltem de aliqua compensatione ratione decimarum ecclesiæ data, vnde si ecclesia nulla habeat bona temporalia, præsumitur laïcum vsurpasse decimas: & tunc non valebit etiam longissima mille annorum possessio. Audi quid beatus dicat Cyprianus, Si solus Christus audiendus est non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit: sed qui primus ante omnes est Christus prior fecerit. Nec enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem. c. fin. 8. dist. Imo si clerici à laïcis decimas receperint, tenentur eas dimittere, non obstante aliquo tempore. c. cum & plantare. in princip. de priuileg. multò fortius laïci non poterunt iuuari aliqua temporis præscriptione, cùm ipsi eas vsurpauerint, si non probetur saltem infeudatio ab ecclesia facta, vel recognitio, vt superiùs dictum fuit.

Ante Concilium, vel post habeat laïcus, non interest.

78 Nec fieri debet differentia, an laïci habuerint ante Concilium Lateranense, vel post, quoad acquirendum ius in ipsis: quia tam inhabiles erant ante Concilium, quàm post. nempe vtroque tempore Deus eas sacerdotibus & clericis assignauerat: & demum Papa Dionysius, dum diuisit parochias, vt superiùs scripsi, sed iura tantùm faciunt differentiam ante vel post Concilium in hoc: quia laïci habentes ab ecclesia ante Concilium, possunt religiosis vel alijs ecclesijs decimas cum consensu Episcopi concedere. c. cum apostolica. de his quę fiunt à prælat. c. fin. §. sane. de deci. in 6.

79 Si

79 Si verò post Concilium Lateranense laïci habeant, non possunt alijs ecclesijs quàm parochialibus illis ad quas spectabant, decimas etiam cum Episcopi consensu transferre. d. cap. prohibemus. de decim. & quia sacerdotes pro omnibus orare solent, quorum eleemosynas & oblationes accipiunt, qua fronte præsumunt laïci oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel ipsi comedere, vel alijs concedere, cùm ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare? c. quia. 10. q. 1.

80 Nunc videndum est quantum tempus in præscriptionibus requiratur: & vt huius notitia habeatur, sequentes facio casus: Primus est, ecclesia contra alium, & curatus cõtra alium decimas præscribere potest spatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide. cap. 1. de præscript. in 6. sic debet intelligi c. ad aures. de præscript. & alia iura antiqua de præscriptione decimarum loquentia. Quanto tempore opus sit ad præscribendum decimas.

81 Secundus, ecclesia contra ecclesiam sine titulo decimas præscribit, per tempus, cuius memoria non est in contrarium, possidendo. d. c. 1. in fi. vnde quia per diuisionem parochiarum decimæ cuilibet curato in sua parochia sunt assignatæ. cap. pastoralis. de his quæ fiunt à prælat. ideo quilibet curatus non tenetur probare decimas in sua parochia existentes ad se pertinere: quia de iure communi fundatus est, id est, ius ei illas assignauit, vt superiùs dictum extitit. In alia parochia secus est, ob id si monasterium vel canonici in parochia aliqua dicant decimas ad se pertinere, hoc probare debent & titulum ostendere videlicet Papæ vel Episcopi concessionem. Item se possedisse ea ratione illius tituli per quadraginta annos, alioqui etiam spoliati non restituentur. Ecclesia cõtra ecclesiam quanto tempore præscribat.

82 Cap. ad decimas. de restit. spoliat. in 6. vbi duo erant, videlicet præsumptio iuris contra dictos canonicos, & iuris præsumptio pro B. clerico, & sic intelligit illum textum Bertrand. consil. 350. etiam si sufficienter. col. 1. vol. 2. de primò impressis. vbi dicit de curato quando diuisio facta est per iurisdictiones, si extra iurisdictionem sit decima sita, curatus de iure communi etiam fundatus erit, & hoc procedit quando titulus non erat sufficiens: aliàs non requiritur alia præscriptio. vnde si ex donatione laïci facta ecclesiæ cum Episcopi consensu monasterium, Intellectus ad c. ad decimas.

vel canonici decimas habeant, tunc etiam sine præscriptione eas retinere poterunt, si laïcus antea eas iure habebat. cap. cum apostolica. de his quæ fiunt à prælat.

Curatus quando iure communi fundatus sit.

83 Idem, si curatus in alia parochia dicat decimas ad se spectare, ipse enim hoc casu probare debet titulum, cum quadragenaria possessione, quia ius canonicum isti curato resistit, vt in aliena parochia decimas possideat. nam cuilibet in suo loco decimæ assignatæ fuerunt, ob id ipse parochus in alieno solo non est de iure communi fundatus: quia ei non est assignata decima in alieno: ideo debet probare vel plenum titulum, vel quadraginta annorum possessionem, cum titulo colorato, vel sine titulo immemorialem possessionem. & sic etiam omnis Episcopus qui petit decimas in parochia curati, probare debet eas ad se spectare. c. 1. de præscri. in 6. Curatus verò non, quia à iure sunt ei tributæ, & concessæ: vt superiùs dixi, scilicet à Dionysio, diuidendo parochias & de hoc pleniùs scribam in tract. de congrua portio. q. vltima.

Ecclesia decimas à laico habens eas non præscribit.

84 Tertius casus, ecclesia, monasterium, vel persona ecclesiastica ex donatione laïci decimas detinens, eas præscribere non potest, etiam per tantum tempus, cuius memoria non sit in contrarium. per c. dudum. de deci. ibi, in decima, & ecclesijs à Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterit opponere pars aduersa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, quia donationis Regis ac Reginæ allegatus titulus nullus erat, cùm sacrilegij crimen incurrat, qui ecclesias vel ecclesiasticum aliquod de manu receperit laïcali, vbi Panor. notat, quòd Reges sunt puri laïci, & non possunt donare iura ecclesiastica, & si donauerint, non præstant titulum præscribendi. tex. in c. fin. vers. contractus. ibi, vt nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent. de reb. eccl. non alien. in 6. imo si quis principum, vel aliorum laïcorum dispositionem, seu dominationem rerum siue possessionum ecclesiasticarum sibi vendicauerit, vt sacrilegus iudicetur. cap. si quis 16. quæst. 7.

Elucidatur c. 1. de præscrip. in 6.

85 Non refragatur c. 1. in fi. de præscript. in 6. vbi sine titulo, etiam si ius commune contra illum sit, potest quis præscribere. Respon. ecclesiasticam rem, etiam sine titulo præscribi posse, quando adesset bona fides, vel non esset saltem

saltem mala fides: sed hic titulus habitus ab eo, qui non potest concedere, inducit malam fidem, ideo quis cum mala fide nunquam præscribit. c. vigilanti. & c. fin. de præscrip. ibi, nulla valeat absque bona fide præscriptio. Ioan. Franc. Balb. in tract. de præscript. in 2. parte 3. partis. q. 6.

86 Nam qui contra iura mercatur, malæ fidei possessor creditur. l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 10. reg. iur. qui contra iura. de reg. iur. in 6. glo. in verbo, præscriptione. c. apostolicæ. de donat. & in cap. 2. de his qui fiunt à prælat. Socy. consil. 28. viso quodam. col. 6. in 2. q. vol. 2. & in hac præscriptione etiam centenaria requiritur bona fides, teste Perus. in c. 1. in fi. de præscrip. in 6. doctor. in c. si diligenti. illo. tit. Cuma. consil. 64. Titius & Sempronius.

87 Etiam iuris error impedit præscriptionem. l. nunquam. ff. de vsucap. probat etiam Matthæ. de Afflict. in Neapol. decis. 374. in causa. quando esset contra legem, vt hoc casu in decimis à laïco possidendis. teste Bart. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæred. Felyn. in c. de quarta. col. 10. & seq. de præscrip. Ioan. Francisc. Balb. in repet. l. Celsus. in 4. not. ff. de vsucap. Error iuris præscriptionem impedit.

88 Imo si appareret de confirmatione illius tituli inualidi, etiam à Papa facta, postquam apparet de inualiditate tituli confirmati à Papa, tunc illa confirmatio non præbet titulum ad præscribendum, vt Panor. scribit in d. c. dudum. eo. col. 2. Confirmatio, quando titulum præbeat & quo tempore incipiat præscriptio.

89 Et ideo ecclesia quæ habet hanc confirmationem tituli inualidi, non præscribet decimam donatam à laïco ratione illius tituli, nisi per tantum tempus, cuius initij non est memoria. quæ præscriptio non computabitur à titulo laïci, sed à Papæ confirmatione. Panor. vbi suprà, & Ias. consil. 19. in causa. col. 2. in 3. vol.

90 Si verò confirmatio facta fuerit in forma communi de his bonis, quæ iure putat habere ecclesiam, vt ea quæ iustè possides, tibi confirmamus, tunc hæc confirmatio loco tituli habetur, & postea præscribet ecclesia per quadraginta annos: quia præsumitur quòd præcesserit titulus habilis: & hoc casu est error facti non iuris, qui præscribendi causam dare potest. l. iusto. ff. de vsucap. doct. in d. l. Celsus. ff. de vsucap. Confirmatio in forma cõmuni, quid operetur.

De clauſula ſicut iuſtè poſſidetis, &c.

91 Et ſic dicunt doct. quòd confirmatio facta in forma communi, vt fieri ſolet, nullum affert præiudicium tertio. nam vt plurimum religioſi habent multas ſimiles confirmationes, in quibus omnia per eos poſſeſſa numerantur: ſed per tales confirmationes non relcuantur ab onere probandi illa bona ad eos de iure pertinere: quia illa verba ſunt narratiua, quæ recipiunt tacitam conditionem, ſcilicet ſi ita ſit, id eſt, ſi iuſtè poſſideatis, & bona pertinent ad vos. & in his ſolet apponi iſta clauſula, ſicut iuſtè poſſidetis, confirmamus. ergo oportet probare, quòd iuſtè poſſidebant, niſi poſt confirmationem probauerint ſe per longiſſimum tempus poſſediſſe: quia tunc præſcribere poterunt, ſcilicet per quadraginta annos. nam hæc confirmatio eſt loco tituli. c. venerabilis. de confirmat. vtil. c. 1. de præſcript. in 6.

Titulum oſtendere quando non ſit opus.

92 Et ſic hoc caſu melius eſt non oſtendere titulum, vel non exprimere in confirmatione, quàm exprimere titulum inualidum, videlicet à laïco habitum, quia oſtendendo vel exprimendo titulum nullum, malam fidem præſumere facit, & ſic nunquam ſic poſſidens præſcribit. & qui illum oſtendit, imputet fatuitati ſuæ. Collect. in c. dudum. eod. ſecus ſi illum non exhibeat, quia tunc præſumitur titulus oſtendendo confirmationem cum poſſeſſione quadraginta annorum. d. c. 1 in fi. de præſcript. in 6. ſed quando oſtenditur titulus à laïco, iam apparet nullum eſſe titulum, & à iure improbatum, & ſic habentes fuiſſe in mala fide, & in iuris errore: ergo præſcribere non potuerunt: & ita loquitur d. c. dudum. Ego tamen nollem hoc conſulere laïco, quia timerem conſcientiæ: nam ſic conſulendo ius eccleſiæ auferre videor. ideo tu aduocate, caue tibi, & conſcientiæ tuæ, ne dicendo non oſtendas titulum, te in titulum diabolo dones. Vnde dicit text. in c. clerici. 16. q. 3. clerici quilibet quantacunque diuturnitate temporis de eccleſiæ remuneratione aliqua poſſederint, in ius præſcriptione temporis non reuocentur, dummodo pateat eccleſiæ rem fuiſſe.

Recipientes à laico decimas eas non præſcribunt.

93 Item illi qui receperunt à manibus laïcorum decimas, præſcribere eas quandiu viuunt, non poterunt, quia malæ fidei poſſeſſores ſunt: ſed omnibus his mortuis ſucceſſores poterunt præſcribere per tempus immemoriale poſſidendo,

dendo, à morte illorum, qui receperunt computando. Ista est glo. singul. in c. cura. in glos. magna. in fi. de iure patron. quia isti successores iustam habent ignorantiæ causam, cum in alterius locum succedant. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & illa glo. approbat Barba. in consil. 8. sapienter. col. 14. in 2. volu. dicens factum prædecessoris non nocere successori in dignitate, vel beneficio, quia ab eo nil iuris habet, secus in successore hæreditario, & si hi successores confirmationem habuerint, poterunt per quadraginta an. à morte aliorum, qui receperunt à laïcis, computandos, præscribere: & de his successoribus scripsi plenè in §. declarantes. in verb. successores. de manda. apostо. in concorda. si tamen ipsi ostenderent titulum à laïco habitum, ipsi etiam cùm sint in mala fide, non possent præscribere, vt superiùs dictum fuit.

94 Quæro, quomodo probetur hæc præscriptio temporis immemorialis, id est centum annorum, teste Cepol. in tracta. de seruit. vrba. præd. c. 19. in prin. col. 2? Respon. testes allegantes præscriptionem tanti temporis, cuius non est memoria, debent dicere, quòd viderunt talem semper possedisse, per l. si arbiter. ff. de proba. ibid. sed cùm omnium hæc est opinio, nec vidisse, nec audisse, cùm id opus fieret. Præscriptio temporis immemorialis quomodo probetur.

95 Item quòd audiuerint à suis maioribus, à tali N. & talibus, quòd semper viderant eum possedisse. c. licet ex quadam. vbi Aret. de testib. col. 1. & an ab vno sufficiat dicere se audisse, text. in d. c. licet. dicit, à duobus saltem: sed Iacob. in d. l. si arbiter. sufficere se audisse ab vno in alijs causis arbitratur quàm matrimonialibus, & sufficere vnum nominare, dum tamen dicat & ab alijs & cæt. sed in matrimonialibus duo requiruntur, & an debeant testes nominare personam, à qua audiuerunt, decidit etiam Aret. consi. 73. diligenter. col. 8. & seq.

96 Item quòd communis fama & opinio est, quòd ipse semper possedit, & quòd nunquam audierunt, nec viderunt contrarium. d. l. si arbiter. ibi, sed cum omnium hæc est opinio, nec audisse, nec vidisse. consuluit Signor. homed. cons. 70. in quæst. nu. 19. vers. venio ad secundum. vbi dicit testes debere dicere communem esse opinionem, & se non audisse, vel vidisse contrarium, nec audisse, vel

vidisse, qui viderint, vel audierint contrarium. Alex. consil. 16.in causa.nu.10.in 5.vol.sufficit tamen,quòd testes deponant de communi opinione & fama eorum, qui verisimiliter scientiam talis rei habuerunt,vel scire potuerunt,vt docet Anto.& alij in c.quid per nouale.de verb.signifi.& Alex. consil.16.in causa col.4.nu.11.in 5.vol.

97 Item memoriam extare potest probari per instrumentum, non verò contrarium,scilicet memoriam non extare, teste Ioan.Andr.in c.1.de præscrip.in 6.in nouella.& ibi Gemi.& Franc.in tracta.de præscript.in 2.parte 3.partis princ. quæst.6.in.fi.

Testes affirmatiuè deponentes præferuntur.

98 Ad hæc potest etiam probari per contrarium negatiuè, videlicet non possedisse,& in hoc si vtraque pars probet, illi testes recipi & præferri debent, qui affirmatiuè deponunt, videlicet, quòd sua memoria viderunt alium possedisse,vel si duo testes dicant se audiuisse hoc opus esse manu factum, glo.in d.l.fi arbiter. quia plus creditur testibus affirmantibus, & sic memoriam extare deponentibus, quàm negatiuam asserentibus, per glo. in l. diem proferre. §. si plures vbi addidi. ff. de arbitr. Bart. & Alex. in l.hæredes palam. in prin. de testa. ff. Alex. consil. 110. visis acutissimi, in fi.vol. 1. & consil. 108. in causa. col.2.in 2. vol. & plenè Bertrand.consil.184. viso processu. in 2. vol. col. 2. vsque in fi. ex1.editio.

Testes probantes memoriam non extare, cuius ætatis esse debeant.

99 Cuius ætatis esse debeant isti testes ? Dom.in d. c. 1.de præscrip.in 6.dicit debere esse ad minus quinquaginta quatuor annorum,vel saltem tanti temporis vltra quadraginta ann.quoquo fuerint doli capaces tempore, quo inceperunt possidere, glos. in c. relatum. 37. dist. vt sic saltem probent possessionem quadraginta annorum, & præscriptionem, sed de visu & auditu non sufficeret depositio, nisi à 40. annis suprà. glo.& Perus. in d.c.1.in fi. de præscrip.in 6.

Decimæ quando per decem annos præscribantur.

100 Quartus casus est, ecclesia contra laïcum vel laicus contra alium, qui iustè habet decimas, potest eas præscribere per decem an. inter præsentes, & viginti inter absentes.Felyn.in c.causam. col.5.de præscri. quia res de facili ad suam naturam reuertitur.l.si vnus.§ pactus.ff.de pact.Card. consil. 146. notum sit. in fi. & Cuma. consil. 83. quia causa circa. fi. & Pau. Paris. consil.25.vidi. col. 2.volum.4.Ioan. Franc. in tract. præscript. quæst. 7. in fi. (1. partis 5. princi.

princi.in materia præscript.eccles.)Carol. Ruin.consil.142. clarum in 5. volu. & sic potest sustineri conclusio decimas præscribi per decem annos posse: intellige videlicet contra laïcum,sed non contra ecclesiam. vt c. 1. de præscript. in 6.

101 Quintus casus, non potest laïcus quicunque etiam Imperator, quemcunque à solutione decimarum, quæ diuina constitutione debentur eximere, quantumcunque generaliter concedat cap. tua. 1. ideo dicit generaliter ibi, non quòd generale plus operetur, quàm speciale, sed vt habetur in integr.d cap.tua.ibidem.ratione generalis concessionis Imperatoris possidentes terras, volebant se excusare à decimarum solutione. sic inueni in integra. in d.c.tua. ibid.& infrà, quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia iura sua cum omni honore & districtu per imperialem concessionem adeptas decimas sub hac generaliter detinere præsumunt,&c.

Imperator à solutione decimarum non potest eximere.

Intellectus c. tua.

102 Sextus casus, potest ex diuturnitate tempore induci certus modus in decimarum solutione, ficut compositio hoc facere potest. c. ex multiplici.de deci.Cardin.d.consil.146. notum.per tex.in c.ex parte. de censib.

Diuturnitas temporis modum solutioni decimæ inducere potest.

103 Vltimò, priuilegio,& exemptione tolluntur decimæ non omnino: sed Papa ex iuxta causa aliquos eximere potest, & illis decimas in aliquibus remittere. c. à nobis. de dec.ficut Cistertien.& multis alijs concessit religiosis,propter eorum insignem vitam, vt non soluerent decimas laborum suorum, quos proprijs manibus, vel sumptibus colerent. c. ex parte. 1. seq. eodem. vbi dicit eos de alijs rebus non posse aliud vendicare,nec substrahere ecclesiæ parochiali.per c.fi. §.pen.ibid.in 6.Henri.Bohi.in c.peruenit.col. 3.eo. & super hoc consuluit Dec. consil. 113. viso tenore.vbi concludit Papam aliquos à decimarum præstatione eximere posse.

Priuilegio an decimæ tollantur.

104 Item etiam aliquas possessiones,vt videmus in hortis religiosorum quos exemit.c.ex parte.1.eo. & idem in hortis leprosorum.c.2.de eccle.ædis. Hostien.in c.nuper.col. 1. de deci. interdum priuilegium concedit monasterio, & suis membris: de quo in c.fi.vt licet pend.

Horti religiosorum à decimis exempti.

105 Non refragatur quòd Papa non possit ius diuinum tollere: fateor, sed modificare, & distinguere potest. clem.

Papa quando

nc

ius diuinum remittere possit.

ne Romani.de elect.glo.in c.de decimis.16.q.1.

Præcepta decalogi irremissibilia.

106 Nec obstat quòd præcepta decalogi sunt irremissibilia, ideo istud præceptum de soluendis decimis est morale, ergo est irremissibile. Respond. in decalogi præceptis honor Dei est irremissibilis, quando ibi consideratur solus honor, & præcipuus: vt in præcepto, non habebis deos alienos, &, honora patrem tuum. sed in decimis est duplex consideratio prima, quatenus honor Dei versatur. nempe Deus eas sibi retinuit in signum vniuersalis dominij.c. tua. 2.eodem. & hoc modo non potest decima in totum remitti: quia Papa non potest facere, vt non exhibeatur honor Deo, maximè quia illum sibi honorem in decimis Deus reseruauit: & Papa debet esse dispensator fidelis & prudens: non esset Deo fidelis & prudens, si honorem Deo debitum remitteret: ideo non posset facere constitutionem, qua sanciret nullum ad decimas teneri. argu.c.memor sum. 24.q.1. imo dicit tex.in c.si ea.25.q.2.si ea destruerem,quę antecessores nostri statuerunt non constructor, sed euersor esse comprobarer, nec vt interim ista seruarentur, quia præcepta Dei non recipiunt interim, vt sanctè docet reuerendus in Christo pater D. Robertus Cenais Arboricen. Episcopus in suo libro, in interinenses.

107 Secunda consideratio est in ecclesiæ vtilitate, quæ ex decimarum solutione prouenit. solutio enim decimarum concernit commodum ecclesiarum, & clericorum: ideo Papa tanquam generalis administrator & Dei Vicarius, potest hoc commodum in aliquibus rebus remittere & ex causa dispensare: & tunc non venit contra Dei præceptum, sed contra ecclesiæ constitutionem, quæ statuit vt curatis facta parochiarum diuisione, exoluerentur. Hostien. Panorm. & alij in c. à nobis.eod.Ioan. Lupus in tracta. de libert. eccles. quæstio. 3. versi. sed viso & habito, colum.2. & sic non posset Papa facere, vt curatus nulla alia habens bona, decimas aliquas non haberet: quia hoc est naturale, vt qui ministrat spiritualia,viuere ex temporalibus debeat: vel quòd nullæ decimæ soluerentur, quia non recognosceretur Deus, vt superiùs dixi. De quo plenè scribit Henric.Bohic. in d c. à nobis colum. 1.& 2.sequitur Mart. Mantua. in consil. 121. nolebam.nume. 192. & sequen.

ſequen. & ſic cùm Papa ſua conſtitutione curatis eas aſſignauerit, poterit ex cauſa alijs concedere: nec contra ius diuinum facit, dummodo curatus poſſit viuere ex alijs eccleſiæ reditibus.

108 Nec eſſet tutus quoad Deum, qui decimas ſine cauſa teneret, etiam ex Papæ conceſſione, ſicut retinens plura beneficia ex Papæ diſpenſatione, non eſt tutus quoad Deum, ſi ſine cauſa fuit ſecum diſpenſatum. per. glo. in c. non eſt de voto. Ideo Papa in totum eas remittere non poteſt in aliquibus rebus. ſic conſuluit Socy. conſil. 297. viſo priuilegio. vol. 2.

Detinens decimas ſine cauſa non eſt tutus, ſicut nec plura habens beneficia.

109 Ideo dicit tex. in clem. fin. de pœnis. quòd confeſſores debent purgare conſcientiam confitentium in ſolutione decimarum. nam ſi confitens non ſoluerit quotam partem, vel integram, non ſublatam per conſuetudinem, tunc confeſſor illam præcipiat ſolui iuxta conſuetudinem. ſi verò eſt conſuetudo non ſoluendi decimas perſonales, vt nunc eſt, tunc dicat confitenti, qui decimas non ſoluit, ſi ſit paratus eas ſoluere, ſi peterentur: & ſi dicat ſe paratum, eo quòd non contemnit eccleſiæ præceptum, nec Dei, poterit ſic abſolui, & non peccat: vt expreſſè Floren. ſcripſit in 2. parte ſummæ, titu. 4. c. 3. rubr. de deci. in fi. & hoc eſt notandum pro his qui audiunt confeſſiones, vt ſic interrogent confitentes, & ſic faciant.

Confeſſores quid ſuper decimis agere debent.

110 Item ex maxima cauſa poſſet Papa Principi ſeculari dare decimas alicuius loci, etiam perpetuò, vel alteri laïco: vtpote ſi concederet Regi Franciæ decimas illorum locorum hæreticorum, quos ad fidei vnitatem conuertere poſſet. c. Adrianus. 63. diſtinct. c. 1. vbi ſcripſi. de præſcrip. Hoc expreſſim ſcribit Henri. Bohi. in c. à nobis col. 2. eo. & Aſteſa. in ſua ſum. lib. 6. par. 2. rub. de deci. tit. 35. facit c. cum apoſtolica. in fi. de his quæ fi. à prælat. vbi in feudum perpetuò datæ erant. c. fin. §. ſanè. de deci. in 6. alioqui dicit tex. in cap. placuit. 2. §. item decimæ. 16. q. 3. Item decimæ Deo mandante ſacerdotibus & Leuitis ſeparatæ ſunt, vt de ſorte Domini viuant, qui in eius ſorte connumerantur. non ergo cuiuſquam priuilegio laïcis concedi poſſunt, ne diuinis mandatis authoritas humana præiudicium inferat. Collect. tractat in c. ad hæc. in fi. eo. Hoſt.

Papa decimas, an & quando principi vel laico concedere poſſit.

in

in ſumma, in §. fi. verſ. 3. quæritur inde Pet. Belluge, in ſpecul. princip. rub. de deci. nu. 24. refert Papam dediſſe decimas regibus Hiſpaniarum, & Aragonum illarum terrarum, quæ à manibus euellerent Sarracenorum. & illam donationem valere firmat. Poſſent etiam Epiſcopi decimas in alimoniam concedere alicui pauperi laïco ad tempus, vt docet Bertach. in tract. de Epiſc. in 2. par. 4. lib. q. 41. nu. 89. allegat nota. in c. penult. & fin. 10. q. 1. & c. cauſam. de præſcript.

Exactio decimarum quando ſit ſuſpendenda.

111 Inſuper, ſi ſcandalum generale oriretur, ſi decimas eccleſia à militibus per cenſuram eccleſiæ exigeret, tunc decimarum exactio ſuſpendenda eſt. nam vbi per graues diſſenſionum ſciſſuras non huius aut illius hominis eſt periculum, ſed latet ſtrages plurimorum, detrahendum eſt aliquid ſeueritati, vt maioribus malis ſyncera charitas ſubueniat, c. vt conſtitueretur. in fi. 80. diſtinct. Aſteſa. in ſumma. 2. par. rubr. de decim. lib. 6. art. 3. verſ. obijcitur. & ita fecit Concilium Later. quod noluit cogere laïcos, propter ſcandalum, vt ſtatim decimas reſtituerent, ſed ne illas transferrent: exiſtimans eccleſias ſaltem per illorum obitum eas recuperare: quod fecitſent, ſi id temporis diligentes fuiſſent eccleſiæ miniſtri, vt ſuprà ſcripſi. q. 10.

Poſt præſcriptionem quando quis recipiatur.

112 Item, quamuis decimæ præſcribantur per quadraginta annos, videlicet ab eccleſia contra eccleſiam, tamen eccleſia habet poſt quadraginta annos quadriennium ad petendum dictas decimas: intra quod ſi negligenter omittat petere non recipietur poſtea. cap. 1. de in integr. reſtitu. in 6. Si verò non omiſerit negligenter, adhuc admittetur poſt quadraginta annos, & quadriennium elapſum: vt fuit iudicatum in hoc Senatu, ann. 1518. die 13. Aprilis poſt Paſcha, pro adminiſtratoribus domus Dei Pariſien. contra religioſas de Portu Regali (& deduci debet tempus impedimenti vt alibi ſcripſi.)

Areſtum.

Soluentes decimas poſt priuilegium, illi renuntiant.

113 Ad hæc, ſi habentes priuilegium non ſoluendi decimas, religioſi fortè, vel alij, eas ſoluant, illi priuilegio renuntiare cenſentur. c. accedentibus. & c. ſi de terra. de priuileg. Et idem in eo qui præſcripſit, vel alio iure decimam habet, vt præſcriptioni renuntiaſſe videatur, etiam ſemel ſoluendo. arg. c. cum acceſſiſſent. in fi. de conſtitut. niſi cum proteſtatione ſoluiſſent, iuxta ea quæ not. Bart. in l. non ſolum.

ſolum. §. morte. ff. de no. oper. nuntia. & doctor in c. cum Martinus. de conſtit. Socyn. conſil. 296. viſo priuilegio col. 2. verſi. quartò iſta. in 2. vol.

114 Vltimò, priuilegium conceſſum religioſis ſuper decimis non ſoluendis, non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis poſſeſſione erat eccleſia parochialis, vel alia, vt conſuluit Oldr. conſil. 268. quæſtio eſt vtrum. quia in dubio priuilegium debet intelligi ſine tertij præiudicio. c. quamuis. de reſcript. in 6. Alia hic innumera vobis congerere poſſem: ſed iſta ſufficere ratus ea miſſa faciam.

Priuilegium de decimis non ſoluendis non intelligitur de decimis poſſeſſis.

QVÆSTIO XIIII.

DEcimoquartò principaliter quæro, an ſublatis decimis in toto, vel in parte, noualia debeantur? Et reſpondet tex. in c. tua. 1. in fi. eo. tit. ſic dicens: Nec occaſione decimationis antiquæ, licet in feudum conceſſæ ſint, decimæ noualium vſurpandæ ſunt, cùm in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius reſtringenda. Vnde intelligunt doctores illum text. in laïcis, quòd ſi donatio decimarum illis facta ſit, quia eſt odioſa, ideo reſtringenda, quare non debentur laïcis noualia? Contrarium eſt, ſi decimæ conceſſæ ſint clericis, vt noualium eis debeantur, quia maius eſt eis conceſſum: ergo & minus. c. ex parte. 3. ibid. & ita intelligunt illa iura gloſſ. & docto. ibid.

An ſublatis decimis in toto vel in parte noualia debeãtur.

2 Ego verò arbitror doct. ibi hactenus in his defeciſſe. nam text. in cap. cum contingat. eodem titulo, regulam tradit ſic: Cùm in quibuſdam parochijs ad quaſdam eccleſias, vel perſonas eccleſiaſticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de nouo fiant noualia in eiſdem, quæris à nobis ad quem huiuſmodi noualium decima incipiat pertinere. Reſpon. quòd cùm perceptio decimarum ad parochiales eccleſias de iure communi pertineat, decimæ noualium quæ fiunt in parochijs earundem, ad ipſas procul dubio pertinere noſcuntur: niſi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis cauſa oſtendatur, per quam apparet noualium ad eos decimas pertinere.

Regula quòd decimæ noualium ad curatum ſpectant.

3 Ecce igitur regulam, quòd vbicunque alicui ſunt conceſſæ, etiam à papa decimæ, ſiue laïcis, ſiue clericis, decimæ noualium

Intellectus ad cap. cum contingat.

noualium eis non debentur. in d. c. cum contingat. sed ad ecclesias parochiales, cùm eis sint assignatæ omnes decimæ, de iure communi pertinent. & docto. intelligunt illum tex. in eo qui præscripsit decimas, vt decimas noualium habere non possit: secus in alio. & hoc probant in illo tex. in verb. ab antiquo. Ego tamen contrarium dico inferiùs. imo debet intelligi tex. ibi, ab antiquo. quòd perceptio decimarum erat antiquitus concessa, & pertinebat, & non de nouo. sic dicitur in c. tua. in fi. ibi, nec occasione decimationis antiquæ, non vult se restringere tantùm ad decimam præscriptã, sed illæ decimæ erant longè ante illam decretalem concessæ, non de nouo: tamen erant longo tempore possessæ, licet adhuc non essent præscriptæ.

Decimæ noualium intra duas parochias ad quã pertineant.

4 Si verò noualia apparent inter duas parochias, & nescitur intra quam illarum, quia non apparent ibi limites, sed in locis vicinis apparent: tunc inter illas ecclesias fieri diuisio debet. teste Henric. Bohic. in capitu. peruenit. 1. columna prima de deci. allegat cap. cum quis. §. primo de sepul. in 6. Ego putarem pro modo limitum cuilibet parochiæ assignandas, adeò quòd si limites vnius parochiæ veniant vsque ad tres partes noualium, illa ecclesia tres partes habebit decimarum, altera aliam partem: vt plenè explicatur in §. præterea. de rer. diui. in institut. & per Bartolum in tractatu de Alueo & Tyber.

Episcopus quando decimas noualium concedere possit.

5 Si verò nulli appareant limites, quibus illa noualia regi possunt, tunc episcopus assignare eas noualium decimas poterit. c. quoniam. de deci.

Intellectus ad c. ex parte.

6 Non refragatur ca. ex parte. 3. vbi videntur decimæ noualium concessæ, vt per docto. Respon. quidam illum tex. intelligendum putant, quando conceditur vt de laboribus suis aliqui non teneantur decimas soluere, tunc non tenebuntur soluere etiam de noualibus, quæ proprijs manibus excolunt. nam cùm maius sit concessum, vt de laboribus, id est in quibus laborant proprijs manibus, decimas soluere non teneantur, etiam de minoribus, scilicet de noualibus in quibus laborant soluere non tenebuntur. quia non fiunt tot noualia, quot erant antea terræ laborabiles: & in his non est maximum præiudicium ecclesijs parochialibus. sed quando conceduntur decimæ alicuius parochiæ monasterio, quòd ipsi possint decimas noualium habere,

habere, hoc eſt prohibitum : nam parochiali eccleſiæ debentur, quia illi omnes decimæ à principio fuerunt aſſignatæ, & in hoc caſu priuilegium, quatenus concernit tertij præiudicium, eſt reſtringendum c.olim.de ver. ſign. & ibi doct. confingunt quatuor intellectus, quorum nullus verus eſt.

7 Ideo intelligerem illum tex. quòd ibi conceſſio decimarum fuit facta eccleſiæ parochiali, cui erant de iure communi debitæ, vt ex integra apparet : ergo cum res de facili ad ſuam reuertantur naturam.l.ſi vnus.§. pactus.ff.de pact.& redire ad ius commune eſt fauorabile.gl. in c. ſtatutum.de præb.in ſexto.ideo quando reditur ad ius commune, ex prima conceſſione, & noualium decimæ conceſſæ cenſentur : ita eſt in illo textu parochiarum tuarum.Sed dicet quis, fruſtra impetratur, quod iure communi conceditur. l.vna C.de theſau.li. 10. ergo fruſtra curatus eas impetrauit decimas.Reſponde,vt patet in integra : decimæ illius parochiæ nouales erant ab epiſcopo conceſſæ canonico Nouarien. ideo curatus impetrauit à papa priuilegium, vt ſibi non obſtante conceſſione epiſcopi, quam de conſuetudine dicebat ſe habere poſſe, decimæ deberentur impetranti,& papa hoc concedit dicens, decimas noualium ad eccleſias parochiales pertinere : nec ſunt integra illa verba, quia vbi maius conceditur,minus conceſſum eſſe videtur,nam in priuilegijs non valet argumentum à maiori, ſed à comprehenſis : quia illud conceſſum cenſetur, quod in priuilegio comprehenſum eſt.c. fi. de tranſla. epiſ. regu. cui licet.de regu.iur.in 6.niſi illa ſint acceſſoria conſecutiua. glo.in c.quia in tantum.de præben.Fely.in c.poſtulaſtis.co. 13.& ſeq.de reſcri.& decretalis integra ſic eſt,vt inueni eam in antiqua Honorarij compilatione.

Nouus intellectus authoris ad ca.ex parte.

Rectori eccleſiæ, beatæ Mariæ de Nibiola.

8 Ex parte tua fuit propoſitum coram nobis, quòd in eccleſia parochiæ tuæ veteres percipis decimas integraliter : per hoc credimus, quòd ad te debeant in eadem parochia noualium & decimæ pertinere. Sed F. V. N. Epiſcopi Nouarienſis. eiuſmodi noualium decimas R.

Decretalis ca.ex parte ex integra.

Bus

Bus canonico Nouarien. quasi hoc potuerit de consuetudine, quæ dicenda esset veriùs corruptela, concessit, pro quo quidam ad quosdam ipsos iudices nostras literas impetrauerunt, qui iniquam contra te diffinitiuam sententiam protulerunt: à qua cùm tu ad nos vocem appellationis emitteres, alijs obtinuisti negotium delegari à nobis. Ergo humiliter postulasti, vt de indulgentia nostra in parochia ecclesiæ tuæ, in qua veteres percipis decimas, haberes, & decimas de noualibus recipiendi facultatem: cùm ergo perceptio decimarum ad parochiales ecclesias de iure communi pertineant, per quod decimæ noualium, quæ fiunt in parochijs earundem, ad ipsas spectare noscuntur: tibi, & ecclesiæ tuæ prædictorum noualium decimas indulgemus. Itaque ex hoc eidem canonico quoad vixerit: si enim contra te obtinere contigerit, nullum præiudicium fiat, post eius tamen decessum supradictæ decimæ ad tuam ecclesiam deuoluentur. Ecce igitur tex. clarum, quem doct. hactenus contorserunt, & perperam intellexerunt: sed vt deinceps hæc materia intelligatur, casus facio sequentes in ipsis noualibus.

Decimas tenens in vno loco, non habebit noualiũ decimas.

9 Primus casus, si monasterium, vel extraneus curatus præscripserit decimas in vno loco, si fiant noualia ibi, decimas noualium non habebit: sed curatus illius loci & parochiæ vbi noualia facta sunt, qui ad hoc de iure communi fundatus est. c. cum contingat. vbi glo. & doct. de decim. quia præscriptio in vno capitulo, & in vno prædio, non extenditur ad aliud. gl. in verb. interruptionem. cap. auditis, de præscriptio. vbi etiam exercens iura aliqua episcopalia, illa sola præscribit. cap. cùm olim. ibidem. vnde si quis præscripserit decimas omnium prædiorum, vno excepto, totius parochiæ, præscriptio illa non extenditur ad aliud prædium, vt asserit Innoc. in c. tua. 1. in fi. eo. Panor. & alij in d.c. cum contingat. ideo oportet quòd præscribens probet in quibus prædijs præscripserit. nam si probetur interrupta præscriptio, non continuabitur cum prima possessione. c. illud. de præscript. in l. naturaliter. ff. de vsucap. & si quis præscripserit vectigal in certis rebus, non poterit de alijs colligere. Bartol. in l. si publicanus. in fi. ff. de publica. Socy. consil. 111. abundè. col. pen. vol. 1.

10 Ratio est, quia tantum præscriptum, quantum possessum. & non plus. l. quod meo. §. fin. ff. de acquir. possess. l. 1. §. si quis hoc interdicto. de itiner. actúque priua. & d. c. auditis. de præscrip. sed quis non possedit decimas noualium, cùm nullæ essent: ergo eas præscripsisse non poterit, & sine possessione præscriptio non procedit. l. fine possessione. ff. de vsucapio. & reg. iuris in 6.

11 Item, quia præscriptio est odiosa, eo quòd iuri alterius detrahit, ideo est restringenda. reg. odia. & ibi glo. & ita docet Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in rubr. de his quæ fiunt in prælat. Innocen. in c. tua. 1. de deci. Præscriptio odiosa & non extenditur ad futura.

12 Ad hæc præscriptio ad futura non extenditur, etiam similia, ideo ad nouales decimas non trahetur. Panorm. in vlt. notab. in d. c. cum contingat. per illum text. quia in præscriptione stricta fieri debet interpretatio. Socy consil. 275. in causa. colum. 3. vers. sed posito. in 2. vol. quia actus taciti non sunt interpretandi vltra quàm se extendant. Bald. in l. quod constitutum. C. ne de statu defunct. vbi etiam concludit, quòd si præscriptio fauorabiliter disponat, tamen ad similia non extenditur, & istud est summæ æquitatis, vt ecclesia parochialis, quæ fortè alias non habet decimas, & pauca alia, vel fortè nulla bona, vt harum decimas saltem noualium habeat, vt dicunt Hostien. Ioan. Andr. & Card. in d. c. cum contingat.

13 Item præscriptio non habet locum nisi in illo actu, quo fuit vsus, vt d. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itiner. & Alexand. consil. 122. viso puncto. in fin. volum. 4. & consil. 16. in causa. num. 12. & consil. 33. ponderatis. num. 7. in 5. vol. vnde si testes deponant aliquem percepisse decimas frumenti, alij testes vini, non tamen sufficeret ad affligandum totum genus decimæ, sed in his in quibus probat. nam minutæ & mixtæ saltem curato remanebunt, cum de his probatum non sit: vt docet Innocen. in cap. licet ex quadam. de testib. quem sequitur Collecta. in c. nuper. eo. Probatæ decimæ adiudicantur præscribenti, & non aliæ.

14 Tamen si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum commoda, quam vulgus, du pastel, vel, de la guede vocat, vel aliud, habebit is decimas illarum, quæ de nouo ibi seruntur. ita probat Hostien. Præscriptæ decimæ in vno prædio trahentur ad ibi sata.

in c. tua. 1. in fi. de deci. & Ancha. in c. cum contingat. in fi. ibid. alioqui eſſet in poteſtate ſerentis priuare decimis aliquem, contra reg. id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis auelli non poteſt. ff. de regul. iur. abundantiùs inferiùs dicitur.

Præſcriptio de perſona ad perſonam non extenditur.

15 Præterea qui decimas perſonales præſcripſit parochianorum habitantium in loco de Balhaniſſis, ſi quis illuc venerit de nouo, & ibidem habitauerit, is qui ſuper alijs præſcripſit ab iſto nouo non habebit decimas: quia præſcriptio in vna perſona, non extenditur ad aliam: vt plenè conſuluit Iaſ. conſil. 81. communitas. col. 3. in 3. volum. cùm ſit bonum argumentum de rebus ad perſonas. l. miles ita. §. 1. vbi Bart. ff. de milit. teſta. l. qui plures. de vulga. Aret. conſil. 32. in cauſa. col. 1. ſic nec priuilegium extenditur de perſona ad perſonam. c. ex multiplici. cap. licet. &c. dudum. de deci. ſic probat Socy. in conſil. 268. & eleganter. col. 1. vol. 2.

Conſuetudo non extenditur ad ea de quibus non eſt conſtitutum.

16 Idem in conſuetudine, vt ſi quis ex conſuetudine antiqua perciperet decimas, tamen noualia in cuius territorio fiunt, non habebit. Hoſt. & alij in cap. cum contingat. de deci. quia conſuetudo & priuilegium æquiparantur. cap. conqueſtus. 9. q. 3. &c. quod ad ſedem. de offi. ord. nec poſſit trahi conſuetudo ad illa de quibus non eſt conſuetum, licet conſuetudo in materia aliàs non præiudiciali multum extendi poſſit. l. de quibus. ff. de legib. & l. 1. C. quæ ſit longa conſuetu. Collecta. in d. c. cum contingat.

Nouales decimæ præſcribi poſſunt.

17 Fallit quando noualia poſſediſſet per tempus immemoriale: nam eodem tempore præſcribi poſſunt decimæ nouales, quo veteres. docto. in d. c. cum contingat. & c. 1. de præſcriptio. in 6. ſic conſuluit Bertran. conſil. 184. viſo proceſſu. colum. 1. vol. 2. ex 1. editio. Et ideo ſi titulum in veteribus habebat, non propterea in noualibus habere cenſetur: & ſic in iſtis requiritur tempus, cuius initij memoria non ſit in contrarium, vt ibi Bertrand. concludit. Si verò & de noualibus habebant titulum coloratum, tunc quadraginta ſufficient anni ad præſcribendum eas, ſicut in alijs decimis, per Felin. & alios in cap. de quarta. de præſcript.

18 Secundus caſus eſt, qui præſcripſit decimas in vno prædio, in quo ſatum fuit frumentum, ſi ibi ſeminetur auena

vel

vel milium, tunc is, qui in illo fundo præscripsit decimas frumenti, habebit & decimam milij, vel alterius rei, ne res diuerso iure censeatur. c. cum in tua. deci. & l. eum qui. ff. de vsucap. cap. cognouimus. 12. q. 2. Ancha. in cap. cum contingat. in fi. ibidem. quia in dubio decima præscriptio est realis censenda, id est terram concernens, non speciem fructuum perceptorum, teste Ancha. in d. c. cum in tua.

19 Idem si de nouo plantentur nuces, vel vites in vno prædio, in quo quis præscripserit decimam, eo casu etiam habebit decimam ex illis arboribus de nouo plantatis. per d. c. cum in tua. vbi communiter docto. nam præscribens in certa terra decimam, videtur quoad omnes illius terræ fructus præscripsisse: ideo si de nouo lapides extrahentur, de lapidibus decimam habebit, id est de pretio quo lapides vendentur: quia præscriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehensi sub vnico iure vt vniuersali: vt scribit Anto. But. in dicto cap. cum in tua. nam postquam prædium est vnicum & vniuersale, ad speciem id est partem, in iure vniuersali, ad comprehensam, id est in ipso prædio existentem, fiet præscriptionis extensio, ne res diuerso iure censeantur: & quia ibi est possessio totius prædij, quamuis non sit possessio illius rei nunc seminatæ, tamen præscripsit decimam fructuum illius fundi, ergo & fructuum, quicunque producentur habebit decimam, quod est notandum. Arborum decimæ & lapidum soluantur.

20 Ideo qui præscripsit decimas in vna parte fundi, & postea fiat noualis alia pars fundi, is qui in parte præscripsit decimas, & in hac nouali habebit. nam præscriptio partis indiuisibilis ad totum extenditur ratione indiuidui: quia est vnum prædium, & vna res non debet diuerso iure censeri. d. c. cum in tua. vbi Hosti. & alij Innoc. in c. dilectus. de capell. monach. Corset. in additio. ad Panorm. in 3. nota. cap. bonæ. de postula. præla. per l. si stillicidij. §. fin. cum l. seq. ff. quemadmo. seruit. amittat. ita consuluit Panor. consil. 71. casus talis. quidam clericus. in 2. volum. & Albert. Brunus in tract. de augmento. in 17. conclus. in princ.

21 Quod intelligerem esse verum, quando appareret vnum esse prædium per emptionem, quia vno pretio emptum: vel per limites, vel ob clausuram: secus si nō appareret

esse vnum, quia nunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia, per destinationem patrisfamil. Et in dubio ex tam longo tempore præsumuntur plures esse fundi, vt scripsi in l. filua cædua. §. noualis. ff. de verbo. significa. vbi respond. ad ea quæ Panor. in contrarium adducit.

22 Item quando per præscribentem fuerunt receptæ quædam decimæ in nemoribus, vel pascuis, tunc si illa redigantur in culturam, is qui decimas aliquas ex illis percepit, habebit & nouales: quia rationabilis causa subest. nam postquam semper habuerunt in illis terris decimas, quod nunc habeant. per tex. in c. cum contingat. in fi. ibi, nisi rationabilis causa ostendatur, per quam appareat noualium ad eos decimas pertinere. de deci. vbi Panor. & alij hoc firmant, facit c. statuto. in fi. ibidem. in 6. docto. in cap. quid per nouale. de verb. significa. sic consuluit D. Paul. Paris. Card. egregius consil. 73. licet ius commune. colum. 2. in 4. vol. (& Carolus Ruinus consil. 163. Iesu Christi. col. 5. nu. 15. in 5. vol.)

Præscribens maiores an minutas habere debeat.

23 Tertius, qui præscripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiam videtur præscripsisse, tum quia accessoriæ sunt. dict. cap. cum in tua. eod. tit. & præscriptio facta de principali ad accessorium trahitur. text. in l. si in aliena. §. 1. ff. de vsucap. & l. eos. C. de vsur. & stricta dispositio relata ad ius decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere, & ad rem, & ad materiam eandem. vt Anto. Butr. docet in dict. c. cum contingat. col. 1.

24 Quod est verum, si accessorium in initio præscriptionis inchoatæ inerat principali: secus si postea. text. singula. in l. qui fundum. §. 1. ff. de vsucap. secundum Roma. singul. 577. tu habes regulam. Felin. plenè in cap. auditis. colum. 10. de præscriptio. vnde si præscribens percepit maiores decimas in vno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi receperit decimas minutas, si postea eas petat à laïcis, non poterunt ipsi ei denegare: quia ius decimandi contra eos præscripsit, ergo & in omnibus. nec poterunt se ipsi iuuare præscriptione non soluendi, vt superius dixi.

Elucidatio c. cum in tua. ex integra.

25 Fallit quando minutæ decimæ fuerunt vni solutæ, & grossæ alteri, tunc is qui grossas præscripsit, minutas non habebit, sed tunc demum quando alius non percepisset illas, præscribenti debebuntur. Host. Ioan. Andr. Panorm.

&

& alij in dicto cap. cum in tua. per illum text. vbi in integra habetur. ibi, non fuerunt decimæ persolutæ, quæsuisti per sedem apostolicam edoceri, vtrum decimæ fructuum prædictorum ad parochiales ecclesias, quæ nec maiores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria, & illas conuentuales ecclesias, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere, ad quos sic respondemus, &c.

16 Ecce igitur text. expressum, quòd si perciperentur decimæ minutæ ab alio, tunc non deberentur illi qui percipit maiores. & idem docet Panormit. in 3. notab. ibidem, & in cap. bonæ. 3. de postula. præla. nam sicut per pactum induci potest, ergo per compositionem, quod vnus recipiat decimas maiores, & alter minutas. cap. ex multiplici. de decim. & dixi superiùs in proxima quæst. sic potest fieri per præscriptionem, vt is qui maiores præscripserit, illas tantùm habeat, alter verò minores. & ideo dicit Anto. in dicto cap. cum in tua. quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuisse perceptas, tunc ex perceptione grossarum sub nomine decimæ, simpliciter sunt decimæ ipsæ grossæ & minutæ, vnum & idem ius: & ideo tunc quoad minutas censetur præscriptum. sed si alia ecclesia vel persona percepisset minutas, esset interrupta præscriptio quoad minutas, ideo tunc colligenti grossas debentur grossæ, colligenti minutas, minutæ: idem si vnus recipiebat decimam vini, alter frumenti, si in vno fundo sit frumentum & vinum, & tunc is qui percipiebat decimam vini eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento.

17 Nec est absurdum eandem rem diuerso iure censeri propter diuersum accidens concurrens. Anto. & alij in dict. cap. cum in tua. vel diuersis respectibus. l. hinc peculium. §. 1. ff. de pecul. glo. & Domin. in cap. cognouimus. 12. q. 2. Ioan. Francis. Balb. in tracta. præscriptio. in 2. parte, col. 6. & sequen. Res quando iure diuerso censeri potest.

18 Quartus casus, priuilegium de non soluendis decimis laboribus proprijs extenditur ad noualia, quæ proprijs fiunt manibus. c. ex parte. 3. de deci. quia intelligitur tam de præsentibus laboribus, quàm de futuris. cap. ad audientiam. de deci. Iuxta concilium Maguntinen. & quia non paratur in hoc casu tam magnum præiudicium ecclesijs pa-

rochialibus. & pro hoc facit. l. fin. C. quæ res pign. oblig. poſ. ergo de illis intelligitur. Et eſt caſus in cap. cum contingat. vbi gloſ. eod. vbi ſi acquiratur prædium de nouo, de eo non ſoluitur decima, ſi proprijs manibus illud colatur ſi verò non colatur proprijs manibus, ſecus. cap. fin. §. penult. de deci. in 6. ſic & quando conceditur priuilegium non ſoluendi decimas de laboribus, non ſoluet de noualibus factis proprijs manibus: de quibus noualibus ſemel factis, nunquam poſtea decima ſoluetur, aliàs contingeret indulgentiam de noualibus plus diſpendij, quàm vtilitatis afferre. cap. fi. de priuileg. probant doct. in dict. c. ex parte. 1. eo. & quid ſi concedatur duplex priuilegium, vnum alteri contrarium, vtrum præualeat, conſuluit Decius, conſil. 147. Et pro tenui.

29 Quintus caſus, priuilegium conceſſum monaſterio, vel alijs etiam laicis, vt recipiant decimas alicuius parochiæ, non extenditur ad noualia. cap. tua. 1. in fin. de deci. & cap. vlt. eod. in 6. in fin. cap. ſanc. de priuileg. tum quia exemptus in vna re, non eſt in alia exemptus. c. cum capella. ibidem, tum etiam quod non eſt, conceſſum non videtur: ſed non erant tempore priuilegij noualia: ergo non fuerunt conceſſa, nec decimarum noualium priuilegium. Nam priuilegium etiam eſt reſtringendum, quatenus concernit præiudicium tertij. cap. olim. de verbo. ſignific. & ad futura priuilegium non extenditur. clemen. fin. de reſcrip. nam licet priuilegia Papæ & beneficia ſint latiſſimè interpretanda: cap. cum dilecti. de donatio. hoc eſt verum, quatenus præiudicant concedenti: ſecus ſi tertio. Iaſ. in l. beneficium. ff. de conſtit. princip. poſt Panor. & alios in dicto cap. olim. nec eſt intentionis concedentis voluiſſe concedere decimas noualium, & omnino priuare eccleſias parochiales omnibus decimis, quibus iam aſſignatæ erant à Dionyſio Papa. c. paſtoralis. de his quæ fiunt à præla. cap. mandatum. vbi gloſſ. vlt. de reſcript. & iſtud eſt ſummæ æquitatis, vt ſi parochialis perdidit veteres, quòd has ſaltem nouales habeat. vt dicunt Ioan. And. & Ancha. in dict. cap. cum contingat. facit cap. vlt. in fin. eod. lib. 6. imò ratio c. tua. habet locum in hoc caſu, quia hæc licentia non eſt extendenda, ſed reſtringenda. & quandiu docto. dicant habere locũ in laicis tantùm, dicatis etiam procedere

in

in clericis, nam odioſum eſt, quòd curatus vel monaſterium alienum decimas habeat in aliena parochia. c. ad decimas. de reſti. ſpol. in 6. etiam eſt odioſum, quòd haberet noualeſ quamuis decimas veteres haberet: quia iure com. proprio curato debentur. Ergo illud eſt odioſum, quòd alteri etiam clerico, vel monaſterio debeantur: igitur erit reſtringendum, per regu. odia. de reg. iu. in 6. & l. cum quidam ff. de lib. & poſth. Hoc expreſsè firmat Anch. in d. c. ex parte. 3. & Fortu. Garſias. in l. Gallus. §. & quid ſi tantũ col. 6. & ſeq. ff. de liber. & poſth. Collecta. in c. cum contingat. eo.

30 Item priuilegium non ſoluendi decimas, ad noualia non extendetur, adeo quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas ſoluet: vt expreſsè docet Anto. Butr. in d. c. tua. in 1. col. vlt. eod. probat. Socy. conſil. 297. viſo priuilegio. col. 1. & per totum volum. 2. multo fortiùs cui conceſſæ ſunt decimæ, noualeſ non habebunt.

Priuilegiatus de non ſoluendis decimis, noualium decimas ſoluet.

31 Etiam fruſtra impetraretur priuilegium de noualibus, ſi noualia deberentur illi, cui veteres, quod eſt falſum. per c. fi. de decim. in 6. vbi etiam in 1. Ciſtertien. & Chartuſien. in his noualib. ſunt priuilegiati, ergo non alij, ſi non appareat de eorum priuilegijs. l. ius ſingulare. ff. de legib. fallit quando papa conceſſiſſet omnes & quaſcunq; decimas, vel omnem decimationem talis territorij: præſentem & futuram, tunc etiam ad noualia referretur. nam qui totum dicit, nihil excludit. c. ſolitæ. de maio. l. Iulianus. ff. de leg. 3. ſic expreſſim decidunt Arch. & Dom. in c. cognouimus. 12. q. 2. & Collect. in fi. d. c. cum contingat. per glo. ibi, & ſic debet intelligi l. ſeruitus. ff. de ſerui. vrb. præd. & c. ſi Romanorum. 19. diſt. & illa ſententia, docto. dicentium aliud in priuilegio, quàm in præſcriptione, ſic intelligi debet, & ſic conſuluit Socy. conſi. 297. viſo. col. 2. & ſeq. vol. 2. Tamen hodie in c. ſtatuto. §. 1. de dec. in 6. limitatur priuilegium percipiendi decimas & noualia, vt is non poſſit percipere niſi dimidiam partem noualium, & ſecundum hoc fuit iudicatum ſæpius in hoc ſenatu, à quo fuit data curato poſſeſſio percipiendi dimidiam partem noualium, & priori habenti priuilegium, alterius partis poſſeſſio adiudicata anno 1545. die 23. Decembris. (Alioqui ſolet ſenatus adiudicare omnes decimas ac noualia curato, prout fecit anno. 1469. die 7. Septembr. curato S. Sulpitij contra abbatem,

& conuentum de Vallibus & idem censuit anno 1545. pro curato de Vallibus iuxta Meldunum contra abbatem & conuentum de Iard.

Remittens decimas & noualesremisisse videtur,

32 Sextus casus, remittens decimas sibi debitas & noua-les remisisse videtur, c. quia circa de priuil. quia in beneficijs plenissima est interpretatio facienda quoad concedentis præiudicium: & vna res non debet diuerso iure censeri, vt ibi dicitur. & l. eum. ff. de vsuc. & postquam remisit decimas, & omnes videtur remisisse, igitur & noualium decim. post-quam ad eum pertinere potuissent: secus si esset præiudi-cium alterius, vnde si Papa absolueret aliquem à decimis alteri spectantibus, intelligeretur de præsentibus, non de futuris: secus si absolutio esset facta ab eo cui debentur, vt Io. And. & Abb. anti. no. in dict. c. quia circa. (Et per hoc dixi, quòd si matrix ecclesia receperit decimas certi loci ca-pellæ de nouo constructæ, quòd etiam illa ecclesia de nouo constructa nouales in illo loco habebat.) Septimus casus priuilegium de non soluendis decimis noualium, non comprehendit noualia iam facta, ex quibus decimæ iam soluebantur. c. dudum. de priuile, quia tunc graue in-ferretur præiudicium possessori noualium: ideo Papa non intendit illi auferre: secus in noualibus nondum factis tem-pore priuilegij, quia non tendit in graue præiudicium. Pa-nor. ibi. facit. c. vlt. eod. tit. in 6. & quod consuluit Oldra. con-sil. 156. propter tria.

33 Octauus casus priuilegium concedens decimas noua-lium pro illa parte, pro qua veteres possidebant, non ex-tenditur ad alias decimas, nec ad alia loca, sed ad eam tan-tùm partem, in qua veteres possidebantur. c. statut. de decim. in 6. Et sic is qui petit decimam in vim illius priuilegij, pro-bare debet se tempore indulti habuisse decimas veteres: ali-às succumbit, vel partem pro qua petit, tenetur probare se possedisse: quia dum allegatur instrumentum vel priuile-gium, illud probari debet. authent. si quis in aliquo. C. de edend.

34 Qui si probaret se possedisse per tempus immemoriale mediam, vel aliam partem veterum, & adhuc se possidere, tunc præsumeretur quòd tempore indulti illam partem possedisset, per ea quæ no. Felin. in cap. si. diligenti. & cap. cum nobis. de præscript. & Ioan. Franc. Balb. in tract.

præscript.

præscript. in 2. parte 3. principa. quæst. 6. col. 27. & sequen. alioqui ex defectu probationis semper succumberent habentes hæc priuilegia, quia non valerent probare, quòd ante concilium haberent : vt Panormit. & alij dicunt in decimis infeudatis. in cap. cum apostolica. de his quæ fiunt a præla.

35 Non potest tamen hoc priuilegium extendi vltra dimidiam partem decimarum, ideo si tempore indulti possidebat priuilegiatus tres partes decimę, non habebit tamen nisi noualium dimidiam partem. dicto cap. statuto. §. 1. de deci. in 6. quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quòd apostolica sedes pariter & similiter noualium decimas in tam graue parochialium e ecclesiarum dispendium, indulsisset. text. ibi. Cistertien. tamen & Chartusien. hoc edicto non comprehenduntur, vt Papa declarat in dicto §. statuimus. dicto cap. fin. de deci. in 6. & ibi est præsumptio iuris & de iure, seu fictio, contra quam non admitteretur probatio in contrarium. l. fin. ff. quod met. causa. l. conficiuntur. de iure codicill.

Dimidiam noualium decimam curatus habere debet non obstante priuilegio.

36 Aduertendum est, quinque reperiri tempora in his religiosis, quibus intellectis, facilè intelligentur decisiones in hac materia. nempe in 1. institutione monachi vt plurimum erant laici. alia. 16. q. 1. Hosti. in c. dudũ col. 2. de deci c. ideo decimas persoluebant tanquam laïci. ca. duo. 12. q. 1. & quia pascebantur cibo spirituali à clericis & sacerdotibus, ideo illis decimas debebant, vt ibi dicitur : & hoc fuit primum tempus ipsos tangens.

Tempora quinque in religiosis quoad decimas notanda.

37 Secundum tempus fuit Grego. Papæ, vt inueni in integ. in rubr. de deci. licet non sit in decretalib. impressis: vbi sic censuit : Statuimus, vt monasteria ex suis prædijs nullo modo cogantur soluere decimas, quòd si legitimè dandæ sint orphanis, & peregrinis, indignum est vt ab eis exigantur, qui propter eum, cuius sunt decimæ, pauperes efficiuntur. nam si pauperes domini sunt, hæreditas eius pauperibus eroganda est, illis videlicet, qui pro illius amore, quæ possidere poterant, dimittunt, eumque nudi sequentes, se potestati alterius subdunt. Et sic nullo modo soluebant tunc decimas religiosi de suis prædijs, & sic contraria fuerunt tempora. verùm quia hoc erat damnosum

Secundum tempus religiosos respiciens.

damnosum ecclesijs parochialibus, quia omnes & singuli monasterijs passim bona donabant, ob id tertium successit tempus.

Tertium tempus.

39 Tertium tempus concilij fuit Maguntin. in quo statuit papa Paschalis, vt religiosi communiter viuentes decimas de suis laboribus, seu nutrimentis non soluerent, c. quæsti. & c. sequen. 16. q. 1. nam per hoc consulebatur religiosis sacerdotibus, qui diuinis & contemplationi vacabant, monachis etiam laicis, qui suis manibus hæc prædia colebant, ne fortè in monasterio otiosi essent. glo. & doct. in c. ex parte. 1. de deci. & sic iusta ratione statutum fuit, & priuilegium illis concessum. nempe id temporis non poterat esse graue detrimentum ecclesijs parochialibus: quia ipsi multa prædia proprijs non poterant manibus colere, & rara erant monasteria: sed quia postea cœperunt augeri, ideo statutum fuit vt sequitur.

Quartum tempus.

40 Quartum, quia religiones cœperunt crescere, licet olim raræ essent. c. suggestum. eo. ideo grauare ecclesias parochiales solebant, od id Adria. papa cuius decretalem hodie non habemus, vt testatur Host. & Card. solis Cistertiensibus & hospitalarijs Hierosolymitanis, & templarijs, tanquam feruentioribus ad deuotionem, & ad Dei seruitium indulsit, vt decimas laborum suorum, quos proprijs manibus, vel sumptibus colunt, soluere non tenerentur. c. ex parte. primo. &c. licet. eo. tit. & quidam intelligebant de laboribus, id est de noualibus, in quibus valde laborabatur, sed Papa exponit in c. ad audientiam. ibid. intelligi indultum debere non tantùm de noualibus sed etiam de prædijs, quæ proprijs manibus à religiosis prædictis coluntur, quia si tantùm de noualibus intelligere voluisset Papa hoc expressisset. d. c. ad audientiam.

41 Alijs verò religiosis id temporis indultum fuit, vt de noualibus suis, quę proprijs manib. vel sumptibus excolent, & de nutrimentis animalium suorum, id est de animalibus quæ nutriunt. glos. in verb. animalibus. in cle. 1. eodem, & de hortis suis decimas non persoluant. d. c. ex parte. 1. ibi. id est, de hortis quos colunt ad proprium vsum. vide rationes per Socy. consil. 168. eleganter. vol. 2. Fuit etiam statutum, vt patet in integra, in hæc verba: vt nullus abbas decimas, & primitias, & reliqua, quæ secundùm statuta canonica

canonica ad episcopos pertinent, detineat sine authoritate Ro. Pontificis, seu episcopi, in cuius diœcesi habitat, authoritate apost. firmamus.

42 Quintum verò tempus est nouissimum, videlicet generalis concilij, in quo detractum est priuilegium Cistertien. & Hierosolymita. de laboribus, quoad possessiones, acquisitas post concilium generale: videlicet, vt ipsi de eis teneantur decimas soluere, etiam noualium. c. nuper eo. tit. in 6. c. 1. in fi. de verbo. significat. eo. lib. quia vidit concilium quòd multas acquirebant possessiones: ob id poterat esse enorme dispendium ecclesijs parochialibus, ideo priuilegium restrictum est ad possessiones, quas tempore generalis concilij habebant: & hoc habent probare religiosi: quia qui se fundat in tempore, hoc probare debet. l. eum actum. ff. de nego. gest. & scripsi plenè in tracta. nomina. q. 14. quod poterit fieri per acquisitionem, si habeant instrumenta. si vero illi religiosi non haberent instrumenta, si probare possent se possedisse per tempus immemoriale, & allegarent se ante concilium habere, sufficere putarem illam probationem, saltem ad hoc vt transferretur onus probandi in aduersarium, per glo. in l. seruitutes ff. de seruitu. & doct. in c. cum apostolica. de his quæ fi. à præl. scripsi superiùs. Quintum tempus.

43 De noualibus etiam ipsi habent simile priuilegium cum alijs, scilicet quòd non soluant, si nouale sit proprium, & suis manibus redactum ad culturam fuerit, & quòd de illo nouali antea ecclesia nullum, aut modicum emolumentum recipiebat. cap. commissum. eodem. &. cap. quid per nouale. de verb. signific. & ita allegant tex. in ca. ex parte. 2. de deci.

44 Et sic potest statui regula, quoad Cistertienses & Hierosolymitanos, vt hodie non soluant de laboribus decimas: quod est intelligendum de prædijs, in quibus proprijs laborant manibus, vel suis sumptibus colere faciunt, dando pecuniam his, qui hæc colunt. glos. in verbo, excolendas. clemen. 1. de deci. & Socy. consil. 93. in tertio volum. Regul. quoad Cistertien. & Hierosolymitanos.

45 Item ipsi & alij religiosi etiam habent priuilegium, quòd de noualibus decimas non soluant, videlicet, si ipsi propria noualia habent, & illa infertilitatem inducant proprijs laboribus, nec de hortis eorum, vt superiùs dixi.

46 Tertiò,

46 Tertiò, quòd olim ecclesia non haberet emolumentum: alioqui secus. c. commissum. eo. cap. quid per nouale. de verbo. signific. Vnde si quis reduxit terram sterilem in culturam, & postea dederit religiosis, ipsi de hac soluent decimam: quia non fecerunt hæc noualia proprijs manibus, vt requiritur in dicto cap. ex parte. vbi doct. de priuileg.

47 Item fallit quando monachi colonis illas possessiones colendas tradunt, nempe tunc ad decimas tenentur. c. licet. de deci. siue fuerint coloni partiarij, siue alij. doct. ibi.

48 Nec refragatur reg. qui per alium facit, perinde est ac si faceret. Respond. non dicitur proprijs manibus facere, qui per alium facit: vt dict. c. licet. & cap. quicunque. de hæret. vbi gl. & in cle. vna in verb. publicè. de vi. & hon. cler. plenè scripsi in tract. nomina. q. 10. num. 11. & seq. Et si proprijs manibus non fecerunt, non habet locum priuilegium.

Statutum vt religiosi non emant possessiones, an valeat.

49 Imò in illo concil. generali ipsi abbates Cistertienses ordinis congregati conuenerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emerent possessiones, de quibus decimæ ecclesijs debeantur, &c. & sic ibi doct. dicunt valere statutum & ordinationem, vt non liceat emere possessiones: quamuis contrarius videatur text. in l. pen. ff. de pact. Sed respon. eo quòd statutum confirmatum fuit à Papa, ob id valuit pactum: sed non factum simpliciter, vel Panorm. ibi dicit non valere hoc pactum, vel legem, ne collegium emat: secus si singuli fratres prohibeantur. & ita est intelligendus text. Ego verò valere dico pactum, & legem, statutum, vt non liceat aliquibus, fortè exteris, acquirere possessiones in tali loco, etiam si pactum non sit à Papa, vel principe confirmatum. Prætor ait: pacta seruabo. Iuris gentium. §. prætor ait. ff. de pact. Nec refragatur dict. l. pen. quia intelligitur non valere pactum, vt non liceat vendere & alienare rem meam vicino: quia postquam dominus sum rei meæ, est contra ius quòd de ea disponere non possim. l. in re mandata C. mand. ob id non valet pactum, sed quòd non possim acquirere vel emere, illud pactum non est à iure improbatum.

50 Ideo sustinetur. nam militibus prohibetur, vbi militant, ne agrum emant. l. milites agrum. ff. de re mil. l. milites. C.

loca.

loca. sic militibus cœlestis militiæ prohiberi potest, ne se negotiationibus &auaritia dedant. & valebit lex, seu arestū. Ideo aresto senatus fuit prohibitum Chartusien. & cœlestinis, ne possessiones in districtu Paris. emant: quod iure latum fuit, ne ipsi inhiarent his acquisitionibus, sed vt eis tolleretur omnis auaritiæ labes, quæ interdum durior est apud religiosos. c. auaritiæ. de præb.

51 Nec placet sententia Panor. dicentis collegio imponi non posse hanc. l. vt emere non possint: secus in singul. personis: quia contrarium probat d. c. nuper. eo. vbi prohibetur fratribus ordinis Cistertien. ergo ordo prohibetur, & sic collegium, quia omnes fratres ordinis. ergo iura nolunt prohibere singul. fratribus, quia elusoria esset constitutio, cùm fratres singulares nil habeant, & singuli religiosi propter paupertatem sunt satis prohibiti: sed hoc non fuit conuentum de singulis, sed de toto ordine.

Arestum contra Chartusienses, & cœlestinos.

52 Item de conductis soluere decimas tenetur. c. dilecti. de deci. quia non sunt sua: & duo requirit text. in d. cap. ex parte, quòd prædia sint sua, & proprijs manibus culta, vel simptibus.

53 Fallit quando ex pacto & compositione ad hoc essent obligati non obstante priuilegio. ca. ex multiplici. eo. plenè scripsi in q. 12. an tolli decimæ possint. suprà eo.

54 Fallit quando soluerunt, qui tunc priuilegio renuntiare censentur. c. accedentibus. de priuileg. hoc bene præiudicat eis quoad possessionem. per c. suborta. de re iudi. sed non quoad proprietatem. nisi per 40. annos soluerint. d. c. accedentibus. & per c. cum de beneficio. de præben. in 6. quia tunc. esset contra eos præscriptum. cap. de quarta. de præscrip. Ita docet Collect. in dict. c. ex parte. 1. de deci. & superiùs scripsi.

55 Fallit etiam quando ecclesia parochialis enormiter læderetur. c. dilecti. & c. suggestum. de dec. vtpote si Cistertiens. vel alij religiosi haberent omnes ferè possess. vnius parochiæ.

56 Fallit quando illas possess. de nouo acquisiuissent, scilicet post concilium generale. c. nuper. de dec. quod fuit celebratum anno. 1215. tempore Innoc. 3. vt scripsi in rub. de approba. conuento. per Latera. concil. fact. in concorda.

57 Item

De animalibus & hortis quando religiosi soluant decimas.

57 Item de animalibus quæ nutriunt: secus si alijs nutrienda darent, sicut de possessionibus, quas colendas alijs dant, decimas soluunt. d. c. licet. Anch. in d. c. ex parte 1. col. 1.

Si tamen habeant qui ea custodiat, & ad monasterium vesperi reducat, dicuntur nutriri à seipsis: secus si alij ea tenerent in suis domibus. nam tandiu sunt sua, & ab ipsis nutriri, quamdiu consuetudinem eundi & redeundi habent ad monasterium, vel ad monasterij domus. §. pauonum. instit. de rer. diui.

58 Item decimas de hortis, quos colerent, & olera venderent, nempe tunc decimas de illis soluere tenentur. Pan. in d. c. ex parte. 1. quia ille tex. intelligi debet de hortis quos ad vsum proprium faciunt: secus si ad venditionem, quia non debent negotiari, nec ista exercere secularia. c. 2. ne cl. vel mon. c. dilecti. de dec. Item si hos hortos alijs excolendos darent, vt no. ibi. aliàs possent ecclesias parochiales priuare decimis faciendo hortos plures, quod non est admittendũ, vt doct. scribunt vbi suprà. Et ista sunt notanda, quia quotidiana, nec ab alijs planè scripta, nec abundè ante nos.

QVAESTIO VLTIMA.

Quibus malis decimas non soluentes afficiantur.

VLtimò quæro, quibus pœnis & malis decimas non soluentes afficiantur, & quibus donentur præmijs soluentes? Respon in c. reuertimini. 16. q. 1. ponuntur hæc mala sequentia, primò confligit Deum humano more loquendo, qui decimas non soluit, ibi, si affligit homo Deum, quia vos me confligitis, & dixistis, in quo confligimus te? in decimis & primitijs. Malach. 3. cap. & sic grauiter peccant non soluentes. Ioan. de Tur. crema. ibi quia pugnant contra Deum.

Pauperes non soluentes decimas.

2 Secundò, non soluentes semper erunt pauperes, probatur in d. c. reuertimini. ibi, ideo in penuria eritis. & soluentes erunt diuites: vnde maiores nostri ideo copijs omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modò autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. nolumus partiri cum Deo decimas, modò autem tollitur totum. hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. c. maiores. 16. q. 7. & sic bonus principatus dabitur

dabitur ſoluentibus, teſte Angel. in ſum. in verb. decima. in fin. facit. 2. Parali. 31. ibi, ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima, &c. Et olim cum 4 genera decimarum ſoluerentur, homines diuites erant: hodie cùm vna non bene ſoluatur, homines ad decimam conuertuntur, & dominus plagas non amouet: vt glo. in c. 1. de deci. in 6. aſſerit: & contritio & infelicitas eſt in vijs decimas retinentium Pſal. 13.

3 Tertiò, maledicti ſunt à Deo non ſoluentes decimas. ibidem, quia mihi non reddidiſtis decimas & primitias: idcirco in penuria & fame maledicti eſtis. Malach. cap. 3. Et maledictio ſe habet circa iſta, quia erit illi penuria fructuum, áerque peſtifer, & corruptus, & repentina morte morietur ſine pœnitentia, & confeſſione, atque citó peribit generatio ſua: & ſic peribit in mundo memoria non ſoluentis decimam, & ſucceſſorum illius, & inferno demum cruciabitur, declarat And. Hiſp. in regul. decima. q. 9. Si verò ſoluant, benedicti erunt, vt ibi dicitur: Et effundam benedictionem meam vobis vſque ad abundantiam. probate me ſuper hoc, dicit dominus, & c. decimæ. 16. q. 1. ibi, cum enim decimas dando terrena & cœleſtia poſſis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris? &c.

Peſte, morte ſubitanea cur homines moriantur.

4 Benedictio conſiſtit in abundantia fructuum, quæ erit apud ipſum ſoluentem, & ſanitate corporis fruetur, ac vita tranquilla & longa, & generatio proſpera & longæua erit. ac demum paradiſi gloria perpetuò donabitur: vt docto. ibidem elucidant.

5 Quartò, ſupplantatur & defraudatur Deus. ibi, & me vos ſupplantaſtis, ſiue defraudaſtis. & timendum eſt, qui Deo debitum ſuum ſubtrahit, ne ei auferat neceſſaria. cap. admonemus. 16. q. 2. & in concilio Maguntin. cap. 38. & vide infra, verſic. 7.

Fame peribit non ſoluens decimas.

6 Quintò, perdit abundantiam fructuũ. ibi, & pro decimis & primitijs, quæ paruæ erant, vt à vobis darentur, vbertatem poſſeſſionum veſtrarum & omnium frugum abundantiam perdidiſtis. d. c. reuertimini.

7 Sextò, ſterilitas, & aquarum, & bonorum prouenit, aliàsper ſolutionem fertilitas. ibi, habeant ſacerdotes &

Sterilitas vnde proueniat

Leuitæ,

Leuitæ, qui mihi miniſtrant, cibos: & probate me, ſi non tantas pluuias effudero, vt chataractæ cœli apertę eſſe credantur vſque ad abundantiam. fieri enim poteſt, vt agros irrigantibus pluuijs ſit quædam fertilitas: verùm aut locuſta veniet, aut bruchus, aut erugo, aut eruca aut gelu, & hæc labores hominum vaſtabunt. 2. Paralipome. cap. 6. & clauſo cœlo pluuia non fluxerit propter peccata populi.

8 Septimò, fames inſurgit non ſoluendo decimas. ibi, ſi quando fames, & penuria, & rerum omnium egeſtas opprimit mundum, ſciamus hoc ex ira Dei deſcendere, qui ſe in pauperibus, ſi non accipiant eleemoſynam, fraudari loquitur, & ſuas poſſeſſiones poſſumus decimas & primitias interpretari. Ioan. de Turre crema. in cap. decimæ tributa. 16. q. 1.

9 Octauò, remiſſionem peccatorum, & cœleſtia dona conſequitur ſoluens, & denegans mortem æternam. ibidem. & Guido Papæ refert in deciſ. 166. à præſtatione. & Matthæ. de afflict. in conſtit. Neapoli. lib. 1. rub. 7. de deci. q. 6.

Sanitas animæ & corporis eſt in ſoluendis decimis.

10 Nonò, infirmitatem incurret, & ægritudinem is, qui non ſoluit decimas: & ſi ſoluat, ſanitatem corporis & animæ conſequetur. cap. decimæ. 16. q. 1. ibi, etiam ſanitatem corporis & animæ conſequêris.

11 Decimò, ſi decimam non dederis, tu ad decimam reuocaberis. d. c. decimæ. tantùm decima dabitur tibi ex ſemine tuo, quod multiplicaretur à Deo, vel dæmonibus ſociaberis, qui ſunt decima pars angelorum. vt quidam ibi exponunt.

Ruſtici eur ab armigeris ſpolientur.

12 Vndecimò, qui non dat decimam Deo, impio militi dabit, quod non vult dare ſacerdoti. Auguſt. in d. c. decimæ. inde videmus armigeros ſpoliare ruſticos, & alios, quos non ſpoliarent, ſi iuſtas decimas & integras ſoluiſſent.

13 Duodecimò, res alienas inuadunt, qui decimas non ſoluunt, & ſic illa bona rapiunt: quia idem eſt, vt ibi gloſſ. notat, detinere iniuſtè, & rapere. c. ſæpe. de reſtitu. ſpoliato. nam quod ad te non pertinet, ſcire debes ad alium ſpectare. l. ſi. C. vnde vi. & ſic non ſoluens eſt infamis, teſte Hoſt. in ſumma. §. & quare. eo. tit.

Homicida non ſoluens decimas.

14 Decimotertiò, quanti pauperes in locis ſuis, vbi ipſe habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerunt,

tantorum

tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, qui rem a Deo pauperibus delegatam suis vsibus reseruauit. d. c. decimæ. quod est valde terribile. nam qui Christi pecunias, & ecclesiæ aufert, fraudat, & rapit, & homicida in conspectu iudicis deputabitur. c. qui Christi. 12. q. 2.

15 Decimoquartò, committit sacrilegium retinens decimas c. decimas 1. ibi, sciant se sacrilegij crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere 16. q. 7. & c. fin. 16. q. 1. & c. quisquis 17. q. 4. & Caieta. in sum. in verb. decimas, & ideo est ipso iure excommunicatus c. canonica. 11. q. 3. c. cùm pro causa, vbi glo. de sent. excom. & ideo singulis diebus dominicis debent publicari à curatis excommunicati, vt dicit And. Hisp. episcopus, in reg. decima. q. 2. Sacrilegus est qui decimas retinet.

16 Decimoquintò, laici detinentes decimas, carere debent ecclesiastica sepultura. cap. prohibemus de deci. Sepultura carere debet decimas non dantes.

17 Decimosextò, peccant mortaliter non soluentes decimas, ob id excommunicari adhuc possunt. c. nuntios. c. ex parte. 2. c. ad hæc. & c. cum non sit. in fin. de deci. inde dicit text. in cap. præter 32. dist. §. 1. deinde vt decimæ & primitiæ, seu oblationes viuorum & mortuorum ecclesiæ Dei fideliter reddantur à laïcis, & vt ipsæ in episcoporum dispositione sint, quas qui retinuerint, à sancta ecclesiæ communione separentur.

18 Imò si non possunt compelli per censuram ecclesiasticam, imploratur brachium seculare, licet sanguinis effusio immineat. Host. Ioan. And. & alij in c. in aliquibus de deci. arg. c. postulasti. de homic. vel poterit Ecclesia defraudata contra hos dolosos agere, per l. eleganter. §. penult. ff. de dolo. & doct. ibidem, & an si sit exemptus, puniri ab ordinario possit, scribit Gemi. in consil. 72. quia punctus. col. pen.

19 Decimoseptimò, debitor decimarum non potest prætextu eius quod sibi debetur, denegare decimas. quia in decimis futuris non admittitur compensatio. glo. singul. 1. in c. decimæ 16. q. 1. secundum Roma. sing. 254. an sit locus, & sing. 545. an sacerdoti. sic nec in tributis l. 3. C. de compensa. super hoc distinguit Henri. Boh. in c. cum homines, in 2. distinct. de deci. & Ioan. And. in cap. cum homines. ibidem. secus in præteritis. cap. veniens. in fin. de transact. doct. in d. c. tua. 2. de deci. Hosti. in ç. cùm sint homines. ibid. sumendo Compensatio in decimis non fit.

arg.de alimentis ad decimas per l.de alimentis.C.de.transact.& l.cùm ij ff.eod.

Eleemosyna de nouẽ partibus danda.

20 Decimooctauò, qui sibi aut præmium comparare, aut peccatorum indulgentiam desiderat promereri, reddat decimam. etiam de nouem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus.tex.in d.c.decimæ.in fi.16.q.1.

Debitor decimarum cõdẽnatus, non appellat.

21 Decimononò, condemnatus debitor decimarum non appellat.docto.in c.tua.2 per illum tex.in fi.ibi,appellatione remota compellas.eod.tit.Frederic.consil.81.laïcus.in fin. Sed ego intelligerem posse eos appellare, sed non recipiendam appellationem,donec soluerit. & sic decimarum debitores esse compellendos non obstante appellatione: vt probat ibi tex. compellas,& remouetur appellatio ante executionem : vt dicitur in l. ab executione.C.quo appel. non recip.& hoc seruatur (in hoc regno, quando à iudice seculari per modum prouisionis fieret in casu priuilegiato condemnatio, diuersum est in iudice ecclesiastico, cuius sententia non exequetur, nisi fuerit tertia conueniens. vt habetur in concord.titu. de friuol.appell.) Vide doct. maximè Henric. Boh.& glo.in §. quotiens c.fin. 2. q. 6. & quæ abundè scripsi in tract.de senten.prouisio. & in tract.de senten.executo. in ordi.reg.

22 Vigesimò,qui non soluit decimam, non potest petere remissionem mercedis propter sterilitatem : quia sua causa censetur venisse eo quòd decimas non soluerat, alioqui cõtra.l.si merces. §.vis maior.ff.loca.cap.propter.illo titu.Hoc expressè docet Geminia.& Perusin cap.1. in fin.de deci.in 6.Guido Papæ dict.q.266. vtrum, dicens aduocatos in hoc debere esse cautos, vt hæc opponant his, qui remissionem petunt ob sterilitatem. (maximè in illis locis vbi non est sterilitas frequens.)

Ab executione procedẽdum.

23 Vigesimoprimò, licet à citatione, procedendum sit.l.1. C.de executio.rei iudic. & plenè scripsi in tract.de liter. obligat. artic.6.tamen in decimis procedere iudex potest per monitionem & præceptum, c.peruenit.de dec. & compellitur recusans c.ex parte 2.ibi, compellas. ibidem. & hoc expressè scribit Collecta. in cap.pastoralis. in fin. eo. audire tamen monitus debet, si opponat, sed per modum prouisionis compelletur, si iustam non allegauerit causam.

24 Vigesimosecundò, religiosi & prędicantes tenentur in

prædi-

prædicationibus ſuis monere populum, vt decimas ſoluant, alioqui ſi retrahant illum à ſolutione decimarum, ſunt excommunicati: per tex. in clemen. cupientes, in pœnis. Concionatores populum monere debent ad ſoluendum decimas.

25 Vigeſimotertiò, religioſi detinentes, vel decimas fraudantes, ſunt ſuſpenſi ab officijs vel adminiſtrationibus, ſi habeant, alioqui excommunicati poſt curati requiſitionem clem. 1. de decimis.

26 Vigeſimoquartò, his verbis dicit Andreas Hiſpa in regu. prima de deci. quòd omnes non ſoluentes ſunt filij perditionis non obſtante quacunque conſuetudine, imò veriùs vſurpatione, & violenta occupatione, ſunt in ſtatu damnationis, & eis participantes, conſilium, auxilium, conſenſum, & defenſionem, directè vel indirectè, quòd non ſoluantur decimæ, vel primitiæ præbentes, ipſi omnes & ſinguli ſunt fures, & latrones bonorum dei, & ſanctorum deprædatores, & manifeſtè eccleſiæ dei ſacrilegi, & excommunicati, & ab omni oratione, indulgentia, miſſa, ſacrificijs, & beneficijs eccleſiæ ſegregati: & ſi per ſe, vel ſuos hæredes non ſatisfaciant ante mortem, & reſtituant, eis non prodeſt ad ſalutem ſacramentorum perceptio, aut ſacerdotis abſolutio, vel confeſſio: & cum Iuda proditore fiunt proditores, & fures theſauri dei, qui eſt decima: ac infideles & ingrati ſunt, & in inferno erunt perpetuò damnati. Hæc ille: vide quot & quanta mala circumueniunt iſtos non præſtantes decimas. Prædones, fures & latrones ſunt decimas retinentes.

27 Vigeſimoquintò, ſicut detinentes tributa multis puniuntur pœnis: vt in c. ſi tributum. 11. q. 1. & in titu. ſine cenſu, vel reliquijs, C. ac in rubri. de annoi & tribu. lib. 10. ſic & non ſoluentes decimas, quæ ſunt tributa egentium perſonarum, ca. decimæ. 16. q. 1. & in ca. tua. 2. de deci. glo. & doct. in c. ſciſcitaris. 7. q. 1.

28 Vltimò, legimus 1. regum, c. 5. Philiſtæos fuiſſe à Deo multis & varijs caſtigatos flagellis & pœnis, maximè his: nam fructus agrorum ſuorum mures & locuſtæ deuorarunt, quamdiu arcam Domini detinuerunt, ſic & laïci quamdiu decimas Deo debitas, & eius miniſtris detinebunt, multis caſtigabuntur pœnis, & in miſerijs conſenescent: quòd ſi reſipiſcant, eas reſtituendo, vt Philiſtæi arcam, omnia mala ceſſabunt, & bona eis donabuntur plurima, adeò vt diuites efficiantur.

Animaduersio diuini iudicij quomodo intelligatur.

29 Nam decimas vsurpare est dignum animaduersione diuini iudicij. c. quamuis de deci. & exponit ibi Hosti. excommunicatione dignus est, sed ego sic exponerem: laïcum esse dignum animaduersione diuini iudicij, id est, vt puniatur diuino iudicio, id est, à deo, vt Philistęi. (Facit.ca. 2.de concessio.præb. ibi, & diuini plenum animaduersione iudicij) & fortè vt malam habeant sobolem, vel quòd ipse detinens moriatur subitanea morte, seu occidatur, vel res eius igne cœlesti vel alio comburantur, vel alio diuino supplicio, quæ superiùs scripsi. qui verò eas iustè soluerit, vita æterna donabitur à Deo: quod nobis concedere velit pater & filius, & spiritus sanctus.

Amen.

Spes mea Christus.

FINIS.

LIBRARY OF THE UNION THEOLOGICAL SEMINARY NEW YORK